

D. Ludouici Pontani
ROMANI,

EMINENTISSIMI
ET ACVTISSIMI V. I. INTERPRETIS LAVREATI, PROFVNDAEque memoriæ viri, Lectura aurea & copiosa, super SECVNDA PARTE DIGESTI VETERIS, nouissimè in lucem edita: diligenter & accuratè castigata per DO. HIERONYMVM CHVCHALON HISPANVM, cum Summarijs, ac nonnullis Apostillis per eundem superadditis: cum Repertorio ad communem studentium vtilitatem, feliciter incipit.

LVGDVNI,
Apud Hugonem & hæredes Aemonis à Porta.
M. D. XLVII.

Cum priuilegio.

Tabula Rubricarum ꝛ Legum, que in hoc volumine continentur.

¶ Si certum petatur.rub. folio.2.
l. Bene est. 2.
l. Mutuum. 4.
ſ. Mutui datio. 5.
ſ. Appellata. 5.
ſ. Creditum. 6.
ſ. In mutui. ☞ 6.
ſ. Verbis quoq;. 7.
l. Eum quid. 7.
l. Si quis nec causam. 8.
ſ. Res pignori. 8.
l. Quod te. 9.
l. Certum est. 11.
l. Omnia que. 11.
l. Certi condictio. 12.
ſ. Quoniam. ☞ 13.
ſ. Si nummos. 14.
ſ. Depositi. 15.
l. Rogasti me. 15.
ſ. Si tibi decem. 15.
ſ. Si fugitivus. 16.
l. Si a furioso. 16.
ſ. Si seruus communis. 17.
l. Si filiusfamilias. ☞ 17.
l. Si socius. 17.
l. Cum filiusfamilias. 17.
l. Si ego pecuniam. 17.
l. Non omnis. 18.
ſ. Si pupillus. 18.
l. Si tibi pecuniam. 18.
l. Quidam. 18.
l. Unum quod. 19.
l. Si eum. ☞ 20.
l. Ciuitas. 21.
l. Creditor. 21.
l. Si institorem. 21.
l. Qui pecuniam. 22.
l. Cum fundus. 22.
ſ. Seruum tuum. 22.
l. Si ꝛ me ꝛ Titium. 23.
l. Principalibus. 23.
l. Periculum. 23.
l. Pecuniam. ☞ 23.
l. Cum ad presens. 24.
l. Lecta est. 24.
l. Neq; equam. 25.
l. Quamuis. 26.
l. Eos officium. 26.
l. Si absentis. 26.
l. Eius qui. 26.
l. Si ego. 27.
ſ. Labeo ait. 27.
l. Singularia. 28.
¶ De iureiurando.rub. folio.30.
l. Magnum. 31.
l. Iusiurandum. 31.
l. Ait pretor. 31.
ſ. Iurari autem. 32.
ſ. Si neq; iuratum. 32.
l. Ait pretor. 33.
ſ. Iureiurando. ☞ 33.
ſ. Si damnetur. 33.
ſ. Si is, qui temporali. 33.
ſ. Sed ꝛ si quis. 33.
ſ. Iusiurandum. 33.
ſ. Si petitor. 34.
l. Si minor. 34.
l. Sed ꝛ si possessori. 35.
l. Idem est. 36.
l. Si duo patroni. 36.
ſ. Julianus ait. 36.
ſ. Idem Julianus scribit. 36.
ſ. Si quis iurauerit. 37.
l. Si quis inrauerit. 37.
l. Quoties. 38.
l. Ad personas. ☞ 38.
l. Si patronus. 38.
l. Iusiurandum. 38.
ſ. Pupillus. 38.
l. Seruus quod. 39.
l. Qui iurasse. 39.
ſ. Si pater filium. 39.
ſ. Iusiurandum. ☞ 39.
ſ. Procurator. 39.
l. Duobus reis. 40
l. A fideiussore. 40'
ſ. Si ei qui debitorem. 40'
ſ. Ex duobus. 41'
ſ. Igitur si quis. 41'
ſ. Item Pomponius. 41'
ſ. Si forte reus. 41'
l. Eum qui. 41'
ſ. Si iurauero. ☞ 42'
ſ. Si mulier. 42'
ſ. In popularibus. 42'
ſ. Si libertus. 43'
ſ. Si iurauero. 43'
l. Admonendi. 44'
ſ. Si de qualitate. 51'
ſ. Ait pretor. ☞ 51'
ſ. Cum res. 51'
l. Tutor. 51'
l. Si actor. 51'
l. Si non fuerit. 51'
¶ De in litem iurando.rub. folio.51'
l. In actionibus. 52'
l. Vulgo. 54'
l. Si tutor. 54'
l. Cum furti. 54'
l. In instrumentis. 54'
¶ De condictione causa data.rub. fo.54'
l. Si ob rem. 54'
l. Dedi. 55'
ſ. Idem erit. 55'
ſ. Sed si seruus. 56'
ſ. Subtilius. 56'
l. Si quis accepto. 56'
l. Si pecuniam. 57'
ſ. Si seruum. ☞ 59'
l. Si extraneus. 59'
l. Qui se debere. 60'
l. Quod Seruius. 60'
l. Si donaturus. 61'
ſ. Si quis indebitam. 61'
l. Si mulier. 61'
l. Si heres. 61'
l. Si filius. 61'
l. Cum seruus. 62'
l. Dedi tibi. 62'
l. Si procuratori. 64'
¶ De condictio, ob turpem causam.rub. fo.68'
l. Omne quod. 68'
ſ. Si tibi. 68'
l. Si ob turpem. 69'
l. Si vestimenta. 70'
¶ De condictione indebiti.rub. folio.70'
l. Nunc videndum. 70'

Finis.

Ludouici Romani Iuris

utriusque Monarchæ lectura aurea in secundam.ff.Veter.partem.Additis etiam nonnullis Apostillis per D.Hieronymum Chuchalon Hispanum,ad utilitatem studentium.

¶Si certum petatur. Rubrica.

Summarium.

1 ☞Quotuplex sit certi condictio?
2 Verbum simplex aliquando ponitur pro composito: et econuerso.

¶In glo.rub.in prin.Jaco.de Are.vt Ray.refert:aliter cõtinuat quam glo.& tamen pinguius:que non videtur differre ab illa glo.ideo non refero. ¶Veruntamen sciendum est,q cõtinuatio debet fieri a proximis:vt.l.ij. C.de sta.ho.sed ista fit a remotis,igitur.Sed dic q illud verum,nisi fiat cõtinuatio in principio alicuius libri: vt dicit glo.in rub.j.de cõdictio.fur. ¶Postmodum ponit
1 glos.†quotuplex sit certi condictio.& dicit, qõ duplex:q vna est generalis: vt.j.e.l.certi.& alia specialis, vt dek pro mutuo solũ.Et hãc opi.probat glos.per tex.insti.quibus mod.re cõtrahi.obliga.in prin.Alia fuit opi.aliquorum, id est qõ vna tantũ fuit certi cõdictio.Et ista dicitur generalis:& dak pro mutuo: vt.j.e.l.certi.Jn hoc fuerũt varie opi.doct.vna fuit opin.Ultramon.& alia Bart.& dicit in.l.certi cõdictio.j.eo.ideo ibi dicam. ¶Sed subsequenter subdit glo.qualiter ista verba, si certum petak,intelligantur:& dicit,si certum,id est si mutuum[a].Et per hec fit expedita prima particula glo. ¶Jn ea.glo.an autem, si certum petatur, sit nomen actionis:glos.dicit qõ nomen actionis sit.l.j.j.de triti.Alij fuerunt in contraria opinio. & ista sit verior:q ista verba,si certum petatur,sunt conditionalia:& ideo disponere non possunt. ¶Et circa istam primam opi,posset queri quare nõ dixit, de rebus debitis,sicut dixit de rebus creditis,sed dic,quod tacite dixit non expresse.Et ista patẽt in.l.fi.j.de acceptil. ¶Vel dic & verius ſm gl.in rubr.C.eo.qõ ideo hoc fecit:q dignius est credere,quam debere:vt in simili dicitur in rubrica.j. & cano.in.c.cum Marthe.extra de celeb.missa. ¶Quare autẽ Jurisc̃ultus potius posuit in principio huius libri,de rebus credi.quam alium ti.Sed dic, q pars ista est tertia pars Digest.vt.l.j.ſ.in tertia parte.C.de veter. iur.enuc. ¶Jn glo.ij.& in tex.dic,qõ Jurisconsultus debuit dicere,si certum repetatur,et non petatur: q repetitur, qõ datum est. vnde dic, quod aut loquimur respectu generis:& tunc debet dicere rubrica,si certum petak: & sic non debet dicere repetatur: q: peto illud qõ nunquã dedi.Si vero respectu speciei:et tũc deberet exponi,pro repetatur:sicut in simili no.in rub.solu.matri. Idem in.l.
2 petenti,j.de pigno.act.†Et sic potes notare, qõ verbum simplex,ponitur pro composito:& ecõuerso compositum pro simplici:vt.l.j.j.de dote preleg.& per hec fit expedita prima glo.& ij.huius rubrice.venio ad nigrum.

Summarium.

1 ☞Ad cognitionem specialium, debet precedere cognitio generalis.& nu.5.& 6.
2 Rubrica,an debeat esse ſgnalior nigro: et ex quo orik.q.
3 Ex verbis rubrice,an possit argui?
4 Verbum,titulus,accipitur multipliciter.
7 Testi deponenti super mutuo, an possit fieri interrogatorium,quid sit mutuum?
8 Testis interrogatus de causa scientie,quãdo examinatur super fama, mutuo,vel possessione:& dicit quod vidit ipsum possidere:& interrogetur quid sit mutuũ, vel possessio:& respondeat,q nescit:an valeat eius dictum?
9 Jnstrumento si insint duo contractus:& testis examinatus interrogatur, an ex tali contractu sit orta obligatio:
& respondet qõ nescit:sed dixit, qõ contractus fuit initus inter partes:& interrogatus an talis contractus sit validus?dixit quod sic:an tale dictum sit validum?
10 Genus dicitur illud, quod representat speciem in qualibet parte.
11 Argumẽtando licitum est dimittere propositionem maiorem,quando est notoria.
12 Testis dictum,an & quãdo valeat:cum dicit se scire:quia vicinus est?vsq; ad nu.14.
14 Testis dictum,vt inde condemnatio sequi possit, an sufficiat,presumptiue,non autem necessario concludere?
15 Argui ab authoritate diuine scripture,an possit?
16 Testis dictum qui rationem dicti sui reddit per locum ab authoritate scripture posite in antiquis parietibus, an valeat?
17 Creditor num dicatur, cui ex delicto,vel quasi debetur? numero.20.
18 Statutum loquens in re credita, an comprehendat rem debitam ex delicto?
19 Legatarius an dicatur creditor:& sic an res legata dicatur creditum?
21 Cessionarius,an dicatur creditor?
22 Soluens indebitum, cum credebat se soluere debitum, an dicatur creditor?
23 Creditor num dicatur,qui actionem ad rem habendam habet?
24 Creditor num dicatur, conueniendi petition.beredita. facultatem habens?
25 Statutum loquens de creditore vel debitore, si sit odiosum, non habet locum in debitore vel creditore parue quantitatis.
26 Verbum rei,est generale.
27 Testis antequam audiat articulos,declarãs dictum:nõ dicitur se extendere extra materiam.
28 Arbiter,an possit interpretari dictum suum?
29 Legatus a papa, an possit interpretari ambiguum verbum positum in rescripto?
30 Dictio,sub, aliquando ponitur pro coram.
31 Fides de precio,ex eo quod tecum contrabo, num sequi presumatur?
32 Dictio,mor.quid significet.
33 Creditor in diem, vel sub conditione, an dicatur verus creditor.
34 Creditor cõditionalis,an sit creditor,quo ad exactionẽ?
35 Fides quid sit?
36 Fideiussor,an sit creditor?
37 Fideiussor,an dicatur reus:& an cõprehendatur sub statuto loquẽte de reo.nu.38.Et an fideiussio sit cõtractus?

1 ENE est. ¶†Ad cognitionem specialium debet precedere cognitio generalis:sed verbum credendi,& verbum rei,sunt generalia:igitur a rebus creditis pretor premisit, hoc dicit. ¶Et diuido vt hic per doc.Secũda ibi,quomiã. Tertia ibi,Omnes.Quarta ibi,Rei. ¶No.hic Jurisconsultus iuuenẽ querentẽ cõmendare: sicut alibi dicitur cõtrarium,in.l.dominus.C. de testa.& l.metallum.C.de cõdi.ob turpẽ cau.Sed alibi videtur modeste redarguere,mepte querẽtes:vt.l.precibus.C.de testa. ¶Jtẽ no.prius declarãda fore verba rubrice,quam verba tex.vt dixit alibi tex.in.l.fi.in fi.j.de iureiur.in fi. ¶Tertio no,qõ rubrica debet generalis esse
b ad nigrum[b].Hoc tamẽ nõ est verum per regulam:q: rubrica est quãdoq; generalior, quam tex.quandoq; cõtra: tex.est generalior,quam rubrica: vt dicit gl.in authen.de
2 incest.nup.& insti.de oblig.que ex malefi.in rubrica.† Circa hoc oritur dubium. Pone qõ statutũ cuius rubrica sit generalior,quam statutũ:an poterit argui ex generalitate rubrice,non obstante restrictione statuto:rum? hoc habetur per glo.vbi.s.verũtamen dic,qõ aliquando loquimur inter casus cõprehẽsos in generalitate ipsius rubrice,& casu strictos cõprehensos per statutũ:et tũc dic qõ si nõ sit discrepãtia,sed cõcordabtia: tunc ex rubrica, l3 ar-

a ¶Si mutuũ. Jn nomine domini ac beatiss. virginis &c.hec expositio gl.cõmuniter tenek per Bar.& doc. quicqd dixerit hic Fulgo.dicẽdo, qõ hec verba accipiantur generaliter:cũ nulla ratio subesse videak:vt a proprietate verborũ recedatur l.nõ aliter.j. de lega.iij.Piero. Cbucha.

b ¶Nigrũ.vide hic late.d.Philip.Deciũ post moder.qui late examinat hunc articulũ in.iij. notabili. Piero. Cbucha.

guere: vt est glo. in l. j. de cap. ciuium censi. eximi. C. lib. xj.
¶ Aliquando vero inter comprehensos sub generalita
te ꝛ scriptos per tex. vel statu: ū potest dari diuersitas: et
tunc aut rubrica habet perfectam ꝛ determinatam ora
tionem: ꝛ tūc potest argui ex generalitate nō ob. text. vel
statuto: vt in rub. ne filius pro patre. Et ratio: qꝛ rubrica
est tex. qui loquitur decisiue. de hoc per canoni. per gl. in
proemio. vi. in verbo, titulis, alia vero de se vidistis. ꝛ est
glo. in l. j. C. ne fi. do. ꝛ ne li. ter. pro. in l. j. ¶ Aliquādo ve
ro verba ipsius rubrice loquūtur generalius q̄ tex. ꝛ nō
habēt perfectam oratiōnē: sed sunt enunciatiua: vt patet
insti. de obliga. que ex male. nas. ex quibus non colligitur
aliqua decisiua dispositio: ꝛ tūc attēditur tex. nō autē ge
neralitas rubrice. Hoc verū nisi ipsa rubrica per aliquā
legem determinetur. Quoniam tunc potest argui: vt est
glo. fing. vt supra: qꝛ insunt verba enunciatiua: ꝛ sic ex illa
rubrica non posset inferri ad aliqō dubium. Item: qꝛ illa
verba de progenetis determinātur per l. Digest. ideo po
test argui decisiue: qꝛ verba illa recipiūt decisionē per. l.
Digesto. vt patet in tit. de progenetis. ¶ Et ex hoc ori
3 tur dubiū, ꝙ an ex verbis rubrice possit argui: dic vt hic
per doc. Et respōdit, q̄ aliquādo rubrica loquitur dispo
sitiue: vt est in rub. ne filius pro pa. ꝛ illa ne fide do. den.
Et tūc potest argui per glo. ff. allegatas. Aliquādo vero
verba rubrice sunt enunciatiua vt hic: ꝛ tūc: quia rubrica
nihil decidit ex se: tūc non potest deduci in argumētum.
¶ Fallit in duobus. primo ad intellectū ipsius tex. et ad
sumendam mentem dubiam: quia tunc potest argui ex
rubrica enunciatiua per. l. imperator. C. de indi. addict. et
per cano. in. c. tibi, qui gratiam. de reseri. vbi Jo. arguit.
Secundo potest argui ex ordine rubrice enunciatiue: vt
patet. ff. de eo per quem fac. ꝛ. l. Marcellus. §. Labeo. j.
rerum amo. ¶ Restat videre vnum inquantū dici posse
argui ex rubricis decisiuis. Fallit in rubricis decreti: qꝛ
ex rubricis decreti etiam decisiuis, non potest argui: vt
4 est glo. in. q. viij. c. capc. ¶ Ulterius no. q̄ ꝙ verbum titu
lus, ponitur pro tractatu: sed multipliciter accipitur vt
Haliel. hic ponit. sed glos. ponit quot modis sumitur ver
bum titulus. in. l. non est ambiguum. C. famil. ercis. ꝛ in ti
5 tu. de exerci. in prin. ideo vide ibi. ¶ Jtē no. ꝙ q̄ ante tra
ctatus speciales, est premittendus tractatus generalis,
qui sub se comprehendat omnes speciales: vt patet hic
sicut alibi habetur cōtrarium in. l. inquit lex. ff. ad legem
6 Aquil. ¶ Item ꝙ no, q̄ ad cognitionē specialium debet
precedere cognitio generis: vt patet in. l. j. ff. de iusti. ꝛ iu
re. Et patet quia ad hoc vt cognoscam, an tu scis homo:
est necesse quod sciam, quid sit homo. ¶ Et ex hoc infert
7 Bar. ꝙ an testi deponenti super mutuo, possit interroga
torium fieri, quid sit mutuū: Bar. dicit, q̄ sic: qꝛ quis non
potest deponere super mutuo in specie nisi habeat notiā,
quid sit mutuum in genere, ꝛ omnes sequuntur eū.
Sed Bart. de Salyce. tenet contrarium: ꝛ probat per ra
tionem. Jn bis solis potest testis deponere, in quibus po
test habere notitiam per sensum corporeū in. l. qui testa
mēto. in. §. fi. de testa. ꝛ. l. solus. C. de testi. Sed istud, qd sit
mutuum, non cadit in sensum corporeū. ergo interroga
torium istud non debet fieri. Jsta fuit ratio Bar. de Sa
lyce. Sed dic pro concordia, q̄ ista. q. habet duo capita.
Primo an iudex interrogatorii, quid sit mutuū, teneatur
admittere: Secundo per que verba testis debeat re
spondere. ¶ Circa primum, q̄ aliquando super mutuo
interrogatur, qui est peritus literarum: ꝛ tunc non tene
tur admittere iudex interrogatorium, per. c. cum contin
gat. de offic. delega. vbi iudex superuacua admittere nō
debet. Sed istud interrogatorium est superuacuum: er
go non tenetur admittere, per tex. ti. de simo. Sed patet,
quod quid sit mutuum non est incognitum apud peritū
literarum: ergo si fieret interrogatorium superfluū esset
igit̄ iudex tale interrogatorii admittere nō debet. Aut
deponitur super mutuo per aliquem imperitum litera
rum: ꝛ tunc qꝛ idiota vtitur vno pro alio: vt. l. si pretor. C.
de suis ꝛ leg. ꝛ tunc iudex istud interrogatorii debet ad
mittere. Et ratio: qꝛ iudex debet admittere interrogato
ria, per que declarē dictum testiū: vt in. c. per tuas. extra
de testi. Sed per istud interrogatorium quid sit mutuū,
declaratur dictū. igitur ꝛc. ¶ Secūdo per que verba de
beat respondere testis: dicit per verba facti, gl. in. l. stipu
latio ista. §. hec. de ver. obli. Et non requiritur, qꝛ respon
deat per diffinitionē mutui. Unde sufficit, q̄ testis dicat,
quod mutuauit sibi pecuniam: imo plus, q̄ si testis depo
neret per diffinitionē iuris, dicunt Jurisconsulti, q̄ talis
depositio esset nulla: vt dicit Bar. in. l. j. C. de vsur. per no.
in. l. j. j. ad Turpil. vbi dicitur, quod si quis sit inquisitus,
ꝛ respondeat quod non est culpabilis: quod talis respon
sio non valet. ita dicit Bar. in. d. l. j. §. pe. ff. ad Turp. Cir
8 ca hoc querit Bar. ꝙ quid si testis interrogetur de causa
scientie, quando examinatur super fama, vel super mu
tuo, vel super possessione: ꝛ dicit, q̄ vidit ipsum possidē
re: ꝛ interrogatur postmodum quid sit mutuum: et quid
sit fama ꝛc. Respondet quod nescit Barto. hic dicit, qō
non valet dictum per nota. §. quia non potest scire spe
ciem, nisi sciat genus. Sed Bal. tenet contrarium per. l.
quoties. j. de leg. in allega. glo. in dicta. l. j. §. hec quoq. ad
Turpillia. Et saluatur hoc modo quando testis dicit, qō
nescit, quid sit mutuū. sin iure. Unde testis per diffinitio
nem iuris respondere non tenetur: imo si respondet non
valet dictum suū: vt. §. dictum est. ¶ Ex hoc infertur ad
9 aliud. Pone ꝙ qō sunt in instrumento duo cōtractus: te
stis examinatus interrogatur, an ex tali cōtractu sit orta
obligatio? Respondet q̄ nescit. Sed dicit, q̄ contractus
fuit initus inter partes. Jnterrogatus, an talis cōtract⁹
sit validus, dicit, q̄ sic: an tale dictū sit validū? ꝛ certe ta
lis depositio non valet: qꝛ est sibi cōtrarius, qō esse nō de
bet. Sed dic, qō cōtrarium est verū: qō ꝙ uis respondit,
qō nescit an orta sit obligatio: qꝛ videtur respondere, an
sit orta obligatio de iure valida. Jta no. Bal. in. l. data. C.
10 qui accu. nō pos. in repeti. ¶ Jtē no. ꝙ qō illud dicitur ge
nus, qō representat speciē in qualibet sui parte. Jta pro
11 batur in. l. interrogatus. de suis ꝛ legit. ¶ Item no. ꝙ qō
in argumētādo est licitū dimittere propositionē maiorē,
quando est notoria. ꝛ probatur hic ꝑ Barto. ¶ Ex quo
12 infert ad aliud ꝙ, an valeat dictū testis, qui dicit, q̄ scit: qꝛ
est vicinus: ꝛ sic omisit maiorem: qꝛ vicini presumūtur fa
cta vicinorum scire: vt. l. vicini. C. de nupt. ꝛ. l. de tutela de
in integ. restit. mi. cum simil. vnde interrogatus qualiter
scit, dicit, q̄ est suus vicinus. Bart. decidit qō valet. Sed
in. d. l. de tutela dubitauit. Et respondit ad duo obiecta.
hic omnes sequūtur Barto. preter Bal. qui reprobando
Bar. sic dicit: certum est, qō ad hoc vt dictū testis valeat,
oportet q̄ reddat causam scientie per aliquē sensum cor
poreum: vt. l. solum. C. de testi. ꝛ. l. testamentū. ꝛ. l. in testa
mento. §. fi. j. de testa. sed per istam responsionem: qꝛ sum
vicinus, nō percipitur aliqua causa per aliquem sensum
corporeum: igitur ꝛc. Secundo probatur ꝑm Bal. quia si
interrogatur de causa scīēte, ꝛ nō respondeat: qō dictum
est nullum: vt no. Bar. in. l. quod Labeo. j. de suppel. leg.
quamuis presumatur scire, vt vicinus. Sed ita est in pro
posito. igitur ꝛc. Jta concludit Bal. contra Bart. ¶ Jn
hoc aduertēn. q̄ in. d. l. data. dicit aliter, q̄ aut loquimur,
an testis probet necessario sine redditione sue cause: ꝛ tūc
dicēn. est q̄ non probet: vt. l. non hoc. vnde cognati. C. ꝛ. l.
matrē. C. de proba. Aut loquimur, an probet presumpti
ue: ꝛ tunc probat: qꝛ ius presumit, qō vicinus debet scire
facta vicinorum suorum: vt iuribus. ff. alleg. Bal. alibi vi
detur aliter dixisse in. l. j. C. de collu. detegen. ſ. quādo ali
quis testis deponit in causa scientie: quia vicinus: et tunc
aut deponit super eo, quod vicinorum oculos latet: ꝛ tūc
aliquando deponit super eo, qō vicinorum oculos latere
non potest: vt quia dicat, q̄ talis habitat in tali cōtrata: ꝛ
tunc tale dictum valet, si reddat causam scientie, qꝛ vici
nus est. Et ratio: qꝛ ex tali responsitione deuenitur ad sen
sum corporeū: vt cōcludit Bart. in. d. l. qō Labeo. de sup
plec. leg. ꝛ. d. l. testiū. C. de testib⁹. Et hāc distinctionē hic
Ange. attribuit sibi de hoc per Bal. in repet. l. ij. C. de re
scin. ven. in. ij. repeti. Sed in. l. cōuenticulam. C. de episc
cleri. melius dixit. ¶ Unde conclude, q̄ aut queritur, an
testis probet necessario: ꝛ dic qō nunc̄ probat, si dicat: qꝛ
fam vicinus. Et ratio: qꝛ ad hoc vt dictū testis valeat, ne
cesse est, vt deponat per sensum corporeum, qui cōueniat
rei, super q̄ deponitur: vt. d. l. solam. cum simili. Sed ista
depositio: qꝛ vicinus: est dubia. ergo nō probat: vt in. c. in
presentia. extra de testi. ꝛ. l. matrem. C. eo. vnde si interro
gatur, an talis sit pauper: respōdet, qꝛ vicinus: ex hoc nō
conclydit necessario: qꝛ debet reddere cōgruā rationem
sui dicti:

sui dicti:nō autem in:ō gruam.qō patet in.l.si arbiter.C. de proba. ¶Aliquādo queritur, an testis phet presumptiue:vnde dic,qō testis aut deponit super aliquo in genere:& tunc sufficit qō reddat rationē:qz vicinus: vt probat glo.in.l.neq; natales.C.de proba. ¶Aliquādo inducitur ad deponēdum aliquid in specie: vt qz per Titium fuit cōmissum adulteriū:& tunc aut deponit super eo, qō latet vicinorum oculos:& nō probat: vt supra dictum est. ¶Aliquādo deponit super eo, qō vicinorū oculos latere nō potest: vt puta, an talis colauerit fundū. Respōdeo qō sic:& interrogatus qualiter scit, respondet,qz vicinus: & tūc talis testis probat presumptiue. ¶Aliquādo deponit super eo,qō aliquando latet,aliquādo non:& tamē vt plurimū latet:vt est furtū:& non probat,neq; necessario, neq; presumptiue. ¶Et ex hoc infertur ad aliud. Pone † q testis interrogetur,q talis sit bonus:& dicit,qz vicinus:& certe nō probat. Quia bonitas vel malitia latet oculos vicinorū. Pone sit articulus, an sit dines in rebō mobilibus:testis interrogatus,qualiter scit,dicit:qz vicinus.& certe nō probat:qz latet vicinorū oculos:vt institu. qui.manu.non li.in princ. ¶Sed quid si probet etas alicuius:an si testis dicat,quia vicinus:vnde dic,q; aut par deponit super etate paris: aut minor super etate maioris:& nō probat:qz nō inferri potest ad aliqnē actū corporeum.& sic nō valet per iura.Ś.alleg. ¶Aliquādo deponit maior de etate minoris:& tūc probat presumptiue: qz probat a cōmuniter accidentibus:vt.d.l.natales. ¶Circa hoc Bar.tangit,an † sufficit vt possit sequi cōdemnatio dictū testis presumptiue,nō autē necessario cōcludere:docto.tangūt.Et cōclude,q; aliquādo probatio testis producit presumptionē iuris & de iure: vt in.l.si tutor.de peri.tu.& l.si in partē.quēad.ser.amit. Aliqñ producit presumptionē de facto:& tūc cōcludit:vt extra de psum.& literis.& c.tertio loco.cū similibus.& per legistas.C.de adul. l.si quis adulterij.& no.Bar.in.l.ij.eo.ti.Aliquando concludit ipsa probatio a cōmuniter accidētibus: vt qz volo probare talem esse vsurariū cōtractum:& tūc sufficit.Vel aliter reperitur penes Titiū res mea:et producti testes dicunt q; viderūt rem penes illum furē:vt est gl.in.d.l.natales.& l.cū allegas.C.de vsu.& C.de nup.l.illud. Aliquādo cōcludit ista probatio aliquo qō aliquādo ineſt,aliquando non:& tunc non cōcludit: vt.l.matrē.C.de proba. Puta dico:seruus:volo probare me liberū: testes producti deponūt,q; mater mea fuit libera. Predicta omnia hec patent per hoc inquantū dixi,quando cōcludit scōm vnā presumptionē. ¶Sed quid,si concludit scōm duas presumptiones:& dic,q; necessario cōcludit:vt.l.iij.Ś.etas.ff. de excusa.tut.dicit Jnno.q; ex pluribus presumptionibō quis potest cōdemnari:vt de clec.c.nostra.Et p̄dicta sunt vera in presumptione pluriū actuum. Sed quid in presumptio,violēta:de hoc dic vt extra de presum.c.insinuāte.& hoc in ciuili. Sed in criminali concluditur, q; potest concludere presumptiue:vt extra de presump.c.afferte.& ibi est glo. Jo.And.tenuit cōtrariū,vt ibi no.et intellige dictum Jo.And.quādo vna presumptio est tantū: sed si sunt plures:tūc sufficit:vt.l.absentē.cū gl.Ś.de pen.& probatur in.l.fi.C.de proba. ¶Que autē sit presumptio iuris & de iure:dic vt.l.siue possidetis.C.de probat.et.l.non est verisimile.ff.q; me.cau.& Lano.in.c.fi.extra de sponsa. Ex his est declaratū id, qō dicit hic Bart.& Specu.& alij docto.& hec sufficiāt ad istud. ¶Ulterius,an argumentum ab authoritate sit validū in iure:& Bar.hic posuit:& sua distinctio est plena.& ideo dic vt ibi. ¶Adde,an † posset argui ab authoritate diuine scripture:& certe sic:vt in authē.vt iudi.sine quo.suffra.& in authen.quo,opor.epis. post princ. ¶Sed quid si scriptura sit diuersa,cui stabimus:de hoc.ig.distin.c.vt veterū.vbi glo.singu.q; aut loquimur in glosatoribus:& statur dicto Jo.si vero in disputationibus:tūc Augu.si in historijs & translationibus Hieronymo:sinautē in moralibus:tūc Gregorio. Sinautem sit diuersa & cōtraria opi.alioꝝ doc.dic vt per Jnno, extra de cōsti.c.ne imitaris.Bar.querit,† an valeat dictū testis,qui rationē sui dicti reddit per locū ab authoritate scripture posite in antiquis parietibus:& hec pendet in.l.cum in testamēto.la.j.de cōdi.& demō.& per Bar.Ś. de relig.in.l.q; si locus.vnde dic,q; illa scriptura dicit veritatem:& statur aut nō:& nō statur. ¶Isto.ex verſic.quid

a ¶Delicto,reperio q; do.Aleg.allegat hic Romanū inferentē ex superioribus,q; si cōcedat alicui, vt per quinquēnū nō possit cōueniri a creditoribō, qō etiā a creditoribus ex delicto nō poterit cōueniri: qz verba beneficij late sunt interpretāda.l.fi.Ś.de const.prin.l.si qñ.la.j.de bon.vac.lib.x. Ipse tū do. Aleg.tenet cōtrā.& ad hoc alleg.Cy.q; hoc firmat in addi.in.l.sed si ex parte. Ś.q;ff.ff.q; cum

ex hoc cōtractu,credere dicimur quādo fidē alterius secuti sumus. ¶Ex hoc Bar.& omnes alij inferūt ad que-
17 stiones.Et prima,† an is cui debet ex delicto vel quasi,dicatur creditor:& cōsequēter, an debitor talis maleficij sit debitor:¶Jaco.But.dicit,q; aut loquimur considerando allusionē ipsius vocabuli,que cōsyderāda est:vt.l.ij.Ś.appellata.Ś.eo.& tūc nō cōprehendit:vt puta,dicit statutū, si quis dederit damnū,teneat damnū passo in centum:& sic ille dicat creditor.Aut consyderamus cōmunem vsum:& tunc cōprehēditur:vt.l.librorū.Ś.q; tū Cassius. de leg.iij. Bar.dixit aliter,aut querimus quo ad rem subtractā: et tālis res non dicit credita:si creditū dicā illud,qō debet. Aut querimus,an is cui debetur,dicat creditor:tūc non dicitur proprie creditor: ex allusione vocabuli:qz creditor dicitur qui sequit fidē. Sed ille qui debet habere ab aliquo ex maleficio,nō dicitur sequi fidē alterius. Aut cōsyderamus cōmunē vsum:& tūc cōprehēditur:vt.l.creditor
18 res.de verb.signifi. ¶Ex hoc infert Bar.† q statutū loquēs in re credita,nō cōprehēdat rem debitā ex delicto. Aut loquimur quo ad creditū:& tūc cōprehēditur.Unde dic,q; aut accipimus istud verbū creditor improprie:& sit verum id qō dicūt Jac.Butri.& Bar.probant per.l.si is cui.Ś.de verb.signifi.& probāt per.l.sed si damnū.Ś.creditor.Ś.de pecu.vbi iura loquētia de creditore,habēt etiam
a locum in eo cui debet ex delicto[a]. & sic ex extēsione: et sic improprie. ¶Sinautē loquimur,an id qō debet ex delicto sit creditū. Ray.hic dicit,q; nō,vt hic scōm eū. & pbatur in.l.omnē.ibi,ita nō.Ś.de actio.& oblig.& l.Labeo.Ś.cōtrariū.Ś.de verb.signi.Sinautē loquimur de cōmuni consuetudine loquendi,& tūc de cōsuetudine est,q; cōprehendatur creditor:vt habet in.d.Ś.q; tamē Cassius. Ita not. Bar.in.l.ff.de suis & legit.& Jo.And.in nouella,in.c.fun
19 damēta.de elect. ¶Item † nunquid legatarius dicatur creditor:et sic nū quid res legata dicatur creditum:Bar to.dicit, quod ista nō dicitur res credita: sed legatarius tamen,dicit creditor: per dicta infra fin Bar. ¶Aduertēti,q; Bar.de Saly.allegat casum contra Bart.in.l.si is cui.Ś.Flauius.Ś.de solu.ita refert Bart.de Salyce.Sed dñs Rapha.attribuit sibi.& qō istud dicatur creditū: qz quo ad effectū legatarij dicunt quasi cōtrahere:vt.l.apō Julia.ex quibus can.in posſeatur.& insti.de oblig.que ex quasi cōtrac.Ita dicūtur quasi creditores. Unde omnes
20 istos casus conclude:† aut querimus,an ille cui debetur ex delicto,dicat creditor:& tūc dic,q; nō per ter.hanc in.l. fi.Ś.licētia.C.de iure delib.Quia dictio & ponit inter diuersa,&c.& hoc de propria significatione. Et istud probat per.l.qui in fraudē.Ś.j.Ś.qui & a qui.ibi, ex extēsione rerū, & improprie:vt ibi patet. Aut loquimur,an idē qō debet ex delicto,sit creditū:¶In hoc aduertēti.& tunc Saly.allegat.d.l.si is cui.Ś.Flauius ꝯtra Bar.Sed certe videt pro Bar.vbi ponderat verbū,videt:qz est nota veritatis, & il le tex.cōcludit pro Bart.q; aut loquimur, q; id qō debet ex legato:& tūc de ꝓpria significatione non dicit creditū: aut de larga significatiōe: & tūc pōt dici creditor. ¶Ter
21 tio inducit Bal.† an cessionarius dicatur creditor:b:¶In
b hoc dic vt dicit Bald.in.l.per diuersas.C.man.Non tamen facit mentionem de Joā.And.qui ponit plene & refert in addi.Spec.in rub.de cess.dispu.¶Bar.& cōcludit. qō de larga significatione dicat creditor.& probatur per tex.in.l.ij.C.de dona.& ita cōcluserunt disputātes. ¶Et ex hoc inferk ad statutū quo cauet,q; ad petitionē creditoris debitor possit capi:an statutū cōprehendat cessionarium:& certe sic,de larga significatione. Sed dic aliter,q;
22 hoc verū:qz successit in locum creditoris. ¶Stat † aliud b dubiū,an soluens indebitū cū credat se soluere debitum dicatur creditor:ad repetendū indebitū solutū:et videt qō nō:qz ille qui soluit alteri,soluit animo distrahēdi obligationē:nō autē cōtrahēdi: vt.l.ex maleficijs.Ś.is quoq;.ff. de act.& oblig.& insti.de oblig.que ex quasi cōtractu.Ś.itē. Si ergo nō animo cōtitēdi:ergo nō est creditor.& hoc de stricta significatione vocabuli:vt hic & per Bar.per totū

ex.per illū tex.& p tex.in.l.si rex. j.de re iudi.pro quo ipe allegat tex.cū gl.in vñ. nocētes.in.Ś.q; si delinqūtes. in aut.mandā. prin.p quo etiā facit tex.in aut. qua in puncta. C.vbi de crim. agi op.in quil? cauet,q; priuilegiū delinqūtibus non ꝓdest. Scōo:qz cū istō priuilegiū sit cōtra ius cōe:& iō stricte dz interpretari.iij.dis.c. priuilegia.quia agit de preiudicio tertij: hoc ō ꝓiudicio creditorū: vñ stricta interpta.&c.ex tuarū.extra de autho.& vsupa. l.ij.Ś.merito. et Ś.fīd.j.ne qd i loco pub.Notatur p doct.in.c. olim tibi.de vēb. signifi.extra &c. sed circa hō aduertatis: qz istā illationē q; hic refert do.Aleg. fuisse Roman. ego non reperi, non solū in vno codice,sed i pluribō. Tū, quia notabilis est et quotidiana,& cū credo veram:lz dñs Alegā.contra teneat: videatis notabiliter subtilēdo. Phi lip.Decius, q cā more suo subtilizat, et copiose fundauit i medio. vi.col.cum prin.alterō:vbi mōtiuis Aleg. rūdit. curō ꝓba referre nō curo: cum nō intersit longū ꝓcessum facere. W.Lb.

¶Creditor.

Adde qō Jac. Butri,tz hic,q; sic:& ipm cōiter sequūt doct.fm Aleg.Hcū 2co. de qō hic p eū. Piero.Lbu.

in.d.§.is quoq; vbi loquit de extẽsione: ꝛ sic de impropria
23 significatione. ¶ Sed † quid si quis habet actionem ad rem habendã, dicatur creditor: vt in rei vẽ. in hoc diceñ. qõ nõ. Et probatur: q; ille qui habet actionẽ ad rem, nõ est secutus fidẽ: ergo nõ dicitur creditor: vt hic probatur. ꝛ alio modo. Quia si ille qui potest cõueniri reali, non dicitur debitor: vt est gl. insti. de ac. in pn. ꝛ l. Titia. §. Deuia. ff. de libe. lega. ꝛ sic nõ potest dici creditor. ¶ Ex quo
24 infertur, † an ille qui habet facultatẽ cõueniendi peti. beredi. sit creditor: vnde dic, q; si est actio realis: vt. l. sed si lege. §. petitio. ff. de peti. here. tunc nõ dicitur creditor. Et p̃dicta sunt ad statuta: ꝛ maxime ad statutũ huius ciuitatis.
25 ¶ Unũ tene mẽti, † q; statutum loquẽs de creditore vel debitore, si sit odiosum, nõ bz locũ in debitore parue quãtitatis. Ista est glo. sing. in authẽ. sed iam. C. de dona. ante nup. ꝛ in authẽ. minoris debit. C. qui tu. da. pos. ꝛ p̃batur in. l. legitimus. ff. de legi. tu. Et allega casum in. l. si res aliena. ff. ad Treb. ꝛ l. qui cũ herede. in fi. ff. de actio. ꝛ oblig. Ad illud, an legatarius ꝛ fideicõmissarius. ¶ Itẽ
26 no. † qõ verbũ rei, est generale: vt insti. de re. diui. in prin. ꝛ l. rei. ff. de verb. sign. ¶ In glo. i. Bar. intrat aliter. vnde dic p̃o introitu: nam vbi cẽplaris scriptura est diuersa ab originali, nõ est standũ tali litere: vt. l. Sempronius. de lega. iij. cum simili. vnde timore huius est facta ista glos. ¶ In eadẽ glo. qualiter interpretetur istud verbum, ex re. Jac. de Aret. dicit. i. ex veritate. Bar. aliter dicit, q; ex re. i. ex materia est. Et isto modo facit ad vnum notabile,
27 † q; quãdo testis antep̃ audiat articulos, declarat dictũ: nõ dicitur se extẽdere extra materiã: sicut dicit hic. et facit ad. l. si duo patroni. §. i. ff. de iureiur. vbi glo. dicit, quod si testis deponit extra articulũ, nõ dicitur aliquid probare extra articulũ. Ray. aũt de Forli. dicit, q; ista expositio nõ est vera: q; nõ reperitur in PriscIano. Sed aliqui moderni dicũt qõ Ray. nõ bene dicit: q; verbũ rei, nõ est nomen generale. ꝛ hic in fi. ergo potest exponi p̃o materia. Item potest exponi, ex re. i. ex ratione. Itẽ potest exponi ex re. i. ex equitate: vt. l. i. C. de in ius vocã. ꝛ per hoc fit expedita prima particula huius glo. ¶ Ex quo infert Ja-
28 co. But. vt refert Ang. q; † arbiter potest interpretari dictum suũ. Sed certe Spec. ꝛ Jo. And. tenẽt cõtrariũ: vt in tit. de arbi. ꝛ probant sic: q; ille qui habet merũ ꝛ mistũ imperiũ, potest interpretari, ꝛ non alius: vt. l. ab executo-
29 re. ff. de appel. ¶ Ex quo infert ad aliud, nunquid legatus a papa possit interpretari ambiguũ verbũ positũ in rescripto: ꝛ Ange. tenet qõ sic, ſm Innocẽ. in. c. i. extra de postu. Sed certe istud nõ est verum. Unde dic, q; ibi Innocẽ. dicit vt doctor, nõ autẽ vt papa: vt ibi patet: ꝛ sic male intellexit Ang. Sed cõtra hoc est glo. in. l. ab executore. ff. de appel. que tenetur ab omnibus, qõ minor vel par nõ potest interpretari rescriptũ maioris. Item, nam papa reseruat sibi istud interpretari: vt. c. quo ad trãsactionem. de offi. delega. ꝛ. l. ex facto. ff. de vulga. ꝛ pupil. ꝛ sic sit expedita prima particula huius gl. ¶ Scõa autẽ particula ponit casum: ideo omitto. Sed capio tertiã particulam: ꝛ p̃o introitu dic, que sunt ista verba, que debet declarare? ꝛ dic qõ in hoc fuerunt opiniones: vt hic in glos. ¶ In glo. super verbo, varios. ꝛ p̃o introitu dic qõ iste tex. male stat: q; dico, q; cõtinet varios cõtractus: imo cõtra, q; solum tractatur in isto titu. de mutuo: ergo nõ po-
30 nũtur varij ꝛtractus. Huius timore est facta ista gl. † De hoc autẽ dic, q; dictio, sub, aliquando ponitur p̃o cora: vt. l. mathematicos. C. de epis. ꝛ cle. Aliquando significat intrinsecitatem: vt. l. i. de aqua plu. ar. Aliquãdo ponitur gradualiter: vt hic. Aliquãdo ponitur iurisditionaliter: vt cum dicitur, q; seruus est sub dño. i. iurisditione domini: vt in multis locis habetur. ¶ In glos. in verbo, sicuti,
31 Ex hac † no. q; presumitur sequi de precio fidẽ, ex eo, qõ tecum contrabo: vt no. in. §. vendite, insti. de re. diui. cum simi. nisi cõtrarium probetur: vt. l. qõ vẽditi. ff. de cõtrahẽ. emptio. Sed limita ſm Bal. in. l. fine donatiõis. C. de cõtraben. emp. ꝛ in. l. si cũ dotẽ. §. fi. solu. matri. ¶ In gl. super verbo, generalis. ꝛ intra hoc modo. Nam crediti appellatio est specialis: vt. ff. c. l. ij. §. mutui. glos. respondet ꝛ bene. ¶ In glo. de pignore. sed cõtra: q; iste tractatus est tertia pars Digest. sed tractatus de pignoribus, est quarta pars: igitur. Sed respondet glo. ꝛ bene. ¶ Extra gl. op. Quia dicitur hic est generalis ad omnes tractatus. Sed contra: quia sub hoc nõ est cõprehensus contractus mandati: vt. ff. man. Item nec cõtractus stipulationis: nec contractus fideiussoris: vnde respondeo, q; iste cõtractus est generalis ad omnes cõtractus, qui cõtrahuntur verbis: vt insti. de verb. obli. in princ. ꝛ ff. de verb. oblig. l. j. Idẽ in fideiussoribus: vt. l. blanditus. C. de fideiuss. q; cõtrahitur verbis. i. stipulatione interuenietẽ. Fallit in. l. cũ ostendimus. §. fi. ff. de fideiusso. ¶ In gl. super verbo, mor. Cõtra, ista dictio, mor, denotat id qõ verbũ incõtinenti, vt. ff. dicetur. Sed cõtra: q; adhuc quando ex interuallo venit aliquid restituẽ. dico: sequi fidem: vt. l. creditores. ff. de verbo. signi. vnde glo. respondet: q; verba debẽt intelligi scõm materiã, de qua agitur: vt. ff. de dam. infec. l. ꝺãni. §. cum parietem. cũ simi. ¶ Et ex ista glos. no. q; verba impropriãtur scõm materiã subiecte materie: vt. l. insulam.
32 de prescrip. ver. ¶ Scõo † no. q; dictio mor, significat interuallum. Sed de natura sui est significare id qõ incontinenti: vt. l. si pater captus. de vulga. ꝛ pup. Aliquando impropriantur: vt hic vt. l. tutores ꝛ curatores. C. de admini. tuto. ꝛ sic interuallũ significat. Aliquãdo ponitur p̃o interuallo dierũ decẽ: vt. l. peremptorii. ff. de iudi. Aliqñ ponit p̃o interuallo medij tẽporis: vt. l. a diuo. §. per venditorem. ff. de re iudi. Aliquando ponitur p̃o interuallo vnius anni: vt in. l. interest. §. ij. ff. de vsuf. de hoc vide per Bal. in. l. Gallus. §. ille casus. de lib. ꝛ posthu. Et vide per cano. in. c. q; ppter. in verbo, mor. de elec. Et ista ad multa facit: ꝛ maxime ad testes, quãdo vnus dicit, q; fuit per interuallum: alius q; fuit mor. qõ potest reduci ad cõcordiam. de quo in. l. ff. §. appel. ff. c. ¶ In ea. ibi. l. is cui. Alle-
33 gatur, † q; creditor in diẽ, vel sub cõditione, vel ad diem: dicitur verus creditor in hoc, q; tunc dicitur ad aliqua: ꝛ tunc, q; est credita in diem certã: an ꝛ quãdo. Aliquãdo est dies certa an: tamẽ creditor est dubius in quãdo: ꝛ dicitur creditor in diẽ certam. an ꝛ quando: quo ad obligationem ꝛ ad actionẽ: nõ autẽ quo ad exactionẽ: vt. l. certi. ff. eo. ꝛ insti. de verb. obli. §. in diem. Item dicitur creditor in diem certã, alio respectu: q; solutũ sibi, pendẽte cẽtu, nõ potest repeti: vt. ff. de cõdi. indebi. l. solutũ. ꝛ. l. in diem. eo. ti. ¶ Scõo, an creditor in diem certã, quo ad an: ꝛ incertam, quo ad quãdo: ꝛ tũc dicitur creditor quo ad obligationem, nõ autem quo ad exactionem: vt. ff. de. §. in diem. insti. de verbo. obliga. An vero dicatur creditor quo ad actionem: in hoc fuerunt varie opin. de quo in. l. certi. ¶ Item dicitur creditor alio respectu: q; solutum in aduentu diei non potest repeti. in. l. si sub condi. ff. de condi. indebi. Et hoc in debito ex quasi cõtractu, vel a cõtractu. ¶ Sed quid in debito ex vltima volũtate: dic vt per gl. in. l. post mortẽ. ff. de fideiuss. Sed nũquid creditor sub conditione dicatur creditor: ꝛ dic q; sic respectu spei: non autẽ quo ad rem: vt. l. cõditionales. ff. de verb. oblig. ¶ Item dicitur creditor respectu rei ꝛ spei: vt. l. si seruus. ff. de condi. indebi. Item dicitur creditor: q; pendente conditione potest peti cautio: vt. l. in omnibus. §. de iud. ¶ Itẽ dicitur creditor quo ad aliud. ff. quo ad petẽ. mitti in possessionem bonorum, si nõ caueatur: vt. l. in patre. §. j. ex quib⁹ cau. in posses. ea. Item dicitur creditor quo ad reuocandam libertatem datam seruo in fraudẽ creditorum: vt. l. qui in fraudem. ff. qui ꝛ a quib⁹. ¶ Item dicitur creditor quo ad separationem bonorum petẽdam: vt. l. creditoris
34 bus. ff. de sepa. ¶ † Aliquãdo queritur an creditor: conditionalis sit creditor quo ad exactionẽ: et certe non: vt. l. cedere diem. ff. de verb. signi. ꝛ. l. cõditionales. ¶ Aliquãdo queritur an sit creditor quo ad trãsmissionẽ: ꝛ tũc aut est creditor ex contractu: ꝛ trãsmittit: vt. ff. §. ex cõditionali. Aut est creditor ex vltima volũtate: ꝛ tunc non transmittit: vt. l. vnica. §. finautẽ. C. de cadu. tol. ¶ Aliquando queritur, an creditor sub conditione sit creditor quo ad hoc, vt solutum conditione pendente, non possit repeti: ꝛ de hoc dic: vt. l. sub cõditione, cum duabus sequẽ. ff. de condictio. indebi. ¶ Aliquando queritur, an creditor conditionalis sit creditor quo ad veram essentiam: ꝛ dic q; nõ: vt. l. is cui. ff. de actio. ꝛ obli. ꝛ. l. creditores. ff. de verbo. sign. ¶ Aut queritur, an creditor conditionalis sit creditor quo ad etymologiam vocabuli: ꝛ in hoc dic qõ glo. in. d. l. creditores, ponit duas opin. ꝛ prima q; sic. ꝛ ista fuit Azo. q; sequor: fidem tuam. Sed Dy. tenet contrariam, quam tenet Richar. de Sali. ꝛ Ray. quia ad hoc, vt dicatur creditor,

ditor, oportet q̄ credat fidei alterius. ¶ Unde Dy. que-
35 rit † quid est fides? ⁊ est glo. in rub. de sum. trini. ⁊ fide ca
tho. q̄ est firma credulitas, sed ille qui habet creditorem
sub cōditione, nō habet firmam fidē: imo habet dubiam
ſm Richar. de Sali. q̄ ille qui est creditor sub conditio-
ne titubat. ⁊ sic nō datur creditor, quo ad ethimologiam
vocabuli. Sed cōcorda, q̄ aliquādo quis est creditor sub
conditione, que est de certo extitura: quādoq̄ est credi-
tor sub cōditione, cuius euētus est dubius. Et primꝰ cre-
ditor dicitur verus creditor, siue purus: vt. l. si pupillus.
ſ. qui sub cōditione. ff. de noua. ¶ Secunda ratio: q̄ q̄-
nis sum creditor sub cōditione: aut euētus est certus: tūc
habeo spem firmam ⁊ fidē: nō autem dubiā. Sed ille qui
habet firmam fidē, est verus creditor. ⁊ in hoc resonat di
ctum Bar. ¶ Aliquādo loquimur in creditore sub con-
ditione, cuius euētus est dubius: et tunc sit verū dictum
Dyn. ⁊ Richar. de Sali. per sua iura. ¶ In glo. fina. dic
pro introitu, q̄ imo nomē rei, nō est generale: vt. l. si rem.
ff. de rei vendi. vbi verbū res ponitur pro specie, non au
tem pro genere. glo. dat duas sol. ¶ Et scias, q̄ illa. l. si in
rem. pomt formā libelli in rei ven. Prima solu. nō est bo
na: ideo glo. trāsit ad scām, que vera est: ⁊ cōmuniter te-
netur. Tamen dic, q̄ aliquādo res accipitur multis mo-
36 dis: vt. ff. dictū est in. i. glo. ¶ Ultimo facit ad vnū, † an fi
deiussor sit creditor? Bart. hic q̄ sic, ſm Huil. de Cu. per
l. blandit⁹. C. de fideiuſ. ⁊ l. ⁊ magis. ff. de sol. de hoc dic per
37 cum. ¶ Et † facit ad vnam questionem ſm Barto. an fi
deiussor dicat reus: dic q̄ ant fideiussor dicitur reus quo
ad largam significationē: ⁊ tunc dicitur: vt. l. Sticbum. ff.
qō vulgo. in verbo, duntaxat. ff. de solut. Sed quo ad stri-
ctam nō dicitur reus, qui est principalis. Pro hoc facit. l.
potest agi. ff. ff. de fideiuſ. in verbo, loco rei. Pro hoc fa-
cit adhuc. l. illud. de fideiuſſo. in verbo, fidus. ¶ Ex hoc
38 infertur, † qō verba statuti non habēt locum in fideiusso
re, que loquuntur de reo in odiosis: forte secus in fauora-
bilibus. Sed nunquid fideiussio sit cōtractus? Bar. dicit
qō nō, per. l. Labeo. ff. contractuum. ff. de verbo. signifi..

Summarium.

1 ¶ Mutuum ad sui substantiam quid requirat?
2 Contractum diuerse species ex eodem facto nō possunt
resultare.
3 Contractus precarius quid sit?
4 Mutuum in quo differat a commodato?
5 Emptionem atq̄ venditionem non posse citra precium
pecuniam q̄ numeratam contrahi.
6 Mutuum, an irritetur, si illa eadem pecunia restituatur?
et an illa decem, que data sunt, possint reddi creditori
volenti?
7 Contractus nominati, ⁊ qui innominati sint?
8 Conuentio, qua quid datur vt illud idem reddatur: in
quam speciem contractus cadat. ⁊. 9. vsq̄ ad. 14. vbi facit
quatuor membra.
10 Locaui rem pro tribus saccis frumenti, non autem in pe
cunia numerata: an superueniente sterilitate, debeat fie-
ri remissio?
13 Depositum dupliciter dici. Et idem negotium posse in
varios contractus incidere.
15 Dare quam naturam habet? Et qui speciem debet, si di-
cat, promitto tibi in decem centum, num tunc emptio con
seri debeat?
16 Dictionem, aliquando, varie significare.

§. Mutuum.

¶ Mutuum cōtrabitur sub
spe recipiendi, non id qō datū
est: sed idem in genere, hoc dicit. ¶ Vel sic, ex mutuo non
oritur obligatio ad idē in specie, neq̄ ad diuersum in ge-
1 nere: sed ad idem in genere. h. d. ¶ No. q̄ † ad essentiam
mutui vnum requiritur negatiuum. f. vt nō agatur, idem
reddi in specie. ¶ Item requiruntur duo affirmatiua.
Primum vt agatur idem reddi in genere eo, qō datum
est. Itē quod reddatur eiusdem qualitatis: vt. l. cū quid.
ff. eo. ⁊ insti. eo. ff. ff. ⁊ l. ff. de act. ⁊ obliga. ff. ¶ No. qō idem su
mitur primo in specie. Secūdo accipitur in genere, in ista
2 materia. Tertio nota. in verbo, alioquin. † qō ex eodē fa-
cto nō possunt resultare diuerse species cōtractus. ⁊ istud
est intelligendum ſm Rayn. quando iste diuerse species
essent natura repugnantes adinuicem: vt hic. ⁊ probatur
ex generalitate. l. si ancillam. ff. pro suo. Secūdo probatur
in. l. si quis ante. ff. Pomponius. ff. de acquirē. pos. Secus
si essent duo cōtractus non natura adinuicem repugnan
tes. Et moderni allegant doc. in. l. in bone fidei. C. de pac.
vbi ex eodem facto possunt oriri duo contractus. Secun-
do allegant, quod not. Cyn. in. l. bac cōsultissima. C. de te-
stamen. Sed de hoc est text. in. l. Aristo. in princi. ff. de do
na. vbi est partim cōtractus nominatus, ⁊ partim cōtra-
ctus innominatus. Secūdo allego tex. in. d. l. si quis ante.
ff. idem Pomponius. Tertio allego text. in. l. non solum.
ff. si. ff. de vsur. Facit. l. tenetur. ff. secundaria. ff. de act. emp.
3 ⁊. l. si vir vxori. ff. de prescrip. ver. ¶ Quid † sit contractus
precarius? ⁊ dic quod quandoq̄ quis cōcedit rem alicui
ad vsum vtendum ad tempus terminatum. Item quan-
do vnus cōfitetur se precario possidere: vt. ff. de precario.
per totum. Contractus locationis est, quando interuenit
4 merces. ¶ † Nota, differentiam inter cōmodatum ⁊ mu-
tuum: q̄ cōmodatū est, quando oritur actio ad repetēdū
id quod est datum in specie. Ex mutuo antē oritur actio
ad idem in genere. Et sciendū q̄ interdū ponitur cōmo-
datum pro mutuo: vt. l. ij. cū glo. C. de bis que ex pub. ra
tio. lib. x. ⁊ ibi Bar. in glo. i. ibi, quidam vt Azo. Pro opi.
Azo. potest induci tex. instit. quib. mod. re contra. obliga.
in. ff. ff. ergo si non alte. Sed ille idem nō est mutuum. Sed
Accur. tenet contrarium. ¶ In eadem glos. ibi. l. precij
5 causa. Ista. l. multum facit ad hoc. Quia † certum est, qō
emptio ⁊ venditio non potest contrahi sine precio ⁊ pecu
nia numerata: vt. l. ij. ff. precio. ff. de contraben. ⁊ institu. de
emptio. ff. precium. Sed si ex postfacto sum contentus, q̄
soluas: q̄ talis est contractus emptionis. ⁊ hanc partem
glo. sequitur glo. insti. eo. in prin. Sed aliqui moderni hic
vacillant. ¶ Sed ad declarationem huius glos. queren-
6 da sunt tria. † Primo an stante validitate mutui, ille con
tractus mutui irritetur, si illa pecunia eadem restituitur?
Et primo, quod non: vt. l. pactum. ff. de reg. iur. licet super
ueniat aliquis actus contrarius. et facit. d. l. precij causa.
¶ Secundo an stante validitate mutui possint reddi il-
la decem que data sunt creditori volenti? ⁊ certe q̄ sic, per
l. cum a quo. ⁊. l. manifestissimi. C. de solutio. ¶ Tertio, an
a stante validitate cōtractus mutui, possint[a] reddi mutuo a creditori illa decem, ⁊ primo qō sic, probatur per istū tex.
ibi, ⁊ idem in genere. Sed certum est q̄ si reddantur illa
decem redditur idem in genere. ¶ Secundo probatur,
⁊ fortius: q̄ inuito creditore, quādo eius creditoris nihil
interest sua, potest solui pecunia in alia forma, q̄ data fit:
vt. l. Paulus respondet. ff. de solu. in glo. ergo multo for-
tius eadē. ¶ Tertio probatur ratione: q̄ licet de rigore
iuris, quando quis est obligatus in genere rei, potest so-
uere illa. g. in genere: ⁊ illam rem que tempore obligatio-
nis erat: tamen secus de equitate: vt in. l. Sticbum. ff. de
solu. ¶ Quarto: q̄ licet non possit solui inuito de rigore,
sed de equitate potest. Et dico plus, qō si nō essent ratio-
nes, q̄ posset teneri opi. Azo. ⁊ posset responderi ad tex.
allegatum per gl. Et primo ad tex. insti. quibus mo. re cō
trabitur obliga. in prin. Quod quādoq̄, ibi denotat tem-
pus: nō autem casum: ⁊ sic ibi, quandoq̄, ponitur ad ver-
bum, reddantur, tanq̄ tempus. Et scām istum intellectū
est casus singula. pro glos. in. l. si penam. ff. de verb. obliga.
quam Dy. sequitur. ¶ Item dicendum q̄ opi. Azo. po-
test saluari alio modo, videlicet, q̄ esset pactū, q̄ inconti-
nenti illud idē reddatur. ⁊ quod ita sit, est glo. in. d. l. si pe-
nam. ff. de verbo. obliga. insti. quib. mod. re contrahi. obli
ga. in prin. Et ad istud: ⁊ ad declarandam istam glos. ⁊ ad
concordantiam: dic qō aut illa pecunia, que restituitur in-
continenti, restituitur per pactum: ⁊ tunc nō fit mutuum:
vt insti. quib. mo. re contra obliga. in princi. Si vero resti-
tuatur, non per pactum: tunc fit vera opin. Accur. ¶ In
7 glo. † super verbo, alioquin. no. pro intelligentia, qō con
tractus nominati sunt illi qui habent nomen elegans a iu
re: vt mutuum, ⁊ cōmodatum. Aliqui sunt cōtractus in-
nominati: ⁊ isti sunt quatuor. ⁊ dicitur in. l. naturalis. ff. de
prescrip. verb. ⁊ isti sunt, do, vt des: facio, vt facias: ⁊ facio,
vt des: ⁊ do vt facias. ⁊ isti non habent nomen elegās: sed
in suis terminis et finibus, in quibus partes volnerunt.

a ¶ Possint. dic qō cōis opi. do-
cto. est, q̄ sic: vt
hic p eos. Bic-
ro. Cbucba.

permanent. Et sic sunt quedam conuentiones sine nomine. ¶ Ex hoc Bar. sumit quatuor distinctiones, que multum indigẽt suppletione. † Et primo cum quid datur, vt
8 illud idẽ reddatur, dñium tamen nõ trãsfertur. ¶ Querit Bar. in qua specie contractus cadit ista cõuentio? Et expedit per tria membra, q̃ aut quid datur causa custodie: ꝛ istud est depositum: vt. ĵ. depositi. per totum. ꝛ. l. j. §. is quoq; ĵ. de actio. ꝛ oblig. ꝛ instit. qui. mo. re cõtra. obliga. §. is quoq;. ¶ Quod limita nisi interueniat merces: q̃ est contractus locationis: vt. l. j. §. si vestimenta. ĵ. depositi. ¶ Secundo limito: nisi depositio fiat per verba mandatum importantia: vt. l. j. §. si rem. ĵ. de prescrip. verb. in. l. si te rogauero. ĵ. depositi. q̃ tunc est cõtractus mandati: aut illud, qõ datur: datur gratia certi vsus, ꝛ istud est cõmodatum. ĵ. cõmo. per totũ. nisi limitata traditio rerum mutuo adinuicem facta fuerit: vt. l. j §. si rem. ĵ. de prescript. verb. ¶ Jtẽ limito: nisi quãdo prestatur vsus rei, interueniat merces in pecunia numerata: ꝛ tunc non commodatum: sed est, aut locatio: aut contractus innominatus: vt. l. si quis aree. ĵ. de prescrip. ver. Jtem limita: quãdo nõ esset certũ, an res cõmodata debeat restitui: q̃ tũc est cõ
9 tractus innominatus: vt. l. fi. ĵ. de prescrip. verb. ¶ † Aut res datur ad incertũ ꝛ indeterminatum vsum: ꝛ tunc nõ resultat cõmodatum, sed precariũ. per no. in. l. in cõmodato. §. possunt. ĵ. cõmo. ꝛ no. in. l. ij. C. cõmo. ꝛ. l. Lucius. ĵ. depo. vnde si cõmodaui tibi ad vsum incertum: tunc non resultat cõmodatum. ¶ Sed quid si est dubium, an cõmodaui ad certũ, vel incertũ? Bar. dicit, q̃ resultabit cõtractus innominatus: q̃ vbi dubitatur de cõtractu: tunc est contractus innominatus: vt. l. si gratuitam. in princi. ĵ. de prescrip. verb. ꝛ. l. j. ĵ. de estima. act. ¶ Unde sciendũ, qõ quãdo datur res, vt illam reddam: tũc potest esse contractus locati, quoties interuenit precium in pecunia numerata: vt. l. d. j. §. si vestimenta. sed si interuenit merces, nõ, vt pecunia, sed vt species: tũc est cõtractus innominatus: vt. l. q̃ si tibi aliena. cõiuncta. l. naturalis. §. j. j. de prescrip. verb. ꝛ. d. l. j. §. qui vestimẽta. ¶ Jtem si interueniat alia res: tunc est cõtractus innominatus. Vel ex postfacto: vt si depositũ penes te aliqd, vt aliud mihi restituas. ¶ Ex quo resultat aliud ad illud, quando ratione sterilitatis debet fieri remissio mercedis: vt propter sterilita
10 tem loci. ¶ Sed quid, † si locaui rẽ pro tribus saccis frumenti, nõ autem in pecunia numerata: an si superueniat sterilitas debet fieri remissio? ꝛ certe non: q̃ proprie non est locatio: vt dicit Spe. de loca. in. §. postq̃. versic. porro.

a ¶ Bald. adde a tu. q̃ cũ Baldo transeunt hic moder.

¶ Sed istud reprobãt per Bal.[a] in. l. j. ĵ. loca. Sed certe dictum Spe. est verus. ¶ Jtẽ potest esse cum quid dat, vt idem reddatur cadere in cõtractum mutui. hoc verũ, quãdo pro re restituenda veniat opera gratuita: ꝛ tũc est mandatum: vt. d. l. fi tibi aree. ĵ. de prescri. ver. ꝛ. l. j. j. man.

b ¶ Raphaelis. Idem Ange. ꝛ Areti.

¶ Jtem potest esse contractus innominatus: vt si dedi tibi rem inspiciendam: vt. l. si rem inspiciendam. ꝛ. l. apud Labeonem. ꝛ. l. si gratuitam. j. j. ĵ. de prescrip. ¶ Jtẽ potest esse pignus: vt. l. j. §. credito. ĵ. de actio. ꝛ obli. ꝛ instit. qui. mo. re contra. obli. §. credito. ¶ Secundo membro,
11 quando † dominiũ trãsfertur, cũ quid datur, in quem cõtractũ resultat? ꝛ dicit Bar. q̃ in cõtractu innominatũ, vt. l. naturalis. §. j. j. de pscri. ver. ꝛ. l. si tibi aree. ꝛ itat ranfit Bar. Sed dic, q̃ potest esse cõtractus dotis: vt. l. dote ancillam. C. de rei ven. et de rei vxo. actio. l. vnica. §. exactio. cum similib. ¶ Jtem potest esse contractus conductionis ꝛ locationis: ꝛ hoc habet locum quando locatio fit nõ ad modicum tempus, sed ad longam: q̃ transit dominiũ temporaliter: vt. l. fi. C. si ager vecti. ꝛ. l. fi. ff. de pac. pigno. C. ꝛ. l. non solet. ĵ. loca. Unde si loco tibi rẽ pro viginti annis, tũc trãsferatur dominiũ temporaliter: ꝛ tamen illud idem debet reddi finito tempore: ꝛ sic est contractus locationis. Jtem potest esse contractus emptionis ꝛ vẽditio. vtputa si vendidi rem, vt illam venditam mihi post biennium renendas: vt. l. ij. C. de pact. inter emp. ꝛ vendi. l. tenetur. §. si area. ĵ. de actio. emp. ꝛ ex hoc fit expeditum se
12 cundum mẽbrum. ¶ Tertio cum † quid datur, cum non reddatur illud idem: sed illud in eodem genere. et dicit Bar. q̃ est contractus mutui: vt hic. ¶ Adde, q̃ potest tractum permutationis, vtputa: quando datur vna species, vt non reddatur idem, sed aliud in genere, ꝛ intelligo extra illas, que non recipiunt functionem: vt. l. j. C. de re. perma. ꝛ. l. naturalis. §. j. j. de prescrip. verbis. vtputa, quando datur homo ꝛc. ꝛ sic est contractus permutationis: vt. l. j. §. quandoq;. de re. permu. Et ista fuit cõsideratio Rapha.[b]

b ¶ Jtem potest esse species contractus innominati. Pone, q̃ do vnam rem, que consistit in pondere, numero, vel mensura. Et pactum sit, q̃ restituas mihi in alio genere: ꝛ tunc non est mutuum, vt hic. ꝛ instit. eo. in prin. ꝛ sic non erit mutuum, sed contractus innominatus: vtputa cum mutuo tibi vinum vetus: vt restituas nouum: tunc nõ est mutuum: vt. l. cum quid. ĵ. eo. ¶ Sed pone, q̃ mutuo tibi rem, que consistit in pondere, numero, vel mensura: et debet reddi aliud eiusdem generis, ꝛ qualitatis: ꝛ tunc potest esse contractus dotis: vt. l. res in
13 dotem. ĵ. de iure doti. Jtem † potest esse depositum: ꝛ ad hoc scias, q̃ duplex est depositum. Primo, quãdo datur vt idem restituatur: ꝛ tunc est vere depositum. Si vero vt reddatur tantũdem: tunc est depositum improprie: vt. l. dies. ꝛ. l. Lucius. ĵ. depositi. Et ratio: q̃ excedit fines depositi: vt. l. certi. §. fi. ĵ. eo. cum. l. seq. ¶ Jtem potest esse contractus locati: vt. l. in naue. ĵ. loca. ¶ Jtem in casu illius legis potuit esse contractus mandati: quia ille Sauphelius, posset conueniri act. mandati: vt restituatur granũ. Jtem potest esse contractus innominatus: vt. l. q̃ si aliena. ĵ. de prescrip. ver. ¶ Ulterius aduertẽdum, q̃ potest esse contractus cõmodati. Pone, q̃ ad pompam faciam mihi mutuari plures pecunias a multis: et pono omnes simul: q̃ tũc istud est permixtum: vt. l. iij. §. fi. ĵ. cõmo. Nam certum est, q̃ debeo restituere tantũdem: q̃ impossibile esset cognoscere pecuniam omnium: vt. d. §. fi. Sed istud videt falsum per. l. ij. C. cõmo. ꝛ. l. in cõmodato. §. possunt. ĵ. cõmo. q̃ licet partes baptizauerint hoc nomine cõmodo: nihilominus est contractus innominatus: vt. l. si insulam. ĵ. de prescrip. ver. Quia ibi inspicitur species cõtractus, non autem verbum contrahentiũ. Unde si ego dedi pecuniam ad pompam, video: dedisse vt restituas mihi. Aut cõmodatam, cuius sint vse partes, hoc nomine, cõmodo. Et ratio: q̃ excedit naturam commodati. Quia cõmodatum debet esse gratuitũ per. l. si rem. §. j. ĵ. de prescrip. ver. ꝛ ita videtur cõtra dictum Rapha. ꝛ respõdeo ad ins allegatum, per quod facit aliud ad singularia pecunie. et ad. l. in naue Sauphelii respon. q̃ non est verum, qõ posset extendi id, quod dicitur in locato ad commodatum. ¶ Ulterius, secundũ potest incidere in contractum pignoris: vtputa quando mutuo tibi librum, cum hoc, vt pignus mihi des. Sed istud est falsum: quia non habui librum. dedi pecuniam: vt tu emeres: et pignus mihi dares. Unde si tu non emisti librum, sed in alios tuos vsus conuertisti: an autẽ iste sit contractus nominatus, vel innominatus. In hoc fuerunt varie opi. Sed dic, q̃ erit cõtractus innominatus: q̃ si in conuentione adijcitur aliquid qõ facit incidere in alium cõtractum, q̃ tunc inspicitur species cõtractus: non autem verba cõtrahẽtium: vt. l. si donatum. ĵ. de donat. cau. mor. Unde si dixerim, do tibi pro pignore istos denarios: vt tantũdem restituas: quia tunc est cõtractus innominatus: vt probatur in. d. l.
14 si donatum. ¶ Ulterius est quartũ membrum † q. quando redditur aliud in genere diuerso. Bar. plene locutus fuit: q̃, aut agitur, vt detur vna species pro alia specie: et iste est contractus nominatus permutationis: vt. l. naturalis. §. j. j. de prescript. ver. ꝛ. l. quoniam. §. j. de re. permu. ¶ Limita tu, nisi illud qõ datur in specie fuerit datũ loco partis, pro alia specie: q̃ tũc participat de natura emptionis: vt. l. j. C. de re. permu. que sing. est. Aut agitur, q̃ detur genus pro genere: aut genus pro specie: ꝛ tunc est contractus innominatus: vt. l. naturalis. §. j. ff. de prescri. ver. ꝛ idem qõ no. glo. in. l. j. C. de rerum permu. ¶ Ex iis no. differentiã inter contractus permutationis ꝛ contractum innominatũ. ¶ Aut agitur, q̃ detur quãtitas pro specie: ꝛ tũc aut agitur, q̃ ex vtraq; parte detur: ꝛ tũc est contractus innominatus: vt. l. fi. ĵ. de condict. ob cau. Aut agitur, q̃ ex parte eius, qui debet quantitatẽ, detur: ꝛ tũc transfertur dominiũ. Aut tradit ille, qui debet speciem: ꝛ tunc est cõtractus emptionis: vt. l. ex empto. §. emptor. et l. j. §. emptor. de actio. empti. ¶ Illiquãdo agitur ex parte eius, qui debet genus, q̃ det: ꝛ tunc est cõtractus emptionis: vt. l. qui concubinam. §. heres. de legatis. iij. ꝛ. l. si

Domus.

domus.ff.de emptione.i.de lege.ii.Limita,q aliquãdo agitur ex parte eius qui vendit,q emptor det sibi pecu-
15 niam:& tunc emptionis contractus: q† de natura dare,est dominiũ transferre:vt.l.vbi autem non apparet.i. de verb.signi.& l.nõ videtur data.i.de regu.iur.Ita not. Bart.in.l.ii.de condic.ob turp.cau.Sed quid si ille, qui debet specie,dicit promitto tibi,pro decem centũ:an erit contractus emptionis:& certe sic,sm Bar.Sed non est verũ,per.l.si ita distrahat.ff.i.de contrab.emp.& l.si filius.ff.i.de verb.obli.Et limita illud qõ dicit,q quãdo dat quantitas in genere:secus autem si species, per.l.naturalis.ff.in eocundo.i.de præscri.ver.& l.i.ff.si permutatio.i.de rer.permu.Sed pone, q dem aliquam speciem pro quãtitate:an sit contractus locat.vel emptionis:? Jn hoc dic præsumi ex precio: quoniam si pecunia data est condigna &c.vt dicit gl.in.l.i.circa prin.i.de superfi. Jtẽ adde.q quando datur quantitas pro specie, q tũc potest esse contractus locationis: vt.i.loca.per totum. Jtẽ quando datur species pro quantitate: q tunc est cõtractus locationis:vt.l.in operas.i.loc. Jtem potest esse cõtractus emphyteoticus:vt patet in tit.C.de iure emph.
16 ¶ Vltimo † no.de dictione, alioquin.q dictio alioquin, est dictio separatiua. Aliqñ enim ponit pro aliter: vt.l. alioquin.i.de contrab.emp. Aliqñ denotat cõtradictionem:vt not.Barto.in.l.i.in.iiij.col.i.de condi.& demonst.

Summarium.

1 ¶ Mutuum in quibus consistat:& quid requiratur ad hoc,vt consistat in numero:nu.2.
2 Pondere.numero,vel mensura, cõsistentia adinuicem functionem recipiunt.
3 Solui aliud pro alio inuito creditore non potest.
4 Genus qualiter diffiniat:? Et species quã varie sumat:?
5 Mutuanti frumentum ad mensuram, an possim reddere pecuniam in numero:? an pro illo, qui debet mihi restituere frumẽtum, possit recipi fideiussor estimationis:? Et an in obligatione dandi possit fideiussor interuenire,
6 Argentum ad pondus si accepero an potero reddere pecuniam.
7 Argenti appellatione non venit pecunia.
9 Mutuum,an consistat in homine,qui ponderetur.
10 Mutuum,an consistat in operis,que numerantur.
11 Mutuum,an consistat in pane.
12 Solui aliud pro alio inuito creditore an & quando possit:& nume.13.
14 Debitor,an possit soluere post tempus, q promisit inuito creditore.
15 Creditor an cogatur recipere in alio loco, quam promissum est:
16 Nummus vnus an possit reddi pro alio nummo in diuersa materia:
17 Conditiones contra naturam principalis cõtractus,an vitient, vel vitientur.

§. Mutui datio.

1 ¶ † Mutuum cõsistit in his,que põdere,numero,vel mẽsura cõsistunt:in aliis vero nõ. Quia in eis aut repugnant natura rei:aut regula iuris:q inuito creditore aliud pro alio solui nõ potest. ¶ † No.que cõsistũt in pondere,vel mensura,vel numero:recipiunt ad inuicem functionẽ. ¶ † Secundo not.q aliud pro alio inuito creditore nõ potest solui:vt.l.cũ a quo.& l.manifesti.C. de sol. ¶ Et venio ad primam gl.que sic recitatur. Certum est q regula,que datur a iure debet esse generalis. Sed ista nõ est generalis:ergo &c. Sed dic vt in gl. ¶ Ex hac glos.not.q vbicunq; comparatiuũ ponitur inter incompassibilia,stat improprie. ¶ Jtẽ not.q dictio magis,aliquando stat electiue:vt hic,& l.a magis.i.de solu.
4 Ista diffinitio † de genere etiam ponitur per gl.insti.de iure natu.gen.& ciui.ff.i.vnde dic q Jurisco.hoc nomine generis:vtitur proprie: vt.l.Jurisconsul.ff.i.de gradi.& insti.de oblig.ff.i.Aliquando sumitur improprie: vt hic,& l.generali.i.eo. ¶ Species autem aliquando accipitur pro tẽpore:vt hic.Aliquando accipit pro pulchro: vt.l.proponebatur.de iudi.Aliquando ponit pro qualitate:vt.l.edita.C.de eden.Aliquando pro casu:vt instit. de his qui lib.cau.bo.ad.ff.fin.Aliquando accipitur pro forma apparente rei:vt insti.de rer.diui.ff.insulam.Aliquando sumitur pro velamine:vt.C.de postul.l.sub specie. ¶ Jn ea.gl.ibi,sed quid si accepero pecuniam:? & huius est ratio: q quando contrabitur debet reddi illud, qõ est eiusdem generis:igit. Jstud verũ sm Bart.ex necessitate,quando nõ habet pecuniã:& vult restituere frumentum.de quo in gl.ff.i.eo. ¶ Ex quo sumit Jacob.de
5 Are.an † mutuanti frumentũ ad mensurã possim reddere pecuniã in numero:& tenet q sic, per.l.vinũ.i.e.et.l.
a ratio.ff.per venditorem.i.de contrab.emp.sed Bar.a tenet contrariũ:q vnum pro alio inuito &c.vt.l.eũ a quo.& l.manifesti.C.de sol.Et respondet ad Jac.de Are.q loquitur quando propter moram. Jn hoc aduertendum, nunquid pro illo,qui debet mihi restituere frumentum, possit recipi fideiussor estimationis:& dicit q sic, per.l. si ita fideiussorem.i.de fideiuss.Sed quid operabitur ista fideiussio:dico q operabitur:q post moram ipsius debitoris poterit cõdemnari in estimatione,si non reperitur frumentũ eiusdem estimationis, per.l.seruum.i.de ver. obli.Sed istud est falsum:q in obligatione dandi durat enim obligatio dandi:licet si nõ reperiatur illa res, que debetur:tamen officio indicis estimatio debet,per.l.vbi autẽ nõ apparet.& ff.i.de verb.obl.& sic fideiussor obligatur alia obligatione,quam principalis:& sic fideiussio est nulla.p.d.l.si ita fide.& l.grece.ff.si portio.i.de fideiuss. Sed potest saluari hec opinio in vno,vez in obligatione facti:vt.l.stipulatus.ff.est opus.i.de fideiuss. ¶ Unde cõclude q in obligatione dandi,non potest esse fideiussor. Sed in obligatione facti,potest esse fideiussor, per.l.stipulationes non diuidunt.ff.i.de verb.oblig.& d.l.stipu-
6 latus.ff.est opus. ¶ † Jn ea.ibi. itẽ quid si accepero.hãc opi.Nug.Jaco.de Are.Jac.But.& Cy.in addi.sequuntur.Et ratio est:q non est licitum facere conditionẽ creditoris deteriorem:vt.l. Paulus respondit.la.i.i.de sol. & l.ff.ff.de usu & habi.vbi si aliquid fit contra voluntatem creditoris,etiam si fit in eius vtilitatem:tamen dicit deteriorẽ facere conditionẽ ipsius,ex quo fit contra voluntatem ipsius creditoris. ¶ Alia fuit opi.gl.& Bart.b cũ
b vult considerare,scz quod aut creditori, qui mutuauit, puta argentum ad pondus, redderet pecuniam nõ ere contaminatã & tantã vtilitatẽ affert,quantã si remaneret eiusdẽ lige:& tũc fit vera opi.gl. Aut debitor vult reddere pecuniã ere contaminatã nõ eiusdẽ lige:& tantã vtilitatem non afferentẽ:& tunc fit vera opi. Hug.Bal.sequit hic istã opi.& hac ratione:q ff in vltimis voluntatibus in quibus quis magis obligat,quã in cõtractibus: vt.l.fideicõmissa.in.ff.fi.de leg.iij.potest soluere debenti recipere pecuniã ad pondus pecuniã numeratã:vt.l.i.de auro & arg.leg. Igitur istud est verũ quãdo tractat de obligatione facti. Sed vbi tractat de obligatione gd dari,in vtroq; est prima obligatio:vt.l.vbi aut nõ apparet.ff.fi. i.de ver.obli.sed hic est obligatio in dãdo:igit &c. Jtẽ et alia ratione probat ratio Bal.q materiatum, vt est argẽtum,de quo est pecunia,potest reduci ad massam materiatam:& materia est idẽ:vt.l.quesitũ.ff.si illud.de leg. iij.sed pecunia potest reduci:igit &c. Sed cum cẽseatur idem non tamen diuersum:ergo. Sed istud non videtur
7 posse procedere: q† appellatione argenti,nõ venit pecunia:vt.l.cum aurũ.ff.proinde.& l.quesitum.i.de auro & arg.leg.ergo & pecunia est diuersa ab argento: ergo nõ potest solui &c. ¶ Alia fuit opi. Ricbar.& Bar.de Sali. Quod aut debitor vult solu ere pecuniã numeratam ere nõ contaminatã:& tunc nõ põt:q nõ videt restitui prout tacite conuentũ fuit: vt.l.cum quid.i.eo.igitur. Secũdo probatur sic: quia si debitor vult soluere pecuniam non ad numerum, creditori mutuanti ad pondus, non soluit in eodem genere:non igitur potest. Jtem quia si redderet ad numerum, nõ restitueret in equalitate: igitur &c. vt insti.quib.mod.re contrab.oblig.& l.cum quid.i.cod. Aut creditor numerauit in vna forma:& tunc nõ potest: vt.l.cum quid.cũ simi. Et ista fuit opinio Ricbar.in prima opi. Ricbar. sequar Ricbar.cõtra Bar. Et ratio:q ita demũ ille,qui promisit donare ad pondus, promittit donare argentũ in pecunia numerata, qñ promittẽs nõ specificauit,sed generaliter:puta.g.lib.argen. Jtem fun-

a ¶ Bart. cuius opi.tam p antiquos, & p moder.cõmuniter est approbata sm doc.hic.

b ¶ Bar.et eius opin.est magis communis sm doc.hic cũ concor.de quibus per Alex.

a ¶ Brocardo. de isto brocardo vide tu hic. d. Jas. ponentē regulā cum duabus ampliationibus. & xx. limitationibus. Soci. in trac. fallen. reg. cccl xxvii. & subtilem Dec. hic fi. col. & per istam regulam volant quidā, q̄ qui tenetur dare fideiussorē, nō liberet dādo pignora, ꝺ Bart. in l. pretorie. la. iij. ff. de pret. stip. & in l. j. §. qui satisd. cog. vbi late p mod. & idē Bar. per tex. ibi, & in reg. pl' cautio. ff. de reg. iur. sed tu tene cū Bar. in iudicando & cōsulendo: q̄ magis cōiter approbat. Et ad reg. nostri tex. rūdē m subtilē Dec. in. d. l. pl' cautiōis. q̄ regula ista pcedit vbi agit de solutione: sec' tū vbi agit de cautiōe. quo casu, q̄ pmisit dare vnū pignus: pōt dare aliud eque bonū, ſm gl. in. l. ſi Titio. §. de pig. & pro fideiussore dato alius eque idoneus prestari pōt: vt. l. Labeo ait. §. fi. §. ō arb. Sed cogitabitis, an vobis placeat ista responsio: q̄ vſ 9 q̄ regula ista procedat, siue 10 agat de solone, siue de cautiōe: q̄ semp agit de liberat. ab obligat. que cōprehendit sub re 11 gula, cū verbo, solutio. in text. nostro posito, ois liberatio veniat: vt in. l. solutionis. j. de sol. ſm Dy. Alb. et Ang. ibi & doc. a i. l. iiij. §. soluis- 12 se. j. de rei udi. & Pau. in. l. solutā. in princ. j. de sol. ergo &c. preterea cū iste sit obligatus dare vnā speciem cautionis, hoc est fideiuſſ. non pōt alterā. ſ. pign. inuito creditore dare: nisi q̄n nō posset dare fideiuſſ. vt declarāt hic Bar. & doc. & Rom. in. iij. fallē. q̄ reprobat. p. gl. in. l. ſi Titio. p bonū tex. in. l. q̄ aūt. §. ſi qs. j. de cōſti. pec. Pro quo facit tex. ſm Jaſ. hic in. l. ſi mandato meo. in prin. ff. mand. dato p valido, put est ar. de pſonis ad res: vt in. l. vel fingulis. de vulg. & pup. vnde cogitabitis, ſi dici pōt, q̄ illud q̄ dicit, q̄ solu. verbo veniat ois liberatio, pcedit large: vt declarāt supradicti doc. ita intelligendo. d. l. solutionis. secus pprie & stricte sumpto. Et ita pcedat regula nostra. Vel cōdo dic, q̄ verū est illud q̄ do. Philip. dicit. ſ. q̄ datio fideiuſſ. bus dictis doc. ibi accumulatis per mod. que referre nō curo. Piero. Cbu.

b ¶ Ar. tu vide hic. d. Phil. q relectis doctrinis p doc. hic relatis: cū vna q̄q̄ possit remorderi ponit vnā not. & solidiorē quā posuit Hug. in. c. pulegia. ij. cabulū, ita q̄ derivatio nō excedit significatum vocabuli: nec contra ponit exēplū in donatione, que dicit dom datio. §. aliud. insti. de dona. &c. Ph. Cbu.

do per. l. j. §. ſi j. de auro & arg. leg. & l. prouidet. vbi q̄ testator grauanit heredē de argēto ad pondus nō demonſtrato: tunc potest soluere pecuniā numeratā: secus autē ſi specificasset de quo argento: q̄ tunc non potest heres soluere in pecunia numerata: vt. d. l. j. §. fin. Sic & in casu isto, quando mutuo: q̄ tacite &c. vt. l. cum quid. j. eo. & l. ſi quis argentū. de dona. & l. cum aurū. §. proinde. j. de auro & argē. leg. & d. l. j. §. ſi. Jn secūdo, vbi Richar. dicit, q̄ſi debitor vult soluere in alia forma &c. Jſtud est falsum p d. l. Paulus respō. Sed limita ſi vis p. l. ſi. §. de vſu & habi. ¶ Jn. c. gl. ibi, itē q̄d ſi libū. Bar. refert q̄ ad hoc q̄ 8 constat mutuū in numero, nō est necesse, q̄ res sit ad hoc inuenta: sed sufficit, q̄ recipiat functionem per solutionem. Et ponit exemplum in pipere, q̄ non est inuentū ad hoc, vt numeretur: sed pro salute corporis. Unde sufficit q̄ in genere suo recipiat functionem: & hoc mediante natura, que fundauit vnum granum, sicut aliud. & dicit Bar. q̄ non est verum. q̄ pecunia sit inuenta ad hoc, vt numeretur: sed ad vsum hominum. l. j. ff. de contrab. emp. Sed potest saluari: q̄ ad vtendū est inuenta: & id q̄ dicit gl. de consuetudine: dic q̄ requiritur, q̄ consuetudine in genere suo recipiat functionē. ¶ Pone, q̄ sit quidā, qui facit libros eiusdem qualitatis: an consistat mutuum: & certe non: q̄ consuetudo non est, q̄ liber mutuetur. Potest intelligi glos. vcz q̄ omnis cōsuetudo sit. q̄ talis res mutuetur. Sed hoc limitatur. Pone q̄ consuetudo sit, q̄ mutuū nō cōsistat in tegulis: sed cadat mutuum: & certe sic: q̄ non requiritur, vt dicit Bart. q̄ consuetudo &c. sed sufficit, q̄ recipiat functionem in genere suo. ¶ Jn ea. gl. ibi, aptitudo. sed † an mutuum consistat in homine qui possideretur: & certe nō: q̄ aptitudo non est. Sed an mutuū † consistat in operis, que numerant: & certe non, per. l. qui operas. j. de prescript. verb. Et ratio: q̄ potest esse, q̄ due opere vnius hominis valebunt plus. q̄ cētū alterius. ¶ Jn ea. glo. ibi, actus. & pone exemplū, q̄ ego mutuo tibi cētum, vt illa mihi centū eadem restituas: an sit mutuum: & certe nō: q̄ voluntas contrahentium non adaptat nature mutui. ¶ Ulterius in ſi. gl. vcz, an † mutuum cōsistat in panē: Bar. dicit, q̄ aut de consuetudine ciuitatis est, q̄ panes sint eiusdem qualitatis: & tunc per solutionem potest recipere functionē: & tunc potest cōsistere mutuum. Aut est de cōsuetudine q̄ nō fiant panes eiusdem qualitatis: & tunc nō consistit mutuū in numero sed in pondere. Jta cōcludit hic Bar. & bene. ¶ Jn glo. super verbo, potest. ibi, speciale. ratione sanguinis. l. posſ. C. cōmu. vtriusq̄ iudi. Bar. hic in isto brocardo a, distinguit. Et † primo dicit, q̄ aut debetur genus, aut species, aut quantitas. Primo casu: & hoc tripliciter: vel q̄ debetur genus, hoc est vna species de genere: vt homo, vel qōlibet: vt species specialissima, & in pōdere &c. Aut debitor vult soluere genus pro genere: & non potest inuito creditore: aut speciem pro specie: & tūc non potest: aut vult soluere quantitatē pro genere: & tunc, aut nō potest reperire genus: & tunc potest. l. vinū. j. c. & l. qui pecuniā. de leg. iij. Aut istud genus pōt reperiri: & tūc dico, q̄ nō pōt solui inuito: vt hic. Tu alle ga. l. ſi domus. §. cū alicui. j. de leg. j. ¶ Et limita cisse verū nisi illud genus, q̄ōt reperiri, nō esset in comercio illius debitoris: q̄ tunc pōt soluere aliud pro alio inuito: vt. l. sed ſi res. de leg. j. & probatur in. l. multū interest. de verb. obli. Pone, q̄ testator instituit quendā seruum Judeum in heredem: & legauit quendā seruū Christianū, qui nō potest esse in cōmercio Judei. Et certe dic, q̄ tūc debet estimatio, vt in prealleg. legibus. Hoc fallit etiā dum tractat de collatione inter fratres: q̄ tūc inuito eo, qui dz: potest solui estimatio: vt l. j. §. Julianus. & in ver. item & ſi. j. de colla. bo. ſam certū est, q̄ ſi habens vxorē, vult venire ad collationē cum fratre: debet cōferre dotem, quam habuit, vt auc. ex testamento. C. de colla. Frater modo dicit conferas medietatem dotis: an possit solui aliud pro ista medietate: & certe sic. ¶ Ulterius dicit Bart. q̄ illud genus potest solui quota bonorū: & quatenus tertia, vel quarta pars bonorum debetur, potest solui estimatio: vt. l. nō amplius. de leg. j. Aliquando † debetur species: & in hoc dicit Bart, 13 q̄ aut illa species non potest reperiri: & tunc potest solui estimatio: vt. ſ. non solum. insti. de leg. Aut potest reperiri: & tūc nō potest solui estimatio: vt hic, & d. l. ſi domus, §. cum alicui. Et limita hoc: primo fallit in seruitute promissa seu data: vt. l. ij. §. locū. q̄ alias est. l. ij. §. de rel. & sumpti. fune. Pone, q̄ erāt duo fundi vicini: & sic nō poterit ire ad fundū nisi transirem per fundū tuum: promisi tibi per vnū q̄ potero dare p aliū. Itē fallit ſcdo nisi illa species, que debet, possit reperiri, sit feudū: q̄ possum dare aliā, & istā promissam legare ecclesie, in. c. i. §. ſi vero. cōiuncta gl. de pace iur. firmā. in vſib. feud. Fallit tertio in pignore: q̄ pmisi tibi rem vnā in pignus: possum dare aliā: vt dicit gl. j. de pign. l. ſi Titio. & ita dicit Ang. Sed gl. nō probat. & ſi probat nō est vera: q̄ est casus in contrariū in l. qui autē. §. j. de cōsti. pec. Sed illud, q̄ dicit posset esse verū, ſi illud pignus nō pōt haberi. Fallit quarto ratiōe cōionis vitāde, ex qua cōsequi nō pōt illud: q̄ tūc potest solui estimatio: vt. l. sancimus. §. nunc autē. C. de dona. & l. fin. C. de dona. inter vir. & l. j. C. cōi diui. Aliqñ debetur 14 quātitas: & dic vt p Bar. in. iij. memb. Item † an debitor possit soluere post tēpus, q̄ō promisit: inuito creditore: de hoc p Bart. in. l. cū qui. j. de ann. leg. & l. qui Rome. in prin. j. de verb. obli. l. statuliber. j. de statulib. & per Spec. 15 in tit. de loc. §. nūc aliqua. ver. ttt. Itē † an creditor possit cogi accipere in alio loco, ꝺ promissum sit. de quo p glo. 16 in. l. vsuras. C. de sol. Bal. hic tāgit, an vnus † nūm⁹ diuerse forme possit solui pro alio. de quo dic vt. j. §. cū qd. 17 Itē † an cōuentiones adiecte cōtractui principali, q̄ sunt contra naturā principalis cōtractus: an vitiēt vel vitientur: de quo in auc. ingressi. de epiſ. & cler. & in. l. per seruū. ff. de vſu & habi. & per cano. extra de condi. appo. c. fi. Itē quid ſi promitto fideiussori liberare eum ab illa obligatione, quandocunq̄ voluerit: fideiussor agit: ille debitor vult dare alium fideiussorē: sed creditor non vult. de quo dic vt in. l. ſi. de colla. post Bal.

Summarium.

1 Mutuum dicitur: quia de meo fit tuum.
2 Argu. ab allusione vocabuli, an & quando fit validum.
3 Tit. de non nume. pecu. an & quando locum habeat.
4 Stipulatio vbicunq̄ interuenit in mutuo, tum mutuū vi stipulationis recōualescit. Et que inde actio obijciat: Et quā varie efficaciā mutuū inefficax resumere queat:
5 Pecunia cui est numerata, an possit opponere numerāti exceptio dominij.

1 §. Appellata. ¶ Mutuū dr: q̄ de meo
2 tuū fit. Et ideo ſi tuū nō fiat obligatio nō nascit. b. d. ¶ Nō. q̄ † arg. b ab allusione vo
b cabuli validū est in iure. 2 cor. j. de ver. sig. l. tribuni. Bar. dicit verū: nisi allusioni repugnat, aut diffinitio, aut ius. Jta dic hic, vt in. l. j. j. de tute. & in. l. j. de acqui. pos. & l. de fur. cū ſi. & p3 in tutore: q̄ tutela dr: q̄ tuet &c. vnde glibet tuēs est tutor. Sed ē falsum: q̄ est Jrū &c. idē in testō. Itē circa hoc Bar. de Sali. & Raph. dsit afr: q̄ cū q̄rit an aſſit validū ab allusione: dic aut logmur affirmative: & tūc non

non valet:vt in testamento patet:q; testamẽtum est testatio mentis;vnde non sequit,omne qõ est restatio mentis, est testamentũ.Aut queritur an argumentum sit validũ ab allusione negatiue:ꝛ dic q; semper valet:vt in mutuo. Fallit in hoc q; non semper procedat negatiue argumentum ꝛc.vt in.l.j.de furt.q; furtũ non dicitur a furno, id est nigro.Unde furtum factum de die,furtum est.Itẽ probatur:q; possessio dicitur pedũ positio:tamen nõ sequitur,in hoc nõ posuisti pedes:ergo non possides:q; nõ est verum:q; visu potest possideri:vt.l.si meo.§.fi vendi torem.j.de acquir.poss.ꝛ sic est cõtra Bar.de Salv.vnde tene Bar.Et reconciliatio dicitur fm doc.quãdo in proprios vsus ꝛ vtilitates cõuersa:ꝛ cõsumptio est,id est deperditio.de quo in.l.indebiti.§.fi numerũ.j.de cõdi.indeb. ꝛ per doct.in.l.nam ꝛ si fur.j.eo.Tertio dicit cõsumptio, id est cõmistio:vt.l.si alieni.j.de soluẽ.Et dicitur ciuile:q;
3 authoritate iuris ciuilis inductum est. ¶ Circa † hoc qõ digi,ponit Bar.hic vnũ simile,qõ refert Raph.se habuisse a Christoph.de Cast.diocẽs.q; totus tit.de nõ nume.pecu.licet per debitorem possit obsici exceptio non numerati precij,qõ habet locum quãdo obsicitur exceptio sub spe futurę numerationis:secus si opponat de preterito. Nam nõ habet locum ille tit.de nõ nume.pecu.adeo,q; si conueniat intra biennũ nõ possit opponere illam exceptionem.ꝛ fundat se per.l.generaliter.C.de nõ nume.pecu.ita dicit Jaco.Butr.ꝛ sequitur.d.Christoph.de Castel.ꝛ ita sequitur Raph.suus discipulus.Sed istud non est verum,per.l.si ex cautione.fm vnam lect.C.de nõ nume.pec.vbi debitor restringit se ad casum de preterito:ꝛ tamen potest opponi illa exceptio.Et probatur alio modo:q; si in contractu dotis est speciale,q; maritus confitens refert se ad casum de preterito:ꝛ nõ potest opponere exceptionẽ:vt.l.in contractibus.§.illis autẽ.de nõ nume.pecu.ergo ius cõe est in contrariũ,ꝛ ita cõiter tenet: vt.l.ius singulare.ff.de leg.Non obst.l.generaliter.q; loquitur in alijs contractibus,non autẽ in mutuo.ita senſit Rico.de Mata.quem sequitur hic Bald.Bar.ꝛ omnes.
4 ¶ In ea.gl.ibi,quandoq; ꝛc.no.q; † vbicunq; intervenit stipulatio in mutuo:mutuũ illa stipulatione recõualescit, ꝛ oritur actio mutui ad repetẽdũ. ¶ Quot autem modis recõualidetur mutuũ:ꝛ dic vt hic in gl.Per id qõ dicit, q; reconualidatur vsucapione.ꝛ ad gl.adde fm Bar.q; etiam reconualidatur propter supervenientiam dominij ex causa de preterito:vt.l.proinde.j.eo.Reconualidat alio modo propter ratihabitionem:vt.l.absentis.C.eo.et
5 l.si procura.j.de condi.indebi.Bal.hic † posuit vnum, scz an ille cui pecunia est mutuata, possit opponi mutuanti exceptio dominij?dicam.j.eod.l.nam ꝛ si fur.ꝛ Bald.hic ponit per duas columnas.

Summarium.

1 Populi appellatio cõprehẽdit nobiles ꝛ ignobiles.
2 Pecunie appellatio.quid veniat:ꝛ quid in statutis:numero.j.ꝛ.4.
5 Maritus confitens se recepisse ab vxore constante matrimonio,an ista confessio probet maritum habuisse?
6 Stipulationẽ falsa cã vitiari.Et in falsa demõstratione?
7 Maritus si promisit non post nuptias contractas,sed soln.an valeat ista promissio?
8 Dictio post,quid significat?
9 Testes aliqui si dicant aliquid factum post guerram, et aliqui ante:an possint reduci ad concordiam?
10 Testes vbi sunt varij,an ꝛ quando possint reduci ad cõcordiam?ꝛ vide vsq; in finem.
11 Testium dicta quam varie ad cõcordiam reduci queãt?

§. Creditum.

¶ Creditũ a mutuo differt, quemadmodum genus a specie,qõ quatuor probatur exemplis.b.d. ¶ In gl.j.ibi, sic
1 differt ꝛc. ¶ Ex ista gl.not.q; † nomen populus comprehẽdit nobiles ꝛ ignobiles.Imo plus,q; statutum loquẽs de populo cõprehendit forenses:vt in aut.de questio.circa prin.Item intellige:q; appellatione populi non venit clericus:vt in.c.j.extra de preben.ꝛ in.c.si sententia.de sen. excõi,hoc relinquitur canonistis. ¶ In gl.super verbo, pecuniam.Argue,q; imo mutuum cõsistit in alijs rebus q; in pecunia:quia in pondere ꝛ mensura. ¶ Unde gl.di-
2 cit ꝛ † bene.Aliquando pecunia sumitur largo modo:et tunc veniunt omnes res:vt.l.pecunie.j.de verbo.signific. Aliquando sumitur minus large:ꝛ tunc dic vt hic in gl. qualiter autem pecunia accipiatur dic vt per Bart.in.d.
3 l.talis.de lega.i. ¶ Sed † quid si statutum dicat,q; pena adiecta pecuniario facto,possit peti:an cõprehẽdat mu-
4 tuum?ꝛ certe sic. ¶ Sed pone iuxta hoc,q; † statutum dicat,q; pena adiecta facto, possit peti : sed pena dationi adiecta non possit peti:pone q; est cõpromissum in vnum per duos:ꝛ si nõ stetur sententie, q; sit aliqua pena adiecta:an arbitro laudante dari:possit peti pena?ꝛ videk q; non:q; est adiecta dationi,igitur.Sed Bal.tenet cõtrarium:q; est adiecta facto.De qua.q.per Bal.in.l.cũ allegas.C.de vsur.ꝛ.l.j.de bis que pene nomi.ꝛ post Bartol. per eum in.l.cum proponas.de dolo.ꝛ in addi.ad Bar.ꝛ in.l.v.§.fi.j.de verb.obli.quas fecit, vt patet in.l.promissis.C.de transac. ¶ In gl.super verbo.nuptias.in princ.
5 Ladunt duo. Primo † quid si maritus confiteatur se recepisse ab vxore constante matrimonio: an ista confessio probet maritum habuisse? In hoc dic:q; aut cõfessus habet plures creditores:ꝛ tunc presumitur fecisse in fraudem creditorum?vt dicit Ly.in.l.sed in.§.necem.de don. per Bal.in.l.si constante.in repe.sua solu.matr.Aut nõ habet creditores:ꝛ tunc ista confessio non probat: q; presumitur facta in fraudem legis:vt patet per Jo.And.in addi.Spec.in rub.de dona.inter vir.ꝛ vxo.ꝛ p Bal.in.l.j. C.de dona.ante nup.ꝛ per Ly.in.l.qõ de suo.C.de dona. cau.mor.ꝛ plenius in.l.si credito.§.secũdo.de leg.ff.ꝛ Ly. in.l.j.C.de sacrosanc.eccle.Sed nunquid ista donatio ita simulata,confirmetur morte?ꝛ Bal.tangit hic post gl.q; sic in.d.l.quod de suo. ¶ In ea.gl.ibi,arg.de.l.is cui.j.de actio.ꝛ oblig.ꝛ quando vxor promittit dotem videk promittere sub condictione si matrimoniũ sequatur: vt.l.stipulando.j.de iure dot.ꝛ sic est conditio subintellecta.ꝛ dicitur creditum:vt patet in.l.is cui. ¶ Ex quo nota singulariter,q; gl.in.l.item ꝛ quia.§.de pac.que singu.reputak per omnes,habet hic cõsociã. ¶ In ea.gl.ibi,nõ enim fal
6 sa.Certum est,q; † falsa causa vitiat stipulationẽ:vt.l.i.§. ij.de doli excep.vnde gl.dicit ꝛ bene. ¶ Ex qua no.q; falsa demonstratio nõ vitiat stipulationem, sicut dicitur in
7 legato. ¶ Circa hoc cadit,quid † si maritus promisit nõ post nuptias contractas,sed post nuptias solutas: an valeat ista promissio?ꝛ videtur q; sic : q; quando fit constãte matrimonio,videtur fieri donatio,qõ esse non potest, vt l.j.de dona.ante nup. ¶ Fallit, nisi maritus sit ignobilis,ꝛ vxor nobilis:vt.l.si voluntatis.C.de dot.promis.Itẽ donatio facta gratia compensationis valet : vt.l.q; autẽ. §.si vir.de dona.inter vir.ꝛ vxo.ꝛ in hoc casu quãdo igno
8 bilis ꝛc. ¶ Ex hac gl.no.significationẽ † huius verbi post: q; significat actũ post inceptionem : ꝛ significat actũ post perfectionem:qualiter ponatur in dubio : dic vt hic per Bar.Cui adde vnum.Pone q; testes deponunt, q; fuit factum post guerram:an probent?videtur q; non: q; dubia depositio non probat:vt.c.in presentia.extra de testi. ꝛ.l.neminem.ꝛ.l.natales.C.de probationib.Contrarium est verius : quia illud quod dicitur de ambigua depositione:intellige,nisi ipsa ambiguitas declaretur per communem vsum hominum.vt dicit Inn.in.c.cũ clamor.ꝛ in c.cum causam.extra de probatio.ꝛ Bart.in.l.stipulando. §.ea quoq;.de verbo.obliga.vt cum communis vsus loquendi sit, quod intelligatur post perfectionem : ergo probabitur factum post perfectam guerram.ꝛ Bald.in cap.j.de pace constan. ¶ In glos.super verbo,marchionum. Malaspi. ¶ Ex quo infert.nam pone, quod ali-
9 qui † testes dixerunt,quod factum post guerram, aliqui ante:an possint reduci ad concordiam? ꝛ certe sic : q; illi qui post scz inchoatam:ꝛ illi qui ante scz perfectã.de quo per Bal.in.l.insulam.§.j.ff.solu.matri.vbi Jaco.de Are. dicit idem,scz q; potest reduci ad concordiam:dicit tamẽ q; quando reducuntur, solum reducuntur ad hoc,vt cui tent falsum ꝛ periurium.Ita tenent docto.Barto.tenet hic,ꝛ in dicta.l.insulam.§.j.ꝛ in.l.inter stipulantem.§.i.de verborum obligatio.ꝛ in.l.j.C.de vsufruct.ꝛ in.l.Gallus. §.ille casus.de lib.ꝛ posth.ꝛ Jaco.Butrig.in.l.optimam. C.de contrab.ꝛ commit.stip.ꝛ in.l.sed si.§.si mandatum.ff

de iureiur. ⁊ in l. de etate. ff. de prob. Bal. in l. i. C. eo. ⁊ in. i. consti. C. in. §. quibus. ⁊ Ang. in l. qui calendas. ff. de verb. obli. ¶ Sed contra istam doctrinā arguūt cano. doct. de illo. c. cum tu. extra de testi. vbi papa cōcordauit dicta testium, qui videbant varij. Ubi vide. q̄ nihilominus papa vult, q̄ illi testes probarent: ⁊ sic contra doc. qui dicūt, q̄ nō probant, sed solū reducunt ad concordiā, vt euitēt falsitatem ⁊ periuriū. Ant. de But. saluat dicēs, q̄ aliqñ testes, q̄ vident varij, producunt ab vna parte: ⁊ aliqui ab alia parte: ⁊ tunc sit vera opin. cano. et ita est casus in. d. c. cū tu. Ista cōcordia nō videt bona per text. d. c. cū tu. vbi nō est differētia, an producant ab eadē parte, siue a diuersis, semper debent reduci ad concordiā. ¶ Uel dic scōo q̄ aliquādo sunt duo testes, qui, pducunt ab vtraq̄ parte: ⁊ tunc sit verum illud, qđ dicunt legiste. Aut isti testes sunt plures: ⁊ tunc nō solum reducunt ad concordiam, vt euitēt periuriū ⁊ falsum: sed etiā probent. ¶ Uel dic tertio, q̄ aut testes varij possunt reduci ad concordiam fm vnū intellectū: ⁊ tunc sit vera opi. legistarū. Sinautē possunt reduci per vnum mediū, sed per diuersa: ⁊ tunc sit vera opi. cano. vt in. d. c. cū tu. An isti modi sint veri. ff. patebit. Sed certe illud cap. non videt contrarium. Et primo: q̄ ibi papa tulit sententiam: q̄ probationes erāt dubie pro reo: vt. l. qui accusare. C. de eden. vel respōde alio modo, q̄ ibi papa nō tulerit respectu pbationis valide, sed tulit sentētiā respectu appellationis interposite. Sed primus intellectus est verior. et sic non ob. leg. istis, vt re-
10 sponsum est. ¶ Ista tamē materia habet multa mēbra, an quando testes sunt varij, possint reduci ad cōcordiā, vt probent, vel euitēt falsum: ⁊ cōis conclusio legistarum est, q̄ vt euitent periuriū. In hoc tamen dicendū est, q̄ aliquādo producitur vnus testis fibīpsi cōtrarius: aliqñ producunt duo inter se varij. Aliquando producuntur plures duobus, inter quos est vnus cōtrarius. Aliquando producunt plures duobus ab vtraq̄ parte: ⁊ maior est numerus in vna, ff in alia. Aliquando vnus testis cōtradicit parti. Primo casu dic, q̄ aut testis contradicit sibi ad eo, q̄ ad concordiā nō potest reduci. ⁊ istud nō habet dubium: vt. l. qui falsum. ff. de testib. q. iij. c. qui falsum. extra de prob. c. licet. ⁊. ff. de fal. l. eos. Istud est verum nisi faciat animo corrigendi se, ⁊ incontinenti: quoniā probat vt extra de testib. c. i. Unde si dicit vnū, ⁊ dicit incontinēti contrariū: ⁊ tunc probat. ⁊ hoc est verū, quādo est cōtrarius in eadē instantia. Quid autē in diuersis: tūc dictum suū nō probat: vt. l. eos qui. in. iij. respon. C. de fal. hoc tenet glo. in. c. cū in tua. ⁊. c. veniēs. extra de testib. hoc tenet Spe. in tit. de teste. §. i. ver. quid si vnus. ⁊ etiam Bart. in d. l. eos qui. hoc limitat dupliciter. Primo per. c. literas. extra de presumpt. ⁊ ratio est ibi ratione sanguinis: vbi vnus frater accusat de hereſi: ⁊ productus alius frater, qui dixit primo, q̄ sic. Secūdo iudicio, q̄ non: vnde papa dicit standū esse primo dicto. Item secūdo limitatur: nisi testis contrariū dicens in vno eius, qđ dixerit in primo, deposuerit in actu firmo ⁊ permanēte: nō autem momentaneo: vt est gl. extra de testib. c. causa, que. vbi testis dixit primo, q̄ nesciebat: secūdo dixit, q̄ sciebat tātū. Et ratio: q̄ nescio nūc ad presens precium tue domus: tamē possum scire ad mensem. Aliquando testis est cōtrarius sibi in duobus iudicijs, quorum primum est nullum: secundū est validum: ⁊ tunc valet secundū: vt est gl. in. c. causa. que inter archiepiscopū. de testib. ⁊ in Spe. de test. §. i. ver. qđ si contractū. Aliquando testis est fibīpsi contrarius: q̄ vnū dicit in iudicio: aliud extra: ⁊ tunc illud qđ dictū est primo in iudicio, valet: vt est casus in. c. si quis. extra de testi. ⁊ per Bar. in l. generaliter. C. de nō nume. pec. Aliquando testis dicit primo vnū extra iudiciū: ⁊ aliud in iudicio: ⁊ in hoc fuerūt varie opi. Bal. in l. nullum penitus. C. de testib. tenet contrariū: per gl. in. d. c. causa, que. ⁊. c. i. §. i. quid sit inuesti. melius facit. c. i. §. nondū. de no. feud. ¶ Ex bis patet, an valeat dictū testis. Aduertēdū tñ, q̄ illud qđ dictum est, quando cōtradicit in eadem instātia: aliquādo in alia in eodē negotio. Si vero in circunstātijs facti, que nō sunt de substantia iudicij: tūc probat: vt probat Spe. in ti. de teste. §. i. ver. quid si vnus. ⁊ Bal. in l. bis verbis. §. fi. de bere. inst. ⁊ Bar. videtur sentire in. d. l. eos qui. Itē limitatur secundo: nisi primo deposuisset. Istud sentit Bar. in l. qui bona post. §. fi qs stipulatus. ff. de dān. infec. vbi dixi post eū. ⁊ per doc. in l. ñ. §. obseruare. de iura. calum. Aut ipse testis nō est clare varius, ⁊ tunc debet reduci ad concordiam, vt euitet periuriū: non vt probet: vt tenet Jac. But. in l. de etate. de proba. ⁊. d. Ant. in. c. cū tu. extra de testib. Et ratio est: q̄ dictū est ambiguū: ⁊ sic nō probat: vt. c. in presentia. extra de testi. Aliquādo sunt duo testes tantū. quorum vnus dicit contrarium: ⁊ alius contrariū: in hoc fuerunt varie opi. Bar. in. l. Gallus. §. ille casus. tenet q̄ sunt reducendi ad cōcordiam: vt probēt: ⁊ etiā vt euitent periuriū. Jo. And. tenet cōtrariū. d. Anto. in. d. c. cum tu. non facta mentione de Bar. sequit Jo. And. ⁊ illa est verior per regulas. c. in presentia. Aliquando testes sunt plures duobus: ⁊ tunc aliquando nō possunt reduci. ⁊ de hoc nō est tractandū: q̄ statur pluribus testibus: vt. l. ob carmen. §. testes. ff. de testib. Fallit hoc nisi pauciores sint nobiliores: vel nisi deponant verisimilia: vt est tex. in. d. l. ob carmen. extra de testi. c. cum ecclesia vulterana. Aliquando sunt testes pares: ⁊ in hoc est serenda sententia pro reo: vt in. d. c. literis. ⁊ in. d. l. qui accusare. Fallit in tribus casibus nota. in. c. fi. extra de re iudi. Primo in libertate. Secūdo in matrimonio ⁊ in testamēto, vbi potius statur pro istis: vt in. d. c. fi. Aliquando isti testes plures nō adeo sunt cōtrarij, quin possint reduci ad concordiā. Et in hoc aut ex parte vnius sunt plures, q̄ ex parte alterius. Jnn. in. c. cum contingat. ⁊ Bar. hic, ⁊ Bal. in. d. §. quibus. tenet q̄ statur sententie maioris partis. Sed. d. Anto. tenet contrarium in. d. c. cū tu. Sed verior est Jnn. opi. ⁊ aliorum. ⁊ hoc per tex. in. c. in nostras. ⁊ l. ob carmē. §. fi. Aliquando testes varij, sunt pares: ⁊ tūc aut queritur an possint ad concordiam reduci, vt euitent periurium: ⁊ tunc cōmuniter legiste q̄ possunt. Sed cano. distinguunt vt supra dictum est, fm. d. Ant. in. d. c. cū tu. contra primum Bar. tenet contrarium in. d. §. ille casus. Item aduertendum quia fm vnum intellectum siue plures, nunq̄ reducuntur ad concordiam, vt probēt: sed vt euitēt periurium. Et ratio: quia deponunt ambigue: ⁊ sic non probāt, vt. d. c. in presentia. Non obst. d. c. cum tu. q̄ respōde vt supra dictum est. ¶ Tertio casu, quando sunt plures testes inter quos vnus est cōtrarius, aut nō potest reduci ad concordiam: ⁊ tūc dictum illius nō probat: vt. l. iusiurandū. C. de testib. ⁊. c. licet. extra de testib. ⁊ per tex. in. l. cum tabule. §. fm tabulas. quem gl. not. in. l. i. quēadmo. testa. aper. Aut iste testis potest reduci ad concordiam: ⁊ tunc est vt euitet periurium: vt in. d. c. cum tu.

11 ¶ Ex quibus no. q̄ † dicta testium pluribus modis possunt reduci ad concordiam. Primo deponentes super actu multiplicabili. Nam tunc possunt reduci ad concordiam: vt. d. c. cum tu. ⁊ probatur in. l. ij. §. vnde ex actis. de origi. iur. ¶ Item possunt reduci si vnus loquatur proprie, ⁊ alius improprie: vt puta si vnus dicat possidere, ⁊ alius tenere, quia verba videntur impropriari: vt. l. si stipulatio. §. hoc quoq̄. ff. de verb. oblig. ⁊ per Bar. in. l. j. de vsufruct. Aliquando possunt reduci ad concordiam per tacitam repetitionem: vt habetur per Bart. in. l. Aabeo. de supel. lega. Aliquando concordantur si vnus deponat fm opi. alius fm veritatem, fm Anto. in. d. c. cū tu. p quā gl. fingu. iiij. q. i. manda. ¶ Ex bis inferri potest ad multa. Et primo ad id, qđ dicit Bar. in. l. j. in prin. ff. de operis noui nunc. Pone q̄ volo probare vnum actum, qui fuit celebratus in palatio: puta, producitur vnus testis, qui dicit, q̄ fuit celebratus in palatio episcopi: postea interrogatur, ⁊ dicit, q̄ in hoc palatio. q̄ tunc potest reduci ad concordiam, sed reducatur ad hoc, vt euitet: non autem vt probet per supradicta. ¶ Item infertur ad aliud, qđ dicit Bar. in. l. si finita. §. fi ante. ff. de damn. infec. vbi quis volens probare vnum fuisse institutū in vna parte: alius dicit, q̄ equaliter fuerunt instituti: q̄ equaliter intelligit multis modis: vt est gl. in. d. §. Julianus. ⁊ declaratur an concordentur, vt euitent falsum, an vt probēt. Ex quo infert ad Spe. in tit. de no. cri. §. fama. ver. fi. vbi testis productus super aliquibus particulis, dicit, q̄ nihil scit: nisi de vno: ⁊ postea interrogat, an de bis articulis sit publica vox ⁊ fama, an reducantur ad concordiam: ⁊ Spe. tenet q̄ sic: quia possum scire per auditum, non autem per sensum corporeum. ⁊ per hec sit iste articulus expeditus.

§. In mutuū. ¶ Volentem mutuare oportet esse dominū, vel quasi dominum:

minum: aut quod de voluntate domini mutuet. b. d.

Summarium.

1 Mutuum regulariter non contrahitur, nisi re interueniente.
2 Mutuum quotuplex sit?
3 Mutui appellatio de quo intelligatur?
4 Procurat. constituto ad accipiendum mutuo: & iste confiteatur se habuisse nomine mutui centum an virtute huius confessio. possit agi contra dominum?
5 Mutuum quid sit?
6 Depositum esse posse, etiam si detur aliquid in spē eiusdem recipiendi in genere.
7 Fructus qui percipiuntur ex monte Florentie, an sint liciti.

§. Verbis quoq;.

¶ Licet mutuū, nisi re interueniente regulariter nō contrahatur: attamen creditum fit, in quo sufficiunt sola verba. b. d. ¶ Jn glos. j. & opp. de text. insti. de lit. obli. in princ. & l. in cōtractibus. C. de nō nume. pec. vnde si cōfessus fuissem recepisse a te decem mutuo, q; si elapsum est biennium, q; tunc est mutuū. Huius timore facta est gl. que respondet, & bene: qō † mutuū naturale est, quando dominium rei mee transfertur in te. Mutuum ciuile est, qō consistit in chirographo, in quo confiteor me debere tibi, que mutuo recepi a te. Bar. hic dicit q; illud qō dicitur de chirographo, procedit quādo quis est cōfessus debere decem spe future numerationis. Vbi autē ego nō confiteor alia causa: tunc nō expectatur biennium: sed statim oritur obligatio. Est & aliud tertiū mutuum naturale, cui cooperatur ius ciuile, scz quando interuenit pecunia eius, qui mutauit: & tamen ius fingit alterius esse. Pone, q; ego mutuo decem que sunt mea: & mutuo nomine alterius: & stipulor alteri: tunc queritur illi, cui stipulor: & hoc quia ius fingit illam pecuniam fuisse illius. Est quartum ciuile mutuū, cui cooperatur naturale: vt est quando stipulatio interuenit ante numerationē. Pone stipulor a te decem que tibi mutuaui in. l. quāuis.

C. si cert. peta. Barto. hic dicit, q; † appellatio mutui intelligitur de naturali tantū: nō autem de ciuili. Fallit in. l. fin. C. de bis qui veniam eta. facit. l. Julianus. ff. mutui. j. ad Macedo. vbi appellatione mutui intelligitur de naturali. ¶ Ex hoc infertur ad duas questiones. pone q; constituo † procuratorē ad accipiendū mutuo: & iste procurator confitetur se habuisse nomine mutui centum: iste qui mutuauit agit contra dominū: dominus negat. Jlle quidem producit instrumentum confessionis: querit an dominus possit conueniri? & Bar.[a] dicit hic q; nō: quia illa verba sunt intelligenda de ciuili mutuo, ex quo nō obligatur, nisi post biennium: sed constitutio debet intelligi de mutuo naturali. Jgitur &c. Sed quid si instrumento sunt alia verba, scz & ad confitendū se mutuo recepisse, an dominus teneatur? & dic sm Bart. quod non[b]: q; debet intelligi de mutuo naturali: & de his questionibus vide qō dixi in. l. predia. j. de acqui. poss. ibi posui opi. doc. Barto.

querit hic quid sit mutuum? & dicit † q; est cōtractus qui celebratur datione vera, vel ficta rei cōsistentis in pōdere, numero, vel mensura, sub spe recipiendi tantumdē in genere suo: vt. l. cum quid. j. eo. Sed ista diffinitio non videtur bona[c], nisi addatur, scz eiusdem qualitatis & bonitatis: vt probatur. j. eo. l. cum quid. & insti. quib. modis re contrah. obli. §. j. & in. l. j. §. bis quoq;. de act. & obli. j. Ang. dicit in. d. l. ij. in prin. ff. eo. q; mutuum est contractus, qui re contrahitur, cum spe recipiendi idem in genere. Sed ista diffinitio non est vera: q; est nimis generalis: q; contineret depositū: q; in deposito interuenit res: & interdum non eadem, sed alia res restituitur: vt. l. dies sponsaliorū. & l. Lucius. j. depo. Et sic patet, q; contractus † depositi potest esse, cum datur aliquid sub spe recipiendi idem in genere: vt. d. l. Lucius. & l. dies sponsaliorum. Item deficit in ista diffinitione id, qō deficit in diffinitione Bar. vn de tene diffinitionē Bar. cum eo qō dixi. Bal. hic querit,

7 an † fructus qui percipiuntur ex monte Florentie: et, ex
d monte Venetiarum sint liciti[d], necne; de quo per eum in l. hac edictali. §. j. de secun. nup. & in. l. cunctos populos. C. de summa trini. & Pet. de Anch. disputauit ista questionem & tenuit, q; sint liciti, hic non sunt alia.

Summarium.

1 Vinum vetus, an sit melius nouo: & an vnū pro alio reddi possit? nume. 5.
2 Tacita & expressa eadem est dispositio.
3 Contractus hoc habet, vt inter contrahētes id deductū esse semper intelligatur, quod est de ipsius cōtractus natura: licet inter ipsos dictum non fuerit.
4 Mutui substantia est vt idem in genere reddatur eiusdem bonitatis & qualitatis.
6 Testes seniores, an preferantur iuniorib⁹.
7 Etas que sit preferenda.
8 Statuto stante q; nullus possit eligi ad lecturam, nisi fuerit triginta ann. & nisi fuerit doctor: poterit eligi valentissimus vir, licet contra statutum.
9 Heredes si sint plures si vnusquisq; petit claues, debent stare penes seniorem.
10 Tacitum quando habeatur pro expresso: & quando non. b & nu. 11. vbi ponit questionē de abbate, qui dedit prediū cuidam doctori &c.
12 Presumptio qualiter fit, q; ab vtraq; parte fuerit actū, non q; habeatur pro expresso.
13 Locato tibi fundo pro vna corbe frumenti, presumit, q; tu debeas mihi dare de illo, quod colligitur in predio.
14 Judex quando locat se cum aliqua potestate pro. xxx. flore. an presumatur, q; faciat adhuc sibi expensas.
15 Locata tibi domo, non facta mentione de pēsione, videt, q; debeas soluere sm consuetudinem.
16 Traditio in dubio in quam causam presumatur facta.
17 Testes si dicant pecuniam numeratam, quid presumit?
18 Presumptiue concludi an sufficiat in libello: & quando presumptio est probanda, vel saltem alleganda?
19 Pecunie vel alterius rei estimatio si mutata fit post factum mutuum, an fit reddenda respectu valoris tēporis quo mutuat: an vero quo restituitur? vide vsq; in finem vbi de aliquibus questionibus.

Eam quid.

¶ Quod tacite agit, p expresso debet haberi: & tacite actum intelligit: vt in eodē genere reddatur. b. d. ¶ † Not. vinum vetus esse melius
1 d nouo: & ideo pro veteri mutuato nō esse nouū reddendū. qō limitat hic Bart. nisi ex tpe, q; adijcit solutioni aliud inducatur: vt. l. firmo. ff. si. quando dies leg. ced. & l. nec semel. ff. si habitationē. eo. tit. ¶ Secūdo † no. q; tacita & expressi eadem est dispositio. ¶ Tertio † no. q; inter cōtrahentes semper intelligit id, qō est de natura cōtractus: li
4 cet dictū nō sit inter partes. ¶ † Quarto no. q; de substātia mutui est, vt idem in genere reddat eiusdē bonitatis & qualitatis. concor. insti. eo. §. j. & j. de act. & obli. l. j. §. j. Et ratio est: q; si redderet deteriorem videt q; vellē iactare meū: vt. l. cum de indebito. j. de prob. qō non presumitur. Quare aūt nō pōt reddi melius? dic q; psumeret vsura, que non presumit cōmissa: vt. l. merito. j. pro soc. facit. l. rogasti. j. eo. ¶ Jn gl. nouū. Ly. & † Pet. & alij dicunt, q; aut
5 debitor vult reddere vinū vetus: vt est mutuatū in qualitate: & tunc nō potest. Aut vult restituere vetus eiusdem bonitatis, sed diuersum in qualitate: & tunc potest. ar. d. l. Paulus respondet. de sol. Bar. hic dicit, q; aut vult reddere vetus melius nouo: & tunc potest: vt. l. vbi autem nō apparet. j. de verb. obl. Aut vult reddere deterius nouo: & tunc nō potest. Et ratio: q; nō dz fieri cōditio creditoris deteriorem: vt. d. l. Paulus respōdet. & hic in fi. Unde dic, q; aut creditoris potest aliquo modo interesse, & tunc sit vera opi. Bar. Nō obst. d. l. Paulus respōdet. & l. fi. §. de vsu & hab. Ad hoc respondet & bene, q; illud verbū damnum accipit p diminutione patrimonij: vt. l. iij. §. de dān. infec. Bar. hic subdit, quid sit vinū vetus in materia mutui? & tūc aut sunt vina potētia durare: & tūc sit vetus vltra annum: vt. l. vinum. j. de vino lega. Aut non durat multū: et tūc dicitur vetus, quando est factum clarū. arg. l. legatis. in fi. de lega. iij. Aut loquimur in alia materia: & tūc illud

a ¶ Barto. dicit hic, q; nō: et ista sua opi. cōiter tenet per doct. limitat tamē in trib⁹ casib⁹, vt hic p Jaf. fi. col. Hiero. Cbu.

b ¶ Quod non. Jsta sua opin. Bart. communiter reprobat per doct. hic cū concor. de quibus per Alex and. & Jaso. Hiero. Cbu.

c ¶ Bona. tu tene diffinitionē Bartol. quam approbant hic Alex. Soc. n. et Jaf. & do. Phi lip. Dec. omissa suppletiōe Rapha. & Roman. hic cui ipsi respondent. Hiero. Cbu.

d ¶ Liciti. q. ista multum disputata est per doctos. tam theologos, quam canonistas, videte tamē satis ad plenum p Rodulphū in trac. de vsur. vbi per viij. chart. finales eam examinauit: & Thomam de viol. in trac. quem fecit de monte pietatis, quem reperies in. v. volu. tract. diuersorū doc. communis tamen opinio est, quod tales fructus sunt liciti. & ita concludit hic Bald. & in. l. j. de summa trini. vbi Jaf. dicit banc communem ad quē vos remitto p concordia. Hier. Cbu.

dicitur nouum, quod a patrefamil. appellatur. Aut non appellatur a patrefamil. ⁊ tunc attenditur cõsuetudo regionis. Sed si consuetudo non apparet: tunc dic, ꝙ illud quod est melius dicitur nouum: vt. l. vetus. ff. de vino et oleo lega. de quo vide in. l. iubemus. C. de eroga. mili. an. lib. xii. Et videtur hoc contra Bart. qui hic loquitur quo ad materiam mutui. ¶ In ea. gl. ibi, ⁊ potest hic sumi ar
6 gu. ⁊c. Et ex hac no. ꝙ † si sunt tres testes seniores ex vna parte, ⁊ quatuor iuuenes ex alia, ⁊ cõtrarii: ꝙ senioribus
7 statur. ¶ In ea. gl. in fi. Richar. † hic distinguit: q; dum queritur, que etas sit preferenda: dic aliquando senex conturbat sensus corporeos: ⁊ tunc respuitur: vt. l. cũ prętor. §. de iudi. ⁊ l. cum quidam. de re iud. Pone exemplũ. Iudex quidem iudicare debens, debet esse grauis: vnde si eligitur iudex, eligatur senior tantummodo. Aliquãdo non conturbat sensus corporeos: ⁊ tunc constat de sciẽtia iuuenis ⁊ senioris: ⁊ tunc eligitur prouectior: vt in auc. de mona. §. fi. ⁊ in. l. prouidendum. C. de postu. Unde alibi dicit glos. in. l. ff. de ann. ciui. lib. xi. ꝙ doctor iuuenis magne scientie debet preferri seniori parue, vt patet per priuilegia concessa volenti studere per impera. ⁊c. vt. l. j. C. qui eta. vel professio. lib. x. Et ratio: quia quanto inniores tanto perspicatiores: vt. l. Gallus. de lib. ⁊ postbu. ¶ Et hoc
8 facit ad questionem que fuit Padue: q; ibi † statutũ est, ꝙ nullus possit eligi ad lecturã, nisi fuerit. xxx. ann. ⁊ nisi fuerit doctor: ⁊ certe fuit determinatum pro quodã Florentino, qui fuit valentissimus, ꝙ non obstaret tale statutum. Aliquando non constat, que sit maioris precij: ⁊ tũc dic vt. l. precipiunt. de edi. edic. ⁊ l. vnus. in prin. de quest. Aut vtraq; etas est habilis ad perficiendum actum: et tunc senex prefertur: vt. l. fi. de fide instru. ⁊ per Inn. in. c. j. de maio. ⁊ obed. ⁊ in. l. j. ff. de aqua quotid. ⁊ estiua. Unde stantibus paribus magis statur seni. ¶ Ex quo infertur
9 ad decisionem multorum. Pone primo, ꝙ † sunt plures heredes, vnusquisq; petit claues: penes quem stabunt? ⁊ dic quod penes seniorem: vt. l. fi que sunt cautiones. ff. famil. ercis. ⁊ l. fin. ff. de fide instru. ⁊ singu. est glos. in dicta. l. fi que sunt cautiones. in. l. cum pater. §. pater clauibus. de lega. ij. ⁊ per Bal. in. l. procura. de eden. ¶ Ex quo infertur in dicto. c. j. quod vbi connocatio nõ est commissa alicui canonico expresse, quod presumitur facta seniori per supra dicta. ¶ In gloss. super verbo, per cautio. ibi, imo contra debet. Ista solutio est falsa: ideo transit ad regulam, que adhuc est falsa, per. l. Titius. ff. de verbo. oblig. ⁊
10 l. triticum. eo. titu. Bart. hic distinguit † aut loquimur in contractu, qui contrahitur verbis, aut re. Primo casu aut omittit illud, quod est de forma contractus: ⁊ tũc habetur pro omisso: vt. d. l. quicquid. ⁊. d. l. j. eo. titu. Aut non omittitur illud, quod non est de substantia cõtractus: sed est de substãtia facti: ⁊ tunc agitur tacite ab vtraq;, quod omissum habeatur pro expresso: ⁊ tunc habetur pro expresso: vt. l. ita stipulatus. et dicta. l. triticum. Aut non potest probari, quod omissum habeatur pro expresso: ⁊ tunc habetur pro omisso: vt. l. iij. §. qui insulam. de eo quod cer. loco. ⁊. l. insulam. ff. de verbo. obligationib. Aut non omittitur aliquid quod sit de forma, neq; de substantia contractus: ⁊ tunc aut illud omissum, quod tacite attentatur, agebatur ab vna parte: ⁊ tunc non habetur pro expresso: vt. l. si repetẽdi. de condic. ob cau. ⁊. l. fi maior. de transac. l. iij. §. quanq; ff. de condic. ob cau. Pone exemplũ, dono decem vt habeas me alere: ⁊ non expressit: tunc ista conditio habetur pro omissa. Aut ꝙ tacite habeatur pro expresso ab vtraq; parte: ⁊ tunc habetur pro expresso: vt
11 hic. ¶ Ex his infertur ad questionem pone, † ꝙ quidam abbas videns doc. nouellum dat sibi predium nõ expresso aliquo: ⁊ tacite vt defenderet monasterium: postmodũ monasterium indiguit aduocato: iste aduocatus recusauit: an possit repetere istud predium? Guliel. de Cun. et Bart. post cum, ꝙ sic, per. l. qui tutelam. de testa. tute. in. l. ⁊ si patris. de leg. iij. l. Resennius. C. de nego. gest. vbi pater legauit tutori centum tacite, vt esset tutor: iste nõ vult esse tutor: an debeat habere illa cẽtũ. Sed in veritate cõtrarium est verũ. ⁊ probat sic: vbi sumus in cõtractibus, qui celebrantur voluntate duorum: ⁊ tunc illud quod tacite agitur: habetur pro omisso: vt. d. l. si repetẽdi. sed hic sumus in tali casu: quia abbas dedit predium sub illa cõditione non expressa: sibi imputetur: vt. d. l. si repetendi. sed non obst. l. qui tutela. quia loquimur in vltimis voluntatibus, que dependet ex voluntate vnius: ⁊ sic illud qõ tacemus, habetur pro expresso: vt. l. inter vestes. de auro ⁊ argen. lega. ⁊. l. in conditionibus. de condi. ⁊ demonstr. vnde imputet sibi ille abbas ex quo ita eligitur. l. i. §. hec verba. si mensor. fal. mod. dixe. Jo. And. tenet hoc in rub. de preb. in Spe. ⁊ in. c. fi. de etate ⁊ quali. Bart. querit hic
12 qualiter † presumitur, ꝙ ab vtraq; parte fuerit actum, ꝙ quando habeatur pro expresso: vnde dic ꝙ presumitur. quando omittitur id, quod est de substantia contractus: vt hic. Item ratione consuetudinis: vt. l. quod si nolit. §. si cõsuetos. ff. de edi. edic. ⁊. l. si finita. in prin. ff. de damn. infec. ⁊. l. j. §. in commissoria. ff. de lega. cõmis. ¶ Item ex prefationibus: vt. l. item respondet. §. Titia. ff. de verb. obli. Item si probaretur aliis legitimis coniecturis: vt in. l. semper in stipulatio. de regu. iur. Item presumitur ex vi relationis fiende ad contractum contrahendum: vt. l. triticum. ff. de verb. oblig. Et probatur ex gl. in. l. quedam mulier. ff. de rei vend. Item ex iuris dispositione: vt. l. continuus. §. cũ ita. ff. de verbo. oblig. ⁊. l. domini predionum. C. de agric. ⁊
13 censi. lib. xii. vez quando † loco tibi fundum pro corbe vna frumenti, quod presumitur actum, ꝙ tu debeas mihi dare de illo framento, quod colligitur in predio: non autem
14 de alio. Et sic facit ad aliud, vez, quando † iudex locat se cum aliquo potestate pro. xxx. flore. an presumatur ꝙ faciat adhuc sibi expensas? ⁊ certe sic, fm Barto. in. l. super creandis. C. de iure fisc. lib. x. Et isto modo facit ad aliud,
15 vez, quãdo loco † tibi domũ, non facta mentione de pensione: ⁊ certe videf, ꝙ debeas soluere fm cõsuetudinẽ: vt tenet Jo. And. in addi. in tit. de loca. in. §. ⁊ sic dubitat. de quo per Bar. in. l. antepe. ff. de condic. indeb. ¶ In ea. gl. ibi, sed quid. hoc est verum, si sit persona coniuncta, per. l. mutuũ. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxo. ⁊. l. Procula. ff. de prob. ⁊ quod not. in. l. j. ⁊. l. alimenta. C. de nego. gest. ⁊. l. Resennius. Item intellige, quãdo ille, qui donat est dives ⁊ nobilis: ⁊ ille cui donat est ignobilis ⁊ pauper: vt. l. sed si superat. §. bis. de iudi. ⁊ facit gloss. in. l. vxor. §. fi. de legat. ij. ¶ Item limitatur per. l. si vero non remunerandi. §. Papinianus. ff. manda. ¶ In ea. glos. ibi. l. cum de indebito, omnes videntur transire cum gl. sed non est magna vis: an sit mutuum vel depositum, quia si est depositũ est magis priuilegiatum, ꝙ mutuum: vt. l. si hominẽ. §. quoties. licet hic in dubio dicat, ꝙ non presumitur nunq; translatum dominium, per nota. in. l. credeti. qui petan. tuto. vbi
16 per Lyn. Unde † dic qõ aut precedit aliquis contractus de cuius natura fit translatio dominij: ⁊ dominium censetur translatum. Et hoc probatur per. l. tacitum. de verb. oblig. coniuncta glos. ⁊ probatur per glos. in. l. quedã mulier. de rei vendi. ⁊. l. minus instructus. C. de acquirẽ. poss. Aut nullus contractus precedit: ⁊ tunc aut quantitas est parua: ⁊ tunc presumitur donum. aut quantitas est magna: ⁊ tunc, aut illa pecunia fuit soluta, sine data in sacculo sigillato: ⁊ tunc presumitur depositum propter qualites, quas habet in se conuentio, per. l. naturalis. §. at cum do. de prescrip. verb. ⁊ est gl. in. l. hec venditio. §. huius numeri. ff. de actio. empti. Probatur in. l. non codicillum. de testa. ⁊. l. illud. §. tractatur. ff. de iure codic. vbi quis presumitur fecisse testamentum, nõ autem codicillum, propter qualitatem contractus. ⁊ ita si fuit data in sacculo sigillato, est depositum: non autem mutuum propter qualitatẽ facti. Aut ista pecunia est in numero: ⁊ tũc doct. videntur
a dicere, ꝙ iste fuit contractus mutui[a]: sed contrarium est per. l. nunq; nuda. ff. de acqui. rer. domi. Quia traditio nuda non est sufficiens ad translationem dominij: vt ibi. Et dico ꝙ erit contractus innominatus, per regulam in. l. si gratuitam. ff. de prescript. ⁊. l. j. de estima. vbi si dubitatur de contractu, semper presumitur contractus innomina-
17 tus. Unde † dicit Barto. ꝙ si testes dicant, ꝙ numerata fuit pecunia: quod tale est mutuum, non autem donum.
18 Unde facit ad † aliud. Pone quidam libellans dicit, dico quod numeraui ei tãtam pecuniam, quam negat mibi dare: q; peto ipsum mibi condẽnari. Certũ est, ꝙ probat iste libellus presumptiue: vt. l. omnes. §. Lucius. de bis que in fraud. credi. contrarium tamen est, per. l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adul. ¶ Ex bis not. quod presumptio que est pro me, debet allegari per me. boc etiam tenet Bal. in. l. quicunq;. C. de seruis fugi.

a ¶ Mutui. et ista est veritas fm omnes hic, licet Rapha. Fulg. ⁊ Rom. hic velint contrarium, quib; respõdet hic. d. Alexand. Piero. Lbu.

fecus

secus autem si ex facto alterius. Item illud quod dicit de libello, intellige quando presumptio resultat ex facto alterius: quia probat tunc presumptiue, etiam si non allegetur talis presumptio: secus si expedit facto: quia tunc non presumitur nisi allegetur & probetur. Et limita, quod quotics ad hoc, vt procedat libellus, est necesse aliquid allegare: sufficit ex conclusione presumi, vt tenet Lyn. in l. edita. C. de edendo. & Bartol. in l. Aurelius. §. Stichum. de liber. lega. & ita sufficit in casu nostro, quod resultet presumptio ex conclusione: quia ex eo quod peto cõdemnari, presumitur quod mutuaui. ¶ Preterea: licet ista presumptio non resultet ex narratione: attamen sufficit, quod resultet ex ipsa conclusione adeo, quod si narratio non sit idonea, & conclusio est idonea: valet libellus: vt Innocen. tenet in cap. super literis. de rescriptis. & Bald. in l. ij. de petitio. hereditа. quia inspicitur conclusio, non autem narratio. ¶ Et ex his concludo contra[a] Bartol. & non obstat ille. §. Polioni. quia ibi non erat necesse allegare errorem: vt dicit textus: quia non presumitur error, nisi pars alleget. Et pro intelligentia vide casum. Pone quod quidam pupillus contraxit matrimonium cum collaterali sua: postea allegat errorem. Nam tunc allegando istum errorem, excusatur, vt ibi. Et ratio: quia est necesse allegare errorem iuris: quia ex facto non presumitur presumptio iuris. Similiter, si dico me excusari: quia sum consanguinea: quia tunc presumitur debere scire: vt l. de tutela. de in integ. restit. Sed presumptio iuris non presumitur ex ista narratione: sed debet allegari error: alias nõ presumeretur. Et sic sufficit libellum presumptiue concludere. Item sufficit presumptiue casum allegare. ¶ In glo. super verbo, & bonitate. ibi. l. vitium. §. eo. vbi mutuaui tibi vinũ, quod valebat tempore dationis decem: & nũc tempore restitutionis valebat sex: quod possum: nec teneor resarcire illud plus, quod valebat tempore mutui: vnde respondet glos. quod quedam
19 est bonitas intrinseca, quedam extrinseca. ¶ † Ex ista gl. doctores arguunt. Pone, quod tempore, quo mutuaui tibi, florenus valebat quatuor libras: tempore, quo reddidi valet tres: queritur an reddatur respectu valoris temporis, quo mutuatur: an respectu temporis, quo restituitur? doctores hic, & in l. Paulus. §. de solutio. dicũt, aut debitor soluit florenum aureum eiusdem bonitatis & eiusdem ligæ: & tunc liberatur fine illo pluri, quo valebat: nisi debitor fuerit in mora. Bald. hic tenet istam. sed in l. acceptam. C. de vsur. dicit, quod aut ista mutatio fuit repentina: & tunc non cedit ad damnum debitoris. Sinautem non fuit repentina: sed fuit facta ex magno intervallo: tunc etiam si non fuit in mora tenetur in illo, in quo valebat tempore mutui. Et facit: quia quis non debet locupletari cum aliena iactura. Ita cõcludit in dicta. l. si acceptam. licet hic sequatur opinionem Bar. & aliorum. Ista mihi videtur contra casum in l. vinum. §. cod. vbi text. facit mentionem, an ante moram fuerit facta mutatio: an post moram. non fit ibi mẽtio, an repentine, vel non. Igitur &c. vnde sequor opinionem cõmunem. & reprobo opi. Bal. ¶ Ex quo inferunt doc. pone, ꝙ non est mutata bonitas extrinseca: sed intrinseca, vt quia pecunia non est de ita bono auro, vel argento: vel quia ponderet minus, ꝙ prius: queritur an debeat reddi pecunia mutuata fm bonitatem, que erat illo tempore, quo mutuata fuit? Barto. dicit ꝙ si potest haberi antiqua pecunia, qualis erat illa, debet solui. Si autem non sit: tunc potest solui estimatio: non autem illa noua pecunia deteriorata: vt hic per textum istum: vt. l. fideicommissa. §. si quis seruo. cum similibus. de lega. iij. ¶ Sed aliter concluditur in. d. l. Paulus. de solutio. & in. l. quod te. §. eodem. quod aut illa pecunia antiqua est in totum reprobata: quia non posset expendi: & tunc non debet solui illa, etiam si reperiatur: sed estimatio: vt. l. eleganter. §. si reprobos. §. de pignor. actio. Allegat cap. olim. de cens. Aut licet sit facta pecunia noua, & non est reprobata antiqua, & potest expendi: & tunc debes reddere in eadẽ qualitate & bonitate, per istũ text. in dicta. l. quod te. §. eodem. dicit aliter, quod si debitor non fuit in mora tempore mutationis: tunc liberatur debitor, si soluat pecuniam antiquam: licet sic mutatio fiat: quia non debet fieri in detrimentum ipsius debitoris: si non fuit in mora: vt dicta. l. quod te. ¶ Vel dic secundum Bald. quod aut vsus pecunie antique non est reprobatus: & tunc non est dubium per istum text. Aut vsus antique pecunie est reprobatus: & tunc aut non solum ipse vsus non est reprobatus: sed non reperitur aliqua pecunia antiqua: tunc soluitur estimatio: vt l. fideicommissa. §. si quis. de legatis. iij. ¶ Aut ista pecunia antiqua licet reprobata, inuenitur: & tunc aut est reprobata ante moram debitoris: & in hoc fuerunt tres opiniones. Et prima fuit Odofred. vt dicit Lyn. hic, qui dicit, quod solui debet estimatio, siue reperiatur, siue non: vt. l. eleganter. §. qui reprobos. j. de pignora. actio. ¶ Alia fuit Petri, quod eo ipso, quod est reprobata antiqua moneta, & vsus eius: non tenetur debitor, neq; de noua, neq; de antiqua: quia quando mutuo tibi, tu teneris ad genus subalternum. l. in ratione. §. incerte. ad legem Falcid. Sed iste debitor, qui est obligatus ad istud genus subalternum, equiparatur ei, qui est obligatus ad certam speciem: vnde sicut ille, qui est obligatus ad certam speciem: & species pereat, non tenetur: vt. l. si certos. j. de verbo. obliga. ita & iste obligatus ad genus subalternum. Quod autẽ pecunia cuius vsus fit reprobatus fit perempta: probat, quia illud dicitur periisse, cuius vsus mihi prodesse non potest: vt. l. si constante. §. si vxor. j. soluto matrim. ¶ Tertia fuit opinio Bar. qui dicit, quod si reprobatus est vsus antique pecunie: & tunc tenetur ad estimationem: vt cap. olim. & cap. cum cano. extra de censibus. Aut de moneta antiqua reperiatur: & eius cursus non est reprobatus: et poterit, et debebit de illa moneta antiqua solui. ¶ Tu dic, quod aut quãdo vsus pecunie est reprobatus, & tempore reprobationis, non fui in mora: & tunc liberor soluendo antiquam: vt est text. j. eodem. l. vinum. Aut tempore quo reprobatur vsus pecunie, eram in mora: tunc debet solui pecunie reprobate estimatio. & sic procedat opinio Barto. per textum in dicto. c. cum olim. & c. cum cano. Nec obstat opinio Petri: quia licet pereat vsus in forma: attamen non pereat in materia: ergo sequitur, quod debeo reddere ipsam pecuniam in forma. argumẽto. l. quesitum. §. fortasse. de legatis. iij. Non obstat opinio Pet. quia intelligo illum. §. qui reprobos. quia debet intelligi fm istum textum, scilicet ante moram, vel post. Vel intellige aliter: quia loquitur de pecunia, que peccabat in materia: quia erat erea vel plũbea: hic secus. Non obstat. c. cum olim. & c. cum canonicis. extra de censib. vbi si vsus pecunie antique est improbatus: teneris soluere estimationem, non facta mentione de distinctione. vnde dic ꝙ ibi debet fieri distinctio. Vel dic, ꝙ non reperitur antiqua. Item quia predictam opinionem tenet Jo. An. in. c. quanto. de iureiur. & ad hoc probandum allegat not. per Lyn. l. in minorum. C. in quib. causis in integ. restitut. ¶ Secundo: quia sicut creditor non cogitur recipere in alia forma, ꝙ dederit: vt. l. Paulus respondet. ita econuerso nec debitor cogitur soluere in alia forma, si vertere-
20 tur damnum suum. ¶ Ex his resultat aliud. † Pone, ꝙ non debeo tibi decem ex causa mutui: sed ex alia causa: pone quod tempore, quo fui grauatus, vtputa: quia arbiter condemnauit vnam ex partibus ad centum post certum tempus petitur executio: cõtingit, quod tempore quo fuit grauatus, fuit vna moneta: tempore autem executionis est alia: respectu cuius temporis debeat solui? Bartol. hoc non tangit. Oldrad. consuluit in quodam consilio nu. xxxj. als. lvj. vel. lvij. & dicit, ꝙ debet dari in pecunia, que currebat tempore sententie late, per. l. vxorem. §. testamento. de lega. iij. & per. l. Aurelius. §. testamento. de liber. leg. ¶ Item resultat aliud. Pone quod tempore, quo testator legauit, erat vna moneta: tempore quo petitur legatum est alia: & tempore mortis testantis est alia moneta. Oldrad. in suo consilio. xxxj. tenet quod debet dari in pecunia, que currebat tempore, quo testator legauit, per predicta iura. ¶ Item pone, quod statutum dicit, quod quicunq; commiserit tale delictum, soluat centum. Pone quod tempore quo fuit factum statutum, esset vna moneta: tempore autẽ quo incidit in statutum erat alia moneta alius valoris minoris: vult soluere de ea moneta, que currit tempore, quo incidit in statutum: an erit audiendus? & cuius temporis soluetur pecunia? Specul. in titulo, de obligatio. & solutionib. §. ii. versi. fi. nõ tamen allegat aliquid: sed dicit, quod debet solui ea

[a] ¶ Contra. vide hic Alex. qui defendit Bart. cuius opin. cõtra est approbata ab impugnatione Romani, col. iij. in fi. circa quod non omittas videre do. Philip. Deci. colũna penulti. Viero. Lbucb.

que currebat tempore quo fuit factum statutum, vel eius estimatio. ꝛ tenet Bal. ꝛ Specu. in. l. illud. C. de sacrosanc. eccles. ꝛ in. l. fina. C. de leg. Sed contrarium postea determinat, quod de eo tempore, quo committitur delictum. ꝛ istud videtur ipse sequi: cum sit vltima determinatio: tamen falsum videtur hoc. Et primo: quia licet dubium sit an statutum equiparetur vltime voluntati, vel cõtractui: ꝛ Bartol. posuit [a] in. l. j. C. de bis quibus vt indign. ꝛ in. l. suus. §. sed ꝛ alio. j. de heredib. instituend. vnde dic, quod si equiparetur statutum vltime voluntati: ꝛ tunc aut inspicitur tempus testamenti: vt dicta. l. vxori. §. testamẽto. ꝛc. ꝛ tunc sit vera opinio Specula. aut equiparetur contractui: ꝛ tunc debet soluere de tempore commissi delicti.

a ¶ Posuit. dic ꝙ cõis sentẽtia doc. est ꝙ equiparetur magis vltime volũtati ꝙ cõtractui. ita Bart. vbi. §. ꝛ in l. non solum. §. morte. circa fin. pe. col. §. de no. oper. nunci. quẽ sequunt ibi Jo. de Imol. ꝛ moder. ꝛ Roma. et moder. in. l. iij. §. cato. de verb. obl. j. qõ intellige tamen, nisi quo ad extẽsionem: quia in statutis, cum sint stricti iuris: vt in. l. quicquid. j. de ver. obli. vbi Bart. ꝛ doct. fit stricta interpretatio: in vltimis vero voluntatibus fit latiff. vt in ca. cum dilecti. ꝛ ibi doctor. extra de donat. 2 Hiero. Cbuch.

¶ Vnde quero de vna questione, de qua remisi huc. §. eodem in. l. ij. an scilicet vna pecunia possit solui pro alia? Et primo ponit glo. in. l. si quis argentum. C. de donatio. 21 ꝛ voluit sentire in dicta. l. Paulus. ¶ † Vnde conclude, quod aut volo reddere pecuniam eiusdem lige, ꝛ eiusdem qualitatis: ꝛ tunc cogitur recipere, quia nullum dãnum sentit: vt. l. Paulus respondet. Aut volo reddere in diuersa materia ꝛ liga: ꝛ tunc non potest. Fallit hoc in duobus casibus, nisi consuetudo fuerit contraria. ¶ Secundo fallit nisi ista pecunia debeatur propter tributa, vel collectam, vel prestantias: vt est casus in. l. j. C. de argen. precio. lib. 10. ꝛ qui est singularis. ¶ Ultimo restat, quid quando mutuo tibi decem florenos, ꝛ sunt plures species florenorum: de qua pecunia debet solui? de hoc dic vt in glossa in. l. semper in stipulationibus. j. de regul. iuris. ꝛ in. l. munus. j. de legatis. iij. ꝛ per Bart. in. l. Paulus respondet. ꝛ Anton. in. c. ex parte. ꝛ in cap. quanto. extra de censi. ꝛ in cap. olim. extra de iniurijs. ꝛ in clementina fina. extra de censi. in alijs autem vide Bartol. in dicta. l. Paulus.

b ¶ Tenetur. cõmodatarius ꝛ depositarius ad quid teneãtur? vltra doc. bic vide late subtilẽ Dec. in regula, cõtractus. j. de reg. iur. Hiero. Cbuchal.

c ¶ Non tenet. Adde ꝙ cũ ista decisione transeunt hic communiter doct. ꝛ de pluribus similibus facientibus ad regulam istam, vide bic Jasonẽ, qui per duas colũ. multas questiones congerit. Hiero. Cbuch.

Summarium.

¶ Principale propositum est attendendum, non autẽ quod sequitur.
Contractu facto gratia vtriusq; licet dicatur quod teneatur quis solum de dolo, ꝛ lata culpa: hoc tamen est verum, quando celebratur gratia vtriusq; principaliter: secus si principaliter gratia vnius, ꝛ secundario gratia alterius. ꝛ nu. 3. sed quid quando, depono gratia tui, ꝛ casu fortuito amitto depositum? nu. 4.
Statuto si caueatur ꝙ de bannitis non fit facta mentio in concilio sub pena: intelligitur quando principaliter de eo fit mentio: secus si principaliter respectu reipublice, et secundario respectu banniti.

§. Si quis nec causam.

¶ Si depositum fiat gratia recipientis ad cum spectat periculum. hoc dicit. ¶ † Nota, primo iuncta glos. principale propositum attendendum, non quod sequitur. Concord. j. eodem. l. rogasti. in principio. j. ad legem Rhod. de iactu. l. nauis aduerso. C. de exercitor. l. j. §. non autem ex omni. l. si possessionem. in principio. j. mandati. ꝛ j. depositi. l. i. §. Pomponius. et. l. i. j. de authorita. tutorum. ꝛ inducetur ad questionem. ¶ Secundo nota singulariter, ꝙ licet dicatur, ꝙ in contractu facto gratia vtriusq;, teneatur quis solum de dolo ꝛ lata culpa: vt. j. commoda. l. si vt certo. §. nunc videndum. cum similibus. tamen hoc est verum: quando contractus celebratur gratia vtriusq; principaliter: secus si principaliter gratia vnius, sed secundario gratia alterius: vt hic est casus. ¶ In glossa super verbo, periculo. † Nota singularem limitationem ad dictam. l. si vt certo. §. nunc videndum. quia regula, quod vbi contractus celebratur gratia vtriusq;, quod tunc venit solum dolus ꝛ lata culpa. Sed illud verum est, quando fit principaliter gratia vtriusq;: secus autem si principaliter gratia vnius, et secundario gratia alterius. ¶ Sed † stat dubium, quando depono gratia tui: et casu fortuito amitto depositum. In hoc glossa ponit duas opiniones: communiter tamen tenetur opinio Azon. sed Petr. ꝛ Ultramonta. tenent opinionem Joan. ꝛ ratio: quia depositum fit gratia mutui ab eo, qui deposuit, vt efficeretur mutuum. Si autem fit gratia mutui, debet sapere naturam mutui: vt. l. si eum. §. qui iniuriarum. §. si quis cautionib. Unde clarum, quod de mutuo tenetur: quia genus perire non potest: vt. l. incendium. C. si certum peta. Sed Bartol. tenet contrarium multis rationibus. Sed aliter probo. Unde certum est quod commodatum fit tãtum gratia commodatarij.
b Sed certum est, quod cum cõmodatarius non teneatur de casu fortuito: vt. l. si vt certo. §. nunc videndum. ergo idem in deposito. Non obstat argumen. vltimum: quia illud verum vbi depositum esset factum ad speciem: secus autem, si dedisset ad pecuniam numeratam: quia tunc periculum spectaret ad depositarium: vt. l. dies sponsalitorum. ꝛ l. Lucius. §. j. j. depositi. ¶ Unde aduertendum quod iste opiniones possunt concordari. Aut istud depositum est factũ in numero: ꝛ sic in genere: ꝛ tunc quia participat de natura mutui: ꝛ tunc tenetur. argumento. l. interdum. C. si certum petatur. ꝛ isto modo sit salua opinio Joan. Si autem fuit pecunia in specie: vt in sacculo, ꝛ tic spectat ad deponentem de casu fortuito: vt. l. si vt certo. §. nunc videndum. j. commodati. Sic in proposito: quia depositum fit gratia ipsius depositarij. ¶ Iste textus fuit 5 inductus per Jacob. Butr. ad talem questionem † statuto cauetur, ꝙ de bannitis non fiat harengatio vel mentio in concilio. sed quidam harengauit de quodam bannito: cum volebant mittere aliquem ambaiatorem: nunquid teneatur? ꝛ certe non: quia principaliter fit ista harengatio ratione ꝛ vtilitate reipublice: ꝛ non principaliter ratione banniti. ꝛ ideo nõ c tenetur per istum textum, ꝛ per. l. j. §. idem Pomponius. j. depositi. ꝛ idem si ratione necessitatis aliquid fieri non potest, ſm quod vult Bald. in. l. diuus. §. de petitio. heredi.

Summarium.

1 ¶ Contractus finito tempore, effectus ipsius finitur.
2 Fructus seminati per colonum in fundo finito tempore conductionis, non possunt per eum recolligi.
3 Asportatum impetu fluminis, condici potest. nam transportatio fluminis non est causa tollende proprietatis.
4 Res vbi condicitur: que sint consyderanda.

§. Res pignori. ¶ A fure, aut a male

fidei possessore, res condici potest. hoc dicit. ¶ Vel sic, si res mea ad aliquem peruenit cum causa, ea finita agere possum ad eam repetendam: et fructus sine causa perceptos condictione furtiua ꝛ condictione generali petere possum.
1 hoc dicit. ¶ Nota primo, † quod finito tempore contractus ipsius, effectus contractus finitur. ¶ Secundo nota, † quod fructus seminati per colonum in fundo finito tempore conductionis, non possunt recolligi. concordat infra de furtis. l. si seruus. in. §. locati. ꝛ eodem titulo. l. in
3 ficiando. §. fina. ¶ Tertio nota, † asportatum impetu fluminis condici posse: quod tamen intellige per. §. preterea. institu. de rerum diuisio. ¶ Nota, quod transportatio fluminis non est causa tollende proprietatis. concord. dictus. §. ij. j. de damno infecto. licet sit causa tollende possessionis: vt. l. iij. §. Y abeo. j. de acquir. possessio. ¶ In glo. j. ꝛ pro introitu oppo. de. §. sic itaq; institut. de actionibus. quia condictione agitur ad sibi dandum: sed hec res erat sua: ergo sibi dari non potest. Quia quod meum est ꝛc. vt instit. de leg. §. si res. Huius timore est facta glossa. Et pro declaratione dic, quod iste. §. non videtur bene situatus: quia leges debent esse situate sub congruis titulis: vt. l. ij. §. de statu homin. Sed iste. §. tractat de condictione furtiua, de qua materia nõ tractatur hic: ergo debuit poni. j. de condictio. furtiua. Sed doctores dicunt, quod datur condictio generalis. ¶ In eadem glos. in fine. Bartol. hic dicit, quod quotiescunq; res condicitur consyderanda sunt duo, scilicet vnum ex parte agentis: ꝛ hoc modo iste cõdicit ratione dominij: ꝛ ideo dicitur condicere rem: ꝛ tunc vera sit opinio doct. quia non videtur condictio. Si vero loquantur ex parte rei: tũc sit vera gl. vcz, quia videtur intentare respectu possessionis. ꝛ ita loquitur. l. ij. de condic. tritic. ita concord. Bartol. de

mente

mente Jac.Butrig.sed ista concordia non est bona:quia
4 Bart.de Salic.dicit,q̃ modus concludendi,est concludere ad rem furtiuam dandã:quia illa condictio que datur contra furem,est contra regulam aliarum actionum. ⁊ sic competit ad restituendum:vt.l.fi.§.vsufru.quemad. caue.⁊.§.sic itaq̃.Et quomodo fit contra regulam aliarũ actionum:dic, quia quando condicitur, agitur ad dandum,sed in casu isto ad restituendum.Ita videtur sentire Richar.de Sali.Sed fuit opinio glos.in.d.§.sic itaq̃. Sed Rapha.dicit,q̃ vbi dñs agit contra furem potest dicere: Quare peto rem ipsam mihi subtractam debere restitui,vel dari.⁊ dicit,q̃ probat per.§.sic itaq̃.instit.de actio.Probatur ⁊ alio modo:quia in cõdictione,que datur contra furem est aliquid speciale:vt.d.l.fin.vsufruct. quemadmod.ca.Sed vbi quis ageret,vt restitueret,non est aliqua specialitas: quia etiam cuilibet daretur cõtra bone fidei possessorem:vt.l.certi cõdictio.j.eo.Preterea non debet esse absurdum,si contra furem concludatur in libello dando:quia morosus ⁊ fur equiparantur:vt.l.inter stipulantem.§.sacram.j.de verb.obliga. Sed certum est,quod quedam specialitas est in moroso: quia impossibilis petitio admittitur:vt.l.inter stipulantem.§.fi.⁊.l.si seruum.in princip.j.de verb.oblig.ergo ⁊ sic in hoc casu. Et ratio specialitatis est: quia in odium furis sunt plures actiones competentes contra furem:vt restitutionis actio:⁊ actio dationis.Unde ita concludit,q̃ possit concludi ad rem dandam cõtra furem:credo.Sed quod ista opinio,non sit vera,imo sit opinio glo.in dicto.§.sic itaq̃. ⁊.l.cum putarem.§.fi.j.de condict.indebi.Et ratio: quia duo specialia non possunt ⁊c.sed hec sunt duo specialia: igitur ⁊c.Et q̃ sint duo specialia patet:quia primo est ad rem restituẽdam.Secundo quia improprie quis agit ad rem dandam,contra furem. ¶Preterea aliquid speciale non debet induci sine causa:vt.l.ij.§.de constit.princip. Sed clarum est, quod hic est inductum sine causa: quia domino competebat certi condictio.Item ⁊ actio ad restituendum:⁊ sic non specialitatis causa. Non obstat.§.sic itaq̃.quia respondet:vt in glo.exponitur,dare,id est restituere.¶Unde concludo, q̃ aut est medium concludendi in libello contra bone fidei possessorem:⁊ tunc est agere contra rem dandam:vt.d.l.ij.j.de condict.tritica.Aut agitur contra furem:⁊ tunc datur siue agitur ad rem restituendam. ¶In glos.super verbo,voluntate.in fi.Dic aut colonus scit sibi non licere:⁊ tunc verum sit,quod dicit iste textus in.l.inficiando.§.fi.j.de fur.aut non scit certo:sed putat sibi licere fructuum collectionem :⁊ tunc ex quo ipse credit sibi licere,ista credibilitas ipsum excusat a furto:vt.l.j.in fi.j.de ambi.licet non excuset a rapina:vt instituvi bono.raptor.§.si tamen.facit.l.colonus.j.de iureiuran.Aut colono licet colligere: sed putat non licere: ⁊ tunc non committit furtum: vt.l.fin.j.de crimi.expilate bered.⁊.l.falsus.§.qui alienum.j.de fur.

Summarium.

1 ¶Debitor specici post moram,sustinet periculum interitus.
2 Morosus vt quis efficiatur,que requirantur.
3 Paria sunt posse,vel dolo desinere posse.
4 Paria sunt scire,⁊ scire debere.
5 Debitor quãtitatis,an ⁊ quãdo liberetur interitu ipsius quantitatis?⁊ nu.6.
7 Oblatio sola,num sufficiat?⁊c.
8 Genere perempto,an pereat obligatio.
9 Specie perempta an soluatur obligatio?⁊ nu.10.⁊.11.
12 Obligatio, re tertij facto perempta, quando perempta dicatur?
13 Debens aliquam rem in specie in diem,vel sub cõditione,⁊ illam occidam ante diem, vel conditionem,an liberetur ipse debitor,vel an possit veniente die , vel condítione conueniri.
14 Debitor speciei an quando species perijt ante moram, liberetur ipso iure,vel ope exceptionis?
15 Mora sumitur multipliciter.
16 Mora qualiter diffiniatur:⁊ que sit iusta causa , que excusat creditorem nolle recipere debitum sibi oblatum:et que sit iusta causa respectu debitoris?nu.17.
17 Interpellatio verbalis,quem effectum producat:⁊ quid de interpellatione per incursum diei?nu.18.
19 Interitus an ⁊ quando cedat damno creditoris, vel debitoris.
20 Depositarius,an ⁊ quando teneatur post morã, vel nõ?
21 Causa iusta an excuset a pena in compromisso apposita vel ne.
22 Difficultas,an ⁊ quando impediat moram committi?
23 Difficultas,an impediat periurium committi?
24 Lata culpa que sit?
25 Euentus conditionis,an constituat quem in mora absq̃ interpellatione?
26 Interpellatio sola an sufficiat ad constituendum quem in mora?
27 Promisit si quis dare omni anno vnũ par caponum , in festo sancti Martini,an liberet,si soluerit eos mortuos?

1 Quod te. ¶†Ad debitorem speciei post moram pertinet periculum interitus.hoc dicit ſm Bart. ¶Nota
2 quot † requirantur,ad quem constituendum
3 in mora. ¶Secundo no.†quod paria sunt posse,vel dolo desinere posse dare.concord.j.de regul.iuris.l.parem.
4 ⁊.l.quod si dolo.§.de rei vendic.cum similib. ¶†Tertio not.q̃ paria sunt scire,⁊ scire debere.de quo dic vt in glo.
5 ¶†In glos.i.in princ.concludit glos.q̃ aut quis tenetur ad quantitatem:⁊ tunc semper tenetur: aut ad genus:et idem.aut tenetur ad speciem:⁊ tunc aut fuit in mora, aut non ⁊c.Unde Bart.hic circa istud dicit, scz an ⁊ quando debetur quantitas,perempta quãtitate liberetur? quod aut quantitas debetur respectu speciei certe:⁊ tunc perimitur obligatio quãtitatis pro certa specie:vt.l.in naue. j.locati.⁊.l.Titie textores.§.fina.j.de leg.j.⁊ facit melius l.quidam testamento.§.si tibi seruus.de legat.i.vbi legatus erat mibi seruus:⁊ respectu huius legati eram grauatus ad centum:iste seruus moritur: an tenear ad centum? ⁊ certũ est q̃ non. ¶Aut quãtitas debetur simpliciter non respectu speciei certe:⁊ tunc aut fuit factum pactum de periculo:⁊ tunc clarum est:vt.l.j.de nauti.fenore, aut de hoc nõ est conuẽtum: ⁊ tũc aut ista quantitas fuit oblata:⁊ creditor nolait recipere:⁊ perit sine dolo ipsius debitoris.⁊ tunc liberatur debitor:vt.l.qui decem.j.de solutionib.aut non fuit oblata: ⁊ tunc semper tenetur: vt.l. incendium.C.eodem.⁊ instit.eod.§.eius. Ista distinctio est multum defectiua:licet omnes sequãtur eam. ¶Unde dic † sic in hoc casu,quod quãtitas que debetur in genere non potest perire:vt dicta.l.incendium. ¶Fallit in quãtitate debita ratione speciei certe:vt dicit Bar.pro quo facit.l.quidam testamento.§.fi tibi seruus.de lega.j.
6 ¶Scdo limita:nisi quãtitas debeatur respectu speciei, cuius solutione quis sit liberatus:vt.l.hominem.j.mãda. ¶Tertio limita , nisi respectu ipsius speciei perempte precium tu habueris vere vel ficte:quoniam tunc tu manes obligatus:vt.l.si pater.§.fi.ſ.de petitio.hereditatis. ¶Item fallit illa regula : nisi illa talis quantitas fuerit oblata ipsi creditori nolẽti acceptare ⁊c.vt.l.si decem. de solut. ⁊ probatur fortius in.l.si ⁊ per emptorem.§.fina. de actio.empt. ¶Hoc verum nisi illa quãtitas adhuc maneat: quia tunc tenetur:vt.l.sed si post.§.de arbitr. hoc limita: nisi quantitas debeatur a republica officiali suo: puta si respublica obtulit,⁊ nolut acceptare:quia liberatur etiã si res extat:vt.l.nulli.C.de re milit.anno.libro.xij. ¶Item b limita : nisi ipse creditor cessaret esse in mora : quia tunc adhuc teneretur:vt.l.semel mora.j.solu.mat. Probatur in.l.illud.de commodo ⁊ pericu.rei vendi.⁊.l.si seruum.§.
7 fina.de verbo.obliga. ¶Circa istud † querendum est de vno, videlicet,an sit necesse,q̃ deponam:vel sufficit,quod offeram simpliciter? Et primo videtur q̃ deponere debeam,per.l.acceptam.C.de vsur.Sed contrarium est verius:quia ad hoc,vt liberer a quantitate sufficit , q̃ offe-
a ram [a], vt est casus in.l.si debitor.de solutio. ſm vnum casum. ¶Item fallit:nisi quantitas debeatur in specie : nõ autem in genere:vt.j.de verbo.obligatio.l.si certos.Sed
b quid [b] si quantitas in genere subalterno debita pereat facto publico:vt quia contingit,quod per statutum ciuitatis reprobata est ista moneta: an liberetur debitor:: vt-

a ¶Offeram. Adde quod ad hoc vt oblatio liberet debitorem ⁊c.requiritur q̃ fiat creditori congruo loco ⁊ tẽpore debito:vt in.l.si soluturus.in fine, de sol.j.de solu. ⁊ in.l.q Rome, vbi etiam glos. Aleg.⁊ moder. j.de ver. oblig. ſm Sali. hic in repet. quem sequũtur moder. Bieron.Cbuc.

b ¶Sed quid. Adde q̃ cõis sententia est, q̃ non liberatur: imo q̃ soluere teneat de pecunia noua. Ita Bar.in.l.Paulus.⁊.j.de solut. quẽ sequuntur hic doc.cũ concor.de quib⁹ p Jas.col.vj.vers. suprascripta⁊c. Bieron.Cbuc.

puta ex pecunia que non expenditur. Bartol. ponit ⁊ variat ab illis, que dixit. ff. co. l. cum quid. ⁊ in. l. Paulus respondit. ĩ. de solutio. de quo ibi vide. ⁊ adde ibi, que not.

8 Bar. de auro ⁊ argen. leg. l. aurum. ¶ In ead. glo. †mun quid peremptogenere pereat obligatio? Bartol. aliter dicit, ꝙ aut est obligatio generis generalissimi, vt hominis in genere: aut generis subalterni. Primo casu non est dare peremptionem obligationis, per. d. l. in rem. allega. in glos. ¶ Fallit nisi illa species generalissima sit obligata: quia tunc liberatur: vt dicta. l. qui decem. ¶ Secundo casu aut perit solum vnum genus subalternum: vt quia vnus seruus: ⁊ tunc non liberatur: vt. l. si Stichum, aut Pamphilum. ĩ. de solutio. ⁊. l. in emptore. §. penulti. ĩ. de contraben. empt. Aut totum genus subalternum: ⁊ tunc fit illa distinctio, que in debitore speciei: q; aut est in mora: ⁊ tunc non liberatur. aut ante moram pereunt: ⁊ tunc liberatur: vt dicta. l. ratione. ⁊ hic arguendo de debitore speciei ad debitorem generis subalterni: vt. l. si ex legati causa. ĩ. de verbo. obligatio. ¶ Barto. de Salic. hic in repetitio, aliter distingit. Aut est in mora ante peremptionem creditor, aut debitor, aut neuter: primo casu perempta specie generis oblata, debitor liberatur: vt dicta. l. qui decem. ĩ. de solut. Aut est in mora debitor: ⁊ tunc perempto genere, non perit obligatio: vt dicto. §. incerte. sed ille. §. non bene facit. Sed ista. l. hoc facit. ⁊. d. l. si ex legati causa. Aut neuter: ⁊ tunc, aut est in obligatione genus subalternum: ⁊ tunc si neuter est in mora, ⁊ pereat: debitor liberatur: vt dicto. §. incerte. aut debetur genus generalissimum: ⁊ tunc aut perit totum genus generalissimũ, neq; supereſt facultas, neq; species reduci potest per generationem: vt in cane: ⁊ tunc liberatur ipse debitor: vt dicto. §. incerte. Aut supereſt spes reducẽdi illud genus. Pone quod debeam tibi seruum: omnes serui sunt mortui, ⁊ remanserunt liberi: certum est, quod istud potest reduci, vt puta per capturam: ⁊ licet totum generalissimum pereat: non tamen perit obligatio, per dictum. §. incerti. Facit in argumen. l. Stichum, aut Pamphilum. ĩ. de solutio. Nec obst. quia quando promitto tibi seruum in genere, video: promittere de seruo viuente in presenti: non autem in futuro: quia possum dare alium, qui non sit tempore obligationis: vt. l. qui decem. §. si Stichum. ĩ. de solutio. Nec obst. illud: quia illa obligatio in qua consyderatur tristis euentus hominis, non est valida: vt. l. interstipulantem. §. sacram. ĩ. de verbor. obligatio. Dic est tristis euentus hominis: quia intellige illud verum, quãdo consyderatur in specie: secus autem in genere: quia tunc valet, vt probatur in. l. fina. C. de pactis. ⁊ in. c. ne captande. de concessio. prebend. Item illud, quod multa licent in genere, que non licent in specie: vt in cap. accedens. de

9 prebend. ⁊ in. c. si sacerdos. de officio iudi. ¶ † Sed quid si debetur aliquid in specie, an ea peremptа, soluat obligatio? Ista glo. se expedit duobus verbis. Bart. hic aliter dicit, quem sequuntur omnes. Aut non solum debetur vna species, sed plures alternatiue, siue coniunctiue: ⁊ tunc si pereat vna, non liberatur in alia: vt. l. Stichum, aut Pamphilum. ĩ. de solutio. ⁊. l. in emptorem. §. penult. ĩ. de contraben. emptio. Et facit: quia subalternata sunt in obligatione: vt. l. si duo. ĩ. de verbo. obligatio. ¶ Si vero pereunt duo subalternata: ⁊ tunc dic vt in. d. l. Stichũ, aut Pamphilum. ⁊. dicta. l. si in emptione. §. penulti. Aut vna species est in obligatione: ⁊ tũc aut iste Stichus perit post moram debitoris: ⁊ tunc semper est obligatus: vt hic. Aut ista species ante moram debitoris perit: ⁊ tunc aut perit casu fortuito, ⁊ sine culpa debitoris: ⁊ tunc liberatur, vt hic. Aut perit facto hominis: ⁊ tunc aut perit facto debitoris, aut facto creditoris. Primo casu aut occidit ipsum iuste: vt quia iuste pereunt: ⁊ tunc liberatur: vt. l. qui seruum. ĩ. de verbor. obligationib. ⁊. l. quid ergo. la prima. ĩ. de lega. iij. Aut occidit iniuste: ⁊ tunc tenetur, vt hic. ⁊. l. qui seruum. Secundo casu, tunc dicit, quod remittit se ad notata in. l. arbitro. §. fina. ĩ. de dolo. sed male allegauit: quia debuit allegare. l. legis Aquilie. ff. ad leg.

10 Aquil. in charta fina. ¶ † Bart. de Salice, aliter dicit et melius. Aut res ista perimitur post moram: ⁊ tunc clarum est per iura supra allegata. Aut perimitur ante moram ipsius debitoris: ⁊ tunc aut perit sine culpa debitoris vel casu fortuito: ⁊ tunc liberatur: vt. l. si here di. §. fina. ⁊. l. filiusfamilias. §. fina. de legatis. i. Aut perit facto hominis, nõ autem casu fortuito: ⁊ tunc, aut perit facto debitoris, aut creditoris, aut tertij, aut facto fideiussoris. Primo casu est vera distinctio Barto. per sua iura. Secundo casu, quando perit de facto creditoris: tunc perimitur obligatio: quia stat per creditorẽ quo minus ipse tradat. ⁊ hoc est verum, siue creditor occidat ante moram, siue post moram: vt. l. legis Aquilie. ff. ad legem Aquil. ⁊ l. qui operas. de dolo. ¶ Fallit si creditor iuste peremisset, sicut dicimus in debitore: vt. l. qui seruum. ff. de verb. obligationib. ¶ Tertio casu, quando facto tertij perit: ⁊ tunc aut perit facto tertij precedente culpa debitoris: ⁊ tunc non liberatur: vt. l. arbitro. §. fina. de dolo. ⁊. l. filiusfamilias. §. fina. ⁊. l. si heredi. in fi. de legatis. i. ¶ Quarto casu quando perimitur facto fideiussoris: ⁊ tunc liberatur principalis debitor: vt. ff. de dolo. l. si fideiussor. ⁊. l. mora rei. ĩ. de verborum obligationib. ¶ In hoc tamen dic. Aut iste seruus perimitur post moram debitoris: ⁊ tunc non liberatur fideiussor. aut ante moram: ⁊ tunc libe-

11 ratur: vt supra dictum est. ¶ Sed quid † si debebam seruum in specie: pone quod res perit, antequam essem in mora: ⁊ sciebam: nunquid tenear ad interesse, quamuis sit peremptа obligatio? dic quod si sciebas istam perempturam certissime: ⁊ tunc ipse teneris ad interesse, ex quo poteras prouidere ⁊ aduisare creditorem: vt. l. per summa, que in dolijs. §. fin. ĩ. de pericu. ⁊ commo. rei vendite.

12 ¶ Circa hoc restant duo dubia: primum, † an quando res est peremptа facto tertij, peremptа sit obligatio: nũ quid teneatur iste debitor cedere creditori illam actionem, quã habet debitor? de quo in. l. Stichus. per Bart. ĩ. de verbo. obligationib. ⁊ per eundem in. l. scriptura. ad

13 legem Aquil. ¶ † Secundo quid si debeo aliquam speciem in diem, vel sub conditione: ⁊ illam occidam ante diem, vel conditionem: an liberetur ipse debitor: vel nũquid possit conueniri eueniente conditione, vel euentu dici? In hoc do. Bar. de Salice. multum se inuolvit: sed dic sic. Aliquando ista species perit ante diem vel conditionem sine culpa ipsius debitoris: ⁊ tunc perimitur obligatio: vt dicta. l. Stichus certa die. Aut ista species perit ante diem facto ipsius debitoris: ⁊ tunc aut illa res perimitur iuste: ⁊ tunc liberatur: vt dicta. l. quid ergo. §. heres. aut perimitur iniuste. In hoc sunt tres glo. cõtrarie: vna in. l. qui decẽ. ff. qui satisd. cog. que vult, ꝙ nõ liberetur, si non potest agere ante diem vel conditionẽ. Alia in. l. eum qui ita. §. fina. de verb. obligatio. sentit, quod iste talis non liberetur, si occidit iniuste: ⁊ quod possit conueniri ante diem vel conditionem. Alia. l. fina. si ex noxa. causa aga. dicit quod liberatur adeo, ꝙ non potest conueniri, etiam eueniente conditione. ¶ Unde dic, quod in ipsa conuentione est adiecta pena: puta si non sit soluta ad talem diem ⁊c. ⁊ tũc liberatur a re. Ita loquitur. d. l. si decesserit. Sed nunquid liberetur a pena: ⁊ tunc si perit sine culpa debitoris, ⁊ liberatur: vt. l. si homo mortuus. de verborum obligatio. Aut perit culpa ipsius debitoris: ⁊ tunc non liberatur. ⁊ illa pena non potest peti ante conditionem: vt. l. eum qui calendis. ĩ. de verbor. obligatio. et l. eum qui. §. homo fisci. ff. si quis cautionib. ⁊ declara vt per Bartol. in dicta. l. homo mortuus. Quare autem liberatur a re? dico quia videtur voluisse subrogare in speciem penam adiectam: vt. l. obligationum fere. §. fina. de actionib. ⁊ obligationib. Aliquando non est adiecta pena, sed simpliciter: ⁊ tunc aut propter interitum ipsius speciei purificatur conditio adiecta, siue subintellecta ipsi conditioni: ⁊ tunc non liberatur: vt dicta. l. eum qui ita. §. fina. ĩ. de verborum obligatio. Pone, quod debeo vnum hominem pure: ⁊ alius promittit illum sub conditione: ⁊ tunc obligatio in ea intelligitur conditionalis: aut non verificatur statim per occisionem serui: tunc aut propter peremptionem speciei: ⁊ tunc liberatur debitor, per dictam. l. eum. §. fina. Et ratio: quia adueniente conditione non reperitur res, in qua eram obligatus: sed habet creditor actionem de dolo ad interesse: vt. l. si fideiussor. ff. de dolo, in argumen. ⁊. d. l. eum qui ita. §. fina. ⁊ glos. est in dicta. l. si ex legati causa. Aut est debitor ad diem certam: ⁊ tunc non liberatur etiam si est peremptus ante diem: quia ante diem est statim orta obligatio: vt de ver. obligat. l. cedere diem. Sed est casus in dicta. l. Stichus

certa

certa die promissus.coniuncta glos.a contrario sensu.Et ista fuerunt verba Bart.de Salice.ꝛ dicit quod non fuit dictum ab aliquo.Sed certe Bartol.dixit istud in.l.mora rei.ff.de verborum obligatio.in fi. ¶Sed cadit aliud dubium, ℘one quod debeo bonem ad diem, qui perit ante diem: an autem possum conueniri ad coziū ꝛ cōnua? vide per Bartol.in dicta.l.Stichus certa die pro-
14 missus. ¶Sed † quid [a] quando perit ante moram: an
a liberetur debitor: ipso iure, vel ope exceptionis? ℑn hoc dic,quod aut est peremptа quantitas, que debebatur in genere: aut res que debebatur in specie. ℘imo casu liberatur ope exceptionis:vt.ff.de constitu. pecu.l.si adeo. coniuncta glossa.ff.de dolo.l.si opera creditoris.ꝛ.l.interdum.ff.de verbor.obligatio.ꝛ.d.l.qui decem. ¶Secundo casu,id est quando in specie certa:ꝛ tūc liberatur ipso iure:vt dicta.l.qui decem.versicu.sane.ff.de solution. ¶ℑn
15 glos.super verbo, detrimentum. Et premitte.† ℘imo quid sit mora:dic secundum, quod sumi potest dupliciter:quia aliquando pro habitatione: vt.l.ij.C.de incolis. libro.xij. Aliquando pro quolibet temporis tractu: vt in authent.sed his.C.de tempo. appel.ꝛ aliquando ponitur pro delicto culpabili in delicto commisso.ꝛ in hoc dic ꝙ non potest dari certa ꝛ propria diffinitio: vt.l.mora.ff.de vsuris. ℑn hoc Ultramonta.dicunt, quod mora est cum quis legitime interpellatur sciens, vel scire debens, tardat solutionem eius, quod debet. Ita dicunt ℘etr. de Bellapert. Jacob.de Rauen.ꝛ Ly.Et ista non est bona: quia non est generalis:quia tantum cōprehendit ex parte debitoris:sed mora potest committi ex parte creditoris:vt.l. qui decem.de solut. Item alia ratione:quia mora potest committi absq; eo quod interpelletur: vt.l.curabit.de act.emp. ꝛ.l. Julianus.ff.offerre.ff.de ac.emp.Sed Ultramon. dicunt. ꝙ non potest committi sine interpellatione: igitur ꝛc. ¶Preterea mora potest committi sine interpellatione, non solum in actionibus bone fidei: sed etiam in illis, que habent instar bone fidei:vt in debitis ex ultima voluntate:vt.l.in minorum.C.in quib.causis in integ.restitu.ꝛ.l.Titia.ff.vsuras.ff.de leg.ij. ℘reterea
b mora potest committi etiam in fure fine interpellatione: vt.l.i.ff.rectissime.de vi ꝛ vi ar.ꝛ.l.in re furtiua.de condic.
16 furti.ideo non est bona. ¶Unde dic ꝛ melius secundum Bart.b de Salice.† mora est negligentia, siue culpabilis negligentia commissa in credito soluendo, aut in debito recipiendo.Et ista est optima.ꝛ patet: quia mora non est aliud, ꝙ tardatio ꝛ culpabilis negligētia.Sed adde vnū verbum.scilicet,absq; iusta causa:quia interdū iusta causa est nolle recipere.ꝛ que sit iusta causa.ff.dicetur. Et ex isto verbo pendet totus effectus more: quia aliquando debitor offert,ꝛ creditor negligit:ꝛ tunc non erit in mora: quia iusta causa.Et que sit iusta causa est multiplex. Aliquando propter incongruitatem temporis:ꝛ tunc multipliciter. ℘rimo dic,vt in.l.more Romano.de fer. Econuerso, quando tu offers ante diem, in qua debes:vt.l.qui Rome.in princip.de verbo.obligatio.ꝛ.l.cum qui, alias, Labeo.ais.ff.de annuis lega. Item si offeratur in loco incongruo:vt quia promisisti dare Rome:ꝛ tu offers Florentie:vt.l.si soluturus.de solu.facit.l.creditor.secundum vnam lectura.co.tit. ¶Item si offers modo incongruo: ꝛ iste est onpleg. ℘rimo si offers pecuniam in sacculo: quam tu debes mihi numerare,excusatur.Et hoc tenet Bartol.in.l.cum seruus.de conditio.ꝛ demonstratio.ꝛ in l.acceptam.C.de vsuris.vbi declarat glos.in authent.ex hac.que dicit,an sufficit offerre pecuniā in sacculo: quia dicit ꝙ illud verum,quando numerasset coram testibus. Si vero non numerasset coram testibus:tunc dicitur oblatio incongruo modo:vt dicit Bartol.in.d.l.si seruus.de verborum obligatio. Item si non offers totam, sed partem:vt.l.tutor.ff.Lucius.ff.de vsuris.ꝛ.l.quidam estimauerunt.ff.eo. Item si offers deteriorata:vt.l.quesitum. ff.in.ff.de solutio.ꝛ istis modis liberatur creditor a mora. Quibus autem modis liberatur debitor, dicetur in sequenti lectione? Adde, quod etiam excusatur creditor, scilicet quando debitum est alternatiuum,ꝛ non offertur alternatiue,sed simpliciter:vt.l.qui Rome.ff.coheredes. de verborum obligatio. Hoc intellige, quādo est electio creditoris:sed vbi esset debitoris:tūc sufficit simplex oblatio.l.stipulatus sum Damam.ff.de verborum obligat.

17 ¶℘otest † dici iusta causa respectu ipsius debitoris:vt quando non est facta interpellatio iusta: quia tunc iusta causa ipsum excusat. Que sint iuste cause, dic vt.l.si quis solutioni.ff.de vsufcapio. ℘rima quando est debitor in diem:ꝛ fuit interpellatus ante diem:vt.l.cum filius.ff.in. ff.de verbor.obligatio. ¶Sed quid si fit interpellatio in tempore incongruo, pro tempore congruo ? de quo per Lyn.in.l.in minorum.in quib.causis in integr.restit. non est necessar.ꝛ per Bar.in dicta.l.cum filius.ff.in fi. ℑtem est iusta causa excusandi ignorantiam:vt quia quis successit
a alicui, vt quia peto ab herede decem:ꝛ ipse dicit, quod ignorat ipsum debere. Ita tenet hic Barto.in fin.ꝛ idem in dicta.l.si ex legati causa,per textū.l.si quis inficiatus.ff. depositi.ꝛ per clement.in causa.de electio.de quo vide in l.non solum.ff.morte.ff.de oper.noui nuncia. ¶Et predi-
18 cta † habent locum,quando quis constituitur per interpellationem verbalem: sed vbi per incursum diei : tunc dic,quod dies expressa in contractu interpellat pro homine:vt.l.magnam.C.de contraben.ꝛ commit.stipul.ꝛ.l. traiectitie.ff.de illo.ff.de actionib.ꝛ obligatio. ¶Bald.limitat videlicet,quando est longum tempus:secus si brevissimum,in.l.si mihi ꝛ tibi.ff.seruos.de leg.iij. Si autem est subintellecta tacite,tunc adhuc vltimus dies termini interpellat pro homine: vt est glos.in.l.morte.ff.solu. matrimo.Sed ego do casum in.l.ff.ff.exactio.C.de rei vxor. actio. ¶ℑn glo.super verbo,detrimētum,ibi,nec distinguitur.hic sunt due opiniones:prima Joan.alia Dart. quam sequitur Azo.ꝛ pro Joā.facit text.iste:ꝛ facit, quia vbi lex non distinguit ꝛc. vt.l.de precio.ff.de public. glos. reprobat istam opin. Dart.hic.ꝛ in.l.mora.ff.solu.matri. ¶Et ad intellectum istius dividenda est ista questio in
19 tria membra.† Aut loquimur in realibus : aut in personalibus,que descendūt ex delicto. Aut in personalibus, que oriuntur ex contractu,vel quasi. ℘rimo casu:dic,aut ille qui est obligatus actione reali,semper fuit bone fidei possessor:ꝛ tunc licet creditor interpellet eum: tūc interitus illius rei pertinet ad creditorem:vt.l.item si verberatum.ff.fina.co.tit. Fallit nisi pereat apud bone fidei possessorem sua culpa:quia tunc tenetur:vt.l.non vtiq;.ff.fin. de rei vendicatio.ꝛ.l.item si verberatum.ff.fina.a contrario sensu. ¶Aut ille qui tenetur actione reali semper est b
b male fidei possessor:ꝛ tunc periculum interitus pertinet ad ipsum, siue ante moram, siue post:vt.l.ita videndum. ff.de petitio.heredita. ¶Aliquando ille, qui conuenitur a principio est bone fidei:sed ex post facto est male fidei:tunc aut licet superueniat mala fides, habet iustam causam litigandi:ꝛ tunc de interitu non tenetur:vt notatur in.l.i.in principio.ff.de rei vendicatio.vnde si illa res perit,pendente iudicio,debet absolui a iudicio: non autem condemnari in estimatione. ¶Si autem non habet iustam causam litigandi:ꝛ tunc si est bone fidei a principio licet superueniat mala fides:tunc aut ista res si restituisset,perisset penes te,sicut penes me:ꝛ tunc non tenetur:vt dicta.l.item si verberatum.ff.fin.Si vero non erat peritura penes creditorem:tunc tenetur:vt dicta.l.item si verberatum.ff.fina.a contrario sensu. ¶ℑn secundo casu,videlicet in actionibus personalibus.tunc dic,quod vbi possum conuenire te actione personali: generaliter semper tenetur de interitu rei, siue pereat ante moram, siue post: siue etiam peritura penes te creditorem, siue non:vt.l.subtracto.C.de furtis.ꝛ.l.ff.C.de condict.furt.l.j. C.quod met.causa.ꝛ.l.j.ff.rectissime.ꝛ.l.penulti.de vi ꝛ vi arma.et.l.fin.de condictio.ob causam. ¶Fallit in tribus casibus. ℘rimus in.l.si cum exceptione.ff.quod si homo, quod met.causa.ꝛ ibi vide.Nisi ille fur repurgauerit moram per oblationem:vt.l.per vim.ff.de condi.fur. ¶Secundo fallit, quando illud ex causa rapine, teneatur ex causa commodati: vt.d.l.parui. ¶ℑn tertia questione, c
c videlicet an ille, qui potest conueniri actione personali oriente ex contractu vel quasi:in hoc dic, vna fuit opinio Darti.ꝛ hanc secutus est Azo,ꝛ tenet, quod post moram, tenetur: si vero perisset eodem modo apud creditorem: tunc non tenetur. Joan.tenet c contrarium,ꝛ hāc sequitur glo.ꝛ Hug.qui dicebat indistincte semper teneri per iura allegata in glo.ꝛ hanc opinionem est secutus Bart. Et pro hoc allegat vnam rationem, fur ꝛ morosus equiparantur:vt.l.in re furtiua.C.de condi.furti.ꝛ.l.inter sti-

a ¶Sed quid. idem concludit hic Salic.col.v. in fi.vers.secundum dubium.

b ¶Bar. de Salic.qui quasi de verbo adverbū omnia bicdicta posuit in euidē tialibus huius legis,quē vide. Diero.Cbuch.

c ¶Joan.tenet. hec opin.Jo.in debitore ex cō tractu, tenetur magis comm niter ꝑm docto. hic vt per Are. col.iiij. in fine. Diero.Cbuch.

palantem. §. penulti. ĩ. de verbor. obligatio. Sed clarum est, quod semper tenetur fur: vt dicto. §. rectissime. ergo ꝛ morosus. ꝛ hanc sequitur Bald. ꝛ Angel. ¶ Guiliel. de Cuneo concordat opinio. Joan. ꝛ opin. Mart. isto modo. Aut loquimur in contractibus, qui contrahũtur gratia debitoris tantum, vel gratia vtriusq; , vel gratia creditoris tantum. Primo casu sit vera opinio Joan, ꝛ in secundo casu: quia liberatur indistincte. Et probatur in. d. l. cum res. §. fin. de legat. ĩ. Tertio casu, quando fit gratia creditoris tãtum, vt in deposito. ꝛ isto casu opinio Mar. sit vera, videlicet, an perisset penes creditorem ꝛc. ꝛ probatur per. d. l. si plures. §. fina. ĩ. depos. Et ista fuit opinio Guil. de Cun. Bart. refert simpliciter in. d. l. mora. Et dicit ꝙ non est vera simpliciter. Sed do. Bart. de Sali. aliter dicit in repetitio. ꝛ dicit, ꝙ est falsa opinio Guil. quia semper tenetur, siue sit peritura ꝛc. vt. l. si in Alsia. §. fina. ĩ. depo. per rationem glos. scilicet ꝙ tertius impediens restitutionem depositi, tenetur indistincte de casu: vt in authen. depo. §. i. vnde si tertius tenetur indistincte, quanto magis tenetur ille, apud quem est deposita res, qui fallit fidem. ¶ Preterea probatur hoc alio medio: quia fortior, ꝛ magis improbata est ipsius mora depositarij, quã mora alterius. Patet: quia cõuenitur in iudicio actione depositi: ꝛ si conuincatur ipse fit infamis: vt. l. i. de infa. ꝛ. l. furti. §. i. co. titu. quod non est in alijs contractibus. Preterea patet: quia in actione depositi iuratur in litem: vt. l. i. §. in depositi. ĩ. depositi. quod non est in alijs actionibus: vt. l. in actionibus. ĩ. de in lit. iuran. vnde si ille, qui non est morosus tenetur, multo fortius tenetur morosus. Item per rationem. l. si in Alsia. §. fina. ĩ. depositi. vbi etiam equiparat illos casus. Sed vbi quis tenetur de re legata, siue sit peritura, siue non: dum tamen sit in mora: quia semper tenetur. Ergo tenetur de re debita ex contractu vel quasi: quia text. in. d. l. si in Alsia. §. fina. facit equiparationem de tribus casibus, quos vide ibi. ¶ Pet. de Bellaperti. aliter dicit. concor. Aut res perit cõtracta mora ex interpellatione iudicis: ꝛ tũc semper sit vera opinio Joan. per l. exigitur. ĩ. de dolo. Aut ista res perit post moram contractam, ꝛ per interpellationem partis: tunc sit vera opinio Marti. Sed ista opinio est falsa. ꝛ maxime per. l. cum res. §. fina. de lega. i. ¶ Ang. in. d. l. nemo. §. i. ĩ. de verbor. obligatio. querit concor. Joan. ꝛ Mart. quia aut ista res perit casu fortuito: non autem naturaliter: ꝛ tunc sit vera opinio Jo. per iura sua, scilicet ꝙ indistincte teneatur: vt d. l. si res. §. fina. vbi heres tenetur siue perisset apud creditorem, siue non. Sed vbi perisset morte naturali: tunc sit vera opinio Marti. in. d. l. si plures. §. fina. ĩ. de penis. Et dicit, ꝙ ista fuit vera opinio sua. Idem tenet in dicta l. item si verberatum. §. fi. Sed ista opinio est falsa: ꝛ probatur quia fur ꝛ morosus equiparantur, vt in dictis iuribus. Sed certũ est, ꝙ fur semper tenetur siue pereat naturaliter, siue fortuito casu: vt. l. pen. de vi ꝛ vi arma. Ita tenetur ꝛ morosus. Preterea est casus contra eum: quia quo ad interitum rei equiparantur, scilicet an quid debeatur ex vltima voluntate: an illud quod debetur ex cõtractu, vel quasi contractu, pereat: vt. l. apud Julianum. §. is quoq; ĩ. de leg. i. Sed clarum, ꝙ vbi quis tenetur ex vltima volũtate, semper tenetur siue pereat penes legatarium. siue non: quando est mora: vt. d. l. cum res. §. fi. ꝛ. l. iij. de vsufruc. leg. ergo eodem modo dicere debemus in debito ex contractu vel quasi. ¶ Bal. hic tenet opinionẽ Bar. sed in. d. l. nemo. in addi. tenet opinionem Jo. quam dicit fallere in duobus casibus: ꝛ primo in constituto: vt. l. si duo. §. i. ĩ. de constit. pecu. Secundo in deposito, per. l. si plures. ĩ. depos. vnde dicit, ꝙ debet teneri opinio Guil. de Cu. ꝛ ratio est; quia sic fuisset peritura ꝛc. ꝛ dicit ꝙ ratio specialitatis est: qz depositum fit tãtum gratia ipsius deponentis: non autẽ depositarij: ergo debemus fauere ipsi depositario. Et ratio, quia semper dominium est penes eum: vt. l. licet. ĩ. depositi. Sed clarum est, ꝙ res que perit, semper perit periculo ipsius domini: vt. l. que fortuitis. C. de pigno. act. Et istud tenet in. l. cum res. §. fi. de leg. i. Sed ista opinio non est bona propter rationes allegatas contra Guil. de Cuneo. ꝛ respondeo ad. l. si plures. §. fi. ĩ. depositi. Quia ille depositarius habebat iustam causam litigandi: vt quia heres deponentis agit contra depositarium: quia tũc habet iustam causam litigandi: ꝛ nõ fit ista distinctio ibi, videlicet an perijsset, ꝛc. vnde potest saluari opinio Guil. ꝛ Bal. vcz, ꝙ habet locum quãdo nõ habuit iustam causam litigãdi. Sed ꝙuis Bal. transeat cum opinione ista. tamen nõ est vera: quia nunq; tenetur depositarius de mora: quia semper habet iustam causam litigandi. Sed iusta causa excusat a mora: vt. l. sciẽdum. ĩ. de vsur. Sed glos. illius tex. a contrario vult contrarium, vcz, ꝙ ille nõ tenetur, si eodem modo fuisset peritura penes creditorem. quare glos. ibi, ꝛ hic soluit alio modo, vcz ꝙ subintelligatur dictio, maxime, vt. d. l. si plures. §. fin. ĩ. de penis. ꝛ ita debet intelligi, maxime. ¶ Unde cũ queritur, ꝛan depositarius teneatur post moram, vel nõ? Aut depositarius vel heres habet iustam causam litigandi: ꝛ tunc non tenetur de interitu: vt. d. l. si plures. §. i. facit. d. l. item si verberatum. §. tamen. coniuncta. l. vtiq;. Aut neq; depositarius, neq; eius heres habuit iustam causam litigandi: ꝛ tunc semper tenetur de interitu: vt. d. l. si in Alsia. §. fin. ĩ. depositi. Sed qualiter scit, an habet iustam causam litigandi, vel ne: dic ꝙ non potest cadere nisi in heredem ista iusta causa litigandi: ꝛ tũc habet locum illa distinctio, an res sit peritura: ꝛ tunc tenetur: vt. d. l. si plures. §. fin. ĩ. de pen. ¶ Nunc restat videre an opinio Joã. sit vera, vel non? Primo pro opinione Jo. faciunt iura allegata per eum, ꝛ opinio Marti. fundatur per iura allegata in glos. per eum. Et ꝙ ista opinio sit vera probatur. Certum est, ꝙ si illa res fuisset data creditori perijsset, sicut periit penes debitorem: ergo sua non interest: vt. ĩ. manda. l. si procurator. §. mandati. ꝛ. l. si seruus. ĩ. de condic. furt. facit qõ not. in. l. quoniam. §. illud. ℟. si quis cau. ¶ Preterea, si in actionibus realibus in quibus habet plus iuris, fit ista distinctio: ergo multo fortius in actionib⁹, in quibus habet minus iuris: vt in authẽ. multo magis. C. de sacrosan. eccle. Patet: quia si ago reali, ago ad rem meam. Sed si ago personali, ago ad rem, que nunq; fuit mea: sed est futura mea per dationem. ¶ In cõtrarium pro parte Jo. faciunt iura, que ipse allegat in glo. ¶ Ulterius facit ista l. ꝛ. l. si eg legati. ĩ. de verb. oblig. vbi iura loquuntur indistincte: ergo debent indistincte intelligi: vt. d. l. de precio. ℟. de public. Probat ꝛ alijs rationibus. Primo quia cõtractus non debet claudicare: vt. l. diuersis. in princip. de arbi. ꝛ. l. si. C. de fruc. ꝛ lit. expens. Sed clarum est, ꝙ si creditor sit in mora, non fit ista distinctio: vt. l. qui decem. ĩ. de solu. ergo non debet fieri, quãdo mora est in debitore. Facit. l. si pecuniam. §. fi. ĩ. de condict. indeb. Et iste text. facit vlterius pro do. Bar. de Sali. ꝛ ita est casus fin do. Bar. qui facit pro eo. omnes doct. tenent opinionem Joan. et Bartol. in sua repetitione solenni facta de ista. l. ¶ Restat respondere ad. ll. Marti. ꝛ maxime ad. l. si plures. §. fi. ĩ. depo. vnde dic, vt. ℟. Ad. l. quod si cum ex cognitione. §. quod si heres. respondet. ꝛ ad. d. l. item si verberatũ. §. fi. dic vt in glo. ¶ Sed restat respõdere ad. l. si vehenda. §. fi. ĩ. ad leg. Rhod. de iactu. vbi vnus habens duas naues, habuit aliquas res, vt transportaret: ꝛ res perijt: an iste teneatur? vnde dicit Jurisconsultus, ꝙ si debitor est in culpa, tenetur de hoc: si dominus portasset in alia naui, non fuisset peritura ꝛc. vnde dic, quod ibi nõ precedit mora, sed precedit culpa: quia magna est differẽtia inter culpam ꝛ moram: vt. l. ꝛ in totum. ĩ. de impen. in reb. dota. ¶ Restat respondere ad illud, quod definebat interesse creditoris ꝛc. quidam moderni in hoc distinguunt. Aut illa res si fuisset data ipsi creditori, anteq; perijsset, non fuisset peritura, si voluisset: ꝛ tunc tenerer debitor, vt intelligunt omnia iura allegata per Joan. ꝛ maxime in dicta l. cum res. §. fi. de lega. i. Aut licet res fuisset data creditori de necessitate precisa, fuisset peritura penes creditorem: ꝛ tunc fit vera opinio Mar. ꝛ dicit, quod alio modo non potest saluari opinio Marti. Pone ꝙ seruus est legatus cum hoc, quod non possim ipsum alienare: legatarius interpellat heredem: heres non dat: perit iste seruus, an teneatur? ꝛ certe non: quia iste legatarius nõ potuisset alienare istum seruum. Ego istã opinionem probo duobus modis. Et primo per rationẽ allegatam, scilicet pro Marti. videlicet aut interest creditoris rei. per text. in. d. l. si procurator. §. mandaui. ꝛ per Ly. in. l. comparandas. C. mãda. vbi examinat istud bocardum, vcz, an sine interesse quis possit agere? ¶ Preterea si cessat interesse, ꝛ dicit quis, qõ tibi nõ prodesset, ꝛ sibi nocet: tunc cessat

cessat actio: vt l. ij. ff. solu. matrimo. ergo multo fortius debet cessare actio, quando facio id, quod nullo modo mihi prodest. Sed ista opinio non est vera: quia semper tenet post moram, siue eodem modo res fuisset peritura penes creditorem, siue nō. Et primo per rationē quia morosus ⁊ fur equiparantur: vt. l. inter stipulantem. ff. de pe. ff. de ver. oblig. Clarum est, ꝙ fur semper tenetur siue sit peritura penes creditorem, siue non: vt. d. l. j. ff. rectissime. de vi ⁊ vi arg. Nec obstat istud, qō dicitur interesse: quia sufficit, ꝙ aliquo modo mea interfit rem datam esse: licet plenarie data non fuerit. ⁊ probant doc. quia interest, ꝙ nō impleuisti volūtatem meam: vt. l. ff. de vsu ⁊ hab. Et patet: quia mea interest aliquo iure, licet non plenarie. ⁊ sic patet, ꝙ opin. Jo. non est vera, tamen saluari potest opi. Jo. si reprobaretur ab aliquo, qō esse non potest, sc̄z in actione de dote, q̄ est actio personalis: vt. l. ff filio. ff. si post. in verbo,

21 omnimodo. iuncta glo. ff. solu. matr. ¶ † Bal. hic quesiuit, an iusta causa excusct a pena in compromisso appositā: ⁊ hoc quia tractatur de iusta causa excusandi, ideo posuit Bal. hic. Jn hoc sunt due questiones. Prima an ista pena cōprehendat iustā causam: Scōa an possit dicere ⁊c. vnde dic vt per doct. in locis, qui. ff. allegantur. Et dic ꝙ Dyn. ⁊ Bart. tetigerunt istud in. l. qui Rome. ff. duo fratres. ff. de verb. obliga. vbi vnum dixit, ⁊ aliud dixit in. l. ex diuerso. ff. is. de rei vendi. ⁊ aliud in. l. Julianus verum. ff. de condic. indeb. Bal. autem dicit in multis locis. Et primo in. l. ff. indeb. ff. de bis qui sunt sui vel alie. iuris. ⁊ l. tres fratres. ff. de transactio. ⁊ l. cum tutore. ff. de pact. ⁊ in. l. ff. ff. de pact. ⁊ in auth. generaliter. de episc. ⁊ cleric. ⁊ in vsib. feu. in. c. j. de lege Lor. tractatur in. c. Quintauallis. extra de iureiuran. ¶ Jn glo. super verbo, tua. Jacob. Bu. tenebat istam glos. ⁊ allegabat. l. ff vehenda. ff. idem iuris. el. ij. cum sequentibus. ff. ad leg. Rbo. de iac. ¶ Bart. hic, ⁊ in. l. continuus. ff. illud. ff. de verbo. obliga. fecit vnam distinctionem: ⁊ probatur per omnes: nisi in vno. ⁊ dicit sic.

22 Aut † in obligatione est factum: ⁊ tunc difficultas impedit moram committi: vt. l. ij. ff. is. ff quis cau. ⁊. d. l. ff vehenda. ff. idem iuris. aut in obligatione est rem dari: ⁊ tunc aut in obligatione est species: ⁊ tunc difficultas impedit moram committi: vt hic, ⁊ l. cum res. in princ. ⁊ l. cum seruus. de leg. j. Pone exemplum, ꝙ cōueni tibi dare seruū nominatim, ⁊ non habeo facultatem dandi, quod non teneor de mora. ¶ Hoc tamen limita, quando vertitur aliqua difficultas, que equiparet casui fortuito: vt interitus vel absentia: vt. l. quoties. ff. potest. ff. de noxalib. Secus si non sit talis difficultas. ⁊ primo per text. in. l. ff seruus. ff. si alienum. ff. de verbor. obligatio. ⁊ l. cum res. ff. si alienum. ff. de legatis. j. ⁊ l. non dubium. ff. fin. ff. de legatis. iij. aut in obligatione non est datio speciei, sed quantitatis vel generis: ⁊ tunc semper constituitur in mora. ⁊ hoc per. l. continuus. ff. illud. ff. de verb. oblig. ¶ Jtem si incendium vel interitus non excusat debitorem a mora: vt. d. l. incendiū. ¶ Multo fortius difficultas prestationis. ¶ Omnes sequuntur istam opinionem. Sed do. Bart. de Salice. tenet contrarium. ⁊ tamen si vis tenere opinionem Barto. esse veram: ego limito primo, nisi difficultas adsit facto creditoris: tunc talis difficultas excusat a mora: vt. l. fina. ff. de lege commissor. ¶ Secundo limito alio modo, scilicet nisi difficultas aderat eo tempore, quo dolosius creditor vult constituere debitorem in mora: vt. l. ff per emptorem. ff. ff. iuncta glo. fina. ff. de actio. empti. quia tunc difficultas non cōstituit debitorem in mora. per. d. l. ff per emptorem. ff. fina. iuncta glos. ¶ Tertio limito, nisi iste talis debitor, non debeat simpliciter, sed aliquo modo determinato: puta cum dicit, cū potero dare: vt. l. nepos Proculo. ff. de ver. obliga. Quoniam tunc difficultas non constituit in mora: ⁊ ista limitatio fuit do. Ange. in. d. ff. illud. ¶ Quarto limito nisi a parte factum fuerit, quod facere posset, vt. c. significante. extra de pignorib. vbi pignorauit vnam rem, ⁊ iurauit, quod si illam rem non redimerem ad certum tempus, sit tua. Ego enim cum essem in vna ciuitate misi vnum nuncium, qui nuncius fuit depredatus, ita ꝙ dicto termino non potuerit solui: an sit in mora? et ibi dicitur ꝙ nō. ¶ Jn hoc tamen scias, quod ista opinio

a Barto.[a] non est vera siue in obligatione sit datio quantitatis, siue generis. Et probatur hoc: quia in casu cōmisse more non potest assignari diuersa ratio inter debitorem speciei, ⁊ debitorem generis: ergo ⁊c. vt. l. a Titio. ff. de verborum obligatio. ⁊. l. illud. ad legem Aquil. Probatur ⁊ alio modo: quia vbi diffinitio non cadit, non potest cadere diffinitum: vt. l. j. ff. dolo. ff. de dolo. Sed huic debitori non competit quantitatis diffinitio: ergo nec diffinitum. Jtem probatur, ille, qui non potest soluere, non dicitur in mora: vt. l. ff. de anna. except. Probatur per. l. diuortio. ff. j. ff. de nego. gestis. ¶ An autem opinio Bar. de Sali. sit vera? probatur ⁊ aliter. Et primo per text. in. l. rationis. ff. cum per venditorem. in ver. mora. ff. de act. empti. Secundo probatur, ꝙ Bar. male digerit per tex. in. c. cupientes. in. ff. si viginti. ⁊. ff. sequen. extra de elect. lib. vj. vbi electio duorum prelatorum fuit facta in discordia. statuit ibi tex. ꝙ ista electio debet mitti ad papam, ⁊ si neglexerint mittere: tunc vterq; amittat ius suum. Et tamen dicitur, ꝙ si difficultas est prestationum expensarum, ꝙ non constituuntur in mora. Tertio per. l. sciendum. in vltima particula in generalitate sui. ff. de vsuris. vbi omnis iusta exceptio excusat a mora: sed difficultas est iusta exceptio. ergo ⁊ sic est contra Bar. ¶ Ulterius pro hoc allegat text. in Thais ancilla. ff. j. ff. de fideicom. lib. quem Bar. allegauit. contra tamen respondet ad contrarium suū. ¶ Unde prescīēdum est, ꝙ eo ipso, ꝙ quis adit hereditatem est in mora, si non dat libertatem. ⁊ hic est in mora re ipsa: vt l. cum vero. ff. apparet. de fideicom. lib. in tertio respōso. ⁊ dicit Bart. ꝙ non impedit difficultas: quia erat factum, a non autem datio. que responsio est falsa. Et primo: quia vbi factum debet explicari per dationē: illud factum debet iudicari sm quod de datione: vt. l. v. ff. si sortem. vers. ff. ff. de verb. oblig. Sed hic factum explicatur per dationem. igitur. Quare dic, ꝙ hic est casus contra Bartol. tamen potest responderi ad illum text. scilicet quod text. in d. l. Thais. loquitur in mora que contrabitur re ipsa: difficultas impedit moram: vt ibi dicitur. Casus singularis. Et est ratio: quia ista mora que contrabitur re ipsa, est irregularis ⁊ specialis: quia specialitas facilius tollitur, ꝙ generale: vt. Leius militis. ff. militia. ff. de testa. mil. Et per hoc sit expeditus iste articulus, an difficultas impedit moram contrahi. ¶ Jn secūdo, quod dicit an difficultas

b impedit contrahi obligationem[b]. Jsta non est materia mea: sed aliorum, qui legunt. Jdeo omitto. Sed dic vt in l. ij. ff. ex bis. in fin. de verbor. obligatio. ¶ De vno dubi-

23 tauit hic Bal. † an difficultas impediat periurium committi. do. Bald. arguit pro ⁊ contra. ⁊ allegat Jnnocen. quod non. in. c. penulti. de offic. delega. ⁊ allegat. c. fiue. de iureiuran. Sed dic, vt in. c. querela. co. titu. Bar. non tangit hoc. sed vide dictum Bal. in. l. acceptam. C. de vsuris. ⁊ in. l. fina. de non numer. pecu. Et glo. Decreti, hoc concludit, ꝙ difficultas impedit committi; sed sm leges est secus. Jta dicit. ff. q. ff. beatus Paulus. de hoc habetis per legistas in. c. si a morte. de feudo sine culpa non amit. in vsib. feud. ⁊ in. c. licet. si de feu. fuer. controuers. inter do. ⁊ agna. ⁊ illud. c. non fuit ad aliud factum. Bald. tangit in c. j. ff. porro. que fuit prima cau. feu. amit. extra. per canon. in. c. Odoardus. extra de solu. ¶ Jn gl. super verbo, do-

24 lo. vnde dict ꝙ lata culpa est: quia omnes scire debent, ꝙ contractus valēt sine scriptura: vt. l. pactum. cum similib. C. de pact. ¶ Fallit, ꝙ imo in aliquibus casibus scriptura requiritur: not. per glo. in. c. j. extra de censi. ¶ Jn glo. ff. hec est longa materia, que non conuenit hic: ideo dicetur suis locis congruis. Et pro opinione Bar. de Salic.

25 vide glo. in. l. vinum. ff. eo. ¶ Bal. † hic querit, an euentus conditionis cōstituat quem in mora absq; interpellatione? ⁊ tangit in repetitione. l. post tres. ff. si quis cautio. ⁊ in l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. ¶ Querit hic Bal. an b

26 sufficiat interpellare extra iudicium. An † requiratur interpellatio iudicialis, vt quis constituatur in mora? Et Bartol. tangit in. l. quoties in diem. ⁊ vide de hoc in. l. qui Rome. ff. coheredes. ff. de ver. obl. vbi glo. ꝙ sufficit, ꝙ extra iudicium fiat interpellatio. vide in. l. j. ff. nunciatio. de oper. noui nuncia. ⁊ glo. in. l. vinum. ff. eo. in prima solu. gl. magne. ⁊ Bal. hic querit, an requirantur plures interpellationes ad cōstituendum quem in mora? ⁊ hic profunde examinauit ⁊ amplissime Bartol. in. l. qui Rome. ff. Scia ff. de ver. oblib. Et probat ꝙ sufficiat vna interpellatio. de hoc vide in. l. ff. C. de iure ff. li. g. per cano. in. c. cupientes.

27 ff. ij. de electio. lib. vj. ¶ Sed quid, † si quis promisit dare

¶ Bart. in hoc ff. mēbro Bart. in quo tenet, ꝙ difficultas dandi quantitatem nō impedit moram. Adde ꝙ sunt due cōes opi. prima Bar. quam sequūtur plures, de quibus hic per modum. ⁊ eā dicunt hic cōem Soci. et Jas. Altera enim est Salic. hic cōtra Bar. tenentis, ꝙ imo difficultas dādi quantitatē impediat moram contrahi. ⁊ hāc sequuntur hic Ful. Pau. Ludo. ⁊ Aret. Jdē Lud. vbi etiam Raph. Cu. in. l. continuus. ff. illud. ff. de v. obli. Flozia. in. l. mora. de vsur. tene quamvelis opi. tamē opi. Bar. videtur magis cōis, vt ex concord. doct. percipere poteris. Piero. Lbuch.

¶ Obligationem. dic ꝙ glo. in verbo, potestate. in. iij. solu. vult, ꝙ difficultas non impediat obligationem contrahi. ⁊ ista cōmuniter approbatur p doctores hic. Piero. Lbuch.

omni anno in festo sancti Martini vnum par caponum, an si soluat mortuos liberetur? & certe Guiliel. dicit quod
a ¶ Quod nō. et idem tenet etiā hic do. Albe. de Rosa. fina. col. Piero. Lbuch. a non a. per istū tex. sed melius facit ſm Bar. l. qui decem. §. fina. ī. de solutionib. & facit. l. i. §. cur quadrupedibus. ff. si quadruped. pauper. fecisse dica.

Summarium.

1 ☞ Certum quid esse sufficere, qualitercūq; sit certum. & numero. 6.
2 Expressum, vt quid dicatur, que sint necessaria?
3 Nominatim, & nominatim expressum qualiter quid dicatur? & nu. 4.
5 Demonstratio vna potest poni pro alia.
7 Condictio certi duplex est.
8 Condictione certi, num aduersus promittētem seruum vnum in genere: vel boni vini corbes decem agi possit?
9 Statuto stante q̄ si quis fecerit duo furta, suspendatur: & vnus fecit duo furta, quorum vnum fuit sibi remissum, & aliud non: an illud statutum intelligatur de furtis commissis eodem tempore?
b ¶ Bal. & idem Bal. in aut. sed nouo iure. C. de ser. fugi. vbi videatis Areti. & do. Phil. Dec. in regula, bona fides. ī. de reg. iur. vbi vide latas concor. per me in additio. ad eū positas. Piero. Lbuch.
10 Res certa per specificationem alicuius qualitatis qualiter dicatur. & nn. 11.

CErtum est. ¶ Illud dicit esse certum, qđ apparet quid, quale, & quantum sit. h. d. ¶ Vel sic. Per demonstrationem qualitercūq; factam, res certa redditur. h. d. ¶ † Nota, q̄ sufficit quid esse certū qualitercunq; sit certum. vnde sufficit q̄ quid sit certum per se, vel per aliud: vt hic in glo. Et probatur in. l. continuus. §. illud. ī. de verb. obli. & l. venditio. §. huiusmodi. ī. de contrab. emp. & l. ij. & iij. C. de sen. que sine cer. quan. ¶ Item not. q̄ sufficit esse certum etiam ex post facto: vt. l. certi. ī. eo. Certum autē dici non potest illud, quod est variabile:
2 vt. l. continuus. §. cum quis. ī. de ver. oblig. ¶ † Que autē sint necessaria ad hoc vt dicat expressum? dic vt per Bar. in. l. i. de vulg. & pup. & per doc. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Fal. & per doc. in. l. j. §. hoc edicto. de oper. no. nun.
3 ¶ † Qualiter autem quid dicatur nominatim? dicitur in l. i. & ij. ī. de lib. & posthu. & l. nominatim. ī. de conditio. & de-
4 monstra. ¶ † Qualiter autem dicatur expressum & nominatim coniūctue? dic vt per glo. in. c. si episcopus. de prebend. libro. vj. ¶ † Not. q̄ vna demonstratio potest poni
5 6 pro alia. ¶ † Vltimo not, nō referre qualiter quid sit certum dummodo certū reddatur. qđ. ī. ad questionem inducetur. ¶ In glo. j. pro introitu huius glos. dic arguendo: quia lex debet esse situata sub cōgruo titulo: vt. §. quibus. in prima constit. C. & l. ij. §. de sta. bo. igitur: huius tí-
7 more est facta ista glo. ¶ † Et ex ista glo. no. q̄ duplex est certi condictio. & prima in mutuo, que specialis: alia generalis pro omni re certitudinaliter in obligatione deducta. An autem sit verum, q̄ sit duplex certi condictio? gl. variauerunt & doc. vna fuit. §. in rubri. que tenuit q̄ sit solum vna. & idem in rub. C. eod. hic autem tenet q̄ duplex, examinabitur. ī. in. l. certi condictio. Quia Vltramon. voluerūt aliud, & Bar. vnum: vt. ī. in. d. l. dicetur. ¶ In glos. super verbo, qualis. Et pro introitu dic: quia sufficit, q̄ sit certa quo ad substantiam, & quo ad qualitatem: non autē ad quantitatem: vt si mutuo tibi vnum saccum frumenti. Et sic nō est nostrum scire, quot sint grana: vt patet in tit. de ver. obli. Ad istud respondet glo. Et pro declaratione dic q̄ duplex est actio: vna est certi condictio, qñ certum in obligatione vertitur. Alia ex stipulatu, quando quid
8 incertū vertitur in obligatione. ¶ † Sed quid si promisi tibi seruū vnum in genere, vel decem corbes vini boni, et agam contra te certi condictione: an autem bene ago? et certe non: vt. l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. ī. de ver. obl. Ratio: quia quid incertū est in obligatione. s. factum, quod est incertum: vt. d. §. Celsus. omnes doc. sequuntur. Sed contra istā glos. arguūt sic: quia bonum est argumentum de contractu, qui celebrat re ad contractū, qui celebratur verbis: vt. ī. co. l. omnia. in prin. Unde sicut in obligatione, que contrahitur re, dicitur versari certū, quando debetur aliquid bonum: sic in stipulatione, que verbis contrahitur, quando promittitur quid bonum, debet dici, q̄ versatur quid certum. Sed huius timore est facta glo. que respondet ad istud. Et ista duo membra glo. probantur in. d. l. vbi autem non apparet. & ita sequūtur doct. excepto do. Bart. de Salic. & dicit sic, q̄ quando debetur optimum: quia istud est variabile: & sic dicitur incertum: vt. l. continuus. §. cum quis. Sed certe est casus contra ipsum in. d. l. vbi autem non apparet. & respondet ad illud, q̄ licet possint esse plures qualitates illius optimi: vt quia dico promittis mihi decem corbes vini optimi: quia dico, quod declaratur ſm cōsuetudinem regionis: vt. ī. de reg. iur. l. semper. & l. nummus. de legat. iij. Si autem non declaratur per consuetudinem: tunc semper intelligitur de minimo: vt in. l. semper in obscuris. de regulis iur. Et sic nō obstat illud dictum, quod dicebat do. Bart. de Salic. ¶ In glos. super verbo, vocabulis. Pro introitu arguitur de. l. quoties. ī. ad Trebel. & de stipula. ser. l. si seruus communis. Ad hoc respondet. Extra glo.
9 Bald. facit vnum quesitum. ¶ † Quid autem si statutum dicat, si quis fecerit duo furta, suspendatur; & vnus fecit duo furta, quorum vnum fuit sibi remissum, & aliud non: an illud statutum debeat intelligi de furtis commissis
b in eodem tempore? Bal. b ponit hic, & in. l. j. C. de edili. act. & ibi plene. & Bar. in. l. si cui. §. cum sacrilegium. de accusa. & Joan. And. in addit. Spec. in rub. de furtis. ¶ Ultimo
10 iste tex. † facit ad not. in. l. si in rem agat. ff. de rei vendica. vbi res peti debet certa. Qualiter autem dicatur certa? dic per cōfines. ita dicit textus. Quid autem si res certa reddatur per aliam qualitatem, & per confines: vt puta, quis debet duos fundos, vnum cum olineto, & alium sine. Ego ago & peto vnum fundum qui est cum olineto, q̄ talis petitio procedit. glos. in. l. si quis in fundi vocabulo. de lega. j. dicit q̄ sufficit ipsam rem reddi certam per vnū medium: vt. l. j. in fi. de dote preleg. ¶ Item facit ad not. in. l. libellorum. ī. de accusat. quia dicit statutum, q̄ locus debet reddi certus per cōfines. Pone, q̄ ego dixi, q̄ maleficium factum fuit in palatio potestatis, videbatur q̄ non: quia non certum per confines. Sed est contrarium: quia sufficit reddi certum per adiectionem qualitatis: vt ff. dictum. ¶ Sed quid si sunt duo palatia potestatis? et certe non: quia non est certum: vt. l. Pomp. si frumentū. §. fi. ff. de rei ven. & Bar. in. l. que conditio. §. fi. ī. de condit. & demonstr. hinc Jnno. dicit, q̄ si quis fecerit petitionem ad vnum castrum, q̄ sufficit apponere adiectionem qualitatis: vt puta, castrū nouum, sine cōfinibus: quia sufficit q̄ petitio reddat certa per adiectionem qualitatis. & ita habetur per Bar. in. d. l. libellorum. Hic non sunt alia.

Summarium.

1 ☞ Argumentum de contractu, qui verbis celebratur ad contractum, qui re contrahitur, efficax esse.
2 Contractus mutui validitas potest esse in pendenti.
3 Legatario repudiante, fingitur legatum esse heredis a die hereditatis adite.
4 Repudiato onere legato adiecto, tacite intelligitur & legatum repudiatum.
5 Rei legate dominium an & quādo transeat in legatariū?

OMnia que. ¶ Mutui obligatio sub cōditione tacita, siue expressa, contrahi potest. h. d. cū. l. sequen.
1 ¶ † Ilo. bonum esse arg. de contractu, qui verbis celebratur, ad contractum, qui re cōtrahitur. ¶ Secundo not. † q̄ validitas contractus mutui potest esse in
2 3 pendenti. de hoc. ī. in glos. ¶ Tertio nota, q̄ † legatario repudiāte fingitur legatum esse heredis a die hereditatis adite. Concor. de leg. j. l. legatarius. §. fi. & l. seruum filij. §. j. eod. titulo. ¶ Ultimo ex verbo, aut appositum ſm
4 intellectum do. Bart. de Salice. † repudiato onere legato adiecto, tacite intelligitur & legatum repudiatum. Et ſm istum intellectum dicit casum istum non esse alibi. Admiror, quia multi sunt casus de hoc. & primo in. l. si ea conditio. C. de condit. insert. & in. l. quod si minor. §. si seruus. ff. de mino. & de leg. j. l. etiam si partis. & de bis quib. vt indig. l. post legatum. §. ij. & l. Mesennius. in fi. de excusat. & l. pe. C. de leg. ¶ In glo. super verbo, numerationi. & pro

& pro introitu argumen. scilicet quia ex numeratione sequitur liberatio: vt insti. qui. mod. tolli. obliga. ¶ Ratione huius contrarij exposuit istud verbum, numerationi, id est mutuationi. ¶ † In gl. l. proinde. super verbo, si autem. & pro introitu arguit contra istū tex. ex sufficienti partium numeratione. Huius timore est facta ista glos. Intelige istam glos. quando liberatur de legato: quia res legata ficte intelligitur esse legatarij a die mortis testatoris: vt. d. l. a Titio. vere autem & incommutabiliter a die adite hereditatis: vt dicit glo. in. d. l. post legatum. et per Bar. in. d. l. homo. Et limita predicta fm do. Bald. & primo quando legatum est simplex: secus si alternatiuū: vt. l. huius. §. Stichum. de lega. j. & ff. de rei vendi. l. si matre. & ibi glo. ¶ Item illud verum in legato puro: secus in legato sub conditione: quia non transit in legatarium legatum, nisi adueniēte cōditione: vt. l. j. §. ferui. j. ad Sillan. Item in legato in diem certā: vt quia lego post diem Paschę: quia dominium non transfertur in legatariū, nisi euenerit dies. & glo. in. l. si ita scriptum. in. §. j. de leg. j. Est alia in. l. vnica. §. j. de caduc. tollen. & est tex. in. l. Sempronius. de vsufr. lega. ¶ Item verum, quando legatur certa species: secus si genus. Et quia dicat tertiam partem bonorum: vt. l. si quis bonorum. j. de legat. j. ita tenet Bar. ibi. Sed contrarium tenui in. l. non amplius. §. fina. de leg. j. Sed illud quod dixit in. d. l. non amplius. in. §. fi. est verius. ¶ Item illud verum, quando est legata res expressę: secus si tacite: vt. l. seruum filij. §. fina. de legat. j. fm Bart. & Jac. de Aret. & in. d. l. emptor. ¶ Item illud verum, quando est legata res testatoris: secus si heredis, vel alterius: vt. l. hereditatis. in fi. j. ad leg. Falc. & l. si heredis seruo. j. de lega. j. & in. l. ij. C. de leg. & in. l. Papinianus. ff. de serui. Sed iste glo. sunt varie. Sed veritas est, q̄ non transit nisi post apprehensionē, per casum in. l. magis puto. §. si fundus. de reb. cor. licet Barto. alleget alia iura. ¶ Item istud verum in legato speciei: secus in legato quantitatis. Ita habetur in. d. l. a Titio. de hoc in. l. j. de lega. j. & in. l. j. & ij. C. commu. de lega. ¶ In glo. super verbo, appositum. & pro introitu dic, q̄ glos. querit quid vult dicere appositum: glo. respondet & bene. Bart. autem impugnat istam: quia si legatum esset conditionale, tunc conditione pendente, est heredis: vt. l. j. §. ferui. j. ad Sillan. ergo patet, q̄ heres potuit mutuare: & sic non est in pendenti. ¶ Unde Bar. aliter exposuit appositum, id est acceptatum. ¶ Sed ista expositio non est vera duabus rationibus. Primo: quia non conuenit huic litere: quia tex. vult, q̄ tūc legatum sit heredis a die adite: cum repudiatum sit per legatarium. Sed vbi est acceptatū, tunc nō esset ipsius heredis. Preterea ista dictio, aut, ponitur inter casus pares: non autē dispares: vt. l. j. ff. de reb. dub. Sed fi exponitur prout Bart. tunc poneretur inter
a dispares. Unde dic, q̄ illa expositio Bar. de Salice. [a] est vera. s. appositum, id est conditione pendente. ¶ Sed hic queritur, quid si illa pecunia fuerit consumpta: an reconualescit statim, vel expectetur conditio: & primo q̄ tunc: per. l. nam & si fur. j. eo. Sed contrarium est verius, per. l. quedā. in fi. ver. j. de re. du. vbi est casus spālis in isto casu.

Summarium.

1 ¶ Certi condictio ad quid competat: & nu. 2. & 3.
4 Certi condictio, an sit duplex, vel vna: Et actionum diuersitas, ad quid dignoscatur:
5 Certi condictio, an sit natiua, vel datiua: & quid sit actio natiua, & que datiua:
6 Cause appellatione, an veniat causa mediata, vel immediata:
7 Condictio generalis si intendatur pro actione bone fidei, an veniant fructus ex mora, secuti in actione bone fidei: & nu. 8. Et actionem ex stipulatu stricti iuris esse: ex testamento vero bone fidei. eodem nu. 7.
9 Remedia plura habens si intentet, quod in dubio presumatur intentasse:
10 Certi condictio subrogata in locum infamatorie, an infamet:
11 Certi condictione conuentus si confiteatur se cōmisisse dolum, an committatur infamia:
12 Actio ad supplementum data, que est subrogata in locū inofficiosi testamenti, an finiatur quinquennio:
13 Certi cōdictio num ad donatum mortis causa cōpetat:
14 Quantitas num exprimi debeat, cum ad interesse agit:
15 Certi condictio, an competat siue dominium transierit, siue non.

1 **Certi condictio.** ¶ † Certi condictio competit ex omni causa, ex qua certum petitur, siue ex contractu, vel quasi: ex maleficio, vel quasi: vel quomodocunq̄. hoc dicit fm Bart. ¶ Uel aliter & pinguius. Pro omni re certa, re vera, vel spe infallibili, competit certi condictio contra quencunq̄ suo vel alieno nomine obligatum: dum tamen obligatio sit pura: non autem in diem, vel sub conditione. h. d. ¶ Not. adiectionem cōdictionis impedire natiuitatem actionis. ¶ Secundo not. ante dici cuentum agi non posse. et hec
2 duo examinabuntur in glos. ¶ † Tertio not. ex tex. dum dicit, ex lege Aquil. duo. Primo, q̄ hec actio competit ad interesse petendum: quia si succedit ista cōdictio in locum actionis legis Aquilie: & actio legis Aquilie cōpetit ad interesse: vt. l. Stichum. & l. ferunt. ff. ad leg. Aqui. ergo & ista. ¶ Secundo not. q̄ certi condictio competit etiā ratione illate iniurie. Patet: quia actio legis Aquilie habet locū, quādo est damnum datum iniuria. ¶ No.
3 q̄ † hec cōdictio cōpetit siue ad petendum legatū, siue ad rem furtiuam repetendam. ¶ In glo. j. & pro introitu est
4 arguendum, † vtrum certi condictio sit duplex, vel vna: Et in hoc fuerunt varie opin. & vna fuit. ff. in princ. q̄ fuit vna tantum, que dicitur genrealis: alia, que est specialis, que datur tantum pro mutuo. Et pro hac glo. facit instit. qui. mod. re contrahi. obli. in prin. Item facit alia. j. eo. l. si a furioso. ¶ Fuit secunda opi. que fuit Bar. qui dixit, q̄ illa certi condictio est triplex. s. generalis, que habet locū quando quid certum petitur. Secunda fuit specialis in mutuo, que habet tantum locum in mutuo. Est & tertia, que resultat ex stipulatu, cum quid stipulatur. ita dixit Bar. An autem ista opi. sit vera, dicam in glo. seq. & fundauit istam opin. Bar. per tex. instit. de ver. obli. in prin. & j. eod. l. si quis certum. ¶ Fuit alia opin. antiquorum, vēs q̄ si vna tantum generalis ad omnia certa petenda, tam pro mutuo, q̄m pro omni alia re. ¶ In hoc doct. variarunt Ultramon. vt refert Bal. in rub. C. eod. tenent q̄ sit tātum vna per doctrinam glo. in. l. quoties. j. de prescriptio. & est glo. in rubr. ff. eo. Ulterius probatur hoc fm eos per tex. vbi videtur casus. j. ea. l. §. quoniam. ibi, siue verbis. qui. §. videtur se referre ad princip. l. ergo non est nisi vna. Ad istud argumentum potest responderi: & primo, quia hec certi condictio generalis competit ad mu- a
tuum petendum: tū habet locū etiam specialis. Et patet per simile in legatis, pro quibus dātur plures actiones: vt instit. de legat. §. in nostra. Sic pro mutuo dantur plures. Preterea dicunt Ultramont. q̄ imo non sit nisi vna condictio generalis. Probatur: quia certum est, q̄ singularis numerus non comprehendit pluralem. j. de testib. l. vbi numerus. Sed vbi fit mētio per Jurisconsultos, vel Imperato. de certi condictione, non fit mētio nisi de singulari. Ergo patet q̄ nō est nisi certi cōdictio generalis cōpetens ad omnia certa. ¶ Ulterius dicunt Ultramō. q̄ imo non sit nisi vna patet. Quia si condictio specialis & condictio generalis essent diuerse, diuersis nominibus nuncuparentur: vt. l. si idem. C. de codic. Sed certum, q̄ ista condictio generalis & condictio specialis sunt idem nomine: ergo & effectu. igitur non nisi vna. ¶ Preterea diuersitas actionum cognoscitur per modum concludēdi: vt. l. non debet. ff. de dolo. Sed certum est, q̄ siue agatur pro mutuo, siue pro alia re certa: est vnus modus cōcludendi. ergo vna tantum condictio, & non plures: quia quoties peto certum, propter quod intento generalem actionem concluditur perinde ac si agerem speciali, vel contra si agerem speciali concluditur perinde, ac si agerem generali. respōdit Bart. ad istum & ff. proximum argu. ideo omitto. ¶ Ulterius Ja. But. pro istorum opin. allegat tertiam rationem de. l. illam. de collat. quia nulla lege cauetur, q̄ iste sint due condictiones, scz generalis & specialis. Ideo debemus erubescere hoc dicere. Sed

a ¶ Sali. & hanc sequit etiā hic Jas. quam dixit fuisse Richar. Salumb. fm Alb. hic is Sal. sibi ascripserit. Hiero. Cbuch.

iure non est cautum, q̄ sit duplex: ergo non est nisi vna. ad hoc respondet Bar. ideo omitto. ¶ Ulterius adducitur aliud argu. per Ultramon. certum est q̄ lex cuitat superfluitates actionum ad vnum factum: vt. l. quientiā. ad fi. ff. de calum. Sed certum, q̄ Jurisconsultus vidit, q̄ ista generalis sufficiebat: ergo est nō dāda alia specialis. Ad hoc respon. est verū, vez q̄ non oriuntur due speciales ad idem factū: vt. j. de actio. emp. l. non est nouum. Sed bene potest oriri generalis ⁊ specialis. ⁊ per tex. probatur, vt. l. item apud Labeonē. §. boc edictū. j. de iniur. ⁊. l. si seruus seruū. §. ait lex. ff. ad leg. Aquil. ⁊. l. j. §. boc edictum. ff. de oper. no. nun. quia bene sciebat, tamen voluit Jurisconsultus, q̄ daretur generalis, que comprehendit specialē. ¶ Bar. tenet hic q̄ sint due: ⁊ ipsum sequuntur omnes. ⁊ Bal. in hic rub. C. co. ⁊ dicit, q̄ probatur hoc per tex. insti. eod. in princi. qui prius fuit allegatus per Franc. Accur. Secundo probatur per. l. j. §. j. j. de tritica. ⁊ per vltimam partem rubrice. ff. eo. hoc modo: quia ex vltima parte rubrice vult. d. l. j. q̄ oriatur cōdictio. f. ex mutuo. ¶ Tertio: quia esset satis absurdum, q̄ ex isto contractu mutui ita priuilegiato, non oriatur aliqua actio specialis: quia oēs contractus habent aliquam actionem specialem, qui ita non frequentantur, sicut iste contractus mutui. Igitur Bar. ⁊ cum glo. concludunt omnes, nisi do. Raph. qui sic dicit, q̄ quis teneatur opi. glo. ⁊ doct. tamen dicit ipse, q̄ in foro fue cōscientie teneret opi. Ultramon. per duo argumenta. Et primo: quia videtur sibi, q̄ opi. Ultramon. sit verior per tex. instit. eo. §. j. vbi patet hoc modo, que allegauit Bar. pro se. vbi dicit Imperator, q̄ due oriuntur actiones ex verborum obligatione: vnde dicit, sicut dixit Imperator ex cōtractu obligationis oriri duas actiōes, ita dixisset, q̄ ex contractu mutui, si esset verū, q̄ due orirentur: vt ar. l. cum prētor. ff. de iudi. ⁊ ar. not. in. l. j. de testi. Sed dic q̄ Imperator in tit. de ver. oblig. dixit, q̄ voluit denotare diuersa facta: quia reduxit se ad ea, que in stipulatione deducūtur. Et certum est q̄ interdū venit certū: ⁊ interdum incertū. Et sic ex diuersitate factorum dātur due actiones. sed nō est sic in cōtractu mutui: quia nō potest considerari, nisi vnū factum tantū. f. certum. Secundo dicit ipse: quia lex abhorret superfluitatem actionū: vt. l. qui bis. j. de ver. obli. ⁊. l. non est nouum. in fi. de actio. emp. Sed certum est, q̄ si orirentur due actiones ex contractu mutui, esset superfluitas. Sed istud non est verū. ⁊ istud fuit argumentum Bal. in rub. C. eo. quā do. Raph. appropriat sibi: vnde respondet, vt. ff. dixi. ¶ Ex quibus cōcludi potest pro opi. glo. Bar. ⁊ Bal. ⁊ aliorū. Pro qua opi. adduco duo vrgentia: q̄ genus non est exclusiuū sue specie: vt. l. sanctio legum. de pen. ⁊. l. bis. de adopt. vnde generalis non derogat speciali. Secō confirmo alia ratione per. l. j. §. creditum. ff. eo. quia cōtractus mutui generaliter dicitur contractus crediti. Item habet contractum specialē, sez mutui. ideo non est absurdū, q̄ dentur due actiones: vna generalis p̄ credito: alia specialis pro mutuo. Quia duplex est materia: vnde non obst. illud, qō posset dici: ergo omnis contractus habet dublicem materiam: vt contractus emptionis: ⁊ sic esset absurdū. Sed dic, quia omnes alij contractus habēt certam ⁊ determinatam actionem: ideo non datur certi cōdictio specialis. ¶ Et ex hoc multe vtilitates surgūt. Primo quia si ago contra te vna actione generali: ⁊ tu renunciasti: tu potes intentare specialem. ¶ Que autē differentia sit inter istā actionem, que cōpetit ex isto mutuo, ⁊ ex isto titulo: ⁊ illā que vocatur triticaria: vide gl. ¶ In ea. gl. ibi, item quid differt ab actione in factum: vide meliorem glo. que sit in corpore iuris, instit. de interd. §. j. ⁊ in hac glo. patet respō sio ad argumentum do. Raph. ¶† Juxta hanc quesiuit Bar. an ista cōdictio sit natiua, vel adtiua: Et pro ista declaranda sciendū est, q̄ primum est factū in cōtractibus: quia oēs contractus sunt facti: vt. l. consilio. in fi. ff. de cur. fur. Ex quo contractu sequitur obligatio, ex qua obligatione nascitur actio: vt. l. licet. §. ea. ff. de procur. ar. l. j. §. de act. ⁊ obli. ⁊ Bal. in rub. eo. tit. ¶ Unde dicit, q̄ actio natiua, est illa que habet sufficienter preexistentem materiam, ex qua oriatur: actio autem adtiua est, que non subest alicui obligationi, que sit sufficiens ad causandam actionem. et ista est actio in factū. ⁊ Bar. dicit, q̄ primo quidam dicūt, q̄ sit adtiua: vt. l. nam ⁊ si fur. ⁊ l. si ⁊ me ⁊ Titiū. j. eo. Sed Bar. concludit contrariū: quia ista est natiua. Et ratio: q̄ oritur ex contractu: ⁊ sic habet sufficienter preexistentem materiā, ex qua oritur. Bal. dicit hic, q̄ aliquādo est dare actionem adtiuam: vt. d. l. nam ⁊ si fur. Aliquādo est dare actionem natiuā, vt hic. Sed ista opi. nō est vera: q̄ ibi est text. contra eū in verbo, nasci. ergo est natiua: non autem dixit datur: q̄ tunc esset adtiua. Hec obst. q̄ non est obligatio: quia est verū ab ipso prin. non est obligatio: tamen bene est ex post facto obligatio propter consumptionem: vt ibi patet. Quia vbi condictio generalis subrogat loco alterius, sapit natūrā illius: vt hic in gl. ij. Unde saluo pi

a mam opinio Bar. ª ¶ In glo. super verbo, ex omni. ⁊ dic q̄ videtur, q̄ hic est simplicitas quod esse nō debet: vt. §. quibus. Ideo est facta ista glo. que in prin. sui nō tenetur per doc. Item scā non tenetur per doct. ideo glo. transit ad tertiam. ⁊ pro ipsius declaratione dic, q̄ tria sunt. primo est factū, id est contractus: q̄ omnes contractus sunt facti: vt in. d. l. consilio. in fi. Secō est obligatio. Tertio est

6 actio: vt. l. licet. §. ea. ff. de procur. ¶ In ea. ibi, causa. † an autem appellatione cause, veniat causa mediata, vel immediata: vide tex. ⁊ Bart. in. l. vt. oti. j. de au. ⁊ ar. le. ¶ In glo. ea. ibi item cur hec. Ista prima exemplificatio nō est bona. Ideo glos. transiuit ad secundum exemplum. Ista autem secunda reprobatur per doctor. quia stipulor ate domū, vel stipulor interesse. Quare Bar. dicit, q̄ in mundo non est necessaria ista condictio generalis: sed Ange. dicit contrariū, vt patet in chirographo mutui. Sed tu dic q̄ post biennū oritur specialis condictio: vt. ff. eo. l. ij. §. fi. ⁊. j. e. l. §. quoniā. ⁊ ideo Ang. male dixit. ⁊ Bart. bene dixit: quia non est necessaria ista generalis. ¶ In ea. glo. ibi, item nūquid hec crescit: ⁊ glo. in hoc est singul. ¶ Ex quo infert Bart. ad vnum, in quo ipsum reprehendo, vez certum est, q̄ cū intento actionem bone fidei: ⁊ tu fueris in mora: q̄ mora committitur per lit. contest. non solū cō

7 sequor rem, quam volo consequi: sed etiā fructus. ¶ Sed quid † si intentetur condictio generalis pro ista actione bone fidei: an veniāt fructus, ex mora, sicut in actione bone fidei ⁊ certe non ita tenet Bar. ⁊ communiter omnes: per. l. item veniunt. §. cum prediximus. ff. de pet. ber. quia fructus prouenient accidentaliter, id est postq̄ ille commiserit moram naturaliter. Sed ista non est vera opi. per

b l. j. §. bellissime b. j. vt leg. no. caue. vbi est casus sing. ¶ Et pro hac declaratione sciēdum est, q̄ actio ex stipulatu est stricti iuris: vt. l. quicquid astringende. j. de ver. obli. ⁊ instit. de act. §. actionum. Sed actio ex testamento est bone fidei: vt. l. in minorem. ex quib. caus. in integ. restit. non est necessa. ⁊ in. §. bellissime. querit Jurisconsultus, an ex illa actione de testamento, in cuius locum est subrogata actio ex stipula. veniāt fructus post moram: ⁊ Jurisconsultus decidit q̄ sic: vbi est casus sing. contra Bart. Unde potest limitari ista glos. nisi propter moram: quia tunc actio generalis subrogata sapit naturam subrogantis, etiā in accidentali. Ex quo limitatur glos. in. d. §. actionum. quam

8 Bar. non allegat. ¶ Ex quo infert ad aliud, an † quando quis petit dammū, queritur an per istā inficiationem crescet: ¶ In hoc dic, q̄ aut apparet, q̄ voluerit intentare actionem legis Aquilie: ⁊ tunc est certum, q̄ crescit. Aut

9 non apparet: ⁊ tunc certum, q̄ non crescit. ¶† Sed quid in dubio: ¶ In hoc Innoc. dicit, q̄ vbi quis habet plures actiones: ⁊ in dubio agit, q̄ semper presumitur intentata illa, per quam reus minus leditur, in. c. dilectus. extra de ordi. cogni. Fortificatur argumēto eius, quod dicitur de sentētia. q̄ quādo quis potest condemnari dupliciter actione: ⁊ condemnatur simpliciter: certe presumitur, q̄ sit cōdemnatus in illa, que minus reo nocet: vt. l. cū causa. j. de suspec. tut. ⁊. c. si confirmantem. de elec. lib. vj. vnde in hoc casu cum non appareat, qua actione agam: tūc presumitur agere condictione generali. Hoc tamen dictum patitur limitationem. Primo vbi electio ipsius actoris est: ⁊ tunc habet locum dictum Innoc. sed vbi est electio rei tunc non est vera sententia Inno. per text. in. l. de etate. §. qui tacuit. de interrog. act. ⁊. l. quandiu. de acq. her. ¶ In ea. gl. ibi, item, ⁊ si detur. pro cuius expeditione queritur,

10 an † certi condictio subrogata in locum infamatorie infamet: Ad hoc respondet per. l. cessat. j. de actio. ⁊ obliga.

11 ¶ Juxta hoc cadit vnum, † quid si ille, qui est conuentus ista condictione cōfiteatur se commisisse dolum: an committetur

a ¶ Bart. cuius opi. magis cōmuniter sequūtur doct. secundum Soci. hic. Piero. Lbuch.

b ¶ Bellissime. Adde, q̄ ille. §. non facit secundum Aret. hic, quem vide in. j. col. vers. secūdo adde ⁊ Alexā. iij. col. qui rū. q̄ text. ille loquit in accessiōe, que accessorie cumulatur alteri. Nā illa per omnia fortitur naturā principalis. Sz q. gl. ⁊ Bart. hic loquit in actione, q̄ eque principaliter accumulat alteri ⁊c. hec respon. non placet Jas. nec Soci. Ideo vide per eos. teneas tamen cū Alex. ⁊ Aretin. § Piero. Lbuch.

mittetur infamia? & primo videtur q̄ sic, per. l. quoniam. ff. de his qui not. infa. Sed hoc est falsum per glo. sing. in l. quid ergo. ff. ex compromisso. de bis qui not. infa. q̄uis al's confessio infamet, tamen in ista condictione non infamat. ¶ In ea. glo. ibi, item nunquid petit &c. Istud limitatur: & primo vputa: quando cōdictio certi subrogatur in locum actionis durātis: vt. l. si a dño, vel a iure. in prin. ff. de pet. here. Secus autem si transcurrit vt est tex. sing. in l. quod debitori. ff. de dona. cau. mort. probatur in. l. illa.

12 ff. eo. de constit. pec. ¶ Ex quo †infert Ang. ad vnum quotidianum, vel quando datur actio ad supplemētum, que est subrogata in locum inofficiosi testamenti, an sapiat naturam eius in cuius locum subrogatur, id est, an finiatur

a quinquennio. Ang.[a] hic tenet contra Bart. videlicet, q̄ non finiatur quinquēnio. Et ratio est fm eum: quia actio ad supplementum est ciuilis: ergo debet durare. xxx. annis, sicut & ille: vt. l. si quis filio. ff. de inoffi. testa. vbi Bart. tenet q̄ imo non duret vltra quinquennium per rationē: quia ista subrogatur in locū actionis de querela, que non durat vltra quinquennium, per regulam. l. si eum. ff. qui iniuriarum. ff. si quis caut. Sed Ange. tenet contrarium: tamen variat in. l. Papinianus. ff. eo. ff. de inoffi. testa. Bal. autem tenet contra. in. l. pater filium. ff. de inoffi. testa. & in auth. presbyteros. C. de epis. & cle. ¶ In ea. ibi, nunquid in libello exprimēda est? Huil. autem dicebat, q̄ sufficiebat exprimere causam proximam. Sed contrariū est verius, quando petitur q̄ ab actore exprimatur causa: non solum cogitur exprimere proximam, sed etiam remotā. Quia ad hoc vt reus sciat, an velit cedere, vel cōtendere: vt. l. i. C. de eden. & l. si in rem agat. ff. de rei vend. Sed vbi quis ageret & exprimeret proximam, non redderetur certus: igitur &c. ¶ In hoc tamen potest concordari opinio glos. & Huil. quia aut reus nō petit sibi edi causam' remotam: & non tenetur. Aut petit, & tenetur: vt. l. si ex multis. C. de anna. except. Sed q̄ ista est magima materia, ideo omitto: quia fit distinctio, an quis agat personali vel reali. In hoc sufficiat remissio. Et primo de hoc dic, vt. d. l. i. de eden. & per Bar. in. l. an eandem. ff. petitiones. ff. de act. & obli. & per cano. in. c. fi. de lib. obla. ¶ In glo. super verbo, petatur. circa prin. Item fallit in male fidei possessore: vt. ff. eo. l. si quis nec causam. ff. res pignori. vbi glo. notabilis. & hoc verum maxime si male fidei possessor fuerit elector: vt. l. i. in fi. cum seq. de tritica. ¶ Item fallit in legatario, in. ff. in nostra. insti. de leg. & in. l. i. C. cōmu. de leg. Item fallit & quarto singulariter fm Barto. in eo, qui est dominus vtilis: quia habet actionem ad dūum sibi dandum. in. l. i. C. de donat. que sub modo. Sed certe ille text. non probat. q̄ non competit hec condictio generalis: sed alia condictio, scz ob causam non secutam: vt probatur in l. si vt proponis. C. de condic. ob cau. que declarat. d. l. i. de dona. q̄ nihil facit pro Bart. ¶ Sed iuxta hoc cadit dubium: nam clarum est, q̄ in donatione causa mortis, trāsfertur sine traditione donantis: vt. l. ij. ff. de pub. ¶ Nun-

13 quid autem, † ad istud donatum causa mortis competat certi condictio, certe sic: quia condictio competit ad dandum: vt. ff. sic itaq̄. Sed contrarium tenet glo. in. l. cū pater. ff. vicino. de leg. ij. & l. ij. C. de dot. promis. Et respondet ad illud quod dicitur, q̄ quando sum dñs non competit condictio. Illud verum, quando sum dñs vere & irrenocabiliter. Secus autem si reuocabiliter: vt in. l. in bello. ff. eo. de cap. & postli. Et ita accidit in donatione causa mortis. hoc est verum, quādo ille qui donat causa mortis, est dñs vere & irreuocabiliter: sicut dicimus in legatario: quia licitum est argumentū de legato ad donationē causa mortis: vt. l. fi. de do. cau. mort. Sed clarum, q̄ legatarius non est verus dñs irreuocabiliter ante apprehensionem: sed est dñs reuocabiliter: ergo & ille cui est donatū. Sed dic, q̄ competit cōdictio ex lege illa ad petendum possessionem rei, non autem ad ipsam rem: vt. d. l. si quis ex argento. Vel tertio dic, q̄ illa glos. non fuit vera, vt dixi in. l. i. ff. de dona. cau. mor. ¶ In ea. glo. Respondeo sic. Ista glo. reprobatur per doc. per. l. ex empto. ff. de actio. empti. & l. i. C. de rer. permu. Et probatur sic. actio ex empto est actio ad factum: vt. l. vbi autem. in glo. allega. igitur ad petendum non datur cōdictio, sed actio ex stipulatu. ¶ In ea. glo. ibi, sed cū in actione. Bar. dicit, q̄ potest saluari glos. & opinio Ultramon. & Pet. Quia opinio Ultramon. habet locum, quando venditor est dominus rei: quia nunq̄ contra eum datur condictio certi: quia si habet rem, tenetur rem tradi: sed si non habet: tunc tenet ad interesse. Sed in hoc fuerunt due opiniones: quia aut habet rem: & tunc cogitur dare rem: vt in. ff. precium. insti. de contrahen. empt. & si non habet: tunc tenetur ad interesse vt ibi. ¶ Preterea est casus in. c. cum Joannes eremita. extra de fide instru. Unde dum Barto. dicit, q̄ vbi non est dñs, non datur contra eum condictio certi. sed contrarium est vt hic in glos. quia interesse venit certificandum. Sed in quantum Bart. dicit, q̄ vbi habet rem, tenetur rem tradere: bene dicit. Sed vbi dicit, q̄ vbi non est dominus, non potest agi contra eum certi condictione, male dicit: vt. ff. dixi. Bart. autem hic, quem omnes sequuntur, dicit male: & cōtra ipsum teneo: quia vbi est in obligatione rem a dari: in contractibus bone fidei semper succedit obligatio ad interesse: vt est glos. singularis in. ff. actionum. insti. de actio. & Bald. facit magnum festum de illa glossa. licet Barto. non facit mentionem in. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. obliga. Unde si succedit, clarum est. q̄ actio ad interesse est incerta: Ergo est variabilis: ergo nō datur condictio. Sed obligatio est ad interesse: & hoc facto ipsius debitoris. Sed quis posset dicere, q̄ illa glos, que est in. ff. actionum. non est vera: quia non allegat aliquam. l. Sed dic, q̄ text. est in. l. si actionem. in fi. de actio. empti. quamuis glos. non alleget. ¶ Tertio fundo istam opinionem alia ratione: quia ad hoc vt sciatur, an obligatio sit certa, vel incerta: inspicimus primo: dialia: vt. ff. eo. l. si quis nec causam. non autem incidētia. Unde licet vertatur in actione mista obligatio rem dari. tamen propter istud incidens, non potest certificari adeo, q̄ detur certi condictio. Sed communis opi. est doc. & glo. vt est text. in l. cum manu fata. ff. nemo. ff. de contrab. empt. In quo patet responsio ad omnia contraria. Et limita nouiter dicta doc. per. d. l. si tactum. Et q̄ hoc sit verum, patet: quia vbi quis tenetur ad ipsam rem precise: ergo multo magis ad rem tradendam: vt. d. c. cum Joannes eremita. ¶ In ea. glo. ibi, nunquid in hac. Istud est expeditū per supradicta. ¶ In ea. glo. ibi, sed nunquid, in locum. in fi. In hoc aduerte: quia hic aliqui moderni volunt reprehendere Bart. & non bene dicunt: quia nihil sciunt. & hoc maxime per. l. fi. C. de litigio. ¶ In glo. super verbo, exceptō. cor. prin. Istam opi. seruat Ja. de Bel. & Ultramō. Sed declara: quia illud verum vbi est necesse dare illud, quod fuit meum: tunc non datur certi condictio. ¶ Secundo declara: quia vbi quis promittit dare fructum ex tali ancilla: istud est incertum: tamen potest resultare ali- b quod, quod erit certum: & sic competit certi condictio. ita dicit Ja. de Alre. & istud exemplum seruat Bar. Sed cer-

b te ista opi.[b] non potest procedere: quia est casus rotōdus contra in. l. si stipulatus. ff. de vsur. vnde ad hoc, vt ex contractu incerto, detur certi condictio, quando resultat certum: necesse est, q̄ sit certum spe infallibili. quia de necessitate erit. sed vbi erit in dubio: tunc non daretur certi cōdictio. Ita loquitur. d. l. stipulatus. sed vbi est certum spe infallibili. vt interesse: tunc non competit certi condictio, vt in glos. hoc intellige verum, quando tale interesse est certificatum non ante. ¶ In ea. glos. circa medium probatur in. l. liber homo. ff. de verb. obliga. licet glos. non alleget. Sed fuit allegata per Ly. in additionibus. ¶ In ea. gl. ibi, item &c. Idem determinauerunt in. d. l. fi. ff. si quis in ius. Idem instit. eod. in princip. Sed ex ista glos. resultaret vna questio, videlicet, an ad factum quis posset precise cogi. Dic vt per Bart. in. d. l. stipulationes non diuiduntur. per Bald. in. l. i. C. de senten. que pro eo quod in- c

14 teresse. ¶ In ea. glo. in fi. Istam glo. sequitur[c] †hic Bar. c & in. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. oblig. & per tex. in. l. i. in fi. de inuti. stipula. Bald. dat aliam distinctionem: Primo casu est necesse, q̄ exprimatur quantitas ipsius interesse, si ad illud agat aliquis. Aut istud interesse petitū secūdario: & tūc procedit libellus incertus in interesse: vt sic habeat locum opin. glo. Sed certe non est vera ista distinctio: q̄ est casus in. l. iij. C. de inuti. stip. Quia vbi libellus est incertus, interesse est probādum per actorem. & probatur per simile in. c. Raynaldus. cum glos. de testa. & l. non ab re. C. vnde vi. & C. locati. l. locatores, vbi libellus

a ¶ Ang. cuius opi. est cōis cōtra Bart. vt hic per Jas. qui alleg. conco. col. ix. in principio. Piero. Lbucb.

b ¶ Opi. tu dic, q̄ ista est magis communis opi. fm doc. licet hic Roman. & Luman. in. d. l. vbi autem non apparet. in. ff. quid illud. sint in cōtraria opin. per tex. in. l. si stipul. hic alle. ad quē respō. vt respōdit hic glo. ad. l. fi. si quis in ius voc. fm doctor. Piero. Lbucb

c ¶ Sequif. dic, q̄ communis & vera sententia est, q̄ quando quis agit in libello ad interesse, non debet exprimi quātitas. per. l. iij. in fin. C. de inutili stip. fm doc. hic Piero. Lbucb.

ad penam admittitur, etiam incertus. Item probatur et alio modo: quia vbi libellus venit incertus ex parte actoris, tamen est declarãdus per reum: semper admittitur: vt. l. vbi autem non apparet. §. qui illud, aut illud. de ver. obl. Et sic patet, q̃ libellus incertus admittitur. Sed per iudicẽ debet certificari: vt in. §. curare. instit. de act. Probatur per glo. in. l. j. §. si quis argentũ. j. depo. ex qua probatione certa facienda sententia ferri debet. ¶ Fallit in aliquibus casib⁹, in quibus sicut libellus est incertus, ita ⁊ sententia: vt in petitione hereditatis. ¶ Bar. autẽ querit, an autem pro isto interesse debeat aliquid exprimi certum: vt quando promitto tibi pecuniam, quam habeo in arca: vel illud quod Titius debet: ⁊ sic an sit necessarium, q̃ illud qõ petitur appareat certũ ex ipsa pronunciatione: an sufficit q̃ sit certum in rerum natura: ⁊ respõdit, q̃ non est necesse, q̃ ex ipsa pronunciatione appareat certũ illud, quod petitur. Sed cõtrarium est verius. Nec obst. illud quod dicit Bart. quia est casus cõtra eum in. l. si penam [a]. j. de ver. obli. Nec obst. q̃ fit certificandum per iudicem: quia patet q̃ quis obligatus est in genere: vtputa in bominẽ, videtur q̃ sit certificandum ex post facto. ⁊ tñ est obligatio incerti. Sic in proposito. Unde quãdo quis petit interesse, nõ videtur petere certum, per tex. in. l. vbi autem non apparet. §. pro indubitat. Et ratio: q̃ pendet ex futuro euẽtu. Et pro hoc facit. l. si domus. de legatis. j. ¶ Unde dic ad intelligẽtiam, q̃ ista glo. debet intelligi, quando interesse deducitur in libello: secus autem si non deducitur: vt. d. l. si penam. ¶ In glos. super verbo, ex legati. no. ex ista glo. q̃ illud qõ dicitur, q̃ dñium rei legate trãsit in legatarium a die adite hereditatis: est verum quando legatur species: secus in legato quãtitatis. ¶ Et
15 ex hac glo. not. q̃ † siue dominiũ transeat, siue non: semper competit certi condictio. Et respõdeo ad illud, qõ pro re sua non competit certi condictio. q̃ hoc est fauore vltime voluntatis: sicut als dicimus in fure. ⁊ hoc probatur insti. de leg. §. in nostra. ⁊. l. j. C. co. de leg. vbi habetur per Bar. Ista questio est multũ dubitabilis, ⁊ eã disputanit Pet. de Bel. vt refert Ly. in. l. j. C. vt act. ab ber. ⁊ contra bere. ⁊ ibi plene per Bal. ⁊ Bar. in. l. si stipulatus ita. j. de ver. ob. ⁊ omnes sequuntur Bart. ⁊ dicit q̃ est verum, q̃ actio est orta ante diem. Fallit in certi condictione. ⁊ hoc probat̃ per. d. l. si stipulatus ita. Et probatur per rationem: quia certi condictio non competit, nisi ad certũ. Sed vbi esset orta ante: daretur ad incertum. igitur ꝛc. Quod sit incertum, patet propter interusurium medij tẽporis. ¶ Bal. hic ⁊ in rubrica. C. eod. tenet contra Bart. scilicet q̃ certi cõdictio etiam oriatur ante aduentum diei. ⁊ probat ipse quia actio specialis ⁊ generalis proficiscuntur ex eadem radice obligationis. ¶ Unde si diceremus, q̃ esset vera opinio Bar. influeret plus in specialem, minus in generalem. ⁊ Bart. de Sali. tenet cum Bal. ⁊ Rapha. Et probatur: quia ex mutuo non oritur nisi condictio generalis, vel specialis, que orit in mutuo ante diem. ⁊ ita est casus in. l. qui mandatum. §. mandati. per. l. si procurator absentem. §. liber homo. §. mandati. vbi dicitur, q̃ ante diem quis potest demandare actionem: ergo est orta. Nam si non esset orta, non posset demandari. Et responde ad illud, quod dicit de interusurio: quia negatur hoc: quia est certum, id est, certificandum per rerum naturam. quod interusurium ⁊ lucrum: vt. l. iij. §. fina. j. de eo quod certo lo. ⁊ sic estimabit istud per mercatores. Nec obst. iste text. quia intellige quod potest agere. sed repellitur exceptione: vt. l. j. in fin. quando dies lega. cedat. ¶ Adde aliquid ad illud, quod dicit Bartol. in. d. l. si stipulatus. j. de verb. obligat. quia vbi dicit, quod si ex natura contractus subintelligitur dies, quod nunquam ante talem diem subintellectã, est orta actio: sed tamen est orta obligatio. Quia imo est orta actio: vt. l. ij. §. si quis ita stipuletur. ff. de eo, quod certo loco. In hoc dic, quod illa dictio, perperam, tunc non significat male: sed ponitur pro nullitate. Ita in simili ponitur in. l. item quia. §. de pactis. ⁊ isto modo saluatur opinio Bar. ¶ In glo. penul. Adde quartum casum ſm Bar. scilicet quando hereditas debet restitui ad pias causas: quia restituitur per legem, non autem per bominem. de quo per Bart. in. l. si. C. de sacrosanc. eccles. quamuis Bal. ibi tencat contrarium. ⁊ Bart. ibi hoc disputauit, ⁊ disputando firmauit.

a ¶ Penam. ad istam. l. respõde vt hic per Are.

Summarium.

1 Stipulari alteri nemo potest.
2 Stipulatio celebrata cũ pupillo sine tutoris authoritate inutilis est.
3 Pupillus an possit nouare sine tutoris authoritate.
4 Conditio impossibilis, an vitiet stipulationis pactũ, vltimas voluntates, statuta, donationes causa mortis?
5 Prodigalitas superueniens non impedit prius contrahentes cum prodigo, quin possint eum conuenire.
6 Prodigus quibus personis equiparetur.
7 Utile per inutile, an ⁊ quando vitietur.
8 Sententia in parte vtilis, ⁊ in parte inutilis, an vitietur propter inutilitatem.
9 Iudex qui habet iurisditionem vsq; ad certam summã, si proferat sententiã vltra: an valeat pro illa parte, in qua habet iurisditionem.
10 Libellans si apte narrauit, sed inepte intentauit: an valeat talis libellus?
11 Emphyteosis solita dari vsq; ad certũ tempus, si detur vltra, an vitietur contractus in eo, q̃ vltra data est.
12 Statuto si cauetur q̃ damnum vltra tantam quantitatem non possit probari: nisi per instrumẽtum: an poterit probari per testes ꝛc.
13 Debitum si non possit probari, nisi per instrumentum si probetur per testes, an valeat probatio.
14 Stipulari in rei mee traditione, num alteri possim?

§. Quoniam.

¶ Inutilis stipulatio non impedit ex vtili numeratio-
1 ne actionem oriri. b. d. ¶ † Ito. q̃ alter alteri stipulari nemo potest. j. de ver. oblig. l. stipulatio ista. §. alteri. ⁊ instit. eo. §. si quis alij. ⁊. l. obligationum. §. ac si. de actio. ⁊ oblig. Bal. hic examinat istam materiam, ⁊ Bart. in. d. §. alteri.
2 ¶ Not. quod † sicut est inutilis stipulatio celebrata cum ☞ pupillo sine tutoris authoritate, quando per illam eius conditio redditur deterior: vt. l. j. C. de inuti. stipula. Ita est inutilis, quamuis non sit deterior, tamen non est locupletior. ⁊ ita est hic casus singularis. ¶ Ex hoc infertur
3 ad vnam conclusionem, † q̃ cum nouatio stipulationem requirit: vt. l. j. de nouatio. q̃ ipse pupillus non potest nouare, etiam si non redditur deterior: si tamen non est factus locupletior. In hoc fuerunt glos. varie: vna est in. l. nouare. §. fi. j. de nouatio. que tenet, q̃ non potest. Altera in. l. is cui bonis. de verb. oblig. que tenet, q̃ sic. ⁊ sequitur Bartol. tamen est verior illa, que est in. l. nouare. §. fi. per
4 supradicta. ¶ Tertio not. quod † impossibilis conditio vitiat stipulationem, ⁊ etiam quemlibet contractum: vt l. impossibilis. j. de verbo. oblig. concord. instit. de inutili stipu. §. sed impossibilis. ¶ Sed quid in pacto, in quo est adiecta impossibilis conditio: an vitiet? ⁊ dic q̃ sic per. l. non solum. j. de act. ⁊ obli. ⁊ hoc dic verum siue loquamur in pacto obligatorio siue liberatorio. ita est glos. in. l. condemnationis. C. de transactio. vbi dicit vnum singulare, q̃ quamuis impossibilis conditio vitiet contractum: attamen modus impossibilis non vitiet contractum. Quia dicit glos. pone, quod remitto id quod tu mihi debes, si me feceris heredem: quia talis remissio non valet: secus si dixero, vt me heredem feceris. ⁊ sic per modum. Sed certe istud dictum est multum restringendum. ¶ Sed quid in vltimis volũtatibus. An autem impossibilis vitiet institut. dic, vt in. l. j. de condi. insti. ⁊ ibi plene. ¶ Sed quid in dona. causa mortis. An autem impossibilis conditio adiecta cõtractui donationis causa mortis, vitiet: dic q̃ non: vt est tex. fingu. in. l. que sub conditione. §. hoc ca-
5 ctum. j. de condit. instit. ¶ † Quarto no. quod superueniens prodigalitas non impedit prius contrahẽtes cum
6 prodigo, quin possint eum cõuenire. ¶ † Ultimo no. prodigum pupillo equiparari in contractibus. Aliquando etiam equiparatur adulto, aliquando furioso. de quo in. l. is cui bonis. j. de ver. obliga. ⁊ in. l. Marcellus. j. de fideiuss. ⁊. l. furioso. j. de reg. iuris. ⁊ hec iura loquuntur in contractibus extra iudicium. Sed quid in iudicijs? dic vt in l. Fulcinius. in. iij. col. ex quib. cau. in pos. eat. Sed quid in testamento? dic quod pupillo equiparatur: vt. l. is cui. j. de testa. ¶ Sed quid in aditione hereditatis? dic vt in

l. mutuum.

l.mutuum.ff.de acqui.hered.Sed quid in priuilegijs?dic vt dicit glo.in.l.ij.de cura.fur.Pro qua est casus in.l.dubium.de priui.cred.Sed quid in prescriptione?Ista fuit disputata per Jo.And.in addit.in rub.de prescrip.& ipse Jo.An.ibi dicit.q fuit disputata per Har.de Sil.Sed vide.l.j.ff.de cur.fur.pro plena materia. ¶ In glos. super
7 verbo,posse.De hac materia,scꝫ an vtile per inutile vitietur?vide hic per Bal.& per Bart.in.l.Hiece.ff.illud.ff. de fideiuss.& per glos.in.l.j.§.generaliter.ff.de donat.& per Lyn.in.l.sancimus.C.de dona.& per cano.in regula,vtile.
8 ¶ Bald.tangit hic multa dubia.& † primo, an sententia in parte vtilis, & in parte inutilis, vitietur per inutilitatem?de quo vide casum in.c.cum super.de offic. ordi. per Jo.And.in Spec.de sen.in.§.i.circa prin.in addi.que incipit,Quid si duobus.§.quid in sententia lata per arbi-
9 trum.De hoc vide in.l.Pedius.ff.de arb. ¶ † Sed quid in iudice, qui habet iurisditionem vsqꝫ ad aliquam summam,an sit valida pro illa parte, in qua habet iurisditionem,an tota vitietur?de quo in.c.qui certus.de regu.iur.
10 libro.vi. ¶ † Item quid si pars libellans narrat apte:sed intentauit inepte?Pone exemplum, si dico me tibi vendidisse:& postmodū dico intēto actionem ex locato. Bal. hic examinauit,de quo hic per eum,& per eundem latius in.l.& sine scriptura.C.ad Trebel.Et vide per eundem in l.j.si mens.fal.mo.dixe.& per Bar.in.l.j.ff.de eden.& Spec. de actio.& petit.§.sequitur.in fi.& per canon. in.c.decernimus.de re iud.per eundem Bal.in.l.j.de feriis. ¶ Item
11 mouet † quid in emphyteosi, q̄ debet dari vsqꝫ ad.xxiiij. annos,& data fuit vsqꝫ ad.xl.an sit validus contractus:an autem vitietur vtile per inutile?de quo per Bar.in.l.quirem.C.de sac.sanc.eccle.q̄ non valet.& Bal.hic tenet contra Bart. & vide plene in.l.si pupillorum.de reb.eor.& per Bar.allega.suis.& per Bal.in.c.j.qui feu.da.pos.& in aut. quas ruinas.C.de sac.sanc.eccle. ¶ In glo.super verbo, coniunctim.Ista glo.inducitur per Ja.de Bu. ad vnam
12 questionem,Statuto cauetur, † q̄ damnum vltra quid, id est vltra tantā quantitatem,non possit probari, nisi per instrumentum.Modo quis vult petere maius damnum vigore cuiusdam instrumenti,in quo comprehenditur,q̄ possum petere emādam damni,& omne interesse.Modo volo istud interesse, vel damnum probare:& non possum probare.nisi per testes:an autem possim producere testes ad probādum istud damnum?Bart.hic ponit & post eum istam questionem Bal.ponit plenius q̄ Bart.hic in
13 l.j.in repetitione sua de leg.ff.& Jo.And. in addi.in ti.de fruct.& interes.in additione,que incipit.q.do.Jaco. But. publice disputauit. ¶ Circa istud Bal.querit vnū. Statutum dicit,† debitum non possit probari nisi per instrumentum:si probetur per testes:& aduersarius non oppo-
a nat:an probet?Bal.hic examinando tenet q̄ sic[a] per allegata per tex.in.c.j.extra de resti.spol.& per not.per Innoc.in.c.fraternitatis.de frig.& malefi.Item per not.per Spec.in tit.de teste.§.j.ver.quid si aduersarius.vbi querit an vror,que non potest induci in testem pro marito:et producitur,non opposito,per aduersariā partem,q̄ non possit produci pro marito:an probet?& certe determinat, q̄ sic. ¶ In glo.super verbo,stipulatus.in hac glos. queritur de ratione diuersitatis.& Barto.dicit,q̄ ratio est:q̄ quando stipulor a pupillo:presumor ego creditor liberare debitorem & habere pupillum obligatum.Sed vbi stipulor ab ipso pupillo: tunc non presumor eum liberare. Sed presumor eum obligare.Ex hoc ego dico, q̄ id potest argui contra rationem Bar.quid si stipulor id quod non debet,an presumor velle nouare:quia ratio Bar.habet locum,quādo fuit facta ex internallo:vt.l.stipulatus. ff.de noua. ¶ Quid si incontinenti?& certe est valida.Nec obst.iste tex.q̄ debet intelligi in infante, qui non potest se obligare:vt.l.j.de act.& oblig.Ita dicunt doc.aliqui.Sed certe Bar.bene dixit & glo.quia in materia nouationum est regula, vcꝫ, quando tantū deducitur in obligatione, quantū est in prima:tunc fit nouatio:vt.l.qui bis.ff.de ver. obl.& l.ij.ff.de noua.sed hic ille qui stipulatus fuit a pupillo,q̄ deduxit in obligationē,est plus q̄ fit in prima:ergo siue fit stipulatus ex interuallo, siue incontinēti nunq̄ est nouatio. ¶ Sed vlterius querit glo.de alia questione: et Respondet.Ja.But.autem impugnauit hic istam solutionem,per.l.obligamur.de auth.tut.& per text.instit. de auth.tut.in prin.Sed Bart.vult saluare glos.istam.& fuit de mente Dy.in.l.ij.ff.de accep.Sed hic per contractum celebratum per pupillum liberatur: ergo potuit sine tutoris authoritate.Ex isto etiam casu pupillus locupletatur:vt.l.neq̄.de cōtrab.& com.stip.Item,quia paria sunt dare,vel soluere,siue pmittere:vt.l.ñ.ad leg.Fal.Sed valet datio sine tutoris authoritate: vt.l.naturalis.ff. de cōdic.indeb.Ergo & promissio cū datio & promissio equiparantur. ¶ Contra tex.format hic Bar.vnam obiectionē
14 per.l.Publia.ff.depos.& † dicit, q̄ aliq̄n in traditione rei mee stipulor alteri:& tunc si res durat mea, valet talis stipulatio:vt.d.l.Publia.Ratio:q̄ traditio nō aufert a me dñium.Aut aliq̄n stipulor in traditione rei mee:& illa res non durat mea:& tunc non queritur alteri actio. ¶ Fallit in contractu donationis:vt.l.quoties.de do.cau.mor. als de do.que sub mo.Et vide pro huius declaratione.l.donationes.§.cuiusmodi.ff.de don.qui vult fm intellectū glo. q̄ vtilis actio ex pacto queratur alteri. ¶ Fallit in casu.l. Caius.ff.sol.ma.Sed adhuc Bart.in.l.stipulatio ista.§.si stipuler.dicit,q̄ illa regula, q̄ non queritur &c. Fallit in duobus casibus.primo in.d.l.Caius.Item in mutuo.& allegat istam.§.& hic tenet contrariū:tamen dic q̄ hoc, q̄ hic dicit, est verius: vt ibi videas. ¶ Item queritur fm Bal.in.l.cum patre.C.de iure dot.vcꝫ,quia Bart.vult q̄ vbi dñium remaneat penes dantem: q̄ tunc possit alteri stipulari:vnde fm eum dicit Bal.q̄ solum illa.l.Publia. habet locum quando deponitur alia res, q̄ pecunia numerata:quia quādo deponitur pecunia numerata transfertur dominium in recipientem.l.dies sponsaliorum.& l. Lucius.ff.depo.Et certe istud nō est verum:quia casus.l. Publia.non est restringendus.Quare loquitur de pecunia deposita in specie:& sic debet extendi, & non restringi. & sic non sit verum illud,quod dicit Bal.

Summarium.

1 Actio per liberam personam ex numeratione queritur.
2 Argumentum a solitis validum esse.
3 Consuetudine communi aliquid permitti contra regulas iuris.
4 Consuetudine induci pōt, vt alter alteri stipulari possit.
5 Stipulatio & numeratio si interuenerint,an oriatur actio ex stipulatione, vel ex numeratione?, vel ex vtraq̄? vide quatuor membra.& nn.8,vsqꝫ ad nu.13.
6 Libellus,ago ad centum, que dico me sibi numerasse, et anteq̄ numerassem sibi,promisit mihi per stipulationem restituere &c.num efficax sit?
Libellus hic num sit validus,peto decē, que tibi numerauī.ver.sed quid?
7 Obligatione inualida vitiata, an vitietur confessio valida ei adiecta?

§. Si nummos.

¶ Numeratione pecunie nostre absentis & ignorantis nomine facte absenti, actio queritur.hoc.d.
1 ¶ † Not.per liberam personam ex numeratione actionē tertio queri.Concor.C.per quas perso.nob. acqui.l.cum
2 per liberam. ¶ † Secundo ibi quotidie. Ilo.esse bonum
b argumentum a solitis[b].concord.de iudic.l.certi iuris.C.
3 de probatio.l.neq̄ natales.in fine. ¶ † Tertio not.q̄ per communem consuetudinem aliquid permittitur contra
4 iuris regulas. ¶ Ilo.vltimo.q̄ † potest induci ex consuetudine,vt alter alteri actionem querat.ff.de vsur.l.si quis donaturum.Ad hoc allegat Bal.in.l.de quibus.ff.de legib.in repetitione sua. ¶ Et oppo.contra istam text.scilicet q̄ istud non sit speciale,scilicet quod in mutuo alter alteri possit acquirere actionem: vt dicitur hic: quia idē in alijs contractibus, per.l.quoties.de donatio. que sub modo.& l.Publia,ff.depo.Hui.de Lun.confitetur istud b
argu.Bar.autem dicit,q̄ ideo speciale est in hoc casu,q̄ aut paciscor super re, que in traditione non definit esse mea:& tunc sit vera opinio Hui.de Lu.Si vero transiret dominium per traditionem:& tūc est speciale vt hic:quia in mutuo dominium semper debet trāsferri in recipientem:vt.§.appellata.Namybi quis per traditionē amittit

¶ Sic.tu dic, q̄ Bald.distinguit,aut est admissuma indice & aduersario:et q̄ tunc valeat probatio tacito cōsensu partiū: aut a iudice tm simpliciter, vel sub ptestatiōe: & tūc secus per not.in.c.j.extra de resti.spol.&c. De qua materia vide hic singulariter dñm Socin.qui plures conclus.posuit ad intelligentiā dicti statuti.& late per Lepol.cautela. 240.cū seq. qui allegat notam hic per Bald.& Roma.& miror q̄ nullus fideliter refert dis. Bal.hic ideo vi deatisvos eam originaliter. Piero.Lbucb.

b ¶ Solitis. vide late Socin. consi.ccv. incip. Difficultas. in secunda parte. Piero.Lbucb.

dominium, semper talis stipulatio, que est facta alteri, est inutilis: vt l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de stipuler. de ver. obli. ff instit. de inuti. stipu. §. alteri. ff. §. si quis alij. ¶ Sed hoc fallit in mutuo: vt hic est casus ff est speciale. ¶ Aldde primo, q̄ hic est speciale quo ad hoc: quia quando dñs stipulatur alteri super traditione alterius contractus. q̄ super traditione contractus mutui, queritur alteri vtilis actio: vt l. Publia. §. depo. secus in contractu mutui: quia acquiritur directa illi. l. si absentis. C. eo. ¶ Item est alia specialitas, q̄ licet quando dñs stipulatur super traditione aliud, q̄ illud quod deberetur, non valet stipulatio: vt l. cum res. C. de dona. tamen secus est in hoc contractu mutui: q: q̄uis stipulor alteri aliā pecuniam, quā numerauī: tamen queritur vt hic. ¶ Item est quarta specialitas, vcz: quia in alijs cōtractibus queritur ex stipulatione. Secus autem in hoc contractu: quia ex numeratione queritur actio tertio: non autem per stipulationē. ¶ In

5 glo. §. dicit Bart. prima combinatio est ista, qñ † nomine meo ꝛc. ff tunc si querik an ex numeratione, vel ex stipulatione oriatur mihi actio, ipse distinguit sic: q̄ aut certum est, q̄ numeratio fuit facta causa implende conditionis: ff tunc agitur ex stipulatione: vt l. stipulatus fuero. in fi. ff. l.

6 se. §. de noua. ¶ † Ex quo infert Bar.[a] q̄ fuit annullatus libellus iste: ego ago ad centū, que dico me sibi mutuasse: ff ante q̄ numerassem sibi ipse promiserat mihi per stipulationem restituere: ff in libello meo intento certi condict. tanq̄ ortā ex numeratione: cū primo promiserat sibi restituere per stipulationem. tamē dicit, q̄ ille libellus potest saluari: q: qñ stipulor mihi centū, que tibi numeraui, tūc: q: istud est mutuū ciuile, cui natura cooperak: ff sic potest agi ex numeratione. Et probak: quia verba libelli debēt intelligi fm mentē proferētis: vt l. inter stipulantē. §. si stipuler. de ver. obl. Ita tenet hic Bar. Sed cōtrariū tenet in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. §. de ver. oblig. Sed que sit verior: Spec. tenet opi. Bar. que est in §. Chrysogonus. in tit. de teste. §. j. ver. quid si mutuaui. q: cū libello in mutuo: videor libellare de mutuo ciuili, cui cooperak naturale: ff non de naturali cui cooperak ius ciule: quia forma libellandi inducta est de iure ciuili: vt l. j. C. de edē. Sed cert e ista quā, ipse hic tenet, est verior quicquid dixerit Spec. vt volo probare. Et primo sic, verba libellātis sunt intelligenda fm mentem proferentis: vt l. inter stipulantem. §. si Stichus. §. de ver. obl. Item verba libelli sunt largissime intelligēda: vt l. sed si possessori. §. item si iurauero. §. de iureiur. Unde hic constat, q̄ iste libellās voluit intentare solū de ciuili. Patet per instrumētum, qō produxit: vt patet in l. si ex cauf. C. de non nu. pec. ff ibi plene per doc. de ista materia, vbiuide, ff maxime per Bal. ff ante eum per Cy. ff alios scribentes ibi. ¶ Sed quid si dico decē peto, que tibi numerauī: an iste libellus sit validus? dic q̄ sic: quia ista verba impropriāt: quia intelliguntur de numeratiōe ficta. Bal. hoc ponit in l. vnica. in prin. C. de rei vxo. ac. in prin. Aut est dubiū, q̄ numeratio nō fuit facta causa multiplicāde stipulationis: ff tūc dic fm quod distinguitur per gl. ff doc. in l. si ita stipulatus fuero. §. fi. cū l. seq. §. de noua. Aut numeratio fuit facta ex interuallo post: aut ex interuallo ante. Si vero ex interuallo post: tunc semper agit ex stipula. non ex numeratione. Ratio: quia presumit facta causa multiplicāde stipulationis. Si vero ante: tūc aut loquimur de iure Digestor. ff tūc semper agit ex stipulatione. Fateor, q̄ animus contrahentiū debet esse, q̄ nolunt nouare: vt probatur in l. §. §. de noua. ¶ Si autem loquimur de iure nouissimo: tūc habet locū certi condictio: q: nō presumit nouatio: nisi expresse agat: vt l. fi. C. de noua. ita dixit Bar. Tamen teneo cōtra Innoc. qñ dicit, aut loquimur de iure Digestorū: ff tunc agit ex stipulatione. Quia de iure antiquo est regula, q̄ qñ in scōa stipulatione illud tantūdem interuenit. qō in prima: nunq̄ presumitur nouatio: vt l. si pupillus. §. fi. de noua. l. qui bis. ff l. scire debemus. §. de ver. obli. Sed hic tantundem fuit inductū: ergo non presumitur nouatio: ergo nō agitur ex stipulatu, sed ex numerato. ar. l. qui bis. ff eorum que ibi not. §. de ver. obl. ¶ Et dicit Bar. q̄ hec habēt locum qñ stipulatio fuit vtilis. Sed quid si fuerit inutilis? dic q̄ agit ex numeratione, nō aūt ex stipulatione: vt. §. §.

7 prox. ¶ † Sed quid de confessione adiecta obligationi inualide, an vitiata obligatione vitiet confessio? ff videt q̄ sic: q: vbi vitiatur principale, vitiatur ff accessorū: vt l. non dubiū. de leg. cum §. Sed cōtrarium est verius. Ita dicit Bar. hic, idē tenet in. d. §. Chrysogonus. ff Ang. in l. §. C. de prescrip. xxx. an. ff alleganit meliora infra q̄ Bar. ff probantur per Bal. in. d. l. si absentis. ff canon. in. c. Pisanis. de resti. spolia. De hoc est casus in l. ait pretor. §. permittitur. §. de minor. Aut stipulatio est vtilis pro parte, ff pro parte inutilis: ff tūc aut stipulor ab eodem, cui numeraui: ff agitur ex numeratione, nō autem ex stipulatione: vt. §. §. prox. Ex eo, quod hic dicit Bar. in §. quoniam. videlicet q̄ si pupillus numeratam pecuniam stipulatur sine tutoris authoritate, obligat naturaliter: quia pupillus si potest facere suam conditionem meliorem, nunquā variat obligationem passiuā. ¶ Ex quo limita iura, q̄ pupillus potest nouare, intellige de obligatione actiua: non autem passiua. Aut stipulor ab alio: ff tunc si ex illa stipulatione oriatur naturalis obligatio: tūc iura antiqua noluerunt, q̄ induceretur nouatio. Sed hodie non est verum: nisi expresse agatur: vt instit. quib. mod. tol. oblig. §. sed cum. ver. ideo nostra. ff C. de noua. l. fi. ff ibi de hac ma-

8 teria per doc. ¶ † Est secūda cōbinatio. Quando numero nomine meo, ff stipulor nomine alieno: ff tunc, aut stipulor persone, cui non possum: ff tunc nō valet stipulatio. Aut stipulor persone, cui possum: ff tunc valet: vt l. dominus seruo. §. de verb. oblig. ff instit. de inuti. stipul. §. ei qui.

9 ¶ Est ff tertium membrum, † scz quando stipulor nomine alieno, ff numero alieno nomine. Jn hoc dic q̄ aut stipulor illi eidem, cuius nomine numerauī: ff tunc, aut loquimur fm iura antiqua: ff tunc agitur ex numeratione, non autem ex stipulatione: vt. §. eo. §. quomā. Aut loquimur fm iura hodierna: ff agitur tunc ex stipulatione: vt l. §. C. per quas perso. nob. acq. ¶ Hec obst. §. §. prox. quia est correctus, ff etiam. §. Chrysogonus. ¶ Jn hoc tamen aduerte. Hoc idem tenet in l. stipulatio ista. §. si stipuler.

b ad fi. §. de verb. oblig. Sed Bal. reprehendit [b] in additionibus, quas fecit ad. ff. nouū in. d. §. si stipuler. Idem Angel. ff do. Rapha. ff omnes post Bald. ff hoc per casum in §. quoniam. ff respondent ad. l. §. per quas perso. nob. acq. Quia loquitur in casu diuerso: quia loquitur in stipulatione, scz accessoria: ergo debet extendi. Et facit: quia illa hypotheca est accessoria ad principale debitū: ff sic seqnitur suū principale. Probatur in l. emptor. in nomine. §. de hered. vel actio. ven. sed hic est stipulatio principalis: non autem accessoria. vnde ꝛc. ¶ Tamen licet omnes reprehendant, potest saluari. Et primo: quia si numero Sempronio nomine Titij, videor dominium pecunie mee in Titium transtulisse: vt. §. eo. l. singularia. ad do sic. ergo sequens stipulatio interponitur super re, que descēdit ex re mea, que non est mea: quia transtuli in alium. Et sic stipulatio, que super hac re fit, potius videtur facta nomine illius, cuius nomine numeraui, q̄ meo nomine: igitur. vnde si quis stipulatur nomine meo super re mea, mihi queritur: vt l. pe. C. ad exhib. ¶ Preterea posset dici, q̄ l. penul. loquitur quādo eadem res debet restitui: sed loquitur in diuerso. Unde dic q̄ istud non obst. quia consyderandū est: quia licet principaliter non stipuletur super re mea: tamen stipulatur super aliquo, qō pronenit ex re mea: vt l. q̄ procur. §. de procu. ff l. Julianus. §. fi procura. §. de act. emp. Ita in proposito ille, qui stipulatur aliā pecuniam, tamen stipulak propter rem meā: ff sic queritur mihi actio. ¶ Preterea licet reddak mihi alia pecunia: tamen fingitur eadem: vt. l. §. §. §. eo. ¶ Preterea facit regula. l. si generale. §. de pig. act. quia si vendo rem debitoris, ff stipulor super illa re: queritur ipsi debitori vtilis, per. d. l. si cōuenerit. Sic in proposito, si stipulor super pecunia numerata nomine alieno ꝛc. q̄ tunc queritur alteri stipulatio vtilis: ff sic patet per supradicta, q̄ Bar. potest

10 defendi. ¶ † Sed quid si ex interuallo post numerationē factā nomine tertij sequetur stipulatio nomine alterius: an sit nouata prima condictio ex ista stipultione? ff dic secundam stipulationem non valere: ff sic acquiritur actio ex secūda stipulatione. Sed tamen oritur actio ex numeratione ei, cuius nomine talis pecunia fuit numerata: vt l. nouare. §. de noua. ff l. §. C. de noua. Quia nouatio nō potest fieri sine speciali mādato: ergo nō potuit nouare illā

11 primam obligationem. ¶ Sed † quid si numero nomine alieno? ff stipulor nomine alieno? Jn hoc dic, q̄ prevalet

obligatio

a ¶ Bar. tuvide bic do. Are. qui singulariter distinguit articulum istū de materia late per Aleg. postalios in. §. Chrysogonus. hic allega. canon. in. c. si cautio. extra de fide instru. vbi late per Felyn. col. xxi. in fine. Piero. Ebuch.

b ¶ Reprehendit. adde q̄ contra Bart. tenet magis cōis opi. doc. licet Fulg. ff Roma. conētur hic eū defendere, ff etiā Pau. in l. fin. §. fi. §. de donat. de quo vide late concor. p Aleg. ff Jaf. ff per eosdem in. §. Chrysogonus hic allegato.

obligatio ex numeratione: vt. ĩ. de stipulat. seruo. l. i. §. iiij.

12 ¶ † Sed quid si stipulatus primo fui nomine vnius, post modum numero nomine alterius? Jn hoc dic q̃ Bar. dimittit indiscussum. Sed dic, q̃ ex prima obligatione oriatur actio: ꝛ sic ex stipulatione, nõ autem ex numeratione: vt. l. Stichum. §. pe. ĩ. de noua. ¶ Est ꝛ aliud membrum,

13 vcz, † quando numero nomine alieno ꝛ stipulor mihi: tũc aut numero nomine filij mei: ꝛ tunc queritur ex vtraq̃. Si vero numero nomine persone libere: ꝛ mihi stipulor: tunc non oritur actio ex stipulatione: vt. l. i. §. ij. ĩ. de stipulatio. ser. Hoc concludit hic Bart. Sed contrarium concludit hic Bald. ꝛ Jac. de Bel. vcz q̃ queritur mihi actio vtilis: vt. l. si absens. C. eo. in glo. pe. Et no. illud, q̃ nõ possit tolli actio quesita: quia est verum, q̃ tollitur sua: tamẽ queritur mihi mea. Ja. de Bu. videtur sentire opi. Bar. quia quãdo numero alicui nomine alterius, presumo: numerare nomine procuratoris: tunc pecunia erit eius, cuius nomine numerauit: ꝛ acquirit ei actio: vt. l. item queritur. §. is cui. ĩ. manda. Jn hoc dic, q̃ aut numero paruam quantitatem pecunie: ꝛ tũc presumitur queri, vt donatario: ꝛ tunc nulla actio resultat ex stipulatione: ꝛ tunc saluat Bar. Sinaũt est magna quantitas pecunie: ꝛ tunc presumitur numerasse nomine procuratoris: ꝛ tunc mihi queritur actio vtilis ex stipulatione: ꝛ directa acquiritur alteri. Sed que prefertur? dico q̃ directa prefertur: vt. l. procur. C. de procu. ꝛ ibi Bar. ꝛ. l. qua ratione. §. de acqui. rer. do. ꝛ ex his patet declarata opi. ꝛ etiam arg. sublatũ.

Summarium.

1 ¶ Uerba hec, permitto tibi vti pecunia mea: denotant contractum mutui.

2 Certi condictio vt nascatur in mutuo puro, an sit necessaria pecunie consumptio.

3 Periculũ mutuate pecu. ad mutuo accipientẽ pertinet.

4 Acquirende possessionis an sufficiat solus animus.

5 Depositum, an ꝛ quando per permissionem transeat in mutuum? ꝛ nu. i. cum. l. seq.

§. Deposui.

¶ Debitum ex vna causa potest conuerti in causam mutui, sola contrahentium voluntate, ꝛ sine vsu pecunie: nisi de vtendo fuerit actũ. b. d. cum. l. seq. ¶ No. † primo hec verba, permitto tibi vti pecunia mea, contractum mutui denotare. Ad hoc. ĩ. co. l. rogasti. ¶ † No. secundo, q̃ ad natiuitatem certi condictionis in mutuo puro, nõ est necessaria pecunie cõsumptio. ¶ † Tertio no. periculum mutuate pecunie ad mutuo accipientem pertinere. concor. C. eo. l. incendium. insti. eo. §. item, is. quod est verum etiã si contractus mutui subrogetur in contractum depositi. Jta est tex. hic. ¶ Jn glo. i. ibi, sed contra ꝛc. q̃ ad acquirendam possessionem sunt duo necessaria, scz animus et apprehensio corporalis: vt. l. licet. de acqui. pos. Sed Jurisconsultus hic videtur dicere, q̃ solus animus sufficiat. Huius timore est facta ista glos. que soluit primo. Sed quia ista prima solutio nõ videtur bona: ideo glos. formatvnam obiectionem. Hec autem scõa solutio non est visa bona glo. ideo trãsit ad aliam solutionem: omnes iste solutiones hic reprobant a doc. Quare Bar. ex mente Dy.

4 in. c. fine possessione. extra de reg. iur. lib. vi. † Sic distinguit, aut volo acquirere possessionẽ illius rei, que penes me est: ꝛ tunc aut voluntas dñi concurrit vna mecũ: ꝛ tũc aut scit ille dñs rem illã esse penes me, qui teneo: ꝛ tũc sufficit solus animus: vt. d. l. qua ratione. §. interdum. ꝛ insti. de rer. di. §. interdum. Aut dñs ignorat, q̃ illa detentio sit penes me: ꝛ tũc non est necessaria apprehẽsio nouiter: vt gl. sing. que est pe. in. l. quedam mulier. ff. de rei ven. Alii quando volo possessionem vnius rei, cuius detentio non est penes me: ꝛ tunc, aut non est in bonis alicuius: ꝛ tunc non sufficit aspectus ocularis: sed requiritur corporalis apprehẽsio: vt. l. iij. §. Heratius. ĩ. de acq. pos. Aut illa res licet nõ sit penes aliquẽ: est tamen in bonis alicuius: ꝛ tũc aut habeo voluntatem dñi ad illam acquirendam: ꝛ tunc sufficit visus corporalis absq̃ corporali apprehẽsione: vt l. si quis meo. §. si venditore. ĩ. de acquir. pos. ꝛ. l. i. §. quod si iusserim, eo. ti, aut dñs est ignorans: ꝛ tũc non sufficit ocularis apprehensio: sed requirit corporalis possessio, vt pe de intres: vt. l. i. in princ. ĩ. de acq. pos. ¶ Jn gl. ij. Jsta gl. est notãda: quia tenet, q̃ duplex est certi cõdictio. ¶ Jn glo. l. q̃ si ab initio. Jsta prima solutio reprehenditur per doct. ideo glos. transit ad secundam solutionem Hug. de Lu. fin qõ hic Bar. refert, aliter dixit. Sed male vt hic dicit Bar. Alia fuit opi. Ja. But. qui dixit, q̃ in. §. deposui. fuit ratio: quia iste vsus pecunie fuit permissus ex interuallo: ꝛ sic resultat nouus contractus mutui ex ista permissione: ꝛ sic derogat primo cõtractui depositi: vt patet in. l. pacta nouissima. ĩ. de contraben. emp. ꝛ. l. si quis ante. Sed in. l. quod ab initio. dicit, q̃ fuit secus: quia fuit permissus ab ipso initio: ꝛ sic non derogat primo contractui: sed corroborat ꝛ declarat primum contractum: non autẽ annullat. ꝛ ista ratio confirmat se cum glo. Sed Bar. dat aliam rationem, vcz q̃ istud verbum, velles, recipit determinationem ab ipso actu: ꝛ tũc contractus depositi trãsit in contractum mutui. Si vero illud verbum, volo, recipit adiunctam actui, qui requirat factum: tunc requitur ad hoc, vt sit mutuum, q̃ interueniat vsus pecunie. Sed certe ista ratio nõ conformat se nostro textui: q̃ videtur velle, q̃ istud verbum, velles, fuerit appositum in. d. §. deposui. qõdiuinare est. ꝛ istud idem esset in. l. quod si ab initio.

5 Unde Bal. sequitur glo. ¶ Unde dic, † quãdo queritur, an depositum trãseat in mutuũ ante vsum, vel post vsum per permissionem, qõ aut permittit vsum pure, aut conditionaliter. Primo casu: aut permittit rogatu debitoris: ꝛ tunc transit in contractum mutui, ꝛ sine vsu pecunie: vt in §. deposui. aut vero roganit debitor: ꝛ tũc siue ante vsum, siue post, nunq̃ pecunia transfertur in mutuũ. l. Lucius. ꝛ. l. quesitum. ꝛ. l. dies sponsalitorum. §. i. ĩ. depos. Unde intellige istum. §. quando est cõcessus vsus rogatu debitoris: ꝛ presumitur vsus concessus ex qualitate deponentis: vt est glo. sing. in. l. dies sponsalitorũ. in. d. §. i. ¶ Unde quando quis deponit pecuniam in specie, ꝛ deponẽs vtitur: tunc committit furtum: vt. l. iij. §. i. ĩ. depo. Et ista procedunt quando permittit vsum pure. Quid si sub conditione: puta si nauis ex Asia venerit, permitto te vti hac pecunia penes te depposita: ꝛ tunc non transeat in mutuũ ante vsum, vel post vsum. Hic est text. in. l. qõ si ab initio. concor. tex. in. l. i. §. qui pecunia. ĩ. depo. ¶ Ex cõtra istum tex. arguitur, q̃ imo contractus depositi nunq̃ transit in contractum mutui: quia vbi cõtractus penderet ex mera voluntate debitoris: tunc cõtractus est nullus: vt. l. a Titio. §. fi. ꝛ. l. stipulatio ista. non valet. ĩ. de ver. obl. Sed certum est, q̃ si dico, si velles, iste contractus pendet ex volũtate debitoris: ergo iste contractus est nullus. Dic q̃ ista regula est vera: quando dependet ex mera volũtate expressa. Secus autem si ex volũtate velata ꝛ ad factum redacta: vt hic ꝛ in. l. nunq̃. ĩ. de cond. ꝛ demon. ¶ Secundo op. q̃ hic dicit, q̃ ex nuda voluntate vnus contractus, scz depositi, transeat in cõtractum mutui de. l. si precio. C. eo. quia imo requiritur stipulatio. dic, q̃ contrarium procedit quando pecunia non extabat: vt in contrario: secus si extat, vt hic, ꝛ. ĩ. eo. l. singularia.

Summarium.

2 ¶ Uerba hec, pecunia vtaris, causant contractum mutui ante pecunie vsum.

3 Damnum, quod ego sentio ratione seruitij per me tibi impensi, vel impendendi, debet per te mihi resarciri.

4 Principale propositum est spectandum, vt intelligamus cuius gratia sit celebratus contractus.

5 Periculum casus fortuiti, ad quem pertineat?

6 Bidellus, qui debet custodire libros: an teneatur si perdat libros de casu fortuito?

7 Statutum si dicit, q̃ in fauorem bannitorum, non possit aliquid statui: ꝛ aliud statutum postea dicat, q̃ quicunq̃ ceperit bannitum lucretur centum: si iste bannitus ceperit alium bannitum, an debeat habere centum?

8 Ambasiatores si fuerint derobati, an respublica teneat eis resarcire damnum?

9 Armiger volens adiuuare dominum, si perdidit arma an dominus teneatur resarcire damna?

10 Mutuo si quis amico rem aliquam roganti, dederit, vt

a ¶ Cõsului. vide omnino hic Jas. qui aliqua posuit circa declarationẽ huius doctrine, g tamen tenet cõtra Ludouic. Mieron. Lbuc.

ea vendita nummis vteretur: an iste debitor teneatur restituere quantitatem pecunie: an vero si velit restituere eandem rem possit inuito creditore?

1 **Rogasti me.** ¶ † Pecunia redacta ex venditione rei mee, nuda contrahentium volũtate in mutui causam conuertitur: ⁊ periculum rei tradite ad vendendum, vt quis eius precio vtatur, pertinet ad tradentem, si tradẽs eam venalem habebat: alias ad recipientem. hoc dicit. ¶ Nota primo, q̃ † ista verba, pecunia vtaris, causant contractum mutui ante pecunie vsum. fac.
2 cit. ff. eodem. l. certi condictio. in principio. ¶ † Secundo not. q̃ damnum illud, quod ego sentio ratione seruitꝰ per me tibi impensi, vel impendendi: debet per te mihi reſarciri. quod. j. ad questiones deducetur specialiter.
4 ¶ Ultimo not. † quod attendendum est principale propositum, vt intelligamus cuius gratia sit contractus celebratus, nõ autem fm. concor. ff. eo. l. si quis nec causam. ¶ In glo. super verbo, vẽdideris. in princ. dic, q̃ aut pecunia redacta ex re alterius est accepta, ⁊ tunc aut voluit q̃ sit mutuũ: ⁊ tũc est mutuum, vt hic. Aut voluit q̃ esset mutuum: ⁊ tunc non est mutuum. Aut pecunia adhuc nõ est redacta, ⁊ exacta: ⁊ tunc habet locũ. l. rogasti. j. de prescript. verb. ¶ In glo. in verbo, culpa ⁊c. arguitur de. l. incendium. C. eo. ⁊. l. quẽ fortuitis. C. de pig. actio. vbi dicitur, q̃ periculum casus fortuiti non pertineret ad recipientem, sed ad dantem. Sed hic dicitur cõtrarium. In hac glo. ponuntur plures solutiones: vna fuit Joan. alia fuit Azo. ⁊ dic, q̃ opi. Azo. est verior. Et probatur: quia
5 iste cõtractus est factus gratia recipientis: † vnde dic. q̃ aut loquimur in contractibus, qui fiunt gratia vtriusq̃: ⁊ tunc tenetur de lata culpa ⁊ leui. Aut fit gratia dantis: ⁊ tunc tenet de dolo, lata, ⁊ leui. Aut gratia recipientis: ⁊ tũc tenetur de leuissima: vt. l. si vt certo. ff. nũc videndũ. j. commo. ⁊ sic est contra solutionem Jo. vt dixi. ff. eod. l. si quis nec causam. ¶ In glo. super ver. perierit. Ista glos.
6 facit, † nunquid bidellus, qui debet custodire libros, teneatur si perdat libros ⁊ q̃ iste contractus est celebratus gratia vtriusq̃: ⁊ ideo tenetur de dolo ⁊ lata ⁊ leui culpa: an autem teneatur de casu fortuito: istud dependet ex notatis hic ⁊ in. l. si gratuitam. ff. i. j. de prescri. ver. ¶ Ulte-
7 rius facit ad questionem, fm Bal. Primo, † Statuto cauetur, q̃ in fauorem bannitorum nõ possit aliquid statui. Aliud statutum dicit, q̃ quicunq̃ ceperit bannitum lucretur centum: nunquid si iste bannitus ceperit aliũ bannitum debeat habere centum: ⁊ primo videtur q̃ non: q̃ nihil valet cum in ipsius fauorem nihil poterat prouideri: quia statutum est factum in odium bannitorum: vnde non debet conuerti in eorum fauorẽ: quia odiosis ⁊ exbãnitis non videt propositũ esse premiũ: vt in. l. Lucius. ff. Lucius Titius Damã. j. de leg. ij. Sed in contrariũ ipse determinat: quia istud statutum nõ dicitur factum principaliter in fauorem bannitorum, licet secũdario ex accidenti afferat commodum: sicut dicimus de exceptione favorabili ⁊ odiosa: vt. j. de condic. indeb. l. qui excep. Scõ: quia istud statutum debet referri ad quoscunq̃ propter publicam vtilitatem: cum tale statutum factum sit fauore rei publice: vt in. l. si quis in graui. ff. vtrum. ad Silla. ⁊. ff. Lucius Titius. nõ obst. fm eum: quia loquitur in causa lucratiua: hic vero in onerosa: vt. C. de fideius. l. si Barsatoram. Idem decidit Bal. in. l. j. C. de precib. Imp. offe. ⁊ in. l. j. ff. Offilius. ff. ne quis eum, qui in ius voca. ⁊ in. l. liberas. de statu homi. ⁊ in. l. cum mulier. in. viij. col. in repe. j. solu. matrimo. Et idem determinauit Alb. de Rosa. in tractatu statutorum in vltima parte. ¶ Secundo indu-
8 citur ad questionem, † Ambaxiatores fuerunt derobati, an respublica teneatur eis reſarcire. Ista questio fuit in persona Jo. An. ⁊ obtentum contrarium. vide per Bar. in. l. si seruus. ff. i. j. de fur. ⁊ per Bal. in. l. inter causas. ff. nõ omnia. j. mandã. ¶ Item facit ad aliam questionem, vc3,
9 Quidam † armiger volens adiuuare dñm: perdidit arma sua: nũquid dñs tenetur reſarcire damna? Inno. hãc questionem tãgit in. c. sicut. extra de iureiur. per Ly. ⁊ gl.
10 leg. Jul. de vi. ¶ Stante casu huius. l. debitor, cui tradita est res vendenda, vt precio vteretur: illam rem vendidit, vt pecuniã mutuo haberet: postea vult dare illã rem:
a creditor vult pecuniam: quid iuris? Ego cõsului a, quod possit debitor dare rem, per not. per Bar. in. l. ij. ff. mutui. ff. eo. ⁊ per not. in. l. si fundũ per fideicommissum. de leg. ij. ⁊ ita obtinui contra do. Fellũ de sancto Geminiano. imo plus, q̃ si lata esset sentẽtia, debitor posset soluere ipsam rem. Et ratio: quia istud priuilegium etiã durat post sententiam: vt. l. fideiussor. ff. eo. de iudic. vbi quis in executione sentẽtie obtinet. ¶ Item limita hic. l. si rogasti. quia aut res data est estimata, aut non: primo casu immediate incipit esse mutuum: vt. l. si pro mutua. C. eod. aut datur res inestimata: ⁊ tunc habet locum istud, quod in ista lege dicitur.

Summarium.

1 Obligationem rei in plus q̃ sit, trahi non posse. Et quid in obligatione mutui naturalis? nu. seq.
3 Pactum super vsuras nudum, an pariat actionem?
4 Donatio amplioris valoris in contractu venditionis fe-neratitio. ecquid valeat?
5 Pactum id non valere, in quo factum obligationis auctiuum adiscitur. Et quid in pacto, quo mutuum reddi debet, vbicunq̃ dans eguerit? nu. 6.
7 Promittens Romam ire sub pena: num si non eatur, promitti efficax sit, vt peti queat? Et quid si pena contractui adiecta iurata sit. nu. 8. ⁊. 9.

§. Si tibi dedero.

¶ Obligatio que re contrahitur, po
1 test contrahi ad minus, non autem ad plus. b. d. ¶ † Nota, impossibile fore obligationẽ rei, in plus trahi q̃ sit. Concor. C. de nõ nu. pec. l. multa. facit. l. si tibi decem. ff. de pac.
2 ¶ † Nota q̃ obligatio ad mutuũ naturale non in plus cõtrahitur, q̃ datum: secus in obligatione ad cimle tãtam: vt. ff. eo. l. ij. ff. ii. ¶ In glo. super ver. posse. Ista glos. vult
3 q̃ † pactum nudum super vsuras non pariat actionem. Sed contra qe. l. frumenti. C. de vsur. vide doc. in. d. l. frumenti. quia ibi est casus specialis. ¶ In ea. ibi, nec vt donatio. Ista glo. non dicit verũ: quia vbi possumus presumere aliam cõtractum: nunq̃ presumimus donationem: vt. l. cum de indebito. j. de proba. quia potius fuit necessitas, q̃ liberalitas. Sed in necessitatibus nemo liberalis
4 est. ¶ Et † istud facit ad contractus vsurariorũ, quando apponit in instrumento, q̃ donat ⁊c. Nunquid valeat? ⁊ certe non, vt in. c. consuluit. extra. eo. ⁊. C. de vsuris. l. eos. ¶ In ea. glo. circa fi. ibi, quicquid sorti accedit vsura est. Adde. xiiij. q. ij. in. c. j. ⁊. c. plericq̃. Et ratio est: quia est vsura. contraria glo. allegat Bar. in. l. sed si quis. ff. ii. ff. si quis
5 cau. † In hoc Bar. distinguit, q̃ aut ratiõi quantitatis adiscitur factũ obligationis augmentatiuum: ⁊ tunc tale pactum non valet: vt hic, ⁊. l. hactenus. in fi. cum. l. seq. j. de consli. pec. Et pone exemplũ, mutuo tibi. g. ⁊ facio pactũ, q̃ debeas ire pro me Romam: ⁊ etiã q̃ debeas reddere alia. g. ⁊ est ratio glo. hic: q̃ quicquid sorti ⁊c. Aut ipsi dationi quantitatis nõ adiscitur factũ obligationis augmẽtatiuum: sed facilioris exactionis: ⁊ tũc sit validũ: vt. d. ff. ii. ff. si quis cau. ⁊. l. qui autem. ff. i. j. de constit. pec. Et istud fait de intentione Ja. Bu. ¶ Ex quibus decidite vnum,
6 vc3, † mutuo tibi. g. cum pacto, q̃ quãdo indigebo tu debeas restituere: an tale pactũ valeat? videtur q̃ sic: quia illud venit in obligatiõe, quatenus de iure est licitũ. Sed contrarium est veritas: quia illud pactũ augmentat obligationem. ⁊ ideo nullũ est. Sed de hoc est gl. multum fm gul. xiiij. q. iij. c. si feneraberis. vbi fing. gl. Et ratio huius glos. est: quia pactum est augmentatum. ¶ Et ad. l. sed si quis. ff. ii. distingue aliter: quia aliquando in obligatione versatur factũ: ⁊ loco obligationis facti succedit obligatio dandi: ⁊ tunc est valida: vt. d. ff. fin. Aliquando principalis obligatio versatur in obligatione quantitatis: et tunc ideo secundaria obligatio succedit principaliter cũ ista: ⁊ tũc non valet, vt hic. Ratio q̃ sapit vsurariam pra-vitatem: quia augmentat obligationem. ita Raph. con-
7 cor. ¶ Sed stat dubium fm Bart. Sed † quid si promittis ire Romam, ⁊ si non ieris promittis penam: nũquid ista promissio possit peti: hoc est magnum dubiũ. Et dic

q̃

quod aut pena adijcitur dationi quantitatis: ⁊ tunc non potest exigi, nisi quatenus interest: vt.l.cum allegas.C. de vsuris.Et ratio: quia presumitur adiecta in fraudem vsurarum:vt.l.seruus ea lege.ff.de seruis exportan. Aut pena non adijcitur dationi quantitatis: sed adijcitur facto obligationis augmentatiuo: ⁊ tunc non potest exigi nisi quatenus interest: quia vltra nulla est adiectio: vt.l. non dubium.C.de leg.⁊.l.cum lege.ff.de fideiussorib. Si enim ipsum factum est nullum: ergo ⁊ ipsa pena est nulla:vt.l.Scius ⁊ Augerius.ff.ad legem Falcid.Aut adijcitur pena facto non augmentatiuo: sed facto facilioris exactionis:⁊ in hoc fuerunt varie opiniones doctor.antiquorum ⁊ moder. Jaco.Butrig.in.l.cum allegas. Et hic dicit, ꝙ sic.Et ratio: quia si principale est validum: ergo ⁊ accessorium. Sed istud pactum inductum gratia facilioris exactionis est validum: ergo ⁊ ista pena. ¶ Preterea probatur hoc: quia vbi pena adijcitur secundario pacto,videtur adiecta principali:vt.l.Lucius.ff.de actio. empti.⁊.l.sed si quis.ff.si.ff.si quis cautio.⁊.l.si penam.ff.de verbo.oblig. ¶ Dy.in.l.cum allegas.C.de vsur. sequens opin.Dy.in.l.cum seruus.de conditio.⁊ demonstra.tenet contrarium,⁊ dicit ꝙ ista pena non potest peti. Et probant hoc tali ratione: quia in dubio semper inspicitur principalis obligatio quantitatis: non autem secundaria: vt.l.si quis nec causam.ff.cod. Sed clarum est, ꝙ principalis obligatio est obligatio quantitatis: ⁊ sic promissio est nulla. ¶ Preterea ista obligatio facti est accessoria: ergo debet sortiri naturā obligationis principalis. Sed certum est ꝙ si quid adijcitur obligationi quātitatis, est nullū:vt.d.l.cū allegas,ergo ⁊c. ¶ Preterea: quia istud quod adijcitur, presumitur adiectum in fraudem legis: ergo istud factum,⁊ istud pactum est nullum.Et istis rationibus mouetur ad tenendum contrarium.Barto.hic de mente Jac.Butri.Sed aliter distingnit:quia aut per istud factum facilius ⁊c.fuit adiectum incontinenti:⁊ tūc pena adiecta ipsi facto nulla: vt.l.si venditor.de priuileg. credi.Aut ipsum factum non est appositum incontinenti:⁊ tunc remissio pene est valida: vt probatur in.l.quamuis.ff.de solutio.⁊.l.Titius.ff.de pignor.act. ¶ Bal.in.d. l.cum allegas.dicit quod ista cōfyderatio magistri sui est vna truffa,per.l.si mulier.C.ad Velle.quare ipse dicit, ꝙ aut ille qui adijcit factum causa facilioris exactionis, est solitus fenerari:⁊ tunc sit vera opinio Jac. Butrig.Sed contrarium tenet Jo.And.in rubrica de solutio.in.ff.ante omnia.vers.sequitur.⁊ tenet indistincte, ꝙ tale factum sit nullum. Et ratio: quia istud accessorium debet sequi naturam sui principalis.Sed clarum est, ꝙ si pena adijceretur facto principaliter,id est,dationi quantitatis, est nulla:vt.ff.dictum ⁊c. ¶ Et sic habes omnes opin.docto. excepto tamen Ang.in.l.stipulatio habere licere.ff.alteri.qui tenet opin.Dy.in.d.l.cum seruus. ¶ In hoc concludo breuiter: aut in datione quantitatis versatur mutuum:⁊ tunc si in adiectione ista, adijciatur pactum cum pena:tunc istud pactum est nullum,⁊ etiam pena:quia in fraudem vsurarum.⁊ hoc per rationem huius glo.hic:siue sit solitus fenerari,siue nō.Aut pena est adiecta facto, quod factum est accessorium obligationi quantitatis habenti alium contractum,ꝫ contractum mutui:⁊ tunc habet locum opin,Jac.Butrig.in.d.l.cum allegas.sez an sit solitus fenerari,an non: tamen in secreto conscientie tenerem contrarium;quia semper presumetur in fraudem legis pena adiecta:vt.d.l.Lucius.ff.idem Papinia.ff.de actio.emp.Quare credo ꝙ opin.Dy.sit vera in.d.l.cum
8 seruus. ¶ † Sed nunquid ista pena adiecta contractui iurato,possit peti in eo, quod plus interest:⁊ videtur ꝙ non.tamen de hoc sunt varie opin. tam apud antiquos, ꝫ apud nouos.Et primo glo.est in.l.vnica.in fi.C.de sen. que pro eo.⁊ vna est in.ff.omnes.instit.de actio.Bartol.⁊ Ang.in.l.ff.ff.idem si in facto.ff.de ver.oblig.⁊.l.stipulatio ista.ff.alteri.ff.de ver.obli.⁊ per cano.in.c.dilecti. extra de arbi.⁊ in.c.suam.⁊.xij.q.ij.c.fraternitatis.Communis cōclusio est, ꝙ possit pena peti quatenus interest: maxime si illa pena sit promissa per pactum nudum, per.l.si seruus
9 ea lege.ff.de seruis exportand. ¶ † Sed quid si iuratur, ꝙ dabit penam istam,poterit petere totum,vel solum illud quod interest:⁊ primo ꝙ non nisi quatenus interest. Sed do.Pet.de Ancha.tenuit contrarium in quodam
a consilio quod incipit [a], Apud antiquos ⁊ modernos.et allegat rationem:quia omnis pena adiecta propter contemptum iudicis,etiam plus ꝫ interfit peti potest,per.c. dilecto.extra de arbi.⁊ per.l.i.ff.si quis ius dicen. non obtempera.ergo multo magis si fit adiecta in contemptum diuine maiestatis,per.c.vergentis.extra de heretic. De his est casus in.l.si quis maior.C.de transactionib. Tamen credo,quod non possit peti vsura quadrupli: vt instituto.de actionib.ff.actiones.

a ¶ Incipit. qō tamen consiliū nunquam potui reperire. Piero.Cbuch.

Summarium.

1 ☞ Seruum fugitiuum effectum statim liberam peculij administrationē perdere.Et quicquid in fuga facit, presumi aduersus dñi voluntatem facere.nu.2.
3 Seruus fugitiuus ⁊ si possessionem ac rerum dominia acquirat,certi tñ condictionem ex mutuo non acquirit.
4 Mutuum aliene pecunie cōsumptione recōualescere iura dicentia qualiter ⁊ quando procedant.
5 Mandato suscepto,si procurator malignus ac ribaldus efficiatur,num mandatum reuocatum cēseatur:Et quid si statum mutarit:nu.seq.
7 Bannitos fugitinis assimilari.Et quis inde effectus.

§. Si fugitiuus.

¶ Seruo mutuante pecuniam domini voluntate,nascitur certi condictio:si vero cōtra domini voluntatem,non statim nascitur: sed post consumptionem.
1 hoc dicit. ¶ Not. † ꝙ seruus effectus fugitiuus incontinenti perdit liberam peculij administrationem.concor.ff.
2 de pecul.l.libera. ¶ † No.secundo quod quicquid seruus post fugā facit,presumitur contra dñi volūtatem facere.
3 ¶ No.ꝙ † licet per seruum fugitiuum rerum possessio ac dominia acquirantur: vt.l.i.ff.per seruum qui in fuga. de acqui.pos.non tamen acquirit certi condictio ex mutuo.
4 ¶ Ultimo no.ex fine huius litere singulariter,ꝙ † omnia iura mundi dicentia mutuum pecunie aliene reconualidari consumptione, procedūt quando consumptio facta est bona fide:secus si mala.Quoniam tūc non reconualescit mutuum:nec eius orit condictio,vt hic est casus fing.
5 ¶ Iste tex.facit ad questionem,† procurator post mādatum susceptū est effectus vnus ribaldus , an presumatur reuocatum mandatum:⁊ certe sic per istum text.Ita no. tu istum tex.facit.de solu.l.si Cornelius.⁊ Lyn.in.l.filius.
6 C.de furt. ¶ Quid † autem si est mutatus status:vt quia bannitus:an definat mandatū:⁊ certe sic.Ita dicit Bal. hic per tex.in.l.cum quis.in principio.ff.de solu. ¶ Hoc tamen est verum quando mandatum est voluntarium: secus si necessarium : vt, quia quis suscepit mandatum de mandato iudicis:vt.l.qō si forte.ver.quid ergo.ff.de solu. ¶ Item hoc verum:nisi ille qui potest soluere vtriq;,scz procuratori ⁊ dño.ita dicit Angel. per.l.Stichum.ff.vsufruc.ff.de solu.⁊ facit quia propter factum ⁊ debitū procuratoris,non debet mihi obesse facilitas soluendi , cui voluero. ¶ Ulterius dicit Bald.ꝙ † banniti semper assimilantur fugitiuis.Ex quo resultant magni effectus.⁊ primo,quia isti damnati semper poterunt capi pro debito. Idem voluit in.l.Stichus seruum.ff.de seruis exportan. ⁊ Spec.in tit.de cōpet.iudi.in.ff.j.ver.quid si aliquis Senensis.per.d.l.Stichus seruum.

Summarium.

1 ☞ Furiosus cui equiparetur:Et quamuis superueniens furor ea,que furioso euentu superueniunt contrabi impediat,nō impedit tamen ea committi , que de preterito consensum habent.
2 Furem ex suo contractu agere posse.
3 Condictionem certi ad eandem pecuniam mutuatitiam tēporibus diuersis oriri posse.Sed ⁊ aduersus eā quoq; prescriptiones diuersas diuersis itidem tēporibus dari posse.⁊ nu.5.
4 Ius idē de parte quo ad partē,qō de toto , quo ad totū.
5 Protestatio domini aut adminitio,quando rei sue apud alium existentis,impediat vsum:

6 Condictionem certi vnam atq; eandem sue prescriptionis diuersis temporibus cursum habere posse. Et in mutuatam pecuniam condictio certi quando detur?

7 Condictione certi agenti, num dominij questio opponi possit? Et agens rei vendicatione quid probare debeat?

Si a furioso. ¶ Licet ab initio nulla sit obligatio mutui ratione deficientis consensus, vel mutuate pecunie aliene: nihilominus postmodū reconualescit consumptione sequuta. b. d. cum princ. seq.

1 ¶ †No. q furiosus equiparatur ignoranti. concor. ff. de actio. eodē lib. l. i. §. furio. ⁊ quod habetur in. l. qui ad certum. ff. loca. ⁊ quemadmodum legatum acquiritur ignoranti, etiam quo ad trāsmissionem: vt. l. cum pater. §. furdo. de leg. ij. ita ⁊ furioso: vt. C. de cura. fur. l. fi. §. i. ¶ Secundo no. q licet furor superueniens impediat contrahi ea, que superueniunt in furioso euentu: vt. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso. ⁊. C. de neg. gest. l. furioso. tamen non impedit ea committi, que habent consensum de preterito, de quo vide in. l. si seruū. ⁊. l. si alicui. ff. de acquir. pos. ⁊ vide quod ibi digi. ¶ Jn. l. nam ⁊ si fur.

2 in princip. †No. furem ex contractu suo agere posse. concor. ff. de condic. indeb. l. fi vbi bona predia. An autem als agere possit? dic vt in. l. ita q̄ filio. §. j. ⁊. §. ita q̄ fullo. ff. de

3 furt. ⁊ extra de restit. spol. c. in literis. ¶ †No. secundo, q certi condictionem ad eandem pecuniam mutuatam, diuersis temporibus oriri potest. ¶ Ex hoc infertur, q diuerse prescriptiones ⁊ diuersis temporibus ad vnam tamen certi condictionem cōpetentes dari possunt. ¶ No.

4 q † idem iuris est de parte quo ad partem: quod est de toto, quo ad totum. concor. ff. de rei vend. l. que de tota.

5 ¶ †No. q admonitio aut protestatio dñi impedit vsum rei apud alium existentis. quod magime verum est, si ante aurem iudicis protestatio fiat: vt. l. fi. ff. de lege commis. ¶ Et ad illud, qđ digi, q diuerse prescriptiones ⁊c. declara, quia dicit, quid si non sit consumpta, nisi pro parte. Ex

6 quo † resultat, q vna certi condictio, que resultat ex vna eadem causa potest habere cursum sue prescriptionis diuersis temporibus. ¶ Jn glo. super verbo, cōdictionem. Prima opinio est falsa: quia est contra text. ⁊ pro hoc facit. l. si quis pro eo. §. fi mortuos. ff. de fideiuss. ¶ Preterea facit. l. non omnis. ff. eo. Sed hic furiosus non habet consensum: igitur ista opinio falsa, glos. transit ad aliam, que adhuc reprobatur per glos. vnde transit ad tertiam. vel dic q oritur ex equitate legis: vt. l. si et me ⁊ Titium. ff. eo. Alij volunt dicere, q oritur ex numeratione: quia fictus consensus videtur affuisse. Sed ista opinio est falsa: quia vbi requiritur verus consensus, nō sufficit fictus: vt. l. qui ad certum. ff. loca. Sed iste contractus mutui requirit ve-

a ¶ Glos. cuius opi. communiter approbat p doctores hic. Piero. Lbuc. a rum: ergo non sufficit fictus. Quare tene glo.[a] vez q oritur ex generalitate. Jtem q oritur ex equitate. ff. eodē. l. si ⁊ me ⁊ Titium. ¶ Jn glo. super verbo, consumpseris. in prin. dic q aliquādo aliena pecunia mutuatur nudo pacto: ⁊ tunc non datur certi condictio ante q̄ cōsumpta sit. Si autem interuenit stipulatio: ⁊ tunc datur certi condictio ante consumptionem, vt. d. l. q̄nis. ¶ Jn ea. glos. sed quid si alienam. Bart. addit duas rationes: quarū nulla est bona. primo quia reddendo eādem pecuniam liberat quis: vt est glo. ff. eo. l. ij. in princip. Sed certum est q vbi cunq; pecunia perit facto creditoris, q tūc liberatur debitor: vt. l. si opera. de doli except. Et patet, q perierit: q ipse debebat mihi mutuare suam. igitur ⁊c. Sed ista non est bona. ⁊ patet quia. l. si opera. loquitur quādo pecunia, quam soluit, perit facto creditoris: secus autē si perit illa, que potest solui: vt. l. incendium. C. eo. ¶ Secūdo arguit Bar. quia vbi genus debet respectu speciei: quia peremptа specie, tunc liberatur a genere: vt. l. in naue. ff. loc. Sed clarum est, q ista species perit, igitur ⁊c. Sed istud nō est verum per. d. l. incendium. ⁊ insti. eo. §. item is. quare per glo. potest dici, illa ratio vez, quia vbi quis est obligatus ex stipulatione ad reddēdam pecuniam sit obligatus ex

7 causa: vt. l. ij. §. perinde. ff. de doli exce. Sed clarū est, q nō est adimpleta causa: si non adimpleta, ergo habeo exceptionem doli. ¶ Jn ea. glo. ibi, item quid si dedi. Barto. post Buil. de Lun. querit de questione vulgari, de qua in l. ij. §. mutui. ff. eo. ſ. † an agenti certi cōdictione possit opponi questionem dominij per conuentum? ⁊ in hoc varie fuerunt opi. Ly. in. l. ij. C. eo. secutus opi. Pet. de Bellaperti. Bar. hic sequitur opi. Ly. in. d. l. fi. ¶ Sed Buil. de Lu. in. l. non nuda. C. eod. qui tenet q̄ non potest per. d. l. pinde. ff. eo. fm vnam lec. Et pro ista opi. facit illud, quod dicitur in. l. si ita, vt fur. ⁊. l. si alienam. ff. sol. mat. ⁊ ibi Bar. Sed clarū est q̄ ille cui mutuo, habet causam a me: igit. Sed si tenet contrarium, scz q̄ vbi cōuentus dicit se velle probare, q̄ illa pecunia non fit mutuātis: debet probare. Sed istud est dubium, an debeat probare: quia quilibet debet probare illud, quod est causa sue intētionis: vt. l. ij. ff. de proba. Sed causa est, q̄ non est dñs: igit ⁊c. ¶ Posterea agens rei vendicatione, dominium debet probare: vt in. l. fi. C. de rei ven. vnde agens certi cōdictione, debet probare dominium. ¶ Sed do. Bart. hic ⁊. ff. eo. in. l. ij. §. mutui. ⁊ in. l. ij. C. eod. tenet q̄ possit opponi, quando conuentus offert se probaturum, ⁊ probat: quia si conuentus probat non fuisse illius mutuantis. Jtem non fuisse alicuius: ergo in bonis nullius: si in bonis nullius: ⁊ tunc cōceditur occupanti. Unde Bar. dans cautelam ad probādum dñium, dicit q̄ primo debet articulare, q̄ non fuit in bonis alicuius. de hac materia vide in. l. rem, que nobis. ff. de acqui. pos. ¶ Jn hoc Bar. de Sali. dedit mihi causam faciendi magnam distinctionem: ⁊ primo quando est cōsumpta, dic: aut illa pecunia cuius respectu ago, est cōsumpta: ⁊ tunc aut est consumpta bona fide: ⁊ tunc nō potest obiscere, vt hic. Aut est cōsumpta mala fide: ⁊ tūc potest: vt. ff. eo. l. rogasti. §. fi. vbi tex. est singularis. ⁊ hoc procedit quādo constat alium dñm. Aut ista pecunia est vsucapta: ⁊ tunc non potest obisci: vt. l. ij. §. fi. ff. eo. ⁊. l. si alieni. C. de dona. Aut ista pecunia nō est consumpta neq; vsucapta: ⁊ tūc si cōstat cuius sit, ⁊ potest obisci: vt. ff. eo. l. proinde. Pro quo facit illud. ſ. q̄ vbi exceptio pōt enerуare intentionem ⁊ exceptionem agentis, q̄ tunc potest obiici talis exceptio: vt. l. fi quis ad se fundum. C. ad leg. Jul. de vi. hoc verū nisi fit notum, vt no. per Jnno. in. c. in literis. de resti. spol. ⁊. c. ad decimas. de resti. spol. lib. vi. ⁊ vide qđ ibi not. per doct. cano. Aut de dominio dubitatur: ⁊ tunc fuit opi. Buil. de Lu. qui dicit q̄ non potest: vt. l. non nuda. C. e. ¶ Ly. in. d. l. ij. C. e. dicit, q̄ aut iste debitor offert se probaturum non fuisse illius mutuantis: ⁊ tunc admittitur exceptio. Aut non offert se probaturum: ⁊ non potest admitti talis exceptio. Hanc sequitur Bartol. Bal. ⁊ Ange. Sed huic obst. illud, qđ digi: quia quis debet probare illud, quod est causa sue intētionis. Sed clarum est, q̄ dominiū est causa sue intentionis: vt. §. appellata. Sed dic q̄ illud, quod dicitur de rei vendicatione, non obstat: quia quando quis agit rei vendicatione, inducit principaliter dominium: vt. l. j. C. de alie. iudi. mut. can. fac. ⁊. l. si quis in rem. de rei ven. Sed hic adducit incidenter: vnde nō debet probare: quia iste mutuās habet duas presumptiones: igit ⁊c. vt. l. fine possidetis. de prob. que presumptiones transferūt onus probandi in alium: ⁊ donec contrarium probetur, semper presumit̄ pro illo, pro quo sunt iste ambe presumptiones. Et prima presumptio est: quia ille qui possidet, in dubio presumitur dñs illius rei, quam possidet. vnde sufficit, q̄ quando mutuaui, fuerim dñs ⁊c. Alia presumptio est: quia quando mutuani, tu presumis semper me habuisse bonam fidem: quia presumis me habere dominium: ergo nūc cum allegas me non dominū, debes probare: vt extra de exceptio. c. cum venerabilis. ¶ Aut ille qui obiicit de dominio, obiicit simpliciter, et tunc talis exceptio nō potest opponi. Ad hoc illud, quod dicitur de pignore: q̄ creditor cui est pignorata res non potest opponere debitori de dominio rei pignorate: vt. l. si pignore. in. §. j. ff. de pigno. act. Jta hic in mutuo. ¶ Aliquando obiicitur de dominio: vt quia dicit, q̄ fuit alterius: ⁊ tunc obiicit, q̄ fuit alterius, qui sibi numerauit: et tunc potest, vt hic in. l. nam si fur. ver. nam ⁊ si. ff. Aliquando obiicio de dominio alicuius, qui mihi non numerauit: et tunc q̄ non possit, facit ista glo. a contrario sensu. Jn contrariū facit: quia semper potest obiici de iure tertij quoties enerуatur potestas agēdi: vt. l. cum seruum quispiā. de seruis fug. ⁊. l. ij. de exceptio. rei iudic. Sed clarum, q̄ enerуatur dominium mutuantis: igitur ⁊c. Sed contrarium est verum per textū in. l. bona fides. §. Si abeo. ff. de po. per quem text. deciditur ista quesitio. non obst. l. cum seruum.

seruū.q; ille poterat obijcere de iure tertij: q; nō habuerat causam ab agente: sed hic habuit causam ab agente. Aut talis obijcit de dominio suo:ꝛ tunc bene potest:vt.j.e.l.§.fi. De hac exceptione dominij, vide plene per Bar. in dicta.l.si alienam.

Summarium.

1 Monachus apostata effectus cui acquirat: Et an ex mutuo certi condictionem acquirere possit:
2 Mens firmum partem, num per corporum dissectionē dividat, an per numerum:

§. Si seruus communis.

Ex mutuo facto per seruum cōem, queritur actio dominis, pro dominicis portionibus.b.d. Istud facit ad.q. de † monacho, qui est effectus apostata, ꝛ mutuat pecuniā: nunquid monasterio acquirat certi condic.ꝛ videtur q; sic, per.l. Deo nobis. de epis.ꝛ cleri. contrarium est verum: q; sicut dicimus de seruo, nisi post cōsumptionem: q; quicquid statuitur de seruo, habet locum in monacho. Sed tamen scias, q; quicquid acquirit apostata: acquirit monasterio: vt.d.l. Deo nobis. §. hoc quoq;. C. de epis. ꝛ cleri. Sed fallit in hac certi condic. vt hic est tex. de hoc vide vt dixi post Bar. in.l.j.§. per seruū, qui in fuga. j. de acqui. poss. Ex hoc infertur ad.q. Jac. Butr. de † scholari qui emit ficus a vetula: ꝛ volebat dividere per medietatem per corpora. Sed certe non poterat: quia dividere debebat per numerum. ꝛ hoc facit ad declarationem huius glos.

1 Mon. fm Bar. dans cautelam.
2 Mon. fm Bar. dans cautelam.

Summarium.

1 Solvens iuris errore aduersus Macedoniani beneficium num solutum repetat.
2 Fictio quatenus operetur: Et num super impossibile cadat:
3 Filius an fine patris consensu res que seruando seruari nequeūt, alienare queat:
4 Monachus ꝛ clericus feudum num habere possint: Et num si edictum sit, quod primus locum aggressus feudū habeat: num si clericus aut monachus primus sit aggressus habere debeat:

Si filiusfamilias.

Ex quibus causis ab initio trāslato dominio ortx certi cōdictio, ex eisdē ab initio dominio nō trāslato, sed consumptione secuta, dat certi cōdictio. b.d. Mo. priorem actionem per consumptionē mortificari. Secūdo no. q; solvens † errore iuris contra beneficiū Macedoniani nō repetit. Ultimo ex ver. qm̄. q; † illud precise, ꝛ non plus potest operari fictio, q̄ veritas operatur. Ex quo infertur, q; fictio nō potest cadere super impossibile, siue sit impossibile de iure: vt.l. talis scriptura. in glos. de lega.ij. siue impossibile de natura: vt. §. de adop. l. adoptio. In gl.ij. Ista gl. est singulariter notanda: q; † vult, q; filius non potest alienare res, que seruando seruari non possunt: vt est pecunia sine consensu patris: an autē hoc sit verū: videbitur in.l. frater a fratre. j. de condi. indeb. ꝛ ibi per Bar. In gl. super verbo, cōdictio. in prin. Idē determinat in.l. plane. j. de fideiuss. Sed contrariū determinatur in.l. creditor. §. j. ad Macedd. sed vere iste sunt meliores, per.l. in senatus. j. ad Macedd. In ea. ibi, fm v; ner. Prima fol. est vna truffa: ideo gl. transit ad secundā. que vera est. ꝛ fuit Jo. In gl. super verbo, per errorē. Prima est plana. Iste tex. inducitur per Hulicl. ad vnā q. vez, q; † monachus ꝛ clericus non potest habere feudum: vt in.c.si clericus. si de feu. fuer. contro. Modo dīs quidā dixit, q; primus intrans habeat tale feudum: nunquid monachus debeat habere: ꝛ videtur q; nō, per.d.c. si clericus. Et patet q; illa verba generalia debēt restringi ad idoneum: tamen cōtrarium [a] est verum fm eum: q; imo ille monachus acquirit monasterio, si de feu. fuc. contro. c. pe. Sed nunquid iste monachus debet iurare ꝛc. ꝛ dic q; non: vt in.c.i.§. est ꝛ alia. que fuer. prima cau. benefi. amit. vbi dicit, q; si parvum est feudum, q; feudatarij nō tenentur iurare: ꝛ ita dicit singu. ibi Bal. qō tene menti.

1 Mon. fm Bar. dans cautelam.
2 Mon. fm Bar. dans cautelam.

Summarium.

1 Socium bonorum omnium vel post contractam societatem propriam pecuniam habere posse.
2 Pecunie cōmunis mutuum quatenus contrahi possit:

Si socius.

Numeratiōe pecunie tue mutuum cōtrahitur. Numeratione autem pecunie communis nō contrahitur, nisi pro parte mutuantis. b. dicit.
1 Mo. socium † omnium bonorum propriam pecuniam habere posse: cum post contractam societatem quesita nō efficiantur communia: nisi post communionem. j. pro socio. l. si quis in societatem. cum simi. Mo. secūdo numerationē pecunie † communis, non resultare mutuum, nisi pro parte. Et pro introitu prime gl. dic argaendo, q; tex. non debet esse nisi de casu dubio: vt. l. qō Labeo. ad Larbo. Sed ista lex videtur sine dubio: igitur huius timore est facta ista glos.

Summarium.

1 Scholasticos perpetuos viatores appellari. Et an statutum iubens quemlibet habitatorem Florētie in matriculam referri, num scholasticum comprehendet:
2 Jure extraordinario vbi ab lege mādatur subueniri, de quo iuris remedio intelligendum sit: Et an. §. necessita. l. non solum. de bon. que lib. filio officium iudicis intentante, locum habeat: nu. 3.
4 Monachus socio mutuans num repetere possit: Et qd si ipsi monacho solvatur, an liberetur debitor: Et quid in vltimis voluntatibus, vbi relictum est seruo aut monacho:

Cum filiusfamil.

Scholari pecuniā mutuanti extraordinario iure succurritur. b.d. Mo. † fm Richar. scholares viatores cōtinuos appellari. Unde sumit argumentum, q; state statuto, q; quilibet habitās in civitate Florentie debeat matriculari: vel quid tale facere, non comprehendit scholarem. b. Et hoc, ex eo q; scholaris non dicitur habitare, ex quo ibi perpetuo non stat. sed dicitur viator. Ad hoc. j. de pign. l. debitor. alias si debitor. ꝛ de bered. instit. l. ex facto. la grande. ꝛ. l. cum de lanionis. §. Sabinus. de fundo instruc. ꝛ de lega. j. l. huius. §. legatum. Hinc sumit argumentum, an scholaris studens, dicatur habere domicilium in loco, in quo studet: Et dicit q; iste tex. facit, q; nō: ex quo dicitur continuus viator. vide in. l. ij. C. de inc. lib. x. vbi per gl. ꝛ Barto. ꝛ j. de iniur. l. lege talis. §. domum. ꝛ ff. de iudic. l. heres absens. §. j. Sed certe iste non facit: q; solum iste tex. loquitur de viatore: non autē dicit, an scholaris sit viaticus. In gl. ij. allegatur † quotidie, q; vbi reperitur in iure, q; subueniatur extraordinario iure: q; intelligitur de officio iudicis. Concord. ad hoc gl. que allegatur in. l. j. C. qui admit. ad bono. possef. Ex his patet † limitatio ad. l. non solum. §. necessitatis. de bon. que liber. vez q; ille. §. non habet locum, quando filius intentat officium iudicis, pro quo allegatur illa gl. singu. in. l. j. C. qui admit. q; est hic consocia. Item inducitur ad. q. de † monacho, qui mutuat socio: an possit repetere: videt q; non fine licentia abbatis. Sed certe est contrarium verum: vt hic: ꝛ. ff. de iudi. l. non videtur. ꝛ. ff. q. j. c. non dicatis. ꝛ in Spec. de actio. §. j. ver. quid de monacho. In ista hoc † querit Bald. quid si solutio facta est ipsi monacho, an liberetur debitor: videtur quod non: q; requiritur consensus abbatis: q; sine eius consensu non potest solui. Tamen contrarium est verum. ꝛ de hoc est tex. in. l. quod seruus. j. depositi. ꝛ idem tenet Bart. C. de pact. l. filius. ꝛ ibi Bal. ꝛ. j. de condi. indeb. l. si non sortem. §. qui fi

a Contrariū hanc decisionē Hulicl. sequuntur omnes hic nemine discrepāte. In cuius cōfirmationem multa bi caddu cit Jas. ꝛ domi. Pbil. in. iij. nota. videt in reg. fi. j. de regu. iur. Mier. Ubu.

b Scholarē. et hec decisio communiter approbatur per oēs hic. intelligit tñ Alex. nisi per. g. ann. stetisset ibi q; tūc in dubio videtur habere animū ibi habitādi. per. l. ij. C. de incol. lib. x. et per not. p Bar. in. l. lex Corne. §. si tñ. de iure iur. Mie. Ubu.

sio. vbi glo. ¶. j. de solut. l. fugitiuus. ¶ hoc habet locum in contractibus. Quid autem in vltimis voluntatibus: puta si relictum est aliquid seruo, vel monacho? dic vt per Ang. in. l. fi. in prin. j. de verb. oblig.

Summarium.

1 Dissensus contrahentium in contractus specie, naturalitatē contractus impedit. Et quid in dissensu in trāslationis dominij causa. nu. 2. 5. 6. 7. 8. 9.

3 Propositum in mente retentum nihil operari. Et qualiter intelligi debeat.

4 Errorem in dominij translatione, dominium transferri impedit.

Si ego pecuniam. ¶ Dissensus in specie contractus impedit contractus naturalitatem: item dominij translationem, que tamen reconciliatur consumptione secuta: ¶ quo ad dandā actionem inspicitur consensus recipientis: quo ad dandā

1 exceptionem consensus dantis. hoc dicit. ¶ † Not. q̄ dissensus contrahentium in specie contractus: impedit cōtractus naturalitatem. ¶ huius ratio est ſm Angel. q̄ contractus vniformen consensum requirit: vt. ff. de pact. l. i. ¶ l. in omnibus. j. de actio. ¶ oblig. qui in casu proposito nō adest. l. j. ¶ l. in omnibus. j. de actio. ¶ oblig. ¶ Secundo

2 not. q̄ † dissensus in causa translationis dominij, impedit translationem. de quo dic vt in glo. late dicitur. ¶ Ultimo not. ex tex. ibi, qui ſm voluntatem dantis. vnam notabilem limitationem ſm doct. ad. l. ſi repetendum. C. de cōdic. ob cau. vbi dicitur, q̄ † propositum in mente retentum, nihil operatur: q̄ illud quo ad fauorem retinentis: quo vero ad odium bene operatur. ¶ In glo. super verbo, nō fieri. Ista solu. est diminare: quamuis sit vera in se.

4 Ex qua tamen solutio not. q̄ † error in causa trāslationis dominij: impedit dominij translationem, quando conuenit a principio dominium, nisi vna causa transferri non posse. videns tamen glo. q̄ ista solutio non est bona: ideo transit ad secundam, que fuit Jo. ¶ communiter tenetur per omnes doc. excepto vno. Et hanc declara: q̄ in contrario aderat causa, propter quam dabatur: puta ex causa legati: vnde si heres soluit ex ista causa: ¶ legatarius recipiat ex alia causa: tunc fauore liberationis transfertur dominium. Et ratio: quia aliqua causa precedebat dationem. Sed hic est secus: q̄ nulla causa precedebat istam dationem: ¶ ideo talis dissensus impedit causam translationis dominij. ista soluit Jo. quem omnes sequuntur.

5 ¶ Et ex hac solutione infertur, q̄ † dissensus in causa translationis dominij, non impedit translationem dominij: quando aliqua iusta causa traditionem ipsius rei precessit. Secundo infertur q̄ dissensus in causa translationis impedit dominij translationem quando nulla iusta causa dationem precessit: licet ex ipsa datione oriatur causa: vt hic. Oldra. in. d. l. cum in corpus. vt Bar. hic refert dat aliam solu. ſ. q̄ quando vtraq̄ causa, in qua dissentitur, concurrit: tunc nunq̄ dissensus impedit translationem dominij. Sed vbi vtraq̄ non concurrit ad eundem effectum: tunc impedit translationem dominij. Ita fit casus hic. Bar. hic reprehendit istam solu. Oldr. quia imo facit pro: q̄ vtraq̄ causa vt patet hic, tendebat ad diuersum. igitur ꝛc. Do. Raph. impugnat solu. Jo. tribus rationibus. ¶ adde quartam. ¶ sit prima. Quia in. l. cū in corpus. in secundo casu est idem, qui est hic: q̄ ille qui dabat. dabat vt donum: recipiens vt mutuum recipiebat. ¶ istud patet per verbum creditum: ¶ tamen tenet q̄ non

a ¶ Bart. dic q̄ quelibet opinio est communis: tamen in sententiando vos teneatis cū Bar. ¶ eius sequacibus, omissa distinc. Lud. hic, Hier. Cbu. impedit translationem dominij. Tu dic, q̄ ille teg. debet intelligi vt omne creditum, non autem, vt mihi creditū. Et sic debet intelligi ille teg. Secūda ratio. d. Raph. est. Jam dicit, q̄ si nō haberem istas etiam leges. ſ. cū in corpus, ¶ istam legem quid iudicaremus in isto casu? dicerem, q̄ dominium transfertur. Et facit: q̄ in me transfertur dominium per traditionem, nec attendimus aliquā ſ. per traditionē. insti. de rer. diui. ¶ l. traditionibus. C. de pac. Causa autem traditionis est remota: ergo non debet impedire. Sic patet: q̄ per titu. j. de condic. indeb. q̄ falsa causa non vitiat translationē dominij. Huic respō. q̄ iste due cause debent simul concurrere: q̄ traditio nō transfert dominium sine causa: vt. l. nunq̄ nuda. j. de acquir. rer. domi. ¶ sic est necessaria causa in traditione, ¶ sic errat in hoc. Tertia ratio. d. Raph. est: q̄ licet causa libe ratoria sit fauorabilior, q̄ obligatoria: vt. l. Arrianus. de actio. ¶ oblig. ¶ in casu. l. cum in corpus. q̄ intelligē, q̄ illa regula habet locum cū dict. tamē: q̄ aut ille qui agit causam liberatoriam: tractat de lucro captādo, aut de dāno vitando. Primo casu, non habet locum illa regula. Secundo sic: vt. l. non debet. ¶. in re obscura. j. de reg. iur. ¶. l. fi. C. de iure delib. Ergo sequitur, q̄ in casu illius. l. cum in corpus. non est translatum dominium. Quod autem non sit translatum, patet per tex. istum hic: quia dicit, q̄ vbi dissensus est in causa: tunc impeditur causa dominij. Sed in. d. l. cum in corpus. fuit dissensus. vt patet ergo frustra fuit factus ille casus, ¶ iste. Ad hoc facilis est responsio: q̄ illud est verum: q̄ imputari debet sibi: q̄ consensit ad dominium transferendum: vt. C. damnum. extra de reg. iur. li. vj. ¶ Ultra hoc ad istud addo quartam. l. certum est, q̄ casus illius. l. cum in corpus. ponit regulā: si ista est regula: ergo nō debet restringi per exēpla subsequentia: vt. l. penū. j. de iur. ¶ facti igno. Si ergo non potest restringi, quare posuit hic Jurisconsultus istum casum? Pro quo dicit do. Raph. q̄ ipse dat nouum intellectum huic legi quem cogitauit a teneris annis, vez q̄ ista litera habeat tres casus. Primus in prin. Secūdus in ver. nam ¶ si ego. Tertius in ver. idem est. qui est diuersus ab omnibus istis: ¶ sic non debet referri ad precedentes: sed ad sequentes. Ex quo infertur, q̄ vbi est dissensus in causa translationis dominij: tali casu impediatur translatio dominij. Et patet in causa mutui: q̄ est habilis ad trāslationem dominij: vt. ff. appellata. ¶ ita loquitur. l. cum corpus. Sed hic fuit diuersus in causa, que non est potens ad translationem dominij: vt in deposito: vt. l. licet. ff. rei deposite. j. depositi. Et sic ista lex limitat illam. l. cum in corpus. Et certe iste intellectus non est bonus: q̄ contra eum est casus in primo casu huius legis in quo non fuit translatum dominium a prin. sed expectatur cōsumptio: ideo non bene dixi. ¶ † Quamobrem dic ſm. d. Richar. de Sali. vt refert hic do. Bart. de Sali. ¶ dic sic: aut constat de intentione dantis: ¶ tunc dissensus in cā trāslationis impediat translationem dominij: vt hic est casus. Aut constat: ¶ tunc ille cause, in quarum vtraq̄ est dissensus, erāt producte ante traditionem: ¶ tunc dissensus impedit dominij translationem: vt in. l. cum in corpus. adeo, q̄ intelligitur, q̄ in grauiorem causam, non autem in leniorem causam: vt. l. j. ff. ¶. C. de soluendo. Aut vtraq̄ istarum causarum, in quibus est dissensus, nō erat vera: sed vna erat vere producta: alia putative: ¶ tunc non impediatur translatio dominij: vt. d. l. cum in corpus. Aliquādo nulla illarum causarum erat producta ante traditionem: sed vtraq̄ oritur ¶ habet effectum in ipsa traditione: ¶ tunc aut vtraq̄ in effectum eundem concurrit: et tunc non impeditur translatio dominij: vt. l. cum in corpus. Aut vtraq̄ non intendit in eundem effectum: sed in diuersum. ¶ tunc impediatur translatio dominij: vt hic.

6 Sed nunquid † error in re impediat dominij trāslationem, vt puta volebam tibi dare fundum Cornelianum: ¶ dedi fundum Sempronianum? dic vt. l. ſi me innocuā. de acqui. poſſ. ¶. l. in venditionibus. j. de contrahē. empt.

8 Sed † nunquid error persone impediat translationem dominij. de quo dic vt. l. ſi qs vxori. ¶. Titio. j. de fur. Sed quid ſi erratur in qualitate persone: an iste dissensus impediat translationem dominij? dic vt in. l. quod meo. ¶ furioso. j. de acquiren. possessio. Sed quid ſi error est in dominio? dic vt in. l. iij. ¶. subtilius. j. de condictione ob cau. ¶ in. l. eius qui. ¶. quas vero. j. cod. ¶ dic vt per glos. in. l. j. ¶. j. ¶. de officio procur. Cesa. Sed quid ſi error est in causa dominij, non in dominio? An impediat translatio dominij? dic vt. l. seruus Titij. j. manda. Sed quid ſi est diuersus in causa dominij? de hoc dic vt supra proxime dixi. ¶ In glos. super verbo, consumpserit. Adde

a quod ille teg. nihil facit: quia est diuersus. Bartol. ¶ antē

9 tenet hic glos. † licet Odofr. teneat contrarium: et ipsum sequuntur omnes. ¶ allegat text. in. l. ſi tibi dederim. j. de

dona.

dona. Certe ille tex. nihil facit: qz ibi est dissensus in actore donationis inscio: non autem in causa translationis: quare Odofr. vt refert Bal. tenet contrariū, vez q tu nō potes me repellere certi condict. non consumpta: vt hic probatur a contrario sensu. Et hanc opinio, sequunt quidam moder. Et facit, qz ego qui donaui, habeo dominū pure: tu autem qui recepisti habes possessionem. Unde ego tracto de damno vitando: tu autem de lucro captando: ergo ille est preferendus. Unde dic: qō ego possum te repellere doli exceptione, si agis contra me certi condictione, si a principio consumpseris: secus autem si ex post facto consumpseris: ita dicit Richard. de Sali. vt refert Bar. de Sali. Ad hoc alleg. §. cod. l. si quis nec causam. §. res pigno. cum ibi not. ff de acqui. hered. j. l. seruū. Ideo dic, vt. l. si pupilli. §. item queritur. §. de nego. gest. cum gl. ff extra de procura. c. ex his. lib. vj. Unde licet ego nolebā recipere, vt mutuet id, qō das: tamen possum penitere ex postfacto: ff ita sit vera opin. Odofred. a contrario sensu, per istum text.

Summarium.

1 ¶ Numerationem solam actionem non producere.
2 Donatio mortis causa qua ratione reuocetur?
3 Datum vt certum quid fiat, quando ob factum non secutum, repeti queat? Et quid in legatis? nu. 4. 5.
6 Pena in iure multiplex est.

Non omnis. ¶ Sola numeratio non est causa naturalis actionis, si non ob hanc causam pecunia numerātem data fuit. b. d. Vel sic. Actus agentium non operantur vltra eorum voluntatem. Ad hoc communiter allegatur concor. j. de actio. ff obliga. l. obligationum fere substantia. ¶ † Not. ex sola numeratione actionem non nasci: nisi consensus contrahentium adsit.
2 ¶ Nota † secundo, donationem causa mortis reuocari superueniēte reconualescentia, ff per mortem donatarū. Concor. de dona. cau. mor. l. senatus. ff. j. de condi. ob cau.
3 l. cum quis. ¶ † Ulterius not. q datum, vt certum quid fiat, non potest ob factum non secutum ante repeti, quā certum sit illud fieri non posse. ¶ In glos. super verbo,
4 decessisset. Quid † autem in legatis: an autem reuocent per conualescentiam? videtur quod sic: quia donatio ff legatum equiparantur: vt. l. legatum. de lega. ij. ff instit. de donat. §. j. Unde sicut donatio reuocatur: ita ff legatum. Sed contrarium est veritas: quia non reuocatur nisi expresse reuocetur: vt est casus sing. in. l. fi. C. de postbu. here. institu. vel exhere. Quod limita: vt. l. alumne. §. fina. de adimen. leg. ff per Bar. in. l. post. §. j. de bered. instit. ¶ In gl. super verbo, obligatio, ibi, item quid si perdidi. Bart.
5 hic sequitur qō † istud non potest repeti, etiam si certum sit, quod non possit fieri intra illud tempus: nisi pretereat tempus. Tamen dic, cum queritur, an tu debeas mihi facere aliquid intra aliquod tempus: an possum illud repetere, si non feceris intra illud tempus, illud quod debeas facere. Dic, q aut tu propter illud tale, quod debeas facere, debes mihi dare certam pecuniam: ff tunc debet expectari totum tempus: vt. l. in illa stipulatio. si Calendis. j. de verbo. obliga. ff. l. si ita stipulatus sum mihi, o Procule. Aut nihil mihi debetur: ff tunc si certum est, q non possit fieri intra illud tempus: ff tunc potero repetere illud, quod dedi: vt. j. de verbo. obligatio. l. hoc iure. Aut queritur, an possum repetere interesse, si certum est te non posse facere: ff tunc aut volo agere ad interesse nō tale: sed solū ad illud, qō sentio ex aliqua causa, ff dic vt. l. stipulationes non diuiduntur. §. plane. j. de verbo. oblig. ff. l. continuus. eo. tit. Aut volo agere ad totale interesse: ff tunc non potest agi, ff si certum sit, quod non posset fieri intra illud tēpus: vt. l. stipulatus fuero absq; te. j. de verborum obligat. Aliquando volo agere ad penam: ff ista
6 non est nostra materia. Unde dic, q † aliquando est pena legalis: aliquando pena conuentionalis: aliquādo est pena, que dicitur interesse. Sed qz ista non est nostra materia, tamen remittitur: dic vt habetur per Legistas in. l. si stipulatus sum mihi, o Procule. j. de verb. oblig. ff per Lano. in. c. commissa. de elec. libro. vj. ¶ Et istud facit ad multa. Et primo ad statutum, quo cauetur, q bannitus possit sine pena interfici, si intra decem dies non soluerit centum: nunquid autem si certum sit nō posse soluere ad dictum terminum, possit interfici? ff videtur quod sic: qz frustra expectatur euentus conditionis, cuius effectus nihil operatur. Sed contrarium est veritas: vt hic ff per Bar. in. l. ij. C. si pend. app. mors interue. ¶ Itē inducit ad. q. Pone, quod electio capitanei non potest fieri sine presentia aliquorum intra vnum mensem: ff isti ciues sunt absentes adeo, q non possunt adesse: ff certum sit: an electio fieri possit ante mensem? ff videbatur q sic: qz frustra expectabatur. ff contrarium est verum: vt in. c. vbi periculum. in ver. decem diebus. de elec. lib. vj.

Summarium.

1 ¶ Pupillus suae pecunie dominiū sine tutore nō transfert. Et quid in adulto? nu. 2.
3 Consumptio non semper sit obligationis reconualidan de causa? Et quatenus pecunie consumptio allegetur. numero. 4.
5 Periculum rei pereuntis ad quem pertineat?

§. Si pupillus. ¶ Consumptio facta reconciliat precedētem obligationem, aut precedentem liberationem. hoc dicit. ¶ Et pro euidentia premitte, quod pupillus debitor nō potest soluere creditori sine authoritate tutoris: ff si soluit poterit repetere, quando scilicet voluerit. Item qō ipse sine tutoris authoritate non potest mutuare adeo, quod si mutuat statim poterit petere quando voluerit. ¶ No-
1 ta † quod pupillus dominium pecunie transferre nō potest sine tutoris authoritate in alterum. Et huius est ratio: quia ipse non habet sui patrimonij administrationē: vt. j. de iureiuran. l. iusiurandum, quod ex conuentione.
2 j. de solu. l. quod si forte. §. fi. ¶ † Quid autem de adulto, an dominium in alium transferre possit? est glos. singu. in l. j. §. quesitum. j. ad Trebel. quod sic, quam intelligerem, nisi adultus ipse habeat curatorem: quoniam tunc pupillo equiparatur: vt. l. curatorem habens. de in integ. resti.
3 ¶ † Not. consumptionem non esse super causam reconualescende obligationis: sed aliquando reconualidande liberationis et solutionis. ¶ Nota quod non dicitur
4 † consumpta pecunia ad hoc, vt obligatio vel liberatio reconcilietur: licet alteri per recipientem soluta fuerit. concor. d. j. solu. matri. l. si estimatis. ¶ Et ex hoc videtur mihi posse singulariter inferri, quod nunq̄ ad predictos effectus dicitur pecuniam fore consumptā: nisi quando certissimum est eam amplius recognosci non posse. Ita singulariter not. ex isto tex. vnde si transiret per mille manus, ff posset recognosci: nunq̄ diceretur consumpta. ¶ In glos. super verbo, liberatur. in prin. Solue aut pecunia est consumpta: ff tunc non potest repeti: aut nondum est consumpta: et tunc potest repeti. ¶ In gloss. super verbo, ff eius. ibi, perdiderit, ff fortifica istam gloss.
5 firmius. Quia † quando res perit, semper perit periculo illius, penes quem est dominium: vt. l. que fortuitis. C. de pign. actio. sed istius pecunie dominium est penes ipsum pupillum: igitur ꝛc. Sed contrarium est verum per rationem: qz illud qō est inductū in fauorē vnius, non debet retorqueri in eius lesionē. Unde clarum est, qō inductum est in fauorem ipsius pupilli: vt dominiū sit penes ipsum pupillum: ergo non debet retorqueri in eius lesionem. ¶ Unde limita ex ista glos. omnia iura, que dicunt quod periculum rei perempte spectat ad illum, qui est dominus. Quia intelligo quando est dominus de iure communi: secus autem si ex speciali priuilegio: vt patet hic in pupillo: quod singulariter nota. ff ista est nouissima limitatio neq̄ per alium tacta. Et ex hac potest inferri ad multa. Et primo ad statutum, quo cauetur, quod nullus possit contrahere sine authoritate consanguineorum: ff talis contractus sit nullus. Pone quod ipse pupillus vendidit seruum alicui sine authoritate consanguineorum, iste seruus perijt penes creditorē: cui perijt, an pupillo, vel creditori? ff videtur quod pupillo: quia si contractus est

nullus: ergo dominium remansit penes ipsum: vt l. quē fortuitis. C. de pigno. actio. Sed contrarium est verum, per istam glos. vez, quod illud intelligitur quando dominium est penes aliquem, scilicet de iure communi: secus si speciali. Et ita obtinui [a] hic Florentie contra omnes doctos. iam sunt sex menses, vel circa, propter quod illi doct. fuerunt valde admirati.

¶ Obtinui. sequitur hic Jas. Dier. Cbu.

Summarium.

1 ¶ Contractus verba nonnunq̄ improprie sumēda, vt contrahentium mens seruetur: Et quid in vltimis voluntatibus, sententia, libello, & testium dictis: vsq̄ ad numerum. 5.
6 Donationem modalem proprie donationem nō esse. Et que natura sit proprie donationis: nu. 7.
8 Mutuum proprie non dici, quod ex necessitate fit alicuius contractus precedentis.
9 Equitatem scriptam, rigori quoq̄ scripto preferri.
10 Meum quid dici queat:
11 Verba vt diuerse proferuntur, ita & varie in significationem impropriam rapiuntur.
12 Solutio hec, hic de equitate, illic de rigore, quid innuat:
13 Lex. nam ad ea quoad correctionis materiā, num in contractibus locum habeat: Et quid in sententia: nu. 14.
15 Verba legis odiosa, restringi non debere.

Si tibi pecuniam. ¶ Donatio, q̄ fit sub modo, proprie donatio non est. ¶ Item pecunia que ex necessitate precedentis contractus mutuatur: non est proprie mutua: sed improprie, & ex huius & legis equitate. hoc dicit. ¶ Nota verba contractus, † vt saluetur contrahentium intentio, improprie accipi: quando proprie accipi non possunt. Facit. j. de vsuris. l. si stipulatus. j. de prescrip. verb. l. si insulam. de dāno infect. l. damni. §. cum parietem. C. de ser. rusti. predio. l. si tam angusti. ¶ Et † istud etiam locum habet in vltimis voluntatibus, quarū verba interpretanda sunt ad hoc, vt aliquid operentur: vt habetur in. l. Titia. la. j. §. j. j. de lega. ij. & j. de condit. & demonstr. l. heredibus. §. fi. & l. quibus diebus. §. dominus seruo. ¶ † Istud etiam habet locum in sententia: vt l. & puto. in gl. s. famil. ercis. ¶ Istud etiam † habet locum in libello: vt l. sed si possessor. §. itē si iurauero. j. de iureiuran. s. de iudic. l. si quis intentione. ¶ † Istud etiam habet locum in dictis testium: vt l. stipulatio ista. §. hec quoq̄. in glos. j. de verbo. oblig. & Bar. not. in. l. j. C. de vsufruct. ¶ Not. donationem † modalem proprie donationis non esse. Concord. de donationib. l. j. quod est notand. pro statutis de donatione loquentibus.
7 ¶ Item not. de † natura proprie donationis esse dominium irreuocabiliter in recipientem transire. Concord. j. de donat. l. id quod. §. j. vbi casus cum isto. ¶ Ulterius
8 not. quod † non dicitur proprie mutuum, quod fit ex necessitate alicuius precedentis contractus. quod est notā.
9 similiter ad statuta loquentia de mutuis. ¶ † No. equitatem hic scriptā in fine preferri rigori supra posito, de quo dic vt in. l. placuit. C. de iudi. & in. l. j. C. de vsucapio. & per Cano. extra de transactio. c. fin. ¶ In glos. super verbo,
10 meum. in prin. ¶ No. quod † illud potest dici meum, q̄ mihi debitum est. concor. j. eo. l. si & me & Titium. Ex quo infertur ad vulgarem locutionem, quando dicunt, da mihi pecuniam meam: & dabo rem tuam, que in veritate nō est adhuc sua respectu debiti. ¶ In ead. gl. l. qui id. Bar. hic, & in. l. seruus dotalis. j. solut. matri. soluit aliter, quod aut ex illa datione aliqua tibi confertur vtilitas: & tunc transfertur dominiū: licet reddere teneatur: vt l. seruus. j. soluto matri. Si vero nulla est remansura vtilitas: & tūc non dicitur translatum dominium: vt dicta. l. qui sic. j. de solut. Ad hoc facit. d. l. seruus dotalis, sed si translatio indantem fieret sponte, & non coacte: valeret indistincte: vt j. de solu. l. qui duobus. ¶ Ex qua. l. not. mille fraudes. & primo quod debitor de mille, potest liberari soluēdo sex pius decem. ¶ Et infertur ad aliud. Pone quod vnus vult mihi vendere aliquas actiones pro quingentis: ego non habeo nisi decem certe: quia fraus est, vt competēs sit emptio: vt l. per diuersas. C. mandā. Tunc est cautela, quod creditor restituat sibi multoties ista decem que iste
11 soluit. ¶ In glos. super † ver. verborū. dic quod aliquando verba proferunt a lege: & tunc vt euitetur contrarietas improprianf verba vt hic. Aliquādo verba proferuntur ab aliquo grosso: & tunc debēt impropriari: vt l. quoties. C. famil. erciscun. & l. quid si nepos. de testa. tutel. vbi dicitur, quando pater vult instituere filium: & dicit relinquo filio &c. & sic improprianntur verba propter grossitatem: vt est glos. singul. in. l. quoties allegata. Aliquando ipsa verba sunt prolata propter fatuitatem: & tūc nō improprianntur verba: sed vitiantur: vt. l. si quis in fundi vocabulo. de legat. j. Improprianntur verba contractuum. Improprianntur verba sententie. Improprianntur verba testatoris: vt supra dictum. Sed quid si testator legat debita: & non habet nisi naturalia debita: dicit dicta. l. quibus diebus. ¶ In glos. super verbo, benignius. Nota q̄
12 quotiescunq̄ gl. dat † istam solu. hic de equitate: & ibi de rigore. Idem importat, quantum, si diceretur ista corrigit illam: quia equitas corrigit rigorem. Ex quo infertur, quod sicut est presumptio. quod testator se non corrigat incontinenti: vt. l. nam ad ea. de condit. & demon. Ita nec lex presumitur se incontinenti corrigere: vt nota. per Ly. & Bal. in. l. fi. per quas perso. no. acqui. Quod limitandū nisi equitas sit posita in fine legis vt hic. ¶ † Sed an
13 illa. l. nam ad ea. locū habeat in contractibus, scz vt contrahentes velint se corrigere: quia fm illam. l. nam ad ea,
14 presumptio est, quod non habeat locum. ¶ † Sed quid in sententia: an habeat locum: & dic quod non: quia si ponuntur verba contraria, sententia est nulla. gl. q. j. c. quis. Ergo quod est verum: nisi apponatur verbū, per quod declaratur intentio iudicis: vt verbum imo: quia tunc valet sententia: & cum dicit condemno imo absolvo: q̄ tunc talis sententia valet: vt. gl. q. j. c. predicatum. de qua Bal. facit festum in. l. quidam Elogio. de iure deliberan. et in prima constitu. C. & probatur per. l. Sticbum, imo Damphilum. de manumiss. testamen. Ultimo facit ad questionem disputatam per Jacob. Butrig. Statuto cauetur, quod nullus audeat vendere rem immobilem Senensi sub pena decem. Quidam testator mandauit heredi, vt venderet: nunquid iste heres vendendo incidat in penā statuti? & videtur quod sic: quia qui totum dicit &c. Contrarium determinauit Jaco. But. in publica disputatione, per istum teg. Quia non dicit proprius contractus vēditionis: quia fit ex necessitate imposita per testatorem.
15 Preterea hoc cōfirmat. verba † legis odiosa nō sunt extendenda: vt. l. vim passam. §. prescriptione. de aduc. Sed ista verba sunt odiosa: vt patet quia aufertur libera potestas posse disponere de rebus suis. Igitur non debet extendi ad talem, qui ex necessitate facit. Quia solum tale statutū habet locum in contractu voluntario. et vide per Bald. in. l. si heres testamento. de actione empti. & per Angel. in. l. qui fundum. ad legem Falcid. per Dyn. in. l. vxorem. §. agri. de lega. iij. hic non sunt alia.

Summarium.

1 ¶ Judicis boni munus.
2 Debitum, aut eius partem num quis accipere agendus sit: Et quid si post recusationē, res aut eius pars pereat: periculum ad quem pertinebit: nu. 3.
4 Solutio particularis ad penam solutionis particularis deuitandam num aliquādo admittatur: Et quid quoad pignus luendum, & conditionem implendam:
5 Conuentus ad centum, si partem confiteat partem vero alteram neget, nec probari queat, num saltem in ea parte quam confessus est, condemnari possit.

Quidam. ¶ Non compellitur creditor ad recipiēdum particularem solutionem debiti, quod est liquidū: secus si sit pro parte liquidum & pro parte dubium. hoc dicit. ¶ Nota quod dictum est in summario.
1 ¶ No. secundo † boni iudicis esse finem litī imponere, et rixas dirimere. concor. de appel. c. cordi. libro. vj. de dolo & contu. c. finem litibus. & de iudic. l. properandū. ¶ In tex.

ter. arguitur contra istum tex. de. l. j. §. i. de nouo. C. Justi. confir. vbi de legibus correctis &c. dic quod ad hoc vt fiat aliqua deciſio, non debet allegari lex correcta: vt ibi: sed vt habeat intellectus poteſt vt hic. & de hac materia non debet fieri aliqua mentio. Sed hic fit aliqua mentio: igitur. ℣lene ponitur per Barto. in. l. fi. j. de fal. ¶ In gl. j. istum modum loquendi omnes doc. hic sequuntur. Sed tu dic, quod non cogitur precise. sed cogitur cauſatiue: puta propter denegationem actionis, quam iudex sibi facit, per. l. si debitor offerret. j. de solu. ¶ In glo. ad acciẽdum. ibi, fauore. & dic quod idem est in cauſa pia: quia libertas & cauſa pia equiparantur, ſm not. per Bart. in. l. progime. j. de bis que in testa. delen. ¶ In ea. glo. ibi, Itẽ non obſt. dic quod vere est diuidua quantum ad substantiam sui: non autem quo ad solutionem. Unde dic, quod
2 aut debita sunt plura: & tunc cogitur vnum debitum integrum ex illis recipere: vt. l. fin. j. quib. modis pignus vel hypothe. ſol. Aut debitum est vnum: & tunc aut pars est liquida: & pars non. ℣primo caſu cogitur creditor recipere particula. ſoluẽ. dummodo pars illa tota offeratur: vt hic. Aut totum debitum est liquidum: & tunc non cogitur: vt. l. tutorum. §. Lucius. j. de vſur. Fallit in tribus caſibus. ℣primus fauore libertatis. Secundo fauore cauſe pie. Tertio fauore tributariorum. ¶ Dicit enim hic gl. quod si pars debiti est clara, quod tunc iste creditor compellitur recipere partem liquidam: secus si confitetur totum: quia tunc non cogitur vt hic in glo. Contra istud est caſus in. l. cum lex. §. de transac. vbi dicitur lex, non debet dare malitiã &c. vt patet: quia si ego debeo tibi dare mille: ego nego nisi decem: & sic peribunt periculo creditoris. ℣reterea esſet melior conditio negantis, quam totum debitum confitentis: vt. l. non solum. de noxalib. et. l. seruus. quod vi aut clam. & sic esſet absurdum. Et hoc patet: quia si dico non possum facere centum, sed partem: et tunc si illa pars que non confitetur, periret: non periret periculo ipsius creditoris: vt. l. qui solet. §. fi. de solutioni. Sed mendax est in meliori conditione: quia negans non tenetur de peremptione: vt. d. l. qui decem. vnde dic ne detur ista absurditas, quod non agat precise, sed cauſatiue. per. d. l. si debitor offerret. ℣el salua gl. §. quod non est semper verum hoc, quod propter negationem res efficiatur dubia: quia aliquando non fit dubia. Et licet ista materia nõ pertineat ad nos, de qua habetur in. l. iiſ. qui. ad liber. procla. non licet. & in. l. j. & l. si rem. §. de transac.

3 ¶ Tamen † quo ad propoſitum dicatis: quod aut negatio est probabilis: & tũc reddit rem dubiam: vt. d. l. iiſ. qui. ad lib. procla. nõ licet. Et tũc nisi pars debiti recipiatur, perit ipsius debitoris periculo. Aut negatio est improbabilis: & tũc talis negatio nõ reddit rem dubiã: vt. d. l. qui sibi. §. fi. de solu. & sic res que periret, non periret periculo ipsius creditoris. ℣el dic ſm Bald. Aut quando negas offero me incontinenti probaturum: & tunc non prodest tibi negatio, per. l. iiſ. §. ibidem. ad exhibẽ. & l. is a quo decem. ex quibus cauſis in posſeſ. eatur. Aut non offert se probaturum: & tũc sit vera conclusio gl. ¶ In alio membro glo. An si pars debiti confiteatur, & pars negetur. vltra distinctionem, quam glos. ponit hic: dic, quod aut totum debitum est clarum: & tunc non cogitur: vt. l. tutor. §. Lucius. de vſuris. Sed fallit in tribus caſibus: vt supra dictum est. Adde vltra glo. & primo ratione superuenientis caſus: vt. §. solu. matrimo. l. si constante. §. fin. ¶ Fallit ratione necessitatis: vt. §. eod. l. nam & si fur. ¶ Fallit nisi loquamur in eo, qui est obligatus nomine alieno: et tunc cogitur creditor recipere partem. quod not. vt. l. in bis. §. j. de solutio. vbi glos. singu. Sed illa glos. non probatur tex. sed potest fortificari ratione: quia magis subueniendum est illi, qui aliena obligatione obligatus est, ℞
4 illi, qui propria: vt. l. legem. C. de natur. liber. &c. ¶ † Sed nunquid admittatur pars solutionis ad euitãdam particularem solutionem pene: dic vt. l. j. §. fin. j. de verb. obli. ¶ Ad istud etiam potest adduci. d. l. tutor. §. Lucius. Or vſura pena est: vt. l. lecta. j. eo. & l. qui fine. de nego. gestis. An autem admittatur particularis solutio ad luitionẽ fiendam pignoris pro parte: & certe nõ. per tex. vt. l. quãdiu. C. de distractio. pigno. j. de pigno. Et istud est verũ, etiã si ipsa pignoris obligatio fuerit diuiſa per heredes: vt. l. cui fundus. j. de conditio. & demonſt. & l. iiſ. §. ex bis. j. de verbo. obligatio. & l. necessarius. §. sumus. j. de pigno. actio. & l. is consequenter. §. fi. ff. famil. erciscun. Aliquando queritur, an particularis solutio admittatur ad implendam conditionem pro parte: & dic quod non: vt. d. l. qui fundus. de condi. & demonſtra. & l. penult. eo. titu. An autem admittatur ad implendam ipsam solutionẽ particularis solutio: dic vt hic habetur: quia aut debitum est liquidum &c. ¶ Sed docto. querunt hic, quid si totũ debitum est liquidum: & creditor vult agere pro parte: nunquid creditor possit cogi ad agendum ad totum: Barto. a
hic refert opi. Huliel. de Cun. quod sic potest, per. l. nulli. C. de iudic. Bart. hic dicit, quod forte dicet in. l. cum quedam puella. §. de iurisd. omnium iudi. Sed ibi nihil dicit sed dicit in. l. commodato. §. in duobus. j. commo. & dicit, quod aut facit ex necessitate: & nihil allegat. & tunc nõ cogitur. Allegat. §. eod. l. nam & si fur. Aut ex voluntate: et tunc cogitur: vt dicto. §. duobus. & dicta. l. nulli. Bal. antẽ fuit varius: quod aut reus objicit: & tunc potest cogi ad totum petendum: vt dicto. §. duobus. Aut ipse reus non b
objicit: & tunc libellus procedit. vt instit. de actio. §. fi minus. Ita dicit hic, sed in. l. j. §. de acquir. hered. dicit quod indistincte possit peti, per. d. §. si minus. & in. l. si mihi & tibi. de leg. ij. tenet oppositum Ange. hic tenet opi. Huliel. de Cun. & communiter omnes. Sed dic ſm omnes, aut petitur pars debiti ex necessitate: & tunc admittitur: vt d. l. nam & si fur. Aut particularis petitio deducitur voluntarie: & tunc aut apparet ipsum creditorem facere calumnioſe: & tunc iudex poterit objicere etiam si pars nõ petierit. Et probatur per gloſ. in. l. qui non maior. §. si puteis. j. de leg. liber. Idem Jnnoc.[a] in. c. i. de officio ordin. a
per text. in. l. fina. ff. vel ſu. Aliquando non petit calumnioſe: & tunc si pars petit, quod totum petat: & tunc cogitur: vt hic: & l. fina. in fi. de emancipa. liber. & d. §. duobus. Aut nõ objicitur: & tunc procedat, vt. d. §. si minus. de ar. Et probatur per locum a speciali. l. si quis cum totum. j. de excep. rei iudi. & hoc habet locum quando vnus solus conuenitur. Si autem agitur contra plures: & tunc si est actio que possit diuidi: & tunc potest agi pro parte cõtra vnum ex istis: vt. j. de duob. reis. l. penul. & vide ex illo. §. fi minus. quia sumo argumentum contra glos. singula. in. l. verbum oportere. de verbo. ſignific. vbi est gloſſ. singula.
5 Et pro † declaratione huius legis queritur. Quid si cõuenio te ad centum: confiteris partem: & aliam tu non potes probare: nunquid iudex debet condemnare istum in
b istis, que ipse confitetur: vel quid debet facere: Jnno.[b] dicit singulariter quod iudex non debet proferre sententiam: niſi actor renunciet petitioni, de illo pluri: vt extra de electionib. cum inter N. ¶ Jn glo. ſuper verbo, mirum videtur. Sed quid, si creditor agit contra Sempronium ad mille: & cõfeſſus fuit quingenta: vel probauit solum de quingentis. An autem pro illis quingentis sit in mora: videbatur quod sic: quia per litis contestationem
c quis constituitur in mora. Sed in hoc Barto. variauit &c. c
vnum dicit in. l. j. §. fi stipulanti. j. de verborum obligatio. & aliud dicit in. l. non potest. de verborum ſignificationi. Unde tu dic: at ipse confitetur quingenta: et tunc si peto incontinenti: tunc est in mora: vt. d. l. qui ſolidum. Aut non peto incontinenti: & tunc non dicitur in mora: vt. l. in fideicommiſ. j. de vſur. in princ.

¶ Jnnoc. Aduerte, quia imo Jnnoc. in. c. j. de offic. ordi. nec in c. j. de offi. iudi. dicit hoc: nec etiam allegat p doc. tractantes hanc materiã.

¶ Jnno. dicit. Adde tu cõtra istud dcm Jnn. põt allegari. l. diẽ pferre. §. si ples. ff. de arbi. Et vide Bal. in l. j. in peñ. col. C. de lit. contest. q alleganit tex. in l. si constante. §. fi. j. ſolut. matri. Et vide tex. cõtra Jnnoc. in. c. ſuborta. de re iudica. & ibi per Abb. & p Bart. in. l. qui vas. in prin. j. de furt. & Ange. in. l. j. §. si ſtipulanti. j. de verb. oblig. do. tamen Abb. in c. cum inter. de re iudi. in ante peñ. colũ. refert boc dictũ Jnn. alio modo. Et dicit qõ iudex po teſt ſup confeſſatis pronunciare, et ſuper aliis pcedere.

¶ Bart. variauit. Adde tu, et vide. d. Abba. in cap. j. circa fi. extra de plus petio. qui reducit ad concordiam Bart.

Summarium.

1 ¶ Dies expreſſus & ſolutioni adiectus abſq; alia interpellatione moram inducit.
2 Eſtimatio rei mutuo date, qua ratione expendi conſyderariq; debeat.
3 Argumentum de tempore ad locum efficax esſe.
4 Mora que in iudicio contrabitur, vicinus contrahatur.
5 Difficultas rei preſtande num reum a mora excuſet. Et quid in preſtationis difficultate. nu. 6.
7 Eſtimatio rei, que non preſtak, quando creſcere accipiat. Et quando creſcere pergat. remiſſiue. nu. 12.
8 Libellus in iudicio vbi nõ requirit, si detur, & ineptus, non tamen iudicium ob id vitiari. Et num tum ex eo libello ſententia ſit ipſo iure nulla. nume. ſeq.
10 Libellus aduerſus moroſum qualiter accipiatur.

11 Libello incerto dato, num sententia ad id vniuersum qō agentis interest, ferri queat?

12 Obligationem perdurare post moram, & res perempta sit?

VInum quod. ¶ Estimatio rei mutuo date consyderatur secundum tempus & locum, in quibus de reddendo conuentum est. Si autē ea adiecta non fuerint, consyderatur secundum tempus petitionis habentis debitorem in mora constituere. hoc dicit. ¶ † Not. quod dies expressus & solutioni adiectus, 6 quem in mora constituit absq; alia interpellatione: vt. C. de contrab. & commit. stipu. l. magnam. & digi. ff. eo. l. quod te. ¶ † Nota estimationem rei mutuo date, consyderari 2 ſm tempus petitionis. ¶ Tertio nota estimationem rei mutuo dare cōsyderari secundum locum, vbi fieri debet solutio: non autem secundum locum, vbi est factum mutuum. Quod est argumētum ad questionem que pēdet: vez q; promisi tibi dare cētū Florētie florētinos Rome: modo valent plus: quam hic: quia pendēt de facto: ideo 3 non dico aliter. ¶ Ultimo † not. bonum esse argumentū de tempore ad locum. Concor. ff. de tritica. l. in bac. & C. de testamen. mili. l. miles ita. Text. est circa princ. ¶ Oppo. quod quando mutuum datur non debet peti illud idem: sed in genere. Sed hic videtur contrarium propter dictionem quod. Ad hoc respōdet, quod hec dictio, quod, exponitur pro quale. Vel dic ſm Jacob. de Butr. quod fingitur aliud peti, quāuis petatur idē in genere. ¶ Itē tex. ibi, per iudicem. oppo. quia cum certum est: ergo nō debet dari officiū iudicis, sed certa condictio, que ex mutuo competit: vt. ff. eod. l. certi condictio. Unde quidam intelligunt mediante iudice. ¶ Item oppo. quia Jurisconsultus non fecit istam legem, quia responsio debet esse conformis interrogationi: vt. l. j. ff. si quis. j. de verborū obligatio. & institu. ff. preterea. de inutili stipulatio. Sed si verba Jurisconsulti intelligantur ſm tempus petitionis extraiudicialis: igitur &c. Quare due solutiones fuerunt posite. Prima, quod istud verbum, petitum, intelligatur ſm tempus litis contestatio. & habebitur consyderatio a tempore litis contesta. Et primo probatur: quia responsio non est conformis interrogationi. patet: q; petitio dicitur quando petitur per iudicem: vt. l. amplius non peti. rem ratam habe. Secundo probatur, quod ista estimatio est accessio ciuilis, modo sic. Contractus mutui est contractus ciuilis, sed clarū est q; in contractu stricti iuris accessio debetur a tempore litis contestate: vt. l. cum fundus. j. eod. & j. de vsuris. l. videamus. ff. actionē. facit. l. fi. ff. de peti. bere. His nō obstan. fuit posita secunda solutio hic. Ex bis resultat effectū: quia si interpellauit: & sic fuisti in mora: & dum esses in mora vinū creuit: & tēpore litis contest. decreuit: tūc iudex primo debet condemnare ad restitutionem vini. Secūdo ad interesse a tempore quo fuit commissa mora. Tamen si consyderat hoc: pone q; tempore, quo mutuatum fuit valebat. v. tempore commisse more per interpellationem iudicialem valebat decem, tempore quo petitur in iudicio valebat quatuor: iudex condemnauit: secundum quod valuit tempore cōmisse more per interpellationem extraiudicialē vsq; ad sententiā. Vera lectura est quod a tempore more post interpellationem extra iudicium commisse: non autē tempore more cōmisse post litis cōtestationē. Pro hoc facit. l. magnam. C. de contrabē. & commit. stip. Quia tacite per interpellationem extraiudicialem, quis constituit in mora, scz per interpellationem diei: multo fortius per interpellationem expressam. ff. eod. l. cum quid. j. loca. l. que ad certum. ¶ Secundo probatur: q; ita quis constituitur in mora per interpellationem extraiudicialem, sicut per iudicialem: ergo debet haberi consyderatio a tēpore more commisse per interpellationē: & est iste verior intellectus. Hec obst. illud qō dicitur, quod responsio debet esse conformis interrogationi. Quia dic, q; hic respondetur conformiter: q; non solum respondet ad id, qō interrogatur: sed etiam ad aliud. ¶ In secunda gl. que est super verba huius legis non debet nocere ipsi fideiussori. Sed de hoc est dubiū. Sed dic vt habetur in. l. mora rei. j. de verbo. oblig. & l. si seruum. ff. videamus. eo. tit. vnde gl. vidēs q; ista solutio est dubia: ideo transit ad secundam. ¶ In ea. gl. ibi, de verb. oblig. l. quoties. Vel solue, vt habet in l. quatenus. cū. l. seq. j. de ver. obli. ¶ In ea. gl. ibi, vel dic ibi inspici. Ista est cōmunis. ¶ In glo. super verbo, cum 4 esset petitum. Ex prima solu. not. q; † mora que committitur in iudicio, committitur per lit. contesta. Non autem per libelli oblationem. & istud declarat illud quod tenet Bar. in. l. denunciasse. ff. j. & ff. de adul. ¶ In ea. gl. ibi, vel 5 si non. Ex hac not. † contra decisionem Bar. in. l. quod te. ff. eo. vez q; difficultas rei prestande non excusat reū. Sed hic est glo. que tenet, quod excusat. ¶ Secundo no. quod 6 licet † difficultas prestationis excuset reum a mora, que veniret per interpellationem extraiudicialem: attamen non excusat a mora, que committitur per litis contestat. que est singul. in hoc. quam ego solus ad hoc noto. Sed ratio diuersitatis videtur, quod dari non potest: quia ita difficultas est in mora commissa per interpellationē extraiudicialem, sicut in mora commissa per lit. contestat. ¶ Unde dic soluendo, quod quotiescūq; difficultas cōiungit cū negatione debitoris tūc ea, non excusat: q; contra eum negantem sunt multa priuilegia, vt. l. contra negantem. ad leg. Aquil. Unde si debitor negat se non debere, & ego probo. tunc non excusat difficultas prestationis: vt. l. attamen. ff. si. j. pro socio. & l. si dubitetur. ff. fin. j. de fideiuss. Quia negatio est causa amissionis priuilegii. Et sic not. singulariter ex ista glos. quod vbi difficultas prestationis est cum negatione, id est quod debitor negat se debere: & agens probet. q; poste a talis reus negans non potest allegare prestationis difficultatem. Et si oppositū probetur: non excusat illum negantem. ¶ In ea. glo. ibi, sed certe dati. ex hac glos. not. quod quamuis vinum qō mutuasti mihi valeret plus tempore, quo mutuasti, quā nūc: quod nibilominus sufficit modo tibi restituere eiusdem qualitatis & bonitatis, qualis erat tempore: quo mutuasti: non autem consyderatur illud plus. quod valet tēpore restitutionis. ¶ In ea. glos. ibi. Sed certe tempus, ibi, vt. j. de actio. emp. l. ratio. ff. si per venditorem. Ista solutio ꝛBar. non est bona. Et primo impugnat per Bart. quia sequeretur, quod periculum vini vēditi statim pertineret ad venditorem absq; mora. quod est contra text. l. j. & l. necessario. j. de pericu. & commo. rei vend. & D. Bart. de Sali. aliter impugnat per alias rationes vltra Barto. & habebitur consyderatio a tempore litis contest. in contractu, vbi versatur liberalitas: vt hic in contractu mutui: multo fortius in contractu, in quo fuit necessitas: vt dictis iuribus. Sed aliter soluit Pet. & Ja. & alij soluunt in diuinando: & exponunt ibi tempus, quo venit scz tradendum: vt sic non dicatur de tempore contracte venditionis, sed de tempore quo debuit fieri solutio: vnde concord. cum ista. Unde Buliel. de Lun. dat aliam solutionem. vez, quia aliquando ille qui tenetur ad rem, nō vult dare: & tunc succedit obligatio ad totale interesse: et tūc habetur ratio ad totale interesse a tempore, quo fuit celebratus contractus quanti plurimi valuit, vt in. ff. si per venditorem. Unde si valuisset tempore contractus viginti, & tempore petitionis valet decem fiet estimatio ad viginti non ad decem. ¶ Aliquando negauit a principio dare; sed postea voluit: & tunc habetur cōsyderatio a tempore petitionis: vt hic. Sed hec solutio reprobatur per Bar. Et primo per verbum, fuerit. quia est pluſq; perfecti temporis: & sic erat commissa mora. Sed Buliel. dicit, quod de nouo committebatur: igitur. Sed ista ratio est friuola: quia aliquādo significat quid esse in fieri. Ratio Barto. fuit: quia si res non tradatur, ad interesse agitur l. j. ff. de actio. empt. Sed vbi conueniebatur quis ad interesse: q; non solum debet consyderari vtilitas creditoris: vt. l. ff. de eo quod certo loc. sed etiam vtilitas ipsius debitoris: igit contra Buliel. de Lu. Unde dicit, q; in. ff. si per vēditorem. mora erat inchoata ab ipso initio contractus: vt patet in. l. Julianus. ff. ex vendito. j. de actione emp. & l. curabit. C. eo. quia ibi tenetur ad fructus interesse: vnde non teneretur, nisi commissa fuisset mora re ipsa. Sed ista opinio est falsa. Primo: quia ista opinio sua diuinat. Sed posito, q; precium esset receptum: quia tunc dicit contra casum. l. curabit. C. de actio. emp. Secundo patet in verbo, ibi nulla mora intercesserit, quia per

per receptionem precij:venditor non constituitur in mora. ¶ Item reprobatur ſm Sali.ꝛ Fulg.quia ſi eſſet verum,quod per receptionem precij.venditor conſtitueretur in mora.Sequeretur vnum abſurdum: quia propter moram teneretur de omni caſu fortuito ſequuto poſt moram,qđ eſt cõtra caſum in.l.i.ff.de act.emp.ꝛ ſic eſt contra dictum Bar.caſus rotundus quare dicendum eſt, ꝙ iſta opinio nullo iure poteſt procedere.Unde ad.ff.ſi per venditorem.dic, quod ſi venditor teneret de mora: ſequeretur,qđ vẽditor teneretur portare ad domum creditoris rem ſibi venditam.quod falſum eſt:vt.l.item illa.ff.de conſti.pecu.Unde concludite cum Bart.de Sali.ꝛ Richar. eius patruo:ſcz qui concludunt cum Huliel.qui concludit vt ſupra dictum:qꝛ aut factum eſt pactum, ꝙ ipſe teneatur portare ad domum,vel dare:ꝛ tũc tenetur a tempore contractus,ſi non vult dare aliquo modo. Aliquãdo non vult dare a princ.ſed poſtmodum vult:ſed creditor non vult:ꝛ tunc habet locum iſta lex. ¶ In ea.gl.ibi, ſed ſm hoc erit fortiter contra.Bar.hic dicit,ꝙ iſta ratio Azo.non eſt bona,per.l.non ſolet.ff.de regu.iur.Secundo probatur: quia intellectus Azo.diuinat. Preterea per generalitatem.l.in hac.ff.de triti.quia ipſa eſtimatio rei creſcit a tempore litis conteſt.vſqꝫ ad ſententiam.ꝛ ſic loquitur generaliter:ideo non debet reſtringi. ¶ Item probatur:quia vbi ago cõtra aliquem officio iudicis,in quo non eſt obligatus:vt.l.vbi egigitur.ff.ff.ſ.de edendo. multo fortius in illis iudiciis,vbi quis cõuenit per actionem:vt.d.l.in hac.ꝛ his rationibus viſa eſt gl.iſta opinio Azo.falſa. Ideo tranſit ad aliam, que reprobat adhuc p tex.in.d.l.in hac. ¶ Quare quedam gl.in.d.l.in hac.vult quod idem ſit in actionibus bone fidei,ſupplendo ad illum text.Sed iſta ſuppletio non videtur vera: qꝛ ille caſus fuiſſet fruſtratorius.Quare Bar.ſm Huliel.de Cu. dicit,ꝙ ille text.in.d.l.in hac.habet plures ver.ꝛ primus loquitur de eſtimatione que eſt de affectu,per tit.de in li tem iuran.quando ſit per iuramentum affectionis.ꝛ patet dum dicit ibi, iuratur ꝛc.Secundus ver.illius legis in hac.loquitur in actione furti:ꝛ ſic loquitur opi.Jo.ſed certe iſtud non eſt verum:qꝛ imo loquitur de eadem:patet per dictionem,quamuis.que eſt ibi poſita,que aduerſatiua refertur ad precedentem caſum.vnde Bar.in.d.l. in hac.dicit quod ille tex.loquitur in iuramento affectionis. ¶ Secundus autem loquitur de iuramento,ſm qõ vera ꝛ propria rei eſtimatio debetur.ꝛ hoc eſt propter difficultatem probationis.ꝛ dicit Bar.quod ibi eſt caſus ſpecialis ſm eum.Unde ſm eum dicit,quod ille debet iurare ſm eſtimationem,que eſt tempore litis conteſt.non autem ad aliud tempus. Sed certe iſte intellectus nõ eſt verus:quia ex quo eſtimor tuus,qualiter poteſt fieri eſtimatio:vt.l.in hac.ff.de triti.cum gl.hic.vnde dic quod ille ver.debet intelligi,vcz qꝛ debet fieri iuramentum.ſm iuramentum eſtimationis rei:qꝛ tunc debet fieri ſm tẽpus lit.conteſta.ſi extat.Si vero perierat: tunc refertur ad tempus,quo perierat:vt.l.nummus.ff.ſi.ff.de in lit.iuran.

7 ¶ In hoc conclude vltra ſolu.gloſſ.cum † queritur,quo tempore incipiat creſcere rei eſtimatio:ꝛ tunc aut loquit in obligatione fideiuſſoria,aut in principali.Si in fideiuſſoria:ꝛ tunc dic,vt colligitur ex ſolu.gl.hic.ꝛ in.l.quoties. ff.de verb.oblig.in vna ſolu.quam dat ibi gl.ad.l.cũ quis. ff.de actio.ꝛ obliga.Aut loquimur in obligatione principali:ꝛ tunc dic:aut mora oritur ab ipſo contractu: vel cõmittitur in ipſo contractu:ꝛ tunc conſyderatur a tempore contractus:vt.ff.per venditorẽ.Aliquando mora contrabitur poſt contractum:ꝛ tunc habet locum, qđ hic dicitur:quia a die petitionis: vt.l.fin.ff.de triti. Aliquando eſtimatio debetur iure actionis:ꝛ durat illa eadem eſtimatio,que fuit tempore promiſſionis aut per officium iudicis venit:ꝛ tunc aut res ipſa periit ante lit.conteſta.ꝛ tunc habetur eſtima.vſqꝫ ad lit.conteſt.Aut non perit:ꝛ tunc ſemper habetur vſqꝫ ad ſententiã. Ita loquitur.l.in hac.de triti. ¶ In ea.glo.ibi,ſed quero.Et pro declaratione argue,ꝙ ſententia[a] debet eſſe conformis libello:vt ff.cõmuni diuid.l.vt fundus.ꝛ in cle.ſepe.de verb.ſignifi.c. licet Veli.de ſimo.Sed hic videtur dicere contrarium. igitur huius timore eſt facta hic iſta glo.in hoc ver.item quero. Iſta ſol.gloſ.eſt falſa:qꝛ illud,qđ dicitur, ꝙ poteſt ſolui pro alio,intellige de eodem genere: vt.ff.co.l.iij.ff.ſi.

¶ Quare gl.in.l.ſi.C.de fideicom.lib.dicit, ꝙ eſt ſpecialis:qꝛ iudex non poteſt condemnare in alia re, ꝙ petitum ſit.Sed illud eſt falſum:qꝛ eſt generale: qꝛ imo ſententia debet eſſe conformis libello.Quare glo.tranſit ad tertiã, que non eſt bona:qꝛ illud procedit in actionibus arbitrariis,id eſt in illis, in quibus ita prouiſum eſt per ius: in hoc contractu mutui non reperitur hoc ſtatutum:igitur. Unde tranſit gl.ad quartam ſolu.que eſt ſing. ¶ Ex qua
8 ſolu.not.duo. Primo, ꝙ vbi in iudicio † non requiritur libellus:ꝛ ſi libellus detur ineptus,nihilominus non vitiatur iudicium:neꝙ ſententia lata ſuper hoc. Itẽ Bart. voluit in extrauag.ad reprimen.in verbo, ſine figura iudicij.vbi dicit,ꝙ ſi datus fuerit libellus ineptus, vbi nõ requirebatur libellus: ꝙ tale iudicium valet.Allleg.ad hoc illud,quod not.gl.in.l.qui teſtamento.ff.per contrarium.ff.de teſta.vbi eſt not.glo.facit.l.vnica.C.de rei vxo. actio.in.ff.i. ¶ Secundo not.ſingulariter ex hac ſolutio. ad limitationem gl.inſti.de oblig.in prin. Pro qua cano, habent caſum in.c.cum dilecte.de empt.ꝛ vendi. Facit.l. niſi.ff.in his.ff.de tutel.ꝛ ratio.diſtrab.ꝛ gl.que eſt inſti.de
9 oblig.vult,ꝙ † ſententia lata ſuper inepto libello,eſt ipſo iure nulla.Unde limita ſm iſtam hic,ſcz ꝙ eſt verum:niſi libellus ineptus fuerit datus:vbi nõ requirebatur: quia tunc tenet ſententia etiam ſi feratur ſuper inepto libello. Unde gl.tranſit ad quintam ſolutionem, quam declara: mutuaui tibi vinum, vt reſtitueres mihi poſt primũ diẽ Mdañ.Unde cum non reſtituis.certe dies conſtituit te in mora:vt.d.l.magnam.Quid petam:certe poſſum petere,vt des eque vinum bonum, quale fuit meum. Item poſſum agere ad illam eſtimationem que pluris valet,ꝗ
10 tempore ſententie.Et † formabo libellum ſm gl.dico,ꝙ mutuaui tibi. Item quia fuiſti in mora. Item dico, quod vinum plus valebat tempore more,quam nunc:quare peto vt condemneris ad reſtituendum eque bonum. Item implozo officium iudicis,vt compellat te ad dandum illud plus,quod valebat tempore more,ꝗ nunc. ¶ Et notandum,ꝙ ſemper illud intereſſe qđ petitur,qđ fuit tempore more:debet certum in libello deduci. Quia ibi libellus poteſt certificari:vt.l.ſi quis in rem.ff.de rei vẽdi.ꝛ ſic iſta eſt forma libelli. Item ſcias,ꝙ vbi libellus non venit certificandus per agentem:ꝙ tunc admittitur incertus: vt.ff.de rei vend.l.que de tota.ff.incerte.ꝛ.ff.de verb.obli. l.vbi autem non apparet.ff.qui illud, aut illud. ¶ Sed
11 nunqđ † libello ita formato iudex poſſit condemnare ad totale intereſſe:Et primo videtur quod non:qꝛ ſententia debet eſſe cõformis libello:igitur.Sed Pet.de Bellaper.vt refert Bart.tenet contrarium,ſcz ꝙ poteſt condemnare ad totale intereſſe.Ita tenet hic ꝛ etiam Lyn. Sed illa non eſt vera. Primo ratione glo.qꝛ ſententia ꝛc. Secundo:qꝛ aliud pro alio inuito creditore ꝛc. vt.ff.co.l. ij.ff.ff.Tertio certum eſt,ꝙ debitor liberatur ſoluendo vinum eque bonum,ꝛ intereſſe creditoris.ita tenet Barto. hic,ꝛ allegat.l.Celſus.in fi.cum.l.ſequen.ff.de arbitr.que non facit.Sed debet allegare.l.vtiqꝫ.ff.de arbi.Sed magis probatur in.l.continuus.ff.item qui infulã.ff.de verb. oli. ¶ In ea.gl.ibi.l.in re furtiua.ff.de condi.furti.Iſta ſolutio eſt falſa:quia fur ꝛ mozoſus equiparant:vt.l.inter ſtipulantem.ff.pe.ff.de verbo.oblig.ergo idem erit in moroſo,quod in fure.Et alij dicunt,ꝙ iſta non eſt vera, per l.ſi ſeruus.ff.leuc.ff.de condict.furti.ꝛ.l.in re furtiua.Sed tunc contra:quia ſententia non eſt cõformis libello. Reſpõdent iſti,ꝙ hoc eſt ratione neceſſitatis:quod tunc fieri poteſt per iudicẽ,ſi eſt neceſſitas:vt.l.fideiuſ.ff.ſi ſeruũ. ꝛ.l.non dubium.ff.ſi.de lega.iij.ꝛ eſt gloſſ.in.l.ſi.que ſentẽ. fine appel.reſcin. ¶ Ad hoc lucidañ.ſic dic.Aliquando queritur de obligatione rem tradi:ꝛ iſta non eſt materia noſtra, ideo omitto.Aliquando de obligatione dari, in qua venit damnum:vt inſti.de actionib.ff.ſic itaqꝫ.ꝛ tunc dic,ꝙ etiam poſt mortem,per moram debet condemnari ad rem: non autem eſtimationem: vt.l.ſi ſeruum.ff.effectus.ff.de verb.oblig.ꝛ.l.eum qui.ff.fin.co.titu. Ex hoc ſe- a
12 quitur † vtile,ꝙ durat obligatio perempta re poſt moram:vt habetur in.l.Julianus.de verbo.obligatio.in.ff.ff. Aliquando de obligatione rem reſtitui:ꝛ tunc ſi ipſa res durat,ꝛ venit:tunc agi debet ad rem,imo ſi noluerit reſtituere:ꝛ tunc auferatur ab eo militari manu: vt.l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.imo plus agens poterit iurare in

a ¶ Sententia. circa iſtam regulam.vide hic Jaſ. qui ponit xiij. limitationes ꝛ doct.in.c. ls Veli.de ſimo.

litem: vt. d. l. qui restituere. ¶. l. in actionibus. de in litem iur. an. ¶. l. iij. §. in hac. ſ. commo. hoc in tellige, ſi agens non vellet, q̄ ſibi auferretur per viam militarem. Aliquando res eſt perempta: ¶ tunc eſt in arbitrio agentis, an vellet agere ad ipſam rem, an ad ipſius eſtimationē. Et probatur per tex. in. l. ſi cum dicatur. ¶. l. ſi ſeruus. §. leue. ſ. de cō dic. furti. ¶. l. inter ſtipulantem. §. pe. ſ. de verb. obliga. Et iſta iura allegantur communiter per omnes. Sed ego allego alia iura, que melius faciunt. l. ſi cum plura. §. non ſolum. ſ. rerū amo. ¶. l. promiſſo: Stichi. ¶. l. promiſſo: bominis. ſ. de conſtitu. pecu. probatur in. l. is cui. ¶. l. cum filius. ſ. de donat. probatur melius in. l. illud. §. i. ſ. de dona. can. mort. que melius probat. Aliquando ſumus in obligatione rem reddi: ¶ ſic in caſu noſtro: ¶ tunc aliquando iſta obligatio contrabitur ad tantūdem in ſuo genere: et tunc ſemper peti debet ipſa res: q̄ quod debetur in genere non poteſt perire: ſicut eſt hic in caſu iſto: q̄ genus perire non poteſt: vt. l. incendium. C. eo. l. item. §. incerte. ad leg. Falcid. Sed quid eſt: habetur eſtimatio per officium mercenarium, vt hic, cum aliis ſimilibus. ¶ Aliquando agitur precise ad id, qō datum eſt: ¶ tunc ſemper agitur ad ipſam rem, que data eſt, non ad eſtimationem. ¶ dic vt in. l. in ſumma. §. frumento. ¶. §. fi. ſ. de condict. indebi. ¶. l. quod indebitū. ¶ Aliquando cōtrabitur ad idē reddi precise: ¶ tunc idem quod ſupra in rem reſtitui, propter identitatem rationis. ¶ Ultra glo. Bar. hic querit, vſq̄ ad quantum tempus creſcit eſtimatio: de quo remittit ſe. ¶ ita me remitto ad. l. fi. ſ. de tritt. ¶ plenius in. l. iij. §. in hac. ſ. commo. Non ſunt alia.

Summarium.

1 ¶ Reddere quis cogitur id, quod ex re mea percepit.
2 Locupletari cum aliena iactura, quis non debet.
3 Actio negotiorum geſtorum duplex eſt.
4 Domino, cuius res eſt vendita, ſi non vult habere ratā venditionem: an detur actio? Et quando agat ad rem: et quando ad precium?
5 Publicianam habens ſi eius res eſt vēdita: nec vult habere ratum, quando agat ad precium: ¶ quando ad rem? Et habens titulum publiciana recte non conuenitur.
6 Precium an ¶ quando, et quibus caſibus ſuccedat loco rei.

SJ eum. ¶ Precium, qō ex re mea peruenit, ipſa re perempta, peti poteſt. b. d. ¶ †No. quem cogi poſſe ad reddē dum id, qō ex re mea percepit. ¶ No. neminē † cum aliena iactura locupletiorem debere fieri. Cōcor. extra de reg. iur. c. locupletari. li. vj. ſ. co. l. ſi ¶ me ¶ Titiū. ¶ de condi. indebi. l. nam natura. ¶ In gl. ñ. Ad declarationem huius gl. doct. dicunt, q̄ † duplex eſt actio negotiorum geſtorum. Prima ordinaria, que habet locum, quando habeo ratum id quod geſtum eſt nomine meo. Item eſt alia extraordinaria, que habet locum quando quis vendit rem meam non nomine meo: quia alias ſi nō ratificarem, eſſet in damnum. Ita probatur in. l. ſi. de negotijs geſt. ¶. l. mater. de rei vendic. ¶. l. ſ. de reb. eccle. non alienan. Bar. † hic querit, quid ſi talis, qui erat dominus huius rei vendite non vult habere ratum? Item quid ſi res eſt perempta: an oriatur aliqua actio? gl. dicit, q̄ certi condictio generalis. Sed ipſe tenet contrarium, ſcz q̄ competit alia actio, ſcz condictio ſine cauſa. Quia competit vbi res ſine cauſa apud alium eſt: ſed in caſu iſto precium eſt penes alium ſine cauſa: igitur. ¶ Sed ſucceſſiue querit gl. de vna queſtione, vcz quid ſi res extet? In hac gl. refert duas opin. vnam, q̄ poſſit. Et probatur ex iſto tex. ſm eos, nec obſt. iſte text. hic m ortuo: quia ſubintelligitur maxime gl. tenet contrarium. Nec obſtat ratio iſtorum: vt hic in gl. Bar. autem ſequitur iſtam ſoluk. niſi in vno caſu, ſcz ſi haberet dominus ratam venditionem: quia perdit dominium per ratihabitionem: vt probatur in. l. mater. C. de rei vendi. Quia tunc ad precium repetēdum actionem habet. Ita dicit hic Bart. ¶ recte iudicio meo, quem omnes hic ſequuntur. ¶ In cad. glos. ibi, ſed nos contra, niſi cauſam. Bar. dicit q̄ iſta concluſio gloſſ. que verſatur in hoc, non eſt ſimpliciter intelligenda: ſed diſtinguendo debet intelligi ſic. Aut ille, qui habet cauſam a me, non tenek ad id, qō datum eſt: ¶ tunc agitur ad precium, non autem ad ipſam rem. Et probatur in. l. in ſumma. §. fi. de condic. indeb. iuncta. l. qō indebitum. eod. tit. ¶. d. l. ſi non ſortem. §. libertus. Aut ille qui habet cauſam, tenetur ad id, quod per me datum eſt: ¶ tunc non tenetur ad precium, ſed ad ipſam rem: vt. ſ. commod. l. ſi. §. re commodata. ¶ probatur in. l. i. §. ſi rem. ſ. depoſiti. Sed iſtud eſt contra caſum legis: quia ſi depoſitarius vendat rem depoſitam: dominus habet actionem ad precium, etiā ſi res extat: nec requiritur, q̄ agat ad ipſam rem: vt. l. i. §. fi. cum. l. ſeq. ſ. depo. ¶ Non obſtat illa iura, que ipſe allegat: quia loquuntur quando res depoſita, vel commodata redditur deteriorata. Igitur concludo, q̄ licet qs vendens habeat cauſam a me, ¶ vendat: q̄ tenetur ad id, qō percepit, ſiue res extat, ſiue non. ¶ In ea. glo. ibi, vel habet lucratiuam. Ibi, item not. argumentum q̄ precium ſuccedit loco rei. Ante q̄ tangam iſtud not. conuenit primo † videre, de vna queſtione, que ponitur per doctos, ſcz per Bal. ¶ alios: q̄ iſta loquitur de dominio: q̄ res eſt perempta: tunc agit ad precium. Quid in nō domino, id eſt in eo qui habet publicianam: an iſta lex habeat locū? Ange. dicit q̄ Bartol. tangit. ſed non decidit. Sed certe iſtud non habeo in meo Bar. Sed Bal. hic ponit ¶ decidit, ſicut Ange. ¶ ponunt vnam deciſionem, que eſt vera: ſed non eſt iuribus fundata. Unde ipſam ſic legibus corrobora: quia aut ille: qui habebat publicianam, non poterat compelli per alium ad reſtitutionem ipſius rei: ¶ tūc idem eſt in quaſi domino, quod in vero domino: ¶ hoc ex equitate huius legis. Sed tu dic, q̄ ea que dominus per rei vendic. conſequitur, ita eadem quis per publicianam conſequi poteſt: vt. l. ſed ſi res. §. in public. ſ. de publ. Sed clarum, q̄ dominus conſequitur precium, re perempta, vt hic: ergo ¶ quaſi dominus: vt dicta. l. ſed ſi res. §. in publiciana. Aut ab illo qui vendidit rem, non poterat quaſi dominium per publicianam aduocari: quia ille habet titulum. Ubi autem quis habet titulum, non datur contra eum publiciana: vt. l. ſine autem. §. duobus. ſ. de publi. et tunc quemadmodum nō poteſt reuocare rem: ita nec poteſt precium. argu. l. ſed ſi quid. §. eum qui iniuriarum. ſ. ſi
6 quis cau. ¶ Ulterius in vltimo notabili. † Bald. ¶ Bar. de Sali. faciunt vnam diſtinctionem in hoc paſſu, que ad veritatem eſt multum ambitioſa, ideo eam omitto. Sed ego diſtinguo: quia aut loquimur in iudicijs vniuerſalibus: ¶ tunc ſemper precium ſuccedit loco rei: vt. l. vendito: ex heredi. ſ. de hered. vel actio. vendi. ¶. ſ. de peti. heredi. l. ſi rem ¶ precium. ¶ de leg. j. l. imperator. in fi. Aut loquimur in iudicijs ſingularibus: ¶ tunc dic aliquando illa actio ſingularis ad id, quod datum eſt non competit: ſed ad id in quo quis eſt effectus locupletior propter rē datam: vt. l. ſi nō ſortem. §. libertus. ſ. de condi. indeb. ¶ eo. tit. l. in ſumma. §. pe. ¶. l. fi. Aliquando illa actio ſingularis competit ſemper ad illam ſpeciem, que data eſt: ¶ tūc aut illa ſingularis actio non habet ortum ex aliquo cōtractu precedenti: vt eſt in rei vendic. quia non habet ortum, ex aliquo contractu: ¶ tunc non ſuccedit precium loco rei, p. l. qui vas. §. fin. ſ. de furt. ¶. l. ſi quis vxor. §. ſi Titio. Item probatur in dicta. l. vendito: ex hereditate. ¶ Fallit niſi ipſa res perempta ſit. Ita probatur hic, ¶. l. fina. ſ. de negotijs geſtis. Aut illa actio, que competit habet ortum ab aliquo precedenti contractu: ¶ tunc Barto. vult, quod precium ſuccedat loco rei per ſua iura. Sed contrarium eſt verum per iura ſupradicta cōtra eum. Et hec omnia procedunt, quando ipſa res durat vel iura: vbi eſſet perempta. Dic quod habet locum iſta lex: vt. l. fin. ſ. de negotijs geſtis. Item hec habet locum vbi non apparet de conſenſu partium: quia tunc precium non ſuccedit loco rei, ſi ipſa res extat: vbi autem ex preſſe vel tacite volunt: tunc precium ſemper ſuccedit loco rei: vt. l. plerunq; et. l. quoties. de iure dotium. ¶. l. ita conſtante. ¶. l. fi. ¶. l. fi ex lapidicinis. Sed in caſu cōtrario, an res ſuccedat loco precij? dic quod non niſi in ſubſidium. Probatur hic. ſ. de iure dotium. l. Proculus. §. fin. ¶ probatur. ſ. de donationibus inter virum ¶ vxorem. l. vxor marito. ¶. l. ſi vt proponis. C. de rei vendicatione. ¶. C. de iure dotium. et. l. ex pecunia. ¶ Item fallit quando in ſubſidiū ipſa res loco

pecunie

pecunie succedit: vt est in pupillo. Item in milite. Item in ecclesia, vt probatur in l. si ex pecunia. C. de rei vendica. vnde si tutor rem pupillarem emat, pupillus potest vendicare: vt probatur in l. curator. arbitri. tute. Sed quid si non est empta ex pecunia pupilli? & dic q̄ non succedit nisi in subsidium: vt l. filie. ſ. de solu. & ibi per Bart. et per Bal. in l. si tutor. C. si seruus pigno. da. fuerit. Item limita id q̄ dicitur de pupillo, ſm Bar. in l. Titium & Ad euium. ff. altero. de admi. tut. ¶ Sed quid in dote? dic q̄ nō succedit nisi ex morte: vel nisi sit pupillus: vt probatur in. d. l. si ex pecunia. Sed quid in vsuris? an succedat res loco vsurarum? de hoc dic vt habetur extra de vsur. in. c. cum tu. & Bal. declarat in. d. l. si tutor. ¶ Sed que est ratio, q̄ magis succedit pecium loco rei, quam res loco pecunie? & dic vt. ſ. de fideiusso. l. si ita fideiussorem accepero. ff. si fideiussor.

Summarium.

1 ¶ Ciuitas ex contractu administratoris, non tenetur: nisi inquantum ad eam peruenerit.
2 Exceptio non numerate pecunie per ciuitatem et ecclesiam, semper opponi potest.
3 Priuilegia cōcessa ciuitati, an extendātur ad ecclesiam?
3 Dispositio huius. l. an habeat locum in villa, vel castro?
4 Administrator ciuitatis, qui accepit pecuniam mutuo nomine ciuitatis: an teneatur, & qua actione? nu. 11.
5 Protestatio dolosa, non debet prodesse doloso?
6 Protestatio intelligi debet, rebus sic stantibus.
7 Ciuitas & respublica equiparantur.
8 Pecuniam mutuo acceptam conuersam in vtilitatem ciuitatis, qualiter probetur? & cui incumbat. nu. 10.
9 Pecuniam fuisse feneratitiā, cui incūbit onus pbandi?
12 Ciuitas, que habet potestatem legis cōdende: an possit constituere syndicum ad obligandum res & bona ciuium singulorum?
13 Potestas patris in filium, & ciuitatis in ciuitatem parisi cantur.
14 Dispositio huius legis: an habeat locū in alio cōtractu.

CIuitas. ¶ Ex mutuo p administratorem contracto, ipsa ciuitas obligatur, si in eius vtilitatem cōuersum fuerit. Si vero non est: solus administrator tenetur. b. d. ¶ No. ciuitatem † ex solo contractu administrationis nō teneri: nisi inquantū ad eam peruenerit. ¶ Nota q̄ vbi ex cōtractu administrationis obligatio nō descendit in ciuitatem: dicitur penes administratorem residere. ¶ No. beneficium ciuitati ab hac. l. concessum, scilicet quod si ipsa conueniatur ex mutuo, semper opponere potest pecuniam in eius vtilitatem cōuersam nō esse.
2 ¶ Ex quo resultat † vnum q̄ est notabile. ſ. q̄ sicut ecclesia exceptionē non numerate pecunie, semper potest opponere: vt no. in authē. hoc ius porrectū. vbi p̄ do. Bald. C. de fac. san. eccle. ita & ciuitas, per istū tex. q̄. ſ. delarabo latius. ¶ In glo. i. Ex hac no. q† priuilegia cōcessa ciuitatibus extenduntur ad collegia. Jac. de Arc. hic tenet cōtrarium, sc3 q: speciale in ciuitate: ergo in cōtrariū est ius cōmune: vt. l. ius singulare, & q̄ no. ff. de leg. Guil. de Cu. & Jaco. de But, saluant vtranq̄ opi. q̄ sunt quedam collegia magna, que ob multitudinem gentium, difficile congregari possunt: vt. l. j. ff. ad municipes. ff. de acquirē. posse. & ff. de liber. vniuer. l. j. ff. de ori. iur. l. ij. ff. deinde. Et ista. l. habeat locū, id est q̄ beneficiū huius habeat locum in collegijs magnis. Et ratio: q: eadem ratio in bis, que in ciuitatibus, que possunt expedire facta sua sine administratore: & tunc nō habet locum ista lex, per id q̄ dictū est. ff. de pac. Bar. autem tenet simpliciter glos. quia sicut necesse est, vt ciuitas per alium gubernetur propter multitudinem personarū. Item quia ciuitas multoties deciperetur: ideo inductū est vt credito: probet ipsam conuersam in vtilitatem ipsius ciuitatis. Sed hoc adhuc est in q̄libet collegio. igitur &c. Et sic respondet ad dictū. Jaco. de Arc. Quia specialitas istius extēditur per idēritatē rationis: vt. l. vnica. vbi gl. C. de bis que ante aper. tab. Quod limita ſm gl. in. c. in fidei fauorē, de hoc: & nisi illa specialitas sit cautoria: q: tunc non extenditur. Bald. autem dicit aliter, q̄ aut est collegiū q̄ potest petere se in integrum restitui: & tūc nō habet locū. Sed certe istud, q̄ dicit Bal. est vnū idem cū Jaco. But. vnde dic q̄ opi.
3 Bar. est verior in vtroq̄ casu. ¶ Juxta predicta. † Quero nunquid ista lex habeat locum in castro, & villa? Istud dependet ex. l. fi. de sac. sanct. eccle. & l. si finita. ſ. si de vecti gali. j. de dam. infec. & l. restituēde. C. de aduo. diuer. iudi. vnde in hoc fuerūt varie opi. vnde dic, q̄ aut est tale castrum, vel villa, que vel q̄ potest gubernari sine procuratore vel admiuistratore: & tunc non habet locū ista. l. Aut est tale castrum, vel villa, q̄ de necessitate conuenit gubernari per procuratorē: & tunc habet locum ista lex. Ad q̄ facit. l. restituenda. C. de aduo. diuer. iudi. Ad hoc facit, q̄ no. in. l. respublica. C. ex quib. cau. maio. vbi Jaco. But. & Bar. tenēt id q̄ Specu. no. in tit. de in integ. resti. ſ. j. vbi fit mentio, an possit peti per castrū vel villam: & distinguitur sic. Aut est tale castrum, q̄ propter hominū multitudinem non potest de per se gubernari: & tunc habet beneficiū restitutionis. Aut est paruū: & tunc non habet locū beneficiū restitutionis in integrū. ¶ Ulterius dicit hic Bar. q̄ si est conuersa in ciuitatis vtilitatē: & ciui
4 tas tenet. ¶ Glos. querit nūquid † administrator tenea tur? & dic q̄ sic. Quia debitor presumitur vtriusq̄ cōtemplatione mutuare: ita tenent omnes & adficiunt vnam limitationem: nisi ipse administrator fecerit pactū siue protestationem, q̄ nolebat se obligari, & tūc non tenetur per rationem. l. nō omnis. ff. e. & j. de act. & oblig. & l. obligationum substātia. vltra q̄ Bar. allegat & limitat per no. per Jnno. in. c. per tuas. de arbit. Sed de hoc est gl. in. l. si pupilli. ſ. j. de nego. gest. & hoc verū vbi talis administrator cōuertisset totā pecuniā in vtilitatē ciuitatis: q: tūc nō tenetur. Si vero cōuertisset in suā tenet: etiam si fuisset pactum, vel fuisset protestatus q̄ nolebat obligari. Et ratio: quia tale pactū presumitur factū dolo. arg. j. ad Maced. l. sed Julianus. ſ. pinde. Jta limitat hic Bal. dictū Bar.
5 ¶ Secūdo facit: q: fraudulosa † protestatio, siue dolosa: non debet prodesse doloso: vt. l. quero. j. de actio. empti. j. de edil. edic. l. queritur. ſ. si vendita. Sed de bis est casus vltra alios in. l. fi. ſ. Proculꝰ. j. de instī. & sic est: q: nemo cū aliena iactura locupletari debet: vt. j. e. l. si cme & Titium.
6 ¶ Preterea istat † protestatio debet intelligi rebus sic stantibus, put sunt: vt. j. de cōdi. obcau. l. vt seruus. In glo. de renunciat. c. cū inter Pō. Hausredi. ¶ Ex quibus habes duas conclusiones. Prima q̄ si ipse administrator pecunias mutuo accepit, non solum ciuitas tenetur: sed ipse administrator: vt. l. si pupilli. ſ. j. de nego. gest. Secūdo, q̄ istud est verum: q: ista protestatio valet nisi pecunia fuerit conuersa in vtilitatem ipsius administratoris: quia ta
7 lis protestatio nō excusat. ¶ In glo. super verbo, † ciuitatis. ibi, si quis. hoc probat. Jsta glos. allegat duo iura, que non probant: sed tertium probat: vt in authē. hoc ius porrectum. Quia respublica et ecclesia equiparantur: vt habetur in. l. respublica. C. ex quib. cau. maio. est. & glos. in l. si pupilli. ſ. j. ff. de neg. gest. Et probatur hoc quod dicit hic ista gl. q: creditor dicit: sed ciuitas negat. Unde onus probādi incumbit agenti, nō antē negāti. igitur. ¶ Que
8 rit hic † Guil. de Cu. & alij. qualiter pbetur hoc per ipm creditorem? & dicunt, q̄ patet ex no. in glo. in authen. hoc ius porrectum. vbi dicitur, q̄ resultabit hec probatio ex presumptionibus: vt quia tunc ciuitas indigebat. Facit j. de exerci. l. fi. Est & alius modus probandi, scilicet si mutuatur pecunia ipsi administratori presente consilio: tunc ex sola presentia consilij presumitur conuersa in vtilitatem ipsius ciuitatis. Sed est glo. contraria, que tenet q̄ non sufficit presentia: vt in authē. de alie. & emphyt. ſ. si nō episcopis. Et decidit, q̄ licet administrator accipiat pecuniam mutuo, quādo indigebat: q̄ nihilominus nō presumitur q̄ talis pecunia sit conuersa in vtilitatem ipsius ciuitatis. Bar. in. d. authē. hoc ius porrectū. sequitur ibi, glos. Nec ob. l. fi. j. de exer. q: loquitur in persona priuata: sed nos loquimur in persona priuilegiata, sc3 in ciuitate. Putarem tamē si talis administrator acceperit pecuniā ob aliquam causam: & illa causa fuerit secuta: tunc presumitur conuersa in vtilitatem ipsius: vt. d. l. item si filius. ff. proinde. j. ad Maced. & hoc si talis causa fuerit secuta incōtinenti: secus si ex interuallo. Ad q̄ facit, quod no. Bar.

in.l.fi.de ali.pu.prestan.ꝛ in.l.cum seruus.de condit.ꝛ demonstra. ¶ Unde conclude,ꝙ aut actus fuit secutus incontinenti: ꝛ tunc presumitur in vtilitatem cõuersa. Aut fuit secutus actus ex interuallo: ꝛ tunc dic,vt dicit Bar. in.d.authẽ.hoc ius porrectum. vnde dic ſm Bar.distinguendo,ꝙ aut cõsilium accipit mutuam pecuniam: tunc presumitur conuersa in vtilitatem ipsius ciuitatis, ꝛ indistincte tenetur ipsa ciuitas:nec est necesse, quod creditor probet.An autem hoc sit verum,scilicet ꝙ conuersa fuerit in vtilitatem ipsius ciuitatis:Iuxta qõ quero,an si ciuitas vult probare hanc pecuniam non fore cõuersam in suam vtilitatem:an possit petere se restitui:ꝛ breuiter dic qõ sic:q; ciuitas ꝛ pupillus equiparantur:vt.l.rem publicam.de iure reipu.lib.x.Sed pupillus potest:ita ciuitas. ita firmat hic Ange. Probatur et hoc: q; sicut pupillus sine tutore non obligatur,vt.l.j.de inuti.stipu.ita nec ciuitas:igitur.Ad qõ facit.l.j.C.si aduer.credito. ¶ Sed cui
9 †incumbit hanc pecuniam fuisse feneratitiam onus probandi:Et dic primo:qõ si pupillus dicit se in integrũ restituendum:q; talis pecunia feneratitia non fuit conuersa in vtilitatem, propter quod transfert onus probandi in creditorem:vt.l.j.Sed cõtrarium est verum,ꝛ respõde ad illud qõ dicitur in.l.j.si aduer.credit.Quia vbi pupillus sit industriosus:tunc presumitur conuersa in vtilitatem suã:vt.l.j.qui ꝛ aduer.quos.Sed ciuitas semper presumitur habere homines industriosos: vt in.c.si statutũ.
10 de rescrip.lib.vj.ergo ꝛc.Aliquando † dicit Bar.ipsa ciuitas non suscepit mutuo, sed administratorem facit, vt accipiat pecuniam mutuo : ꝛ tunc non habet necesse creditorem probare conuersam in vtilitatem ciuitatis: vt.j. de insti.l.habebat.Quidã moderni,vt Rapha.ꝛ do.Flo. dicunt,ꝙ istud dictum. Bart.non est verum. ꝛ primo: q; omnes doc,ꝛ omnes glo.super hoc loquentes indistincte loquũtur:vt vult Inno.in.c.grauis.extra depositi.ꝛ gl.in.l. is qui.ſ.de pigno.ꝛ.d.l.si pupilli.ſ.j.Sed si esset verum dictum Bar.tunc ista.l.non seruiret de specialitate:igitur ꝛ
a ¶ Vbi priuat⁹. Adde tu, an et quando dominus ex mutuo recepto per curatorẽ tenetur.ꝛ vide Bal. in authent.hoc ius porrectum. C. de sacrosan, eccle.col.fi. a specialitas est in hoc:quia vbi priuatus[a] constitueret procuratorem specialem,tenetur,etiam si creditor non probet:non habebit locum in ciuitate:quia est specialitas in ista.l.ſm Bar. ¶ Dic ergo aliquando ipsa ciuitas constituit procur.ad accipien.mutuo pecuniam specialiter:sed non habuit mandatum de conuertendo in vtilitatem ipsius ciuitatis in tali casu:ꝛ tunc sufficit:ꝙ ipse administrator suscipiat pecuniam mutuatam exprimendo se recipere nomine ciuitatis:vt.l.j.ſ.nos autẽ.j.de cur. Sed istud non est verum per rationem supradictam:quia loquitur in priuato.hanc opi.Bart.sequitur Inno.extra de proc. c.quod quibusdam.aliquando constituitur procur.generalis:ꝛ tunc habet locum ista.l.Sed istud non inducit ista l.quia idem esset in priuato: vt.l.j.ſ.si autem.j.de exer.ꝛ.l. fi.Idem si non induceret aliquam specialitatem. ¶ Sed
11 qua actione† tenetur iste administrator:Ad hoc respondet Barto,ꝙ sicut ille qui vendit pignus,habet probare duo,scilicet iure creditoris.Item ꝙ potior est in iure: vt l.j.C.cred.cuic.pig.non deb.Ita iste debet probare duo, vnde dicit,ꝙ aliquãdo quidam accepit ab aliquo, vt administrat.etiam si ista pecunia fit cõuersa in vtilitatem ciuitatis:si nõ erãt administratores, tenetur de dolo.Sed istud non est verum scõm aliquos modernos. Et primo: quia sufficit eis,ꝙ consequatur rem sine actione de dolo. Sed hic dico aliter: quia actio de dolo non datur nisi interfit,saltem vsq; ad duos annos:vt.l.id est vsq;.ſ.de dolo.Quod nõ interfit patet:quid ad me si ipse non allegauerit se administ.vel nõ.Sed dictum Bar.potest esse verum, quando alleget se coram iudice : tunc habet locum dictum Bart.in.l.finautem.ſ.item si fundum.ſ.de nego. gest.Aliquando ille qui dicit se administ.probat:sed non probat se conuertisse in causam ciuitatis: et tunc tenetur condict.ob cau.l.si procuratori falso. Aliquando ille qui accepit mutuam pecuniam non probat se administrasse, nec cõuertisse in vtilitatem ipsius ciuitatis:ꝛ tũc similiter tenetur cõdictio ob cau:vt.d.l.si procuratori falso,nõ autem de dolo:q; nõ cõcurrit cum alia: vt.l.j.ſ.si.cum.l.seq.
12 ſ.de dolo.ꝛ.l.de dolo.ſ.eo. ¶ In ea.glo.† circa si.Barto. querit,nunquid ipsa ciuitas,que potest cõdere legẽ,possit dare potestatem syndico:ꝙ non solum obliget res ciuitatis:sed etiam singulorum ciuium:Ponit istam.q.in l.iiij.ſ.actor.j.de re iudi.ꝛ decidit qõ sic.et maxime per l. cessat.de publi.ꝛ.C.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.penul.q; ciuitas potest facere legẽ super cõtractu.ita in casu isto.Bal. ꝛ Ange.transeunt. Idẽ Bal.impugnat Bart.in.l.j.ne si. pro pa.Dicit,ꝙ non est verũ:q; illud qõ dicitur in.l.pe.de dona.inter vi.ꝛ vxo.habet locũ quãdo fit ex eo animo, vt ex eo contractu lex oriat:secus autẽ si nõ eo animo.igitur. Probatur ꝛ alio modo : quia procurator qui vult facere statutum,nõ debet particulare per sententiam facere:sed debet facere generaliter per viam statuti : vt.l.j.ſ.j.de feri.Et ratio:q; non tulit sententiam vt faceret statutũ,sed vt ferret sententiam.Ita in casu isto:misi specialiter factũ sit statutum,ante istum contractum mutui, ꝙ posset obligare res ciuiũ singulorum. ¶ Preterea dicit dominus
13 Bar.de † Sali.quia ea est potestas patris in filio,que est ciuitatis in ciue:vt p Bar.in.l.cunctos populos.Sed pater nõ potest obligare filium:nisi ex necessitate: vt.l.ij.de pat.qui fili.di. Ita nec ciuitas res ciuium singul.Unde conclude,ꝙ aliquando ciuitas dat speciale mandatũ ad obligãdum specialiter rem aliquam ciuium specialium: et tunc non potest,per.l.rem alienam.j.de pigno.etiam si volunt,ꝙ iste cõtractus sit.l. ¶ Item quia dicitur lex,ꝙ facit cõmunitas de ommibus:non autẽ debet fieri de particularibus rebus.c.hec autem lex. Preterea posito qõ sit lex, obstabit ex ceptio doli. Itẽ potest appellari, vt.li. in fi.de leg.ꝛ ita declarat.l.fi.de ap.ꝛ per Bal.in.l.quisq; a quibus app.ꝛ in.l.ij.de origi.iur.Aliquãdo ciuitas dat generaliter mandatum,ꝙ possit obligare.Et ꝙ tũc possit,probatur:q; qui potest maius,põt ꝛ minus,videlicet,q; si potest auferre bona,potest ꝛ obligari, ita tenet Bar.in l.Antiochensium.cum si.de priuil.credi.Nec ob.illud, qõ dicitur:q; illud factum est sine consensu:quia imo factum censetur cum consensu: vt patet quia consilium representat totam ciuitatem: vt.C.que sit lon.consue.l.j.igitur.ita
14 defendo Bart. ¶ Ultimo † nunquid ista.l.habet locum in alio cõtractu:Iu hoc fuerunt opi.glo.in.l.j.C.de ven. re.ciui.lib.xj.tenet ꝙ sic.Inno.in.d.c.grauis.tenet cõtrarium.ita sequitur eum Bal.in authen.hoc ius porrectũ. Bar.ita tenet in.d.l.j.de ven.re.ciui.ꝛ allegat illam glo.

CReditor. ¶ Ad pecuniã pro qua non sufficit pignus datũ, superest integra personalis actio.b.d. ¶ In glo.ij.Adde vltra concor.l.j.C.de pigno.

Summarium.

1 ☞ Institor ꝛ procurator differunt.
2 Arguere de mandato speciali,ad generale,qõ licet.
3 Dictio,quasi,est expressiua veritatis:ꝛ aliquando denotat similitudinem.

SJ institorem. ¶ Ex mutuo cõtracto per institorem in causam,in qua prepositus est dñs certi condictione conuenitur. b.d. ¶ Et premitte
1 protenidentia,ꝙ differentia est inter institorem ꝛ procuratorem. Quia ille est institor,qui vniuersaliter preponitur vni mercãtie. Procurator autẽ, qui preponitur spe-
2 cialiter alicui negotio. ¶ Flo.ſm vnũ intellectũ,† bonum esse ar.de mãdato speciali.l.procuratoris, ad mãdatum
3 procuratoris gñalis. ¶ Flo.scõ † hic de dictione, quasi, que est veritatis expressiua. Locor.ſ.eo.l.si eum seruũ.j. de condi.ob cau.l.ij.in prin.ꝛ.j.solu.ma.l.si ante nuptias. Aliquãdo hec dictio,quasi, denotat similitudinem.et ita ponitur in.l.si diuortio.ſ.si fundum.ꝛ.l.posthumorum.ꝛ ita ponitur in.l.obligationum fere.j.de actio.ꝛ obligꝫ.

Summarium.

1 ☞ Confessio facta coram testibus, an pariat actionem ꝛ obligationem?
2 Pecuniam, si quis accepit mutuo in annum sub vsuris: an intra annum restituere possit?
3 Mutuare qui promisit,quando cogatur ad mutuandũ.
4 Dispositio huius.l.ꝙ non semper habeat locum.

Qui pecuniam.

Qui pecuniam. ¶Qui spe futurę numerationis se recepisse cõfitetur: potest non obligari, nõ accipiendo. b. d. ¶In glo. super verbo, non obstringat. Circa princ. in hoc Richar. doc. & maxime Hug. de Cu. dicũt, vez. q bic non erat elapsum biennium. ¶Ex quo no. † q cõfessio facta corã testibus post biẽnium nõ parit actionem sine obligationẽ. cõcor. l. si nõ singuli. C. e. & l. in cõtractibus. C. de act. & obli. Bal. sequit hoc bic. sed Bart. sequitur cõtrariũ in l. si ex cautione. C. de nõ. nume. pecu. & allegat in authẽ. rogati. C. de testib⁹. Sed certe illa gl. non facit. Unde dico q opi. Hug. est verior. Primo per tex. inst. de obli. in. §. fi. in verbo, literis. & probatur insti. de lite. obli. Probatur preterea. instit. de obli. ex cõsensu. in prin. & l. ex cõsensu. ſ. de acti. & obligat. Ubi opus est omnino literis: ergo litere sunt de substantia. igitur. Nec ob. illa gl. quam Bar. allegat: q loquitur de cõfessione alia, quam de illa, de qua bic intelligitur, scilicet loquitur de cõfessione de recepto. qõ obligat. Et ratio diuersitatis est per. l. Arrianus. de actio. & obliga. & c. fauorabiliores. extra de reg. iur. Unde tu tene cum glo. & Hug. de Cu. quicquid dixerit Bart. in. d. l. si ex cautione.

1 Qui pecuniam. ¶In ea. glo. ibi. † sed quid si in annum. Quidam tenuerunt cõtrarium, quos bic Bar. refert in duobus casibus. Primo si vellet soluere interesse per. l. si pecuniam. ſ. de condi. ob cau. Item si creditor inuenit alium eque debitum, cui mutuet. Sed Jaco. But. reprobat opi. istam. ex d. l. si pecuniam. q loquitur in cõtractibus innominatis: in quibus est locus penitentie reintegra. Bar. autem cõcor. bic istas opin. Quia aut iste vsure per stipulationem sunt promisse: et tunc locus sit dicte glos. per. l. quamuis. C. de vsur. Aliquando sunt promisse per pactum: & tunc habet locum dictum illorum, per. d. l. si pecuniã. Sed certe dici potest aliter: q nemo cogitur aliũ acceptare debitorem, etiam si fiat melioris conditionis: vt. l. si mandato meo. §. i. ſ. man. Quare vltra alios bic potes dicere, quod aut ille annus est adiectus fauore debitoris: & tũc potest soluere: vt. l. Jabolenus, alias incipit. l. eum qui, ſ. de ann. leg. & l. qui Rome. in prin. Aliquando fuit adiectus fauore creditoris: & tunc non cogitur creditor recipere: vt bic.

2 ¶Sed quid † si promisi tibi mutuare pecuniam: an possis me cogere ad mutuandum: & dic q non: quia nullus contractus debet claudicare: vt. l. si de meis. ſ. de arbit. Sed contrarium est verius: vt est casus in. l. si voluntatẽ. C. de do. promis. quod tamen limitandum est: nisi ille talis qui vellet agere incontinenti teneretur restituere: tũc dolo facit: vt. l. dolo. de doli except. Sed vbi non tenetur: incontinenti, tunc habet locum. d. l. si voluntate. Et que sit

3 ratio diuersitatis cogita. ¶An autem † semper habeat locum ista. l. & dic q nõ: quia nisi creditoris interest: quia tunc cogitur. Ita dicit Bart. in. l. si fideiussor. in. iij. q. ſ. de fideiuſ. & per Bal. in. l. si voluntate. de do. promiſ.

Summarium.

1 Verbum, omni casu, quid importet remissiue.

Cum fundus. ¶In actionibus strictis iuris veniunt fructus & accessiones a tempore litis cõtestate. hoc dicit. ¶Not. bic † declarationem illorum verborum, que communiter apponũtur in libellis. scilicet quam peto mibi restitui, cum fructib⁹ & omni casu: quid verbũ omni casu importet: simile verbũ habetis. de rei ven. l. Julianus scribit, si baberem. & l. preterea.

Summarium.

1 Res empta ex pecunia veri dñi & bone fidei possessori tradita, sibi acquiritur: non autem domino suo, neq; seruo: secus si seruo tradita esset.

2 Actio orta ex contractu serui bona fide possessi celebrato cum re peculiari, ipsi domino acquiritur: non autẽ bone fidei possessori.

3 Condictio indebiti, de qua bic quando competat:

4 Uenditor non tradens alij, cui debet, qõ non teneatur si cedit actionem: & nu. ii.

5 Limitatio ad legem possessio. §. si possessio. ſ. de acquirẽ. possessione.

6 Agere contra me, quando possis, si ex pecunia tua locupletior factus sum.

7 Condictio indebiti quando competat etiam inter non contrahentes: et domino contra bone fidei possessorem: Et nemo rem suam conduci nisi a fure.

8 Res vendita, q non efficiatur emptoris: nisi et pecunia fiat venditoris.

9 Compensatio de pecunia ad pecuniam, quando admittatur: Et quid in depositario:

10 Compensatio vim solutionis habet: & bis regulis regulatur quibus solutio.

12 Seruus fugitiuus licet amittat administrationem peculij, tamen dominum obligat de peculio.

13 Uenditor serui fugitiui, quando teneatur domino:

14 Monachus vnius monasterij possessus per aliud monasterium, si acquirit cui acquirat:

§. Seruum tuum. ¶Si dominus prohibet contractum serui sui ab alio bona fide possessi, rem ex illo cõtracta quesitam mediante re peculiari, ipsi bone fidei possessori condicere potest: vel contra venditorem directe agere, vt res illa reddatur. Si autem contractum reprobet nummos peculiares vendicabitur, si extant: licet teneatur de peculio. Eis autẽ consumptis actio euanescit. b. d.

1 ¶Nota † quod res empta ex pecunia veri domini & bone fidei possessori tradita, sibi acquiritur: non autem domino neq; seruo: secus tamen esset si res ipsi seruo tradita fuisset. Quoniam tunc vero domino acquireretur. ſ. de acquiren. rerum do. l. seruus. & l. si seruus. & l. habet liber.

2 in fi. No. secundo quod † actio orta ex contractu serui bona fide possessi celebrato cum re peculiari, ipsi domino acquiritur: non autem bone fidei possessori. ¶Tertio no

3 ta † quod condictio indebiti bic competens sine cessione. de equitate: vt bic in princi. de rigore non competit, ita demum si sibi venditor cedat: vt bic in fi. §. ¶No. quarto,

4 † quod licet de iuris rigore non liberetur venditor nõ tradens alij, quam cui debeat, tamen de equitate liberatur

5 actionem cedendo. ¶Quinto no. † limitationem omniũ iurium dicentium, quod si mibi actiones cedi debent. agere non possum: nisi prius mibi cedantur: vt. l. si possessio. §. si possessio. de acquiren. possess. cum simil. Quoniam illud, vez, nisi is contra quem veniunt cedende, compellatur cum mea iactura: quoniam de equitate mibi actio

6 competit, non facta cessione. ¶Ultimo no. † aliam limitationem ad iura dicentia, quod licet agere possis cõtra me: quoniam ex pecunia tua locupletior sum: ita demum si non possis habere regressum cõtra alium: & alias secus. Quoniam hoc verum, quando mibi contra alium potest esse: plene cõsultum: secus si nõ plene: quia per cessionem actionis tantum: quia tunc & actionem contra te habeo

7 principaliter: vt bic est notabilis casus. ¶† Et pro declaratione istorum vltimorum notabilium premitte, qõ condictio indebiti non competat, nisi inter contrahentes, id est inter illum qui soluit indebitum, & illum, qui recepit: vt. l. si in area. ſ. de condictio. indebi. Sed bic est casus, qõ si ego dominus vellem intentare condictionem indebiti contra istum venditorem, non possum. ¶Fallit nisi ille venditor locupletetur cũ mea iactatura: vt bic est casus singu. ¶Est alia singularis. & premitte illud, quod habetur in. l. si eum seruum. §. eo. vbi si vendidi seruum tuum, quem credebam esse mibi legatum, qõ tu dominus non potes agere contra me ad precium, si tibi consultum est cõtra alium. Hoc verum de rigore: secus de equitate: nisi locupleteris cum aliena iactura mea. Ita limitãtur, que habentur in. l. si eum seruum. et. l. & si me et Titium. ſ. eo. ¶In glos. super verbo, traditus est. et pro introitu dic, quod nemo potest rem suam condicere preterquam a fure: vt. ſ. de condict. fur. per totum. Sed bic videtur Jurisconsul. dicere contrarium. igitur huius timore est facta ista glos. ¶In eadem glo. ex hac glo. no. quatuor solutiones, que sunt bic in glo. quas tene menti. ¶In glo. super verbo, cõdicere. Pet. de Bellap. dicit q condictio

indebiti nō datur domino cōtra bone fidei possessorem: nisi prius fuerit cessa per illum vēditorem domino. Sed ista sol. ℣e. nō placet Bart. qui diuinat: quia hic iste text. non declarat, sed simpliciter debet intelligi: vt. ff. de pub. l. de precio. vnde tanq̄ diuinans nō valet. ℣reterea non valet ista solutio alia ratione, scz quia intelligeremus in principio litere, q̄ competeret sibi mediāte cessione: sic finalis vers. esset superfluus. qō est absurdū, per. §. quib⁹. in prima cōstit. C. nisi diceremus q̄ ille ver. ff. declarat illā partem. l. ☞ sic saluat opi. ℣et. ☞ sic nō ob. §. quibus. Sed ℣dof. vt refert Bart. hic ad istū text. dedit alium intellectum. s. q̄ si ipse seruus est emptus ex pecunia dñi, competebat dicta cōdictio indebiti: intelligitur, q̄ fuerit traditus hic seruus emptus ex volūtate ipsius serui ementis ipsi bone fidei possessori. Et sic talis bone fidei possessor videtur recipere istum seruū emptum ex nummis peculiaribus mandato ipsius domini. ℣Hoc probatur in. l. si tibi mādauero. §. fugitiuus meus. ff. man. Item intelligit de cōdictione generali, nō autem de cōdictione indebiti, que cōcurrit cum actione mādati: vt. ff. e. l. certi cōdictio. que potest cōcurrere cum omni actione. ¶Ultimū autem respōsum huius. §. intelligatur, q̄ hic seruus fuit traditus absq̄ mandato ipsius domini: ☞ sic venditor nō est liberatus: vt insti. man. §. porro. Istam sol. refert Salyce. hic simpliciter: sed ista non est bona: q☞ diuinat ad istum text. in prin. quia nō apparet aliquid de mandato, vel voluntate ipsius serui ementis. ¶Preterea licet ille vēditor tradat illi bone fidei possessori, de mandato illius serui ementis, nō liberat: quia si seruus emptus ex pecunia mea fuerit traditus alteri, nō liberatur vēditor, si tradat alteri, nisi dominus ratum habeat: vt. l. fugitiuus. ff. de solu. Quare cōclude in opi. glo. ☞ Bar. q̄ ex equitate detur cōdictio indebiti dño ad repetendū seruū: vt hic, in prin. de rigore autē esset necessaria cessio. ¶In gl. super verbo, ex negotio. ☞ intra sic: q☞ videtur, q̄ nihil possit abesse bone fidei possessori: q☞ talis seruus est emptus ex pecunia peculiari: nō autem de pecunia ipsius bone fidei possessoris, huius timore est facta glo. ¶In ea. gl. in fi. quidam ad saluandum glos. dicunt, qō adeo iste seruus erat ita paruus, q̄ nullas operas poterat prestare: vt. l. fin. de ope. ser. merito ergo repetet alimenta. Uel etiam dic, qō presupponendo, qō fuerit magnus: q̄ illud qō dicitur, q̄ non sunt recipienda alimenta: intellige si parua: secus autem si magna: q☞ tunc, posset repetere: vt. l. omnino. ☞. l. penul. ff. de impen. in re. dota. fac. ℣His non obstantibus saluationibus, quidam dicunt, q̄ ista suppletio glos. non est vera: q☞ intelligi debet de negotio gesto per ipsum bone fidei possessorem. Sed isti non bene dicunt: q☞ text. dicit, q̄ emit ex peculio, quod ad ipsum verum dominum spectabat, Bar. autem aliter intelligit istum text, scz q̄ sit intelligendus de negotio contracto per seruum ementem, non autem de seruo. ☞ sic optime saluat glos. vel dic aliter, qō ex negotio gesto per seruum ementem absit: intellige q☞ ego bone fidei possessor solum habebam serui empti operas vel vecturas: et sic abest inde ex negotio gesto per istum seruum ementem. ¶In glos. super verbo, acturū. ibi, si vero tradatur. Quedam glo. enim volunt, q̄ sit condictio indebiti: aliqui volunt, q̄ sit certi condictio: vt. ff. e. l. certi condictio. Ista videtur verior. Et istud probatur per. l. qui exceptionem. §. si pars. ff. de condi. inde. et. l. qō si nulla. ff. de lega. i. Sed istud declarat in. d. §. si pare. ¶In glo. super verbo, verum est. Ista solu. est bona, ☞ tenetur per omnes. ¶In glos. super verbo, emptori. et intra sic, qō imo nulla actione: q☞ condictio detur domino: nisi cōtra dominū: vt. l. fi. ff. vsufruc. quemad. caue. ☞ insti. de act.
8 §. fi. ita q̄s. ¶Et ex hac glo. † no. vnum, q̄ licet res vendita sit tradita emptori: nihilominus si pecunia nō est effecta ipsius venditoris: non efficitur emptoris per traditionē. l. ex empto. §. vēditor. ff. de act. emp. Et no. limitationem ad. §. vendite. insti. de re. diui. scilicet q̄ res tradita nō efficitur emptoris: nisi pecunia efficiatur venditoris: ℣uis res tradita sit, etiam si habita sit fides de precio, qō tene menti. ¶In glos. super verbo, vendita re. et
9 ista gl. est in. iij. R. Et no. limitationē † ad. l. fi. de compē ad pecuniā admittatur: est verū nisi vna pecunia petat, vt species: ☞ alia vt qualitas. q☞ tūc nō admittitur cōpensatio. Ita tenet hic gl. fm Jo. Sed But. tennit cōtrariū Sed que sit verior: hic fuerūt varie opiniōes, ☞ illi qui tenent opi. Jo. allegant. l. si creditor. §. i. in princi. ff. de pecu. Alij tenent opi. Lot. ☞ probāt hoc isto modo. q☞ compēsatio de quantitate ad quantitatē admittitur: vt. d. l. fi. Sed clarum est, q̄ ℣uis querat pecuniam, vt speciem: tamen necesse habet in iudicium deducere quanta pecunia fuerit, ad hoc vt condemnatio fieri possit. Sed si deducitur quanta pecunia fuerit in specie: ergo erit quantitas. igitur ☞. Bart. autem sequitur opi. Lot. ☞ dicit, q̄ casus est in. l. fi. ff. commo. ☞. l. fi. in fi. C. de transac. ☞ dicit: q☞ quando depositum est in specie, qō fieri potest: vt in. l. §. si pecunia. ff. depos. Sed clarum est, q̄ depositarius non potest opponere compensationem de pecunia in quantitate, ad pecuniam etiam ad quantitatem: vt. d. l. fi. de compensat. vnde si est speciale in deposito, q̄ compensatio nō admittatur in cōtrarium est ius cōmune. ☞ maxime per glos. in l. fi. ff. cōmo. Jaco. But. ☞ Sali. tenent opi. Jo. per. l. si conueniunt. la. ij. ff. de pigno. act. Ita est regula ibi, q̄ cōpensatio speciei ad quātitatem nō admittatur. Ergo ab hac regula nō debemus recedere sine iusta causa. ℣reterea quando quantitas, vt species debetur: tunc talis quantitas habetur, vt certum corpus: vt. l. si creditor. ff. de leg. ij. ☞. l. plane. §. j. ff. de leg. i. Sed clarum est, q̄ vnū corpus non
10 potest solui pro alio. igitur ☞. ¶Uel aliter † potest dici: quia compēsatio habet vim solutionis: ☞ ijs modis regulatur, quibus solutio: vt. l. si deducta. §. si non vis. ff. ad leg. Falc. ☞. l. si debitor. ff. qui potio. in pig. ba. Sed clarum est, qō sicut non admittitur solutio alterius pecunie: ita nec compensatio. Et respōde ad leges allegatas per Bart. hic. primo ad. l. fin. C. de compensa. q̄ ibi deposita erat ad numerum, qō fieri potest: vt. l. Lucius. ☞. l. dies sponsalitorum. ff. depo. ¶Uel aliter dic fm do. Bar. q̄ ibi periret culpa ipsius depositarij: aut culpa est peritura: ☞ non potest admitti compensatio: ☞ hoc vt culpa sua puniat. Sed iste intellectus diuinat. Sed tamen ad cōcordiam dic, qō aliquando ipsa pecunia debita in specie, petitur vt vnum corpus: ☞ tūc non admittitur compensatio: vt. l. sed si certo. de lega. i. ☞ probatur quia si non alia pecunia admittitur in solutione vera: igitur nec in ficta, que est cōpensatio. per. d. l. si debitor. ff. qui potio. in pig. ba. ☞. d. l. si cōuenerit. ff. de pigno. act. Aliquādo ipsa pecunia petitur vti numerata: ☞ tūc aut loquimur in actione depositi: ☞ non admittitur compensatio: vt. l. fi. de compensa. iuncta. l. quod vero. ff. de leg. Secus autem in alijs contractibus: q☞ tūc admittitur compēsatio. Sed restat respondere ad istum text. dic fm ℣et. ☞ post eum Bar. qō compensatio debiti liquidi ad debitum liquidum admittitur: compensatio liquidi ad non liquidum nō admittitur: vt hic, in isto text. ☞ facit. l. fi. C. de compensa. ¶In ea. glo. ibi. item no. ℣lo. ex
11 hac † glo. q̄ quando venditor tradit alicui rem vēditam in specie, cui credit se tradere debere: liberatur tradēdo aut cedēdo actionem: vt hic. Sed quid in genere? dico q̄ nō liberatur: vt est glo. fing. in. l. fi quis vtroq. §. apud Labeonem. ff. de fur. ¶In glos. super verbo, actio de peculio euanescit. dic vt ibi. ¶In ea. glos. ibi. Sed ℣ug. contra. Ista est verior ☞ cōmuniter tenetur. ¶In eadē glos.
12 ibi. l. libera. ℣lo. ex fine † istius gl. quod licet seruus amittat liberam peculij administrationem per fugam: vt. d. l. libera. tamen potest dominum obligare de peculio, quod
13 no. ¶In glos. super verbo, teneri † dic quod fallit quando ignorabat: vt. l. manifestissimi. §. j. C. de furt. quia tunc habet adhuc actionem aduersus venditorem. ita declara istam glos. per dictam. l. manifestissimi. §. j. et. §. finaliter.
14 C. de furtis. ¶Ultimo Bart. ponit † hic vnam questionem quam ipse non decidit. Sed ego breuiter dicam, qō mihi de iure videtur: quamuis hic docto. et alibi in hac questione fuerunt varij. Et questio talis est. ℣one, quod fuit quidā monachus possessus per aliud monasterium acquisiuerit multum ex pecunia spectante ad primum monasterium: cui acquiritur? certe acquiritur primo monasterio, per textum. Quia omnia iura loquentia de seruo habent locum in monacho. ¶Sed quid si non appareret ex qua pecunia acquisiuerit, de cuius bonis presumitur acquisiuisse? Bar. to. hic dixit cogita. Quidam moderni dicunt, qō queritur primo monasterio. ☞ facit: quia primum monasterium dicitur fundatum in totum: quia

quicquid

quicquid seruus acquirit ex re ipsius bone fidei possessoris acquiritur primo domino: vt.l.liber homo.ff.j.ff.de acquir.re.do. Sic et monachus possessus per secundum monasteriū,extra illas res illius secundi monasterij, acquirit primo monasterio: vt.xij.q.j.sit manifeste.x.c.j.xij. q.v. Jta decidunt quidam moderni. Sed certe istud non est verum, quicquid digerint: quia quando seruus est bona fide possessus illud quod acquirit, semper presumitur acquirere ex re ipsius bone fidei possessoris. Jgitur, in casu proposito de monacho: quia presumitur acquisiuisse de rebus secundi monasterij. x sic primum monasterium necesse habebit probare talem pecuniam processisse ex re sua. Sed hoc fallit in duob⁹ casibus. Primo quādo monachus recessit, x emit rem aliquam: quia tūc presumitur emisse ex rebus primi monasterij. Item fallit si secundum monasterium erat indigens: vt.l.veremur.ff. ff.j.de priuile.cre. Quia est presumptio quod aut emit ex re primi: aut ex re sua: quia tunc acquirit primo monasterio, per.d.l.liber homo.ff.j.ff.de acquiren.re.do.

Summarium.

1 ☞ Res meas existentes penes aliquem sine iusta, vel nulla causa, possum repetere.
2 Consensus etiam est necessarius in obligatione mutui: licet re contrahatur.
3 Nouatio bodie non inducitur interuentu noue persone.
4 Bone fidei possessor, quod fructus industriales consumptos, licet faciat suos: tamen si reperitur locupletatus, tenetur restituere.

Set me x Titiū. ¶ Quādo res mea est apud alium, x nō excusat causa, quare etiā remanere debeat: agitur certi condictione, vel
1 cōdictione sine causa. hoc dicit. ¶ Flo. illud generale † qō illud qō meum est, si apud alium ex nulla vel ex iusta causa maneat, repetere possum. ¶ Secundo nota, † q licet
2 mutui obligatio re contrahatur: nihilominus consensus est necessarius. Ff.e.l.non omnes. in prin. ¶ In glo.j. Argue, qz mala fides supplet tradicionem. Jgitur huius timore est facta ista glo.j. ¶ In glo. super verbo, prouenit. Istam sequitur hic Bar. Sed Jac. But. aliter intelligit, scilicet quod debeo condicere obligationem, qua tibi sum obligatus: vt.l.j.ff.de condi.ob cau. Alij dicunt, q ista glo. habet intellectum videlicet, quia interuentu noue persone, noua oritur obligatio: vt insti.qui.mo.tol.obli.§. preterea.x.l.ij. ff.de nouat. Sed quid est: ista nouatio, siue delegatio est nulla: quia stipulatus est erronee. Et si opponitur, q delegauit: tunc creditor potest replicare, ille stipulator erranit: x sic potes iatelligere fm Jac. But. ¶ Ex qua no.
3 † qō licet olim fieret nouatio per interuentū noue pſone: bodie nō inducit: vt.l.ſi.C.de noua.quā noto cōtra opi. Bar. in.l.singularia.ff.eo. ¶ Ultimo Jnnoc. facit festum
4 † de isto tex. secundum eum singu.in.c.in literis.extra de restitu.spo. scilicet quod licet bone fidei possessor fructus industriales consumptos faciat suos: tamen si quid reperitur locupletior ipsis cōsumptis, tenetur ex equitate bius.l. ¶ Sed nunquid istud sit verum, quod dicit Jnno. non examino. sed gl. iuris ciuilis tenent contrarium: vna est in.l.ex diuerso.ff.de rei ven. Alia est in.ff.ſi.insti.de offi.iudi. Sed Ange. hic sequitur opi. Jnnoc. de hoc plene per Bal. C. de vſu. x fruc. lega. l.j.

Summarium.

1 ☞ Officialibus perpetuis multa cōceduntur, que non cōceduntur temporalibus: x pecuniam habere possunt.
2 Officialis quando contrahere possit in loco, vbi gerit officium?
3 Officialium vnus quando possit contrahere cum authoritate alterius?
Et quid quando res est fisci. nu. 4.
5 Potestas potest facere preconium, q qui acceperit bannitum inferentem damnum ciuitati, habeat premium: et pro tali casu potest accipere pecuniam mutuo.
6 Potestas potest recipere pecuniā mutuo pro refectione palatij.
7 Potestas ad exigendum debitum ciuitatis dicitur constitutus procurator. si ciuitas alium non constituerit.
8 Officialis non potest contrahere mutuum cum ipsa ciuitate.
9 Potestas qui exegit pecunias ciuitatis, si eas non consignet thesaurario, x in suos vsus conuertat, punitur.
10 Statutum puniens extrahentem granum, non comprehendit extrahentem ex necessitate.
11 Donatio facta officiali existenti in syndicatu non valet.
12 Officialis positus ad beneplacitum, cēsetur perpetuus: et sic contrahere poterit.

Principalibus. ¶ Officiales contrahere non possunt mutuando nisi perpetui, vel propter necessitatem. b.d. cum seq. secundum
1 cōmunem intellectum. ¶ No. q † multa conceduntur officiali perpetuo, que non temporali. ¶ Not. in.l. presidis. qō perpetuus officialis pecuniam habere potest, x ex ea lucrari. qō Hsil. hic ponderat specialiter ad. q. de qua in-
2 fra. ¶ Jn glo.ij. † ibi, a non subditis. x ratio diuersitatis est: qz presumitur qō posset inferre impressionem in subdito: sed non subditis non est sic. Ex istis glos. Hsil. x sequentes faciunt vnam distinctionem, scilicet an officialis, qui habet aliquod officium in aliqua ciuitate, possit contrahere. s. aut ipse, qui est officialis: quia oriundus in illa ciuitate, vbi habet officium: tunc potest contrahere. Hoc probatur in.l. presidis. j.e. cōm vnum intellectum. Quare infert, q priores possunt semper cōtrahere: quia sunt oriundi in illa ciuitate, in qua exercent officium prioratus. Sed videtur, q hoc nō potest procedere: qz nemo oriundus possit habere officium in sua ciuitate: vt.l.ſi in eadem.ff.de assesso. x.l.is qui. x.l.ſi cui. ex quibus cau. maio. Sed dic, qō potest habere ex beneficio principis: vel etiam potest, ſi statutum est in ciuitate: vt est hic in prioribus x similibus. Barto. concludit, q potest. Bal. tenet contrariū in.l. quisquis. C. eo, nō facta mentione de Bar. allegat. l. qui off. cij. de contrāben. emptio. et loquitur generaliter: ergo est intelligēda generaliter: vt.l. de precio. de publi. Pro Bal. faciunt due rationes: vna est que potest colligi ex.l.ſi per impressionem. C. q me. cau. vbi dicitur, venditio facta per metum vel impressionem metus non valet: x punitur scōm illum. x loquitur in quolibet officiali generaliter. Et hec ratio pariter vendicat sibi locū ita in oriundo sicut in alio. Unde ſi est eadem ratio: ergo idē ius: vt.l.illud. ad leg. Aquil. x.l.a Titio. j. de verb. obligā. Jtem ne ex neglig:ntia sua inferret preiudiciū reipublice: vt.l. milites agrum. j. de mili. testa. Sed istud ita habet locū in oriundo, sicut in alio. Jgitur sicut prohibetur forensis, ita x oriundus. Unde dic, q ſi ille oriundus habet officium sine venditione. x tunc cessat illud qō hic dicitur: qz cessant rationes: ergo cessat ius: vt.l. qō dictū. ff. tibi. ff. de pac. Aliquando sunt officiales oriundi, qui habent officium cum iurisditione: x tunc sit vera opin. Bal. per illas duas rationes: x sic contra Bar. Sed hoc nō est verum de consuetudine. ¶ Aut ipse officialis nō est oriundus de illa ciuitate, in qua habet officium: x tunc ſi est perpetuus, potest contrahere: vt hic, in.l. presidis. Aut non est perpetuus, sed temporalis, vt hic: ſi cōtrahit cum non subditis: et tunc ſi contrahit in mutuo, et non potest: vt.l.eos. C. eo. etiam ſi daret mutuum ipse: vt.l. quisquis. C. eod. Aliquando capit ex necessitate: et tunc potest: vt l.j. de offic. iudicis, per rationem.l. in alienationes. ff. familie erciscun. etiam ſi capiat a subditis. et per rationem.l. diuus. de petitio. hereditā. Aut loquimur in alijs cōtractibus, quam mutui: et tunc regula est, quod non potest: vt.d.l. qui officij. x.l. non licet. eodem titu. ita dicit Barto. hic. Sed inquantum dicit Bartolus, quod non potest contrahere per dictam legem, qui officij. ff. de contraben.
3 emptione. ¶ Sed † quid ſi sint duo officiales, qui regunt rempublicam: vnus vult emere rem cum authoritate alterius officialis, que debet vendi. Jn hoc fuerunt varie opiniones. tu dic, quod non possunt: nisi in vno casu: vt.d.l. qui officij. vbi dicitur, q potest ſi res patris cō-

fiscate vendantur: q; tunc potest contrabere etiã durãte
4 officio. ¶ Sed questio est, ꝛ nũquid si est fisci, que debet vendi possit emi ab vno ex istis officialibus cum alterius authoritate: de hoc sunt due glo. contrarie: vna est in. l. si in emptione. §. fi. ff. de cõtraben. emp. arguendo de tutore ad officialem. Alia est contraria in. l. j. C. de cõtra. iudi. ꝛ illam sequitur Bal. in. l. quis. C. eo. ꝛ illam que est, videlicet in. l. si in emptione. in. §. fi. ff. de cõtrahẽ. empt. Sequitur hic Ang. Sed verior est illa, que est in. l. j. Et ratio: q; certum est, qõ res ecclesie vendi non potest: nisi cum authoritate episcopi vel prelati. et etiam requiritur authoritas capituli. vnde si ipse prelatus vellet emere cum authoritate capituli, nõ potest: q; prelatus nõ potest emere rem ecclesie cum authoritate capituli, vt in clemẽ. j. de re. eccle. non alie. Ita in proposito vnus officialis, qui vult emere nõ potest cũ authoritate alterius. ¶ Preterea et alia ratiõe: q; si sunt economi: ꝛ vnus vult emere ab alio, nõ potest: vt in authẽ. quibuscunq; modis. C. de sac. sanc. eccle. in authẽ. de alie. ꝛ empti. §. economi. Nec ob. illud, qõ dicitur de tutoribus: q; tutores habent authoritatem diuiduam. sed economi habẽt indiuiduam. ꝛ ita cõcluditur cum glo. que est in. d. l. j. de cõtra. iudi. ¶ In gl. super verbo, exerceat. Huil. reprehendit hic istam gl. dic ergo quia sunt aliqui officiales, qui non sunt deputati ad iustitiam administrandam: ꝛ tũc nõ possunt administrare iustitiã, ꝛ alia facere. Alij sunt officiales generales: q; possunt administrare iustitiam, ꝛ alia facere: ꝛ tunc tali casu possunt: facit qõ no. gl. in. l. item magistri. ff. de pac. ita cõ
5 cludit hic Huil. ꝛ Bart. Sed limitatur hoc, ꝛ nisi recuperent pecuniam mutuo in vtilitatem ipsius ciuitatis in casu, in quo versatur officium suũ: vt dicit Huil. in. l. j. ff. de iusti. ꝛ iur. vbi dicit, q; potestas potest facere preconium, qõ quicũq; ceperit vnum bãnitum, qui dabat maximum damnum ciuitati, habeat cẽtum: q; tunc tale preconium est validum: ꝛ capiẽs habebit premium. ꝛ sic si acceperit pecuniã pro mutuo in tali casu, qõ potest. ¶ Item illud
6 ꝛ verum nisi acceperit pecuniam mutuo ad refectionem ipsorum palatiorum per id quod no. Bar. in. l. diuus. de bo. dam. etiam sine mãdato superioris. ꝛ idem. l. illud. de
7 cano. larg. lib. g. ¶ Sed ꝛ quid si res publica debet exigere vnum magnum debitum, ꝛ non fuerit cõstitutus pro cura, an potestas intelligatur constitutus? ꝛ certe sic, vt. l.
8 nulli. ff. q; cuiusq; vniuer. no. vbi glo. ¶ Sed ꝛ nunquid ipse officialis posset cõtrabere mutuum cum ciuitate? et certe non: vt. l. j. et. ff. C. de pu. ra. ꝛ in. l. minime. ꝛ. l. j. C. de
9 bis qui ex pu. colla. ¶ Sed quid ꝛ si ipse officialis exegerat multas pecunias, et dz restituere thesaurario? Iste thesaurarius est mortuus anteq; potestas soluerit: an si cõuertat in suos vsus, incidat in penam. l. j. ꝛ. ij. C. de pub. ra. lib. g. et in. l. j. C. de suscep. ꝛ arca. et certe sic. C. de cano. lar. lib. g. ¶ Item no. Bart. istũ tex. ¶ Ultimo Huil. in
10 ducit hunc ꝛ ad. q. quid si statutum sit, q; nullus possit extrabere granum: nunquid si vnus extrabat ex necessitate, incidat in penam? Huil. dicit q; non. ꝛ ratio: q; lex non intelligitur prohibere necessario facientem, per. d. l. alie-
11 nationes. ꝛ. l. diuus. ¶ Ulterius ꝛ quid si officialis est in syndicatu: an donatio sibi facta valeat? Nam durãte officio certum est q; nõ valet. l. j. C. de cõtra. iudi. ꝛ videbatur quod sic: quia lex loquitur dum est in officio. Sed cõtrarium est ẽm Bal. in. l. non solet. §. si vero. ff. de offi. procon. et allegat tex. in. l. j. §. bestias. versi. illo. de postulan. vbi est
12 bonus tex. ad hoc. ¶ Sed quid ꝛ in officiali dubio, id est in eo, qui est ad beneplacitum officialis: an sit perpetuus vel sic temporalis: et sic an possit contrabere. Lyn. ponit in. l. quisquis. C. eo. vnde dic, quod in dubio presumitur perpetuus: vt. l. iurisperitos. de excusa. tuto. et cano. habent in. c. et si principalis. de rescriptis. et vide Barto. in l. de pupillo. §. si ipsi pretori. j. de noui oper. nuncia. et ibi plene digi post eum.

Summarium.

1 ¶ Allegans negligentiam administrationis, illã probare debet.
2 Administrator ciuitatis, vel alius officialis, qui habet pecuniam penes se, an presumatur sua: remissiue.

¶ Periculum mo
re ad eum pertinet, qui
1 in exigendo negligens est. b. d. ¶ No. tex ver
bo probari. Quod qui negligentiam admini
2 strationis allegat, probare tenetur. ¶ Et adde, ꝛ ad. l. fidis vnam. q. quam omisi. Quid autem si iste administrator ciuitatis vel officialis habeat pecuniam penes se: an presumatur per ipsum quesita: Huil. hic dicit, q; presumitur suam esse per istum tex. Sed contraria glo. est in l. facultas. de iure fisci. lib. g. vide autem an ista glo. sit vera. Bal. tangit hic ꝛ Bar. in. d. l. facultas. ꝛ vide in authẽ. larg. de episcopis ꝛ clericis. ꝛ per Bal. ꝛ in. l. cum oportet. de bo. que li. ꝛ in. l. j. C. de bere. vel actio. ven. ꝛ ibi ponit, et in. l. si defunctas. ꝛ in. c. j. §. j. de conten. inter dominum et fidelem de inuesti. feud.

Summarium.

1 ¶ Argumentum a contrario sensu in cõditione apposita in contractibus: sumitur.
2 Obligatio pura, que speratur nouari in euentum cõditionis, dicitur conditionalis: ꝛ que dicatur pura:
3 Agens ante tempus, dicitur male agere.
4 Conditio tacita, que sumitur a cõtrario sensu ex expressa, non impedit natiuitatem actionis, licet expressa sic.
5 Debitor conditione pendente, an possit exigi.
6 Pendentia conditionis stipulationis, q; fit maioris fortitudinis quam legati.
7 Agens ante diem, vel cõditionem: quia pena puniatur.
8 Debitori in diem ex legis dispositione conuento ante diem, an inducie duplicentur.
9 Inducie duplicantur a tempore petitionis.
10 Donatio an inducatur bodie ex stipulatione conditionali in euentum conditionis.

¶ Pecuniam. ¶ Stipulatio ꝺ conditionalis purã obligatio
nem precedentem suspendit: ꝛ eandem novat
1 euẽniente cõditione. b. d. ¶ No. primo ꝛ qõ ex conditione apposita in contractibus, sumitur argumentum a contrario sensu. cõcor. j. de pac. dota. l. inter socerũ.
2 §. cum inter. ¶ Secũdo no. ꝛ qõ obligatio pura, que speratur nouari in conditionis euentum, dicitur cõditionalis impropie: q; proprie dicitur pura, que resolaitur in euẽtum cõditionis: vt plene no. in. l. ij. ff. de in diem addic. Ad hoc. j. de cõtraben. emp. l. hec vẽditio. in prin. ¶ Ul
3 timo no. ꝛ q; quis ante tempus male agere dicitur concor. ff. quando dꝺ. vsufru. leg. ce. l. j. in prin. ff. c. ¶ In glo.
4 super verbo, contraria cõditione. ¶ No. q; licet ꝛ expressa cõditio impediat natiuitatẽ actionis tantũ: tacita que sumitur a contrario sensu ab expressa, nõ impedit ipsius
5 actionis natiuitatem. ¶ In gl. ibi, que est cõtra. ista ꝛ glo. vult qõ pendentia conditionis legato adiecte, non impediat legatarium cõuenire heredem: secus in pendentia conditionis adiecte stipulationi. ꝛ ratio diuersitatis est hic in glo. Istud reprobat Huil. de Lu. ꝛ ratio: q; fauorabiliora sunt testamenta q̃ cõtractus vel stipulationes: vt l. in testamentis. j. de reg. iur. et. l. si pars. de peti. heredit. ꝛ cap. cum dilectus. de verbo. signi. ergo si magis fauorabiliora: multo ergo fortius debet impedire agentem: vt authẽ. multo magis. C. de sac. sanc. eccle. Idẽ cõtra istam glo. ꝛ pro eo facit alia ratio: q; ita potest cautione petere fieri purus debitor, qui alteri mandato creditoris, cui pure promisit, cõuenitur pendẽte cõditione: sicut etiam potest petere legatarius, per tex. in. l. in omnibus. ff. de ind. vbi dicitur, q; ea que loquuntur in iudiciis bone fidei, habent locum in iudiciis stricti iur. vt no. per Bar. ꝛ ibi plene digi in. l. si finita. §. eleganter. j. de dam. infec. Pet. autem dat aliam solutionẽ. ad istud contrarium, vz, q; siue conditio eueniat, siue nõ: debitor est obligatus. ꝛ sic ibi loquitur in duab⁹ personis. Hic autem loquitur in tribus personis: ꝛ sic nõ potest agere primus creditor. Quia est incertum, an debitor soluat secundo creditori. Bart. antẽ hic reprehẽdit solu. Pet. Primo: q; tex. in. d. l. pure. allegatus in glo. nõ patitur istam distinctionem: q; ibi est incertũ, an debeat heredi: vt hic igitur. Sed certe so. Pet.

potest

potest saluari.s.q̃ illud quod dicitur, q̃ heredi debetur, siue conditio extiterit, siue non: sed si conditio non extat, debetur: sed repellitur ope exceptiõis: vt.l.i.ff.si debitor. j. vt in pos.leg.7.l.iiij.§.nunc de effectu.de libe.lega. Jmo plus, q̃ etiam pro ꝑt.facit.l.Jul.vt.§.fi.in fi.j.de cõdi. indebi.scõm vnam lec. Jaco. But. quem May. sequitur 7 6 tenet opi.glo.alia tamen ratione: quia† non est nouum si pendentia stipulationis sit validior. q̃ pendentia legati. Et nil mirũ si statuitur vnum in vna: 7 aliud in alia. Ratio: q̃ maioris fortitudinis est pendentia stipulationis, quam pendentia legati: q̃ stipulatio pendẽte cõditione transmittitur ad heredes. qõ secus est in legato cõditionali: vt.l.vnica.§.finautem.de cadu.tol. Secũda ratio est: quando ego facio q̃ tu promittis alteri sub conditione, patet qõ verũ: q̃ ista obligatio nouetur euenięte condi tione: ergo nõ potest agi pendẽte cõditione. Patet: q̃ si posset agere: nouatio esset frustratoria: 7 non haberet effectum, sed sic nõ est in legato, sed ista ratio non est vera: quia idem est in casu.l.pure: quia quando creditor legat debitori debitum: videtur legare vt ipsum liberet: vt.l.j. C.de fal.cau.adiec.7.j.de lib.leg. per totum. vnde si dominus posset petere istud debitum pendente cõditione, sequeretur q̃ euentus nihil operaretur, quod esse non debet: vnde concludo q̃ opi.glo.est verior. ¶ Jn ea.glo.super verbo, videor. vbi.nõ solum.§.fi. melius facit.l.nõ solum.§.dare.co.titu. ¶ Jn gl.7 ibi, de excep. sed Hui. bic 7 tenet opi. aliam. s. Mar. 7 aptat istam opi. Azo. quia cõtra ipsum est casus in.l.bouem.§.si sub conditio.j.de edil. edic. Et p̃ hoc facit.l. Grece.§.si sub cõditione.j.de fideiuſ. vnde Azo male dixit. Hui. facit duas ratiões, quas hic Barto. ponit: 7 indiget suppletione: ideo non refero. Sed tenẽdo opin. Hui. respondere potest ad iura Azo. quia illa iura Azo. loquuntur de debitore in diem, non autem de debitore sub conditio. tamen pro opi. Azo. videtur casus in.§.si quis agẽs. insti. de actio. iuncto.§. plus autem. co. titu. Sed certe per illũ.§. fustẽtatur opi. Azo. maxime de iure nouissimo. ¶ Unde cõcludo sic. Aut loquimur de iure antiquissimo: et tunc habet locum opin. Azo. vt.d.§.si quis agens. Sinautem de iure antiquo secundum tempus Digest. 7 tunc non habet locum opin. Azo. per dicta iura.l.vnum. §. si sub conditione. de edili. edic. 7 d.l. Grece.§.si sub cõdit. Aut de iure nouissimo, et tunc non habet locum. imo punitur. Sed que fit ista pena? Hui. de Cu. dicit, q̃ punitur tanq̃ temere agẽs. i. in sumptibus factis in iudicio: vt.ff. de iudi. l. eum quem temere. Sed Bar. dicit, q̃ istud verum nõ est: q̃ duplicantur inducie ſm opin. Martini: sed bodie est casus in.c.fi. de plus peti. quia duplicantur inducie: sed pro ista opin. est casus in.d.§.si quis agens. in versi. plus autem. iuncto §. hoc quidem. co. titu. iuncto.§. bodie. insti. de excep. vbi est casus, pro Mar. Ubi concluditur, quod creditor sub condit. agens ante cõditionem, punitur in duplicatione induciarum, 7 in expensis cõdemnatur, tanq̃ temerarie litigãs. Et sic ex cõiunctione istarũ opi. 7 Guliel. 7 Bart. 7 istorum iurium resultat clarus casus de iure ciuili 7 clara decisio. ¶ Sed † quid in debit. in diem cõcessum per legem, vtputa in tempore dato iudicatis a lege: nũquid duplicantur inducie: et in hac fuerunt opiniones. Bart. in.l.ita stipulatus. la grande, in sua repetitione. in penul. char. de verb. obli. ponit istam questionem: 7 dicit q̃ non duplicantur inducie in tali casu per rationem: q̃ lex non prohibet istum agere: sed permittit eum agere sine effectu: quia ipse repellitur ope exceptionis: vt habetur in.l. si cum ita.§.si ita. de cõpensa. Sed ista ratio nõ concludit: quia quando quis est debitor in diem per dispositionem hominis orta est actio: sicut in casu isto, scilicet quando quis est debitor ex dispositione legali: vt.l.i. quando dies vsufru. leg. cc. 7.§. in diem. insti. de verb. oblig. 7.l. cedere diem. j. de verb. signifi. 7 tamen in primo casu incurrit pena: vt.d.§. si quis agens. versi. tempore, q̃ esset fi ista ratio esset bona. ¶ Quare Jnno. in.c.pe. de plus peti. concludit, q̃ omnino inducie duplicantur in omni casu, scilicet quando petitur ante euentum cõditionis, siue fit conditio inducta per dispositionem hominis, siue per legis dispositionem: vt in casu proposito. Pullam. l. allegat. tu allega. l. intra dies. j. de re iudi. in prin. Sed opi. Bar. qui vult q̃ tẽpus nõ duplicetur, quando est debitor in diem per legis dispositionẽ, est verior, q̃ opi. Jnno. per casum insti. de excep. §. bodie. Et probatur tribus rationibus. Et primo patet q̃ arg. a cõtrario sensu est validũ in iure: vt.l.j.§. huius rei. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. ¶ Secundo quia pena non est ampliãda: sed restringẽda. Odia sunt restringenda fauores, 7c. vt.l. quidam. de libe. 7 postbu. cũ simil. Cum ergo talis induciarum duplicatio sit pena: vt.d.§. bodie. quia succedit in locum priuationis actionis: ergo 7c. Et sic.d.§. solum habebit locum in casu suo, 7 non in isto. Item per.l. cum pretor. ff. de iudi. 7.l. cũ maritus. de procura. quãdo vnum conceditur aliud prohibitum esse videtur. Sed patet, qõ ille.§. bodie tantum ponit duos casus: scilicet si quis peteret ante tempus inductum per pactum vel stipulat. quę sunt penales: ergo non deberet extendi. Item ille tex. cõcedit in duobus casibus: ergo a cõtrario sensu prohibet alios: vt.d.§. huius. ¶ Tertio illos casus dicit: ergo alios prohibet: vt.d.l. a cum pretor. ff. de iudi. 7.d.l. cũ maritus. ¶ Sed quo[a] tem a 9 pore † debet duplicari istud tempus? dic ſm Bar. hic, scilicet a tempore petitionis. ita dicit Bart. per tex. in.l. aut 10 damna.§. quisquis. j. de penis. ¶ Ultimo aduerte † ad vnum quod Bar. hic dicit, scilicet qõ illud quod hic dicitur de nouatione non habet bodie locum. Sed istud non est verum per tex. in.l. sufficit. de condi. inde. j. Et subdit: quia ibi nouatio olim inducebatur ipso iure: bodie ope exceptionis: vt vult in.l.iij. j. de noua. 7 alia est in.l. Valerianus. de pacto. ff. alia est in.l. fi. C. de noua. 7 Barto. hic sequitur istam glos. 7 Ange. Sed Bal. fait in hoc varius. Barto. autem tenuit contrarium eius, quod tenet hic in l. certi condictio. §. si nummos. co. titu.

¶ Sed quo tẽpore. Adde 7 vide Bal. in.l.j. de cõdi. ex.l. 7 Barto. i.l. iustas. C. de iure fis. lib. 6. licet Jo. And. in cap. j. de plus peti. teneat contrarium.

Summarium.

1 ☞ Cõditio proprie illa dicitur, que cõfertur in futurũ.
2 Conditio collata in presens, vel preteritum, proprie non dicitur conditio.
3 Stipulatio sine causa, an valeat remissine?
4 Stipulatio sine causa, cui adiecta est conditio valet. Conditio habetur pro causa.

Cum ad presens. ¶ Conditio de presenti vel de preterito, nõ suspendit actum: sed illa que est de futuro tantum. b. d. cum duab[s] sequẽ. ¶ No. † q̃ illa dicitur proprie conditio, que cõfer
1 tur in futurum. ¶ Secundo nota, quod † conditio collata in tempus preteritum vel presens. proprie cõditio non
2 dicitur. cõco. j. de verbo. obli. l. conditio in preteritũ. 7 ad hoc allegat glo. in.l. fic legatum. §. j. de lega. j. 7 istud facit ad materiam statutorum loquentiũ de cõditione. ¶ Jn gl. j. respiciendũ. in prin. similem gl. habemus in. §. conditiones. de verbo. obli. institu. ¶ Juxta † quod cadit dubium, an stipulatio sine causa valeat? Jn hoc fuerunt varie opi. Mar. ponit in.l. hoc iure. de dona. 7 Ly. 7 Bal. in
3 l. generaliter. de non nu. pecu. ¶ Unde no. istum †† tex. qõ
4 etiam stipulatio sine causa, cui est adiecta cõditio valida: vt.l.a Titio. de verbo. obli. 7 huius est ratio: quia conditio habetur pro causa: vt.l. pecuniam. ff. co. 7. j. de iureiuran. l. si quis cum debitore. Non sunt alia.

Summarium.

1 ☞ Pactum nudum, qõ sit interrogatione nõ precedente: stipulatio vero, que fit interrogatione precedente.
2 Pactum nudum licet non pariat actionem: parit tamen exceptionem: 7 quando actionem? 7 que dicuntur pacta que informant: 7 que pariunt nouam actionem?
3 Pacta incontinenti apposita iuxta cõtractum stricti iuris, dicuntur etiam ei inesse.
4 Usure propter moram in soluẽdo cõmissam, interpretande sunt, debeantur: nisi contrarium sit conuentum.
5 Solutio particulariter fienda per tempora, debet fieri in fine cuiuslibet termini.
6 Accessorium usurarum, quod non potest peti antequam sors principalis.

7 Pactum super principali, q̃ licet nõ extendatur ad aliã rem: extenditur tamen ad accessoriam.
8 ¶ Doloſus in ſoluendo non dicitur, qui poteſt ſe tueri exceptione legitima.
9 Locus ſemper debet poni in inſtrumento.
10 Legere in aliqua ciuitate, an põt, qui eſt ibi in officio.
11 Officia plura an quis emere poſſit remiſſiue?
12 Latinitas mala emendatur.
Inſtrumentum propter malam latinitatem nõ vitiatur, quando poſitum in tertia perſona, debebat poni in prima, vel ſecunda.
13 Appellatione illorum de domo qui contineatur. Et an comprehendantur caſtaldi ⁊ factores.
14 Clauſula, ⁊ promiſit reſtituere in mutuo: q̃ non ſit neceſſaria: ſecus in aliis.
15 Soluens reprobos nummos, non liberatur.
16 Dictio, rite, ſolennitatem ſignificat: recte iuſtitiam.
17 Dictio, tunc, ⁊ dictio nunc, denotant extremitatem temporis.
Dictio, nunc, poſita in ſententia, q̃ non vitiet ſentẽtiam.
18 Verbum, convenit, quando importet ſtipulationem. Et quando pactum: ⁊ ibi quid de verbo promiſit?
19 Verbum, placuit, qõ importat pactum nudum.
Verbum, ſpopondit: remiſſiue.
20 Vſura quando dicatur pena?
21 Stipulatio incõtinenti appoſita, in qua continetur pena non veſtit pactum nudum principale.
Pactum nudum etiam tertio loco adiectum, quãdo veſtiatur ſtipulatione adiecta contractui?
22 Pactum quando dicatur incontinenti appoſitum?
Dictio, incontinenti, qualiter accipiatur?
23 Pactum appoſitum poſt cõtractum bone fidei ſiue ſtricti iuris, ſemper nouam parit actionem, ⁊ veterem informat: ſecus ſi quid diuerſum. Et tunc an informet ſaltem ipſam ſtipulationem.
24 Pactum quando veſtiatur rei interuentu?
25 Pactum qualiter dicatur ineſſe ſtipulationi ad vtilitatem ipſius debitoris?
Judex quando poſſit ſupplere in exceptione, etiam parte non opponente?
26 Principali ſublato tollitur vſura, tanq̃ accеſſorium.

Lecta eſt. ¶ Pacta incontinẽti apposita iuxta ſtipulationẽ dicuntur ineſſe, adeo, q̃ veterẽ actionem informent: ⁊ nouam pariunt, ⁊ exceptio impedit moram cõmitti, ⁊ ſtipulationem vſurarum, hoc dicit. Et
1 diuide vt hic per Bart. ¶ Et premitte † qõ pactũ eſt id, quod interrogatione non precedente promittit aliquis ⁊ dicitur pactum nudum. Item ſtipulatio eſt, quãdo interrogatio precedit, ⁊ ſequitur reſponſio. ¶ Item pre-
2 mitte, † q̃ pactum nudum non parit actionem: ſed exceptionem ſic: vt l. in bone fidei. C. de pac. ⁊ l. iuriſgentiũ. §. quinimo. ⁊. §. ſed cũ nulla. §. de pac. Item intelligе, q̃ pactum nudum, non parit actionem: intellige, quando ſtat de per ſe: ſecus autem ſi adheret alicui contractui: q: tũc veſtitur coherentia contractus, ⁊ parit actionem. ¶ Itẽ premitte, q̃ quedam ſunt pacta, que dicuntur ineſſe contractui, q̃ informẽt actionem veterem, ⁊ nouam pariãt: vt promitto tibi decem et ire pro te Romam. Et dicitur informare: quia vltra decẽ que promiſi, adhuc ſum obligatus ad eundum pro te Romam. ⁊ ſic eſt in obligatione plus. Item parit: quia oritur actio preſcriptis verbis, vt compellaris ire pro me Romam. Aliquando pactum nudum informat tantum: ⁊ nõ parit nouam actionem, ⁊ ſic intellige iſtam. l. ſecundum verum intellectum. Aliquando pactum nudum tantum nouam parit: vt puta ſtipulor a te decẽ: ex hac ſtipulatione eſt orta certi condictio ſpecialis ſecundum communem intellectum. §. in l. certi condictio. ⁊ inſti. de verb. obliga. in prin. Et poſtea apponitur pactum, q̃ tu ibis pro me Romam: tunc ſolũ parit, non autem informat veterem. Aliquando neq̃ informat, neq̃ parit nouam: et iſta non eſt materia noſtra, ſed tangitur plenius in. l. iuriſgentium. §. quinimo. et. §.
3 ſed cum nulla. §. de pact. vbi per doc. ¶ No. q̃ pacta † incontinenti appoſita iuſta contractum ſtricti iuris, dicuntur ei ineſſe: ſicut ⁊ in contractibus bone fidei. §. de pac. l.
4 iuriſgen. §. quinimo. ¶ No. ſ. cũdo ſemper † in dubio interpretandum eſſe, vbi contrarium non eſt conuentum, vſuras deberi propter moram commiſſam in pecuniam
5 non ſoluendo. ¶ No. tertio † in verſi. igitur finitur ꝛc. qõ quãdo venit ſolutio fienda particulariter per tempora: debet fieri in fine cuiuſlibet determinati temporis: ⁊ hoc quando terminus adiſcitur cauſa ſolutionis differendę: vt hic: ſecus ſi cauſa obligationis multiplicande, aut augende. Quoniã tunc de hoc dic, vt plene no. in. l. j. C. quãdo dies leg. ce. ⁊ l. qui hoc anno. de verbo. obliga. vbi late
6 per Bar. ¶ Quarto no. † ex verſi. ante. q̃ accеſſoriũ vſurarum non poteſt peti: anteq̃ principalis ſors. No. ergo
7 ibi, † ex ver. ſed cauſa ſortis, declaratum id quod dicitur in. l. ſi vnus. §. in ſumma. et. §. ante omnia. §. de pact. ſez qõ pactum ſuper vna re non extenditur ad aliam. quia illud verum ad eque principale: ſecus ſi ſit accеſſoria: vt hic, cut etiam dicimus, q̃ pactum cum vna perſona ad aliam accеſſoriam extenditur. §. de pac. l. ex heredi. §. ſi. licet nõ ad eque principalẽ: vt. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus,
8 de verbo. obli. ¶ Ultimo † no. non eſſe in mora ſoluendi eum, qui exceptione legitima poteſt ſe tueri. Concor. ff. de verbo. obli. l. ſi pupillus. §. de regn. iur. l. nulla mora, cum
9 ſimi. ¶ Guil. † autem no. ex prin. huius. l. No. q̃ locus eſt ſemper adiiciendus in inſtrumento: alias inſtrumentum non eſſet validum. Hoc eſt verum. Sed certe iſte tex. non probat hoc in inſtrumẽto. Sed male dicit: q: hoc nõ probat, ſed de hoc dic, vt per glo. in. l. generali. de tabu. lib. ⁊ in authen. vt præponatur no. impera. in prin. ⁊. in. l. optimam. C. de contraben. ⁊ committen. ſtipu. ⁊ Spec. in titu. de inſtrumen. edic. in prin. ⁊ ibi Jo. An. in additionibus. ⁊ etiam per eum in data. vi. ⁊ per Bart. in. l. de pupillo. §. qui nunciat. ff. de oper. no. nuncia. et per Bal. in. l. contractus. de fi. inſtrumẽ. vbi plene. ⁊ hanc q. tangit hic Bart.
10 ¶ In glo. j. † no. q̃ ille, qui eſt in officio in aliqua ciuitate poteſt ibidem legere. ita colligit hic Guil. Sed Bart. in hoc dubitat: ⁊ primo: quia quis non poteſt fungi vice duorum: vt. l. quiſquis. de poſtbu. et. l. nemo. de aſſeſſoribus. Ergo iſta expoſitio non eſt bona. Sed certe verior eſt glo. ⁊ dictum Guil. et magime: quia Salice. approbat. Et ad dictum Bar. reſponde: quia illud verum quando officia diſcordant: ſecus autem ſi officia ſint cõcor. ſed habere officium ⁊ legere non ſunt contraria, imo cõſonantia. igitur. ¶ Preterea huic glo. videtur obſtare. l. preſidis. §. eo. vbi non poteſt contrahere: ſed legere eſt cõtrahere: ergo. Dic vt ibi no. quia quando contractus vertitur in publicam vtilitatem: tunc poteſt contrahere. Sic ⁊ in caſu iſto. Nam legere vertitur in publicam vtilitatem: igitur legere poterit. Quia vertitur in vtilitatem publicam: vt in proemio Digeſto. ⁊ inſtit. in proemio. in fine. et hoc quando legere tendit ad doctrinam: non ad mercedem recipiendam: vt. l. j. §. j. de vari. ⁊ extraor. vbi ſcientia
11 vllo precio emi nõ poteſt. ¶ An autẽ quis † poſſit emere plura officia: non eſt noſtra materia: ſed pro declaratione vide per glo. ⁊ per Bart. in. l. hac parte. ⁊. l. comperimus. C. de cu. ſacri. ſcri. lib. xij. ⁊ per Bal. in prima conſtit. C. in §. idem. p. ⁊ per Guil. de Cu. §. de adop. l. ſi conſul. ¶ In
12 glo. † ſuper verbo, Titius. no. malam latinitatem emendari: vt. l. imperator. §. de ſta. bo. ¶ Ex hac gloſ. no. q̃ nõ vitiantur inſtrumenta, q̃uis ponantur verba in prima vel ſecunda perſona: cum debeãt poni in tertia. Pro hoc habetur caſus in. c. cum tu. de conuer. coniug. ¶ In glo.
13 ſuper verbo, de domo, † No. q̃ appellatione illorũ de domo, continẽtur etiam factores, vel caſtaldi. Qui cõtinentur appellar. illorum de domo: de hoc in authenti. qua in prouincia. vbi de cri. agi oportet, vbi eſt bona gl. Alias eſt in. l. vnica. C. ſi qua. pdi. pote. ⁊ plura per no. in. l. j. ad Sillania. ¶ Et facit ad ſtatutum, quo cauetur q̃ damnificatum per illos de domo, dominus teneatur ad emẽdam: qõ ſi fuerit datum per caſtaldum vel factorem, dominus obligatur. ¶ In glo. ſuper verbo, probo. in prin. Ex hac
14 gl. no. † ſuperflua illa verba tabel. que apponit in inſtrumentis, quando contrahitur mutuum, qõ talis promiſit reſtituere ꝛc. quia nõ ſunt neceſſaria vt hic: ſecus in aliis contractibus, vt in cõmodato ⁊ depoſito. Sed tamen neceſſaria ſunt quando fit contractus donat. quia ſi nõ eſſent appoſita, liberantur, ſi ſoluẽt mediocres: vt. l. ſi quis ex argento. C. de dona. ¶ Item in aliis cõtractibus, etiam ſi ſolueret

si solueret nūmos: vt.l.nummis.de leg.iij.l.fideiussores.
15 ſ.man. Non † autē liberatur, si solueret reprobos: vt.l.ele
ganter.ff.qui reprobos.ff.de dolo. Quia non dicitur so-
luisse, sicut dicitur de procuratore, qui est falsus: quia non
16 est procurator. ¶ In ea.gl.† ibi, recte dari. Iurisc̄. autē
interdū ponit vnū verbum pro alio: sed certe de natura
istorum verborū.f.rite ⁊ recte.q; rite significat solennita-
tem: sed recte iustitiam. Et de dictione rite, dic. vt.l.non
putauit.ſ.non queuis.de contratab. Et probatur de dic-
tione recte, in.l.ij.ff.recte.ex qui.cau.in pos.ea.de bis dic-
tionibus, vide in.l.ij.ff.de inoffi.testa.⁊ tex.cū gl.in.l.sed
si lege.ff.scire.ff.de petit.here.cano.in.c.cum dilectus.ex-
tra de succes.ab inte.vbi Jo.An.ponit istam q̄nem, que
fuit recitata coram senatoribus, ⁊c. Bal. autē eam refert in
cap.j.per quos fiat innesti.in vſi.feu.⁊ istud facit ad vnam
questionē, de qua hic per Bar. que nō indiget suppletio-
ne. ¶ In glo.super verbo, tūc. Bar. autē aliter dicit, quā
glos. Sed nihil adderē: ideo ibi vide per eum: tamen no.
17 † q̄s dictio, tunc denotat temporis extremitatē: vt hic.et
l.iiij.de manu.test. ¶ Sed quid de dictione nūc: an deno
tat extremitatē tēporis: certe sic: vt.l.ij.ff.nūc tractemus.
de tut.⁊ ra.dist.⁊ per cano.in cle.j.de iure patro.⁊ clemē.
ei quem.de cōcef.prebē. ¶ Sed quid si cōiungant simul,
cuius nature sint: dic q̄ denotant extremitatē temporis:
vt.l.j.C.de codicil.⁊ probatur in.l.buiusmodi stipulatio.⁊
l.si ita stipulatus fuero. si Titius. de verbo.obli. ¶ Sed
quid si cōiungantur in sentētijs: certe ista sententia videt
nulla: q; nemo potest condemnari pro futuro: vt si iudex
diceret ego cōmunicamus nūc te, si sic feceris: vt.c. Roma-
na.⁊.ff.caueant.de sen.ex.com.lib.vj. Sed certe dic, q̄s va-
let: q; dictio tūc, improp; iatur: vt dicit Jnno.in.c.preter-
ea.extra de app.et per Bal.in.l.quibus diebꝰ.ff. Titius.
de condi.⁊ demon.⁊ in authē.contra cum rogatus.C.ad
Trebel.⁊ in vſi.feu.vbi plenius in.c.j.de milite vasal.qui
18 cōtu.est. ¶ In tex.ibi, cōuenit, † q̄ inter nos. Arguit cō-
tra istum, vbi cōuenit, q̄ ista sit stipulatio, nō autē pactū
nudum: q; si verbum cōuenit reperitur in aliqua scriptu
ra, vel in aliquo instrumento simpliciter prolatum, intel-
ligitur de stipulatione: vt.l.j.de cōtraben.⁊ cōmittē. stipu
latio.⁊.l.Titia.ff.idem respondit.ſ.de verb.obli.⁊ hoc vt
potius valeat, q̄ pereat: vt.l.quoties.de rebus dub. Sed
hic dicit q̄ fuit pactum nudū. igitur. Bar. hic dicit, q̄ aut
in scriptura fuit appositū verbū promisit: ⁊ tunc stipula-
tio significat: vt.d.l.j.⁊.l.Titia.⁊.l.sciendū.ſ.de verb.obli.
⁊ insti.de inuti.stipu.ff.si scriptum. Aliquādo apponitur
verbum cōuenit: ⁊ tunc non denotat stipulaꝫ. vt hic. Sed
an istud verum sit: Bart. phat tamē q̄ sic: q; istud verbū,
conuenit, est verbum generalissimum. q̄ tamen consen-
sum duorum requirit: vt.l.j.ff.conuentio.ff.de pac.⁊.l.con
uentionum.co.titu. Sed nō est sic in verbo, promisit. vt.l.
item sciendū.ff.edictum.ſ.de edil.edi. ¶ Sed istud vide-
tur contra Bar. q; verbū promisit. est aptū ad repre-
sentandum pollicitationem, que vnius consensu perficitur,
per.d.ff.edictum.cōiuncto.ff.cōuentio.ff.de pactis. Unde
Bar. male dicit. vnde Bal.in.l.j.C.de vsur. aliter dicit: q̄s
aliquando istud verbū, conuenit, siue promisit, adſicitur
super re penali ⁊ odiosa: et intelligitur de pacto nudo. et
dicit q̄ est casus in.l.pacta. Aliquādo adſicitur super fa-
uore: ⁊ tunc significat stipulaꝫ. vt.l.j.de cōtrabē.⁊cōmit. sti
pul. Sed certe iste tex. nō probat, q̄ hic fuerūt conuēti-
ones due prime per stipulationem super sorte de vsuris:
alia tertia super prorogatione termini. Unde istud ver-
bum, conuenit, non fuit adiectum penali rei: q; fuit adie-
ctum termino de mutādo: ⁊ sic prorogationi termini. que
prorogatio non est fauorabilis, nec odiosa, ⁊ tamen intel-
ligitur per nudū pactum, non per stipulationem. vnde di
ci potest q̄ aliquando illud verbum, conuenit, vel promi
sit, de se simpliciter adſicitur in scriptura: ⁊ tunc denotat
stipulationem: vt.d.l.j.C.de cōtraben.⁊ cōmit.stip.⁊.l.Ti
tia.ff.idem respondit.el.ij.de verb.obli.⁊ insti.de fideiuſſ.
ff.si. Aliquādo fuit redactum in scriptura, que habet plu
ra capitula: ⁊ tunc si in aliquibus fit mētio expressa de sti
pulatione ⁊ in vno capitulo simpliciter: tunc non significa
t stipulatio. vt hic: quia nulla mentio facta fuit de stipu
laꝫ. igitur significat pactum nudum solum. Quia hic fue
runt facta duo prima pacta, in quibus fuit facta mentio
de stipulaꝫ. ⁊ sic est casus sing. hic, q̄ vbicunq; inueniun-
tur plura capitula, in quibus fuerit apposita stipulatio:
⁊ postea in vltimo adſiciatur verbum, cōuenit: intelligi-
tur de nudo pacto. Aliquando ista verba, promisit, ⁊ con
uenit, non referuntur per scripturam: sed per testes. ⁊ tūc
semper denotat pactum nudū: vt est glo.in.l.j.C.de vsur.
⁊ ibi plene per Bal. Et ratio: q; talis presumitur omnia
gessisse solenniter: vt.l.sciendum.de verb.obliga. Et tunc
presumitur, q̄ stipulatio interuenerit, si fit appositū ver-
bum, promisit, in instrumēto: secus autē in testibus. Quia
semper interpretantur contra producentem: et sic deno-
tant pactum nudum: vt in.c.de presentia.de testi. ¶ Sed
19 quid † de verbo, placuit; an denotet stipulationem vel pa
ctum nudum: de quo in.l.que fortuitis.in fi.C.de pig.act.
vbi vult, q̄ sit pactum nudum. ⁊ probatur in.l.diuisionis.
ff.de pact. ¶ Sed quid de verbo, spopōdit: de quo in.l.j.
C.de suffrag.⁊ in.l.cum stipulatus sim.ff.de verbo.oblig.
¶ In tex.ibi, si die suprascripta. Arguitur quia dicit de
pena, ⁊.ff.de vsur. contra istum tex. quia ista stipulatio vi
detur nulla: q; Iurisc̄on. videtur sibi contrarius: igitur.
20 vnde gl. † dicit q̄s vsura est pena. De hoc an sit vsura, vel
non: habetur per Bar.in.l.cum stipulati sumus.ff.de verb.
obli. vbi plene per doc. Et dic, aliquando vsura debe-
tur propter moram: tunc est pena: vt.l.q̄s te.ff.eo. q; mora
est delictum. ⁊ in.l.is quoq; la.ff.ff.de actio. ⁊ obligat. et in
l.j.ff.apud seruium. ⁊ ibi glo.ff.depoſi. Aliquādo ipsa vsu
ra nō debetur propter moram: ⁊ tunc non est pena. ff.eo.
l.qui pecuniam. ⁊.l.qui Rome.ff.de verb.obli. ¶ In glo.
super verbo, tūc eo amplius. Jsta sol.non videtur bona:
licet Bar.eam sequatur. Quia ista dictio, eo amplius, nō
videtur adiecta ad sortem: sed ad prolixitatem tēporis.
Unde Bar.hic ponit ⁊ eam soluit, scilicet q̄ istud pactū
continens rem stipulaꝫ. vestitur a prima. Sed istud non
videtur verum: quia pactum vestitur, si incontinenti ap-
ponitur: sed sm Bar.non est appositum incontinēti. igi-
tur ⁊c. Bart. autem respondit. quia aliquid adſicitur in-
ter contractum ⁊ pactum, q̄s non continet extraneum ab
ipso contractu: tunc non impedit pactum nudum vestiri
ab illo contractu: quia presumitur statim adiectum post
contractum: vt.l.continuus.ff.de verbo.oblig.⁊.l.id nos
reos.ff.duo rei.ff.de duo.re. Et ratio: quia iste due stipu
lationes sunt adeo connexe, ⁊ censentur vna: ita q̄ ista so
lu.est bona, ⁊ est melior quā illa: glo. ¶ Ex qua elice duas
21 conclusiones. Prima: quia † stipulatio incontinenti ap-
posita, in qua continetur pena, non vestit pactum nudum
principale: quia filius non debet vestire patrem. ¶ Se-
cundo, q̄ in casu huius ver. conuenit. pactum tertio loco
adiectum, vestitur stipulatione. Jta vult litera ista. Con
tra istud arguit Bal. quia quando stipulatio celebratur
fauore vnius: ⁊ pactum nudū adſicitur fauore alterius:
nunquam pactum nudum vestitur ab illa stipulatione:
vt.l.si tibi.C.loca. secundū vnum intellectum. Sed hic sti
pulatio fuit adiecta ipsius stipulantis fauore: secundum
pactum nudum fuit adiectum fauore ipsius debitoris:
ergo non debet vestire pactum. Ad hoc respondet Bar
to. quia istud pactum continet fauorem ipsius stipulato-
ris: tunc duo, quorum vnum est in fauorem creditoris, ta
men quatenus continet fauorem, ipsius stipulatoris: tunc
vestitur: secus in alio. Jta tenet hic Bar. Tamen tu dic,
q̄s aliquando pactum adſicitur fauore debitoris ad cau-
sandam actionem: ⁊ tunc nō vestitur: vt.l.iure.ff.j.ff.de pa
ctis. ⁊.d.l.si tibi.C.loca. Aliquando adſicitur fauore debi
toris ad diminuendū obligationē vel modificandū: tunc
vestitur stipulaꝫ. vt hic est casus. ¶ Et contra istum tex.
⁊ suam solutionē op. Bar. quia vbi illud q̄s est in stipula
tione deducitur in pactū nudū: tunc pactū nihil operaꝫ:
nec vestitur stipulaꝫ. ⁊ terminat glo.in.l.petēs.C.de pac.
Sed hic devenit illud quod in stipulatione: igitur pactū
nudum non vestitur. Ad hoc respondet Barto. q̄s illud
verum quando deuenit eo modo, quo inerat in stipula
tione: ⁊ tunc pactum nihil operatur. Secus si alio modo
promitteretur per pactum. Et sic limita illam glo. que est
22 in.d.l.petens. ¶ In † glos. super verbo, stipulationem.
Jstud idem determinat in.l.pacta conuenta.ff.de cōtra-
ben.emptio.⁊ in.l.iurisgen.ff.quinimo.ff.de pactis.⁊ in.l.
in bone fidei.C.de pac.⁊ docto. allegant.l.iij.C.de edi.ac.
Sed Ultramontani dicunt q̄s imo pactum dicitur adie-
ctum incontinenti, quando adſicitur contractui. eo quod

erunt perfecti.per.l.contractus.C.de fi.instru.Sed istud non est verum:quia semper adiscitur incõtinenti,quãdo per partes non diuerterunt ad actus contrarios.Et sic habemus hic qualiter accipiatur hec dictio, incontinenti.Quando autem in hac materia accipiatur:dic vt per glos.& doc.in.l.iij.§.cum igitur.ff.de iureiur.& per tex.in.l. fi.de erro.aduo.& per Bar.in.l.ij.§.cõfestim.ad Turpil.& in.l.fi.C.de iudi.vbi plene de istis dictionibus, scilicet de
23 dictione illico,& confestim. ¶In ea.glo.no.† qõ siue pactum apponatur post contractum bone fidei, siue stricti iuris,semper illud pactum nouam parit actionem & veterem informat.intellige,quando inuenit informandam. ¶Et no.q quando in pacto deuenit diuersum a stipulatione: tunc pactum non informat veterem actionẽ: sed solum parit nouã. ¶Sed nũquid saltim informet ipsam stipulationem:& doc.dicunt,q sic per istam glos,hic iunctis dictis doc.hic. Item dicũt sic,q pactum in quo non continetur diuersum:tũc parit actionem nouam, & veterem informat.Aliquando pactum informat solum veterem non autem nouam: & tunc est casus hic secundũ communem intellectum. ¶Et pone exemplum quãdo illud idem deuenit in pacto,qõ in ipsa stipulatione.Et intellige, qõ deuenit alio modo,quam in stipulatione: q; alias secus: vt est glos.in.d.l.petens.C.de pac.Aliquando pactum nudum parit nouam:nec; veterem informat,vt est casus in.l.fi tibi.C.loca. ¶Secundo pone exemplũ quãdo illud idem deuenit in pacto,qõ in stipulatione eodem modo & precise:tunc pactum nihil operatur nec; vestitur. ¶Et adde alium casum ad.d.l.fi non.videlicet quando stipulatio adiscitur in fauorem vnius.l.& pactum in fauorem alterius: et tunc ad causandam actionem,nunq; vestitur tale pactum stipulatione: nec veterem informat.
24 ¶In ea.gl.ibi.l.auia.† quia habentur duo casus.Et ratio diuersitatis inter patrem & extraneos. doc.multũ laborant in.d.l.auia.vnde sufficit recitare opi.Ange.q; ali quando pactum vestitur rei interuentu: est verum quando traditio,est voluntaria: secus autem si necessaria : sed pater habet necesse dotare filiam:vt.l.fi.de dotis promis. Secus in extraneo. Sed tu dic, q illa vult q pactũ non vestitur tradit̃.rei.tamen vestitur coherẽtia contractus. Ita loquitur ista.l.auia. Et pro hac opi.Ange.est casus in.l.tale pactum.§.pater filiã.§.fi.ff.de pac.facit.l.inter so
25 cerum.§.cũ inter.ff.de iure do. ¶Bar.hic † querit qualiter pacta insunt ipsi stipulationi ad vtilitatẽ ipsius debitoris:vnde dicit ipse,q licet glo.fecerint differentiam; quia semper oritur exceptio: tamen est differentia magima:q; vbi pactum nudum est ad fauorem ipsius debitoris:tunc hoc operatur:quia nõ est necesse,q pars,sed iudex repellat ex officio suo : imo plus,qõ si non excepi de exceptione dilatoria: an iudex poterit supplere:& certe sic,vt per Jnno.in.c.pastoralis, de excep.& in.c.j.de plus peti. Ita refidet ipse Bar. ¶Et querit Bar.que forma erit huius condemnationis:dic q iudex debet condẽnare ad decem:sed si iudex potest supplere:quare nõ repellit in totum: quia agit ante diem: qõ potest: vt.l.fi dominus.quando di,vsufruc.leg.ce.tamen Bar.dicit,q ex pacto babentur due exceptiones:vna est solutio prestande: & istam supplet iudex:alia est conditionalis, que est dilatina indicij:& tunc pars debet opponere,& non iudex supplet.Ita tenet Bart.hic.& in.l.eum qui ita.§.qui ita.ff.de verb.obli.& Ange.hic.& Bal.in.l.in bone fidei.C.de pact. vnde tu dic,q est aliqua exceptio,que de sui natura est dilatoria:vt.l.exceptionẽ.C.de plus peti.& tunc pars tenetur eam opponere. ¶Sed nunquid debet supplere vel repellere illũ,qui agit cõtra illum, qui erat obligatus ad diem certum,vel incertum:& tunc si constat ipsum agere ante diem,etiam si pars non opponat, iudex tunc debet ipsum repellere. Et ratio: quia quando agit ante diem male agit:& sic inepte libellat: et sic iudex potest lacerare libellum ineptum ; vt.l.j.ff.de offic.assef.Aliquando ista exceptio est incerta post lit.contesta.iudici: & tunc aut est cognita immediate:& tũc similiter potest repellere:vt dicit Jnnoc.in.d.c.pastoralis.& d.l.exceptionem.de probatio.Aliquando est cognita ex interuallo: et tunc est vera re.Et ratio:q; ista exceptio amisit vim dilatorie. Et probatur:quia vbi iudex supplet viam partis: tunc non posset supplere, nisi secundum, q vna pars petiuisset.per.l. filiussa.§.veterani.ff.de procura.& ibi gl.fing.Et sic in casu isto pars non potuisset opponere post litem contesta. ergo nec iudex.Et hoc intelligo,quãdo est sibi iudici nota post litem conte.vt dicit Jnno.in.d.c.pastoralis.extra de excep.et ita sequitur Bart in.l.eum qui ita.§.qui ita.ff. de verb.obli.& Bal.in.l.bone fidei.C.de pac.Sed domi. Rapha.dicit,q aut ista exceptio est nota ipsi iudici ante litem contesta.vel post: & tunc iudex debet officio suo repellere istum agentem,& non supplere,per tex.institu.de excep.§.temporalis.& §.bodie.Et inducit illos tex.nam tex.in.d.§.tẽporalis.ver.ergo hi.vult q si quis agit ante tempus,& sibi obijciatur:dicit tex.differre debet actionẽ, & post tẽpus agere. Alius tex.in.§.bodie.in fi.& post eas firmatas,non aliter litem suscipiant, nisi omnes exp̃e.&c. ¶Et sic infert do.Raph.ex his tex.& d.Joã.dicit quod miratur de tanto doc.cur voluerit tantum subtilizare:q; de boc est casus in.l.q si in diem.ff.de petitio.heredi,vbi non condẽnatur ad dandum in determinatam diem: sed absoluetur,vt ibi patet.Ulterius dicit do.Rapha.inducendo contra dicta Bar.aut ista exceptio est nota iudici post litem contesta. Et dicit do.Raph.q licet Jnno.teneat in.d.c.pastoralis.& in.d.c.j.de plus peti.quem Bart. sequitur,possit condemnare ad diem determinatam:tamen dico,q debet cõdemnare ad dandũ nũc: & nõ debet differre.Et probatur: quia exceptio dilatoria non potest amplius operari:quia non opposuit debito tempore,videtur remisisse. Patet in.l.eo tempore.de remis.pigno.l. si ea.de accu. Preterea lit.contest.quasi contractui equiparatur:vt.l.iij.§.idem scribit.ff.de pac.Sed clarum est, qõ reus potuisset in contrarium deducere istud, scilicet qõ esset obligatus ad soluendum.Nunc ergo videtur deductum per litis contesta. ¶Sed certe intentio Barto. potest saluari in vno casu, quando reus ignorabat illam exceptionem:vt in.c.pastoralis. de excep.& l.eleganter.§. si post.de condi.inde.& l.ij.de consor.eiusdem litis. ¶Et vlterius venio ad gl.super verbo,contractũ.ibi,& siquid, & dico, q istud pactum facit, q nedũ operetur exceptionem ipsi reo:sed etiam impedit actionem oriri. Quia illud qõ deuenit in pactum,perinde est,ac si in contractum non deuenisset:vt.ff.dicebam.Sed clarum est,q si deuenisset in contractum,impediret actionem oriri:vt.l.cedere diem.ff.de verbo.signi.ergo idem dicendũ de eo quod deuenit in pactum. ¶In ea.glos.ibi,item pone econtra. & declara vt hic per Bar. ¶In glo.super verbo,ipso iure.ibi.ff.si quis cau.l.ij.dic, qõ ibi,ideo sit sublata ipso iu-
26 re. Respõ.† quia principalis stipulatio erat sublata:ideo vsura est sublata ipso iure. Ratio:quia sublato principali,intelligitur sublatum accessorium: vt.C.de legib.l.non dubium.cum simili. Ludouicus Roma.

¶Aduerte lector:quia hec lex proxime sequens cum sequentibus tribus sunt in titulo.C.eo.titu.ff.si certum peta. Qualiter autẽ Ludo.hoc in loco posuerit cogita tu. Relicte tamen sunt: quia sic reperte fuerint in pluribus exemplaribus inserte.

Nec equam. ¶Heredes tenẽtur portionib⁹ hereditarijs,non habito respectu ad prelegata. hoc dicit Bart.Et pono casum, qõ erant duo fratres equaliter instituti:sed fuerũt assignata certa bona valẽtia decem: alteri alia bona valentia viginti, volebat ergo primus soluere debita p tertia parte:& qõ eius frater solueret pro alijs duabus tertijs actionum prelegatis.hoc non debet fieri imo equaliter sunt heredes.

Summarium.

1 Pecunia que mutuatur non inspicitur,cuius sit:sed cuius nomine stipulatur.
2 Mutuans pecuniam tuam nomine tuo,tibi actionẽ non acquirit:nisi secuta ratibabitione.
3 Numeratione, quam stipulatione facilius alteri per alterum queritur.
4 Mutuans pecuniam alienam, que vendicata fuit a domino

mino antequam esset consumpta, an illam repetere possit a recipiente?

Summarium.

1 Notarius vel alius stipulans, vel recipiens obligationem pro absente: licet ille non ratificet, non propterea suo nomine agere potest: nisi sua interfit.

Quamuis. ¶ Ex mutuo rei alienę nascit nobis actio, si fuerimus stipulati, quę poterit cedi domino. b. d. Barto. Et no. banc l. Concor. ff. e. l. si absentis.

1 ¶ No. quia † nō inspicitur cuius sit pecunia, quę mutuatur: sed cuius nomine fuit stipulata. ibi tamen nō fuit stipulatio. Si autem pecuniam tuam mutuo tuo nomine. loquitur. l. si absentis. ff. eo. ¶ Item si meam pecuniā mutuo tuo nomine, loquitur. l. certi cōdictio. §. si nummos. ff. eo. Et sic sunt casus diuersi. Si autem tuo nomine, tibi actio. ¶ In glo. ff. ibi, quesita. Subaudi nō solum si tuam pecuniam, sed etiam si suam mutuauit tuo nomine: vt in

2 §. si nummos. ¶ In hoc tamen differunt: † quia quando suam, statim tibi absenti & ignoranti acquiritur: quia statim transfertur dominiū. & sic statim est mutuum. Si autem tuam: non statim transibit dominium sine tua voluntate: vnde cum nō sit adhuc mutuum, non queritur tibi, nisi ratihabitione secuta: vel cōsumota pecunia. Ita intelligo. l. si absentis. ff. eo. et hanc glos. ¶ In ea. glos. ibi, si

3 tibi stipulatus esset, non quereret. Et est ratio: † quia facilius acquiritur alteri per alterum ex numeratu, qui est actus ciuilis, et inuentus vt per eum nobis acquiramus & non alteri, et hec est ratio. §. quoniam. hoc tamen corrigitur hodie ſm Bart. ibidē per. l. ff. ff. per quas personas nobis acqui. Nam si numerando tuo nomine acquiro tibi actionem principalem ex numeratu: ergo si stipulor debeo acquirere accessoria ex stipulatu: vt in. d. l. ij. que

4 probat in ratione sui. ¶ Glo. ff. ibi, sed contra † videtur, qō sic. Doct. tenent primam opi. q debitor sit liberatus. & assignat Bar. banc rationem in. l. nam & si fur. ff. eo. q ipse liberetur soluendo illam eandem pecuniam. Ergo videtur obligatus respectu certe speciei: licet in genere respectu certe speciei. Ergo per interitum illius, liberatur: vt in. l. vidue. ff. loca. Hec ratio est falsa: quia non sequitur liberatur tradendo talem speciem: ergo censetur obligatus respectu illius. Nam sic essent falsę omnes leges dicētes, q debitor generis per interitum vnius speciei, non liberat. Dic ergo melioremrationem: quia censetur perdita culpa & defectu numerantis, qui asseruit suam: cum esset aliena. Hec ratio probatur in. l. alie. discutio. §. j. ff. locati. iuncta. l. si opera. de doli exceptio. ¶ In ead. glo. ibi, magis verum videtur. Tu dic in hac. q. q si recipiens nō probat pecuniam esse alienam, indistincte tenetur: licet non sit consumpta: quia presumitur mutuantis fuisse. ar. §. eodem. non iur. Si autem probat, quod sit aliena: tunc seruā distinc. gloss.

Si absentis. ¶ Si mutuo pecuniam tuo nomine: tibi etiā ignoranti & inuito acquirit actio, quam si nō ratificas, mihi cedere debes: & etiā sine cessione dicto casu mihi competit vtilis. b. d. ista not. l. & subtilis. ¶ In tex. ibi, si cessare mandatū &c. i. si cessio non est facta, per quam trāsferrt vtilis de iure cōi, & etiā exercitiū directe: cōpetit vtilis ex equitate, vt sequit. Et hec eqtas resultat ex eo: q tua interest recuperare pecuniā: cū dño ratū nō habēti tenearis ad eius resti. als nō egeres: q ne gotiū ad te nō pertineret: vt colligit. & no. per gl. in. l. Pō po. §. j. ff. de pcu. & ibi p Bal. & in. l. si pupilli. §. si Titius. ff.

1 de neg. ge. ¶ Ex hoc no. q † si notarius recipit obligatio nē, tanq̄ publica pſona p absente: & ille nō ratificat: nō p̄pterea agit: si negotiū ad se nullo modo ptinere pōt: nec sua interest. & idē in quocūq̄ noie alterius cōtrahēte. Si autē interest hꝫ locū ista. l. not. vt licet nō habuerit ppositū acquirēdi sibi: tñ acquirat illo nō ratificāte: q licet non habuerit principaliter: & tūc satis est habuisse secūdario ſm Bal. Et ad hoc super alleg. ista. l. Sed obst. fortiter, q ille qui nō ratificat, nō posset actionē cedere: q eā nō hꝫ: cū non ratificādo excludat ab eo originē acquisitionis. ff. de neg. ge. l. si ego. de sol. l. dispēsatorē. cū si. Nā istud negotiū dicit suum ratihabitione tantū, qua nō secuta, nō erit suū: vnde si nō erit requisita solutio: cōtrariū p̄cederet in alijs contractibus, vel negotijs. ¶ Fallit in mutuo facto nomine alterius propter eius frequentiā. Ex quo acgrit ignoranti: sed in alijs secuta demū ratihabitione: vt in cōtrarijs. ¶ Sed adhuc opp. licet in mutuo acquirat ignoranti si tamēnō ratificat, fingunt nō acquisita, sicut in legato. ff. eo. l. proinde. iuncta. l. certi condictio. §. si nūmos. dum dicit, voluntate tua &c.

Summarium.

1 Officiales perpetui cur in loco officij cōtrabere possunt, non temporales.
2 Officialis in loco vt contrabere, non possit, que requirantur?

Eos officium. ¶ Officiales publici nō possunt in loco, in quo administrant contrabere ad eorum lucrum. hoc dicit. Sed pro eorū necessitate sic: vt. ff. eod. l. presidis. in fi. ¶ In glos. i. ibi, vt. ff.

1 eod. l. presidis. §. ſm vnum intellectum. Et ratio † diuersitatis est: quia quādo sunt temporales, possunt abstinere ad tempus: sed quando perpetui essent, perpetuo essent excluſi. quod nō esset iustum pone exemplum in episcopis. Sed ſm alium intellectum loquitur ibi etiam de temporalibus, qui tamē sunt oriundi in loco, in quo exercēt officiū: vt priores. & isti etiā possunt cōtrabere: hic vero loquitur in forēſib⁹. & ista est etiā vera. ¶ Gl. seq. in fi. † & sic colli ge, quod plura sunt necessaria vt habeat locum, quod dic vt dicitur. primo q non sit oriundus de illo loco. Secundo q sit temporalis: vt in. i. glo. dixi, scilicet q cum subditis et ſjs concurrentibus non possunt contrabere: quocunq̄ autem deficiente potest.

Summarium.

1 Actio familie erciscunde datur inter plures cohoredes pro hereditate diuidenda.
Institor, dicitur prepositus alicui mercantie.
2 Calendarium, dicitur liber, in quo rationes scribuntur.
3 Hereditas, vt adire posset olim, requirebatur apertura testamenti.
4 Testamentum, quando aperitur, non est necessaria omnium heredum presentia.
5 Facta in iudicio coram testibus non dicuntur notoria.
6 Mandatum institoris, q mutatione status eius, coniuncta morte domini, renouatur. & nu. 22.
7 Debitor soluens institori renouato ignoranter, excusat & liberatur. & vide nu. 25.
8 Iudicio fa. ercis. q non venit, qō quis non facit, vt heres.
9 Actus liberatorius celebratus per institorem renouato mandato, quando valeat? & vide nn. 21.
10 Obligatio pignoris accessoria, q regulatur ſm naturā principalis obligationis.
11 Stipulatio nominatim concepta in personam mortui, est nulla ipso iure. Idem est sententia.
12 Liber homo bona fide possessus ex re hereditaria, acquirens, acquirit hereditati iacenti.
13 Hereditas iacens ficte & non vere possidet, sed quasi. Et equiparatur bone fidei possessori.
14 Res inanimata quando possidetur, super dicitur bona fide possideri.
15 Qualitas non datur, vbi subiectum non reperitur.
16 Suus & necessarius heres non presumitur scire contēta in testamento: licet extraneus sic, sed in codicillis neuter.
17 Casus in quo possidens, & possessus idem sunt.
18 Instrumentum in quo dicitur Titius filius Petri, non vitiatur: licet Petrus defunctus sit. & non dicatur.
Dictiones iste olim, quondam, iamdudum, & similes: denotant tria tempora, scz presens, preteritum & futurum.

19 Notarius, qui instrumento dixit, Rolandus quondam Titij filius, an incurrat penā falsi, si Titi⁹ adhuc viuat.
20 Testis qui deponit pecuniam esse Titij, qō non incidat in falsum, si Titio debebatur: licet nondum esset sua.
23 ¶Mandatum in personam filij, q̄ non reuocetur ex mutatione status: secus in personam serui.
24 ¶Mandatum executoris, an videatur reuocatum ex status mutatione.
Arguere de tutore ad executorem, bonum est. Idem de procuratore ad executorem.
26 Negotiū gestum nomine defuncti, potest haberi ratum per heredem.
27 ¶Mandatum, qō non finiatur morte, quando recipiens mandatum, illud ex necessitate facere debebat.
28 Seruus stipulando, quando videatur domino, vel sibi stipulari.
29 Datio coheredis, q̄ non impediat necessitatē heredis.
30 Usurarius, qō testari possit de iure ciuili: licet sit secus de iure canonico.
31 Socij, si sunt plures: & sient in diuersis locis: vnus videtur constitutus procurator ab alijs.
32 Domini quando sunt plures in vna ciuitate, vnus dicitur subditus alijs.
33 Limitatio ad ea, que habentur in. c. nonne. de presump.

BIus qui. ¶Ignorātia circa id, qō mandatum extinguit excusat debitores soluentes. Et id qō quis nō facit vt heres, nō venit in iudicio fami. erciscun. Item mutui obligatio non cōtrahitur, si dñium pecunie mutuate in accipiētem non est trāslatum. Et cōsequēter nec obligatio accessoria, & stipulatio collata sit in persona dñi iam mortui nominatim, nulla est: Sinautē non nominatim, acquiritur hereditati iacenti, vel heredib⁹ ignorantibus, nō autem scientibus. h. d. ¶Et premitte q̄ actio fami. erciscūdi est illa, que datur inter plures coheredes ad hoc, vt res hereditaria diuidatur. ¶Item q̄ institor est ille qui preponitur alicui mercātie. ¶Ite & premitte, qō illud dicitur Calendariū, in quo scribuntur rationes.
¶No. q̄ & in principio legis de iure antiquo, fore necessariā apertura testamēti: vt hereditas posset adiri. Quid autē hodie: dic vt in glo. ¶Scō no. & q̄ ad faciendā testamēti aperturam, nō est necessaria omniū heredū presentia. ¶Tertio no. & q̄ si proponatur hic testamentum esse recitatū cora iudice, q̄ hic est casus, q̄ ea, que in iudicio fiunt coram testibus, nō dicuntur esse notoria: q̄ ignorantia debitorū soluentiū dicitur esse probabilis, et causare excusationē. qō nō esset si ex testamēti apertura notorium resultaret: vt. j. de iure & fac. igno. l. nec supina. & l. pen. in prin. ¶No. in secūda & parte ibi, placebat. q̄ mandatum institoris mutatione status cōiuncta cū morte domini reuocatur. ¶Scō no. & debitores reuocationem institoris ignorantes excusari, si sibi soluāt: & liberationē cōsequi. Cōcordā. sunt in glo. ¶No. ibi, & ex ver. barum. In iudicio fami. erciscūd. nō venire, que quis, vt heres non facit. Cōcor. sunt in glo. ¶No. ibi, quas vero, & q̄ ꝫ actus inducens liberationē per institorem celebratus validus fit, etiam reuocato mandato: nihilominus nullus est act⁹ reuocato mādato celebratus causa status mutata, & dicitur in glo. ¶No. obligationē & pignoris accessoriā regulari scōm obligationē principalē: vt si pro parte, & nō amplius teneat principalis obligatio, pro eadem tantū accessoria subsistat. Cōcor. de verb. obli. l. si homo mortuus. ff. de inuti. stipu. l. ij. cū simil. ¶No. ibi, ver. & q̄ si stipulatus, q̄ si stipulatio nominatim in personam mortui cōcepta est, ipso iure est nulla. Cōcor. j. de stipula. seruo. l. si seruus cōmunis ¶Deuij. ſ. seruus capto. Idē est in sentētia: vt. j. de re iudi. l. in summa. que sent. sine app. reci. l. ij. cum simil. ¶No. fm doc. & q̄ per liberū hominē bona fide possessum, ex re hereditaria, hereditati iacēti querit. ¶No. hic dari & casum in quo hereditas iacens ficte possidet, quo ad hoc, vt liber homo ex re sua sibi querat: licet in veritate apud iacentem vera possessio nō reperiatur: vt in l. j. ſ. Sceuola. j. si quis testa. liber. Dicit tamē alibi litera, qualis possessio. j. de acqui. here. l. gerit. que ad hoc nō est alibi. ¶No. hereditatē iacentē ficte possidentē, equipa-
14 rari bona fide possidenti. Ex quo resultat & effectus notandus, q̄ omni casu, quo dicimus rem inanimatam possideri, semper dicimus eādem bona fide possideri, quod
15 declarat hic Bal. ¶Nō. ibi, & quoniam tunc q̄ nō est dare qualitatē, vbi nō reperitur subiectū. Cōcor. C. de condi. ob tur. cau. in. l. j. de acqui. pos. l. Pomponius. ad fi. cū
16 similib. ¶No. ibi, & q̄ si proponatur, q̄ licet heres extraneus presumatur scire cōtenta in testamēto. j. de libe. leg. l. cum heres. in gl. attamen nō presumitur scire suus, vel necessarius, qō notandū est fm Bar. & declara vt per eū. in. l. qui Rome. ſ. duo fratres. de verb. obli. cōtenta tamē in codicill. neq̄ suus, neq̄ extraneus presumūtur scire. ſ.
17 de transact. l. nec est querēdus. ¶No. hic dari & casum, q̄ vnus & idē, q̄ possidēs & possessus cōtra. l. liber homo. ad fi. de acquirē. re. do. & specialiter ad multa infra hoc ponderabitur. ¶In glo. super verbo, recitatū. in princi. hoc etiam probatur in. l. plane. la. ij. de leg. ij. & in. l. iij. ſ. apertura. ſ. de hered. insti. & in. l. Julianus noster. j. de condi. &
18 demon. ¶In glo. super & verbo, defuncti. Ista glo. facit ad multa. Et primo, si talis facit instrumentum: dicit Titius filius. & nō dicit quondā, cū ipse nō haberet patrē &c. an saluetur suū instrumentū? Bar. hic dicit, q̄ sic per istā glo. quia subauditur quondā. Idē tenet in. l. j. ſ. hoc edictum. de oper. no. nun. & facit in. l. nec emptio. j. de contra. ben. emp. vbi est gl. de istis dictionibus, olim, iam, dudū, quondam, tria tempora signat: presens, preteritū, signat simul. at q̄ futurū. facit. l. insulam. de prescrip. ver. cū simil.
19 ¶Sed quid si tabellio & dicit, talis filius quondā talis: & habebat adhuc patrem: an incurrat penam falsi? & certe non: q̄ ista dictio quondā impropriatur. Quia signat tria tempora, ita dicit hic Bal. & Jo. And. in. c. cū contra. de pigno. in nouella, tenet cōtrarium per. c. Rainutius, extra de testa. ¶Secūda improprietas inducitur ad testes, & quādo dicūt, q̄ pecunia est Titij, cū nō erat adhuc sua: sed sibi debebatur. & sic debebat dicere, q̄ sibi debita erat: nō autem, q̄ sua erat cū deberet dicere sibi deberi, qō tunc nō inducūt in penam falsi. q̄ verba impropiātur, vt euitetur infamia. per gl. in. l. si & me & Titium. ſ. c. est et alia glo. in. l. si ego. ſ. eo. & hoc est vt euitēt infamiā. de quo per Bart. in. l. ij. de vsuris. & plene dixi in. l. ij. ſ. eo. ¶In
20 glo. super verbo, ignorasset, & ibi, aliud in institore. Ista solu. est falsa: quia dicitur institor, qui est prepositus certe negotiationis. Sed in casu isto erat prepositus certe negotiationi: igitur. Hoc dicunt aliter, aut ex morte domini mutatur causa status: et tunc expirat mandatum. aut queritur, an ex morte reuocetur mandatum: et dic vt hic.
22 Ex qua solu. no. & q̄ sola mors domini nō est causa reuocationis mandati. Secundo, q̄ mutatio status, cum domini morte, reuocat mandatū. ¶Sed quid de sola mu-
23 tatione: an finiatur mandatū & per solam mutationē status sine morte mādantis? In hoc doc. variauerunt. Sed tu dicas, q̄ est casus in. ſ. recte. instit. man. & j. de solu. vbi glo. in. l. si quis seruo. & hec habēt locum in persona serui. Sed quid in persona filij, de quo est casus in cōtrarium: qō nō reuocatur mādatum per mutationem status, in. l. eum qui ita. ſ. qui sibi. j. de verb. obli. Et rationem diuersitatis taceo: sed dicam in scriptis. & ista faciūt ad. l. rogasti. ſ. si fugitiuus. ſ. c. ¶Sed quid in executore qui erat
24 bona persona, quando fuit datus: & postea efficitur vnus ribaldus: an censeatur reuocatū eius mandatum? dic qō aliquādo mutatur eius status ratione diuitiarū: quia de diuite efficitur pauper: & tunc propter paupertatē nō videtur reuocatū mādatum: vt. l. liberto. ſ. largius. de annu. lega. Aliquādo mutatur propter malos mores: & tūc reuocatur, arguēdo de tutore ad executorem, qō licet: et l. penul. & allegat. l. fi. de tuto. sed tutor intelligitur renouatus: vt. l. vtilitatē. & l. cōfirmando. de cōfir. vti. vel inutila igitur & executor. Ite & alia ratione: q̄ licet argui de procur. ad eum executorem: vt. d. l. Sed clarū, q̄ procurator presumitur reuocatus, si eius cōditio sit mutata: vt. ſ. eo. l. rogasti. ſ. si fugitiuus. igitur de executore idē dicēdum.
25 ¶In glo. super verbo, ignorasset, & in prin. Ista solu. nō est vera: q̄ imo erat institor: quia poterat exigere pecunias & alia facere: vt. l. ij. ſ. j. de insti. Ideo glos. transiuit ad aliam solu. In hoc tamen dic, q̄ aut debitores sciūt dñm esse mortuum & mutationem institoris: & tūc non liberantur: vt est casus hic a cōtrario sensu. Aut isti ignorabant

morte

morte domini mutationem status: sed sciebant mortē domini: & tūc liberantur: vt. l. q; seruus. & l. si quis seruo. ff. de sol. ¶ In gl. super verbo, competere, ibi, & l. & puto. §. sed si dolo. & huius ratio est: q; ista pecunia reperitur in bonis istius defuncti. ¶ In ea. glo. ibi, solutio ibi de acquisitis. Ratio: q; non reperitur in bonis ipsius defuncti: q; fuit exacta post mortē dñi. Sed ista solu. est falsa quo ad istū tex. q; ꝙuis sit exacta, tamē acquiritur hereditati iacenti. ff. eo. ver. qō sibi dari. & sic reperitur in bonis defuncti: igitur &c. vnde hic. Bar. optime soluit: & omnes eū sequuntur: q; si vult absens agere personali ad ista bona: et tūc nō potest: vt. l. in cius. §. si seruus. ff. famil. ercis. Sed si vellent agere, vt diuidatur, tunc potest: vt. d. l. in cius. §. si seruus. ¶ In glo. super verbo, alienatas esse. Ex hac gl.
26 no. fing. † q; negotium gestū nomine defuncti, potest per heredē haberi ratum, & Bar. dicit, q; Dy. idē no. in regula, ratū. de re. iur. vbi dicit Dy. q; nō solum in subsidiū potest haberi ratū: sed etiā de iure cōi, etiā si gestū post mortem dñi. Et probatur in. l. si fine. §. si procuratori. ff. rem ra. ba. Dy. autē in regula, ratū. de reg. iur. lib. vi. dicit, q; non potest ratū habere de iure, sed in subsidiū. Sed Bart. in Lbonorū. dicit, qō etiā de iure potest heres habere ratū. Dic, q; aut illud, qō est gestū nomine defuncti, est transitorium ad heredē: et tūc si gestū est tēpore, quo ille cuius nomine est gestū, viuebat: & tūc potest haberi ratū per heredem: vt. l. si fine. §. si procuratori. ff. rem rat. ha. & per Dy. in regula, ratū. de regu. iur. lib. vi. Aut eo tēpore, quo fuit gestum nomine illius, tūc erat mortuus ille, cuius nomine fuerat gestū: & tūc non potest haberi ratū per heredē: vt hic in glo. Sed Bar. tenet cōtrarium in. l. bonorum. ff. rem ra. habe. ¶ Sed certe opi. Bar. nō est bona. ideo tene glo. pro tacita: q; talis actus celebratus nomine defuncti, est nullus ipso iure: vt hic: & tūc illud qō nullū est ratū haberi nō potest: vt in. c. ratum. de reg. iur. lib. vi. facit. l. si pupilli. §. itē quēritur. ff. de neg. gest. nō potest haberi ratum: vt. l. obligari. §. tutor. ff. de auth. tut. & l. quid ergo. §. pena grauior. de his qui no. infa. Nec ob. §. si pactū. q; talis actus erat validus: q; illi debitores soluerāt ignoranter: ideo liberātur: vt. l. q; seruus. & l. si quis seruo. ff. de solutio. & hic in ista l. Sed si talis actus esset nullus: tunc nō posset haberi ratum per heredē: vt. l. obligari. §. tutor. de auth. tut. Quia qō nullū est, ratum haberi non potest: vt in regula iuris. ¶ Unde cōclude, q; aut ille cōtractus est validus: et tunc potest haberi ratus: vt. d. §. procuratori. Aut nō est validus: & tunc nō potest haberi ratus: vt. d. §. tutor. & de iuris rigore. Sed potest haberi ratum in subsidium: vt hic est glo. singularis. ¶ In gl. super verbo, nā & si tibi. ex hac glo. no. limitationem ad ea, que dixi. in. l. si quis. ff. eo. que est sing. ¶ In glos. super verbo, facies. in
27 fi. † No. limitationē ad omnia iura dicētia, q; mandatum reuocatur morte: vt. l. inter causas, man. & insti. man. §. recte. cū simil. nō habēt locum quādo ex necessitate ille recipiens mandatum, debebat illud facere: & nō finitur morte: vt hic, & l. fundi venditor. §. idē si amicus. ff. de acquirē. pos. de quo vide qō dixi in. l. ij. §. si quis. de dona. vt plene dixi. ¶ Sed fallit in casu. l. si per epistolā. de acqui. here. illic erat necessitas: & tamē morte finiatur mandatū. Idē in clemē. fi. de procu. ¶ Ex ijs fienda esset magna distinctio: an mandatum finiatur re integra morte, vel non integra. de quo in. d. l. ij. §. sed si quis. de donat. Et hoc dicā in scriptis. ¶ In gl. super verbo, alienatas esse. ibi, tu autem distingue: q; ista materia est magna: ideo dicā in. l. ij. § subtilius. ff. de cōdi. causa da. vbi plene dicam, an & quādo error impediat dñij translationem. ¶ In glos. super
28 verbo, q; si sibi. † insti. de stipu. ser. §. siue. & l. siue. Sed illa iura dicūt cōtrarium: q; dicunt, q; siue seruus stipuletur sibi, siue dño, siue simpliciter: tūc acquiritur dño. vnde eli ci videtur cōtrariū: ꝛ q; quādo stipulatur simpliciter, videtur stipulari nomine dñi: nō autē nomine ipsius stipulantis: vt. l. pro te. §. sed in iussu. ff. de stip. seruo. Et probat in. l. pe. ff. si quis cau. facit illud qō no. in. l. ij. C. ex fact. tut. Sed potest saluari, q; omnia ista iura procedunt, quādo dominus viuebat: q; tunc presumitur stipulari nomine ipsius. Ubi autem esset dñs mortuus: tūc presumitur per stipulationem nomine suo: vt hic, in verſi. nominatim. Et ratio: quia iura volunt, q; stipulatio potius valeat, quam pereat: vt. l. quoties. ff. de verbo. oblig. Sed si fingeremus istum stipulatum dño, non valeret stipulatio. ¶ Ex quo no. limitationem ad iura, que dicunt, quādo seruus stipulatur, semper presumitur stipulatus ipsi dño: q; habent locum quando dominus viuit. Secus autem si esset mortuus: quia tunc presumitur sibi stipulari: vt hic est tex. in verbo, nominatim. qō no. q; alius nō notat. & sic iura, que glo. allegat non faciunt ad propositū. sed iste tex. probat
29 melius. ¶ In glo. super verbo, hereditati. † in fi. Ex ista glo. no. q; datio coheredis non impedit necessitatē heredis. Ita allegatur ista glo. casus est in. l. ex facto. de here.
30 insti. vbi casus est de hoc. ¶ Ultimo iste tex. † inducitur per doct. ad multas questiones & maxime Bal. no. istum tex. ad vnū vez, qō vsurarius potest testari de iure ciuili: quam ꝙ secus de iure cano. vt in. c. quāq; de vsuris. Sed certe nō probat: q; iste seruus non erat prepositus ad fenerandū: vt. l. si procurator. ¶ Ulterius facit ad qōnem.
31 plures † sunt socij in vna mercantia: & vnus sit in vna ciuitate, & alius in alia: q; vnus videtur cōstitutus procurator, ab alijs. Ita adducunt doc. ad istum tex. de quo in. l. candem. in. vj. q. j. de duo. re. et Bal. in. l. cum in galeam. C. eo.
32 ¶ Item facit ad aliud, q; quādo sunt † plures dñi in vna ciuitate insolidū: vnus dicitur subditus alterius. de quo in. l. fi. §. de re. diui. Bal. in. l. tres tutores. §. de admi. tut. & Bal. in. c. i. §. preterea. de probi. feu. alie. per Fede. Et adducit cōtra dictū Bar. Latius dicā in scriptis hic. ¶ In glos. super verbo, ignorasset. in fi. Ista nō est nostra materia de quo per legistas in. l. & q. §. de iurisd. om. iud. & per Bal. post Pet. in. l. mandatum. C. man. & per Cano. in. c. cum venisset. de testi. & c. c. lꝫ vndiqꝫ. de offi. ordi. & Spec. in titu. de iudi. deleg. §. restat. ver. quid de iudice delegato. ¶ In gl. super verbo, non eque. ibi, non respondet. Ista
33 glos. † limitat omnia que habentur in. c. nonne. extra de presumptio. & l. si fine. §. Pompo. ff. de mino. Nam ibi dicitur, qō si est dubium de duobus: & respondeatur super vno: videtur responsum contrarium super alio. vide glo. singu. in. l. pen. C. ad exhiben. que videtur cōtraria huic: sed nō est: q; ibi erant diuersa. de hoc etiā per Cano. in. c. postulasti. & hec sunt vtilia, quādo respōdet ad positiōes.

Summarium.

1 Stipulatio ad cautelam interposita, ita interpretari debet, vt aliquid vtilitatis afferat.
2 Obligatus secundo, an possit conueniri primo nō excusso, etiam si notorium sit primum non esse soluendo.
3 Fideiussor tyranni potest cōueniri, non excusso tyranno.
4 Idem in fideiussore rigoſi.
5 Fideiussor debitoris, cuius bona confiscata sunt, an conueniri possit, non facta excussione.
6 Respublica & vniuersitas potest compelli, vt constituat procuratorem, cum quo agatur.

SI ego. ¶ Qui in defectū alterius promittit nō sola cōuentione primi: sed per exactionem liberatur. Et idem in casu
1 : cōuerso. h. d. fm cōmunē lec. ¶ No. & ita cōmuniter allegatur, q; ita semper interpretari debet stipulatio ad cautelam apposita, vt aliquid vtilitatis afferat: non autem vt nihil. Facit de lega. j. l. si quando. ff. ad municip. l. j. in fi. de priuile. si papa. lib. vj. cum simil. ¶ In glos.
2 super verbo, egero, in princ. Allegatur ad vnum, † qō illud, qō dicitur secundo loco obligatus non potest conueniri, nisi excussis bonis primi obligati est verum, nisi notorium sit, q; iste primo obligatus nō esset soluendo: quia tunc secundo loco obligatus potest conueniri, non facta aliqua excussione, de bonis ipsius primo loco obligati. Ita dicit glos. & omnes pertranseunt. Solus autem Jac. But. in authē. presente. C. de fideiuss. tenet contrarium: q; etiā si sit notorium, primo debet fieri excussio primi obligati, quam cōueniatur obligatus secundo. per tex. in authen. de fideiusso. §. sed neq; vbi tex. dicit excuſ. debere fieri. Preterea licet sit notorium extra iudicium: attamē non obst. in iudicio: q; necessarium est, q; sit in iudicio notorium: vt. l. emptor. C. de euic. & l. nomen. que res pigno. obliga. pos. Sed tu dic, q; potest saluari ista glos. quia. §. sed neq; limitetur per istum tex. quia non est nouum neq

absurdum, ꝙ lex noua declaretur per veterem: vt. l. non est nouū. ꝛ. l. nam et posteriores. de leg. ¶ Hec obstat. d. l. emptor. ꝛ. d. l. nomen. quia est casus diuersus ab isto. Si est diuersus: ergo non obstat huic casui: vt. l. naturaliter. ff. nihil cōmune. de acqui. pos. ꝛ. l. fi. de calum. ¶ Sed dico ꝙ opi. Bar. potest saluari in vno casu, sez quādo per excussionem possum cōsequi: vt quia esset notorium principalem nō esse solūdo propter bona alienata in fraudē creditorū. Nam hoc casu debet agi prius renouatoria, quam perueniatur contra fideiussorem: ꝛ sic operatur excussio, vt l. bona. ff. de iure fi. vbi est declaratio istius glos. ¶ Et
3 Bar. deducit istam ꝑ glo. ad. q. ꝛ primo quādo habeo vnū tyrānum in debitorē, qui dedit mihi fideiussorē: nunquid possum cōuenire istum fideiussorem, non facta discussione bonorū istius tyrāni, qui nō potest habiliter cōueniri: ꝛ dicit ꝙ sic, per glo. in. l. ff. qui satisda. cog. ꝛ est alia. ff. de
4 verb. obli. in. l. si ita stipulatus. ff. possum. ¶ ꝑ Sed quid si est valde rigosus ꝛ cauillosus adeo, ꝙ eius conuentio est difficilis: an potest veniri ad fideiussorem. Jaco. de Arre. tenet ꝙ sic, per. l. ff. de ali. iud. mutandi cau. fac. ¶ Bal.
5 allegat ꝑ ad aliud, vez, quid si bona istius debitoris sunt omnia publicata: an possit conueniri fideiussor non facta debitoris excussione? ꝛ Bal. tenet ꝙ sic indistincte. Sed do. Rapha. tenet contrariū per. l. si debitor deportato. ff. de fideiuss. sez quia prius debet cōueniri fiscus: quia semp presumitur idoneus ad soluendū: vt. l. j. ff. si cui fiscū. vt lega. no. caue. ꝛ. l. iij. ff. idem sciendū. ff. si cui plusq̄ per legē Falci. ꝛ. l. j. de fan. do. ꝛ sic licet nō debeat conueniri prius debitor: tamen debet prius cōueniri fiscus, in quē translate sunt omnes actiones. Jta cōsului[a] cōtra Bal. ꝛ maxime allegauj vnam sing. glo. in. l. sentētiam. C. de fideiuss. Sed cōtra predicta facit: ꝙ fiscus non presumitur habilis ad cōueniendū: ꝙ nimis potens. igitur. Sed dic, ꝑ qō licet ipsa respublica videatur inhabilis ad cōueniēdum: tamen ipsa ciuitas poterat compelli ad faciendū procuratorem vel syndicū, cū quo credito: litigare posset: vt no. in. l. de iure. ff. ad muni. ꝛ patet in. l. iij. de fideicō. liber. vbi vniuersitas compellitur facere procuratorē, quādo quis vult litigare cū ea. ꝛ Bar. in. l. solent. de an. lega. ꝛ Bal. in l. fi. de fideicō. lib. ꝛ Jnno. in. c. Romana. ad fi. de sen. excō. Et ista practica fuit originaliter Jaco. de Arre. in. d. l. iij. de fideicom. liberta. vnde clarum est, ꝙ si est dubiū: ergo debet initiari contra fiscum: vt. l. dubiū. ff. de iure fi. ¶ In ea. gl. primus intellectus non est verus: vt hic refert Bar to. cui nihil adderem. Fuit alius intellectus Joā. qui est verus. Fuit alius intellectus Richar. ⁊ Dalūb. vez, ꝙ lz primus obligatus fuerit effectus non soluendo: ꝛ postea pendente iudicio talis secūdo obligatus non potest obij cere, ꝙ ipse primo exeutiat bona ipsius principalis. Bar to. dicit, ꝙ iste tex. distinguit ita: ꝙ aut nō possum ꝙsequi aliud: ꝛ tunc potest obijcere: vt cōueniatur primus obligatus. Sed licet iste intellectus sit notabilis, attamen nō cōuenit huic tex. sed Bal. hic sequitur istum tex. Richar. ⁊ Dalū. dando intellectū ad authē. presente. C. de fideiuss.

a ¶ Et ita consului. Addequod cōsilium habes nu. 93. Et incipit, vtilis que superius consulta sunt.

Summarium.

1 ☞ Jmpersonalitas, quando vitiet contractum: ꝛ quando vltimam voluntatem?
2 Conuictus in iudicio, si offert illud, quod debet: non cogitur litigare.
3 Promittens dare decem quando liberetur dando ex promissorem?
4 Juramentum, quod habeat vim clausule, si nō valet, qō ago, vt ago: valet vt valere potest.

§. Labeo ait, cum. ¶ Jmpersonalitas circa verbum executionis adiecta promissionē vel obligationē non an
1 nullat. b. o. ¶ Et premitte, ꝑ qō aliquando impersonalitas est respectu ipsius stipulantis: ꝛ non vitiat: vt. l. stipulatio ista. ff. si quis ita. ꝛ. l. si quis ita stipulatus. ff. Chrysogonus. j. de verb. obli. Et est ratio: quia semper presumitur sibi dari velle. Quia qui fecit actum, videtur magis pro se facere, quam pro alio: vt. l. ꝛ magis. de solu. ¶ Jtē presumitur, ꝙ ipse stipulans velit, qō potius res valeat, quam pereat: vt. l. ij. de testa. mil. Aliquando impersonalitas versatur ex parte promittētis: ꝛ tūc aut versatur in verbo obligatiuo stipulationis: ꝛ tunc inducit stipulationem: vt in authen. si quando. C. de cōsti. pecu. Aliquando est in verbo executiuo obligationis: ꝛ tūc non reddit stipulationem nullam: vt hic: ꝛ ratio quia vna pars stipulationis deleret aliam: vt. l. nūm. de leg. iij. Jsta sunt vera in cōtractibus. Sed quid in vltimis volūtatibus, an annullet vltimam voluntatē? ꝛ certe nō: ꝙ semper presumitur persona heredis adiecta ad obligationem, vel grauamen: vt. l. qui seruum. ff. qui margaritam. de lega. j. ¶ Ho,
2 qō dici in summario. ¶ Scōo no. ꝑ q si cōuictus in iudicio offerat, qō debet: non compellitur litigare: imo absoluitur. conco. l. si debitor offerret. de solutio. ff. de procur. l. si reus paratus. ꝛ insti. de perpe. ꝛ tempo. act. in princip. ¶ Jn glo. super verbo, dari. Bar. hic opponit ex glos. ꝙ hic est impersonalitas, que vitiat ipsam stipulationem: igitur ꝛc. vnde dic vt dixi. ff. in cuidentialibus. ¶ Jn gl.
3 cogēdum. ꝑ ibi, sed si simpliciter. Jn hoc dic, ꝙ aliquādo promitto tibi decē dare: ꝛ tunc liberor dādo ex promissorem: vt hic. Aliquando promitto tibi decem simpliciter: ꝛ tunc compellor dare decē: vt. l. si ita distrahatur. ff. j. de contraben. emp. nec liberor dando ex promissorem. Aliquando promitto tibi dare decē, ꝛ tūc cōpellor dare decē: vt. l. promissor. Stichi. ff. j. de cōsti. pecu. Aliquādo promitto facere, ꝙ decē habebis: ꝛ tunc vide hic gl. quia aut adijcitur cōtractui: ꝛ tunc aut promisit se daturum: ꝛ tūc non liberatur dando ex promissorem: vt. l. promissor. ff. pe nulti. j. de cōsti. pecu. siue promisit se curaturum: ꝛ tunc liberatur, vt hic. Si autem loquitur in vltimis voluntatibus: ꝛ tunc cōpellitur soluere: nec attenditur dicta differentia: vt. d. l. si heres. alleg. in glo. Bar. tenet cōtrarium: quia siue adijciatur contractibus, siue vltimis voluntatibus: non liberatur, nisi det decē. Et ita sequitur: qō si non reperitur cōtrarium inter cōtractum ꝛ vltimā voluntatem, idem statuitur in cōtractibus, qō in vltima voluntate: vt. l. pactum inter heredem. ff. de pact. Unde illud, qō dicitur in cōtractibus habet locum in vltimis voluntatibus. ꝛ hec locum habent, quando promitto nomine meo. Quid autem si nomine alieno? ꝛ tunc si promitto aliū dare, non valet: vt. l. inter stipulantem. j. de verbo. obliga. et insti. de inuti. stipu. ff. si quis alium. ¶ Fallit primo: quia si promitto alium dare id, ad hoc sum obligatus: vt. qō autem. ff. sed si quid. de consti. pecu. vbi casus singu. Fallit secundo, quādo promitto in pretorijs stipulationibus: vt l. quoties quis. de verb. obli. ¶ Jtem fallit nisi promitto,
4 qō Titius dabit cum iuramento. Et ratio ꝑ quia iuramētum habet clausulam, ꝙ si non valet, vt ago: valeat vt valere potest: qz suppleret se curaturū, ꝙ daret: vt. l. cum pater. ff. filijs matrem. de leg. iij. ¶ Jtem fallit nisi apponātur illa verba, me curaturum ꝛc. vt insti. de inuti. stipu. ff. si quis alium. ꝛ. l. inter stipulantem. vnde etiam valet ista stipulatio: quādo promittome soluturū nomine alterius: tunc promitto factū. igitur: vt. l. ita stipulatus. ff. possum. j. de verbo. obli. Aliquando promitto me daturum: ꝛ tūc liberor dando decē, non autē dando ex promissorē: vt. d. ff. possum. ¶ Et diuersitatis ratio colligit ex. l. inter stipulātem. Aliqñ ꝓmitto me facturū ꝛ curaturū ꝛ daturū: tunc liberor, si do, primissorē: vt. l. illa stipulatio. ff. j. de verb. obli.

Summarium.

1 ☞ Res mutuabilis ex quocunq; contractu debita, potest in contractum mutui transferri.
2 Numerans per alium, fingitur per seipsum numerare.
3 ⁊ Mutuum, quod potest contrahi, etiam de eo, quod alteri debetur.
4 ⁊ Mutuum contrahitur etiam ficta numeratione.
5 Fictiones due, ꝙ possunt cōcurrere ad causandū vnum effectum, non autem diuersos circa idem.
6 Res quecunq; mutuabilis, etiam non presens, quantāmē sit parata solutioni: an possit in cōtractu mutui, ꝛ in alijs contractibus deduci.
7 Lex hec in principio loquens generaliter in pecunia quomodocunq; credita, cur restringatur ad contractum mutui.

Lectura

8 Lectura Suar. ad hanc legem an sit vera.
9 Pecunie appellatione, venit omnis res mutuabilis.
10 Nummi propter commistionem quando fiant commisce-tis: non tamen alie res mutuabiles.
11 Pecunia, qō respiciat partem quālibet facultatum vbi-libet existentiū: ita vt non determinetur specie neq; loco.
12 Tutor, q possit contrahere mutuū cum pupillo: ⁊ quando emere etiam clam ⁊ tacite?
13 Tutor an possit solus sibi soluere ex cōtractu mutui cum pupillo celebrato: ⁊ quid in alijs contractibus?
14 Judicis authoritas, quando sibi soluitur tutor: an requirat.
15 Pater tutor pupilli, an possit alienare res, que seruādo seruari possunt ex necessitate?
16 Alteri per alterum: an speciale sit in contractu mutui, qō acquiratur: ⁊ procedat in alijs contractibus.
17 §. Si nummos. in. l. certi conditio. ff. eo. loquens in pecu-nia numerata: an habeat locum etiam in alijs rebus mu-tuabilibus?
18 Decisio casus specialis a iure ex orbitantis, an extēdatur etiam ex identitate rationis?
19 Jus correctorium medie iuris prudētie reducens ius pri-mum, q als erat correctum, ad obseruantiam extēditur per identitatem rationis.
20 Speciale, an sit in nummis, vt eorum cōmunium pars pe-tatur, habito respectu ad totam quantitatem?
21 Speciale, an sit in nummis, vt vsure non debeātur etiam pacto incontinenti appposito: nisi stipulate sint: et quid in contractibus stricti iuris? nu. 22.
23 Singularia circa pecuniam respectu aliarum rerum.
24 Locatio si est facta pro re alia, quam pro pecunia: tūc in-uecta ⁊ illata non sunt tacite hypothecata, sicut quando fit pro pecunia?
25 Specialia in cōtractu mutui respectu aliorū cōtractuū.
26 Commodans pecuniam ad pompam, si aliquid recipit, quando licite recipiat?
27 Mutuum dans, si aliquid recipit a sponte dante remu-nerationis causa: licite recipit.
28 Stipulatio adiecta in contractu mutui, vel alia: quando impediat actionem oriri ex contractu. Et an sit speciale in contractu mutui?
29 Confessio facta in alijs contractibus, preterq; in mutuo, non obligationem, sed probationem inducit.
30 Pecunia debita ex vna causa, quando conuerti possit in aliam? ⁊ nu. 33.
31 Dictio apud, quid importat?
32 Venus perire non potest? Et quot ad debiti cōuersionē requirantur? et an huiusmodi cōuersio possit fine fictio-ne fieri. Et quid ad hanc fictionem requirantur.
34 Debitum mihi ab vno, an conuerti possit in aliud debi-tum mihi celebrandum ab alio?
35 Liberatio debitoris: an inducatur totaliter, si mercator promittit creditori debitoris id, qō debitor debet: et no-uatione dicatur sublata prima actio?
36 Jus corrigens in nouatione, non videtur corrigere in delegatione.
37 Excussio non requiritur, quando agitur contra mercato-rum vel campsorum fideiussores.
38 Verbum, spondeo, non inducit nouationem.
39 Testes quorum vnus dixit, q vidit pecuniam numera-ri a Titio: alius vero, qō vidit numerari a Sempronio Titio volente ⁊ presente: an sint contrarij?
40 Conuersione primi debiti in secundum, q inducatur li-beratio a primo ope exceptionis.

Singularia. ¶ Hoc dicit ſm lect. Jo. ⁊ Alex. recte intel lectam. In cōtractu mutui hoc speciale est, vt res mutuabilis ex quacunq; causa debita etiā non presens, dūtamen solutioni parata, possit in causam mutui conuerti. h. d. ¶ Vel sic, ſm lect. Huil. In pecunia numerata hoc est speciale, vt illa ex quacunq; causa debi ta, etiam non presens, dūtamē solutioni parata, possit in mutuum transferri. h. d. ¶ Vel dic ⁊ tertio ſm lec. aliorū antiquorū. In quacunq; re per pecuniam estimabili, ex vna causa debita ⁊ in aliam translata hoc est speciale, vt il lius dūium, si presens fuerit res in contrahentem intelli gatur translatum etiam absq; traditione. h. d. ¶ Vel sic, secundū quartā, quam posuit hic Cruotus cōtra natu-ram ⁊ regulam cōtractus mutui, que est vt mutuans de-sinat esse dūs. ¶ Mutuū aliquando cōtrahitur in duobus casibus hic positis. ¶ Hoc probatur ſm illam, que est com-munis et ab omnib⁹ approbata excepto Richar. de Sa-lice, cuius intellectū infra referam. ¶ No. ſm veram lec. qō res mutuabilis ex quocunq; contractu debita, potest
2 transferri in cōtractū mutui. ¶ No. † q ille, qui per aliū numerat, per seipsum fingitur numerare. Ad idē. ff. de so-lu. l. qui mandat. cū alijs vulgaribus. ¶ † No. q non solū
3 de meo: sed etiam mihi debito, possum mutuū cōtrahe-re. ⁊ hoc est speciale: ⁊ cōtra regulam mutui positam. ff. e.
4 l. ij. §. appellata. ¶ No. † q nō solum vera numeratione,
5 sed etiam ficta, mutuū cōtrahitur. ¶ No. viti. † q ad vnū ⁊ eundem effectum causandum possunt concurrere due fictiones numero. Ad idē. ff. de iure dot. l. licet. §. quoties. non autem ad diuersos circa idem causandos. C. de do. promi. l. j. ⁊ in. l. si seruus cōmunis. §. seruo capto. ff. de stip. seruo. in glo. De hoc tamē articulo: dicite vt late p Bar. de Salt. in. l. si is qui pro emptore. ⁊ ibi dixi post eū. ¶ Et pro clariori glo. intelligentia: q; glo. ⁊ doct. confuse in le cturis in eis positis ad. l. istā procedūt. Declaremus pri mo lec. Jo. ⁊ Alex. que fuit, qō in hoc sit speciale in cōtra ctu mutui, scz q; res quecūq; mutuabilis etiam non pre sens, dūtamen solutioni parata, possit in contractum mu
6 tui transferri. ¶ Videamus primo que † potuit esse ra tio mouens predictos ad hanc lec. Et certe duplex. Pri ma: q; ista. l. vult aliqua spālia fore in causa mutui: ergo qō hoc erit speciale, q dictum est, ⁊ in cōtrariū erit ius cō mune. ff. de leg. l. ius singulare. cū simil. Scōo: q; nudo ti tulo ex cōtractu proueniente regulariter dūium sine tra ditione nō transfertur. ff. de acquir. re. do. l. nunq; nuda. C. de pac. l. traditionibus. ¶ Sed hic solo cōtractu precedē te fingitur dūium in creditorem trāslatū absq; traditio-ne. Igitur hec non vera, ⁊ cōmuniter reprobata. ¶ Pri mum enim, q dicunt esse speciale, scz vt quelibet res mu tuabilis, ⁊ nō presens solutioni tamen parata, in contra ctum mutui transferri possit: verū nō est. Primo: quia et in contractu mandati, hoc idem reperitur: vt. ff. mand. l. si mandato meo. §. fi. ¶ Secūdo: q; idem in cōtractu dotis ff. de iur. do. l. si spōsalibus. §. i. ⁊. l. ij. §. quoties. ⁊. l. si mulier debitori. ¶ Tertio ad idē. l. iij. §. fi. ff. de do. inter vi. ⁊ vxo. ¶ Quarto: q; ⁊ in quolibet contractu hoc esse videtur. ſ. vt dūium rei apud debitorem existens de voluntate do-mini, in eundem transferatur absq; noua apprehensione seu traditione, etiam si res non sit in presentia: vt proba-tur. ff. de acquir. rerū do. l. qua ratione. §. interdū. instit. de rerū diui. §. interdū. ff. de rei ven. l. eius qui. ⁊. l. boc si res. ⁊ hoc vltimum fuit Dofre. ⁊ Ja. Bal. cōtra gl. q tamen non obst. Primo: quia Jo. ⁊ Alex. loquuntur de dominio ficte transferendo in creditorē nolentem sibi debitum ex vna causa in aliam transferri: vt hic patet. Jura autē per predictos allegata loquuntur in domino vero transfe rendo in debitorem, ex creditoris voluntate. Preter ea iura predicta loquuntur in re, que creditoris est, per alium tamen retenta. prout est exemplum. ff. e. l. certi. §. fi. Joā. autem ⁊ Alex. loquuntur in re que creditoris nō est, sed eidem debita: vt hic patet. ¶ Vnde capiamus secun dam lectu. que fuit Dofr. ⁊ Jac. hic addita per Cruo tum. in fi. prime gl. que vult, q hec lex que ponit quedam specialia in mutuo respectu ipsius mutui, ⁊ contra eius-dem regulam ⁊ naturam: non autem respectu aliorū con
7 tractuum. ¶ Videamus ergo, que potuit † esse ratio, qō principium huius legis generaliter loquens in pecunia quomodocunq; credita: restringatur ad contractū mu tui tantum. Et certe duplex. Prima: quia ex primo exē plo declaratur generale dictum legis. ff. de vi et vi arma. l. j. §. quod vulgo. de dam. infec. l. damni infecti stipu. per-tinet. sed exempla duo hic posita loquuntur tantū in mu tuo: vt ex se patet. ergo ⁊ dictum legis generale. Sed ad hanc posset responderi, scilicet quod licet exempla decla rent: non tamen restringuntur. ff. de iure ⁊ facti ignoran. l. regula. §. penulti. ⁊. d. §. quod vulgo. cum simi. Sed duo termini hic expressi loquuntur tātum in mutuo: ergo nō debet extendi dictum legis ad aliud creditum in genere, quod a mutuo differt, prout genus a specie. ff. eod. l. iij. §. item creditum. ¶ Secundo: quia ratio dubitandi: item

& decidendi est alia, que declarat legem: & dictum als generale restringit. ff. de calum. l. hec actio. de lega. ij. l. cum pater. §. dulcissimis. de iure patron. l. adigere. §. quāuis. cum simili. Sed ratio dubitandi in hac. l. fuit: quia nummi non erant accipientis vere. ¶ Et ratio decidendi: quia erāt, saltim ficte: vt patet hic, in verbo, licet nūmos meos non acceperis. ¶ Et hec ratio concludit tantum in mutuo: non autem in alio credito: de cuius natura est, quod de meo tuū fiat: vt. l. ij. §. appellata. ff. e. igitur & in mutuo tantum concludit generaliter dictum huius legis per suam rationem restrictum. ¶ Veniamus ad tertiam lecturam
8 Bar. † que fuit, q̄ lex ista velit hoc dicere, scilicet q̄ in pecunia numerata respectu aliorū mutuabilium, fit hic speciale, scilicet vt illa ex quacunq; causa debita possit transferri in contractum mutui, licet non sit presens: dūtamen solutioni parata. Hec autem communiter per omnes reprobatur, firmiter tamen a Richard. & Bar. de Sali. repetentibus hanc legem. Primo quia quemadmodum volunt docto. secundum lectu. positam per Cernotum, quod non debeat extendi ad terminos differentes ab expressis: vt a cōtractu mutui per prealleg̃ata: ita dicunt ipsi, q̄ deberet etiam velle, quod hec lex loquens in nummis, non extendatur ad alia mutuabilia, a nummis differentia. argu. d. l. Papinianus eguli. cum alijs al leg. Ad q̄ potes respōdere, quod licet exemplum legis loquatur in nummis: nihilominus generale dictum loquitur in pecunia, † cuius nomen large consyderatum
9 omnem rem mutuabilem comprehēdit: vt. ff. c. l. ij. §. item creditum. in glo. & plene not. C. de constitu. pecu. l. ij. de legatis. j. l. talis scriptura. per Barto. & l. pecunie verbum. de verbo. signifi. Secundo mouetur: quia si diuersa & maior est ratio ad constituēdum hoc speciale in pecunia numerata magis, quam in alijs mutualibus: vt infra ostenditur: ergo diuersa inter pecuniam et alia immutabilia debet esse iuris dispositio. de pactis. l. quod dictum. cum similibus. ¶ Maior autem ratio: quod in pecunia numerata, ostenditur. Primo: quia frequētius cum ea mutuum contrahitur, quam cum alijs mutuabilibus: ergo propter sui maiorem frequentiam, maius meretur priui legium. j. de vsur. l. non iusto. in princi. ¶ Secundo: quia pecunia ipsa maiorem potentiam habet in se, et dignitatem, quam alie res estimate. quod non est in alijs. j. de fideiusso. l. si ita fideiussorē accepero. ¶ Item: quia ipsa pecunia est mutuabilis respectu bonitatis intrinsece, quam vbiq; retinet: vt. j. de eo, quod certo loco. l. ideo. quod non est in alijs mutuabilib⁹. Maiorem ergo prerogatiuam ex predictis pecunia consequi debet. ¶ Tertio mouentur: et hec est efficacior: quia ideo pecunia numerata ex alia causa debita potest conuerti in mutuū, etiam si non sit presens: quia qualitas eius intrinseca semper est certa & mutuabilis tam in specie, quam in bonitate: vt. d. l. ideo quod requirit natura mutui, in quo debet esse certum, ad quid, quale, & quantum obligatio contrabatur. ff. codē. l. certum. ¶ In alijs autem mutuabilibus hoc non est: quoniam eorum qualitas, bonitas, vel substantia variabilis est: vt ex se demonstratur. vnde tempore conuersionis in mutuum fiende presens sit res alia mutuabilis: vt puta granum, non potest eius qualitas sciri, neq; bonitas per ipsum creditorem: vnde deficeret tunc vnum, q̄ est de natura: quia ignoraretur ad quid, & ad quale, contraberetur obligatio: vt. d. l. certum. et. l. cum quid. codē titu. ¶ Unde clarissime sequitur secundum eos quod licet in pecunia numerata sit hoc speciale, q̄ illa ex quacunq; causa debita, potest etiam sine sui presentia in mutuum conuerti: tamen in alijs mutuabilibus per prealleg̃a. efficacem rationem, sic contrarium, scilicet vt alia ex alio contractu debita non possint conuerti in mutuum: nisi tempore conuersionis sint presentia: et tunc secūdum eos vera est opinio & lectu. Pi. que bucusq; ab omnibus reprobata fuit. ¶ Aduertendum, quia licet hec opinio videatur colorata maxime per hanc vltimam rationem: nihilominus de mente iuris non subsistit. Primo: quia si in dote hoc est, vt non solum pecunia numerata, sed etiam non mutuabilis, vt certum corpus, ex quacunq; causa debita, possit in contractum dotis conuerti: vt probatur ex generalitate litere: vt. l. si res estimata. in fine. et magis in specie: vt. l. si sponsalibus. §. j. j. de iure do. etiam si res non sit in presentia tempore cōuersionis: vt ibidem: ergo et idem debet esse in contractu mutui, qui propter sui maiorem frequentiam, magis debet priuilegiari: vt dicta. l. iusto. et hoc maxime verum est. Qua ratione contra predicta docto. moueantur ad dicendum id quod dicitur in pecunia numerata, non dici in alijs mutuabilibus et contractibus mutui, vendicant sibi locum in contractu dotis, in quo etiā debemus esse certi, in qua qualitate, bonitate, et substantia res dotalis sit tradita: q̄ et in eadem qualitate precise soluto matrimonio est reddenda. Casus est. j. de iure dotium. l. res in dotem. ¶ Secundo: quia qualitas ipsa rei mutuabilis, preter pecuniam, et in mutuum deducende, potest sciri sine ipsius presentia: vt ex dicto debitoris consentiente creditore: ergo id quod dicitur in pecunia, debet dici in alijs mutuabilibus. cum hoc priuilegium detur contractui mutui, propter eius frequentiam: non autem rei mutuabili in contractum deducende: vt hic est casus, in verbo, pecunie credite. quod debet exponi, id est mutuate secundū subiectam materiam rubrice, que de mutuo specialiter tractat. arg. j. de in diem adiect. l. Imperator. Teneo ergo communem lecturam: et habeo conclusionem hanc pro indubitata, scilicet quod non solum pecunia numerata: sed etiam quelibet mutuabilis res possit etiam sine sui presentia in contractum mutui cōuerti. Hic est casus secundum Joānem & Azo. ¶ Quartam autem lecturam antiquorum nō examino: nec similiter intellectum, quem Cernotus dedit ad lecturam Azo. quoniam hec ambo ad plenum hic examinat Bartol. nec est opus addere. ¶ In glos. j. ibi, id est specialia, quedam. que in alijs contractibus &c. hec fuit lectura Joan. et Azo. quam superius declarauj. quoniam in hoc non est specialitas in cōtractu mutui respectu aliorum: vt in prima reprobatione
10 vidisti. ¶ In eadem ibi, est & tertiam, † quod facilius cōsumuntur nummi immistione &c. Supple et consequenter dominium nummorum alienorum propter commistionem, efficitur commiscentis: vt in. d. l. si alicui, cum similibus. de solutio. Et hoc est speciale in pecunia respectu aliarum rerum: quoniam ille propter commistionem non efficiuntur commiscentis: vt. l. Pomponius scribit, si frumentum, de rei vendi. et instit. de rerum diuisio. §. sed si frumentum. Sic dicunt omnes communiter. Tu adde: quia inquantum primo volunt, quod nummi propter commistionem efficiantur commiscentis: debent intelligi, vbi ob ipsam commistionem inducta esset impossibilis nūmorum separatio aut discretio: quoniam si mixti facile cognosci possunt ab alijs nummis, qui prius errant commiscentis: ex tali commistione non inducitur dominij translatio. Hoc primo probo per textum in. d. l. si alicui. a cōtrario sensu, in verbo, ita quod discerni non possit. Secundo per. d. l. Pomponius. §. sed si fundum. qui ad hoc optime facit. ¶ Secundo hoc intelligo, quando commiscens bona fide commiscuit, & precedente causa habili ad translationem dominij: secus si mala: vt quia eos sciebat esse alterius, quam cōmiscentis. ¶ Item nulla causa habili precedente ad translationem: quoniam tunc commistio translationem domini nō inducit. Istud probatur in. l. de eo. §. si quis. ff. ad exhibendū. & bene facit. ff. co. l. rogasti. §. fin. ¶ Item dixi, q̄ oporteret precedere causam habilem ad translationem. Probatur: quia si nuda traditio non precedente causa habili ad dominij translationem, non causat dominium. j. de acquiren. rerum domi. l. nunquam nuda. ergo multo minus nec commistio, & ita declaro. l. illam, si alicui. ¶ Secundo inquantum volunt hoc esse speciale in nummis, adeo, quod in alijs rebus commistio non inducit translatio. ¶ Adde, quod hoc non videtur verum: quia ratio quare commistio in nummis causat dominium in cōmiscente, est: quia per ipsam cōmistionem est inducta impossibilis nūmorum recognitio: vt attestatur Juriscōsul. in. d. l. si alicui. Sed & ista pariter locum habet in frumento, vino, & alijs simil. vt ex se patet. Igitur & eiusdem legis dispositio. l. lud. ff. ad leg. Aquil. & l. a Titio. j. de verb. obli. Non ob. l. ita Pompo. & d. §. sed si frumentum. quoniā iura illa per predicta debent intelligi, vbi cōmistionē non precedebat bona fides: neq; habilis causa ad trāslationem dominij. Ita hoc vltimum argumentatur hic Bal. & recte. ¶ In ea. glo.

ea.gl.item pecunie ex bonis debita ꝛc.est ergo conclusio
11 cõis post istã gl.q; pecunia † partẽ quamlibet respiciat facultatũ vbilibet existentiũ adeo,q; non determinatur specie,neq; loco:vt.l.fideicom.§.tractatũ.ff.de iud.qõ secus est in rebus alijs:vt hic in glo.¶ Tu dic hoc in nũmis speciale:q; idẽ est in debito generis:q; nõ est ibi determinatum corpus:neq; determinatus locus.ff.de iudic.l. q; legat.§.i.Unde relinquit,nec hoc esse in pecunia speciale in contractu mutui respectu aliorum cõtractuũ du
12 pheiter.Primo q; † tutor contractũ mutui sola authoritate potest cũ pupillo celebrare,vt.l.quoties.§.sicut.ff. de admi.tut.Adeo,q; nõ alium contractum:vt.l.si in emptione.in fi.ff.de contrab.emp.Hoc est falsum,quoniã et imo potest sola sua authoritate contractũ emptionis cũ pupillo celebrare:vũtamen palam ꝛ bona fide emat:nõ autem clam ꝛ tacite:vt probatur.C.de contrab.emp.l.cũ ipse.ff.de autho.tuto,sic dicũt cõiter.Quibus adde,q; ꝛ celebrari poterit contractus emptionis per tutorẽ de re pupilli,ꝛ clam,ꝛ tacite,eo casu,q; ipse non nouiter emit: sed rem pupillarẽ ab alio emptã.sibi retinere vult,eo:q; primus empto: preciũ soluere nõ potest.Allego singularem casum,ff.de admi.tut.ꝛ.l.tutor rerũ.fm vnam lect. quã ibi sequitur Bar.¶ Secundo principaliter vult gl.
13 q; † ex contractu mutui,per quẽ pupillus tutori obligatus est,potest ipse solus tutor sibi solnere:vt.d.l.quoties. §.non tantum.§.sicut.qõ secus est in alijs contractibus: Bar.hic ꝛ in.l.ff.ad fi.de stipu.ser.vbi plenius improbat: ꝛ cõiter sequimur,dicens,q; etiã ex alio cõtractu ex quo tutor pupillũ habet obligatum sibi sua authoritate soluere potest.Alleg.casum notab.ff.de contrahẽ.emp.l.fistulas.§.fundum.¶ Tu aduerte,q; ad illum tenendo glos. potest responderi,q; ille loquit vbi contractus emptionis ex quo tutor sibi soluit fuit celebratus per eum cum patre pupilli.Quid autem si cum pupillo celebret? text. iste non decidit.vnde remanet hoc dubitabile.Dico tamen,q; aut contractus mutui emptionis vel alius per tutorem sua authoritate cũ pupillo celebratus,fuit nullus:vt patet in casibus nota.in.d.l.v.in prin.de auth.tut. ꝛ tunc de solutione frustra tractatur:q; illa fieri non debet.ꝛ si fiat,est nulla.ff.de condi.indeb.l.q; pupillus.Aut loquimur eo casu,quo contractus validus cum pupillo celebratur:ꝛ tunc puto q; hoc casu sibi soluere poterit: quemadmodũ,quando celebratus esset cum patre pupilli.Primo per identitatem rationis,que est in vtroq; casu.Secundo per ea que plenius super hoc not.Bart.
14 in.d.l.ff.ad fi.de stipu.ser.¶ Juxta tamẽ hoc † cadit dubitatio,nunquid eo casu,quo tutor sibi soluit requiratur iudicis authoritas?ꝛ certe si sibi soluit pecuniam,que dicitur res,que seruando seruari non potest: non requirit iudicis authoritas:secus si aliam rem immobilem,que seruando seruari potest:vt probatur hec distinctio.C.de admi.tut.l.lex que tutores.fm Bal.hic,ꝛ recte,in aliqui-
15 bus lect.vlterius † dicentem hoc fallere in patre:q; alicnare potest in causam necessariam res ipsius pupilli,que seruando seruari possunt:quando tutor sibi deputatus, ꝛ etiam sine iudicis decreto.Allegat singulare dictum Azo.in summa.C.de bonis que lib.qõ dicit esse aureum. Dico vtroq; maledicere ꝛ contra casum.l.in.l.pupillorum.§.si pater.ff.de reb.eorum.¶ Et aduertẽ.q; Bal. nõ bene intellexit Azo.q; loquit eo casu,quo pater non tutor est filij,sed legitimus administrator eiusdem iure vsufructus,quem habet:vt in.l.i.C.de bon.mat.secus si esset tutor nõ iure patrio:neq; vsufructus.sed accidentaliter,puta:q; a iudice deputatus.Ita loquitur ille.§.si pater.ꝛ ita forte posset saluari Azo.circa cuius dicti intellectum etiã Bal.tetigit in.l.i.ff.de reb.eorũ.¶ In ea.ibi,p
16 pactũ alteri ꝗrit actio ꝛc.vult † ergo gl. hoc esse speciale in mutuo respectu aliorum contractuũ:q; in illo alteri per alterum querit:vt in.l.certi condictio.§.si nũmos. ꝛ in.l.fi.C.per quas perso.nob.acqui.qõ secus est in alijs: vt in.l.i.C.eo.tit.ꝛ ita sequuntur cõmuniter.ꝛ male iudicio meo:q; imo idem reperimus in contractu depositi.vt l.pe.ff.ad exhib.Idem in contractu donationis:vt.l.quoties.C.de donat.solu.matri.Idem in dato ob rem.ff.de calum.l.si quis ab alio.Idem in indebito:vt.ff.de condi. indebi.l.si procura.in gl.vnde relinquitur hoc in contra-
17 ctu mutui speciale non esse.¶ Cadit † tamen circa hoc dubitatio vna,scz an.d.§.si nummos.locum habeat sine sit mutuum in pecunia numerata,siue in alijs rebus. Barto.hic quod sic:ꝛ verbum pecunie positum in dicta l.cum per liberam.tanq; in materia fauorabili,debet extendi ad omnem rem mutuabilem.argumen.de regulis iuris.odia.lib.vi.iuncta.l.j.C.de constituta pecunia.¶ Item:quia eadem ratio est in omnibus mutualibus,vt ex se patet:igitur ꝛc. Bart.de Sali.dicit se publice in sua repetitione tenuisse contrarium.Primo: q; ea que a iure communi exorbitant,non debẽt ad consequentias trahi.de regu.iur.que a iure.et in.c.in argumentum.lib.vi.Sed text.d.§.si nummos.ponit casum specialem ꝛ exorbitãtem a communi regula.d.l.j.igitur. ¶ Secũdo:q; diuersa est ratio inter pecuniã ꝛ alia mutuabilia:q; mutuũ in pecunia numerata frequẽtius cõtrahitur,quam in alijs.ergo magis priuilegiatum deberet a iure esse:vt.d.l.iusto precio.¶ Tertio adduco:q;
18 decisio † casus specialis a iure communi exorbitantis,nõ extenditur etiam per identitatem rationis:vt solet allegari notab.gl.de bere.c.in fidei fauorem.in.vi.ꝛ in.c.constitutionem.de regularib.eod.lib.¶ Breuiter sequor Barto.ratione:quia nedum in specialibus casibus,sed etiam in correctorijs verbum legis per identitatem rationis extenditur de stricta significatione ad latam.Gl. sing.allegant canonist.de electionib.in clemen.j.in verbo,eligant.Cui do consociam de iure ciuili,in auth.minoris.C.quando mulier tuto.in verbo,ad curationem. ꝛ in authen.vnde sumitur.Ergo sequitur quod verbum pecunie,positum in dicta.l.cum per liberam.propter veram concurrentiam identitatis rationis,extendatur de stricta significatione ad latam adeo,quod cõprehendat quamcunq; rem mutuabilem.¶ Secundo hoc ego
19 probo:quia † vltimum ius etiam correctorium medie iuris prudentie reducens ius primum,qõ als erat correctum ad obseruantiam extenditur,per identitatem rationis.Ista est glos.singularis de prebend.c.statutũ. libro.vi.Sed text.d.l.cum per liberam.reducit in illo casu ius primum correctum,quo cauebatur alteri per alterum stipulari posse:igitur ꝛc.¶ In eadem ibi,item
20 aliud † ex nummis mutuatis:vult ergo glo.quam communiter sequimur,quod in nummis fit hoc speciale respectu aliarum rerum,scilicet vt illorum communium petatur pars,ad totam quantitatem habito respectu, non autem ad singula corpora:vt.l.nam ꝛ si fur.in fin.in hoc tutu,quod non est in alijs rebus.Ego dico cũ Bald. contrarium:quia idem est propter identitatem rationis in omnibus alijs,in quibus singulorum corporum difficilis est separatio.Et ad hoc probabiliter prestat argumen.l.antepenul.ff.familie erciscun.ꝛ.l.iij.C.cõi diui.
21 ¶ Inquantum autem glos.vult † vltimo,quod ꝛ speciale sit in pecunia respectu aliarum rerum,scilicet vt nulle vsure,non possint deberi sine stipulatione,etiam per pactum incontinenti appositum,vt.l.iũ.C.de vsur. quod non est in rebus alijs:vt.l.oleo.ꝛ.l.frumenti.C.eo. titu.¶ Adde,quod hoc fallit in ciuitate:vt in.l.etiam.ff. de vsuris.Quinimo hoc est verum in contractibus stricti iuris:quoniam in contractibus bone fidei vsure pecunie debentur ex pacto incontinenti appositio.ff.depositi.l.publia.§.j.ff.de vsuris.l.cum quidam.§.ex locato.
22 ¶ Et vltimo dico,quod † vbi requiritur aliquis contractus stricti iuris,qui habet similitudinem cum contractu bone fidei:certe vsure pecunie debent ex illo cõtractu stricti iuris per pactum incontinenti appositum, quemadmodum si esset contractus bone fidei.Ad hoc noto glos.singula.ff.de prescrip.ver.l.Titius.¶ Ex predictis ergo patet glos.nullam veram specialitatem posuisse:licet cõmuniter quasi per omnia approbetur per doc.¶ Extra istam autem primam in gl.aliqua vera specialia notari possunt circa ipsam pecuniam numeratam
23 respectu aliarum rerum.¶ Et † primũ,q; in generali legato pecunia numerata fenori deputata,aut faciẽde negotiationi,nõ venit,licet veniat res aliena.de lega.iij.l.si mihi Meuia.§.fina.ꝛ.l.si chorus.§.j.¶ Scõm,q; sine ea venditio contrahi non potest:vt.ff.de contraben.empt. l.ij.§.sine precio naturalis.§.ꝛ cum id.ff.de prescr.verbis.

Et idem est in locatione. l. i. §. si quis seruū. j. depo. Tertium, qō vbicunq; mentio fit de pecunia numerata, semper in dubio iudicamus contractū vēditionis: vt. l. apud Celsum. §. si cum legitima. In gloss. parua. super verbo, precio accepto. j. de doli excep. ⁊ in. l. fi. C. de pred. cu. li. g. ¶ Quartum, q; pena pecunie numerate adiecta, presumitur in dubio adiecta in fraudē vsurarū. qō non est ita regulariter, si adficiatur aliis. C. de vsur. l. cum allegas. §. eo. l. rogasti. §. si tibi. ⁊ ibi dixi post Bart. ¶ Quintum, q; si fiat interrogatio in pecunia certo nomine demōstrato, ⁊ sequatur responsio nō sm idē nomen: sed in nomine sibi consimi ⁊ eiusdem significatiuo non viciatur stipulatio. j. de verb. oblig. l. que extrinsecus. qō non cadit in rebus aliis. ¶ Sextū ⁊ hoc est Jac. de Are. hic, q; quelibet res estimata potest mutuo dari pro pecunia numerata. C. eo. l. si pro mutuo. qō nō est in rebus aliis. Et vna species posset dari pro alia: nec tunc resultat mutuum. §. eo. l. ij. in gl. ¶ Septimū, q; licet pecunia fiat vera ⁊ iusta: si tamen fabricata a non habente authoritatē faciendi, reputatur falsa: ⁊ pena falsatoris, faciens punitur. C. de fal. mo. l. ij. vbi est notabilis casus, qō est secus in reb⁹ aliis: q; non refert, quomodo fiant. dummodo fiant. de verb. obli. l. cum seruus. cū si. ¶ Octauū, q; vna pecunia eiusdē materie, licet forme diuerse, potest pro alia solui. j. de solu. l. Paulus respondit. j. de solut. C. de donatio. l. si quis argentum. cum ibi not. in gl. ⁊ dixi in. l. ij. §. j. §. eo. qō nō est in rebus aliis. §. eo. l. cum quid. ¶ Nonū: q; per eam quelibet res estimatur, qō non contingit in re alia, sc3 vt vna estimetur per aliam. j. de fideiuss. l. si ita fideiussorem accepero. ¶ Item, q; quelibet cōdemnatio ad interesse succedens loco obligationis facti iuxta materiā. l. stipulationes non diuiduntur. fit in pecunia: nō autem in re alia. C. de inuti. stipul. l. iij. ad fi. Hec sunt ea specialia, que potui comperire in pecunia respectu rerū aliarum. ¶ Quibus etiam potes addere aliud: q; † si fiat locatio in pecunia numerata: tunc censentur obligata p pensione inuecta ⁊ illata iuxta materiam. l. item, quia. §. de pact. secus si fiat in re alia: q; tunc cum illa impropte locatio sit, non cēsentur locatori obligata. Singulare est verbū Spec. in tit. de loc. §. post. q; licet Bal. cōtra. j. loc. l. j. qō pro nunc non examino. ¶ Est autem videndū, que sint † specialia in contractu mutui respectu aliorū contractuum. Et primum est, q; mutuum dans nō potest p eo nummo sperare, aut recipere, vt in scriptura mutuū dantes ⁊c. ⁊ extra de vsur. c. cōsuluit. † qō secus est in contractu alio: vt puta cōmodato: q; si pro pecunia mercatori ad pompam cōmodata iuxta formam. l. iij. §. fi. cum. l. seq. j. commo. paciscak cōmodans de certa pecunia danda: licita est pactio etiam iure cano. neq; incidit commodans in pactum vsure. Ita scribit Bald. ⁊ plenius. §. de rei vendic. l. si nauis, referens ibi theologos hoc tenere. Per hoc ego do. sing. gl. extra de vsur. c. cum questus. in gl. magna. Pro veritate tamen huius aduerte: q; aut volumus dicere, q; cōmodans exp̄esse fuerit pactus de aliquo certo dādo respectu pecunie cōmodate: ⁊ nō debemus dicere, q; licet hoc sit prohibitum in mutuo, sit tamen permissum in cōmodato: q; eo ipso, q; pactū ita fit. cōtractus resaltans ex illa pecunia ad pompā prestita non est commodatum; q; de eius natura est, q; sit gratuitum. j. de prescrip. ver. l. si rem inspiciendam. §. j. vnde omnes male loquunt in isto facto. Aut non est factū, exp̄esse pactū, sed eo animo ⁊ intentione, quis cōmodat, vt eius respectu quid certum consequatur: ⁊ tunc similiter hoc nō est cōmodatum. Ad hoc tex. optimus. l. si tibi polliēda. in fi. rub. Aut neutrum istorum interuenit: q; neq; cōmodans pactus est: neq; eo animo commodauit: sed cōmodatarius liberaliter remunerandi animo, quid sibi tradidit. ⁊ tali casu, licet tunc nō definat esse cōmodatū: vt probatur. j. mand. l. si remunerandi. in prin. Nihilominus non erit hoc † solum in cōmodato, sed idem in mutuo. Potest enim mutuans licite ⁊ in cōscientia recipere id, qō sibi vltra pecuniam mutuatam renumerationis causa datur: vt terminat elegans disputatio Jo. Andr. de reg. iur. c. peccatum. lib. vi. in mercur. Unde non tunc erit differentia inter cōmodatum ⁊ mutuum, quēadmodum volunt gl. ⁊ Bal. Ita dico ego in hoc passum notabili ⁊ subtili. ¶ Secundum speciale, q; licet alias restituatur minor: ⁊ si cum iussu patris contrazerit: nihilominus non restituitur, si cum iussu patris celebrat contractum mutui. §. de mino. l. iij. §. sed vtrum. ad fi. ¶ Tertiū speciale est, q; licet in aliis cōtractibus, si minor velit restitui, oporteat pbare se lesum: nihilominus, si petit tāq; lesus restitutionem aduersus contractū mutui, cū eo feneratice celebrati: oportet mutuantem probare minorē non lesum: neq; ei incumbit lesionis probatio. Casus est singu. fm lec. vnam. C. si aduer. credi. l. j. que tamen limitabis: vt habetur singulariter. C. qui ⁊ aduer. quos. l. i.

28 ¶ Quartū speciale, ⁊ hoc † est Jac. de But. q; in cōtractu mutui stipulatio incontinenti secum adiecta impedit ex mutuo actionem oriri: q; ex sola stipulatione oriri: vt. §. eo. l. certi condictio. §. quoniam. j. de noua. l. si ita. §. vno. cum. l. seq. qō secus est in aliis contractibus, vt emptionis, societatis, ⁊ aliis simi. Quia in illis sequens stipulatio incontinenti adiecta, nō impedit ex bisdē actionem oriri: q; imo actio erit, ⁊ ex contractu, ⁊ ex stipulatione. j. de vsur. l. si stipulatus. §. verum. j. pro soc. l. duo societatem cōtrazerunt, vt Grāmaticam docerēt. que verba licet simpliciter sequaf hic Bal. tamē Bar. improbat dicens hoc nō esse speciale in mutuo, sc3 vt stipulatio adiecta impediat, ex eo actionem oriri: q; idem fm eum est in omni contracta, qui re contrabif propter identitatem rationis: vt in depōsito commodato ⁊ similibus. ¶ Tu aduerte: q; hoc videtur falsum: q; si ista stipulatio adficit cōtractui cōmodati, aut mutui ad fortificādū ius ipsius creditoris, ⁊ maiorem cautelam: non debet operari omnimodo, qō esset si ex contracta actio non oriretur. Ad hoc in specie licet multa sint similia. j. vt lega. nomi. cauea. l. §. hec stipulatio. non obstat. §. quoniam. ⁊. d. l. si ita. in. §. j. Quoniam ideo ibi ex contractu mutui, si stipulatio intercedat, prohibetur actio oriri: quia nihil interest mutuantis, q; oriatur: quoniam ⁊ illa est stricti iuris, que ex mutuo oritur: vt in. §. actionum. in fin. de actio. sicut illa, que ex stipulatione descendit: vnde cum non interfit inter mutuantis duas actiones eiusdem generis habere: ⁊ multiplicationem actionum legis abhorret: vt in. l. non est nouum. j. de actio. emp. merito leg. considerans mutuanti sufficere actionem ex stipulatione ortam, nolit aliū oriri ex mutuo: secus autem est in contractu depositi ⁊ cōmodati: quia interest creditoris ex istis actionem oriri. Quoniam illa que ex his oritur, est actio bone fidei, que magis priuilegiata est, cū actio ex stipulatione descendēs, que stricti iuris est. ¶ Unde in isto passu sum in pura ⁊ vera consideratione dicens, quod aut interest creditoris actionem ex contractu oriri: quia illa erit bone fidei: ⁊ tunc alia ex stipulatione descendens est stricti iuris: non impedit oriri ex contractu. Ita allego notabilē casum in dicta. l. duo societatem. quam ad hoc subtiliter considero. Aut interest creditoris in contractu non oriri actionem: ⁊ tunc illa non oritur: sed tantum ex stipulatione descendit. Iste est casus. C. de iure dot. l. auia. et l. j. §. accedit. C. de rei vxoria act. Aut neq; interest, neq; non interest: quia vtraq; esset stricti iuris: ⁊ tunc nō oritur actio ex contracta, sed ex stipulatione tantum. Et ita loquitur. d. l. si ita. §. j. cum. l. sequen. Hanc considerationem collegi ex dictis Bar. in simili materia in. l. qui bis idem. an distinctione sua magna de verbo. obliga. ex tex. in. l. licet. §. obligatio. §. de procur. ⁊ in. l. si tibi mandauero. §. interdum. j. manda. Et ex gloss. singu. que declarat illa duo iura, quam omnino vide. Quomam illa est fundamentum illius opinionis in. l. si mandato meo. §. fina. j. manda. ⁊ ista nouissime loquor in hoc passu. ¶ Habet tamen hec opinio dubitationem: quia nunq; videtur posse dari casus, in quo stipulatione adiecta, bone fidei oriatur actio stricti iuris: quomam licet actio ex sola stipulatione per se manente, descendens stricti iuris sit: vt. l. alias. j. de in litem iurand. nihilominus descendens ex eodem adiuncto contractui bone fidei, assumit naturam bone fidei respectu contractus, cui adiscitur: vt notat gloss. ordina. j. de verborum obligatio. l. si cum aliter. ⁊ facit. d. l. j. §. hec stipulatio. j. vt legati nomine caue a. in hoc est cogitandum. ¶ Item est speciale in contractu mutui respectu aliorum: quia in eo locus est tantum senatusconsulto Macedoniano nō autem in aliis: vt. j. ad Mace. l. si filius. §. j. ⁊. l. seq. ¶ Item, quia hic cōtractus

mutui

mutuí potest tripliciter contrahi, sc3 re literis et consensu, qō nō est m aliis: vt. ff. eo. l. ii. in. §. verbis. ¶ Item
29 ex confessione † respectu mutui facta, ꝛ in literis deducta oritur obligatio statim, si fiat, nō spe future numerationis: si autem spe future numerationis: oritur obligatio post biennium: vt. l. aduersus. ꝛ. l. in contractibus. C. de nō numer. pecu. Respectu autem aliorum cōtractuū facta confessio non obligationē, sed solam probationem inducit. ff. depo. l. i. §. fi. C. de nō nume. pecu. l. generaliter. ¶ Item vbi agitur de ciuitate obliganda respectu mutui, oportet creditorem probare, ꝙ mutuatum est in vtilitatem ciuitatis conuersum. ff. eo. l. ciuitas. In aliis autē contractibus, ex quibus ciuitas obligat: hāc crediti veritatem nō est necesse creditorem probare: vt not. Innoc. extra depo. c. grauis. ꝛ Bar. in. l. j. C. de ven. re. ciu. lib. xi. licet ibi contra. ꝛ male. Et not. in. d. l. ciuitas. ꝛ in aut. hoc ius porrectū. Quedam alia specialia. Jac. de Are. refert hic Barto. que omitto: qꝛ additio nō est necessaria. ꝛ hec sufficiāt circa hāc primā gl. ¶ In glo. fi. in prin. ibi, breui manu ꝛc. Alibi dicit tex. fingi creditorem viuentē, qō sibi debitum, alteri dari longa manu, prius per seipsum reci
30 pere. ff. de sol. l. pecuniā. ¶ † In ea. ibi, sed contra. ff. man. l. qui negotia. difficillimum est cōtrarium: qꝛ de directo deciditur contrarium eius, qō hic. ſ. ꝙ pecunia debita ex causa mādati nō potest conuerti in causam mutui. Bar. Ange. Sali. ꝛ communiter omnes sequuntur sol. gl. hic dicentes, ꝙ ideo nō cadit conuersio: qꝛ pecunia conuertenda non erat parata solutioni, sed consumpta: hic autem sic. Bal. autem hic ꝛ alij post eum reprehendunt hoc dicētes, ꝙ imo solutioni eius erat parata: ꝛ patet ex verbis ipsius mittentis epistolā, dicentis pecuniam apud se esse ꝛc. Cuius epistole verba probationem inducūt. ff. depo. l. publia. ad fi. cum simi. Sed ad hoc potest respondere
31 † qō verbum hoc, apud, non denotat pecuniā ibi realiter esse apud scribentem de necessitate: quia verificat illa dictio, etiam si quid nec̄ possideatur: nec̄ detineat dummodo ad id habeat actio. Casus est. ff. de ver. signi. l. id apud. ꝛ. l. penas. Pro Bal. tamen, ꝙ vbi pecunia esset solutioni parata, nec̄ cōsumpta, vigetratio: qꝛ ibidē debebat pecunia in genere: nec erat restricta ad aliquā
32 certam speciem. Certum † est autem genus consumi nō posse. not. ff. ad leg. Falcid. l. in ratione. §. incerte. C. eod. l. incendium. ¶ Unde soluunt alij secūdo modo, ꝙ ille tex. corrigitur per hunc. Hoc est refugium miserorū. Quare Bal. soluit tertio ꝛ rectissime, dicens, ꝙ ad hoc vt hec cōuersio fiat, requiruntur tria, sc3 cōsensus: ꝛ ꝙ res extet, aut sit solutioni parata. ¶ Item ꝛ facilitas soluendi: vt probatur in. d. l. qui negotia. licet enim non requirat vera solutio in actu: tamen requiritur potentia deducendi solutionem ad actum verū. Sed hec non cadit inter absentes: igit cōuersio nō poterat fieri. Quod autē ad hāc conuersionē faciendā requirat potentia ꝛ facilitas deducendi solutionem ad actū verū: duo probant. ꝛ ita fortifico Bal. Primo tex. optimus. ff. de fur. l. falsus. §. sed si is. Secundo: qꝛ conuersio non fit nisi mediante fictione, de qua hic. ſ. ꝙ pecunia: quam quis propter fiendā conuersionem iubet dari, videatur prius profecta ad inventem. Ad hoc autem, vt fictio in actu cadere possit, requiruntur duo extrema habilia. ſ. extremū a quo, ꝛ extremū ad qō: vt not. Bar. in materia fictionum in. l. si is qui pro emptore. Sed hic in extremo a quo non cadit habilitas: qꝛ nō potest videri vere soluere pecuniā recipere debenti, cum sit absens. Ita nec cadit habilitas in extremo ad qō: qꝛ nō potest creditor vere immediate solutionē recipere: igitur ꝛc. Et per banc rationem potissimam fundo solutionem Bal. ¶ In ea. in fi. ibi. C. eod. l. fi pro mutua.
33 qꝛ † ibi res erat presens ꝛc. banc sol. firmat hic Bart. ſ. ꝙ ideo ibi conuersio de vna causa in aliam poterat fieri nudo pacto: qꝛ pecunia erat pſens ꝛ solutioni parata. Sed certe hoc ibi videtur falsum: cū ideo tex. ibi dicat: ꝙ res venalis ꝛ estimata fuit data in causa mutui: qꝛ pecuniam mutuandam non habebat creditor: nec̄ habebat etiam mutuum petens: qꝛ si habuisset, mutuo nō petijsset. vnde nō potest dicere quod licet ibi non interuenerit pecunia vere in presenti: nihilominus interuenit saltim ficte: qꝛ cū creditor pro pecunia mutuanda, quam nō habet, tradit rem vendēdam estimatam, fingitur dare preciū, quo estimata res est. Quemadmodum cum vxor dat in dotem rem dotalē estimata, fingitur dare preciū, quo estimata res est, adeo, ꝙ illud est in restitutione: vt. ff. de iure dot. l. plerunq; ad fi. ꝛ. l. quoties. Cetera circa hāc gl. declarat hic Bar. quem vlterius nō refero. ¶ Ulterius extra gl.
34 inquantū † idem in articulo illo, an debitū mihi ab vno possum conuertere in aliud debitum mihi debēdum ab alio: dicit ꝙ ꝛ si is, qui alteri ex mutuo obligando numerare iussus, non realiter numerat: sed per stipulationem se numerare promittit, ꝙ non obligat eum, cui numeratio est fiēda ipsi creditori, donec numeratio sequat. Adde, ꝙ hoc videtur falsum. Primo: qꝛ est expresse contra gl. ordi. ff. eo. in. l. si ꝛ me ꝛ Titiū. in verbo, puenit. Secundo: qꝛ permissio ꝛ solutio hoc casu debent equiparari: cū non reperiatur inter ea constituta differentia. C. ad legē Falci. l. fin. Tertio: qꝛ videt sibi imputari debere, ex quo nomen debitoris in solutum accepit. ff. mand. l. inter causas. §. abesse. Et hoc videt verius. ꝛ ita firmat hic Bart. de Sali. motus sola authoritate glo. in. d. l. si ꝛ me. ¶ Item
35 secundo, inquantū † idem ponit illam dubitatam ꝛ quotidianam questionem, an si mercator promittit creditori meo, qō ego debeo: inducat totaliter mei liberatio, adeo ꝙ sit ipso iure propter nouationem sublata prima actio contra primū competens, tenendo ꝙ sic per text. in. d. l. inter causas. §. abesse. Adde ꝙ in hoc sunt varie opi. licet Bal. hic, ꝛ in. l. fi. C. de noua. sequatur opi. Bart. Prima enim fuit opi. eiusdem Bart. que directo videtur cōtraria, in quodam suo consil. qō incipit. An si tertius mihi cōmittat. manifeste consulentis, ꝙ ꝛ si quis mihi promittat, qō tertius debet dare, non inducit eiusdem tertij liberatio. Primo ille tertius reputat debitor principalis: promittens autē secundario pro eodem reputatur fideiussor: adeo, ꝙ conueniri non potest: nisi principali nō existente soluendo. Ad hoc primo alleg. gl. singu. in autē. de fideiuss. circa princ. que incipit, not. differentiam. Secundo: quia licet olim mutatione persone secundo promittentis, induceretur nouatio prime obligationis, et censeretur sublata actio contra primum competens: vt instita. quibus modis tolli. obliga. §. preterea. nihilominus iure nouissimo secus: quia imo vterq; censetur obligatus. C. de nouationib. l. fi. ꝛ in dicto. §. preterea. Tertia fuit opinio eiusdem. ff. de nouationib. l. delegare. dicentis, quod aut tertius promittit pro me id, quod debeo creditori a me delegatus: ꝛ tali casu inducitur mei liberatio: ꝛ censetur ipso iure prima actio nouata, per dictā l. delegare. iuncto. §. abesse. supra allega. Nec̄. d. l. fi. cor-
36 rigens † iura antiqua loquentia in delegatione: cum hec sint duo diuersa: vt patet in rub. de nouatio. ꝛ delegatio. et dispositio correctoria non debet extendi. Aut tertius promittit pro me fine iussu meo: ꝛ sic absq; eo, quod eum delegē: ꝛ tūc nouatio nō inducit, nec̄ prima actio cōtra principalem debitorem competens fuit sublata: nisi hoc expresse agatur, per casum in dicta. l. fina. C. de nouatio. Quarta fuit opinio Ange. in. l. qui vsumfructum. de verborum obligatio. dicentis, quod nec̄ de iure antiquo, nec̄ nouo, nouatio propter secundo loco promittentem est inducta. Quod de iure nouo, probatur in dicta. l. fin. quod de iure antiquo, patet quia vbi in secunda promissione nihil aliud est plus, q̄ in prima: nunq̄ secunda iure nouationis tollit primam: vt. l. qui bis. ff. de verborum obligationi. ꝛ. ff. de noua. l. si pupillus. §. qui actum. ꝛ hoc idem ipse firmauit in repetitione. l. i. C. de iudic. per tria iura, sc3 per. l. Stichum. §. fin. l. a te. ꝛ. l. si is cui. ff. de nouationib. Penulti. fuit opinio quam idem sensit in. l. ij. ff. de nouatio. dicens, quod aut queritur an fit introducta nouatio de iure antiquo: ꝛ tunc clarum est. quod sic: qꝛ persone debentis mutatione iure illo nouatio introduceba tur tacite ꝛ ipso iure: vt in. §. preterea. quib. mod. tol. obli. Aut queritur, an fit introducta nouatio iure nouo: ꝛ bene est verum, quod introducitur: nō tamen ipso iure, sed ope exceptionis: ꝛ nouatione liberabitur primus debitor. Et ad hoc alleg. gl. in. l. ij. ꝛ in. l. Valerianus. de pacto. stipu. ꝛ in. d. l. fi. C. de noua. volētem, ꝙ vbicunq; olim de iure antiquo, tacite ipso iure introducebat: vt est in casu nostro, per. d. §. preterea. hodie introducatur ope exceptionis. ¶ Ultima fuit opinio eiusdem in. d. l. delegare.

picentis. q aut queritur, an tollatur obligatio primitiua per secundo loco promittentem in vim nouationis: ⁊ tũc remittit se ad. d. l. fi. Aut an tollat per secũdo loco promittentem in vim delegationis: ⁊ tunc dicendũ, q aut delegatio fit per stipulationem: ⁊ tũc tollitur primitiua obligatio ipso iure. per. d. l. delegare. Aut fit delegatio per pactum nudum seu in vim constituti: ⁊ tali casu non tollitur primitiua obligatio: ⁊ consequenter non liberat primus debitor, neq ipso iure, neq ope exceptionis, p tex. in. l. item illa. in fin. ff. de consti. pecu. Si elinquit ergo passus multum dubitabilis ob maximum opinionum varietatem. ¶ Vos vero iudicio meo potestis sic concludere: q aut interuenit secundus promissor in vim delegationis: ⁊ tunc licet communis sit opi. q tollatur primitiua debitoris obligatio ipso iure. per. d. l. delegare. que hodie fm Bar. ibi non est correcta. per. d. l. fi. ⁊ etiam Ange. ibi hoc tenentem tribus rationibus. Prima, quã supra retuli, referẽdo Bar. in. d. l. fi. q nunq̃ iure antiquo reperitur cautum, ita demum per delegantem primam tollit: nisi hoc expresse agatur: vt. d. l. Stichum. ff. legata. ⁊ in. d. l. ij. co. tit. Unde patet, q facilius tollitur primitiua per delegationem, quam tollat per nouationẽ. Tertio: q tex. in. d. l. delegare. dicit, q delegatus succedit in locum delegantis. Sed certum est, q si prima delegãtis obligatio non tolleretur, delegatus non posset intrare vicem ⁊ locum suũ: sed essent duo debitores diuersis temporibus constituti. Ergo ⁊ quarte ratio assignari potest: q certum est, qõ delegans videtur soluere: vt. ff. ad Velleia. l. interdum. Sed per solutionem ipso iure extinguit prima obligatio: vt insti. quib. modis tol. obli. in prin. ergo ⁊ per delegationem: tamen mihi videtur contrariũ. Primo: q in cõtrarium allego casum expressum, qui nõ potest cauillari in. d. ff. preterea. iuncto prin. cum ver. fi. Ibi enim dicitur, q licet olim de iure antiquo, quando id, quod debebam Titio, stipulabar eidẽ deberi a Seio: ⁊ sic quando interueniebat delegatio, introducerẽ nouatio, seu sublatio prime obligationis ipso iure: tamen hodie non inducitur: nisi expresse hoc agatur. Unde habeo expresse ibi casum rotundum contra cõmunẽ opin. Secundo, hoc probo efficaci ratione: q: text. in. d. l. fin. de noua. dicit se velle corrigere iura antiqua dicentia q per mutationẽ persone inducitur tacita nouatio obligationis prime, vt tacite ipso iure: ergo sequitur de vna necessitate, q velit corrigere, quando interuenit mutatio persone in vicẽ delegationis. Quoniam si mutatio alio modo interueniat, vt puta: q creditor ex se stipulet ab alio id, qõ alter sibi debet tali casu, etiam de iure antiquo nõ inducebatur nouatio: nisi hoc actũ esset. hic est casus expressus in. d. l. Stichum. ff. in. d. l. a te. ⁊. d. l. fi is cui. vnde ius nouum in hoc non corrigeret antiquum, imo concordaret. Teneo igitur per hec, q hodie de iure nouo per delegationem, non tollatur prima obligatio, nisi hoc expresse agatur: vel nisi ex aliquibus verbis in delegatione adiectis comprehendatur coniecturata voluntas cõtrahentium, hoc volentium: tunc enim inducitur nouatio, etiam si expresse non sit dictum, q prima nouaret. ⁊ p tex. in. d. l. fi. in fi. dicentem, voluntate nouationem induci, etiam si verbum nouatio non exprimatur. Exemplũ. Pone si dicat primus debitor creditori acceptãti, promittit tibi talis vice. vel loco mei. arg. d. l. delegare. vel dicat, suscipit talis in se nomen. vel debitum meum. arg. C. de noua. l. si pater. ⁊ hoc de primo. Aliquando vero queritur, an tollatur prima obligatio ipso iure: quoniã sciẽs promissor interuenit: q creditor stipulet ur ab eo, qõ alter sibi debet, ⁊ sine voluntate primi debitoris: ⁊ tunc nõ tollit ipsius primi obligatio aliquo modo: neq ipso iure, neq ope exceptionis. Casus est in. d. l. Stichum. ff. fi. cum aliis duabus insimul allega. ⁊ in. d. l. fi. C. de noua. Aliquando interuenit aliquis alius ex se promittens, q alius debet: tunc aut interuenit per ista verba: ⁊ tunc, promitto tibi pro Titio: vel id quod tibi debet Titius: ⁊ tunc videtur, q inducatur ipso iure sublatio obligationis primi debitoris. Et hoc probatur: q si speciale est in campsoribus, scz q quando vnus campsor promittit nomine alterius, nõ inducit liberatio primi: sed habet creditor facultatem conueniendi, quem velit: vt est casus cõiuncta gl. in. ff. agnoscant. in verbo, argẽtariorum. in auc. de fideiuss. ergo in contrarium in alijs est ius commune. ¶ Hoc tamen est falsum: q idẽ est in omnibus qñ in tali casu dubio censentur isti secundo loco promittentes accedere, vt fideiussores ad primam obligationẽ. ⁊ hec est doctrina glo. not. in. l. sed ⁊ Julianus. ff. itẽ si duo. ff. ad Treb. ced. ⁊. l. vir vxori. ff. fina. ff. ad Velleia. volentis, q quando duo, ad quorum vnum tantummodo peruenit pecunia mutuata, obligant se ad eandem reddendam: ⁊ dubitat an promittens ad quem nihil de pecunia peruenit, promiserit vt principalis: an vero vt fideiussor debet in dubio fideiussor intelligi. ¶ Non obst. d. ff. agnoscant. in verbo, argentariorum. quoniam ille non introducit q licet, non posset peruenire ad fideiussorem, nisi excusso principali debitore: tamen hoc fallit, nisi mercator vel campsor sint fideiussores: vt ibi est casus singul. fm vnum intellectum gl. quem tenet Bal. C. de non nume. pecu. l. cũ fidẽ. Et idem est, qõ nouatio non inducitur, si quis secundo loco promittat pro alio, per hoc verbũ spondeo. Quoniam ⁊ ille censetur vt fideiussor fm gl. dicte aut. in. ff. fin. ff. de constit. pecu. Et hec sufficiãt pro examinatione presentis questionis ⁊ quotidiane. ¶ Ultimo inquãtũ Bar. deducit materiã huius legis ad. q. q̃ quotidie contingit in instrumentis cõfectis: dic de his vt plene dixi post eandem m. l. predia. ff. de acqui. poss. ¶ Et addo, q hec dicta per eum faciunt ad questionem testium: an† sint contrarij, si vnus dixit, q vidit pecuniã numerari Titio. Alius vero, q vidit numerari Sempronio Titio volẽte ⁊ presente. Et breuiter dicendum, q non. licet tu diceres contrarium: quoniam Sẽpronio est facta numeratio actualis: Titio vero est facta ex intellectu iuris volentis, q si volo seu iubeo te numerare alteri pecuniam illam, numeras in mea presentia, quod diceris in presenti prius numeraſſe. Quoniam rei presentia id est aspectus inducit dominij acquisitionem, ⁊ etiam fictam numerationem: licet res corporaliter non tangatur. ⁊ hoc per. d. ff. si iussero rim, ⁊. d. l. quod meo. ff. si venditorem. ⁊. d. l. pecuniam. ff. de solu. Erunt ergo tales testes concordes. ⁊ ita notan. consuluit Bar. in suo consilio, quod incipit, In presenti causa, solum ad hoc allegare, ⁊ consulere intendo. ¶ Et post† set esse † dubium circa materiam presentis legis, an facta conuersione de primo debito in secũdum, inducatur liberatio a primo ipso iure, vel ope exceptionis: ⁊ videt quod ipso iure, per text. ff. de iure dotiũ. ⁊. l. si ei nuptura. Contrarium tamen est verius, q ope exceptionis. et ita declarat notabilis litera. l. si res estimate. in fi. co. titu. Et inquantum Angel. vult hec esse in mutuo respectu aliorum contractuum specialia ea, que dicuntur in. l. absentis. C. e. Adde, quod hoc est falsum. ⁊ idem est in debitor: vt in hoc mane vidisti extraordinariam gl. ff. de condict. indebi. l. si procur. Cetera de materia huius legis dicite, vt hic per Bar. ⁊ alios. quoniam aliqua omisi tanq̃ suppletione non indigentia.

¶ De iureiurando ꝛc. Rubrica.

Summarium.

1 ¶ Juramentum in litem est duplex.
2 Juramẽtorum species inuenire laboriosum esse magis, q̃ subtile.
3 Testi deponenti de peritia, satis est, si deponat de credulitate.

¶ Rub. continuat hoc modo: q: Juriscon. tractauit de contractibus: sed q: pro veritate ipsorũ contractuũ deducitur ad iuramẽtũ: ideo ponit istã rub. Vel aliter: q: Juriscon. vult tractare de cõtractibus ex quibus oriũt actiones: ideo posuit istã rub. ita cõiter cõtinuat fm doc. in rub. C. eo. Vel aliter: q: Juriscon. in hoc libro tractat de his cõtractibus, in quibus quis sequit alienã fidẽ: sed in iuramento sequunt fidẽ alienã ideo posuit istã rub. ¶ In gl.
1 rub. ibi, itẽ iuramẽtũ in litẽ. Et dicit, q istud † iuramẽtũ est duplex. f. affectionis. Itẽ in odiũ morum cõmittẽtis. ¶ In ea. gl. ibi, itẽ est calũnie. ⁊ istud iuramentũ defert
2 tam actori, q̃ reo. ¶ In ea. gl. possunt† addi alie species iuramenti, quas inuenire magis est laboriosum, q̃ subtile. ⁊

tile.ꝛ dic vt Spec.in titu.eo.§.i.ver.non est omittendum.
¶ Item est aliud iuramentum, scz fidelitatis, vt in.c.j. de noua for.fidel.ꝛc.ꝛ.xxij.q.vlti.de forma. ¶ Sed contra istam glos.potest opponi in eo, quod dicit, ꝙ testis
3 debet deponere de veritate:quia † aliquādo sufficit alium iurare de credulitate,vt patet,quando quis iurat de peritia sua,vt.l.j.in fi.de vent.inspi.ꝛ in.l.iurisiurandi. C.de testib.ꝛ per Barto.in proemio Digest.ꝛ per Joan. extra de test.c.cum propositi.

Summarium.

1 ¶ Iusiurādum,quod pariat exceptionem litis finite.
2 Iuramentum maximum remedium dirimendarū litiū.
3 Pactum per quod promittitur refarcire omne damnū, quod quis iurauerit se passum fuisse,an valeat?
4 Iuramentum litis decisiuum nō potest deferri a procuratore sine speciali mandato,ꝛ ibi quid in tutore:ꝛ curatore prodigi?
5 Iuramentum istud,an deferri possit post conclusum, in causa,remissiue?

¶ Primum. ¶ Iurisiurandi religio inducta est ad lites decidendas.b.d. ¶ Not.ꝙ
1 iusiurandum † parit exceptionem litis decisę seu finite.vnde ista ita impedit litis ingressum.sicut exceptio rei iudicate ꝛ transac.vt est casus bodie in.c.i.de lit.contest.lib.vj.ꝛ dicitur.j.l.nam ꝛ postea. ¶ Secundo not.hoc iusiuran-
2 dum † esse litium expediendarum maximum remediū. ¶ In glos.i.ꝛ pro introitu arguitur sic: q; omne superlatiuum presupponit suum comparatiuum vel positiuū: vt.l.vbi autem non apparet.j.de verb.oblig. Sed hic dicitur maximum,ergo apparet,ꝙ sunt alia remedia magna. Sed quero vbi sunt?huius timore est facta ista gl. ¶ Et adde aliud remedium,scz renuncia.vt.l.postꝙ litiC.de pact. ¶ Et ista leg facit solum ad vnam questio-
3 nem. Quid si † de omnibus damnis ꝛ omni interesse, qō passus sum,sit controuersia? Et dicis quod omne dānū, quod tu iurauerit te passum esse, promitto refarcire tibi:an valeat istud pactum?doct.in hoc dubitauerunt: et tractatur per Lyn.in.l.si quis in cōscribendo.C.de episc. ꝛ cleri.ꝛ dicit ꝙ non valet:quia daret occasionem delinquendi: ꝛ sic non valet: vt.l.iurisgentium.§. generaliter. ff.de pact.ꝛ Spec.tenet istam opi.in titu.de probat.§.videndum.ver.quid si.Sed certe ista ratio non est bona.et per Bart.in.l.vlti.j.de pacto.stipu.ꝛ in.l.Theopompus. j.de dote preleg.ꝛ tenet ꝙ valet:ꝛ hoc per.l.pe.de arbitr. Jo.And.autem dicit,quod si iurauerunt minus, ꝙ potest peti,vt reducatur ad arbitrium boni viri, per.l.videamus.j.de in litem iuran.Sed ista opinio fallit in ali-
4 quibus casibus.Sed istud † iuramentum absq; speciali mandato fieri non posset a procuratore:q; nō pōt, per.l. iurisiurandi.j.e.la.j.iuncta gl.sua.Ratio:q; nō potest procurator donare sine speciali mādato:vt.l.creditor.§.Lucius.j.mandati.Idem concludit in tutore per illam legē. ¶ Fallit in curatore furiosi vel prodigi:vt est casus in.l. tutor.§.prodigus.j.eo.de quo in.l.certi condictio.§.quoniam.ff.tit.j.Bal.hic † quesiuit,an iuramētum possit deferri post conclusum in causa.de quo per Bar.in.l.admonendi.j.eo.ꝛ.j.eo.vbi dicetur.

Summarium.

1 ¶ Iuramentum est species transactionis.ꝛ vide nu.3. Transactio est nomen generis, non autem specialis contractus.
2 Iuramentum est maioris authoritatis, ꝙ res iudicata.
4 Transactio est contractus nominatus.
5 Transactio num actionem producat.
6 Appellari,quod possit a iuramento in litem.
7 Maior iurans non restituitur contra iuramentum litis decisiuum.
8 Iuramentum voluntarium ꝛ iudiciale non retractatur.
9 Actio an oriatur ex iuramento: ꝛ ex quo.ꝛ nu.10.vbi an ex iuramento in litem.
11 Pactum,ꝙ non vestiatur iuramento.
12 Actio,que oritur ex iuramento,que actio sit?
13 Iuramentum an habeat executionem paratam: et vim sententie.

¶ Iusiurandum. ¶ Iusiurādū est species trās-
actionis,ꝛ maioris est authoritatis ꝙ res iu-
1 dicata.b.d. ¶ Not.iuramentū † speciē transactionis esse. ¶ Ex quo probat ꝙ transactio est nomē generis:non autē speciale vni tantū contractui conuentēs.
2 qō inferius ponderabit. ¶ † Secundo no.iuramentum maioris authoritatis esse,ꝙ rem iudicatam. ¶ In glos. super verbo,maiorem. Et istud qō dicit gl.non habet locum in iuramento voluntario.ꝛ sic hic potest colligi ratio:q; valet potius pactum de renunciando iuri futuro, ꝙ iure renunciatio vnica tantum. ¶ In gl.super verbo,
3 obtinet.ꝛ dic ꝙ † aliquādo sumitur pro genere:ꝛ tūc accipitur iuramentū vt species transactionis. Aliquādo accipitur pro specie:ꝛ tunc non capitur sic.sed ff.de trāsac. per totum.vel dic ꝙ speciem transactionis obtinet,id est dirimitur,ita quid per iuramentum, sicut per trāsactio-
4 nem. Et prima solutio fuit Bar.an trāsactio † cōtractus nominatus sit,vel innominatus?ꝛ dicit ꝙ est nominatus qui habet nomen,qō non conuenit alteri contractui:vt.l. j.de rer.permu. Transactio est nomē generis: igit ꝛc.de quo in.l. fiue apud acta.C.de transac. Et est maioris authoritatis respectu modi inducendi:q; transactio non fit nisi aliquo dato vel retento:sed iuramentum sic. Et illud
5 qō † dicit gl.ꝙ ex transactione non oritur actio: est verū quando nudo pacto celebratur: secus si stipulatione: vt l.si ex fundo.ꝛ.l.cum proponas.ꝛ.l.si non apud acta.C.de transac. ¶ In ea.gl.ibi.§.naturalis. Dic,ꝙ nunc est in.l. fi.j.eo. Hulsel.de Lun.hic dicit quem sequuntur doct.ꝙ illa solutio procedit in voluntario ꝛ iudiciali. Ratio: q; nihil est tam naturale ꝛc.In quibus versatur consensus vtriusq; partis: q; defertur a iudice,ꝛ ita probatur per Bar.q; sicut sententia non tollit naturalem, vbi non interuenit consensus:vt.l.Julianus.j.de condic.indeb. ita ꝛ iuramentum. Sed contra istud facit ex.qui presupponit obligationem inesse:vt inst.de exce.§.eque si debitor, de quo dicam in.l.vlti.j.eo.tamen cogita. ¶ In ea.glos.
6 ibi,item † a iurando.intellige nisi a iuramento in litem:q; tunc potest appellari:vt tenet Jnno.in.c.fin.ꝙ met.cau. Sed an istud sit verum:dicam in.l.videamus.j.de in litē
7 iurand. ¶ Et † intellige,quod dicit,quod contra iuramentum minor non restituitur:intellige quando ipse iurat: q; si defert posset restitui: vt.l.nā ꝛ postea.§.si minor. j.eod. ¶ In ead.glos.ibi.l.admonendi.intellige in iura-
8 mento † necessario:q; retractatur:sed in voluntario ꝛ iudiciali est secus:vt.j.eod.l.non erit.§. data. ¶ Et ad il-
9 lud,an † actio oriatur ex iuramento:fuerunt due opiniones,vna fuit Placen.qui voluit,ꝙ ex necessario nō oritur:ex voluntario sic ꝛ iudiciali. Ratio quia actio oriri debet ex causato,ꝛ non ex causante:vt.l.si Sticbum.§.si quis ita.ꝛ.§.si.cum.l.seq.j.de noua. Et etiam q; post tale iuramentum,non sperat sentētia:sed vbi sperat sentētia sufficit nasci ab ea.ar.l.cū querebat.in fi.j.iudi.sol. Et hāc sequit Jnn.in.c.cū veniret.extra de instit.alij docto.sunt in opi.cōtraria:q; ex necessario etiā actio oriat:vt probatur in.l.nā ꝛ postea.§.numerādo.j.eo.vbi indistincte loquit. Secō probat in.§.fi. ¶ In ea.gl.ibi,in verbo, petitor.q; verificat in litis cōtest.vt.l.amplius.rem rat.hab. Probatur in.l.sed si possessori.§.pe.j.eo. ¶ Itē probat,ꝙ iuramentū habet vim cōuentionis: vt.l.qui iurasse.§.fi.j. eo. Itē habet vim cōtractus:vt.l.depositi.§.j.j.de pac.et sic tenent doc. In necessario autē habet locū opi. Placē. q; actus agētis nō debet operari vltra eorū intentionē. Sed iudex detulit ad probandū,nō autē ad causandum actionē:igit. Et sic habet,ꝙ ex duobus iuramētis oritur actio.s.ex iuramēto iudiciali,ꝛ volūtario:non autē ex ne-
10 cessario. Sed qd † in iuramēto in litē? de hoc Jnn.tāgit in.d.§.extra.ꝙ met.cau.ꝙ nō orit actio.de quo est gl.singu.in.§.preterea quasdā.instit.de ac. Sed an pactū vestiā-
11 tur † iuramēto? Jnn.tz ꝙ nō,in.c.nouit.extra de iudic.ꝛ

Barto. in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. & per Bal. in auth. sacramenta puberum. si aduer. rem iudi. & in l. j. de oper. liber. & docto. in l. j. in fin. de verborum obligatio. & cano. in c. cum cõtingat. de iureiur. ¶ Sed quero, que est ista,
12 que † oritur? & dic quod aliquando prestatur formiter: aliquando informiter. ¶ Primo casu: & tunc non oritur ex ipso iuramento: sed oritur ex ipso contractu propter iuramentum. Secundo modo oritur actio in factum: vt. l. actori. C. eo. & l. nam & postea. §. fi. ff. eo. & l. sed si possessori. §. penulti. ff. eo. de quo per docto. De isto iuramento formi. vel non. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. eod. de quo est gl. in. §. si quis postulante. insti. de actio. vbi gl.
13 singu. Bar. autem dicit, quod † iuramentum habet exe-
a ¶ Unus singularis. Adde tu, & vide aliũ mirabilem effectũ huius iuramẽti appositi sup contractu, quẽ posuit Barto. & doc. sequuntur in l. nã & postea. §. si is qui temporale. ff. eo.
a cutionem paratam. Et dicit q̃ est vnus a singularis effectus iuramẽti. & probatur per. l. sed si possessori. §. penult. ff. eo. & l. quod post rem. de re iudi. Et dicit, quod dat cautelam vt omnia instrumenta habeant executionem. vez, quod dicat: quia de predictis dubitari posset: an esset debitor & actor detulit iuramentum ipsi reo, quod tunc habebit executionem paratam. ita tenent docto. & magime Bal. in l. j. C. eo. Sed an sit verum: dic, quia iuramentum equiparatur sententie: quia sicut ex sententia oritur actio in factum: vt. d. l. actori. C. de iureiur. Sed actio, que datur ex sententia requirit processum ordinarium: vt. l. ite veniunt. §. recte. ff. de peti. heredi. Ita & actio, que provenit ex iuramento. & ita concluditur contra Bar. ¶ Ulterius est tex. in l. insiurandum. & ad pecunias. §. fi. ff. eo. Et ipse allegat, sed non respondit: & sic non potest responderi. & hec procedunt quando iuramentum est prestitũ difformiter. & facit aliud: quia nulla actio ex contractu habet executionem paratam: vt. l. pacto, quo penam. C. de pact. ¶ Item, & tertio iuramentum habet vim contractus, vt conventionis: sed actio que descendit ex contractu, habet executionem paratam. Et responde ad iura Barto. quia iuramentum non habet vim sententie, quo ad omnia: sed quo ad quedam: vt dicitur in confessione: vt. l. j. ff. de confes. Nec obst. l. post rem. q̃ non sequitur: q̃ non debeat fieri sententia condemnatoria, sicut dicimus in confessione: q̃ imo in confesso solet fieri condẽnatio, si est confessus post litem contest. vt. l. j. C. de confes.

Summarium.

1 ¶ Juramentum, vt valeat, necesse est, vt deferatur.
2 Delinquendi occasio auferenda est.
3 Questio status, & libertatis, per iuramentum terminat, si pro ea iuretur.
4 Juramentum deferri debet scienti veritatem. Et quando non scienti.
5 Juramentum excusat a presumpta calumnia.
6 Juramentum inter alios prestitum, aliis non prodest.
7 Juramentum, an deferri possit in causa criminali: & quid de necessario & voluntario? & nu. 9.
8 Juramentum in supplementum probationis, quod nõ defertur, vbi quis probauit presumptiue.
10 Juramentum, quod non faciat semiplenam probationem, sed semiplenam.
11 Juramentum non renocatur.
12 Juramentum in causa criminali, num reo ab actore deferri possit?
13 Jaramentum in causa criminali, an deferri possit post litem contestatam.
14 Juramentum de quo hic, an deferatur in causa matrimoniali.
15 Testis dictum non iuratus, an valeat.
16 Juramentũ calumnie, an excusat ab expẽsis: remissiue.

Sit pretor. ¶ Juramento delato & pstito super quacunq; actione, si delatum fuerit: standum est quo ad ipsos litigantes: non autẽ quo ad extraneos.
1 hoc dicit. ¶ No. q̃ † ad validitatem iuramenti necessaria est delatio. vnde non sufficit probare iuramentũ: nisi probetur delationem precessisse. ¶ Secundo no. offerẽdam † esse occasionem delinquendi. Concor. de pac. dot.
3 l. conueniri. cum simi. ¶ Not. etiam status questionem per iuramentum terminari posse: vnde similiter terminabitur questio libertatis. qõ verum est si pro libertate iuretur: vt. j. eo. l. eum qui. §. penult. secus si contra: vt. l. si iurauero. j. de iure patro. C. de liber. cau. l. nec si volens.
4 ¶ Jbi, dicit q̃ que † loquitur, q̃ licet insiurandum a iudice deferente non possit deferri: nisi sciẽti veritatem: vt not. glo. j. de questio. l. maritus. C. de reb. credi. l. in bone fidei. nihilominus iuramentum a parte deferẽdum deferri potest, etiam ei, qui veritatem ignorat: si tamen dicat se non velle iurare: non cogitur. j. eod. l. rerum amo. l. Marcellus. §. j. j. de in litem iuran. l. videamus. ¶ Nota
5 q̃ † iuramentum excusat a presumpta calumnia, qõ infe-
6 rius ponderabitur. ¶ Ultimo † not. iuramentum inter alios prestitum aliis nõ prodesse, neq; nocere. ¶ In gl.
7 super † verbo, agatur. ibi, quid in criminali causa: Respondeo idem. Alia in l. maritus. j. de questio. tenet indistincte, q̃ in causa criminali non potest deferri iuramentum. Et ratio: quia in iudicijs criminalibus non potest deferri iuramẽtum in defectum probationis. Est & alia, que est cõtra communem opi. doc. in c. tam literis. de testib. que loquitur in necessario iuramento. Spe. in tit. de iure. §. j. ver. vt autem cautius. tenet quod non possit iuramentum necessarium deferri in defectum in causa criminali. Idem Host. in summa huius tit. §. & quibus. n. 2. Ant. tenet hic, & Bal. in l. in bone fidei. C. eo. idem tenet. ¶ Concludendo autem dic quod aut queritur, an iuramentum deferatur ad absolutionem, & tunc potest, per. l. Marcellus. §. fi. rer. amo. & l. furti. §. sed & si iureiurando. ff. de infam. & b. Sed quo ad purgationem innocentie est casus in. l. presenti. §. ficubi. de his qui ad eccle. confug. & auth. sed nouo iure. C. de pena iudic. qui male iudi. Sed ista doctrina, non videtur bona: quia actore non probante reus debet absolui: vt. l. qui accusare. C. de edend. cum simi. etiam sine iuramento: ergo multo fortius cũ iuramento. Aut quis debet probare, & supplere semiplenam probationem per iuramentum: & tunc non potest. Et tu dic, q̃ aut ista causa criminalis intentatur criminaliter: & tunc sit vera doctrina doct. Aut intentatur ciuiliter: et tunc potest deferri iuramentum actori per istũ tex. & hoc
8 si probauerit semiplene. Si autẽ † probauit presumptiue: & tunc iuramentum non defertur etiam in semiplena probatione: vt est gl. in. d. c. tam literis. & probatur: q̃ nõ defertur in ciuili: vt vult gl. in. l. verisimile. ff. qõ met. cau. & l. iij. §. pe. de min. ergo multo minus in criminali. Sed
9 quid in iuramento voluntario, † vel necessario: an possit deferri iuramentum volũtarium, vel necessarium in causa criminali? & dic q̃ aut non intentatur criminaliter, sed ciuiliter: & tunc potest vt hic. aut ciuiliter: & tunc loquitur ista glo. in qua fuerit opinio & Specu. tenet istam glos. Sed Huliel. dicit, quod aut queritur an istud iuramentum possit deferri ipsi actori, per ipsum reum: & tunc nõ potest: quia in criminalibus probationes requirũtur &. vt. l. fin. C. de proba. non deberet assumi de domo ipsius actoris: vt. l. de minoribus. §. tormenta. ff. de questio. Sed hic assumeret: igit. Jac. But. tenet contrariũ & Bart. sequitur eum: q̃ eo ipso, q̃ reus defert iuramentũ actori, videtur velle confiteri omnia, que per actorem iurant: vt. l. qui iurasse. §. fi. ff. eo. Sed ex confessione sua condẽnatur reus: vt. l. confessus. de custod. reo. & l. proinde. §. notan. ff. ad legem Aquil. & sic patet quod probationes sunt clariores: vt. l. generaliter. de nõ numer. pecu. Et ita sequũtur doct. & Bal. vult sustinere opi. Huliel. q̃ nulla lex reperitur, que approbet q̃ iuramentum debeat deferri parti: igit. vt. l. illam. C. de colla. vnde ista lex dicit. q̃ põ penali: ergo in accusatione videtur prohibitum: vt. l. nõ pretor. ff. de iudi. & l. maritus. Preterea probatio esse ista specta: vt supra dictũ. Preterea sequeretur aliud: q̃ eo ipso, q̃ si actor iuraret, etiã falsẽ: ille esset puniendus, etiã corporaliter: q̃ iuramentũ nõ debet retrahi, etiã si reperiatur veritas in contrariũ: vt. l. nõ erat. §. data. j. c. Sed contra hoc cantãt omnia iura: vt. l. absentẽ. de pen. Nec obst. illud qõ dicit Jac. But. q̃ videtur cõfiteri esse verũ conditionaliter: q̃ videt confiteri, si ille probauerit: igit. Et sic tenet opi. Huliel. de Cun. sed certe tenẽda est opi. Jac. But. & Bar. Et probo per. l. cũ qui. §. in popularib⁹. j. eod. Nec obstat quod dicit, quod puniretur reus &. q̃ istud fallit in causa criminali: vt dicitur in. l. si iureueris.

j. eo.

ſ.eodem.Et dic,quod conor.quod aut queritur, an valeat in vim confeſſionis:ꝛ tunc valet.ꝛ ita habet hec opi.
10 Jac.Butr.ꝛ Bar.¶ Ex quo † reſultat aliud dubiũ,ꝙ ſi iuramentũ reſultaret in vim iuramẽti, ſequeref ꝙ iuramentũ faceret plenam probationẽ.qõ eſſet abſurdũ. Si vero reſultat in vim confeſſionis:tunc facit ſemiplenam probationem:quia confeſſio facta extra iudicium, tunc facit ſemiplenam probationem: vt glo.in.c.v.de adulte.
11 extra.¶ Item reſultat † aliud:quia ſi valet in vim iuramenti,nunꝯ poteſt reuocari: vt.ſ.eod.l.admonendi. ſecus ſi in vim confeſſionis:quia poteſt reuocari poſt etiã, ſi eſſet condemnatus:vt eſt text.in.l.j.ſ.ſi quis vltra.ſ.vbi
12 eſt text.ſingul.Sed an actor† poſſit deferre reo?In hoc fuerunt opiniones. Guliel.tenet quod ſic,per iſtam gloſſ. igitur.poſt Jaco.But.tenuit contrarium:quia iſte accuſatus agit cauſam fiſci.Sed ille qui agit cauſam alienã, non poteſt deferre ſine ſpeciali mãdato domini:vt.l.iuſiurandum,quod ex conuentione.ſ.fi.ſ.eo. Ulterius queritur,an † iſta iuramenta poſt litem conteſta.deferri poſſint?Et dic aut iſte reus negauit:ꝛ tunc nõ poteſt deferre:quia deferret in detrimẽtum iuris publici.Preterea preſumeret,ꝙ accuſator deferret animo calumniandi: qz ſcit, qõ reus ſiper negaret.Preterea ſi ipſe reus eſt cõfeſſus: igiẽ nõ indiget probatione.Itẽ ſequeref aliud:qz incideret in Turpil.ita tenet hic Bar.ꝛ in.l.maritus.de queſtionib.Sed Bar.de Sali.ſentit,quod aut querimus an poſſit deferri iuramentum voluntarie:ꝛ tunc non poteſt:vt.l.ius publicum.de pac.Aut queritur,an poſſit de iudiciali:ꝛ tunc dic quod ſic per gloſ.iij.in.l.tranſactio.C. de tranſactio.ꝛ reſpondet ad rationes: quia illud verum quando quis agit pro priuata perſona: ſecus in eo, qui agit autboritate legis:vt in tutore ꝛ ſimilibus: vt.l.tutor. ſ.eod.Sic poterit deferre:vt.l.iuriſiurandi.ſ.ex conuentione.Nec illud,quod dicit Barto.de calumnia obſtat:qz defertur coram iudice:ꝛ ſic ceſſat calũnia:vt.l.j.C.de prediis curia.lib.x.Non obſt.quod dicitur quod inci.in tur. quia non eſt verum:quia pena tendit contra deſiſtentẽ: ſed hic non deſiſtit, ſed perſeuerat.ꝛ ſic non ceſſat.Sed ꝙ Bart.de Sali.eſt caſus in.l.enim qui.ſ.in popularibus.ſ. eo.Et ſic dic,quod aut cõſtat ipſum actorem habere ſuffi cientes probationes:ꝛ non poteſt deferri: quia cenſetur in mala fide.Probatur etiam alia ratione:quia in cõfeſſum poteſt,quando defuerint probationes: vt.l.tutor.ſ. eo.Item non ſit preiudicium reipublice: quia etiam ſi deferretur ſibi iuramentum: reus abſolueretur, ſi non probaret actor:vt.l.qui accuſare.C.de eden.¶ Jn ea.gl.
14 ibi,item quid † in caſu accuſationis matrimonij?Et dic ꝙ illud,quod dicit,ꝙ poteſt tranſigi,non eſt verum:vt in c.fi.extra de tranſac.Sed Jaco.But.diſtinguit in cauſa matrimonij: quia aut defertur iuramentum pro matrimonio:ꝛ tunc poteſt.Aut contra matrimonium:ꝛ tunc non poteſt.Bal.allegat ad hoc.ij.q.v.ſi quis clericus.vbi Archid.ꝛ eſt gl.in.c.ſuper eo.extra de eo qui cog.conſan.
15 vxo.ſu.¶ Iſte tex.facit ad duo.ꝛ † an teſtis, quando addit ad teſtificandum ꝛ iudex non deferret iuramentum, an valeat dictum ſuum.de quo per Bar.in.l.poſt legatũ. ſ.de bis quib.vt indig.ꝛ per Bal.in.l.preſbyteri.de epiſc.ꝛ
16 cleri.¶ Item † facit ad aliud,an iuramentum calumnie excuſet ab expen.ꝛ euitet ipſas? Guliel.hic poſuit late.ꝛ hic Bald.per Bart.in.l.j. ad Turpil.ꝛ in.l.cum quo.ſ.de iudi.ꝛ in.l.properandum.ſ.finautem.de iudi.Jac.But.ꝛ Bal.in auſ.generaliter.de epiſ.ꝛ cler.ꝛ Bal.in.l.nõ ignorat.de fruct.ꝛ litium expen.ꝛ Canoni.in.c. finem litibus. de lit.ꝛ contu.vbi cano.ponunt.ꝛ eſt gl.ſingu.in auſ.de iudic.in.ſ.in primis.ꝛ iſte gloſ.loquunt,quod excuſet. Bal. autem ſequitur in conſilio Andre.

Summarium.

1 ¶ Juramentum nõ prodeſt,niſi iuretur eo modo, quo delatum eſt.
2 Juramentum habetur pro veritate.
3 Juramentum habetur pro probatione.ꝛ nu.14.
4 Juramento per religionem reprobato,non ſtatur.
5 Juramentum preſtitum,an renocetur.Et quod?
6 Dictio negatiua,quod excludat.
7 Mandatum factum vni ad excipiendum decem tantũ, an extendatur,vt poſſit accipere ſub vſuris?
8 Statutum remouens omnes exceptiones,non remouet exceptionem nullitatis.
9 Statutum remouens omnes exceptiones an tollat exceptionem incompetentie?
10 Juramento Saracen an ſit ſtandum.
11 Jurare per creaturas,quando liceat.
12 Jurari,ꝙ debeat ſm conſuetudinem loci vbi iuratur.Et vbi non eſt cõſuetudo iuratur per ſancta Dei Euãgelia.
13 Tangi ſcripturam quando debeat,quando iuratur?
14 Tangi ſcripturam cum pede,an ſufficiat.
15 Jurare in qualibet charta,quando ſufficiat.
16 Juramentum an intelligi debeat ſm mentem deferentis,vel iurantis?remiſſiue.
17 Mutus an ſufficiat ad iuramentum?
18 Statutũ,ꝙ ſtet ſimplici iuramento dãnum paſſi, qualiter intelligatur?remiſſiue.Et an beres damnum paſſi poterit iurare?
19 Juramento preſtito per aliam religionem, quãdo ſtet?
20 Juramento Judei preſtito per ſuam religionem,ꝙ ſtet etiam ſi defertur per Chriſtianum.
21 Judeus an poſſit eſſe tutor.
22 Juramẽtum preſtitum per verbũ crede mihi,ꝙ valeat.
23 Promiſſio facta ſub fide ſine iuramento,ꝙ valeat.

ſ. Jurari autem.

¶ Jurari debet eo modo,quo iuramentum delatum eſt:dũtamen modus deferendi ſit licitus:et iurliurando preſtito ſtandũ eſt.Sed hoc dicit cum duo-
1 bus ſeq.vſq; ad.ſ.fi.¶ No.ꝙ † iuramentũ nõ proficit,niſi
2 eo modo iuretur,qõ delatũ eſt.¶ † Secundo not.iuramentum pro veritate haberi.Concor.ſ.eo.l.ſed ſi poſſeſ-
3 ſori.ſ.pe.¶ † Tertio not.iuramentũ haberi pro probatione,qõ inferius ponderabitur.¶ Quarto no.iuramen-
4 to † reprobato per religionẽ,preſtito:non eſſe ſtandum,
5 de quo inferius dicetur.¶ Jn gl.ſuper † verbo,aliud.in l.admonendi.Et ratio differentie eſt:qz iuramentum cõuentionale habet vim contractus:vt.l.qui iuraſſe. in fi.ſ. eo.ꝛ.l.depoſiti.ſ.j.ſ.de pecu.ſecus autẽ in neceſſario:qz nõ dicitur queſtio contrahi in eo:qz deferk a iudice.Sed cõtra iſtud,ꝙ iuramentũ renocetur:videtur tex.ſ.de in litẽ iur. in.l.fi.ꝛ.l.videamus.ſ.ſed vidẽdum.Sed dic,ꝙ ibi loquitur in iuramento in litem:hic autẽ loquit in iuramẽto conuentionali.ꝛ ſic non obſt.¶ Jn glo.ſuper verbo,ido-
6 neum.Ex hac gl.not.† aliud,qõ dicitur de dictione negatiua:qz dicit excludere: vt.l.iij.ſ.cum Titius.ſ.de ali. leg.qz illud eſt verum quo ad extraneos ab illo cõtractu: non quo ad ſubſtantialia ipſius contractus:vt per clem. exiuit de paradiſo.ſ.cum natura.extra de verb.ſignific.
7 ¶ † Et ſic facit ad aliud,data fuit poteſtas vni,ꝙ acciperet decem tantum,vel dũtaxat:ꝛ ipſe accepit ad vſuras: an videatur exceſſiſſe mandatum?ꝛ videbatur quod ſic. Sed obtinuit ꝙ nõ:qz videtur feciſſe id qõ eſt de natura contractus:qz eſt quodãmodo conſuetudo, ꝙ mercato-
8 res adinuicem iſto modo mutuẽt. Item † facit ad aliud, ꝙ ſtatutũ,vel lex remouens omnes exceptiones,non tamen probibet actus annullationem:vt per.c.ex parte.de
9 officio deleg.ꝛ ita probatur hic.¶ † Item facit ad id qõ in.c.j.extra de ſequeſtratio.poſſeſſ.ꝛ fruct.Et pro hoc eſt nunc text.in.l.ſcire oportet.ſ.fina.ſ.de excuſatio.tuto.ꝛ in l.j.ſ.fina.ſ.ad Turpil.ꝛ canoniſtas babent gloſſ. contrariam in.c.j.de re iudica.vez,quia ſi excluditur omnis exceptio,quod non poterit opponi exceptio incompetentie iudicis,cuius contrariũ tenet gl.ſupra alleg.Sed con
cord.in.l.de pupillo.ſ.qui opus.de noui oper.nunciatio.
10 ¶ Jn gloſ.ſuper † verbo,propria.Sed quid in Saraceno,ſi iurat,an ſit ſtandum?ꝛ videtur quod nõ.¶ Jn tex. ibi,iurari ꝛc.in.c.ꝛ ſi Chriſtus.extra de iureiur.ꝛ.xxij.q.j.
11 cap.monet te.vbi dicitur,quod iurare per creaturas eſt prohibitũ.Dic qõ aliquãdo tractamus de iuramẽto volũtario ꝛ iudiciali:ꝛ tũc iurãdum eſt prout ſentiũt hic.Aut loquimur de iuramẽto neceſſario:ꝛ tũc prohibitũ eſt iurare p creaturas,vt in.d.cap.ꝛ clarius in.xxij.q.j.c.ſi p caput.ꝛ ita dicit Jnno.in.d.c.ꝛ ſi Chriſtus.Sed ¶ nis iſtud iuramentum per creaturas non ſit validum:eſt verũ niſi partes conſentirent in tale iuramẽtum:quia tunc valet.

ſ.q.i.c.quoties cordis oculus. Sed qd ſi partes de nihilo conſentiant: quia defertur ſimpliciter? ⁊ tūc dicit Bar.

12 † quod iurandum eſt ſm conſuetudinem illius ciuitatis: vt l.iij.§.i.C.de teſti.⁊ l.ſi.§.pe.C. de iuramen.calum. Sed quid, ſi non eſt aliqua conſuetudo? ⁊ tunc iuratur per ſancta Dei Euangelia: vt l.⁊ iurandum.C.eo.⁊ in.c.

13 ſi.extra de iura.calum. ¶ Sed † an debeat tangi ſcriptura? Jn hoc dic q aliquando dicit ius ſimpliciter iurari: ⁊ tunc ſufficit ſine tactura. Aliquādo ius diſponit vlterius ⁊ tunc debet tangi ſcriptura: vt in.c.circa. de elect'.lib.vi.

14 ⁊ in cle.i.de bere. Sed an † ſufficiat tāgi cum pede? ⁊ certe glo.in.d.c.circa.tenet quod non. Et ratio: quia conſuetudo eſt in contrarium. Jtem quia quodlibet membrum

15 habet ſuum officium ⁊c. Sed † an ſufficiat iurari in qualibet charta libri: dic q aliquando ius diſponit quod iuretur ſimpliciter: ⁊ tunc poteſt iurari in qualibet charta. Aut diſponit, vt tactis ſacris ſcripturis: ⁊ tunc debent tangi ſcripture, per.l.generaliter.in fi.C.eo. ¶ Jtem po

16 teſt inferri, † quod iuramentum debet intelligi ſm mentem deferentis: non autem eo modo, quo iurat ille cui defertur. Sed iſtud eſt magnum dubium. de quo in gl.in auc.iuramentum. quod preſtatur ab his.in princ.extra. ⁊ in.c.eg literis.extra de ſponſa. vbi plenius ⁊.xxxi.q.v.§. queritur vſq; ad.§.eg bis. vbi latiſſime tractatur de iſta

17 materia. ¶ Jtem facit † ad aliud iſte tex. q ad iuramentum ſufficit nutus. Bal. poſuit.ſ.c.l.ij.⁊ tenuit quod ſufficiat, per.l.ſeruo inuito.§.ſi pupillo.ad Trebel. Sed ille tex. non facit. Bar.in.l.qui iuraſſe.j.eo.dicit, q requirun tur verba, per.§.ſed neq; in auc.de manda.princ. Sed dic ſaluando: q aliquando queritur, an in iuramento requirantur verba: ⁊ in hoc dic, q aut eſt mutus: ⁊ tunc ſufficit nutus: vt in.c.cum apud.de ſponſa. Aut iurat, qui poteſt loqui: ⁊ tūc requirūtur verba: vt dicto.§.ſed neq; ⁊ extra de ſponſa.c.tua.⁊ in.l.cum notiſſimi.de preſcript.xxx. vel

18 gl.ann. ¶ † Jn tex.ibi.dato. Sed an iſtud, qō hic dicitur habeat locum in ſtatutis: vt quia ſtatuto cauetur, ſi quis dānum dederit, ſtetur ſimplici iuramento? ⁊ iſtud eſt dubium. de quo vide, qō dixi poſt do.Ange.in.l.qui bona. §.qui.de damno infec.⁊ Bal.poſuit in.l.ait pretor.ſ.eo.et do.Ja.poſuit in ſumma in tit.de proba. Sed quid ſi damnum paſſus eſt mortuus: an ſtetur iuramēto heredis? Bal.poſuit in.l.ait pretor.ſ.eo.in princ.⁊ dicit, q iſta probatio non tranſit ad heredem. Et alleg.caſum ſingu.in.l. generaliter.in prin.C.eo. Et iſtud probat in.l.ij.j.de condic.indebi. Sed iſtud non eſt verū. gl.in.l.ſi per aliū.§.ſi. ſ.ne quis eum qui in ius voca. eſt vi egi. vbi ipſe not. ſed non fuit recordatus. Sed eſt in.d.l. generaliter. Sed dic, q aut loquimur in iuramento neceſſario, vel voluntario, vel iudiciali: ⁊ tunc loquitur.d.l.generaliter. Et ratio: q in ipſo iuramento videtur requirere fidem ipſius iurantis. ⁊ ideo non tranſit: vt not.in.l.cui locus.j.de iure fiſci. Idem in delegato: quia non poteſt alium ſubſtituere: vt in.c.is cui.de offic.deleg. Jta in proposito. Aut non eſt voluntarium generaliter, neq; neceſſarium, ſed a lege: ⁊ tūc tranſfertur ad heredem: vt dicit gl.ſingu.in dicto.§.ſi. Et ſic in proposito: quia iuramētum defertur a ſtatuto: quia non cadit ratio differentie inter defunctum ⁊ heredem,

19 quo ad mentem ſtatuti: igitur. ¶ Jn tex.ibi, † ſed ſi quis. Contra iſtud videtur tex.in dicto.c.⁊ ſi Chriſtus. de iureiurand.⁊ in.c.monet te. vnde dic aut loquimur in iuramēto iudiciali, vel neceſſario, vel voluntario: ⁊ tunc non ſtatur tali iuramento, ſi iurat per aliam religionē: vt probatur in.l.generaliter.§.pe.C.eo. Et ſic habet locum iſte tex. Aut loquimur de iuramento promiſſorio: ⁊ tunc habet locum.d.c.⁊ ſi Chriſtus. ⁊.d.c.monet te. ¶ Jn glo.ſu-

20 per † verbo, propria. circa fin. Ex hoc not. quod quando Chriſtianus defert iuramentum Judeo, quod valet ſi iurat ſm religionem ſuam. Sed quid ſi ſtatutum defert iuramentum ſimpliciter: an ſufficit, q Judeus iuret ſm religionem ſuā: ⁊ certe ſic: vt in.c.monet. Et ita tenet Specu.in tit.de iuramen.calum.in.§.reſtat videre. §.ſed pone

21 Judeus. ⁊ in.c.ſi.extra de iuramen.calum. vbi do. Anto. de But. Bar. autem dicit, quod † Judeus poteſt eſſe tutor ſm iura Digeſto. vt.l.ſpadonem. §.ſi quis Judaicū. Sed hodie eſt correctum: quia tutor debet iurare: vt.l.generaliter. §.ſi.C.eod. Sed Judeus non poteſt iurare ſm Deum: igitur. Jta tenet Bar. in rub. de iuſti. ⁊ iure. Sed iſtud non teneo: quia ſequeretur, quod Judeus nunq; poſſet iurare, neq; voluntarie, neq; neceſſario contra iſtū tex. Jtem ſequeretur, quod Judeus nō poſſet eſſe teſtis p Chriſtiano, vt.l.quoniam. C. de here. Jtem ſequeretur iſtud, quod Judeus non poſſet iurare de calūnia. ⁊ ideo non teneo dictū Bart. Sed quid quādo iurāt per credē

22 † mihi? ⁊ certe valet, per.d.c.⁊ ſi Chriſtus. Sed quid ſi nō iurauit, ſed ſolo verbo promiſit: an valeat? ⁊ certe ſic: vt in gl.in auc. quibus modis natur. effic. legi. §. quoniam. et in.c.ſi peccatum. xxxiii. qō.i.⁊ probatur in dicto.c.⁊ ſi Chriſtus. ⁊ huius ratio eſt: quia inter loquelam ⁊ iuramentū, Deus non facit differentiam. ita tenet Joā. And. in.c. de ſepult. lib.vi. in nouel. Et eſt caſus in.c.iuſ. xxxiii.q.i. et faciunt iſta ad iſtos armigeros ſm do. Ange. qui reddit ſe ſub fide: quia perinde eſt ac ſi iurarent. ¶ Jtem facit

23 † tex. quod iuramentum ſit probatio vera: vt.l.ſed ſi poſſeſſori.§.fi.j.eo. Idem in.l.ſi.§.licentia. C. de iure deliber. ⁊ in.l.generaliter. in prin. C. de iureiur. ⁊ ita tenent docto. Sed contra hoc videtur tex. in.l.eum qui.j.eo. vbi dicitur q releuat non autem probat. Et iſtud facit ad ſtatutum, quando quis debeat probare intra terminum, an ſi ſit ea ipſus terminus poſſit admitti iuramentum? Bal.ſ.eo.in rubri. tenet quod ſit releuamen: non autem probatio, per d.tex. eum qui. ⁊ reſpōdet ad iſtum tex. q eſt dictio, quaſque eſt impropria nota veritatis: igitur. Pro quo facit. l. ob carmen. j. de proba. ſed neceſſaria tamen eſt probatio: vt j.eo.l.admonendi. Jtem probatur: q iuramentum habet vim confeſſionis: ſed confeſſio non eſt probatio: igit. vt tenet Jo. And. in.c.bone. extra de elec. ⁊ Bal. in rub.

Summarium.

1 ☞ Juramentum, quod non prosit, niſi fuerit preſtitum ſtatim poſt delationem.
2 Juramenti remiſſio idem operatur, quod ipſum iuramentum.
3 Privatio preſupponit habitum.
4 Juramentum vt habeat effectum tria neceſſaria eſſe.
5 Juramētum, an preſumatur incontinenti preſtitum poſt delationem.

§. Si neq; iuratum.

¶ Juramento delato inest conditio tacita, vt incontinenti iuretur, aut remittatur: ⁊ ſi neq; iuratum, neq; remiſſum fuerit, habetur perinde ac ſi iuramētum delatum non eſſet. h.d.cum.l.ſeq. ¶ Pro-

1 ta † iuramentum nihil proficere, niſi preſtitum fuerit incontinenti poſt delationem, vel poſt ſaltim acceptatum, ⁊ petitus ſit terminus ad deliberandum: vt.l.iuſiurandū

2 ⁊ ad pecu.§.j.j.eod. ¶ † Secundo not. ex.l.remittit. quod iuramenti remiſſio idem operatur, quod ipſum iuramētum. ¶ Ultimo † not. ex fine eiuſdem: et ita communiter allegatur, quod privatio preſupponit habitum. Concor. de verbo.oblig.l.decem. de iuſti: ⁊ iure.l. manumiſſiones. cum ſimi. Sed contra iſtam op. ſm Bar. de.l.iuſiurand: ⁊ ad pecu.§.j.j.eo.⁊ reſpondet, quod iuramētum nihil operatur. Jntellige niſi habuerit terminū, vt ibi: ſecus ſi non

4 eſt datus terminus: vt hic. ¶ Et ex hoc † tex. infertur ⁊ l.ſi.ſ.ait pretor. quod tria ſunt neceſſaria ad hoc, vt iuramentum habeat effectum, ſcz quod iuramentum ſit delatum. Secundo, quod ſit preſtitū eo modo, quo delatū vt.l.ait pretor.in ſi.ſ.eod. Jtem quod preſtetur incontinenti vt hic. ¶ Sed quid ſi † reperitur in actis, quod iurauit nec apparet, q fuerit ſibi delatum, vel incontinenti: Bal.in.l.ait pretor.ſ.eo. tenet quod non. per Jnn.in.c. innotuit. extra de eo qui fur.ce.ſuſcep. Sed quid in voluntario? q Bal. loquit in iudic. ⁊ dic q non preſumitur: q iſta eſt ſolennitas intrinſeca, que non preſumitur: vt.l. quecunq;.§.fi. de publi. ⁊ per Bart. in.l.ſciendum. ⁊ doct. j. de verbo.oblig. Bart. hic facit ad op. ad.l.remittit. de.l. ſi quis iuſiuran. de quo in.l.ſi non fuerit. j. eo.

Summarium.

1 ☞ Jus excipiendi, q trāſeat in ſingularem ſucceſſorē.

Diſpoſitio

2 Dispositio legalis loquēs super toto, habet locū in parte totius. Et quid in dispositione contrahentium: ibi.
3 Juramentū parit exceptionē impeditiuā litis ingressus.
4 Exceptionum tres sunt species. remissiue.
5 Probatio a gendi orta ex pretore, non tollit actionem ipso iure, sed ope exceptionis.
6 Statutum, ꝙ nulla actio detur bannito: intelligitur ope exceptionis, non ipso iure. Et quid in criminalibus: ibi.
7 Exceptiones litis ingressum impedientes, q̄ sint. ⁊. nu. 12.
8 Judex an possit reseruare admissiones exceptionum dilatoriarum, etiam parte consentiente:
9 Exceptio impeditiua litis ingressus, si dubitatur, an sit opposita in vim peremptorie, vel impeditiue: quid iudicandum.
10 Exceptio impeditiua litis ingressus opposita ⁊ repulsa: an poterit opponi post litem contestatam:
11 Reus qui renūcauit exceptioni litis impeditiue, an possit postea illam post litem contestatam opponere:
12 Verba exceptionis, qualiter formentur:

AJt pretor. ¶ Ex iuramento oritur exceptio tam iuranti, ꝙ eius successori: proficit etiam si iurauit: ⁊ impeditur litis contestatio, nisi altiorem requirat indaginem. b. d. ¶ No. primo † ⁊ ita cōmuniter allegatur, ꝙ ius excipiendi trāsit in singularem successorem. de quo dicendum vt plene per Dy. in. c. si quis in ius. de reg. iur. lib. vi. ⁊ per Bar. in. l. si tertius. §. si prius. de aqua plu. arc. ⁊ ibi dixi post eū. ⁊ per ea ⁊ maxime An. in. c. quia U. extra de iudic. ⁊ per Bal. hic. ¶ No. ꝙ † dispositio legalis super toto, habet locum in parte totius. Concor. ad illam l. iij. §. si quis tabulas. ¶ Quid aūt in dispositione cōtrahentium: dic vt plene dicit in. l. si durum. §. in stipula. j. de enictio. ⁊ plenius in. l. j. eo. tit. vbi glo. plenior. ¶ † No. tertio ex iuramēto exceptionem oriri impeditiuam processus: nisi altiorem requirat indaginem, quod infra declarabitur. ¶ Et premitte, † ꝙ exceptionum tres sunt species: vt. l. si quidem. ⁊. l. pen. C. de except. ⁊. l. exceptionem. de proba. ⁊. c. exceptioñ. eo. titu. quia vna est declinatoria, alia peremptoria. ¶ In gl. super verbo, actionem dabo. No. †. ꝙ probatio agendi orta ex pretore, non tollit actionem ipso iure: sed ope exceptionis. ¶ † Et sic facit ad statutum, quo cauetur, ꝙ nulla actio detur bannito: intelligitur ope exceptionis. non autem ipso iure: vt. l. iij. §. fin. j. ad Maced. ⁊. l. j. §. j. j. ad Trebel. Jta dicit hic Bar. ⁊ boc in actionibus ciuilibus. Sed quid in criminalibus, puta in accusationibus? Bar. hic allegat Jaco. de Are. in disputatione sua, qui dixit, ꝙ ipso iure tollat, per. l. j. §. quod autem. de aleat. ⁊ idem tenuit in. l. j. §. j. ad Trebel. Idem in. l. vbi leg. j. de fideiusso. vbi reddit rationem differentie. Et an istud sit verum, habetur plene per eum in dictis locis. ⁊ per Bald. in. l. non dubium. C. de legib. ⁊ in. l. cum mulier. j. solu. matrimo. ⁊ in disputatione sua, que incipit, Statuto cauetur, si fenerator. ⁊ Jo. And. in. c. super literis. de testib. ⁊ in additionibus in titu. de sentē. §. iusta. in princip. vbi recitat ꝙ Ja. de Are. tradit. Et ibi dicam in l. eleganter. §. si post. j. de condict. indeb. ¶ In glo. super verbo, exceptioni. Flot. † ꝙ omnes exceptiones, que possunt opponi, impediunt litis ingressum, si possunt incontinenti probari: secus autem, si requirunt altiorem indaginem. Et que sit ratio, ꝙ exceptiones peremptorie non impediunt litis ingressum: sed dilatorie sic: Et fallit in tribus exceptionibus, scilicet iurisiurādi, sentētie, ⁊ trāsactionis: quia impediunt litis contestationē. Et dic, quod iste exceptiones dicuntur litis finite: vt patet in. l. j. §. eod. Sed contra hoc videtur facere. c. si papa. de exceptio. Et ratio est: quia notoria est, vt dicit Specul. in tit. de except. §. dicto. ver. de consuetud. Et ratio: quia in notoriis non seruatur ordo iuris: vt in. c. ad nostram. de iureiurā. Sed qualiter potest notoria? dic in excommunicatione: quia erat excommunicatus apud popolum. Item fallit nisi exceptio posset incontinenti probari: vt dicit. Jo. And. in addit. in. d. ti. de exceptio. §. dicto. ver. sed an reus. Anto. But. in. c. fi. de lib. obla. ⁊ in. c. j. de orig. iuris. ⁊ in. c. ex parte B. extra de foro compe. ⁊ in. c. pastoralis. ⁊. c. exceptionem. extra de exceptio. ⁊ in. c. super literis. de rescriptis. ¶ Item fallit, nisi probaretur per instrumentum, quod non posset reprobari. Jta ponit Joan. And. in. d. ver. sed an reus. Sed dictum Jo. And. in. d. ver. de quo Ang. facit festum, fuit dictū Jnno. in. c. publicata. extra de elect. ⁊ alij docto. non dixerunt aliquid. Sed certe dicerem, ꝙ Papa non bene dixit in. d. c. si papa. nisi dicamus, quod iste tres exceptiones, ita demum impediunt litis ingressum, si possunt probari incontinenti, vel post pancū tempus. Sed alie exceptiones impediunt, si incontinēti probentur, adeo, ꝙ si post pancum tempus possunt probari, non impediunt. ⁊ sic tunc erit specialitas in. d. c. si papa. ꝙ non posset procedere, vt probatur in. l. is a quo. ad Trebellia. ⁊. l. is a quo. vt leg. nomi. cauea. Ex quibus probatur secunda conclusio supra posita. ¶ † Sed quid si opponūtur exceptiones dilatorie iuris? ⁊ iudex dicit, quod vult admittere istam exceptionem: sed vult differre examinandam post litem contestatam? Jacob. Butrig posuit in. l. fideiussor. qui satisda. cog. ⁊ arg. Et Bald. posuit in. l. exceptionem. C. de probatio. vbi refert istas opiniones: vbi dicit, ꝙ potest. Sed de hoc non potest casus allegari sm Legistas: ideo oportet, vt per rationes concludamus quid iuris sit. Sed de hoc est casus in. c. exhibita. extra de iudi. ⁊ probatur in. l. j. C. de feriis. in princip. ¶ Sed an parte consentiente possit fieri? Bal. posuit in l. j. C. qui accu. non poss. ⁊. l. de causis. eo. tit. ⁊. l. peremptorias. C. sentē. rescin. non posse. Sed hoc non est verum, ꝙ imo iste ordo non potest omitti: vt. l. vt debitum. §. de bered. act. Preterea, pro hoc facit glo. in. c. de causis. extra de offi. deleg. ⁊ vide. j. cle. sepe. de ver. sig. vbi ille ordo, qui est inuentus propter publicam vtilitatem, nō potest tolli per partes: vt. l. ij. §. sed quia veremur. de iur. calum. Sed iste exceptiones sunt inuente propter publicam vtilitatem. igitur. Sed contra hoc videtur. c. cum olim. extra de causa possess. ⁊ proprieta. vbi glos. Et istud credo, ꝙ fit verius, ꝙ possint reseruari post litem contestatam de consensu partium ⁊ iudicis. Et sic differentia est in hoc casu: quia litis contestatio perimitur per illam exceptionem, ꝙ fit reseruata: vt. l. ait pretor. §. si controuersiā. §. de dam. infec. vnde quando reseruatur, ꝙ non potest incontinenti probari. Si vero reseruatur de cōsensu partium: tamē poterit incontinenti probari: tunc litis contestatio est valida: ⁊ sequitur absolutoria. ¶ Sed quid si ista exceptio fit † opposita litis contestate impeditiua? Et dubitatur, an pars opponat, vt quamlibet peremptoriā, vel vt impeditiuam? Bal. posuit ⁊ fuit cōtrarius: ⁊ posuit in. l. j. C. qui accus. nō pos. ꝙ vt impeditiuam videatur opposuisse: sed in. l. peremptorias. ⁊ in. l. eleganter. §. si post. dicit contrarium, ꝙ videatur opposuisse, vt aliam peremptoriam. ⁊ hoc allegando Nicol. Ald. at. in. l. iij. C. ad Macedo. sed ille tex. facit multum a remo. ¶ Ad hoc facit melior text. ꝙ vbicunq; vnus actus potest fieri via iuris communis, ⁊ via iuris specialis: ⁊ tunc presumitur fieri via iuris cōmunis: vt. l. q̄ F. ⁊. l. in testamento. C. de testa. mil. ¶ Sed hic distinguit ponendo veritatem: quia aut ista exceptio opponitur ante litis contestationem: ⁊ tunc presumitur opponi, vt litis impeditiua: si vero post: ⁊ tūc vt quelibet peremptoria. Et ratio: quia quādo quis facit, potius videtur facere, vt res potius valeat, q̄ pereat: vt. l. quoties. de reb. dub. ¶ Pro qua distinctione facit. d. l. eleganter. §. si post. j. de condi. indebi. ¶ † Sed quid si post libellum immediate apposui istam exceptionem litis impeditiā: ⁊ iudex repulit: an postea possit opponi post litis cōtestationem, vt aliā peremptoriā? Bal. posuit in multis locis: ⁊ Bart. in extrauagan. ad reprimendum. Et hic per tex. in. c. veniens. extra de testi. Bal. autem in. d. l. eleganter. in §. si post. dicit ꝙ aut iudex plene cognouit: ⁊ tunc ista exceptio non potest postea opponi. ⁊ probatur: quia si cognitum fuit plene: ⁊ tunc frustra de ipsa contenditur. cum semel iudici notum fuerit: vt. l. si iudex. de bis, qui sunt sui vel alie. iur. ⁊. l. non libet. §. siue parens. de libe. agnosc. Si vero iudex non plene cognouerit, sed summarie: ⁊ tūc potest opponi: vt probatur in. d. l. si iudex. ⁊. l. si liberis. §. parens. ⁊ in. l. a diuo Pio. §. super rebus. de re iudi. in. c. veniens. de testa. sm Bar. in. l. qui Rome. §. duo fratres. de ver. obli. ¶ † Sed quid si pars renunciat huic exceptioni, ante litem contestatam, an postea possit opponere, vt peremptoriam? Bal. aliter q̄ hic distinguit in. l. eleganter. §. si post. ⁊ in. d. l. peremptorias. Et dic, ꝙ aut renūciatur,

vt exceptioni peremptorie, vel simpliciter: & tunc non potest: vt. l. i. §. nunc videndum. de acqui. pos. Aut renunciatur, vt impeditiue: & tunc potest postea opponi: vt probatur in. d. l. i. §. sed videndum. de succes. edic. & etiam probatur in. d. l. si damnum. de ser. vrba. pred. & in. l. serui. de iure delib. C. & per Bar. in. l. si quis. §. heres. de acquir. heredi.

12 ¶ Sed † qualiter debēt probari ista verba, ad exceptionem opponendam: & dic sic. Ego nō teneor tibi ad hec. q. quia habeo exceptionem pacti, de non petendo. adeo, q si diceret: nolo respondere libello: tunc potest reiici per. l. §. Labeo. de fiumi. Ita tenet Spec. in tit. de excep. §. dicto. in pe. col. & ratio est ibi notabilis. ¶ † Bar. hic posuit

13 vltimo de exceptionibus litis ingressus, scz impeditiuis, de quibus etiam tangit in. l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confug. & Bal. in. l. peremptorias. & l. eleganter. §. si post. ¶ Item dicit, q potest dari alia exceptio litis ingressus impeditiua: vt exceptio solutionis, per. l. cum querebar. §. proinde. j. iudic. sol. de quo dicam in. d. §. si post. vbi ponam omnes exceptiones litis ingressus impeditiuas.

Summarium.

1 ☞ Exceptio que competit reo, competit & fideiussori.
2 Actio q ita oriatur ex iuramēto remisso, sicut ex delato.
3 Actum in veritate esse gestum, vel haberi pro gesto: parificantur in actione danda.

§. Jureiurando.

¶ Ex iuramento oritur actio, item & exceptio. b. d.

1 ¶ † Not. exceptionem iuris competentem reo,
2 proficere fideiussori. ¶ † Secundo not. ex iuramento remisso, ita oriri actionē, sicut ex iuramēto prestito. ¶ Ter-
3 tio no. q † actio que oritur in actu, in veritate gesto: oritur etiam quando ipse actus, etiam in veritate gestus nō est: sed pro gesto habetur. ¶ In glo. super verbo, actionem. ibi, si quis iurauerit. de hoc dic, vt dixi in. l. j. C. eo. tit. allegani hanc glo. singul.

Summarium.

1 ☞ Sententia lata contra probationem validam, valet.
2 Sententia lata super famoso crimine pretextu iuramenti, reddit quem infamem.
3 Sententia lata contra sententiam, an & quando sit nulla?

§. Si damnetur.

¶ Sententia contra iuramentum valida

1 est. b. d. ¶ † No. q sentētia lata cōtra euidētem probatio-
2 nem valida est. ¶ † No. scō sm alium modū, q sententia lata super famoso crimine pretextu iuramēti reddit quē infamem. Unde extraordinaria probatio nō tollit incursum infamie. j. de publi. l. ordo. ¶ In glo. super ver. dānetur. † Ista glos. concludit, q sententia lata contra sententiam, est nulla: vt. l. j. Si vero sit lata contra iuramentū est aliqua: vt hic. Bart. querit, an hoc sit semper verū, q sententia contra sententiam sit nulla? & dicit q aliquādo sententia, que fertur contra sententiā, fuit lata ex nouo processu & noua instantia: & valet: vt. l. duobus. j. de except. rei iudi. iuncta gl. Si vero fuit lata ex veteri processu & noua instātia, & valet: vt. d. l. duobus. j. de except. rei iu. nūcta gl. Si vero fuit lata ex veteri processu: & tunc nulla: vt. d. l. j. Et ratio: quia sententia nulla sine instantia, est ipso iure nulla: vt. l. Plautius. de procu. Vel dic aliter: q certū est, q prima sententia fuit lata: & certū est de validitate: & tūc non valet: vt. d. l. j. Aliquando est dubiū an valeat prima: & tunc scōa valet: vt. c. intra monasterium. extra de re iud. facit qō habetur in simili in. l. post rem. de transac. l. elegāter. j. de condi. indeb. Et ratio: quia scōa sit nulla. Bar. dicit q sentētia est lata sine instātia: sed nō est sic in iuramēto: quia q̄uis sit iuratū, tamen requirit nouus processus.

Summarium.

1 ☞ Juramentū, q habeat vim litis cōtest, & vide nu. 4.
2 Actio in factum subrogata loco actionis de dolo: an perpetuetur per iuramentum.
3 Statutum, q si creditor non petierit intra annum in iure, cadat a suo debito: quod non habeat locum si in instrumento sit appositum iuramentum.

§. Si is, qui temporali.

¶ Juramentum actionem tēporalem perpetuat: & vim habet litis cōtestate. b. d. quod inferius ponderabitur. Nota † iuramē-
1 tum habere vim litis contestate. quod inferius ponderabitur. ¶ In glo. super verbo, litis. & per hoc intelligatur de iuramento iudiciali. videtur casus in. l. si duo patroni.
2 §. i. j. eo. ¶ In glo. ij. † sed actio in factum. & dic, q non: q subrogatum sapit naturam subrogantis. Sed actio in factum subrogatur in locum actionis de dolo. Sed actio de dolo non perpetuatur: ergo nec ista. Sed doc. ad hoc respondent: quia hic loquitur de alijs actionibus in factum, que multe sunt: vt enumerātur. instit. de interd. §. i.
3 ¶ † Ex isto tex. sumitur cautela: quia statutum dicit, q si quis habuerit aliquem personaliter obligatum, si nō petat intra annum in iure, cadat a debito suo. q ad hoc non cadat: dat cautelam, q in instrumento apponat, q iuravit debitor. de quo in. l. naturaliter. de acqui. pos. alias de
4 vsuscap. ¶ Item facit ad aliud. † Pone q est aliqua instantia sine litis contestatione, qualiter perpetuabitur: & dic q iuramento. ita dicitur per tex. istū. Item alius effectus: quia per litis contestationem an interrumpatur: & certe sic: quia iurabitur per istum textum. sed necessario hoc habet fieri: quia quando non contestatur lis: sed primus actus censetur inducitur litis contestatio: vt. l. nulla. C. de procura. & per Bart. in. l. ab executore. §. j. j. de appel. & per cano. in. c. j. de elec. lib. vj.

Summarium.

1 ☞ Juramētum habetur pro veritate: nec vltra id quaritur: non tamen quo ad extraneos.
2 Alternatiue vltima pars, an vera esse debeat?

§. Sed & si quis.

¶ Contra iuramentū a debitore prestitum in

1 fraudem suorum creditorum, cōpetit ipsis creditoribus doli exceptio, aut replicatio. b. d. ¶ † No. † iuramentū pro veritate haberi, adeo. q nil vlterius queri potest, quo ad ipsum iurantem & deferentem tantum: vt. §. eo. l. non erit. §. dato. Non autem quo ad extraneos: vt hic est casus, et in. l. seq. §. fin. §. eo. & l. ait pretor. §. deniq. ¶ In glo. super verbo, dari. & ratio huius glos. est: quia nemo admittitur allegando turpitudinem suā: vt. l. creditoribus. ff. ser. pig.
2 da. fit. ¶ In glo. fi. in verbo, opponi. † No. q in alternatiua, vltima pars debet esse vera: an hoc sit verum, dic vt in glo. in. l. ea lege. & ibi per Bart. C. de condi.

Summarium.

1 ☞ Procurator quādo querat domino sine cessione: & ibi quid si appareat iuramentum.

§. Jusiurandum.

¶ Ex iuramēto delato per procuratorē,

vel defensorem oritur actio, vel exceptio dño. b. d. Et tale dicitur defensor, qui agit ad vtilitatem alterius sine mandato: procurator cum mandato. ¶ In glos. super verbo,
1 parit. Bart. aliter dicit ad solutionem contrarij, † q aut procurator habebat speciale mandatum: & tunc queritur dominium sine cessione. Aut nō habebat speciale: & tunc non queritur: vt. Iusiurandum quod. ex conuentione. §. procurator. j. eo. Sed istud non est verum: quia imo procurator sine mandato speciali potest ad vtilitatem dicti est text. in. d. §. procurator. & debet intelligi quo ad petitorium dicium dñi, non potest sine speciali mādato dñi. ¶ Et ex hac. no. q quotiescunq; dñs vult sibi queri actionem vtilem ex facto procuratoris: tunc dñs faciat interponere iuramentum. & Bar. in. l. possessio. §. si possessio. de acquir. possess. dat

possessor. at cautelam: quia dicit. q vtilis queritur sine cessione. ⁊ q si est instrumētum guarentigie: tunc sine cessione queritur vtilis dño. ¶ Dico q est alia cautela. s. q appo natur iuramentū in instrumento: nam tunc queritur vtilis.

Summarium.

1 ☞ Actio ex iuramento descendens contra deferentem ⁊ eius successores datur.
2 Actio publiciana, an competat iuranti rem suam.
3 Actio in factum, q oriatur ex iuramento, tam iudiciali, q̄ voluntario.
4 Actio an oriatur ex iuramento necessario.
5 Actio in factum, q dicatur data a pretore, vbi per eum actio datur, ⁊ non apparet de qua.
6 Actio in factum, q oriatur ex sententia arbitri.
7 Actio ex sententia arbitratoris an oriatur.
8 Actio ex iuramento proueniens, q sit semper natiua.

§. Si petitor. ¶ Ex iuramēto delato reo, querit exceptio: delato vero actori, queritur actio. Et si iurauerint rem suam, ambobus queritur actio vtilis ⁊ in factum. Item iuramentum prodest ⁊ nocet heredibus ipsius deferentis ⁊ iurantis, non autem alijs. b. d. cū seq. ⁊ seq. vsq̄ ad fi. ¶ Not. ex. §. si petitor. ⁊ actionem ex iuramento descendentem non cōtra alium competere, q̄ deferentem ⁊ eius successores.

1 ¶ In glo. super verbo, actio. ⁊ibi, si petenti. ⁊ ille. §. si petenti. dicit totum contrarium eius, ad quod glos. allegat. q̄uis doc. transeant cū glo. Et primo ea, que proficiscunt ex reivendicatione, omnia insurgūt ex publiciana: vt. l. eū qui. §. in publiciana. ff. de publi. ⁊ q ille tex. probet: patet in illo tantū. ⁊ saluari potest glo. q publiciana potest cōtra alios, non autē tanq̄ orta ex iuramēto, sed orta ex traditione: ⁊ tūc non solū competit cōtra iurantem, sed etiā contra oēs alios. Quod patet: quia publiciana competit quando tradit̄ res bona fide ⁊ iusto titulo: vt. l. j. ff. de public. competit contra oēs, nisi contra dñm. d. l. j. ⁊ est glos. que hoc dicit in. d. §. si petenti. Et contra hoc oppo. q isti non cōpetit publiciana: q̄ aut iurat rem suam esse: ⁊ tunc datur rei vēdicatio: vt. l. eorū. ff. de rei vendi. Aut iurat, ⁊ iurat falsē, vel mala fide: ⁊ tunc non cōpetit publiciana: vt l. in traditione. ff. de publicia. ¶ Et dico q aliquando intentatur publiciana contra dñm, qui possidet: ⁊ non opponit, ⁊ iuro me dñm esse: ⁊ tūc secuta sententia competit mihi rei vendicatio: vt. l. iij. §. item queri. de reb. eor. ⁊. l. Pomponius. §. si fideiussor. de acq. pos. Aliquando ago publiciana contra eum, qui non est dñs: ⁊ iuro: ⁊ tūc ago publiciana: quia ille tradens non fuit dñs: ⁊ ideo non potuit facere me dñm: igitur. vt dicit glo. in. d. §. si fideiussor. ⁊ intellige legis traditionem, quando traditio nō fuit facta ex iuramento: quia secus esset, per. l. nō erit. §. dato. ff. eo. ¶ Si autem queritur an deieranti mala fide competat publiciana: ⁊ dic q non cōpetit, nisi contra deferentē, vel eius successorem, quando agit publiciana ex iuramēto descendente ex traditione: tunc datur contra quemlibet, nisi contra dñm: vt. d. l. traditione. ¶ In ead. glo. ibi,
3 datur † actio in factum, ⁊ ita tam iudiciali. q̄ voluntario: ⁊ ita communiter sequuntur doctor. quod probatur expresse in. l. actori. C. eo. probatur in. l. sed si patri. j. eo. ⁊. l. si
4 duo patroni. §. j. j. eo. ¶ † Sed quid in iuramento necessario: nunquid oriatur actio: ⁊ communiter docto. tenent q non in. l. actori. C. eod. ⁊ bene. Et doctores tenent, quod ex voluntario ⁊ iudiciario oriatur actio in factum. de quo in. l. j. ff. eo. vbi tractaui plene de ista materia. Ultramon. tenent contrariū: ⁊ refert Ly. in. l. actori. C. eo. ⁊ tenent q non oriat̄ actio in factū: sed actio iudicati. ⁊ ita dicunt arguendo de sentētia ad iuramentū. Sed Bar. idem tenet in. l. miles. §. iudicati. de re iud. Bal. tenet contrarium, q imo actio in factum: vt. d. l. actori. ⁊ Lano. tenent in cle. fi. de elect. ⁊ isti, qui tenent contra Ultramon. respondēt ad tex. tenentes, q quando tex. dicit, actio iudicati: ⁊ actio in factum, que descendit ex re iudicata: sicut dicitur in simili in rub. ff. eo. Sed que est verior: credo q ista, quicquid dixerit Bar. ⁊ probo sic, ex iuramento oriī actio: sed ex edicto pretoris: vt. ff. eo. l. ait pretor. Sed vbi pretor † statuit
5 aliquam actionem, ⁊ non apparet de qua: semper presumitur, q sit actio in factum: vt habetur glo. in. l. idem ait. §. hoc edicto. ff. nau. cau. stab. Sed actio iudicati est pretoria: vt. l. iij. §. pretor ait. j. de re iud. ergo est actio in factū.
6 ¶ Item probatur † alia ratione, quare ex sententia arbitri oritur actio in factū: vt. l. ne in arbitris. C. de arbi. ergo idem in iudicijs: q̄ arbitria ⁊ iudicia equiparant. ¶ Itē pro hoc facit. d. l. actori. quā illi allegant pro se, isto modo: actio ex iureiurando datur in factum ad similitudinem actionis in factū, que prouenit ex re iudicata. Preterea si hoc nō esset, Imperator nō fecisset talem cōparationē de iuramento ad sententiam: quia argumenta de similibus ad similia. Si ergo est simile: ergo dabitur actio in factum: non autem actio iudicati, per. d. l. actori. Sed pro istis vltimis potest allegari vnum argumentum, scilicet quia vbi possumus habere specialem actionem, nunquā recurrimus ad actionem generalem: sed ex sententia potest oriri actio specialis, scilicet actio iudicati: ergo nō datur actio generalis. ¶ Unde conclude, q aut loquimur de iure pretorio: ⁊ tunc datur actio in factum: vt. d. l. iiij. §. ait pretor. ⁊. l. idem ait. §. hoc edicto. ff. nau. caupo. stabu. Aut loquimur de iure ciuili: ⁊ tunc datur actio iudicati. ¶ In glo. ca. in fi. sed contra hanc glo. est tex. in. l. ⁊ in fine magne glos. ff. de iureiuran. Bartol. tenet istam glos. in. l. iiij. §. ait pretor. ff. eodem. ¶ Et an ex sententia arbitra-
7 toria † oriatur actio: ⁊ certe sic ꝑm Bar. in. l. a diuo Pio. §. j. de re iudicata. pro quo est casus in. l. postulauerit. §. liber. j. de adulter. ¶ † Bartol. hic querit an actio ex iura-
8 mento sit natiua vel datiua: ⁊ dic quod si iuratur super re: ⁊ tunc est datiua. Aut oritur super actione personali: ⁊ tunc est natiua, vt hic: ⁊. l. si duo. §. si iurauerit. Sed contrarium, quod imo semper sit natiua: quia quamuis vni rei non presupponit obligationem: vt. §. j. instit. de actionibus. tamen iuramentum presupponit obligationem. Quod patet quia iuramentum habet vim quasi contractus: vt. l. depositi. §. j. j. de peculio. ⁊. l. qui iurasse. in fine. j. eodem. Sed ex quasi contractu oritur obligatio. igitur non sunt hic alia.

Summarium.

1 ☞ Minor, q restituat aduersus delationem iuramenti a se factam.
2 Restitutio minori, vt concedatur, requiritur minoritas, ⁊ lesio. Et q dolo aduersarij.
3 Probatio vnius non sufficit, vbi ad alicuius executionē necesse est plura probari.
4 Restitutio in integrum conceditur causa cognita.
5 Restitutio in integrum per viam exceptionis, vel replicationis postulata, temporalis est: sicut quando officio in dicis nobili petitur.
6 Replicatio temporalis est, sicut est actio.
7 Restitutio in integrum quando per minorem petitur, que sint in libello explicanda.
8 Minor nō debet allegare in libello restitutionis in integrū id, qō est causa intentionis reivolētis libellū rescere. Libellus restitutionis in integrum satis est, q presumptiue concludat.
9 Restitutio in integrum, de qua hic, an requirat libellum ⁊ litis contestationem?
10 Restitutio in integrum, an possit incidenter peti coram iudice incompeti?
11 Minor, qui nō appellauit intra tēpus, si vult petere restitutionem in integrū aduersus appellationem: quid probare debeat? Et que probatio requirat: an plena, an vero semiplena? ibi nu. 12. vbi distinguit quatuor casus.
13 Probatio facta in iudicio summario: an faciat fidem in plenario?
14 Minor, qui appellauit, si produxit vnum instrumētum, per quod de iure suo manifeste constat: an cogatur illud producere in causa appellationis?
15 Minor, quando petit se restitui aduersus vsurariū: vsurarius debet probare eum non lesum.
16 Minor, quando petit se restitui: quis probare habeat, an minor, an aduersarius?
17 Exceptio quando perpetua: ⁊ quando temporalis.

Si minor. ¶ Vbi ad actum rescindendum subuenitur alicui officio iudicis: potest ipse illo vti excipiendo & replicando: dumtamen eo modo: & intra eadē tempora vtatur. h. d. fm Bar. ¶ Vel sic & aptius ad literam. Aduersus delationem iuramenti prestitia minore factam, restituitur minor in vim exceptionis, aut replicationis debito tēpore oppositę: dūtamen probet se minorē
1 & lesum. h. d. ¶ †No. q licet cōtra iuramentū a se prestitū minor non restituatur: vt in auth. sacramēta puberum. C. si aduer. rem. & l. si alterius. C. si minor se ma. dix. Attamē aduersus delationem iuramenti a se factam, restituitur. Casus est hic & ita debet intelligi. ff. eo. l. i. ¶ †No. q ad cō-
2 sequēdum †restitutionem non solū debet probari minor etas, sed lesio. Item & tertio, q hec lesio aut minoris facilitate, aut aduersarij dolo cōtigit. ff. de mino. l. ex facto. ff. sciendum. & l. non omnia. & l. quod si minor. ff. non semper.
3 ¶ †No. q vbi ad executionem alicuius necesse est plura
4 probari: nō sufficit probatio vnius. ¶ †No. q restitutio in integrum concedi debet causa cognita. Ad idem. ff. de mino. l. in cause. ff. causa. de in integ. rest. l. oēs. extra eo. tit.
5 c. ex literis. ¶ †No. vltimo, q restitutio in integrum per modum exceptionis postulata, aut replicationis, temporalis est: quemadmodū & postulata principaliter per iudicis officium nobile. Vnde inferunt duo. Primo, q fallit regula. l. pure. ff. si. f. de doli excep. Scōo q replicatio est
6 ita temporalis † sicut actio. Ad idem. l. quesitū. ff. pe. f. de pe. ber. Ad idem facit. l. si factum. fm vnā lec. C. de excep.
7 in tertio notabili. ff. posito. ¶ Sed stat dubiū, an necesse sit ista tria in libello exprimere, ad hoc vt procedat: sicut debet exprimere ista tria ad hoc, vt restituatur. Et primo necesse est, q duo exprimantur: vt in. l. minoribus. C. de in integ. resti. Sed quid de tertio, q fuit lesus, aut facilitate sui: aut dolo aduersarij? Jn hoc fuerunt varie opin. doct. Bar. posuit in. l. fi. C. de in integ. resti. & dicit q necesse est, q adijciat: & dicit q si hoc non exprimat, potest rejici: vt d. l. fi. de in integ. resti. banc sequitur Bal. in. d. l. fin. Idem sequitur Spec. de in integ. restit. §. qualitas. in prin. vt refert. Uber. de Bobio. & tribus rebus. & l. fi. C. de edic. diui Had. & l. ij. si sep. in integ. rest. pe. ¶ Secundo probatur: quia iste libellus restitutionis equiparat actionis personalis libello, in. c. fi. de of. iud. Sed clarū q libellus actionis personalis desiderat causam proximam & non remotam: vt dicitur in. l. j. in prin. ff. de eden. ¶ Tertio probat: quia ista restitutio non debet concedi, nisi causa cognita: vt. l. in cause. §. causa. ff. de mino. ergo debēt omnia exprimi. Banc sequitur Anto. de But. in. c. constitutus. cl. j. de in integ. resti. Sed mihi videtur, q sufficiant ista duo prima exprimi absq; tertio. Quod probat fic. & primo in. d. c. constitutus. vbi admittitur libellus, in quo solū duo erāt expressa. igitur. Probatur ex tex. in. d. l. minoribus. C. de in integ. rest. vbi tex. non facit mentionem de tertio: ergo non debet exprimi. Item probatur in. d. l. verum. §. sciendum. Sed quid est, Quis admittatur iste libellus: attamē necesse est probare illud tertiū per iura. ff. allega. ¶ Hoc tamen limita: quia dicitur q libellus admittitur &c. Fallit nisi petatur restitutio aduersus sententiam: quia tunc necesse est q exprimat quelibet particula: vt. l. minor magistratus. ff. de mino. vbi Bar. hoc ponit. ¶ Sed nūquid sit necesse in libello hoc adijcere se minorem lesum, & dolo aduersarij, vel ipsius facilitate? Sed requiritur q dicat, q ipse est intra tempora petende restitutionis. do. Anto. in. c. fi. de in integ. resti. tenet q debet exprimi, als non admittitur: sed ipse dixit cōtra casum. l. in. l. si minorem te. C.
8 de in integ. resti. Pro hoc † facit etiam: quia minor nō debet allegare id, qō est causa intētionis rei volentis libellum rejicere: vt. l. ciuitas. ff. ti. j. & in auth. hoc ius porrectū. de sacrosan. eccl. Probatur in. l. j. C. de eden. in. c. fi. de lib. obla. per Jnno. Item videtur illud, qō dicit do. Anto. q libellus restitutionis debet necessario concludere: sed est falsum: quia nulla lege cauetur. igitur sufficit, q presumptiue: vt. l. omnes. §. Lucius. de bis que in fraudem cred.
9 ¶ †Ulterius dubitatur an ista in integ. restitutio requirat litis contesta. & libellum? Bart. dicit q vbi petitur incidenter: tunc non requiritur. Ita dicit Bar. hic per. c. fi. extra de offi. iudi. Bal. hic concludit latius. & do. Bart. de Sal. aut ista restitutio petitur principaliter: & tūc requiritur: vt. l. in cause. §. causa. de mino. & c. ij. de offic. iudi. & l. intra vtile. de in integ. rest. Aut est petita incidēter: & tūc non requirit: vt tangit in. l. iiij. §. hoc iudiciū. de dam. infe. C. rub. de interrog. act. & Spec. de offi. iudi. §. incidenter. & l. Lucius. de resti. in integ. in. §. fi. & Bar. latius in. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quib. cau. ma. quia ipse ibi tria membra ponit. & ibi vide plene per eū, & tangit, et dicit consyderanda quatuor: q; aliquando petit incidenter: & tunc requiritur: vt. ff. dictum est. aut petitur principaliter: & tunc si petitur, requiritur: vt. d. c. ij. Aliquando petitur aduersus sententiā: & tunc Jnno. dicit, q non requiritur contestatio. Bart. tenet contra Jnnoc. restitutio in integrum & sentētia equiparant: vt. l. preses. ff. de in integ. resti. & l. peremptorias. ff. sen. resc. nō poss. Sed in sententia, si petitur restitutio aduersus sententiam, requirit litis contestatio: vt. l. fi. C. de temp. appel. igitur, & in integrum restitutio aduersus sentētiā. Fallit nisi si vna pars esset presens, & alia absens: q; potest procedi lite non contestata: vt est casus in. l. in cause. §. causa. ff. de min. ¶ Sed
10 nunquid †restitutio possit peti coram iudice incōpetenti incidenter? q; debet peti regulariter coram illis personis de quibus in. l. fi. de in integ. resti. & dicit Bar. q nō nisi in casu huius. §. Et probat: q; sententia & iuramentū equiparantur. Sed clarum, q iudex non potest retractare sententiam: ita & iuramentū prestitum non potest retractare: ergo nec idem in integrū restitutione, vel; q iudex nō potest cognoscere super in integrum restitutione. ita dicit Bar. Bal. autem tenet contrariū in. l. i. C. de ordi. cog. vbi si vnus iudex non est cōpetens, fit cōpetens si incidenter proponatur. ita tenet hic. d. Sali. per. l. cum proponas. C. de reb. cred. ¶ Sed dic aliter: & sic aliquando ipse minor vult petere restitutionem in integrū coram iudice incompetenti in vim replicationis: & tūc bene loquit Bar. quia in replicationibus quis dicitur agere: vt instit. de replic. in prin. & l. j. de excep. Sed si principaliter: non posset. igit. Preterea imputari debet sibi, si sciebat petere in integrū restitutionem: & nō petijt, sed sibi reservauit: sicut dicitur in simili in. l. si quando. C. de dilat. Aut petit incidenter in vim replicationis: & tunc bene potest cognoscere: cuius sit incompetens: vt. l. fi. in fi. C. vbi & apud quem. & in. c. causa restitutionis. extra de in integ. resti. vbi est casus singularis de eo ad quod. Bar. allegat glo. in. d. l. cum proponas.
11 in fi. super ver. captus sit. ¶ Ex quo infertur ad vnūmquemor nō appellauit intra tēpus appellationis: vult petere restitutionē aduersus appellationē, an sit necesse probare, q ipse habet aliqua instrumenta, vel testes. ppter que obtinebit in causa appellationis? & tenet quod sic. Jn hoc Bart. fuit sibi varius in. l. fi. C. vbi & apud quem. vbi vult, q ad consequēdum restitutionem aduersus appellationem sufficit, q tēpus appellationis est elapsum. & Bal. tenet ibi cōtra Bar. & allegat istum tex. qui hoc probat per istam glos. q debet probare, q ipse habet aliqua instrumenta, vel aliquos testes propter que obtinebit in causa
12 appellationis. ¶ Item querit † hic Bart. an requiratur plena probatio: an sufficit q; pbet semiplene? dicit q; sufficit semiplena pbatio. Ad hoc potest adduci illud, qō dicitur, q vbi sunt duo iudicia, quorū vnum est preparatorium: sufficit q proponat vnum, qō sit cū semiplena probatione: vt habet in. l. iij. ff. ibidem. ff. ad exhib. & l. thesaurus. ad exhib. Sed in proposito: q; ad hoc, vt cōsequar in integrum restitui. sufficit q; probem semiplene: & q; habeam instrumenta vel testes: q; in scōo iudicio appellationis plene examinabunt dicte probationes. Jn hoc tamen dic, q aut petit in integrū restitutio aduersus probationem omissam testium vel instrumētorum: aut petit aduersus sententiā: aut petitur aduersus cōtractum, vel prescrip. Aut petitur aduersus tēpus appellationis elapsum. Primo casu qñ petitur restitutio aduersus probationem omissam: in hoc fuerūt plures opi. & fuit Bar. hic, qui dicit, q sufficit q semiplene probet, habere instrumēta, vel testes: ad que producēda petit restitutionē. Idem sequuntur oēs. Spec. in tit. de in integ. rest. §. ij. ver. Idem tenet contrariū. quia dicit, q sufficit q minor alleget simpliciter: non autē requiritur, q semiplene probet: vt vult Bar. Jnno. in. c. coram procul. extra de in integ. rest. tenet cum Bar. in. c. auditis. extra de resti. in integ. & do. Anto. tenet Jnno. & dicit q aliquando minor petit restitutionē

aduersus

aduersus probationem omissam instrumentorum vel testium:ꝛ tunc dic.ꝙ debet producere illa instrumẽta in iudicio:vt probatur in.c.cũ venisset.eo.ti.vbi papa vult videre illa instrumenta,ad hoc vt restituantur.¶ Aut petitur restitutio aduersus productionem testium:ꝛ tũc dicit,ꝙ sufficit semiplena probatio:vt probatur in.d.c.auditis.ad fi.Ita distinguit do.Anto,sed ipse in.c.communi, ex ipsis.extra eo.dicit aliter:quia ad hoc vt minor habeat restitutionem in integrũ aduersus probationem testiũ. debet facere vnum articulũ, super quo iudex debeat videre semiplene.Sed dic,ꝙ opinio Bar.est vera:vt patet hic.Hec obst.d.c.auditis.qꝛ ibi non permittitur,ꝙ petat aduersus probationem testiũ vel aduersus petitionẽ instrumentorum.vnde debet declarari per.c.cum venisset. eo.tit.Sed plus non est faciendа differẽtia inter testes et instrumenta:vt.l.in exercendis.de fi.instru.Igitur debet esse idem ꝛ eadem restitutio.Scdo casu qñ aduersus sententiam:ꝛ in hoc fuerũt opi.Et Bar.de Sali.qui vult ꝙ necesse est ꝙ bene probet.Et probatur tali simili:quia qñ petitur restitutio aduersus contractũ,debet probari plene:vt.l.j.C.qui ꝛ aduer.quos.Idem in sententia:vt.l.oẽs iudices.ff.de iudi.ꝛ Anto.in.c.ex literis.tenet oppo.quia dicit,ꝙ nihil est necesse probare se lesum:vt.d.c.ex literis. Et probatur hoc:qꝛ iura dicũt,ꝙ ad hoc, ꝙ minor restituatur,sufficit ꝙ probet se lesum ꝛ minorem.Sed probat se lesum:ꝛ probat sententiam.ꝛ etiam in hoc dico,ꝙ sufficit semiplene probari,sicut dicimus in restitutiõe aduersus iuramentũ:debet probare se habere instrumenta vel testes.Sed iuramentum ꝛ sententia equiparantur.igit. Item probat,ꝙ qñ sunt duo iudicia,quorũ vnum est preparatorium sufficit ꝛc.Sed in casu isto vnũ est preparatorium alius:qꝛ restitutio est preparatoriũ scõi iudicij:ergo sufficit,ꝙ semiplene probet.sicut in simili dicit, dicta l.iij.ff.idẽ.ad exhib.licet Spec.tenet opi.Bar. de Sali.in ti.de in integ.restit.in.ff.ij.ver.in hoc.Hec obst.d.l.j.C.qui ꝛ aduer.quos.¶Tertio casu, qñ petitur aduersus contractum vel prescriptionem:ꝛ in hoc dic, ꝙ vnũ est iudicium residens:ꝛ tunc idem est iudiciũ rescissorium,ꝛ illud est,quod subrogatur in locũ primi:vt.l.ff.de in integ.restit. ꝛ.d.l.ab hostibus,ff.sed quod semiplene.de capti.In hoc dic ffin do.Sali.ꝛ Bal.ꝙ sufficit semiplena probatio, per l.j.C.qui ꝛ aduers.quos.Do.Ant.tenet cõtrariũ in.d.c.ex literis.distinguendo ꝙ aliqñ est lesus in iure:ꝛ necesse est plene ꝓbare.Aliquãdo est lesus in iure ꝛ in possessione:ꝛ tunc sufficit ꝙ probet semiplene de iure suo:sed in secundo iudicio plene probabit.Tu dic,ꝙ per istã restitutionem ledens restituit:ꝛ tũc sufficit semiplene probare de iuramento,per rationem.ff.allegatam.qñ sunt duo iudicia,et vnum est preparatoriũ ꝛc.Aut per iudiciũ resti. in integ. non solũ rescindo subiectũ ledens,sed consequor rem: et tũc debeo plene probare:vt.d.l.j.C.qui ꝛ aduer.quos.Et pone exemplũ per.l.in cause.ff.causa cognita.ꝛ.l.ꝙ si minorem.ff.j.¶ Quarto casu,qñ petit restitutionem ad appellandũ.ꝛ vna fuit Bar.in.l.ff.in quib.cau.in integ.restit. non est necꝰ.ꝛ dicit,ꝙ necesse est probare tẽpus appellationis esse elapsum.Sed hic dicit,ꝙ debet probare etiã aliqua instrumenta habere:ꝛ tunc sufficit semiplene probare.ꝛ ista est verior:vt hic per istũ text. Et †aduerte ad vnum dictũ Bar.qui dicit hic, an probatio facta in iudicio summario,faciat fidẽ in iudicio ordinario:ꝛ tenet hic ꝙ non.ff.ꝙ semiplena non faciũt semiplenam fidem in ordinario.Et ratio:qꝛ probationes facte in iudicio summario,faciũt semiplenã probationem:qꝛ in summario semiplene cognoscitur.igit.Facit.c.veniens.extra de testib. Sed quid ſi est plene cognitũ in iudicio summario:an faciant plenam fidem:ꝛ in hoc fuerũt due opi. Prima fuit Pe.in.l.qõ tempore.ꝛ ibi Ly.de in integ.rest.mil.ꝛ tenet ꝙ solum semiplenã.Et ratio:qꝛ probationes facte in vno iudicio impertinẽte,non faciũt fidem.igit.Ja.But.tenet contrarium in.d.ff.sed qõ simpliciter.ꝛ dicit,ꝙ facte sunt pinguius nõ impertinentes.igit.ꝛ Bal.in.ij.C.de eden. sequitur opi.Pe.ꝛ Ly.ꝛ Bar.in.l.ij.ff.hoc edictũ.vi bon. rap.tenet indistincte Ly.opi.d.An.de Bu.in.d.c.veniẽs. tenet dictũ Ja.Bu.Et ista est verior,per.l.ſi nauta.ff.non quocunqꝫ.ff.de neg.ge.Et per not.per Bar.in.l.qui Rome.ff.duo fratres.ff.de ver.obli.ꝛ per regu. Jnno.in.c.cũ qui.extra de testi.ꝛ per.l.sed ſi patri.ff.ſi.j.co.Facit qõ no. Jnno.in.d.c.cum dilectus.extra de ord.cog.vbi fides facta in iudicio ſummario,facit fidẽ in ordinario.¶ Item fallit,ſi partes essent contente,ꝛ confiterentur: vt est glo.
14 singu.in.d.c.cum dilectus.¶ Sed quid ſi minor,† qui restituitur, produxit instrumentũ,per quod plene patebat de iure suo:deinde appellauit:an cogatur in causa appellationis producere illud instrumentũ? videbatur ꝙ non potest,qñ semel constitit de dicto instrumẽto,sed contrarium tenuit Fed.de Se.in conſi.suo, conſi.lv.Et ratio:qꝛ aduersarius forte multas exceptiones habet aduersus instrumentũ,quas forte nõ potuit obijcere in causa restitutionis.¶ Jn gl.super ver.docuit.ibi,que est.j.Solu.qꝛ
15 boc est in odiũ feneratoris:vt.d.l.j.ſi aduer.credi.¶ †Ex quo no.ꝙ qñ minor petit se restitui aduersus vsurarium: vsurarius debet probare ipsum nõ lesum.¶ Jn ea.glo.
16 ibi.l.ſi prędium.†dic vt dicit gl.in.l.prędiorũ.C.eo.ꝛ dicit sic.Aut minor petit restitui aduersus contractũ, qui valebat:ꝛ tũc debet probare se esse lesum:vt hic.Fallit odio feneratorum.Aliqñ petit restitui aduersus actũ, qui est nullus:ꝛ tũc tali casu sufficit se probare minorem:ꝛ aduersarius debet probare illũ non esse lesum: vt.d.l.prędiũ.ꝛ d.l.prędiorũ.Sed tu dic, ꝙ aliqñ minor apparet lesus re ipsa:ꝛ tũc debet probare aduersarius nõ esse lesum: vt.l. j.ſi aduer.cre.ꝛ.l.ſi prędiorũ.C.de pręd.mino. Aliqñ non apparet lesum re ipsa:tũc minori est necesse ꝓbare se esse lesum:vt hic.¶ Jn glo.super ver.tempus.ibi, pure.ff.ſi. Bart.hic declarat latius.Sed qꝛ non est necesse addere:
17 ideo non refero.¶ Jn ea.glo.ibi.† So.hic exceptio ponitur.Doc.soluunt aliter dicendo,ꝙ aliquãdo ipsa exceptio non est nata:sed expectat eius natiuitas:ꝛ tunc quẽadmodum illud,qõ causat natiuitatem est tẽporale:ita ꝛ ipsa natiuitas.Aliquãdo ipsa exceptio est nata:ꝛ quẽadmodum ipsa exceptio est perpetua:ita ꝛ natiuitas ipsius perpetua:vt habetur in.l.j.ff.exceptio.de doli except.ꝛ facit ad not.per Ly.in.l.superuacuam.C.de temp.in integ. restit.vbi dicit,ꝙ illa que sunt temporalia ad agendum, sunt temporalia ad replicandũ.¶ Item fallit in petitione hereditatis.de quo plenius p Lyn.in. d.l.superuacuã.

Summarium.

1 ☞ Jurare rem meã esse:ꝛ rem tuã nõ esse:sunt diuersa.
2 Actio,que a principio non est orta:oritur ex post facto.
3 Juramentum,an causet retrãslationem dominij? Et an publicianam?
4 Condemnato ad rem, quam restituit, ſi res ipsa reuersa fit:an contra ipsum poterit agi actione in factum ex prima sententia.
5 Juramentum super principali prestitum,quando trabitur ad accessorium etiam in testibus?
6 Juramentum equiparatur sententie.
Reus conuentus ad fundum ſi probaui fundum meum, ꝙ teneatur ad fructus.
7 Reus, ſi probat se dominum, an fieri debeat super hoc declaratoria?
8 Jnductum per presumptionem tantum durat, quãtum inductum per veritatem.
9 Verba impropriantur,vt intentio agentis saluetur:ꝛ ne in periurium incidat. Et etiam ad inducendam plenam probationem.
10 Empbyteoſis,ſi reperitur concessa:sed dubitatur an duret:qualiter presumetur concessa,ꝛ iuramentum deferatur? Et quid in empbyteota priuati? nu.11.
12 Empbyteoſis,que dicitur prescripta,tantũ durat,quantum ſi fuisset contracta per contractum.
13 Libellus,vt saluetur impropriantur verba.
14 Error iuris,ꝙ excuset a pena periurij.
15 Juramentum habet vim veritatis:ꝛ vim sententie late precedentibus plenis probationibus.
16 Sententia declaratoria non facit ius quo ad omnes, sed tantum quo ad litigantes.
17 Sententia lata in iudicio vniuersali,vel iuramentum super eo prestitum, mandatur executioni in rebus postea possessis.
18 Acta iudicij facta inter plures,ꝙ non prosint,nec noceãt

extraneis, sicut nec sententia.

19 Actio ex confessione ꝛ iuramento quando oriatur? Et quid in confessione extraiudiciali.

20 Iuramentum, an habeat executionem paratam.

Sed ꝛ si possessori. ¶ Colige notabilia. ꝛ † primo not. diuersa sunt iurare rem meam esse, seu negatiue, rem tuam non esse.

1

¶ Secundo not. ꝙ aliqñ id quod inducitur, non prodest

2 agenti ad causandum exceptionem. ¶ † Tertio nota, ꝙ actio que non est orta a principio, aliquãdo oritur ex post facto. ¶ In glo. super ver. actio. in prin. Ista solutio non placet Bar. ratio quia actio in factum, non datur vbi cõpetit alia specialis: vt. l. quoties. ff. de prescrip. ver. ff. l. iij. ff. ex hoc edicto. ff. nau. caup. stabu. Sed primo ista glo. presupponit, ꝙ habebat publicianam, que est specialis, igit.

3 ¶ † In cad. glo. ibi, sed an possessori. ꝛ ideo quia ad causandum publicianam sufficit esse fictam traditionem: vt l. siue autẽ. ff. ideo. ff. de publi. Sed istud non placet Bar. quia nullo modo competit publiciana. Requiritur ergo traditio. Nec obstat, qõ dicit glo. quia negatur iuramentum trãsactioni equiparari: sed retẽtio, que fit in transactione, non habetur pro traditione: vt. l. si pro fundo. C. de transac. igitur. Item equiparatur sententie. Sed per sententiam inducitur translatio dominij per fictam traditionem: igit. Nec per iuramentum: vt in gl. d. l. si pro fundo. C. de transact. ¶ Et ad intellectũ. l. si quis pro fundo. Aduerte: quia non probat ꝙ retentio non causat translationem dominij. ꝛ hoc per. l. ij. de euic. vbi simile habetur. Preterea ideo ibi non tenetur de euictione: quia transactio fuit hoc modo concepta. f. des mihi illum fundum: ꝛ ego dabo quicquid iuris habeo: nũquid tenetur de euictione? vt. l. qõ si in venditione. ff. de bere. vel act. ven. ꝛ non sequitur illud, qõ Bar. hic dicit: non habet regressum de euictione: ergo retentio habet vim trãslationis dominij. Et ad illud quod dicitur de sententia: quia fuit pronunciatum rem esse petitoris: ꝛ sic concluditur cũ glo. per regulam. l. claudius. ff. de cõtraben. empt. Quia eo casu quo quis facit aliquid, propter quod esset transferendum dominium, ꝛ non transfertur: quia forte non erat dñs: tunc transfertur possessio. Sic in casu isto: quia si fuisset dominus transtulisset dominium: ergo saltim debet transferre

4 titulum publiciane. ¶ † Et per istud principium terminatur vna questio ſm doct. Pone quod egi contra te rei vendicatione. Ulterius ꝙ fuit facta executio. Pone ꝙ ista recedit a me, ꝛ peruenit ad te: an autem possum agere contra te actione in factum ex sententia? In hoc fuerũt opiniones. ꝛ dicit Bar. ꝙ sic. arg. istius text. quia iuramẽtum ꝛ sententia equiparantur. Preterea ex sententia oritur actio in factum. Alia est que dicitur officium iudicis. Sed cõtrarium tenet in. l. permiseri. ff. species. de acqui. pos. vbi dicit, condemnatus restituendo rem, est omnino liberatus. Adeo ꝙ quamuis postea peruenit ad ipsum, non potest agi contra ipsum. Et probatur per glos. in. l. Pomponius. ff. fi. ꝛ habes. ff. de pig. ꝛ. in. l. Claudius, in fi. glos. magne. qui pot. in pig. ha. ff. l. fundus. ff. creditor. ff. de pig. ꝛ que sit verior opi. Et dic, ꝙ videtur verior opi. que est in. d. ff. species. arg. l. inter Castellianũ. ff. de arbi. sumpto argumento a sententia arbitri ad sententiam iudicis. Sed ad hoc posset responderi: qꝛ ibi arbitrator mandauit illos fines seruari, ꝛ in tractum futuri temporis. igit. Pro Bar. facit idem, quod ipse Bar. in. l. adulterium. de adul. not. Sed tenẽdo opi. Bar. in. d. ff. species, que est verior. ꝛ respondet, ꝙ non est ex titulo sententie, ꝙ muri nõ reficiant: quia hoc esset ex dispositione iuris cõis: vt. l. sacram. ff. mutui. ff. de rer. diui. ꝛ pro opi. Bart. in hac. l. facit iste text. ꝙ adhuc potest agi cõtra ipsum, si semel restituit: ꝛ postea ad eum peruenit. Non obstat iste text. quia oritur actio in factum: qꝛ per prius non fuerat orta, per. l. j. ff. interdictum. j. vnde vi. Et concludo per glo. in. c. querelam. ꝛ c. commissam. extra de elect. dicendo sic, ꝙ aut ista res restituta est statim reuersa ad ipsum restituentem: ꝛ tũc oritur ista actio in factum: vt. l. non videt omissa. de acq. pos. aut fuit reuersa ex interuallo: ꝛ tunc sit vera opi. Bar. posita in. d. ff. species. ¶ Sed quid est, si est dñs, qui tradidit rem: ꝛ tunc sibi competit rei vendi. vt. l. Pomponius. ff. si iussu. de acq. pos. Aut ille, qui tradidit non erat dñs: ꝛ tũc competit mihi publiciana. ꝛ hoc per gl. in. c. querelam. de offic. delega. ꝛ in. c. commissa. de elect. Et predicta habent locum in actione real. Sed quid de actione personali: et de hoc in. d. l. Pompo. ex his. de procu. de quo etiam per

5 doc. in. d. l. permiseri. ff. species. de acq. pos. ¶ † Nlo. ꝙ iuramentum super principali prestitum, extendit ad accessorium. ꝛ istud verum in iuramento partis. Sed quid in teste, an iuramentum super principali re, extendatur ad accessoriam? ꝛ dic per Jnno. in. c. fi. de confes. ꝛ in. c. pastoralis. extra de except. ꝛ in. c. inquisitionis. extra de accusa.

6 ¶ Ulterius † iuramentum equiparatur sententie: vt. l. ij. ff. eo. ꝛ sic facit iste text. nunquid si reus conuentus ad fundum: ꝛ probaui rem meam: an cõsequar fructus? ꝛ certe sic: vt per Jnno. extra de restitu. spolia. c. ex conquestione.

7 Item facit, † nunquid quando reus probat dñm se esse, an debeat fieri super hoc declaratoria: iste text. facit ꝙ sic per Jnno. in. d. c. ex conquestione. tenet ꝙ sic Postien. tenet contrarium. ꝛ Bal. hic examinat istum articulũ. ꝛ tractaui in. l. Pomponius. ff. fi iussu. de acq. posse. Ideo hic

8 non curo. ¶ † Nlo. ꝙ tantum durat illud, quod inducitur per presumptionem, quantũ id quod per veritatem. Se-

9 cundo no. iuramentum haberi pro veritate. Tertio † no. ꝙ ad saluandũ intentionem agentis: ꝛ ne incidat in periurium impropriantur verba. ¶ Nlo. ꝙ verba partis iurantis non solum impropriantur ad euitandam penam periurij: sed etiam ad inducẽdam plenam probationem: licet secus in verbis testis. extra de testi. ꝛ plene dixi. ff. tit.

10 proximo. l. ij. ff. appellata. ¶ † Arguitur ad vnã questionem. Pone ꝙ dubitetur an emphyteosis duret: vel qualiter emphyteota teneat: ꝛ sic de qualitate. Iste text. fact. ꝙ presumatur, ꝙ vsq; ad vitã: quia sicut in vsufruc. quia acquiritur per iuramentum vsq; ad vitam: vt hic, ita in emphyteota. Sed in contrarium facit: quia attẽditur id quod consueuit fieri: sed consuetũ est, ꝙ prestetur vsq; ad quartam vel quintã progeniem. igitur. ¶ Preterea facit: quia sicut pactum presumitur reale: vt. l. ait pretor. ff. de vendendo. ff. de pact. Sic in iuramẽto: vt. l. qui iurasse. ff. fi. j. eo. igitur. ¶ Sed do. Bal. aliter distinguit: qꝛ debet attendi iuramentum ꝙ tu iurares, ꝙ emphyteosis erat tibi concessa vsq; ad tertiam vel quartã progeniem: ꝛ tũc si simpliciter iuratur: videt iurare ſm quod delatum est.

¶ Preterea ipsum iuramentum debet interpretari ſm votum deferentis: vt. l. ait pretor. ff. fi. cum. l. seq. ff. ¶ Sed si defero, ꝙ tu iures, an cõcessa fuerit in tertiam vel quartam: ꝛ tunc si iuras, presumitur ꝙ iures ſm quod detuli. Aut iuramentum defertur simpliciter: ꝛ tũc presumitur, ꝙ vsq; ad tertiam progenerationem, attenta cõsuetudine: vt in auth. de non alie. ff. emphyteosim. Et hec habeãt locum in emphyteosi ecclesie. ¶ Sed quid in emphyteo-

11 si priuati? ꝛ † dic ꝙ licitum est argumentum de locatione ad emphyteosim: vt. ff. adeo. instit. loc. ꝛ. l. j. C. de iure emphyt. Sed locatio presumitur facta ſm quod consuetum est fieri: vt. l. excepto. ꝛ ibi glo. ꝛ Bar. C. loca. Ita ꝛ emphyteosis. Preterea fendum cõcessum: in dubio presumitur concessum ſm qualitatem ipsius feudi. Ita in emphyteo. Sed clarum, ꝙ in emphyteosi priuati consuetudo est, qꝛ conceditur in perpetuum: igitur. Ita decidit Butl. in. l. male. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. ꝛ in. l. j. si ager vecti. vel emphy. pe. ꝛ hoc niſi consuetudo esset in contrariũ. Item facit idem quod dicitur de vsufructu: vt. ff. finitur. institu.

12 de vsufruc. ¶ Sed † quid si dico, me prescripsisse emphyteosim? ꝛ dic ꝙ duraret tantum quantum duraret, si contracta fuisset per contractum: vt dicit Bal. se consulmisse in. l. j. de iure emphy. ꝛ in. c. j. de feu. dato. Aliud notabile

13 ꝙ impropriantur verba ꝛc. ¶ † Et facit ad aliud. primo ꝙ ad saluandũ mentem libellantis impropriãtur verba. facit. l. si quis intentione ambigua. ff. de re. dub. ¶ Preterea dicit Bar. si dico de dominio: intelligit de directo. Pone ꝙ quis libellauit de dñio: ꝛ tũc verba impropriãtur, vt saluetur intentio libellantis, de quo vide per Bar. in. l. si mater. ff. actiones. vel. ff. eadem. de excep. rei iudic. ꝛ per. d. Bal. in. l. si testamẽto. de condi. insti. ꝛ in. l. cum res. de prob. ꝛ tenet Bar. hic. Et ad euitandam periurij penam ꝛ concordiam inducendam, verba debẽt impropriari: vt hic, ꝛ in. l. eius qui. ff. titu. i. Et ad aliud quando quis iurat sibi deberi vsumfructum in re, in qua proprie non

cadit

cadit vsusfructus:& sic in penam periurij incidit, sed non est verū:qz ille, qui iurat, nescit distinctiones iuramenti.
14 ¶ Et sic not.qꝫ † error iuris excusat a pena periurij. de quo per cano.in.c.homines falsum iurāt.gl.iij.q.v. ¶ In
15 tex.ibi,sed si de hereditate.†No.iuramentum habet vim veritatis.Ad idem in.l.nō erit.§.dato.ff.eo. ¶ Item no.
qꝫ iuramentum habet vim sententie late precedentibus
16 plenis probationibus. ¶ †No.sentētiam declaratoriam non facere ius quo ad omnes:sed tantū quo ad litigātes.
17 ¶ No.qꝫ sentētia†lata in iudicio vniuersali,siue iuramētum super eo prestitū,mandet executioni in rebus postea
18 possessis. ¶ †Ultimo no.ex fi.cū.l.seq.qꝫ eo casu quo sententia lata inter plures:nō preiudicat,nec prodest extraneis:eodē casu nec illis iudicij acta seu probationes preiudicant aut prosunt.Ita tradit Innoc.ex hac.l.extra de testi.c.causam que.& Bar.refert in.l.cū lite mortua.ff.iud.sol. ¶ In gl.super ver.ideoqꝫ.de quo dixi in.l.ij.ff.e.Sed
19 qñ iuramentū est prestitū formiter aut informiter. ¶ In gl.super ver.†probatū.& allegat pro singulari,vez,qꝫ solū ex cōfessione & iuramēto oritur actio.Intellige de cōfessione iudiciali,non aūt extraiudiciali.Patet qꝫ nō oritur obligatio:vt.l.Publia.ff.depo.igit.Sed hoc limitat:nisi ista sit geminata:tūc habet vim cōfessiōis iudicialis fm Bar. in.l.cū scimus.de agric.& censi.lib.x. ¶ Item limitat,nisi ista confessio extraiudicialis haberet clausulā guarentigie:qz tūc oritur actio:qz cōfessio,que habet in se clausulam guarentigie,habet vim cōfessionis iudicialis:vt dicit Bal.in.l.sicut maiores.de rep.her.igit. ¶ Item limitat nisi super ista cōfessione extraiudiciali apponat iuramētum:qz tūc oritur actio:vt no.gl.i.q.vij.quoties cordis oculus. ¶ Et pro hoc obtinui vnā questionem. Quidā agebat ex confessione extraiudiciali.Aliqui tenebant,qꝫ non poterat agi ex tali cōfessione:qz nō oritur aliqua actio.igit. Sed contra ego dixi,qꝫ non est verū:qz oritur ex geminata confessione. ¶ In gl.in ver.si cū de hereditate. de hoc in
20 Lictus fustiū.ff.de bis qui no.infa.& per Bar. in.l.infamē. de publi. ¶ Et ad vltimū no.quero, † an iuramentū habeat executionem paratā:Bar.in.l.ij.dixit qꝫ sic.& Bald. in.l.j.de ber.act.Sed quid in iudiciali?& Bar. respondet qꝫ sic.& Bal.tenet idem in.l.j.de execu.rei iudi. ¶ In hoc aduerte:qz habet executionem paratā.s.qꝫ nulle probationes admittūtur.Sed an habeat executionem paratā, quo ad hoc,vt non expectet sententiam declaratiuam:et certe non:quia confessio facta post litem contestatam, nō habet executionem paratam:imo requirit sentētiam declaratoriam:vt habetur in.l.proinde.§.notādum.ad leg. Aquil.& l.qui Stichum.de confes. Idem in iuramento. ¶ Preterea probatur per tex.in.l.iusiur.& ad pecu.§.pe.

Summarium.

1 Iuramentum, an sit probatio plena?
2 Publicianā, qꝫ ille bz, q obtinuit in vniuersali iudicio.

1 IDem est. ¶ No.ex isto tex.qꝫ iuramentum habet vim probationis.de hoc an sit probatio plena,vel non: de hoc dixi in.l.non erit.§.dato.ff.eod.Et sunt opi.de quo in.l.non verisimile.ff.quod met.cau.tenent,qꝫ si sit probatio facta in vno iudicio inter duos, non prosit, necꝫ noceat alij.ita no.hic. ¶ In glo.in ver.idem est.No.
2 qꝫ†ex vniuersali iudicio,in quo obtinui, habeo publicianam ad consequendum illas res, que non sunt mihi tradite.Pro hac facit.l.cum sponsus.§.is cui.de public.

Summarium.

1 Iuspatronatus in se est indiuisibile.
2 Acta inter alios,an prosint extraneis, quo ad qualē presumptionem.
3 Iuramentum ab alio delatum,nō prodest extraneo: nisi quo ad qualem presumptionem.
4 Iuris sui conseruandi causa,potest quis petere vt alius deliberet ius suum.
5 Rei vendicatione contra vnum si duo agant:& alter deferat iuramētum,oritur presumptio pro altero:& ibi quid prodest dicta presumptio.
6 Iuramentum in defectum probationis, qꝫ deferatur habenti duas presumptiones.
7 Probantium se dños si vnus ex eis vltra id habeat etiā presumptionē pro se,qui habet presumptionē obtinebit.
8 Portio deficiens,quando accrescat socio.
9 Jus accrescendi, an habeat locum in legitima filiorum?
10 Iuramentum delatum alicui super etate, qꝫ quo ad aliū faciat qualemqualem presumptionem.
11 Confessio facta interrogationi,an quis sit heres,qꝫ faciat qualem presumptionem.

SI duo patroni. ¶ Exclusio vnius ex patronis e iuramento proueniens, non prodest alteri patrono,quo ad successionem: licet faciat qualem presumptionem pro eo, qui se insolidum pa-
1 tronum dicit.b.d. ¶ †Not.qꝫ licet iuspatronatus in se indiuisibile sit: vt.l.quedam mulier.dicitur res diuisibilis.
2 ¶ Secundo not.†qꝫ acta inter alios prosunt alijs extra-
3 neis,quo ad qualem presumptionem. ¶ Tertio †no. qꝫ iuramentum ab alio delatum,nō prosit extraneo, quo ad plenam probationem:prodest tamē quo ad qualemqualem presumptionem.qō.ff.ponderabitur. ¶ In gl.super
4 verbo,alteri.ibi,sed qualiter,†No.quo ad conseruationē iuris sui,potest quis petere.vt alius deliberet ius suum. de quo per Jnno.in.c.cum querela.extra de electio.& hec habent locum in petitorio:sed quid in possessorio? dic vt habetur in.l.j.C.de Carb.edi.vbi de hoc videtur casus.& plene ibi dixi. ¶ In glo.super ver.iurasse.q̄ incipit,ar.ff.
5 quemad.ser.amit. Ex hac glo.†potest inferri ad practicā: duo agunt rei vendic.contra vnum:& vnusquisqꝫ dicitur dūs insolidum:& vnus ex istis detulit iuramentum reo:& iurauit:qꝫ tunc presumptio est pro altero. ¶ Et si queratur,quid operat ista presumptio? dic qꝫ hoc operatur: qz ista presumptio facit transire onus probandi in eum:vt.l. fine possidetis.de rei ven.vbi si presumptio nō esset, oporteret probare dūm me esse:vt.l.pen.& fin.C.de rei vendic.
6 ¶ †Sed quid si habeo vnam presumptionem, quo casu non defertur iuramētum in defectū probationis: vt.l.ij. ff.j.ff.de mino.& l.j.C.qui & aduer.quos. Sz si habeo duas presumptiones,que faciūt semiplenā probationē: vt.l.ij.
7 §.etas.de excus.tut. Jgitur iuramentū deferr. ¶ †Item resultat alius effectus, qꝫ si sumus duo, quorum quilibet dicit se esse dūm insolidū: & quilibet probat per duos testes:qꝫ presumptio operatur, qꝫ ille qui habebit presumptionem obtinebit in causa. Quia sola presumptio est sufficiens ad causandum victoriam.Et probat ex gl.ff. circa fin.Probat istud in.c.licet causam.extra de prob.& Bar. allegat in.l.ff duo.ff.vti possid. ¶ In ea.glo.ibi, ipso iure.
8 Ex qua not.ad illud,† qꝫ portio deficiens accrescit socio. Limita,qꝫ est verum,quādo deficit ipso iure:secus si ope exceptionis.Ita singulariter limitat istam glo. Sed nūc muto consilium: quare non probat: quia imo deficiebat ipso iure.& probatur sic:quia iuspatronatus tollitur nuda conuentione:vt.l.ff.de iurepatro. sed iuramentum habet vim conuentionis:vt.l.qui iurasse.in fi.ff.eod. igitur. Jdeo videtur mihi, qꝫ vera sit opinio Jaco.Bal.qꝫ imo accrescat alteri patrono,per.d.l.j.& intellige aliter istum textum,q̄ glo.& supplet ibi,nec sz heredi patroni. et ita teneo contra omnes per dictam rationem.Tamen retē-
9 ta † communi opinione doct. potest inferri ad aliam. Et primo,an in legitima filiorum habeat locum ius accrescendi:de quo dixi in.l.j.C.quando non peten.par.& sic limitatur illud,quod ibi dicitur arguendo de legitima filij ad legitimam patroni. quod est verum, quando deficit ipso iure,vel ope exceptionis.qō not.singulariter. ¶ In
10 glo.super†verbo,vlterius. Jste tex.facit ad questionem, quidam dum deferretur sibi iuramentum de etate, iurauit se maiorem. Modo alius vult agere contra eū vigore istius iuramenti, qō tale iuramentum non prodest quo ad plenam probationem:sed quo ad qualemqualem
11 presumptionem. ¶ †Item facit ad ea,que habentur in.l. fi.de interrog.actio.vbi dicitur, qꝫ confessio facta, quem non esse heredem &c.nō probat.ff.plene,sed facit qualemqualem presumptionem. Jta limitatur singulariter.

§. Iul. ait.

¶ Iuramentum effectum prescriptionis consummate tollit: inceptā autem prescriptionem interrumpit. b. d. fm lect. positam hic in glo. ¶ Vel sic licet actionem ex prescriptione quesierim, nihilominus ex iuramento alia queri potest. b. d. ¶ Vel sic. Actio quesita ex iuramento potest per prescriptionem duplicari. b. d. ¶ Vel sic. Iuramentum quo ad effectum tēporalem actionem perpetuant. b. d. ¶ Et fm vnum intellectū facit ad illud, qđ habeť in. l. nam ꝛ postea. §. si is qui tēporali. ſ. qꝫ perpetuat temporalem actionem, nō ipso iure, sed ope exceptionis. Et sic facit qꝫ pscripto iuramēto non tollit ipso iure: sed ope exceptionis. ¶ In glos. super ver. prescriptionem. ꝛ dic fm istum intellectū. Facit ad qđ habetur in. d. §. si is qui tempozali. ſ. qꝫ ille. §. habebat locum in iuramento iudiciali: licet contrarium ibi tenuerim. Ita iste tex. declarat illum singulariter.

Summarium.

1 Probatio, qꝫ non admittatur contra id, quod decisum est iuramento.
2 Probatio super eo, qđ iam est probatum, non admittit.
3 Interrogatio, qꝫ non admittitur super eo, quod iam est responsum.
4 Testis dictum deponentis extra articulum, an probet?
5 Testis interrogatus, si deponit, qꝫ est infamis, qꝫ valeat eius dictum.
Quid si sponte dixerit se infamem?
6 Testis, qui dicit se infamem: an puniri possit?
7 Articulus, si dubitatur, an sit pertinēs ad causam, qꝫ iudex debeat admittere cū ptestatiōe, si fecerit ad causam.
8 Testis productus per vnam partem, poterit dicere veritatem pro alia parte.
9 Iuramentum prestitum super furto, quando tollat condictionem furtiuam.
10 Sententia lata super indicio ciuiliter moto, an preiudicet iudicio ciuiliter mouendo?
11 Minor iurans non venire contra contractum: an possit beneficio restitutionis in integrum venire?

§. Idem Iulianus scribit.

¶ Iuramentum super facto prestitū negatiue tollit oēm actionem ex eo descendentem. Item nō debet iudex admittere probationem contra id, quod semel iuratum est.
1 b. d. ¶ † Ido. qꝫ nō admittit probatio aliqua contra id, qđ
2 iam iuramento decisum est. ¶ † Scđo no. fm aliū intellectum, qꝫ nō admittit probatio super eo, qđ iam est pro-
3 batum. ¶ Tertio no. † nō admittit interogatio super eo, qđ iam est responsum. Ad hoc. C. de iur. cal. l. fi. §. qđ ob-
4 seruari. in glo. ¶ In glo. que incipit, † ꝛ not. qꝫ testis. Ad hoc facit alia glo. in. l. fi quis libertatem. ff. de peti. here. ꝛ alia in. l. si quis mōetanea. C. qui. legi perso. de hoc habent casum Lano. in. c. de testibus. extra de testib. Bart. autē hic, sic dicit: qꝫ aut iste testis iurauit deponere super contentis in articulo? ꝛ tunc si deposuit extra, nō valet dictum suū. Ratio: q? non iuratus non potest deponere: vt. l. iurisiurādi. C. de testi. igitur dictū talis testis nō iurati, non valet. Quia aut iurauit dicere veritatem super tota causa? ꝛ tūc si deponit extra articulos. ſ. qui sint de causa, valet: q? veritas. Et probat per Spec. in tit. de teste. §. sequitur. ver. illud. vbi plene dicit. Et hec theorica probat per casum in. c. cū dilecti, extra de accusa. Tu dic latius. ꝛ sic aut iurat dicere veritatem super cōtentis in articulo? ꝛ tunc si dicit aliquod extraneū. ſ. extra illū non valet: vt. d. l. iurisiurādi, aut deposuit super aliquo separato: ꝛ sic super accessorio? ꝛ tūc valet; q? iuratus super principali iurat super accessorio. ita no. Jnno. in. c. fi. extra. de testi. ꝛ c. pastoralis. de excep. ꝛ in. c. inquisitionis. de accusa. ꝛ idem Spec. in. d. ti. de teste. §. i. vſ. sed qđ deposui. ꝛ d. ver. illud. ꝛ probat per. d. l. sed ꝛ si possessori, in fi. ff. eo. Aut iurat dicere super tota causa: ꝛ tūc si deposuit aliquid extraneū, non valet: vt. d. l. iurisiurandi. Aut deposuit super aliquo pertinenti ad causam? ꝛ tunc valet: ita colligo ex dictis Spec. in. d. ver. sed qđ deposui. ꝛ d. ver. illud. ¶ Sed quid si aliquis articulet, qꝫ quis debet. g. ꝛ produxit testes: et
vnus testis dicit, qꝫ est verū, qꝫ sibi mutuauit. g. sed postea testis dicit, qꝫ fecit pactum de non petēdo? an valeat istud dictū talis testis? videť qꝫ non valet per dicta iura. ff. allegata. ꝛ Bal. posuit in. l. peremptorias. C. sen. resc. non pos. ꝛ tenet contrariū per no. per Jnno. in. d. c. pastoralis. ꝛ d. c. inquisitionis. Sed dic aliter, qꝫ aut istud pactū videtur inesse obligationi: quia iuramentum prestitū super principali trahitur ad accessoriū, fm no. per Jnno. in. d. c. pastoralis. ꝛ Spec. in. d. ver. illud. Et ratio: q? officium testis est deponere plene super facto. igitur. vt. l. Lucius. ff. de infa. Aut istud pactū de non petēdo est factum ex interuallo? ꝛ tūc fi iurat deponere super cōtentis in articulo? ꝛ tunc non probat: q? deponit non iuratus, per. d. l. iurisirandi. Si autem iurauit dicere veritatem super tota causa? ꝛ tūc valet: q? iuratus deposuit. Ita no. Spec. in tit. de teste. §. i. vers. quid. ¶ Ex quibus habes qualiter debeat intelligi iuramentū testis: vt ponit Spec. in. d. vers. illud. Sed quid si deponit aliquid extraneum ad causam? non probat. Sed quid si deponit super aliquo, qđ est adminiculum ad causam: puta quis agit super possessorio recuperande: ꝛ testis deponit, qꝫ ille qui deiecit erat dōs: an valeat dictū? videť qꝫ non: q? istud est extraneū a causa. ergo tanqꝫ nō iurati, nō valet dictū suum: vt. d. l. iurisiurādi. Sed Bar. tenet contrariū, ꝛ allegat Jnno. in. c. i. de ordi.
5 cog. Sed debuit allegare in. c. i. de resti. spo. ¶ † Sed qđ, si testis deponit ꝛ interrogatus, si est infamis, dicit qꝫ fic: an valeat dictū suum? ꝛ certe sic, per. c. i. extra de excep. de quo vide in. c. cū causam. extra de testi. Spec. latius in tit. de teste. §. iam de interrogatoriis. ver. Legiste. in auc. de testi. §. si non dicaſ. ¶ Sed quid si testis non interrogat. sed ipse spōte dicat, qꝫ est infamis, vel inimicus: an emittit depositionem? Jnno. dicit qꝫ debet deponere per. c. inquisitionis. extra de accu. ꝛ idem tenet Bar. in. l. decē. de ver. obli. ꝛ Bal. idem in auc. si dicaſ. de calum. Et ratio: q? presumitur dixisse in fraudem depositionis. Spec. tenet cō-
6 trarium in tit. de teste. §. i. ver. quid si testis. ¶ Sed qđ si iste testis, ita dicēs se infamem: an possit puniri per iudicem, coā quo deponit? Et quid si probaſ per aduersariam partem, qꝫ sit infamis? de quo vide per Lano. in. c. fi. extra de ordi. cog. ꝛ in. c. fi. extra de confeſ. Specu. ponit hic in. d. tit. in. §. i. ver. hoc autem sciendū. vſq; ad vers. sed quid est. Bar. in. l. ij. §. hoc edicto. de adul. ꝛ Bal. in. l. mer-
7 calem. C. de cōdi. ob tur. cau. ¶ † Sed quid si dubitēť, an iste articulus sit pertinens ad causam, vel non, an iudex teneatur admittere cū hac protestatione, si fecerit ad causam? ꝛ certe tenetur admittere. Ita dicit hic Bar. de quo per Lan. extra de offi. deleg. c. cū contingat. ꝛ. c. per tuas. extra de fimo. ꝛ in. l. ad probationem. de probat. ¶ Bart.
8 dicit vltra predicta, † qꝫ ēnis testis producatur per vnā partem: nihilominus dicit veritatem pro alia parte. ti. j. c. episcopus. iij. q. ij. c. hortamur. ¶ In glos. super ver-
9 bo, condictitia. sol. † hic per exceptionem, ibi ipso iure. Lectura ista esset falsa: quia esset ponere legem verbis, non autem rebus. contra. l. fi. C. commu. de leg. Preterea non est differentia, an actio tollatur ipso iure, vel ope exceptionis: vt. l. nihil interest. ſ. de reg. iur. Ideo gl. trāsmut ad secundam lectu. Ista secunda lectu. potest esse bona, ꝛ tertia lectura. Ratio differentie est: quia quādo tranſigo pro furto: tunc reus videtur confiteri se furtum fecisse quare ex transactione non tollitur condictio furtiua. Et qꝫ videatur confiteri, patet in. l. quoniam. ſ. de bis qui notā infa. Sed ille, qui iurat, omnino negat. igitur. Jn ista tertia potest esse locus. ¶ Bar. autem dicit, qꝫ aut fuit iuratum specialiter super furto? ꝛ tunc remanet cōdictio furtiua. Aut iuratus fiue pronunciatur super furto generaliter? ꝛ tunc tollit condictio furtiua, ꝛ actio furtiua: vt hic. Vel dic licet Bar. non dicat, qꝫ secūda solutio potest esse bona: quia in. d. l. si pro fure, fuit transactum ibi super vna re tantum, scilicet, super actione furti: non autem pronunciatum: igitur: vt. l. si de certa. C. de transact. Sed hic fuit pronunciatum generaliter: igitur. Et in hoc verbo decidit ur: vt probatur in. l. inter omnes. §. hec actio. ſ. de furt. Sed ibi tex. vult, qꝫ fuerit transactum: igitur. ꝛ qꝫ in. d. l. si pro fure. solum agebatur actione furti: non autem de condictione furtiua. Probatur in. d. l. si pro fure. in damni: igitur. Quia illud dicitur damnum, quod est diminutio patrimonij. Quia fur non patitur damnum, quando res
subtracta

subtracta condicitur ab ipso:igitur. ¶ Iste textus indu-
10 citur ad questionē, † an sententia lata super iudicio ciuiliter moto, preiudicet iudicio criminaliter mouēdo: Iste text. facit in argumentum. Aut fuit pronunciatum super facto negatiue: & tunc ista sententia videtur obstare. Aut fuit pronūciatum super iure tantum. i. super illa actione, que intentatur: & tunc nō preiudicat: vt. l. queritur. de excep. rei iudi. Ista questio est multum dubia: de quo vide per Dy. in. c. nullus pluribus. de reg. iur. lib. vj. Ly. in. l. j. C. qñ ciui. ac. & Bar. in. l. i. §. hoc edicto. ī. vi. bon. & per glos. & docto. in. l. ex morte sumpta. ad leg. Aquil. ¶ Item fa-
11 cit † iste tex. ad aliam questionem. Minor iurauit se nolle venire cōtra contractū ratione minoris etatis. Pone. q̄ non potest renunciare suo beneficio restitutionis: vt. l. si intra. C. de in integr. restitu. ¶ Item pone, q̄ non minor iurat contra contractū, non posse venire: vt in authen. sacramenta puberū. C. si aduer. vendi. Qui tex. dicit q̄ contractus super quo iuratum est, non potest rescindi. Dyn. consuluit super ista. q. q̄ ad hoc, vt minor non rescindat talem contractum, q̄ debet certiorari, q̄ beneficium restitutionis ipsi cōpetit: quia si ignorasset posset rescindere talem contractum super quo iuratum est per minorem. Iunquid autem habeat locum illa authē. etiam si non fit certificatus? Dy. super hoc consuluit: vt refert Bart. in. l. sciendū. de verb. obliga. qui tenet, q̄ debet certiorari: sed Bar. hic tenet contrarium. Et primo per istum tex. quia ille, qui iurat super facto, iurat super omni: igitur. Ita si iuratum est super contractu. Preterea contra Dyn. tex. in. d. authen. non facit mentionē de certioratione: igitur non debemus addere: vt. l. de precio. ī. de publi. Sed Ly. in. l. ij. tenet Dy. preceptorem suum. Bal. in. l. j. C. eo. dicit se consuluisse: & tenet opi. Bar. & hac ratione: quia eo ipso, q̄ minor iurat videtur esse maior: vt in. c. in alijs. de iudi. lib. vj. & hoc tenet glos. in. l. ij. C. de rescind. vendi. igitur nō potest cōpetere, tam q̄ maiori. & sic nō excluditur ex renunciatione: sed q̄ fuit factus maior. Sed in. l. ij. C. de rescin. vendi. dicit aliter: q̄ aut iste minor contraxit cum authoritate curatoris, & iurauit: & tunc non est necesse, q̄ certioretur: quia sciētia curatoris dicitur esse scientia minoris: vt. l. si pupillus. ī. de acquir. hered. Sed clarum, q̄ ille qui semel scit amplius certiorari non debet: vt. l. i. de act. emp. Aliquando iurat sine authoritate curatoris: & tunc fit vera opi. Dy. Sed ista opi. est vera de equitate: quia pupillus & mulier & rusticus presumuntur ignorare ea, que iuris sunt: vt. l. regula. de iur. & fac. igno. Sed quis non presumitur renunciare iuri, quod non scit sibi cōpetere: vt. l. nec nos. de capt. & postlimi. Preterea iuramētum nunq̄ trabitur ad illud ius, quod minor ignorabat sibi competere: vt cap. pe. & cap. ad nostram. de iureiur. facit. l. si. ī. ad municip. Igitur istud iuramētum nō trabitur ad illud, quod ipse ignorabat sibi competere. Nec obstat. d. authē. sacramenta, quia ibi non fit mentio de certioratione: quia debet subaudiri, sicut dicimus in Velleiano. Sed glos. supplet: q: mulier non potest renunciare Velleiano. Sed glos. supplet, si certioretur: vt. l. si. §. j. ad Vell. Ita in ppo-
12 sito sed de rigore iuris est verior opi. Bar. & maxime propter illam rationem Bal. quicquid dixerint alij.

Summarium.

1 ☞ Juramentum habet vim contractus vltro citroq̄ obligatorij.
2 Posito vno ex correlatiuis, necessario ponitur aliud.
3 Contractum approbatū per me, non possum reprobare.
4 Verba non negauerim, prolata per Jurisconsultū, quādo affirmationem faciant? Et quid in parte.
5 Pactum an vestiatur ex iuramento: remissiue. Et vbi iuratur super contractu, q̄ duplex actio oriatur: nu. 6.
7 Juramentum habetur pro veritate ficte, & non vere.
8 Actio que oriatur ex cōtractu qui pro veritate habetur: & vere, non fit celebratus?
9 Actiones diuerse q̄ oriri possunt ex diuersis causis.
10 Juramentum, q̄ habeat vim rei iudicate.
11 Confessio facta pro vno, qñ qs teneat acceptare cōtra se. Instrumentum productum per partem, quando quis teneatur acceptare contra se.
12 Juramentum, an habeat executionem paratam?
Exceptio precij nō soluti, qñ opponi possit in executione.
13 Statutū, q̄ cōtra instrumētū guarētigie, nō possit opponi exceptio: an poterit opponi exceptio precij non soluti?
14 Dictio &c. q̄ significat ea, q̄ insunt de natura cōtractus.

§. Si quis iurauerit.

¶ Juramētum formiter prestitum parit actionē vtilem ex eo contractu, quem continet iuramentū: eo tamē tpe ille intentabil, que intētari potest, si ex contractu vere descendat. b. d. vsq̄ ad. §.

1 si quis iurauerit. ¶ † Nō q̄ iuramentum habet vim con-
2 tractus vltro citroq̄ obligatorij. ¶ Secundo no. q̄ † posito vno, ex correlatiuis, necessario ponitur aliud. Concord. C. de indic. vidui. l. fi. ī. de acceptil. l. fi. C. de cupiet. ex
3 luco d. apbn. l. j. lib. xj. ¶ † Ulterius no. q̄ contractum quē pro me approbaui, non possum cōtra me reprobare: imo
4 cogor contra me acceptare. ¶ † Ultimo no. ex fine. q̄ hec verba, non negauerim, responsiue prolata per Jurisconsultum, affirmationem significāt. ¶ Sed quid in parte? dubium est, & pendet ex. c. is qui tacet. de reg. iuris. lib. vi.
5 ¶ † In glo. super verbo, eum teneri. in princip. Et ex ista glo. Guil. vult, q̄ ex iuramēto pactum vestiatur: sed illud non examino hic: quia non est materia nostra. Sed dic vt hic in. l. si quis pro eo. ī. de fideiuss. per Bar. & per Bal. in. l. cum antea. C. de arbit. & in authē. sacramenta puberum. si aduer. vendit. & in. l. i. de oper. liber. & in. l. iuris gentium. §. quinimo. ī. de pact. & per aliquos moder. post Ang. in. l. j. de ver. oblig. per Jnno. in. c. nouit. extra de iudic. & c. cum veniss ent. extra de instit. & per do. Anto. in hospitali Canonistarum. scz in. c. cum contingat. extra de iureiuran. et
6 etiam Bal. ī. eo. in rub. ¶ † In ead. glo. in fi. Bart. latius concludit, q̄ glos. quia quando iuratur super contractu formiter: & tunc oritur duplex actio: vna ex ipso cōtractu, vt hic: alia est in factum. ī. eod. l. nam postea. §. iureiurando. ¶ Item oritur actio directa contra primum. Et inquantum Bart. dicit, q̄ oritur actio vtilis: arguitur: quia ex cōtractu, qui vere celebratur, orit directa: vt in toto ti. de actio. emp. Sed clarum, q̄ iuramētum habet vim ve-
7 ritatis: igitur † Ad hoc dic, q̄ habetur pro veritate ficte:
8 non autem vere, nisi aliter probetur: vt hic. ¶ † Ex quo not. q̄ quando ex contractu qui pro veritate habetur, celebratus cum in veritate non sit: oritur vtilis, non autem directa: vt hic, & ī. eod. l. idem Julianus. ¶ Et contra id, quod Bar. dicit, q̄ oritur actio in factum: arguitur sic: q:
9 † ex vna eadem causa nō potest duplex actio oriri, scilicet vtilis & directa in vna persona in eodem tēpore: quia impossibile est hoc esse: vt. l. si heres institutus. ad Trebel. Respondeo, q̄ non est verum ex ea causa: sed ex diuersa potest oriri directa & vtilis: vt dicta. l. si heres institutus. ¶ Ulterius op. contra glo. & Bar. ad id, quod dicitur, q̄ oritur in factū actio &c. quia aut volumus, q̄ fit actio generalis: & tunc non potest procedere: quia datur, vbi deficit alia. Sed hic non deficit: quia datur vtilis. igitur &c. Aut q̄ oriatur actio specialis: & tunc non potest procedere: quia vbi ius ciuile subuenit de actione, nunq̄ preter subuenit de alia: vt. l. j. §. j. ī. de publi. Probatur in. l. idem ait. §. j. ī. nau. caup. stabul. Sed hic ius ciuile prouidet de vtili: igitur. Nec obst. §. iureiurando. & tex. in. l. sed & si possessori. quia ibi iuramentū fuit prestitum informiter: igit oritur actio ex tali iuramento: sed hic fuit iuratum formiter: igit. Et teneo quicquid tenuit hic glo. Ita concludo. Bar. hic. & glo. in. §. si quis postulante. instit. de actio. vbi glo. fing. de iuramento formiter prestito. ¶ In gl. super
10 verbo, † teneri. ibi. l. euidenter. melius facit in. l. j. in fi. quarer. act. non da. s. q̄ iuramentum habet vim rei iudicate.
11 ¶ Et facit † an confessio facta pro vno, cogatur acceptare contra se? Et nunquid productio instrumenti pro vno, teneatur contra se acceptare? de quo vide per Bart. in. l. Aurelius. §. idem quesiuit. de liber. lega. & Bald. in. l. j. C. de confes. & in. l. ij. C. de donat. ante nupt. & in. l. j. §. editiones. ī. de edendo. & Jnnoc. in. c. cum olim. de sentib. ¶ Et
12 facit † iste text. ad vnam questionem, an iuramentum habeat executionem paratam, de quo in. l. ij. C. eodē. & dicit Bar. q̄ non. & allegat Spec. in ti. de execu. seu. in. §. fi. ver. idem pomit. Sed Spec. loquitur in executione sententie: non autem in executione iuramenti. & tenet. d. Specul. q̄

non solum: quia ista est dilatoria exceptio: ideo debebat opponi ante: vt. l. exceptio. ff. de proba. ¶. l. peremptorias. Sed dico, q̄ Bar. non bene vidit Spec. quia Specu. fuit sibi contrarius in titu. de except. in. §. dicto. ver. pone. Ad hoc allegat istum textum. §. Marcellus. ¶ ad istū. §. Bart. respondet, ideo non respōdeo. Contra omnes tenēt opi. Bar. hic. ¶ Bar. probat sic: quia ista exceptio precij nō soluti potest opponi in appellatione: vt. l. per banc. C. de tēpo. appel. Scōo videtur, q̄ esse possit in executore. Ang. tenet hic istam opi. Bal. in. l. peremptorias. C. sent. rescin. non pos. tenet contrarium: ¶ hac ratione: quia quādo debito: opposuit exceptionem soluti precij in exceptione talis traditionis: vt. l. hereditarias. C. de her. vel act. ven. in l. Julianus. §. offerri. de act. emp. Sed si de ista hypotheca non fuit cognitū in principali, potest opponi in executione: vt. l. si extante. §. Latinus. de exceptio. rei iudica. Sed in casu isto nō fuit cognitum de precio: ergo opponi potest in executione prima, eo ipso, q̄ ipse emptor petit executionem contra venditorem: ¶ nō soluit precium, est in dolo. Ergo in executione potest opponi exceptio doli: vt. l. satis. §. ex quadrante. de excep. doli. Postmodum in fine tenet cū Bar. ¶ dicit q̄ ista exceptio precij non soluti, non potest opponi in execu. q̄ est dilatoria. Igitur Bart. de Sal. hic tenet cōtra Bar. q̄ ista estyna de illis, que pōt opponi in execu. q̄ sunt multe, que opponunt in execut. que no. in. l. j. C. de iur. ¶ fa. igno. vnde tenet q̄ q̄ petitur, vt res tradat: ¶ exceptio oritur ex cōtractu, super quo iuratur: ¶ tūc potest opponi: vt. l. sed si patri. §. item si iurauero. ff. eo. Ergo multo fortius debet posse opponere exceptionem etiam in executione sententie. Aut ista exceptio fuit opposita: ¶ tūc potest: q̄ non perimit sentētiam: sed modificat. Ita dicit. d. Ant. in. c. cū Jo. eremita. extra de fi. instr. Pro quo facit. l. de in rem verso. §. j. ff. de vsur. ¶ l. quia. vbi exceptio nō perimit sententiā, semper opponi potest in executione: si declarat ipsam sententiā: vt probatur in. d. l. j. de iur. ¶ fa. ign. Sed ista est huiusmodi: igit. Preterea illa peremptoria, que cōcernit executionē, pōt opponi in executione: vt. l. si cū illud. j. de cōpen. ¶. l. ij. C. e. Sed ista est huiusmodi: igit. Preterea de hoc est casus in. l. fundus qui Lucij Titij. de rescr. ven. ¶ Preterea facit illud dictū Specu. q̄ illa ratione equitatis, qua potest oppomi, eadē ratione videt concedere, vt perēptoria, que modicat sententiā possit opponi in execu. vt in ti. de exce.

13 §. j. ver. sed an dilatoria. ¶ Sed † quid in instrumēto guarentigie, cui nō potest opponi exceptio fm formā statuti: nunquid possit opponi ista exceptio precij nō soluti contra tale instrumentū guarentigie: ¶ banc. q. Bal. ponit in l. ex predijs. C. de euic. ¶ in aut. preterea. de fideiuss. ¶ Ingl. super ver. soluerit. in prin. Simpliciter dic. q̄ aliquando debitor iurat rem dedisse pignori: ¶ tunc potest debitor agere pig. act. ¶ est necesse, q̄ probet sol. vt. d. l. j. de non nu. pe. ¶. l. j. ¶. ij. C. Aliquando iurat rem dedisse in pignus pro. x. que accepit: ¶ tunc si allegat solutio. non debet probare: vt. l. fin. C. de solu. ¶. l. j. C. de proba. Aliquando iurat dedisse in pignus pro. x. ¶ tūc necesse est probare ea. x. fore soluta ipsi debitori. Et pro hoc facit: quia istud verbum continet affectum: ideo affectus magis debet attendi.

14 ¶ Iste † tex. inducitur ad. q. de dictione ꝛc. quia significat ea, q̄ de natura ipsius cōtractus insunt. De hac dictione ponit Bar. in. l. Hallus. §. nunc videndū. de libe. ¶ posth. ¶ in. l. peculij. j. de nauti. feno. ¶. l. magis puto. §. si pupillus vsus. j. de reb. eor. Et nunquid oriat actio ex statuto, ¶ que actio oriatur: dicam in. l. j. j. de condic. ob can.

Summarium.

1 Fustigatus debet dicere causam fustigationis.
2 Periurus qualiter puniatur: ¶ quando quis non tenea tur seruare iuramentum.
3 Pactum nudum vestitur iuramento, saltem ad causandum iudicis officium.
4 Libellus accusatorius contra periurū, qualiter formet: ¶ Libellus etiam in criminalibus sufficit, quod presumptiue concludat.
6 Juramentum iudiciale non retractatur: licet quis velit probare contrarium.

Si quis iuranerit. ¶ Juransper principem, si in periurium incidit, fustigandus est. b. d. ¶ Glo. q̄ cum quis fustigat, dicenda est per fustigantem, causa fustigationis. Et hoc ad

1 inferendum metum aliis, ¶ monitionem. ¶ Ingl. super

2 verbo, impotune † iurare. in fi. Bar. hic, ¶ in. l. ij. C. e. pertransit ficco pede. Sed Ly. plene digit in. l. ij. Sed dic plenius: aliquando iurat quis per sacra illicita: aliquando per sacra licita. Primo casu, ¶ tali casu, puniri debet vltimo supplicio: vt in aut. vt non lugur. contra naturam. §. quoniam. de iura. cal. aut dic vt. xxj. q. j. c. si quis per capillos. Scōo casu quando per sacra licita: ¶ tunc aliquando iurat verum. Et tunc aut loquit de persona accessoria: et tunc punit pena falsi: vt. l. j. ¶. l. Lucius. de his qui no. infa. ¶ in toto tit. de fal. Aliquando loquimur de persona principali: ¶ tūc si iurat per Deum calore iracundie: ¶ tūc non punitur de iure ciuili: vt. l. ij. C. e. ¶. l. ij. de fals. Et ratio per l. quod calore. j. de regn. iur. Aliquando iuratur de libertate: ¶ tunc aut iuratur de preterito, vel presenti: ¶ tunc aut iuratur nullo deferente: ¶ tunc punitur pena extraordinaria tanq̄ incidens in stellionatū: vt. l. de periurio. j. de cri. stellion. Aut iurat parte deferente: ¶ tunc cum queritur, an puniat vt iuramentum retractet: ¶ tunc nō potest: vt. l. nō erit. §. dato. ff. eo. ¶ Fallit in tribus casibus, quorum duo not. in. l. admonendi. ¶. l. Titius. C. e. l. ij. Potest addi quartus: vt. l. ij. si iuramēto. j. de iurepatr. Aliquando queritur, an puniātur quo ad penam ciuilem: ¶ tunc aut queritur, an puniat pena ordinaria: ¶ tunc nō: vt. l. ij. C. e. Aut querit, an pena extraordi. ¶ tunc dic, q̄ sic: vt hic. q̄ probatur per locū a maiori, arg. tex. §. quoniam. in aut. vt non lugur. contra naturam. Aliquando iurat de futuro: ¶ tunc aut iurat facere illud, qō nullius interest: ¶ tunc talis nulla pena ciuili punitur: vt. d. l. ij. C. eo. ¶ si iuro non comedere carnes. Aliquando iurat in preiudicium alterius: vt promisi tibi aliquando per iuramentū: ¶ tunc aut iuratur super obligatione efficaci ¶ perpetua: ¶ tunc punitur iuxta formā. l. si quis maior. C. de transac. Aliquando iuratur super inefficaci: ¶ tunc licitum est non seruare: vt in aut. sacra. C. si aduer. vend. ¶. l. iuregen. §. pacta, que turpem. ff. de pact. ¶ in. l. nō est obligatorium. ¶ hec omnia habent locum, nisi quis periurat ex causa alege cōcessa: quia tunc est licitū venire contra iuramentū. De hoc nō habetur in iure ciuli. Sed Bal. recolligit in. l. ij ad excludendum. C. eo. ¶ plene in. l. fin. §. qui satisd. cog. ¶ per eundem in rub. ff. eod. ¶ cano. melius in glo. in. c. quemadmodum. de iureiur. ¶. xxij. q. iiij. quasi per totam illam. q. xxij. q ij. per totū. ¶ Et adde ad istos casus duos casus quos doc. addunt. Et primo quando quis iurat redire ad carcerem: de quo est glo. singu. in cle. pastoralis. de re iudic. ¶ in cle. quando nō est captiuus iuste. vt dicit Bal. in. l. manet seruus. ff. de neg. ge. Pro quo facit. l. postliminij. ius. la. j. §. captiuus. j. de capt. ibi. ¶ Secundo quis non tenetur seruare iuramentum, scz quando filius emancipatur, ¶ iurat prestare operas artificij sui: vt. l. pen. j. de obseq. ¶ hec habent locum de iure ciuili, scz de periurio. Sed que pena sit periurij de iure canonico: ¶ magime in clericis: dic vt habetur in. c. querelam. ¶ in. c. tua nos. de iureiurā. Que sit pena principalis periurij: dic vt in. xxij. q. v. ¶. ¶. xxij. q. j. c. qui sacramentum. Et inquantum allegauit

3 quis maior. † dico q̄ pactum nudum vestitur iuramēto, saltim quo ad causandum iudicis officium. ¶ Ulterius

4 qualiter † debeat formari libellus, quando quis accusatur de periurio: de quo per Bart. in. l. cunctos populos. de summa tri. in. C. Et an procedat iste libellus, peto talem puniri: quia periurauit: nunquid procedat libellus: ¶ dicit q̄ nō. Et ratio: quia videt eundem debere puniri contēnendo diuinā maiestatem, quo casu nō cadit aliqua pena ciuilis: vt. l. ij. C. e. Et dicit, q̄ debet dici sic: peto talē puniri: q̄ periurauit dolū in me committens. Sed iudicio meo non bene dicit: iste enim petit puniri pena extraordi. vt. d. l. j. de periur. Preterea sufficit, q̄ libellus concludat presumptiue: vt. l. oēs. §. Lucius. ff. de his qui not.

5 infa. Et sic Lyn. † extendit adhuc ad casum criminalem: vt. l. nec extra. C. de fal. ¶ Bar. in. l. Aurelius. §. Stichum. de libe. leg. ¶ sic Bart. non plene consyderauit. ¶ Item ¶

6 preteritū dici, de presenti, † vel de preterito: q̄ nō tenea tur

tur nisi in tribus casibus. Adde, q̄ semper iuramentum iudiciale non retractat, quando vult probare contrariū. Et probat: quia iuramentū ⁊ sententia equiparantur: sed sententia potest retractari: quæ autem trāsiuit in rem iudicatam, non potest retractari. Ita in iuramento, argumēto a simili, vt in c. fraternitatis. extra de frig. ⁊ do. An. in c. fi. extra de sponsa. Ita in iuramento, de quo est casus in l. duobus. §. fin. ff. cod. licet iudex possit repellere: vt. l. si duos. §. si quis iurauerit. ff. eo.

Quoties. ¶ Iuramentum veritatis non tenet libertus patrono remittere. b. d. ¶ In gl. super verbo, propter rem. Et ratio est: quia ille qui iurat de calumnia, iurat vt excludat a se dolum: sed filius, neq; libertus, debet presumere dolum in patre, nec patronus: q; pater ⁊ patronus debent videri persone sancte ipsis filijs ⁊ libertis: vt. l. liberto ⁊ filio. ff. de obsequijs.

Summarium.

1 Priuilegium concessum principali, an videatur cōcessum familie?
2 Mulier neq; causa testificationis, neq; causa iuramenti potest cogi venire ad iudicium.
3 Mulier quando iurat, ⁊ ad eum mittitur, quādo iurare debeat parte presente?
4 Priuilegio huius legis q̄ possit renunciari.

Ad personas. Personis egregijs, aut valetudine impeditis, iuramentum ad domū mitti debet. b. d. Et intelligo q̄ iste tex. nō potest loqui de iuramēto voluntario. Et top. C. de epis. ⁊ cle. l. iubemus. vbi iudex non tenetur ire ad domū alterius. Sed dic q̄ mittit notarium. ¶ In glo. super ver. egregias. † No. q̄ priuilegiū concessum principali videt concessum familie sue. de quo per Ly. Bal. in. l. j. ⁊. ij. C. de epis. ⁊ cleri. ⁊. l. j. de vxo. mil. de quo digi in. l. j. ff. ad Sillā. ¶ In glo. ead. † ibi, item de dominabus. Et facit specialiter. l. ij. §. si non valitudine. ff. si quis cau. ⁊ in. c. ij. de iudi. li. vj. vbi mulier neq; causa testificationis, neq; causa iuramēti, non potest cogi venire. Et q̄ persone debeāt mitti ad domū: dic, vt. l. ciues. j. de testi. ⁊. c. qñ cōtra. de prob. Spec. ponit formam in ti. de teste. §. qualiter, ver. potest queri. ¶ Sed nūquid pars debet esse presens, qñ mittit ad domū: ⁊ certe sic: vt l. ⁊ generaliter. C. eo. ¶ Fallit in muliere: q; sufficit, q̄ sit persona fide digna: vt in auth. vt litig. iur. §. mulier. ⁊ oēs sequunt ipsum. Sed cōtra hoc facit. l. ij. §. finautem digni tas. C. de iura. calū. Sed quis diceret, q̄ speciale in iuramento de calum. Sed nulla differentia est: ideo idem statuitur, qō in alio. vnde dic† q̄ aut est mulier, que non potest exire ratione religionis, vt in moniali: ⁊ tūc potest iurare sine parte presente. Aut est mulier, que potest exire de domo seruata pudicitia, vt in muliere maritata: ⁊ tūc debet deferri iuramentū parte presente: vt. d. l. Sed queritur quibus expensis debeat mitti? doc. dicūt sm qō no. Bar. in. l. ij. ad ñ. ex qui. cau. in pos. ea. Sz de hoc est casus in. l. ⁊ generaliter. ver. expēsis. C. e. facit. c. ij. de iudi. lib. vj.
¶ Sed nūquid † priuilegio possit renūciari? ⁊ dicit Ly. in. l. nec honore. C. de epi. ⁊ cle. q̄ nō. Ratio: q; istud priuilegiū non cōcedit persone sed dignitati: sed dignitati nō pōt renūciari: vt in. c. si diligenti. de fo. cōpe. Sed contra istud est tex. in. c. j. de iudi. li. vj. q̄ locū a maiori, siue a spāli.

Summarium.

1 Libera effecta vxor patroni, nō desinit esse liberta.
2 Actus litis decisiuus, q̄ fieri nō possit, super libello inepto ratione actionis proposite.
3 Sententia lata super libello inualido: an sit nulla ipso iure.
4 Probationes facte super libello inepto: an faciāt fidem in alio iudicio? remissiue.
5 Exceptio ineptitudinis: an opponi possit in execution?
6 Sententia in criminalibus: an ferri possit super libello inepto? remissiue.

Si patronus. ¶ Super libello inepto respectu actionis intentate, non est prestandum iuramentum veritatis. b. d. ¶ † No. q̄ per matrimonium contractū inter patronum ⁊ libertā, vxor libera esse non desinit. Similiter nec serua desinit esse, libera effecta per concubinatum inter eam ⁊ dñm dño viuente: sz mortuo bene desinit habere libertatē: vt. l. fi. C. cōia de suc. ¶ Scdo no. q̄ † super libello inepto ratione actionis proposite non potest constitui aliquis actus validus litis decisiuus, quod inferius ponderabitur. ¶ Iste tex. † facit sm Guil. de Cu. vt refert Bal. ad. q. an sentētia lata super libello inualido sit nulla ipso iure. Iste tex. facit q̄ sic, argumento de iuramento ad sententiam, de quo est glo. singu. insti. de oblig. in prin. de quo per Bal. in. l. actori. C. eod. ⁊ in. l. hoc iure. ⁊. l. fi. §. de iustit. ⁊ iure. ⁊ cano. in. c. cum dilecti. extra de empt. ⁊ vendi. ⁊ Joan. And. in. c. ad sedē. de re iudica. in nouel. Sed contra hoc potest argui: quia aliquando libellus ineptus ratione persone libellantis: vt in agente querela inofficiosi testamenti: ⁊ tunc est valida sententia: vt. l. posthumus. §. si quis. §. de inoffic. testa. Unde istud, quod de inepto libello dicitur, limita, nisi libellus possit saluari aliqua ratione: vt not. Spec. in ti. de offic. iudic. §. sequitur. ver. quid si libellus. ⁊ allegat. l. sed ⁊ si possessori. §. idem si iuranero. §. eo. ¶ Item limita quādo libellus ad ipsum iudicium non requirebatur: quia tunc sententia lata super inepto libello, valet: vt not. fuit in. l. vnus. §. eo. Item limitatur nisi simus, quando fertur sententia ratione confessionis: quia tunc valet, quamuis sit lata super inepto libello. de quo per cano. in. c. Pisanus. extra de resti. spo. Et casus in. l. ait prætor. §. ponitur. §. de mino. de quo per eum in. l. ij. C. de re iudic. ⁊ in. l. j. de iurisd. om. iud. §. eo. ⁊ in. l. j. si mensor fal. mo. dix. ⁊ Spec. in titu. de act. ⁊ pe. §. sciendum. ⁊ sic. ¶ Item fallit si libellus esset ineptus ratione erroris taciti: vt. d. l. posthumus. §. si quis. §. de inof. test. ¶ Aduerte, q̄ ille §. non habet locum in contra tabulas: quia si, ille cui nō competit bonorum pos. contra tab. tamen nō prodest, neq; sibi, neq; alij. Bal. in. l. fin. in fin. de fideic. lib. vbi dicit similiter. ⁊ allegat text. qui facit ad hoc, vt. l. si post mortem. §. exheredati. de bo. pos. contra tabu. ¶ † Item facit ad. q. nunquid stante libello inepto, probationes cōcludentes in eo, sint valide in alio iudicio? Nec est materia magna, ideo remitto. de quo in Spec. in titu. de actio. ⁊ pet. in. §. sequitur. ver. hoc quoq; non prætermittendum. ⁊ ver. quid si proponit. ⁊ ibi Jo. And. in addi. ⁊ idem in ti. de testi. §. j. ⁊. §. pone enim. ⁊ in tit. de sen. §. qualiter. ver. quid sit leg. ⁊ cano. in. c. examinata. extra de iudic. Bart. tetigit. in. l. naturaliter. §. nihil commune. de acqui. pos. in repe. sua. in. l. j. ff. de act. ⁊ obli. ⁊ Bal. in. l. j. §. de iurisdi. om. iudi. distinguendo in quatuor membra, ⁊ posuit in. l. j. ff. si mens. fal. mo. dixe. ⁊ digi in. l. non solum. §. sed reprobari. de ope. no. nunc. ¶ † Sed stat dubium, nunquid exceptio ineptitudinis, possit opponi in execution? ⁊ probat. q̄ omnis exceptio, que potest reddere iudicium nullum, potest opponi in execution iudicij: vt. l. licet. C. de procu. ⁊ ibi Bal. ⁊ do. Pe. in cle. pastoralis. de elec. ¶ Sed quid in causa criminali, quoniam libellus est ineptus: an possit sequi sententia? ⁊ allegat Jnno. ⁊ Specu. Bal. in. l. magistratibus. §. de iurisdi. omniū iudi. ⁊ in. l. clarum. C. de autb. præst. ⁊ Jnno. in. c. per inquisitionem. extra de elect. ⁊ in. c. at si clericus. extra de iudic. vbi do. Anto. ibi, ⁊ in. c. qualiter ⁊ quando. extra de accusatio. hic non sunt alia.

Summarium.

1 Juramentum conuentionale referri non potest: licet iudiciale sic.
2 Juramentum est obligationis introductiuum.
3 Pactum nudum, q̄ sit maioris authoritatis de iure ciuili, q̄ iuramentum.
4 Officium iudicis, ⁊ non actio, q̄ oriatur ex verbis legis, quando verba diriguntur ad iudicem.
5 Pactum quod stetur iuramento partis de damno ⁊ interesse, an valeat? Et an tale iuramentum transit ad heredem.

IUsiurandum. ¶ Iuramentū conuentionale seu voluntariū non potest referri.b.d. ¶ No. q̄ † iuramentum conuentionale nō potest referri: licet iudiciale fic. j. eo. l. manifeste. ¶ Extra gl. Bar.
1 bic † examinat aliqua verba: ⁊ dicit q̄ Bulg. quesiuit an
2 iuramentum sit obligationis introductiuū: ⁊ respondet q̄ triplex est eius species. ¶ Est enim quoddā litis decisiuum: de quo in hoc tit. Et an sit litis decisiuum, habet. ſ. in. l. nam ⁊ postea. ſ. ſi iurauero. ſ. fin. ⁊. l. ſi duo patroni. ſ. idem Jul. Et sic ex isto oritur obligatio ⁊ actio: q̄ habet vim quasi contractus: vt. l depositi. ſ. j. j. de pecul. igitur. ¶ Est alia species iuramenti contractus cōfirmatiua. et istud iuramentū non causat obligationem, sed cōfirmat. de quo in aut. sacramēta. C. ſi aduer. ven. ⁊ in. c. quamuis. extra eo. vbi dicitur, q̄ cōtractus mulieris est nullus: sed confirmatur iuramento. ⁊ de hoc non est dubium. ¶ Est tertia species iuramēti, vt puta, iuramentum extra iudicium pure: vt puta, ſi dico me soluere. x. in hoc mense: ⁊ sic dicitur iuramentū de per se prestitum. Bar. in hoc trāsit ficco pede: ⁊ in hoc faerūt due opi. vna glos. ⁊ Ultramon. ⁊ est vera. Una in. l. j. de oper. lib. tenet q̄ nullā obligationem inducit de iure ciuili. ⁊ doc. tenēt aliqui q̄ sic: sed speciale in iuramento liberti de prestādo operas: vt. l. iusiurandum. de oper. lib. ⁊. l. ſi quis pro eo. de fideiuſ. cum ſi. q̄ oriatur actio: ergo contrariū est ius commune. ⁊ hanc sequitur Bar. bic, ⁊ in. l. ſi quis pro eo. ⁊ Bal. in auth. sacramenta. ⁊ in. l. j. de oper. lib. ⁊ in. l. cum antea. C. de arbit. Et ſ. cod. in rubr. do. Bar. tenet istam in. l. ſi duo patroni. ſ. ſi quis iurauerit. ſ. eo. ⁊ Ang. in. l. j. de ver. obli. ⁊ ita omnes communiter tenent. Pro qua sic dic: quia oēs obligationes, que oriuntur ex contractu vel quasi: aut oriuntur ex consensu, aut verbis, aut literis: vt insti. de oblig. in prin. ⁊ ff. de act. ⁊ obli. l. obligationum fere. in prin. sed non reperitur q̄ ex iuramento oriatur: vt. l. de precio. de publi. igitur ⁊c. Preterea iuramenta fuerūt inducta ad confirmationem veritatis: vt. c. ſi Cbristus. extra de iureiur. ergo nō debet causare obligationē. Preterea de hoc est casus ſm Bal. in. l. cū antea. ſ. exceptis. C. de arb. vbi casus sing. Ultramon. in. d. l. j. de oper. lib. quos sequitur Buil. in. l. ſi duo patroni. ſ. ſi quis iurauerit. tenēt, q̄ oriat. Et probat sic: quia potentius debet operari illud, qō inducit per directum ad causandum aliquid, q̄ illud quod inducit ad causandum per obliquum. Sed iuramentum prestat litis decisiuum directe: ⁊ tamen tunc oritur actio per obliquum: vt. l. nam postea. ſ. iureiurando. ſ. cod. ergo multo fortius debemus dicere, q̄ ſi directe inducit ad causandū obligationem, q̄ causet ipsam. Preterea potētius debet confirmare id, qō inducit ad confirmandum innalidū, q̄ qō de nouo inducit ſm iura. Et probat. q̄ cōfirmet, patet in. c. cum contingat. extra eo. ⁊ probatur in. l. ſi. C. de pac. ⁊ l. j. eo. tit. ⁊. l. pactū. C. de colla. Quod inducat obligationē est casus in aut. sacramēta. ⁊ in. c. cū contingat. ¶ Ulteri⁹ fortificant per. c. q̄uis. de pac. lib. vj. facit. l. ſi. C. de pac. ⁊. l. pactū. C. de colla. multo magis debet causare obligationem, q̄ principalis ad hoc inducit. Preterea allegāt casum in. l. actor. C. eo. q̄ actor nō potest esse sine obligatione. cano. ponūt in. c. cū contingat. extra eod. Sed opi. Ultramon. est verior. ⁊ probat per. l. iusiurādum. de ope. lib. vbi habet ad hoc, vt oriatur obligatio, duo requirūtur. ſ. q̄ sit libertus, qui iuret. Item q̄ super prestatione operarum. Probatur per. l. ſi quis pro eo. igit speciale in liberto: ergo in contrariū est ius cōe. Ulterius probat per l. pe. de obseq. vbi dicitur, q̄ iura loquentia de prestatione operarum in liberto: non habēt locū in filio emancipato: igitur. Et sic patet q̄ de iure ciuili non orit actio ex iuramēto, de p se prestito. Et nūquid ille text. l. cū antea. probet illud ad qō Bal. allegat. dicet. j. Et huius duplex ratio assignatur: vna, que allegat per Bal. in aut. sacramēta. q̄ hoc est propter priuilegium libertatis, qō consequit a dño: ⁊ ideo non debet esse ingratus: vt. l. sed ſi lege. ſ. cō soluit. ſ. de pe. ber. Ant. de Bu. assignat aliā rationem: q̄ propter libertatem cōsecutam obligatur libertus ad antidora dño ex naturali obligatione: vt. d. ſ. consuluit. Sed ista ratio est falsa: quia ſi esset verum, sequeretur, q̄ filius emancipatus esset obligatus ad prestationem operarū, quod esse nō potest: vt. l. pe. de obseq. quare tene opi. Bal.

¶ Sunc restat respondere ad rationes Ultramon. Primo ad primum dico, q̄ hec sunt separata: ideo non debet fieri argumentum de vno ad aliud: vt. l. ſi. de calum. ⁊. l. naturale. ſ. nibil cōmune. igitur. Et q̄ sint diuersa: patet q̄ iuramentum iudiciale est litis decisiuum. c. ⁊ ſi Cbristus. extra de iureiurā. Sed istud iuramentum nibil decidit: igitur. Preterea istud iuramentum iudiciale habet tacitam confessionem in se: vt. l. qui iurasse. sed ex confessione oritur actio: igitur. Item iuramentum litis decisiuum habet vim cōuentionis: vt. l. depositi. ſ. j. j. de pecu. sed ex quasi contractu oritur actio: igitur. Sed hec capitula nō habent locū in iuramento, modo de per se prestito. Item non potest dici, q̄ habet vim sententie: q̄ non decidit litem. Item nō habet vim conuentionis: q̄ conuentio requirit duorū consensum: sed hic non interuenit nisi cōsensus vnius: igitur. Ja. Bu. autem aliter respondet ad rationem Ultramon. q̄ sicut pactū caloze cōtractus: ita iuramentum vestit caloze iudicij. Sed hoc est falsum: q̄ sequeretur q̄ ex iuramento nō oriretur aliqua actio. quod tamen est falsum: vt. ſ. in multis locis est probatum: igit. Et sic melior ratio Bal. in. d. auth. sacramenta. ¶ Et ad auth. sacramenta. nibil dico. Sed dic vt Bal. in rub. ſ. eo. ⁊ in. d. auth. sacramenta. ⁊ sic habetur, q̄ de iure ciuili non
3 oritur actio ex iuramento de per se prestito. ¶ † Et quo babes, q̄ pactū est maioris authoritatis, q̄ iuramēt⁹: quia pactum vestitur coherentia contractus: vt. l. iuris gentium. ſ. quinimo. ſ. de pactis. Sed iuramentum non vestitur coherentia contractus: patet quia ex pacto orit actio, ſi cohereat contractui: sed tamen non oritur actio ex iuramēto de per se prestito: quamuis cohereat cōtractui. ¶ Sed quid de iure cano. dic, q̄ est glo. in. c. quotiescordis oculus. tenens, q̄ orit actio ex iuramento promissorio. Et probatur sic: q̄ ex pacto nudo orit actio: ergo et ex iuramento. ⁊ hoc probat Bart. in. l. ſi quis pro eo. ſ. de fideiuſ. Quia ex omni eo, quod ius cano. mandat seruari, oritur actio ⁊ obligatio: vt. l. statuas. de acqui. re. do. ⁊ bic sequitur do. Anto. in. d. c. cum contingat. Innoc. in. c. nouit. extra de iudi. tenet contrariū, ⁊ probat sic: quia ius cano. non differēs a iure ciuili semper illud quod statuitur in vnius iure, statuitur ⁊ in alio: sed bic nō apparet diuersitas: quare idem non debeat statui: igit idem statuendū. Sed do. Bart. tetigit ⁊ dimisit indiscussum, in. l. ſi duo. ſ.
4 ſi quis iurauerit. ſ. eo. Quia † vbi lex mandat aliquid obseruari, ⁊ verba dirigūtur ad iudicem, nunq̄ oritur obligatio, sed officium iudicis. Est glos. in. l. ſi soror. de collat. not. in. l. ſi minor. ⁊ probatur q̄ mandatur ad iudicem: vt. c. ad audiētiam. de rescript. Sed officium iudicis nullam obligationem presupponit: vt. l. ſi quis per collusionem. Sed verba diriguntur ad iudicem: igitur. Et respon. ad argumentum Bar. q̄ lex mandat seruari ⁊c. quia illud verum quando non diriguntur verba ad iudicem: quia tunc secus. ⁊ respon. ad. c. iuramenta. xxij. q. j. quia nō oritur actio, sed iudicis officiū: ⁊ huic decisioni. l. ſi quis maior. de transac. quia compellitur obseruare. ſ. per officium iudicis. Et sic respō. ad omnia iura de mūdo. ⁊ hanc opi. tenet Innoc. in. c. Quintauallis. extra de iureiur. ¶ Sed nunquid pactum vestitur iuramento? non est nostra ma-
5 teria: ideo omitto. ¶ † Item facit iste text. an valeat pactum de stando iuramento, de damno ⁊ interesse: de quo in. l. j. ſ. eo. In quo not. singul. casum, quem allegaui. ſ. eo. in. l. j. ⁊. l. generaliter. C. eodē. ſcs q̄ istud iuramentum de damno ⁊ interesse nō transit ad heredem. ⁊ ratio est vt dixit in. l. non erit. ſ. dato. ſ. eod.

Summarium.

1 Alienare, qui nequit, non potest iuramentū deferre.
2 Adultus sine curatoris authoritate, quod iuramentum deferre possit.
3 Juramentum quod prestatur ab adulto cum curatoris authoritate, anvt valeat, requiratur etiā decretū iudicis.
4 Empbyteota, an possit iuramentum deferre sine consensu domini super re empbyteotica?

ſ. Pupillus.

¶ Pupilus sine tutoris authoritate iuramētum efficaciter

citer non defert:sed cum tutore aut curatore.sic hoc dicit.
1 ¶ † No.primo regulam negatiuam, ꝙ cui non competit ius alienandi non competit ius iuramentum deferendi.
¶ Secundo no.regulam affirmatiuam, ꝙ cui competit ius alienandi,competit ius iuramentū deferendi. ¶ In glo.j.ibi,in alio secus. Ista glo.non est vera:vt doc.tenent hic,ꝛ bene. ¶ In gl.super ver. †debet.ibi ,ꝛ hec iudicas.
2 In hoc fuit glos.ij.contra istam:sed que sit verior:dico ꝙ Hug.de Lu.ꝛ post eum Bar.sic dicebant.s.ꝛ omnes post eum : qꝛ actus qui sunt de volūtate iuris, si fiūt per adultos sine curatoris authoritate,est nullus : vt.ff.quod obseruari.de iura.calū.ꝛ Bar.bene dicit.ꝛ probat:quia pupillus non potest deferre iuramentū:quia non habet administrationem bonorum.Sed adultus non habens curatorem,habet administrationem:igitur poterit deferre iuramentum. Item probat alio modo : quia iuramētum habet vim litis cōtestate:vt.l.nam ꝛ postea.ff.si quis temporibus.ff.co.ꝛ.l.sed si quis restituatur.ff.ex quibus.ff.de iudic.igitur.sed adultus non potest contestari litem sine authoritate curatoris:igitur non debet deferre. ¶ Sed
3 circa istud † queritur,an solū requiratur authoritas curatoris,an etiam decretum iudicis:ꝛ dic ꝙ aut prestatur debitori,qui est debitor rei immobilis : ꝛ tunc non potest sine decreto iudicis.Aut mobilis: ꝛ tūc potest. Quia res immobilis non potest tradi sine iudicis decreto : vt.l.lex que tutores.de auth.tut. Preterea ad hoc facit glo. sing. in.l.j.C.si aduer.transac. ¶ Ulterius facit iste tex. ad vnā
4 questionem , † an emphyteota litigans super re emphyteotica: cum ipse nō possit rem emphyteoticam alienare irrequisito dño,an possit deferre iuramentum:iste tex.facit ꝙ non:quia emphyteota non potest alienare : igitur. Ita tenet Hug.hic,sed male:quia iuramentum ꝛ transactio equiparantur:vt.l.ij.ff.eod.Sed emphyteota potest transigere sine consensu dñi:vt in.c.si vasallus.si de feudo fue.controuer.inter vasal.ꝛ aliū. ¶ Preterea facit aliud quod Spec.tenet in tit.de arbi.quia tenet,ꝙ potest compromittere sine consensu domini , in.ff.restat. Ita potest iuramentum deferre.hic non sunt alia.

Summarium.

Actus factus in iudicio nullo, non habet vim etiam actus extraiudicialis.
Confessio facta coram incompetenti,an valeat,vt confessio extraiudicialis:
2 Procurator,qui habet potestatem recipiendi solutionē, an poterit deferre iuramentum debitori:

Seruus quod. ¶ Seruus ꝛ filius liberam peculij administrationem habentes, possunt iurando seu iuramentum deferendo , patri seu dño,prodesse vel nocere. Sinautem liberam administrationem non habent,prodesse tantū possunt,non autē nocere.b.d. vsq; ad.l.qui iurasse. ¶ In glo.super ver.peculio.circa mediū.Et no.ꝙ illud qō dicitur,ꝙ acquirat creditori actio:est quādo delator est extra iudicium:secus si in iudicio:quia tunc nullū est. ¶ † Ex qua gl.no.ꝙ actus factus in iudicio nullo,nō habet vim actus extraiudicialis.ꝛ facit contra no.per Inno.in.c.per inquisitionem.extra de elect.vbi dicitur,ꝙ si quis clericus fuerit confessus in foro laicorum , cuius sit iudicium nullum:tamen talis confessio habet vim confessionis extraiudicialis. ¶ Et
2 Ang.mouet hic† dubium,nūquid procurator,qui habet potestatem recipiendi solutionē , potest deferre iuramētum debitori dñi sui:ꝛ dicit ꝙ sic,per istum tex.Quia seruus potest deferre iuramētum:quia sibi potest solui : sed procuratori potest solui:igitur.Sed istud non est verum: quia iuramētum habet vim solutionis ficte:vt.l.duobus. ff.j.j.eod.Sed mandatum loquitur in vera solutione fm not.per Bar.in.l.ij.ff.si ar.Item iuramentum habet vim solutionis.Sed certum est, ꝙ procurator constitutus ad recipiendum solutionem,non potest liberare per confessionem:vt.l.non abstulit.C.de nouat.igitur nec iuramentum deferre,quod habet vim confessionis. ¶ Item non obstat iste tex.quia illa ratio nō debet sic intelligi:seruus potest deferre iuramentum:quia potest sibi solui: sed debet intelligi,seruus potest deferre iuramentum in preiudicium domini: quia habet liberam peculij administrationem:ꝛ ideo sibi solui.ꝛ sic contra Ang.ꝛ sic debet intelligi iste tex.quia non probat illud quod Ang.dicebat.

Summarium.

1 Pupillus quo ad sui fauorē habetur pro legitimo.
2 Iuramentum a pupillo prestitum in sui fauorem valet.
3 Inhabilem potest quis habilitare in sui preiudicium.
4 Electio mala imputatur eligenti.
5 Pupillus de iure ciuili,non dicitur posse cadere in periurium:ꝛ de iure canonico sic.
6 Dispositio aut.sacramenta puberum. an habeat locum in impubere.
7 Iuri canonico in iuramentis statur magis,ꝙ ciuili.
8 Pupillus non potest cogi ad iurandum.
9 Pupillus non potest esse testis : quia non potest cogi ad iurandum.ꝛ si deponit,facit indiciū.ꝛ ibi de quo pupillo.
10 Pupillus , vt possit iurare , an requiritur quod sit doli capax:
11 Pupillus quando dicatur doli capax:remissiue.

Qui iurasse. ¶ Etas vel sexus non annullat iuramētum
1 in preiudicium deferentis.b.d. ¶ No.† ꝙ pupillus quo ad sui fauorem pro legitimo habetur,ꝛ habili.Ad hoc.C.de procura.l.non eo minus.C.de
2 contraben.ꝛ commit.stipula.l.neq. ¶ † Secundo not, ꝙ iuramentum a pupillo prestitum in sui fauorem seruandum est. ¶ Tertio not. † ꝙ potest quis inhabilem per-
3 4 sonam in sui preiudicium habilitare. ¶ No.† ꝙ mala electio eligenti imputatur.Ad hoc.ff.si mensor fal.mod.dig.
5 l.j.ff.hec actio.cum similib. ¶ † Ultimo not.ꝙ de iure ciuili pupillus non dicitur posse cadere in periurium.de quo dic vt.j.dicetur. ¶ In glo.super verbo,non videtur. Ista glos.vult,ꝙ pupillus de iure ciuili non cadit in periurium:sed de iure canonico est secus. Quia ille q est prope pubertati,est plenus periurijs:vt in.c.j.de delict. pueror.ꝛ est magis standum iuri canonico: quia istud est spirituale:igitur.vt not.glo.in.c.ij.extra de regul.iuris.ꝛ c.j.de oper.noui nuncia.ꝛ in auth.cessante.de sacrosanct. eccle.quia non dedignatur ius ciuile ꝛc.vt in authē. quomodo oport.episco.in princip. ¶ In cad.glo.in fi.Ex hac
6 glo.† not.ꝙ auth.sacramenta puberum.habet locum in pubere,non autem in impubere,inquantum vult ꝙ contractus inualidus confirmetur per iuramentum. Et pro hoc facit: quia hoc fuit , vt precludatur vis periurandi: sed pupillus etiam contraueniendo non potest periurare:igitur. Istud tenet glo.hic,ꝛ in auth.prealleg.ꝛ in cor. vnde sumitur.Et hanc opi.secuti sunt multi doc.vt Bal. ꝛ do.Bar.de Sali.Sed Bar.semper tenuit contrarium: vt in c.cum contingat.extra de iureiur.Et ratio est,vt habetur in.c.j.de delic.puer.de quo tamen vide per doct. in d.auf.sacramenta.ꝛ in.d.c.cum contingat. ¶ Ex ijs not. infrascriptas conclusiones. Prima , ꝙ pupillus de iure ciuili non cadit in periurium.ꝛ quod tamen secus est de iure canonico:vt.d.c.j.de delict.pue. ¶ Secunda, ꝙ quo
7 ad iuramentū † magis statur dispositioni iuris canonici, ꝙ ciuilis. ¶ Tertia ꝙ authē.sacramenta puberum. non
8 habet locum in pubere. ¶ Nunquid autem † pupillus possit cogi ad iurandum:ꝛ certe non: vt in.c.paruuli.ꝛ.c. pueri.xxij.q.v.per legistas habetur in.c.si moneri.ꝛ in.c. si decesserit.si de feu.fue.contro.inter vas.ꝛ agna.vnde videtur,ꝙ possit cogi sumpto argumēto a contrario sensu. Sed tamen stamus decisioni iuris canonici : quia nō reperitur expresse determinatum.ꝛ ideo non est bonū arg.
9 ¶ † Ex isto textu potest colligi: quare pupillus non potest esse testis:vt.l.iij.ff.lege Julia.j.de testib.ꝛ.c.testes.ij. q.iiij.Et ratio:quia pupillus non potest cogi iurare:sed testimonium requirit iuramentū : vt.l.iurisiurandi. igitur.Sed quid si vult sponte iurare:dico ꝙ non valet quo ad plenam probationem : sed quo ad indicium bene valet:vt.l.fin.C.de his quib.vt indig. ¶ Sed stat dubiū de quo pupillo intelligamus , vel de infante, vel de maiore

infante? Hui. respondet ꝛ post eum Bart. ꝙ loquitur de maiore infante: quia iuramẽtum requirit verba: vt. ff. sed neq; de man. prin. Sed infans non potest loqui: vt. l. mulier. de ver. obl. Sed contrarium videtur: quia videtur ꝙ potest loqui balbutienter: igitur. Sed dic, quia actus qui requirit solennitatem verborum, non sufficit balbutiẽter eprimi, vt est sing. glo. in. d. l. mulier. Sed an iuramẽtum requirat verba: dixi in. l. j. ff. de ver. obli. vbi per Guiliel. ꝛ
10 Bar. ¶ †Sed nunquid ad hoc, vt pupillus possit iurare requiritur, ꝙ sit doli capax? ꝛ Hui. ꝛ Barto. tenent ꝙ sic. sed certe nõ videtur bene dicere per glo. in. l. inſiurandũ, quod ex conuentione. in. ff. j. ꝛ. l. j. ff. sufficit. de admi. tutor. ¶ Preterea pupillus in sui fauorem iudiciũ potest assumere: vt. l. non eo minus. C. de procurat. Preterea potest contrahere: vt. l. neq; de contrab. ꝛ commit. stip. ergo potest deferre iuramentũ. ar. l. depositi. ff. j. de pecu. ¶ Itẽ
11 queritur, † quando dicatur doli capax? dic vt per Bar. in l. j. de noua. Bal. in. l. non tantũ. de excu. tu. ꝛ. l. excipiunt. ad Silla. Sed glo. sunt contrarie: vna est instit. de inutili stipu. ff. sed quod diximus. Alia est in. l. pupillus. j. de reg. iuris. Sed concordantur per doc. in locis preallegatis.

Summarium.

1 ☞ Juramentum prestitum de presenti, quando trahatur ad futurum. ꝛ nu. 8.
2 Pater iurans pro filio, quãdo ei acquirat exceptionem.
3 L. patri pro filio. ff. de minori. quod non habeat locum in iuramento.
4 Pater agens pro filio, ꝙ possit agere requirẽtia speciale mandatũ, quando agit vt pro filio: secus si vt extraneo.
5 Positioni criminose, quando quis teneatur respõdere? remissiue.
6 Positioni alternatiue, vel disiunctiue, quando quis teneatur respondere?
7 L. merito. j. pro socio, quod non habet locum, vbi sequitur condemnatio.

§. Si pater filium.

¶ Si pater iurat filium nõ debere: ꝛ sibi ꝛ filio oritur exceptio: finautem iuret de peculio nihil esse nisi tantum: hoc iuramentum prodest: non tamen ad hoc, vt non possit conueniri de peculio postea
1 questo, hoc dicit cum. §. sequenti. ¶ No. † ex secundo responso, quod iuramentum prestitum de presenti ad futurum non trahitur. quod infra ponderabitur. ¶ In glo. super verbo, filio dandum. omnes transeunt cum gl.
2 Sed do. Rapha. dicit † quod quamuis nullus doct. diceret super ista glo. tamen dicit, quod ista glo. non videtur sibi vera: arguendo sic, quod patet: in peculio, quod filius habet, cẽsetur pater fideiussor ipsius filij? vt. l. filius. de verbor. obligat. Sed iuramentum prestitum per fideiussorem, non solum prodest ipsi fideiussori, sed etiam ipsi reo: vt. l. dolus. §. j. ff. eod. igitur in patre. Preterea alia ratione ista glossa est falsa: quia iuramentum habet vim solutionis: vt. l. si duobus. §. i. ff. eod. Sed solutio vera liberat quem inuitum: vt. l. soluendum. ff. de nego. gestis. sed iuramentum habet vim solutionis: igitur. Item cum cõuincitur persona, non potest ea agere pro alia persona, que requirit speciale mandatum. ¶ Sed fallit in patre: vt est casus singularis in. l. patri pro filio. ff. de minori. igitur poterit pater pro filio iurare: vt. l. iusiurãdum. §. procura. ff. eo. ꝛ sic concluditur contra istam glo. ꝙ inquantũ dicitur, ꝙ si pater iurat pro filio, vt extraneo, nõ queritur
3 exceptio. Sed si velis tenere opi. glo. † not. ꝙ. l. patri pro filio. ff. de mino. non habet locum in iuramento. ¶ Item not. aliud, tenendo opinionem glo. ꝙ illud quod dicitur,
4 ꝙ pater tanq; coniuncta † persona potest agere, que requirunt speciale mandatum: quia est verum quando pater agit, vt pater pro filio, vt filio: secus autem, si vt extraneo. quod not. ¶ In gl. super verbo, † acquisiti. ibi, reus,
5 non cogitur. An ꝛ quando quis teneatur respõdere positioni criminose? Inno. in. c. dudũ. extra de elect. ꝛ Spec. in titu. depos. ꝛ glo. in. c. si post prestitum. de confes. lib. vi. Ly. in. l. ij. ff. quod obseruari. ꝛ ibi per Bal. de iura. calum. ꝛ per Ly. in. l. neq; ad Silla. Bal. in. l. ult. Marcellus. rerum amot. ꝛ in. l. si. ad Silla. ꝛ ipse Bar. retractauit in quodam
6 consilio quod incipit, Checus de Spolito. ¶ † Item allegatur ista glo. ꝙ quis nõ cogitur respondere positioni alternatiue, vel disiũctiue. de hoc tamen in. l. si te. in princ. j. de excep. rei iud. ꝛ per Inno. extra de rescript. c. ex parte. vt in. d. c. si post prestitum. ꝛ per doc. in. d. §. nõ obserua-
7 ri. vbi per doc. ¶ In ea. glo. in fi. ex qua no. † ꝙ regula. l. merito. j. pro soc. quod est verum, quando ex illa presumptione sequitur absolutio: vbi autem sequitur condemnatio: tunc non habet locum. d. l. merito. ¶ Ex hac glo. not. quatuor conclusiones. Prima ꝙ quis non cogit respondere positioni criminose. Secunda, ꝙ quis non cogit respondere positioni alternatiue. Tertia ꝙ regula. l. merito, non habet locũ, quando sequitur cõdemnatio. Quar-
8 ta, ꝙ † iuramentum prestitum super peculio, intelligitur de presenti, non autem de futuro. Sed ista glo. videtur dubia ꝙ non solum iuramẽtum prodest pro presenti: sed etiam pro futuro, quo ad eum contra quem est iuratum: vt. l. si duobus. §. si quis iurauerit. ff. eo. ¶ Preterea si ille, cui iurauit nihil in peculio esse, vellet allegare, ꝙ aliquid erat in peculio tempore quo iurauit, nõ prodest sibi. sic in sententia: vt. l. si seruus plurium. §. j. de re iudica. Item nec contra iuramentum. hic non sunt alia.

Summarium.

1 ☞ Juramenti que sint vires?

§. Jusiurandum.

¶ Juramẽtum vim habet solutionis, iudicij, delegationis, ꝛ nouationis. h. d. cum. l. seq. ¶ † Not. que sunt illa, quorum vim habet iuramẽtum. habet enim vim eorum de quibus hic in tex. ¶ Item vim rei iudicate: vt. l. j. in prin. j. quar. rerum actio non dat. ꝛ. l. sed si possessori. §. si cum de hereditate. ff. eod. ¶ Item habet vim
probationis vt ibidem. ꝛ. l. non erit. §. dato. ff. eodẽ. Item etiam habet vim litis contestate: vt. ff. eo. l. nam ꝛ postea. §. si is qui temporali. ꝛ clarior est textus in. l. sed qui restituitur. §. ex quibus. ff. de iudic.

Summarium.

1 ☞ Casus in quibus procurator deferens iuramentum, preiudicat domino.
2 Procurator non potest deferre iuramentum, nisi in casibus quibus domino preiudicare potest.
3 Juramentum licite recusatur, quãdo post prestitum iuramentum queri potest de periurio? ꝛ vide nu. 16.
4 Procurator de cuius mandato dubitatur, quando admittatur cum cautione rati?
5 Satisfieri male dicitur, licet damnum pecuniarium cernatur: si fama ꝛ honor principalis non seruatur.
6 Procurator constitutus ad solutionem recipiendam, ꝙ possit iuramentum deferre.
7 Tex. §. huius, procurator. an loquatur eo casu, quo procurator habet falsum mandatum.
8 Periurium in principali, ꝙ non extendat ad accessoria. Restitutio ad principale, non extenditur ad accessoria.
9 Juramentum deferens, non potest opponere periurio.
10 Fama bona, ꝙ melior est, ꝙ thesaurus magnus.
11 Stipulatio de rato, quando committatur? remissiue.
12 Turpitudinem suam allegare quando quis possit?
13 Confessio turpitudinis facta in vno iudicio, an valeat in alio iudicio?
14 Juramentũ fidelitatis an possit per procuratorẽ prestari.
15 Juramentum testis, quod non possit per procuratorem prestari.

§. Procurator.

¶ Procurator iusiurãdum deferre nõ potest, si de suo mandato dubitet, etiam cum cautione rati: finautem ad hoc speciale mandatum habuerit, vel generale cum libera, vel sit procurator in rem suam: tunc deferre
1 poterit. cũ seq. ꝛ seq. ¶ Glo. dicit tres casus in quibus procurator iuramẽtum deferẽs dño preiudicat. Et quartus est

est in.c.qui ad agendum.de procu. in.vj.quem Bart. hic
2 addit. ¶ Secundo no. † ex.l.alias.q eo casu, quo procura-
tor iuramentum deferendo domino non preiudicat,
nunquam ipse iuramentum deferre potest. ¶ † Tertio
3 not.q in illis casibus, in quibus post iuramentum presti-
tum de periurio queri potest: licita est iuramenti recusa-
4 tio, qō inferius declarabo. ¶ Quarto no. † limitationem
ad iura dicentia, q vbi de mandato dubitatur, admittit
procurator cum cautione rati: quoniā illa procedunt, nisi
quantuncunq; prestita fuerit, nihilominus non consulat
conseruationi fame ⁊ honoris aduersarij. quod inferius
5 declarabo ponendo alias limitationes. ¶ † Ultimo no.
male satisfactū esse: dato, q euitetur damnū pecuniariū,
quādo fama, seu bonor hominis illesus nō seruat. Quo-
niam illa omni commodo pecuniario seu lucro prepo-
nenda est: vt. ff. de manumiss. vindic. l. iusta. C. de institut. ⁊
substit. l. reprehendenda. ff. si quis omis. causa testa. l. Ju-
lianus. facit. ff. de reg. iur. l. si in duabus. Et no. glo. elegās
concor. extra de pen. c. suam. ¶ In glo. super verbo, libe-
ram. in prin. Contra istam glo. arguitur sic, q imo procu-
rator omnium bonorum possit deferre iuramētum: quia
procurator qui habet mādatum ad iudicia potest defer-
re iuramentum: vt in. c. qui generaliter. de procura. lib. vj.
⁊. l. si seruus vnius. ff. procurator. ff. de iniur. vbi per docto.
Sed iuramentum est de substantialibus indicij: igitur.
Responde, q imo procurator ad iudicia non potest de-
ferre iuramentum, nisi habeat mandatum: vt. c. qui ad
6 agendum. de procur. ¶ Addit Ang. quē dam casum, † si
est procurator constitutus ad solutionem capiendā: quia
iuramentum habet vim solutionis: igitur. Sed istud di-
ctum, vt dictū fuit heri in lect. proxima non procedit. ⁊ vi-
de qō heri dixi de iure quo probat sic: q seruus potest de-
ferre iuramentum. supplet glos. si habet liberam. Sed si
est procurator ad recipiendum solutionem nō potest de-
ferre iuramētum: nisi habeat liberam: vt. ff. l. seruus. Sed
potest saluari, si habet mandatum cum libera: tunc pote-
rit deferre iuramentum: vt. d. l. seruus. ¶ In glos. super
verbo, recipiendi. ibi, ⁊ exceptionis rei iudicate. fm Azo.
Ista expositio non est bona: quia tex. dubie loquens de-
beat intelligi fm materiam rubrice, sub qua posita est: vt
l. Imperator. ff. de in diem addic. Ista sol. tertia est bona.
7 ¶ † In glo. super verbo, docere. ibi. l. procurator. ff. ff. Ja.
But. ⁊ Bar. intelligūt istum tex. q etiam loquitur eo ca-
su, quo habeat falsum mandatū. Et respondent ad. l. pro-
curator ad exhibendum. ff. ff. rem rat. hab. quia ipse pro-
curator nō solum prosecutus est iudicium, sed etiam exi-
git pecuniam: hic autem nullo modo exegerat pecunias.
igitur. ¶ In ea. ibi, ⁊ si potes agere, nisi ad expensas: ⁊ di-
cit do. Bar. q imo videtur q ista glo. male loquatur, per
l. iij. ff. ff. rem ra. ha. vbi non solum prosequitur sumptus
factos in iudicio: sed illud quod soluit: quia sua interest.
igitur. Bar. soluit, ⁊ dicit, q si intelligeremus q habuit
mandatum aliquod: ibi autem nullum mandatū, ⁊ sic fal-
8 sum. ¶ In ea glo. ibi, † id quod dicit Azo. q aliquando
Ex hac so. no. principaliter, q periurium in principali, nō
extenditur ad accessorium. ¶ Nec obst. l. sed si possessori. ff. ff.
ff. eo. Quia ibi loquitur in iuramēto, quod extenditur ad
accessorium. Ex quo colligit Bal. q restitutio ad princi-
pale, non extenditur ad accessorium: vt. l. fi. ff. ff. ff. de cond.
indeb. Facit auth. idem est de Restorianis. C. de here. vbi
tex. sing. ⁊ no. ⁊ glo. dicit, q illa sol. Azo. non est bona: quia
est diuinare: quia mutant consilium. ¶ Ex hac so. no. q
iuramentum deferens non potest opponere periurium.
10 Facit. l. qui iurasse. ff. pupillus. ff. eo. ¶ In ea. gl. ibi, † sed
respectu infamie. Ex hac glo. colligit, q melior est bona
fama, q thesaurus magnus. de quo. ff. dixi. ¶ In ea. glo.
ibi, amplius. Ista. l. non facit: quia non est diuersus casus
11 ab isto: vt. l. fi. ff. de calū. ¶ In ea. glo. ibi, in quarto, † que-
ro quando stipulatio de rato. Bart. aliter dicit: sed quia
nihil adderem, ideo nō refero: sed tenēdum est, siue fit iu-
dicium acceptum: siue fit lata sententia, cōmittatur stipu
latio de rato: vt. l. quo enim. ff. ff. ⁊. l. si procurator. ff. ff. ff. rem
rat. ha. ¶ Sed quid est qñ est acceptum iudiciū, ⁊ non est
secuta sententia? tunc committitur. sed obstat exceptio.
¶ In fi. gl. sunt duo examināda. Primo q stipulatio de
rato committat. In hoc fuit dubiū: ⁊ sunt opi. de quo per
Bart. in. l. amplius. ff. rem ra. ha. ⁊ per Bal. in aut. habita.
C. ne fil. pro pa. ⁊ in. l. si quis maior. C. de transact. Sed qñ
committitur stipulatio amplius nō peti? dic, vt. l. si post. ff.
12 de pecu. ¶ Scdo † qñ quis potest allegare turpitudinē
suam Bart. hic ponit, ⁊ oēs cū sequunt. Sed dic, q aliqñ
quis allegat propriam turpitudinem contra se, ⁊ in suum
preiudicium: ⁊ tūc audit: vt. l. Heratius. ff. ff. ff. ad. l. Aqui.
⁊. ff. ff. si quis vltro. de questio. ita dicit Bar. ¶ Sed adde,
q hoc est verū, quando in preiudicium sui ipsius, non au-
tem alterius: vt. c. sicut. extra de presumpt. ⁊. l. ⁊ generale.
C. de non nu. pec. ⁊. l. si quis in graui. ff. ff. si qui. ma. ff. ad Sil-
la. vbi per Bart. ¶ Quid autem si illa turpitudo allegat
in vita, nō in morte? in hoc fuerūt opi. Bar. in. l. decem. de
ver. obl. per Bal. in aut. si dicas. C. de testa. Quod tūc an-
nulletur tale dictum, de iure cano. sunt opi. vna Innoc. ⁊
Spe. q Inno. tenet illud idē in. c. inquisitionis. de accu. p
c. j. de excep. ⁊ Spe. distinguit in ti. de teste. ff. ff. in ver. quid
si exceptis. ¶ Aut deponit iuratus: ⁊ tūc preiudicat: vt. l.
iurisiurandi. Aut nō iuratus: ⁊ tūc non valet. Aliqñ quis
allegat turpitudinem suā pro se ad actionem, quam intē-
dit fundandam: ⁊ tūc non auditur: vt. l. trāsactio finita. C.
de transac. ⁊. l. filios. de bis que in frau. cred. ⁊. l. creditori-
bus. C. si ser. pig. dat. Adde. l. mercedem. C. de condic. ob
turp. cau. hoc est verū: nisi alleget propriā turpitudinem,
ex qua sequit fraus facta legi, propter quā fraudē actus
annullatur: vt. l. si libertus mino. ff. de iure pat. Aliquādo
non allegat ad suā actionem fundandam: sed ad iam fun
datam in vim replicationis coadiuuandā: ⁊ tūc aut alle-
gat cōtra eū, qui fuit particeps huius turpitudinis mo-
rum: vt. l. de tutela. C. de in integ. rest. mi. ⁊ tūc audit alle-
gans. Aut vult allegare nō contra eū, qui fuit particeps
huius turpitudinis, sed contra aliū: ⁊ tunc, aut ista turpi-
tudo est detecta per sententiā: ⁊ tunc auditur: vt hic in. l.
alias. Aut turpitudo nō est detecta: ⁊ tūc non potest: vt. l.
transactio finita. C. de transac. ita dicit Bar. quem sequit
Bal. per alia verba. de quo per Bal. in. l. creditoribus. C.
si ser. pig. ⁊ vide qō addidi ad Bar. in. l. empto. ff. de aqua
plu. ar. ⁊. ff. de don. l. post cōtractū. ⁊ per cano. in. c. ex teno-
re. extra de concess. preb. ⁊ in. c. vt dilectus. extra de ap. ⁊ in
c. tertio loco. extra de probatio. ⁊ in. c. sicut. extra de testib.
13 ¶ Subsequenter † querit an cōfessio turpitudinis facta
in iudicio nulla, sit valida in alio iudicio? videt q sic, per
l. de tutela. sed contrariū videt: q est facta in iudicio nul-
lo: vt. l. si patronus. ff. eo. de quo videtur plene per eundē
in. l. mercalem. C. de condi. ob tur. cau. ff. de quo est casus in
c. j. ⁊. ij. extra de accus. lib. vj. per locū a simili. Doct. aliqui
repetentes addūt omnia, que Bar. tāgit in. l. qui bona. ff.
qui aliena. ff. de dā. infec. vbi tractat. an iuramentū possit
prestari per procurat, ⁊ nihil eddūt. Cui adde ad dictum
Bar. duo, que ibi tetigi. sed nō decidi: q non fui record-
14 tus. f. nūquid † iuramentū fidelitatis possit per procurato-
rē prestari? ⁊ Spe. tāgit in summa feudorū. ⁊ Bal. in. l. in sum-
ma rerū. ff. de rer. di. ⁊ faciūt distinctionem: aut est perso-
na priuata: ⁊ tūc non potest prestare iuramentū per pro-
curatorem. Aut est ciuitas: ⁊ tūc potest propter difficul-
tatem prestationis. Sed cōtra istos est casus in. l. j. de iu-
reiur. Illius est in statuto. ff. de sta. reg. probat etiā per. l. j.
in fi. ⁊ seq. de acq. pos. ff. ⁊ videt. lxiij. dist. c. tibi dño. vbi di-
cit, q nō solū ciuitas, sed etiā priuata persona potest pre-
stare per procur. sed de iure ciuili est casus in. c. j. de iur. fid.
vel fide. ⁊ in. c. fi minori. ⁊ in. c. fi decesserit. fi de feu. fue. cō-
tro. hoc tenet Bal. in. c. j. fi quo tēp. mi. inue. feu. pe. po. Sz
15 nunquid † iuramentū testis possit prestari per procura. ⁊
Bal. tenet q nō in rub. seq. q? iudex debet videre faciem
ipsius testis. c. licet. ex. de testi. vbi Abb. hoc tenet. ¶ Et
16 ex isto tex. Bar. dicit, q † pro hoc dāt vna doctrina gene-
ralis, sz qñ potest tractari de periurio, semper legitime
pōt recusari iuramentū. Sed certe iudicio meo ista doct.
non est bona. Primo pone, q intento cōtra te iudicium
reale, ⁊ non habeo aliquas probationes: nūquid poteris
in isto casu recusare? videt fm istā doctrinam q sic. Sed
istud est absurdum. igitur. Preterea tex. est in. l. iij. ff. Ju-
lianus. ff. eo. vz q sequeretur fm Bar. q ipsa mulier pos
sit recusare iuramentū: igit. Unde dic, q omni casu, quo
post prestitum iuramentū potest inter easdem personas,
vel easdem representantes, queri de periurio: ⁊ tunc po-
test recusari iuramentum: vt hic, in illa. l. alias. sed ibi in-
ter diuersas: tunc non potest recusari iuramentum.

Quobus reis. ¶ Juramẽtum ab vno ex reis credendi delatum alteri nocet: ⁊ iuramentum debitoris prodest fideiussori. b. d. ¶ Jn gl. super verbo, nocebit. ibi, so. maioris. Bar. assignat rationẽ: quia iuramentum habet vim litis contestate: vt. l. nam et postea. §. si is quis temporali. ⁊. l. sed si restituant. §. ex quibus. ff. de iudic. sed vnus potest licite prestare: vt. l. fideicommissaria. §. interdũ. de lega. iij. igitur. vel dic: quia iuramentum habet vim nouationis: vt. ff. l. prozi. in fine. sed nouatio facta per vnum creditorem rei, non solum preiudicat alteri: vt. l. si rem. §. si duo. j. de noua.

Summarium.

1 Fideiussor agendo contra reum, ⁊ producens instrumentum, in quo creditor confitetur sibi solutum, an obtinere possit:

A Fideiussore. ¶ Juramẽtum fideiussoris debitori prodest, quando prestitum est super re. Secus quando super persona. hoc dicit. ¶ Jn † glos. super verbo, solutionis. Ex qua Bart. infert, quid si fideiussor producit instrumentum, in quo continetur, ꝙ creditor confitetur, ꝙ sibi soluit: an possit obtinere contra reum: ⁊ dicit quod nõ. Ratio: quia istud debet intelligi de vera solutione, non autem de ficta: igitur. Sed istud non est verum. Idem consuluit contrarium in quodam consilio, quod incipit, Titius. ⁊ probatur, ꝙ non potest repetere: quia aut iste fideiussor agit cõtra reum. xxx. diebus non elapsis: ⁊ tunc obstat exceptio: vt. l. si cui. C. de nõ nume. pecu. ⁊. l. in contractibus. §. j. eo. ti. Sed ipsius debitoris interest: ergo ipse poterit intra triginta dies opponere exceptionem non numerate pecunie. Si autem elapsi sunt. xxx. dies: tunc si fideiussor producit chartam, in qua est confessio creditoris: ⁊ tunc potest cõsequi. Ratio: quia ista charta probat post. xxx. dies: vt. l. in cõtractibus. §. j. C. de non nume. pec. igitur. ¶ Preterea quando ipse creditor confitetur pecuniam sibi solutam: ⁊ tunc aut cõfitetur: ꝙ sibi vere soluta fuit: ⁊ tũc fideiussor potest repetere a reo. Aut confitetur spe future numerationis: ⁊ tũc post. xxx. dies potest repetere: vt. d. l. si cui. Vel aliter: aut ipse confitek non animo donandi: sed animo remunerandi. ⁊ tunc potest repetere: vt. l. item queritur. §. fi. j. mand. ⁊ tunc si debitor vult hoc dicere: tunc debet probare. Et ratio: quia istud est fundamentum sue intentionis: ergo debet probare: vt. l. in hac. de cõstit. ¶ Preterea donatio simplex intelligitur: nõ autem causa remunerationis: qõ probatur: ꝙ donatio causa mortis ⁊ legatum presumitur semper factum animo remunerandi: vt. l. si vero remunerandi. j. de condi. indeb. ⁊ est speciale. ergo in contrarium est ius cõe: igitur ista donatio intelligitur simplex. Preterea ad hoc vt fideiussor possit a reo repetere sufficit, ꝙ vere vel ficte sibi solutũ est: vt. l. inter causas. §. i. j. mand. ⁊. §. si is g. ⁊. l. si fideiussor. §. fideiussor. sed post. xxx. dies a tẽpore cõfessionis: ius presumit factam solutionem. igitur. ¶ Quarto probatur: quia cõfessio per creditorem facta reo fideiussori prodest: ita ⁊ cõfessio facta fideiussori. Sed ad ista potest responderi saluando opi. Bar. quia procedunt inter ipsum creditorem ⁊ fideiussorem: sed quo ad ipsum reum, non videntur habere locum, per ea que hic dicuntur. igitur. Jtem probatur quia iuramentũ habet vim confessionis: sed iuramentum nõ prodest nec̃ nocet: vt. l. nam ⁊ postea. §. fi. cum. l. seq. §. igitur. Sed ad hoc dic respondendo: quia ꝙ imo cõfessio non solum prodest respectu ipsius confitentis, ⁊ eius cui confitetur: sed etiam respectu tertij: vt. l. Lucius. §. tutor. j. de adminis. tut. cõiuncta gl. ¶ Preterea probatur ex dictis Bart. in. l. assiduis. C. qui pot. in pig. ba. vbi non solum confessio mariti habet locum respectu ipsius mariti ⁊ vxoris, sed etiã respectu creditorum. Nec obstat ista glossa: quia non est vera: quod sic probatur: quia ille qui defert iuramẽtum, videtur confiteri illud, quod iurans iurauerit, nõ aliter: vt. l. qui iurasse. §. fi. §. eo. vbi eo ipso, ꝙ creditor defert iuramentum: videtur confiteri fideiussori: ⁊ si iurauerit videtur ꝙ pretextu tacite cõfessionis poterit repetere ab ipso debitore. Si autem vis saluare glo. tunc dic ꝙ glo. debet intelligi quando fideiussor iurauit se dare nõ debere, vel iurauit non contrazisse: q: tunc nõ posset repetere a reo.

Summarium.

1 Juramentum super vno prestitum, non trahitur ad aliud.
2 Fideiussor de iudicio fisti, quando liberetur ex sola presentatione rei principalis.
3 Juramentum delatum, si est dubium, ad quẽ spectet declaratio, vel ad deferentem, vel ad iurantem:
4 Fideiussor, si iurauit se dare non oportere: an prosit reo:
5 Sententia absolutoria lata pro fideiussore.

§. Si ei qui debitorem.

¶ Juramentum fideiussoris de iudicio fisti prodest principali debitori, eo casu, quo si conuenitur, veniretur con-
1 tra iuramentum fideiussoris: alꝫ secus. h. d. ¶ †Nota ꝙ iuramentum super vno prestitum ad diuersum non trahit: quemadmodum nec prestitũ super presenti, trahitur ad futurum: vt. C. eo. l. qui iurasse. §. si pater. ⁊. l. ij. ⁊ in. c. pen. extra eo. ⁊ p Bar. in. l. cũ stipulatus. ⁊. l. si a colono. de ver.
2 obli. ¶ Jn glo. super verbo, exhibuerit. ⁊ † hanc glo. quidam doc. do. Benedic. de Plumbi. notabat singulariter, ꝙ si fideiussor semel fecerit rei presentationem, liberatur. Sed istud debet intelligi, ꝙ si quis promiserit de iudicio fisti, intelligitur de principali causa: non autẽ in causa appellationis. in auth. de his qui ingred. ad appel. in princ. ¶ Jtem liberatur lata sententia. Jtem liberatur finita instantia: vt. l. si seruus. j. de diuer. ⁊ temp. preseri. Ex quibus infertur, ꝙ doctrina illius doct. nõ est vera: quia imo debet presentare vsqꝫ ad sententiam, vel donec fit liberatus. ¶ Jtem sequeretur aliud absurdum: quia liberaretur fideiussor vna prestatione: ⁊ sic esset in potestate sua se liberandi, contra. l. si seruus. §. allega. vel dic ꝙ liberatur vna presentatione, sez si facta fuit: quãdo necesse fuit. Jtẽ illud quod dicitur fideiussor liberatur instantia, puta si incboata fit. Sed si non est incboata: tunc liberatur si est negligens in incboando sola presentatione: vt. l. pe. C. de
3 fideiussor. ¶ Jn tex. † ibi, emanandum. Querit Bartol. quid important ista verba: ⁊ dicit ꝙ erat dubium qualiter iurauerit. Potest igitur quis petere, ꝙ iudex declaret, qualiter iurauerit. Et allegat aliqua iura, que nõ bene faciunt: sed allega. c. cum clamor. extra de testib. ⁊. c. cũ Joannes eremita. de fide instrum. ⁊. c. per tuas. ⁊ ita concludit Bar. arguendo de teste ad iuramẽtum. Sed equparatio non videtur bona: quia dictum testis non transit ad heredem: vt. l. Pompo. scribit si frumentum. §. de rei vendic. ⁊. l. inter stipulantem. §. Stichum. de verb. obliga. Sed non est sic iuramento: quia non solum pendet ex voluntate iurantis: sed etiam ex voluntate deferentis: vt. iij. §. fi. §. eod. Preterea, quando ambiguitas est in iuramento, potius statur ei, qui detulit, ꝙ ei qui iurauit: vt. iij. §. fi. cum. l. seq. §. eo. xxxij. q. v. humane aures. quia Bar. non bene dicit, ⁊ intelligo illum text. quia pars probet ꝙ intẽtio fuit ipsius fideiussoris: vt. l. eius qui iurauerit. nõ autem ꝙ stetur declarationi ipsius iurantis. ¶ Et sic in-
4 ducitur † cum supradictis ad vnam questionem, quid si fideiussor iurat se dare nõ oportere: an presumatur, quia soluerit: vel q: fideiussit: ⁊ gl. est. §. in. §. prozi. ꝙ presumitur ꝙ soluerit. ⁊ sic prodest ipsi reo. Facit glos. in. l. j. §. fi. fi-
5 deiussor. quarum. rer. actio non datur. ¶ † Sed quid in sententia: quia ipse fideiussor fuit absolutus per sententiam: an intelligatur quia soluit: vel quia non fideiussit. Bart. hic dicit, ꝙ intelligit in dubio, ꝙ creditor non prohibuit ipsum teneri: vt. l. si quis. ad exhibendum. ⁊. l. si a te. de exceptio. rei iudi. de hoc dicitur in. l. Julianus verum debitorem. j. de condict. indeb. Bart. inducit ad questionem fin Dy. ¶ Sed nunquid sententia lata pro fideiussore prosit ipsi reo: ⁊ fuerunt due opiniones. Una fuit Dy. qui dixit ꝙ sic per istum text. vt in. c. accessorium. de reg. iuris. lib. vj. Bar. autem tenet contrarium in. l. si adulterium. §. si eo tempore. j. de adulter. in. l. eg duobus. §. in. q.

in.q.i.j.de duob.reis.secutus est opi.Dy.ꝛ do.Bart.videtur sequi hic opi.Richar.Malumb.qui tenet contra Dy.Sed ꝓ opi.Dy.est casus in.l.h.j.e.de quo ibi dicek.

Summarium.

Exceptio iurisiurandi,qꝫ cõpetat contra quãcunq; actione ortum habentem ex causa iuramento decisa.
Exceptio iurisiurandi,qꝫ contra agentem actione diuersa ad idem,competat sicut exceptio rei iudicate.
Actiones plures aduersus colonum arbores succidentem competere.
Usufructuarius cedens actiones, quibus actionibus teneatur.
Exceptio iurisiurandi,qõ non competit aduersus actionem diuersam.

§. Ex duobus. Iuramentum vnius ex reis prõmittendi alteri prodest.Item exceptio iurisiurandi competit contra omnem actionem descendentẽ ex omni causa,super qua iuratum est.Item ad remotionem speciei non sequitur remotio generis.b.d.vsq; ad.§.si quis. † Nota.quod cõtra quãcunq; actionem ortum habentẽ ex causa per iuramentum recissa,iurisiurandi exceptio cõpetit. Not. qꝫ † quemadmodum rei iudicate exceptio datur contra agentem actione diuersa ad idem tãtum: vt.l.cum queritur.ꝛ.l.cum eadem.j.de excep.rei iudi.ita exceptio iuramenti,ita qõ rapina ꝛ furtũ sint diuersa.Furtũ enim genus est rapinam concludens:vt instit.vi bonorũ rap. in prin.Rapina vero est eius species, que non verificat nisi,qꝫ ex manibus raptum sit.Ad hoc.j.de pœna.delict. l.nunꝙ plura.ꝛ.ff.ne quis eũ qui in ius.l.sed eximẽdi.circa prin. Nota.qꝫ † contra colonum fundi arbores succidẽte plures competũt actiones, de quibus hic.ꝛ in.l.j.et ff.si colo.arbo.fur.ceſar. Quid autem in vsufructu: vt l.ex sylua.ꝛ.l.arboribus.ff.de vsufruc.ꝛ.l.emphyteota.et Bart.in.l.dotio:tio.solu.matrimo. Alterius no.quod exceptio † iurisiurandi non competit aduersus actionẽ diuersam,adeo,qõ si inepta,per iudicem ex officio reiicitur vt hic,ꝛ in.l.j.§.Labeo.j.de stu.

Summarium.

Iuramentum fideiussoris quando prosit reo?
Sententia lata contra principalem: an mandetur executioni contra fideiussorem?remittitur.

§. Igitur si quis. Qui iurauit se cõdemnatum non esse, non potest conueniri ex stipulatione iudicatũ solui; neq; actione iudicati:secus si iurat se dare non oportere.b.d. Contra tex.arguitur fm Bart.ille, qui iurat se dare non oportere,iurat super toto: vt.l.duobus.§.j.ff.eo.ergo qui iurat se dare non oportere: iurare videk tam super sententia,qꝫ super contractu.Et respondet, qõ illa.l. duobus.§.j.debet intelligi super toto contractu: non autem quod non detur aliqua actio.Et ex hoc sequeretur, si esset verum illud,qõ dicit Bartol.qõ iuramentũ fideiussoris non prodest reo:qõ est contra tex.in.l.fin.§. fideiusso:ff.eo.Unde dic,sc; qõ debet intelligi iste tex.fm.§. in.d.l.duobus. Sed qrista doctrina videtur contra doctrinam Bar.ideo † dic aliter,sc; si quis iurat se dare nõ debere,cõsyderemus formam iuramenti: qr aut fuit sibi delatum iuramentum simpliciter: ꝛ simpliciter iuratũ:ꝛ tunc prodest quo ad omnem actionem.Si vero forma iuramenti erat,qõ iuraret an teneret ex stipulatione iudiciali,ꝛ iurauit simpliciter:ꝛ tũc prodest quo ad illã actionem ex stipulatu descendentem: sed quo ad aliam non prodest:qr debet interpretari fm mentem deferentis:vt l.si fideiussor.§.si interrogatus.ff.de interro.act. Iste inducit † ad.q.an sententia lata contra reũ, habeat executionẽ paratã contra fideiussorẽ de iudicato soluendo? ꝛ iudicatur per Jac.de But.qõ non.Sed iste tex.fm intellectum gl.non facit ad istud. Sed ista est dubia.q.ꝛ habet tria membra. Primum an sentẽtia lata cõtra reũ principalem habeat executionem paratam cõtra fideiussorem.de iudic.sol. Secundum quid in fideiussore de iudicio sisti? Tertium quid in fideiussore contractus:de quo per Bar.plene in.l.j.j.iudi.solui.ꝛ per Bald.ꝛ alios in.l.j.C.de vsur.rei iudi.ꝛ per Juliel.ꝛ Bal.in.l.ff.§. qui satisda.cogan.ꝛ per gloss.Joan.Andr.in.c.j.de iniur. et dam.da.que est singu.

§. Item Pomponius. Qui furtum sibi factum esse iurauit, condictionem furtiuam non habet.boc dicit.

Summarium.

1 Juramenta si sunt duo contraria vltimo standum est.ꝛ nume.5.
2 Juramentum contra iuramẽtum,qõ valeat:licet sententia contra sententiam non.ꝛ rationem differentie.nu.8.
3 Periurus,qꝫ quis non probatur ex secundo iuramento postea prestito.
4 Periurus,an incurrat infamiam?
6 Pactum nudum in iudicio factum, an habeat vim stipulationis?
7 Sententia lata super iuramento,quod nullas vires habet,quod valeat.
9 Actus celebratus secundum iuramentum contrarium primo,an valeat?

§. Si forte reus. Duobus iuramẽtis contrarijs vltimo iuramento standum est: non tamen de periurio querik.
1 boc dicit cum sequen. Nota.duobus † iuramentis contrarijs vltimo standũ esse.qõ inferius lata declarabitur.
2 Nota.secundo,qõ licet † sententia contra sentẽtiam lata nulla sit:vt.l.j.C.quando prouo.non est necef.vt.ff.eo. l.nam ꝛ postea.§.si damnetur.tamen iuramentum cõtra primum est validum.ꝛ in hoc maioris est efficacie ipsa
3 sententia,qꝫ iuramentum. † Nota tertio ibi,nec tamẽ. limitationem ad.l.alias.ff.eod.f.quod licet manifestetur quis esse periurus eo ipso,qõ contra iuramentum a se prestitum,pronunciatum est: non tamen probatur periurium ex iuramento secundo loco prestito. Item no
4 ta ibi,† preiudicium:si suppleatur scz fame, fm qõ supplet hic Ange.qõ periurus incurrit notam infamie.de quo dicendum:vt in.l.Lucius.ff.de infamib.in glos.ꝛ in l.si quis maior.C.de transac.ꝛ in.c.testimonium.extra de testi.ꝛ hoc inferius ponderabitur. In glo.super ver
5 bo,alterius. Sed qr † hic est mere iuramentum contrarium:ideo dic,quia aut loquimur de iuramento voluntario,vel iudiciali:ꝛ tunc standum est semper vltimo: qr iuramentum habet vim conuentionis:vt.l.qui iurasse.in fi.ff.eo.Sed vna conuentio non potest tolli per alteram: siue loquamur in conuentionibus,siue in contractibus. In conuentionibus est casus:vt.l.pacta nouissima.ff.de pact.In contractibus autem dic: vt.l.siue apud acta.C. de transactio.Aut loquimur in iuramento necessario:ꝛ tunc,aut iudex defert iuramentum eo tempore,ꝛ eodẽ momento actori ꝛ reo:ꝛ tunc neutri statur.Ratio qr iuramentum succedit in locum probationis: vt.l.in bone fidei.C.eo.Sed due probationes contrarie non valent: vt.l.scripture.C.de fide instru.ꝛ.c.importari.extra eod. Ita hic in iuramento necessario.Aliquando non deferuntur vno ꝛ eodem tempore,sed successiue:ꝛ tũc standum est primo iuramento necessario non autem vltimo. Et probatur:qr iuramentum defertur in defectum probationis:ergo si primo probatum est, frustra adsciscitur secũdum.Preterea ex iuramento primo,qõ iudex mihi detulit,est mihi quesitum plene ius:igitur iudex non potest tollere sine voluntate mea: vt in.l.id qõ nostrũ.j. de reg.iur.lib.vi.Aliquando est delatum duplex iuramentum,quorũ est vnum voluntariũ,ꝛ aliud iudiciale:ꝛ tũc semper standum est iuramento iudiciali,propter robur iudicij:vt hic tenet Juliel.de Lun.In hoc dubio qr iuramentum habet vim quasi contractus cõuentionis:sed non adeo,qõ sit casus,qui velit qõ conuentio iudicialis,

non tollatur pro extraiudiciali. & sic voluntario: vt.l.siue
6 apud acta.C.de transac.licet Bart.errauerit † in.l.j.ff.de
verb.obli.vbi dicit, qđ pactum nudum in iudicio factū,
habet vim stipulationis,per.l.cum ostendimus.§.fin.de
7 fideinf. ¶Sed † quid si iudex tulit sententiam fm iura-
mentum,qđ nullas vires habebat? & dic qđ sententia va
let per casum.l.nam & postea.§.si daretur.ff.eo.fm vnam
lectu.Sed quid sequitur? rescindit ope appellationis.
8 Sed modo † queritur,que est ratio differētie inter hoc,
qđ sententia contra sententiam est ipso iure nulla: vt.l.j.
C.quando prouoc.nō est necef.& qđ iuramentum contra
iuramentum valeat:vt.l.nam & postea.§.si damnetur.Et
ratio diuersitatis est:qr sententia lata contra sententiam
est nulla ipso iure:qr prima sententia nititur authoritate
rerum,scz partiū,& ipsius iudicis iudicantis.Unde par-
tes non possunt tollere:qr illud qđ compilatum est cum
aliqua solennitate personarum, ad ipsius destructionē
requiritur eadem solennitas: vt.l.si ad resoluendam.C.
de pred.mino.& l.si vt proponis.C.de nup.Sed in senten
tia interuenunt tres persone:igitur.Et de hoc not.in.l.
si diuersa.C.de transac.vbi casus.& ita tenent doc.in.d.l.
acta.C.de re iudi.In iuramento est secus:qr authorita-
te duorum solum nititur,igitur contrario cōsensu ipso-
rum duorum potest dissolui. Sed nunquid actus cele-
9 bratus † secundo loco cum iuramento contra primum
actum,in quo interuenerat iuramentum,sit validus? vt
puta mulier iurauit non contrauenire? In hoc fuerunt
varie opi.& fuit prima Host.in.c.cum cōtingat.extra.eo.
Istud idem Spec.in tit.de emp.& vendi.in.§.tertio loco.
& ver.notandum generale.s.istud. Idem tenet Jo.And.
in.c.licet mulier.eo.tit.lib.vi.in vlti.gl.& idem Bar.in.l.si
quis pro eo.ff.de fideiuſ.& l.is cui.ff.de verb.oblig.qui oēs
tenent,qđ contractus non est validus. Inn.tenet contra-
rium in.c.dilecto.extra de preben.quem Bal.sequitur in
aut.inter liberos.C.de testa.& idem tenet Spec.in tit.de
leg.§.nunc tractemus.& que sit verior:videtur qđ prima:
qr per.c.intelleximus.&.c.veniens.vbi habetur,qđ primū
iuramentum validum semper debet seruari. Cum ergo
primum iuramentum sit licitum:igitur &c. Pro secunda
opi. Inn.& aliorū sequacium facit.c.sicut ex literis. extra
de spon.vbi quidam iurauerat accipere talem in vxorē:
& postea accepit aliam:qđ valet secundū matrimonium.
Facit.c.j.de voto.lib.vj. Facit.c.tua nos.extra eo.el.j.pro
hoc facit sing.gl.Jo.And.in.c.fi.de procu.quam appro-
bat Barto.in.l.cum precario.ff.de preca.qui videtur sibi
fuisse contrarius. In hoc tamen dicendum est, qđ sic. Et
aliquando actus siue cum iuramento:siue sine, est spiri-
tualis mere. Aliquando non est mere spiritualis:sed ha
bet quid spiritualitatis. Aliquādo est mere temporalis.
Primo casu dic,qđ secundus actus non valet: vt.c.dile-
cto.extra de preben.& ista fuit opi. Inn.& Bal. Alia opi.
est in contrarium.s. Jo.And.in.d.c.dilecto.& Spec.in.d.
ver.nunc tractemus.& probatur sic:qr matrimonium est
actus spiritualis:sed matrimonū celebratū est validū.
per.d.c.sicut ex literis.& respondet ad.d.c.dilecto.qr ibi
non est decisio pape,sed allegatio.& sic non facit ius: ta-
men credo qđ prima opi. Inn.& Bal.sit verior:vt.d.c.dile
cto:qr quamuis sit allegatio,tamen ratio super qua se
fundat,est illa:qr annullat exceptionem de iure canonico
qr quelibet sententia pape facit ius. Non obst.c.sicut ex li
teris,qr matrimonium non est actus mere spiritualis:vt
j.dicetur,& in secundo membro. ¶Secundo casu princi-
pali pone exemplū in matrimonio,qđ nō est mere actus
spiritualis,sed habet quid spiritualitatis: qr non posset
interuenire pecunia,sed dos interuenit: vt in tit.de iure
dot.& dic qđ aliquando secundus actus non est maioris
potentie,sed minoris vel paris,q̄ primus: & tunc nō va-
let secundus cum iuramento factus.& probat in.d.c.sicut
ex literis.extra de spō.facit.c.requisiti. Aliqū iste actus
celebratus est maioris potētie: seruandus est secūdus:
vt in.d.c.sicut ex literis. ¶Tertio casu principali, qñ
est actus tēporalis,secundus non est maioris potētie q̄
primus:sed paris vel minoris:& tūc primus seruatur: vt
c.sicut ex literis.extra de spon. Aliquādo secūdus actus
est maioris potentie:& tunc aliquando primus actus ha
bet concursum iuris cōis secum:& tunc secūdus talis nō
est seruandus:vt est gl.sing.in.c.licet mulieres.extra de
iureiur.& ista est opi.Bar.Spe.& aliorum. Pro hoc facit
gl.in.l.ij.& doc.de vsufc.ap.pro emp.& l.ea lege.de condic.
ob cau.vbi prohibitio alienationis hominis valet, quā-
do est secum cōcursus iuris cōis. Aliquando ipse secun-
dus actus est celebratus contra primum actum,qui non
habet secum concursum iuris cōis:& tunc valet secūdus:
vt est gl.sing.in.c.fi.de procur.& ita intelligatur Bart.in
dicta.l.precario.de preca.& hec valent quando iuramen-
tum est prestitum negatiue:vbi autem iuramentum se-
cundum prestatur affirmatiue:& tunc secundus est maio
ris potentie,q̄ primus:& tunc seruatur secundus:vt.d.c.
sicut ex literis.de spon. Aliquando secundus actus non
est minoris:sed est maioris,vel paris:& tunc seruatur pri
mus:vt.d.c.sicut ex literis.& hec omnia procedunt quan-
do vtrunq; iuramentum est iustum:& sic super re licita.
Ubi autem vnum esset prestitum super re licita, & aliud
super re illicita:tunc seruatur licitum.& ita sit casus in.d.
c.tua nos.extra eo. Et pone exemplū, si iurauit nō inter-
ficere hominem &c. ex hoc potest argui, qđ illud qđ dicit
Jo.Andr.in.d.c.licet mulieres,qđ si mulier iurauit se nō
alienare fine decreto iudicis: & si postea alienat, & iurat
non contrauenire:non valet secundum & hoc dicit per.c.
dilecto.extra eo.dico qđ.d.c.dilecto.non probat hoc:quia
primum iuramentum fuit validum. Secundum autem
fuit inualidum.sed in casu.d.c. licet mulieres, vtrunq;
fuit licitum ideo primum valet.

Summarium.

1 ¶Grauatus in vno,in alio debet releuari.
2 Delatio iuramenti,habet vim tacite confessionis.
3 Juramentum licite recusatur, quando diminutio con-
demnationis sequeretur.
4 Ratio statuti minuentis penam confitenti maleficium,
& augētis neganti est:qr qui in vno releuatur,in alio gra
uari debet.
5 Reus qui primo negauit,si postea confitetur,an habeat
beneficium statuti minuentis penam confesso.
6 Judex si post negationem rei admittit eius confessionē:
sed non vult diminuere penam: an debeat illā minuere.
7 Statutum minuens penam, an habeat locum in confi-
tente vi,vel metu,vel ex necessitate,qđ non.
8 Statutum predictum: an habeat locum in confitēte de-
lictum,sed negante qualitatem?
9 Lex ista,an habeat locum in iuramento necessario dela
to in defectum probationis.
10 Judex condemnans,quem ex presumptionibus, potest
mutare penam corporalem in pecuniariam.
11 Judex cui constat reum commisisse delictum: an possit
eum torquere vt confiteatur.

¶Um qui. ¶Si in actione, que per
inficiationem crescit, fit
probatio per iuramentum, tenetur ad sim-
plum tantum:non autem ad duplum. Boc.
1 ¶†Nō.qđ ita semper allegatur,qđ qui in vno grauatur
in alio debet releuari & econtra. Et conco.sunt in glos.
2 ¶†Nō.secundo,qđ dilatio iuramenti habet vim tacite
confessionis. Ita soleo allegare istam lec.licet doct.alle-
get aliam,non ita bene probantem.in.l.qui iurasse.in fi.
ff.eo. ¶In gl.super verbo,ait,ibi,sed arg.contra solut.
Secūdum qđ habetur in.l.certi cōdictio.ff.tit.j.vbi per
3 gl. ¶In gl.super † verbo,omissa.circa fi. Ex hac resol-
tat vnum ad materiam.l.manifeste.ff.eo.qr illud verum:
nisi ex iuramento sequeretur diminutio condemnatio-
nis:qr tunc potest recusari iuste iuramentum. Ita singu
lariter facit gl. ¶Secundo colligitur ex ista gl.ad ma-
4 teriam † statutorum,scz qđ confesso maleficio remittitur
pena tripli:& neganti augetur duplum. Et ratio horum
est:qr eo ipso,qđ confiteor maleficium, releuo fiscum pu-
blicum:& accusantem ab onere probandi. & qui releuat
in vno,debet in alio grauari: vt hic. Et sic colligitur ex
hac.l.ista ratio. si vero negatur: tunc committitur du-
plum delictum, scz delictum & mendacium. & ideo ad-
datur pena pene: vt.l.nunq̄ plura.ff.de pri.delict. ¶Ex
5 bis † sic propositis Bart.inducit istam gl.ad questioni.

Pone

Pone q reus negat maleficiū: sed quid postea vult cōfiteri: queritur an ipse negans, postea confitens habeat beneficium statuti: ⁊ dicit se dixisse in publica disputatione, que incipit, statuta cōiter per Italiā. ⁊ dicit q nō debet audiri: imo plus dicit, qō index potest dicere, qō non vult confessionē. sed vult probationē per testes. Ita dicit Bar. per istum text. cum gl. nunquid autem sit verū ⁊ ipse Bar. tenuit in illa disputatione. Idem tenet Bal. in l. quidam estimauerunt. §. fi cer. pet. vbi notabiliter dicit distinguendo: q aut per negationem factā per ipsum reum, inducitur litis contesta. ⁊ tunc nō potest penitere, de hoc est casus in l. electio. §. neq. §. de noxalib. Aut ex hac negatione, nō est inducta litis contesta. vt in. c. ij. de lit. contest. ⁊ tunc tali casu admittitur confessio postea superueniens, per. d. §. neq. n. Bart. de Sali. ⁊. d. Rapha. tenent indistincte contra Bar. ¶ In gl. iij. §. item mista. in rub. de ac. videtur absurdum q iuste penitenti denegetur venia: vt. C. de app. l. si quis libellos. ⁊. l. qui sanctā. C. de apostā. vnde si iste iuste penitet, non debet negari venia. Sed isti doc. non bene dicunt, vnde dic tu, q aliqñ vult cōfiteri illud, qō negauit ad consequendum beneficium statuti Aliquando vult confiteri ad euitandū penam. Primo casu dico, qō Bar. bene dicit. Et probatur sic: q per istam negationem primo simpliciter factā, indubio est inducta litis contestatio, per quam cōtestationem inducitur quasi contractus: vt. l. depositi. §. j. §. de pecu. ¶ Adde ergo si iste negans obligatur fisco, non potest tolli per confessionē ius quesitum fisco: vt. l. si in initio. C. de actio. ⁊ oblig. ¶ Secundo probatur: q statutū loquēs, qō mulctat: debet intelligi in primo casu, qui fit, siue neget, siue confitetur: vt arg. l. boue. §. hoc sermone. §. de verb. signi. ⁊. l. fideicommissa. §. si quis decem. §. de legā. iij. Igitur si primo negauit, non potest per secūdum postea vti beneficio statuti. ¶ Tertio probatur: q confessio ⁊ negatio sunt duo contraria: q per vnū quis consequitur vnum: ⁊ per aliud quis consequitur aliud adeo q per acceptationem vnius videtur alteri renunciasse: vt. l. j. C. de furt. ⁊. l. si. de condi. cum simi. Ergo eo ipso qō ille acceptauit actum negat. videtur renunciasse actui confessionis: ⁊ sic beneficio statuti ergo non debet redire ad illud renunciatum: vt. l. si quis iuriuran. C. c. ¶ Quarto probat sic: q istud statutum concedens beneficiū, intelligitur, si prima vice non negatur: ergo si primo negetur, non habet beneficium: vt. l. si socius. §. pro soc. ⁊. l. si dubitetur. §. fed cum. §. de fideiuss. ⁊. l. ex hoc iure. §. de re ind. ¶ Ulterius probatur: q in restitutionibus varianti beneficia nō subueniūt: vt in. c. j. extra vt eccl. benefi. ¶ Secundo membro, quando confitetur ad euitandum penā: ⁊ tunc quando confitetur post probationes factas: ⁊ tūc talis confessio non prodest: q per confessionem relenat accusato: ab onere probandi: sed hoc non potest relenare: igitur aliquando confitetur quis anteq̄ probet: ⁊ tūc aliquando per negationem factam non est inducta litis contest. sed tantum paratur exceptio. ⁊ tūc ad euitandū penam. licitum est primo neganti postea cōfiteri, per. d. §. neq. facit. l. de etate. ff. de interro. act. Item probatur per aliam gl. in l. si. §. de rei vendi. Item probat per text. in auc. contra qui propriā. C. de non numera. pecu. Item probat per text. in l. is qui se obtulit. cum seq. §. de re indi. Et respondetur ad. c. do. Raph. q illud verum ad euitationem pene, non autem ad consequendū beneficiū statuti. Aliquando negat animo litem contestandi: ⁊ tunc nō potest ad euitationē pene postea confiteri: vt. d. §. neq. Fallit hoc in minore: vt. l. si ex causa. §. nūc videndum. §. de minō. Et ratio diuersitatis inter duos casus est: q beneficium facilius tollitur cū ius cōmune: vt. l. eius militis. §. militia. §. de testa. mili. ⁊ in auc. de non alien. §. nunc vero. Sed qō per confessionē minuat pena est beneficiū: sed q augeatur per negationem est ius cōe. ¶ In ead.
6 gl. dum † dat ſm intellectum ad istam, vnum Barto. refert, qō licet quis periurus, non debet consequi nisi simplum: attamen si vult potest consequi duplum renūciando huic iuramento. Pone qō quis accusatus negauit maleficiū: postea confitetur: qō index admittit confessionem. Et postea dicit, q non vult diminuere penam. Sed dicit. q vult sequi condemnationem secundū, qō probatur per testes: dicit Bar. q ista gl. probat singulariter, qō sic. Et dico qō istud est falsum. Primo q ista gloss. est falsa: q eo ipso qō quis acceptat delationem iuramenti, videtur renunciasse iuri sibi competenti. §. de mino. l. si filius. qō fieri potest: vt. l. si quis in conscribendo. ergo nō potest habere amplius regressum ad ipsum, nisi renuncietur: vt. l. cū quidā. de admi. tuto. ¶ Preterea eo ipso, q tu qui amiseras ius per negationem acceptans delationem iuramenti, est mihi quesitum beneficiū remissionis per delationem iuramenti: ⁊ per cōfessionem meam acceptam: ⁊ sic illud ius qō mihi quesitum est per acceptationem confessionis: ergo non potest mihi tolli per factum partis: vt. l. si §. de pac. ⁊. l. si post mortem. de cōtrab. Ad hoc. l. petende. C. de tēpo. in integ. resti. cū materia sua. ¶ Nunc restat videre quedam. que † hic ponit
7 Bar. super ista. l. Sed dubitatur, nunquid istud qō dicit de statuto, habeat locum in confessione vi, vel metu, vel necessitate facta: ⁊ Bart. tenet q sic: q illud statutum qō incurrat penam per negationem, est verum: si perseuerauit in negatione. Bal. autem hic concludit contrariū, sc3 qō non euitet penam per confessionem factam ex necessitate, vel vi: q illud qō quis facit ex vna necessitate statuti, non debet sibi prodesse. ¶ Preterea qō non consequatur beneficium statuti: probatur per ea que Bar. recitat in l. iij. §. vtrum. §. ad Silla. dico quod opi. Bal. sit verior, quicquid dixerit Bart. per casum in l. iij. §. si mater. §. ad Tertul. vbi casus: q mater punitur, si non petat tutorē. Ad secundum, qō non consequat beneficium Bal. bene dicit. sed probatur per casum in l. ij. de oper. lib. ¶ Ulterius probatur per aliud simile: q illa que capiuntur in bello iusto sunt capientis. Pone qō est non iustum bellum: an acquiret: ⁊ certe non. per. l. ab hostibus. C. de capti. ⁊ sic facit ad not. per Bar. in. d. l. iij. §. vtrum. Et sic patet qō illud statutū qō loquitur de confessione, debet intelligi de confessione voluntaria. ¶ Sed quid si confitet
8 maleficium, ⁊ † negatur qualitas ipsius maleficij: vt puta accusaui aliquem de maleficio commisso de nocte: ⁊ sic qualitatem: dic vt per Bar. plene in dicta dispu. statuta cōmuniter. ⁊ vide per Bal. in. l. ea que per inficiationem. C. de condi. indeb. ⁊ per Bal. in. l. cum negantem. ad legē Aquil. ⁊ vide latius in. c. j. §. pater. que fuit cau. beneficij amit. ⁊ plene in. l. quidam estimancrūt. §. tit. j. ⁊ in. d. l. elec-
9 tio. §. j. §. de noxa. Bar. querit † an ista lex habeat locum in iuramēto necessario delato in defectum probationis: ⁊ dicit qō sic, ⁊ de eo hoc dicit qō tex. est hic. satis abunde per iuramentum necessarium egonerarctur ab onere probandi: igitur. sed ipse non bene dicit. Et primo quod quis sit egoneratus ab onere probandi per iuramētum necessarium, non est verum: q est oneratus in semplena probatione: vt. l. in bone fidei. C. de reb. credi. ⁊ iureiuran. Sed q iuramentum, qō defertur a iudice non defertur nisi causa egonerandi conscientiam iudicis: vt videat quid agere debeat: vt. l. in bone fidei. ⁊. l. admonendi. j. c. Sed actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem: vt. l. nō oēs. §. tit. j. ⁊. l. obligationū substantia. j. de actio. ⁊ oblig. Igitur istud iuramentum necessarium deferk inuito eo ipso reo: vt in. d. l. in bone fidei. ergo non est possibile qō illud quod inuito fit, possit causare beneficium, per. c. ex eo. de regu. iur. lib. vi. ⁊. l. quesitū.
10 de acquiren. heredi. ¶ Ista lex vlterius inducitur † ad vnum dictum Innoc. qui dicit, qō vbi index procedit ad condemnandum quem ex presumptionibus, potest mutare penam corporalem in pecuniariam. Ita dicit in. c. q verisimile. extra de presump. Facit ad glos. l. possessionem. C. de his qui notā. infa. ⁊ ibi numerantur iuste causse mutandi penam infamie. ⁊. l. quid ergo. §. pena grauior. §. de his qui notan. infa. ¶ Ulterius Bald. indugit
11 istam † legem ad vnam questionem. Pone quod constat per plenas probationes reum commisisse delictum: nunquid si index vult ipsum ponere ad torturam vt confiteatur delictum, possit vel non? hanc questionem ponit Lyn. in. l. obseruare. C. quorum appellatio. non recip. et dicit quod semper iudices faciunt hoc. Sed Lyn. bene dixit per. l. ij. in fin. de iuramen. calum. ideo dixi vni iudici bestiali, qui habebat vnum testem, ⁊ euidentia indicia quod sufficiebant ad penam imponendam: nec erat necesse quod ipse poneretur ad torturam: vt. l. j. §. item Cornelia. j. de questionib.

Summarium.

1 Juramentum quod seruari nō potest in forma propria seruatur in equipollenti.
2 Jurans sibi deberi seruū, qui mortuus est, quando consequatur estimationem.
3 Jnstrumentum quod habet executionem in re: an habeat executionem in estimatione.
4 Juramenti tempore si seruus extabat, sed postea periit sine dolo ꝛ culpa debentis: an teneatur.
Juramentum quando habeat vim litis contesta.

§. Si iurauero.

¶ Ex iuramento, quo quis iurat deberi id, q̄ non est in rerū natura, non oritur actio: nisi precedat mora, vel delictum. b. d. ¶ Not. qō iuramentū qō nō † potest seruari in forma propria, seruatur in equipollenti. qō facit ad ea que not. Bar. in l. Julia. ff. de condi. ꝛ demon. in lect. antiqua. ꝛ Bal. in rub. ā. co. ꝛ idem Bart. ff. rem ratā hab. l. amplius. ¶ Jn glo. super verbo, furtiua. ibi. l. qui
2 Stichum. que est contra. Sed dico, q̄ † ista opi. quā oēs sequunt̄, non est vera: q̄ si promitto tibi hominem mortuum, sine culpa mea: tunc talis promissio est nulla: vt. l. homo mortuus. ꝛ. l. inter stipulantem. §. homo. ff. de verb. oblig. Sed si est mortuus culpa promissoris: tunc debet estimatio: vt. l. inter stipulantem, §. j. ꝛ. l. si seruum. §. notari. ꝛ. l. si ex legati causa. Cōcludo ꝛ dico sic, qō iuramentū habet vim quasi contractus in. l. depositi. §. j. ff. de pecul. Sed contractus factus proprie non operatur, q̄ fit obligatus: vt. l. si homo mortuus. ergo impropie cōtractus non debet hoc operari: q̄ illud qō proprie factum est, nō operatur: ergo nec illud qō impropie factū est. Sed clarum, q̄ si fuerit facta promissio in vero contractu de homine mortuo, non est valida: vt. l. inter stipulātem. §. pe. ꝛ. l. si homo mortuus. ff. de verb. obli. ergo non debet esse valida promissio facta de homine mortuo in quasi cōtractu, argumento supradictorū. ꝛ sic tenendo opi. Bar. dico, q̄ ista pars que dicit, q̄ non debetur estimatio serui procedit, siue qui defert ignoret: siue ille qui iurat. Quia si vis tenere opin. cōmunem, resultat nouus intellectus. ad. l. inter stipulantem. §. j. nisi promissio sit ex quasi contractu, scz ex iuramento: q̄ tunc talis promissio est valida. ¶ Jn gl. super verbo, † eod. ibi, ad estima. inducitur
3 ad vnam. q. nunquid instrumentum habens executionē paratam in re, an habeat executionē paratam in estimatione. Jste tex. facit q̄ sic. Jstud fuit tactum per Bart. in l. stipulationes non diuidunt. ff. de verb. obli. ꝛ in. l. Julianus. ff. de confes. qui tamen non allegat istum tex. Huliel.
4 hic querit, ꝛ † subsequenter alij, quid si iste seruus extabat tempore iuramenti: sed post iuramentum periit sine dolo ꝛ culpa: an teneatur? ꝛ dicunt q̄ si .: q̄ iuramentum habet vim litis contest. vt. l. nam ꝛ postea. §. si is qui tēporali. sed si moriretur post litis contest. tenetur: igit. Sed Bar. tenet contrariū saluando opi. Huliel. q̄ aut precedat aliqua obligatio iuramenti: ꝛ tunc habet locū opin. Huliel. Si vero nulla obligatio precedit, ꝛ tunc nō tenet nisi fuerit interpellatus. Quia absurdum esset q̄ vno et eodem tēpore, oriretur obligatio ꝛ mora. quod est cōtra l. qō dicit. ff. de sol. Jtē facit illud qō habet in. l. quoties in dic. ff. de ver. obli. vbi per Bart. Sed dic sic: q̄ aut iurauit informiter Stichū deberi: ꝛ tale iuramētū nō habet vim litis cōtest. vt. l. nō erit. §. dato. ā. e. q̄ statim orit obligatio ꝛ actio: nec cōstituit qs in mora. Si vero est iuramētū formiter: tūc debet post iuramētū estimatio: q̄ patet ex iuramēto obligationē peciisse: vt. l. si duo. §. si qs iurauerit.

Summarium.

1 Juramētum habetur pro veritate, nec post id prestitum vltra queritur?
2 Exceptio nequis cōueniatur vltra q̄ facere possit, q̄ opponatur contra iuramentum.

§. Si mulier.

¶ Si iuratur super obligatione tollit omnis exceptio obligationem perimens: si vero iuretur super pacto, tollitur omnis exceptio perimens pactum. b. d. ¶ Not. iu-
1 ramentum † pro veritate haberi: nec post id prestitum,
2 aliquid querēdum esse. ¶ Jn gl. super verbo, † prestandum est. idem sequitur Bar. Sed contra hoc videtur: q̄ iuramentum ꝛ sententia equiparantur: vt. l. j. ā. eod. Sed certum est qō licet iudex condemnauerit maritū in toto: tamen habet beneficium ne conueniat nisi inquantū facere potest: ergo idem in iuramento. arg. l. ex diuerso. §. fi. ff. sol. matr. ꝛ. l. Jsennius. §. j. ff. de nego. gest. Nec obstat illud, qō dicitur, q̄ illa est exceptio peremptoria: q̄ non est verum, q̄ sit peremptoria: sed est iuramenti limitatiua: igitur poterit opponi. ꝛ contra hoc facit iste text. igit non potest opponi post sententiā. ¶ Ibi, tota. q̄ dicto tota, reficit oēm diminutionem: vt probatur in. l. si priō. §. j. solu. matr. ꝛ. l. Decuio. §. fi. ff. de lega. iij. Et sic videt resultare qō omnis exceptio excludit. Pro hoc facit. l. fin. C. ad leg. Falcid. ꝛ sic istud facit in dubium: ꝛ sim cōmunem opi. Sed pro contraria opi. facit. l. si totā. ff. ad Trebel. Sed potest dici, q̄ illud procedit de iure antiquo, nō poterit inhiberi Falci. vel Trebellianica: quod autē hodie secus: vt in auc. si pactum. C. ad leg. Falcid. Et ad illud qō dicitur de sententia est difficile respondere: nisi dicatur, qō sit minoris authoritatis. nescio qualiter possit responderi. Et admiror qō Bar. non perpenderit.

Summarium.

1 Juramentum primum, vt preiudicet in popularibus actionibus alijs, requiritur quod bona fide, ꝛ nō dolo fit delatum.
2 Exceptio rei iudicate orta ex sententia super actione populari contra vnum, obstat omnibus.
3 Arguere de sententia ad iuramentum valet.
4 Juramentum bona fide delatum, dicitur id, qō est delatum in supplementum probationis. Et ibi quando mala fide dicatur delatum?
5 Bene fit, quod bona fide fit.
Bene: quando pro legaliter: quando pro legitime. Et quando vtiliter?
6 Juramentum in actione populari delatum per vnū, qō noceat alteri.
7 Arguere de pacto ad iuramentum, an liceat?
8 Juramentum delatum vno tēpore, non preiudicat alij.
9 Transactio facta super actione populari, an preiudicet alijs.
10 Pactum vel transactio factum super actione populari, que non preiudicat alijs: an preiudicet sibi pacisceti volenti postea agere?
11 Tex. hic an habeat locum in iuramento necessario.
12 Potestas. si non possit cognoscere de delicto post sex mēses a die commissi delicti: quid si tale delictum habeat causam continuam?
13 Delicta continuata, an dicantur vnum, vel plura? remissiue.

§. Jn popularibus.

¶ Jn popularibus actionibus iuramentum ab vno delatum seu sententia vno agente prolata, alijs preiudicat, dummodo de collusione non reperiatur actū. ꝛ dic vt. l. j. ff. de popu. act. ¶ Not. primo,
1 q̄ ad † hoc vt iuramentum primum delatum in popularibus actione alijs preiudicet: oportet bona fide, non autem
2 per collusionem illud delatum esse. ¶ Secundo not. q̄ exceptio rei iudicate orta ex sententia super actione popularis contra vnum, obstat omnibus alijs illam nomine intentantibus. Ad idem. ff. de popu. act. l. iij. ꝛ. ff. de hb. homi. exhib. l. iij. §. fi tamen postea. ¶ Ultimo not. q̄ senten-
3 tia ad † iuramentum valet. arg. vt hic Juris con. demonstrat. ¶ Jn gl. super verbo, bona fide. ibi, id bene fieri. q̄
4 bona fide. dic q̄ † illud iuramentū dicitur bona fide delatum, qō defertur in defectum probationis deficientis. Et probatur: q̄ iuramentū tutoris dicit delatum bona fide, quando est delatū in defectum probationis. ā. eod. l. iusiuran. §. fi tutori. ꝛ. ff. co. l. tuto. Et dicitur mala fide delatum, quādo defertur: q̄uis habeat alias probationes.

de qua

de quo dicitur in.l.tutor.j.eod. ¶ Item † allegatur ista glos.q illud dicit fieri bene, qđ bona fide fit.facit.xxii.q.v.c.homines falsum. Ex quo not.q quoties istud aduerbium bene: vt hic refertur ad personā,debet exponi, id est legaliter. Item si refertur ad rem:tunc exponitur, vt legitime:vt.l.si bene.ff.de vsu. Si autē refertur ad ipsum actum:tūc intelligitur bene,id est vtiliter:vt.l.que vtiliter.j.de neg.gest. ¶ In gl.super † verbo,per collusionē. ibi,sed si populari actione iurauit.Barto.querit ꝛ habet istam questionem pro difficili.ꝛ facit tria membra principalia. Et primo dicitur,q ista gl.non dicit verum:q obstet exceptio iuris:qr illa actio popularis oritur ex vno, qđ habet causam successiuā ꝛ continuam:tunc iuramentum prestitum per vnū de popularibus, nocebit alteri noniter agere volenti:vt probatur in.l.iurisgentium.ff.si paciscar.ꝛ.l.si vnus.ff.pacta q.ff.de pac.arguēdo de pacto ad † iuramentū,qđ fieri potest,per.l.iii.ff.si.ꝛ.l.nam ꝛ postea.ff.si.ff.eo.igitur ꝛ ei obstat.l.ei qui.allegata in gl. Et respondet ad qđ probandum dicit,q vbi cōmittitur aliquod maleficiū,qđ habet causam successiuā ꝛ permanentem ex voluntate delinquentis:tunc cōmittit toties, quoties stetit in ista persuasione:vt.l.j.ad fi.ff.de vsufruc. accresc.Sed ex contrectatione continuata oritur actio vnica:licet ex continuatione oriat alia:vt.l.si vxori.ff.si qs iurauerit.j.de fur. Ita in proposito, si ego qui intēto ac. po.non orientē ex prima appensione,sed ex alia noua nō potest inde obiici exceptio iuramenti.ꝛ sic vult Bar.appensio que stat ꝛ perseuerat omni die, dicantur plures appensiones: igitur. Unde licet sit orta exceptio super vna:non tamen nocebit super altera. Sed dico q istud membrum est dubitabile:qr illud qđ dicit primo est verum in.l.que cetu.ff.si.j.ad.l.Jul.de vi. Sed dum arguit de pacto ad iuramentū declino istud,ꝛ probatur sic: qr actio orta ex interdicto,de libero homine exhibēdo: orit ex pacto habēte causam successiuam ꝛ continuatā:vnde arguo sic. Juramentū ꝛ sententia equiparantur: sed sententia lata interdicto, de libero homine exhibendo per vnum preiudicat alteri,si non probet collusio: vt.l.iij.ff.si tamen.de lib.homi.exhiben.igitur. Preterea iste tex.loquitur generaliter in qualibet populari:cum loquit generaliter:ergo. Et respondeo ad rationem suam:qr sunt diuersa pactum ꝛ iuramentū:ergo vnū statuitur in vno: ꝛ aliud in alio:vt.l.fi.de calumn. Quia sententia preiudicat:qr habet authoritatem iudicis:sed pactum nō habet authoritatem iudicis:igitur. Pro qua facit gl.in.l.trāsigere.C.de transac.que proprie loquitur in his terminis, que determinat contra Bart. Sed tamen potest saluari opi.Bar. Et primo dico si eqr ista gl.non dicit verum:qr sic preiudicat alteri,si sit bona fide delatū:ita ꝛ sententia: vt.d.l.iij. Sed clarum,q impossibile est,q sententia huius gl.fuerit bona fide delatum:igitur.ꝛ q fuerit impossibile patet.qr ad probandū,q fuerit res appensa,nō deficiunt probationes: qr homines viderunt. Sed clarum est,q vbi probationes adsunt,iuramentum dicitur delatum mala fide: vt.l.tutor.j.eo.igitur. ¶ Item probatur alia ratione: qr ex continuatione ipsius scientie veniunt plura delicta:ergo sequitur q iuramētū delatum super vna,non preiudicat alteri: vt.l.duobus.ff.colonus.ff.eo. igitur. ¶ Item probatur:qr iuramentum † delatū vno tempore,non preiudicat alteri:vt.l.qui lis.de noxa.ergo iuramentum delatū per agentem populari,non preiudicat mihi agenti nunc. ¶ Item probatur per.l.iij.ff.si tamen.de lib.homi.exhib.Sed huic obstat tex.in.d.ff.si mihi. Sed respondeq ibi sit speciale in sententia,ne de delicto hominis,super quo semel iudicatū est amplius cognoscatur:vt.l.licet.ff.nau.cau.stabu.ꝛ.c.fi.de calum.ꝛ.c. ex his.de accu. Secus autē in iuramento: qr iuramentū habet vim conuentionis:vnde quemadmodū cōuentio non preiudicaret alteri:ita nec iuramentum. ¶ Nūquid autem † trāfactio facta super populari actione preiudicet volentibus eam intentare: gl.arguit pro ꝛ contra: et cōcludit q nō.Bar.dicit q aliqñ actio popularis dat p aliquo delicto,q est cōsummatū:ꝛ tūc,aut est actio popularis que per litis contest.dicit intentari ad proprium cōmodum ipsius intentantis,ꝛ tunc aut istud pactū fit ante litis contesta.ꝛ tunc non preiudicat:vt.l.iurisgentium. ff.si paciscar,ꝛ.l.si vnus.ff.pacta que turpem.ff.de pactis.

Aliquādo istud pactum fit post litē contest.ꝛ tūc qr actio popularis efficit ipsius agentis per lit.contest.ꝛ tūc pōt: vt.l.sicut.j.de verb.signi.vt ibi dixi. Et intellige dictum Bar.q quo ad cōmodum suū potest sibi facere preiudicium:sed quo ad preiudicium reipublice,nō pōt. Quod probat ex generalitate text.in.ff.pacta que.ꝛ.ff.ante oia. melius facit.l.si vnus.ff.item ne experiar. Aliquādo ista actio intentata spectat ad cōmodum ipsius agentis: et tūc potest pacisci:vt probatur in.d.l.iij.ff.si correus.j.de lib.homi.exhib.ꝛ.l.qui cetu.ff.si.j.ad leg.Jul.de vi. Aliquando intētatur aliqua actio popularis,que habet ortum ex continuata causa delicti,aut in appēso: ꝛ tunc in preiudiciū alterius aliquis nō poterit pacisci:vt.d.ff.ante omnia.ꝛ.d.ff.pacta que. Et hec sunt tamen limitanda fm Bal.qr habent locum in omittendo:vbi autē in delicto cōmisso non potest transigi vel pacisci:vt.j.ad Silla. l.diuus. Sed istud est falsum. Primo: quia idem tenuit contrariū:in.l.accusa.C.qui accu.non poss. Et probatur: qr nec in.d.l.diuus,cōtinet casum specialem:qr ad ipsum pertinebat punitio non solutio:igitur. Patet:qr ad dominum spectat punire seruū ex qualitate delicti: vt.j.de verb.obli.l.qui seruum. ¶ Nec stat † videre nunquid pactum siue transactio facta super populari actione,q̃ non preiudicat alijs,preiudicet ipsi pacisceti volenti postea agere: In quo pro cedo remissiue.de quo vide p Bart. in.l.si maritus.ff.si negauerit.j.de adul.ꝛ per eundem in l.transigere.C.de transac.ꝛ per Ly.ꝛ Bal.in.l.accusationem.C.qui accu.non poss.ꝛ in.l.iij.ff.is cui.j.de sepul.vio, vbi plenius per gl.q̃ alibi.ꝛ ibi plenius per Bar.q̃ alibi. ¶ Ulterius querit nunquid † iste tex.habeat locū in iuramento necessario:ꝛ gl.est in.l.trāsigere.que vult, q in iuramento voluntario,siue iudiciali habeat locū ista litera. ¶ Ulterius Bar.ponit † hic vnā questionē. Pone q statuto cauet,q potestas non possit cognoscere de maleficio post sex menses a die cōmissi delicti: nunquid autem si tale delictum habeat causam continuam possit puniri:Bar.hic diuidit distinguendo,q quedā sunt maleficia, que habent causam continuatā ex continuatione animi:ꝛ tunc poterit puniri.per ar.in.l.j.in fi.de vsufruc. accres. Aliquādo sunt aliqua maleficia,in quibus lex magis punit factū,q̃ animū faciendi:ꝛ tunc dies istorū sex mensiū incipiunt currere a die operis perfecti:vt.l.semper.ff.boc edicto.j.q vi aut clam. Et inquātū dicit Bar. q si fuerat facta societas illicita ꝛc. non bene dicit per.l. id quod.ff.si filius.j.pro soc.vbi non dicitur,nisi vna societas:q̃ is perseuerek in societatē fm Rapba. Sed dicit, q hoc dictum non potest procedere: qr cū societas contrahat omni die,deberet solui gabella omni die de ipsa societate,qđ est absurdū. Sed potest respōderi,q q̃is videatur factus contractus: tamen vnus ꝛ idem cōtractus est.ideo nō debet solui,nisi semel: vt est casus in.l.ff.j.de publ.vnde ratio do. Rapb.nō est vera. ¶ Ulterius querendū † est,nunquid autē ista delicta continuata dicuntur vnum delictū,vel sint plura:de quo per Bart.in l.inficiando.j.de fur.ꝛ per Bal.in.l.quicunq;.C.de ser.fugi.ꝛ.l.si tutor.ad Tertul.ꝛ gl.in.l.vulgaris.j.de fur.

Summarium.

1 Juramentum liberti quare in totum habeatur pro veritate:non sic in iuramento patroni:
2 Cautela ad excludendū fiscum a successione alicuius.
3 Iranatus restituere,si defert iuramentum,qđ non preiudicat illi,cui fienda est restitutio.
4 Juramentum quo libertus iurat se liberum non esse, q auferat ius succedendi in bonis ipsius iurantis ipsi deferenti:ꝛ remonet ius patronatus.
5 Juramentum,quo quis iurat patronum esse,quod non auferat ius in iure succedendi.

§. Si libertus.

¶ Juramentum quo libertus iurat se non esse liber tū,habeť pro veritate,quo ad omnia.b.d. ¶ In glo.
1 super verbo,petitio.† ibi,sed contra non est.Bar.hic assumit aliam rationē diuersitatis:qr certū est, quod non. Per conuentionem nō potest sibi preiudicare in vltima

voluntate: vt.l.stipulatio hoc modo.ff.de verb.obli.ꝛ.l.fi. C.de pac. Sed per istud iuramentum preiudicaret vltime factioni testamẽti:ideo fuit statutũ ibi. Sed hic est fecus:q; quis potest renunciare iuri successionis: vt.l. pactum.C.de colla. Sed iuramentũ habet vim conuentionis:ergo ꝛ per iuramentũ videtur renunciasse iuri
2 cessionis:igitur. ¶ In gl.ibi,itẽ si frater cui.† Et ex hac potest colligi cautela ad excludendum fiscum,qui est vltimus successor:vt.l.vnica.de cadu.tol.ꝛ de here.que ab intest.in fi. Quia cautela est ꝙ deferat vni iuramentum: vt iuret se esse patronũ suum:q; iste habebit bona istius. Sed quid prodest:q; potest facere testamentũ:ꝛ sic fiscũ excludere. Bene dicit, ꝙ si non posset condere testamentum:q; esset in articulo mortis. ¶ In ea.gl.ibi,obsignare.Bart.bene hic respondet:ꝛ ideo videatur hic per eũ. ¶ In ea.glos.Bart.hic ex ista glos.arguit ad.q. Pone
3 ꝙ vnus † est grauatus de restituẽdo:ꝛ clarum est quod nõ potest alienare res restituendas:vt.l.res que.C.de lega. ¶ Quid autem si defert iuramentũ cõiuncto,qui iurauit ꝛc.nunquid istud iuramentũ preiudicet illi,cui debet restitui:ꝛ dico ꝙ non per istam gl. ¶ Preterea facit l.iusiurandum.§.i.ꝛ.ij.ff.eo.q; ille qui non potest alienare non potest iuramentum deferre:vt ibi:sed iste nõ poterat alienare:igit. ¶ Ex quibus † collige duas conclu
4 siones. Prima ꝙ iuramẽtũ, quo libertus iurauerit se liberũ nõ esse: aufert ius succedẽdi in bonis ipsius iuranꝭ ipsi deferẽti:ꝛ ius patronatus remouet:vt hic in tex. Fallit in remissione iuris reuerentialis:vt.l.fi.de bon.pater. Ita hic per istud iuramentum non videt remissum ius reuerentiale. ¶ Secunda conclusio est,qõ iuramen-
5 tum † quo quis iurauerit se patronum esse,non aufert aliquod ius in iure succedendi: vt.l.si iurauero.ff.de iure patro. ¶ Fallit in duobus casibus. Primo q; intelligit quẽsitum ius succedendi ab intestato si nullus extat: vt hic in glos. ¶ Item fallit in iure reuerentiali: vt.l.adoptiuum.§.patronus.ff.de in ius vocand.quia acquisiuit ius reuerentiale per iuramentum.

Summarium.

1 ☞ Juramentum, ꝙ non intelligitur remouere exceptionem cum ipso actu,super quo iuratur.
2 Exceptio causata ex natura actus, super quo iuramentum prestatur,non remouetur per iuramentum.
3 Exceptio nulla si cõtra instrumentũ guarentigiatũ opponi possit: an exceptio precij nõ soluti poterit opponi?
4 Proprietarius si promisit non mouere questionẽ vsufructuario,poterit tamen petere cautionem de vtendo.
5 Juramentum non excludit exceptionẽ,que venit ex natura contractus.

§. Si iurauero. ¶ Juramentũ nõ ex-

cludit exceptiones que veniunt ex natura actus, super quo est iuratum,hoc.d.
1 ¶ No.ꝙ † nunq̃ ex iuramento intelligitur remota exceptio tota vna cum ipso actu,super quo iuratũ est. ¶ No.
2 ꝙ nunq̃ † per iuramẽtũ remouetur exceptio causata ex natura actus,super quo illud prestat.ꝛ sic facit ad ea que
3 not.Bal.in.l.j.C.de vsufruct. ¶ Ex his † infert ad questionẽ. Pone ꝙ cõtra instrumẽtũ guarentigiatũ nulla exceptio potest opponi. Nunquid autem exceptio precij nõ soluti possit opponi? videbatur ꝙ nõ. Primo ex generalitate:vt.l.in fraudẽ.in fi.de testa.mili.ꝛ.l.i.§.ꝛ generaliter.de leg.prestan. Sed cõtrariũ est per istũ tex.de quo plene dixi in.l.si duo patroni.§.si qs iurauerit.ꝛ istud determinat Bal.in.l.ex predijs.C.de euict.ꝛ in auf.psente. C.de fideinst.nõ alleg.istum tex,sed melius facit q̃ alius.
4 ¶ Itẽ facit ad † aliud,qõ si proprietarius dixit ꝙ nõ faceret aliquã 2trouersiã super vsufructu:deinde vsufruc. petit vsumfruct.proprietarius dicit, ꝙ vult prestari sibi cauc.an possit? videbat ꝙ nõ:sed tũ est cõtrarium. Quia nõ videt remissa illa controuersia, que venit ex naturali equitate 2tractus. Ita est casus hic.de quo p Bal.in.l.j.
5 C.de vsufruc. ¶ Et † sic not.hic singulariter,ꝙ vbi iuramentũ excludit omnẽ exceptionẽ: nõ tũ intelligit excludere illã,q̃ venit ex natura cõtractus,ita singu.not.hic.

Summarium.

1 ☞ Snia lata virtute iuramẽti necessarij p instr.a de nouo reperta,cõstitutionibus principũ retractari potest,ꝛ omni tpe:ꝛ an ipso iure,vel ope exceptionis: vide.n.43.
2 Cause dubie iuramento decidi solent.
3 Sententia,ꝙ ferenda est in fauorem illius, qui iuramit:ꝛ si fertur contra,beneficio appellationis rescinditur.
4 Juramentum voluntarium, aut iudiciale, pretextu instrumentorum nouiter repertorum retractari nõ potest.
5 Juramentum est species transactionis.
6 Dispositio legis referentis se ad aliam legem, cuius tenor nõ reperitur,valet:si tenor legis ad quam fit relatio in referente describatur.
7 Statutum referens aliud statutum:quando valeat.
8 Libellus referens se ad statuta,que non reperiũtur,an vitietur:remissiue.
9 Respondens positionibus,si refert se ad ea,que nõ reperiuntur,an vitietur responsio:remissiue.
10 Instrumenta ꝛ si sint,post sententiam celebrata partium consensus nam possit ab ipsa recedi?
11 Sententia que non potest retractari per instrumenta de nouo reperta: an remedio restitutionis in integrũ sibi ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, subueniret ei, qui de nouo reperit instrumenta:remissiue.
12 Sententia lata pretextu iuramenti suppletorij, cur retractetur pretextu instrumentorum de nouo repertorũ:ꝛ assignat triplicem rationem.
13 Sentẽtia lata ex probationibus priuilegiatis semp potest retractari:ꝛ nunq̃ transit in rem iudicatã.ꝛ vide nu.41.
14 Sententia lata ex presumptionibus nunq̃ transit in iudicatum:ꝛ semper retractari potest.ꝛ nu.41.
15 Sententia,que si seruaretur,verteretur in preiudicium anime:nõ transit in iudicatũ:ꝛ semper retractat.c.n.41.
16 Instrumenta nedum probatiua: sed nec etiam declaratiua primorum productorũ, ꝙ non possunt produci post conclusum in causa.
Instrumenta de nouo reperta,ꝙ possunt produci post conclusum in causa:etiam ad probandum.
17 Instrumenta post conclusum in causa:ꝙ possunt produci in causa criminali.
18 Idẽ in causa pupilli reipublice:vel ecclesie.ꝛ vide.n.20.
19 Idem si ex aliqua iustissima causa hoc suaderet iudici.
21 Instrumenta de nouo cõfecta possunt produci post conclusionem in causa.
22 In causis summarijs,ꝛ que sine figura iudicij agitant: possunt instrumenta produci post conclusum in causa.
Item iudex etiam ad instantiam partis interrogat partem:an habeat instrumenta vt producat.
23 Instrumenta ꝙ sint de nouo reperta:an stetur iuramento partis,ꝛ quando?ꝛ supra.nu.16.
24 Probatio iuramentalis inducens plenam probationẽ in eodem facto:ꝛ eadem parte,non admittitur, nisi bis.
25 Periurus beneficium probandi per iuramẽtũ amittit.
26 Apparens post conclusum in causa:an perinde sit, ac si appareret post sententiam.
27 Lex,per banc.C.de temp.app.ꝙ non habet locũ in his, in quibus pars fuit negligẽs producere in prima causa.
28 Sententia lata sub conditione,quando teneat?
29 Sententia lata sub conditione,si actor probauerit, quando teneat:remissiue.
30 Beneficium probandi post sententiam quesitum per iudicem reo,extenditur ad actorem:ꝛ econuerso.
31 Lex,post rem.ff.de re iudi.ꝙ habeat locũ in iuso voluntario.Et quarta lec.ad banc.l.admonẽdi.falsam esse.n.seq.
33 Pet.de Bellaperti.nepos Odofre.Et ibidem quod. Quinta lectura falsa est.
34 Casus in quibus sententia rescinditur citra remedium appellationis:ꝛ ponuntur.xv.casus.ꝛ vide nu.140.
35 Sententia lata super etate, lata aliis probationibus,q̃ per aspectum:transit in rem iudicatam.
36 Sententia lata in beneficialibus,ꝙ non transeat in iudicatum:ꝛ semper retractetur.
37 Sententia lata per deponentes de credulitate,vel peritia:nunq̃ transit in iudicatum:ꝛ semper retractatur.
38 Sententia illa semper retractatur, quam pars confitet se illam

se illam iniuste obtinuisse.
39 Sententia retractatur, non obstante transitu in iudicatum, si pars obtinēs admittat aduersarium ad probandum de eius iniustitia.
40 Sentētia ex cuius tenore detegitur illius iniquitas, nō transit in iudicatum: ꝛ semper retractatur.
42 Sententia non transit in iudicatum, quando causa propter quam est lata, reddit ad non causam.
43 Sententia etiam retractatur, si propter impotentiā nō sunt oppositę aliquę exceptiones.
44 Testis deponēs extra articulum, an probet? remissiue.
Et principiū huius legis an habeat locum in iuramēto necessario: in iuramento delato a iudice parte petente ꝛ consentiente? nu.seq.
46 Appellari, ꝙ possit a sententia lata ex iuramento relato iuxta l. manifeste. C. eo.
47 Appellari, ꝙ possit a sniis arbitri ex forma statuti electi.
48 Sententia lata pretextu iuramenti necessarij, non retractatur: si etiam ex aliis legitimis probationibus rata reperitur: vel pro reo: q̄ actor nihil probauit.
49 Absoluendus de proximo, quando habeatur pro absoluto. Et econuerso?
Condemnandus de proximo, quādo habeatur pro cōdemnato? remissiue.
50 Actor quando dicatur nihil probasse: vt reus absoluat ꝛ qualiter.
51 Snia lata ex iuramēto delato contra dolosum in pbāda estimatione rerū ablatarū, an retractet pretextu instrumentorū, vel testiū nouiter productorū? ꝛ tenet ℨ Bart.
52 Iuramentū legale inducens plenam probationem, quibus casibus annulletur per contrariam probationem?
53 Iuramentum quibus casibus probationem inducat? et vide nume. 141.
54 Limitationes due ad l. si quando. C. vnde vi.
55 Priuata scriptura, quando semiplenam probationē inducat: ꝛ quando plenam? nu. 62.
56 Partium conuentione fieri non potest, ꝙ priuate scripture alterius fides detur: ex consuetudine tamen sic.
57 Testis scribendo id, quod deponere intendit an probet? ꝛ tenet quod non.
58 Partium conuentione fieri potest, vt dictum vnius testis plenam fidem faciat.
59 Consuetudo potest inducere, quod probatio inualida plene probet.
60 Testes si in iudicio deponant scripturam productā scriptam fuisse manu negantis illam: an plene probent?
61 Comparatio literarum, quando inducat probationem?
63 Cause insertio, an requiratur, vt priuata scriptura probet? remissiue.
64 Priuata scriptura, an cōtinere debeat diem ꝛ cōsulem.
65 Priuata scriptura creditoris, an plene probet liberationem in fauorem debitoris?
66 Epistola priuati, quam fidem faciat?
67 Liber rationū, ℈ probationē faciat? remissiue. ꝛ nu. 142.
68 Libri existentes in archiuo, aut cēsuales plene probant.
69 Scripture reperte in lapidibus antiquis scripte, quam probationem faciant? remissiue.
70 Fuga quam fidem faciat.
71 Fuga officialis quam fidem faciat.
72 Iuramentum in supplemētum probationis, quibus casibus deferatur.
73 Ingratitudo debet probari plene, ꝛ ad illam probandā non defertur iuramentum.
74 Iuramentū in supplementū non deferr in probādo restitutionē seu rescissionē sententie. ꝛ vide. ſ. nu. 92. ꝛ nu. 139.
75 Iuramentū in supplementum in probando quem procuratorem in rem suam non defertur.
76 Iuramentum in supplementū non defertur in probando aliquid, quod est contra presumptionem a consuetudine resultantem.
77 Iuramentum in supplementum nō defertur in probando aliquid qō est extraneum a natura contractus.
78 Iuramentum in supplementum non defertur, quando quis probat per vnum testem non reddētem causam sui dicti: quam reddere tenetur non interrogatus, in nu. 82.
79 Iuramentum in supplementum non defertur, vbi agit de probando solennitatem formalem actus requirentis plures testes.
Testes debent esse rogati, vbi agitur de probanda solēnitate formali actus requirentis plures testes.
80 Iuramentum tale non defertur, vbi lex requirit probationem legitimam. Sed nec defertur vbi lex vel cōstitutio requirit fieri plenam fidem. nu. 81.
Item non defertur quādo dictum vnius testis attenuat per presumptiones contrarias. 83.
84 Iuramentū vt deferatur in supplemētū ex dicto vnius testis, debet esse testis omni exceptione maior: ꝛ sic non erit fenerator, nec spurius.
Spurius infamis est infamia facti. Et his casib⁹ in quibus quis a testimonio repellit, in illis repellitur a prestatione talis iuramenti. nu. 85.
Juramētū de quo hic, nō deferr Judeo, vel alio infideli.
Sed nec defertur illi, qui est facillimus in iurando. 86.
87 Iuramentū de quo hic, an deferatur vbi non probaret vno teste, sed ex prescriptione. Sed nec etiam defertur semel periuranti. nu. 88.
89 Iuramentū non defertur in defectū probationis, quando probatio adiicitur actui in modum conditionis.
90 Iuramentum in supplementum probationis non defertur in probanda prescriptione.
91 Juramentū, de quo hic, an deferat babenti pro se famā.
93 Confessio facta parte absente, quam probationē faciat?
94 Indicium est minus, ℈ semiplena probatio.
95 Probationes due semiplene diuersi generis, licet coniungantur ad vnā faciendā, nō tamē coniunguntr, quādo sunt diuersi generis, ꝛ diuersorum actuum. ꝛ vide. n. 102.
96 Testis grossus ꝛ idiota deponens per sensum visus nō in totum congruentem actui, de quo queritur probādo, probat in his in quibus recta redditio cause deducitur per sensum auditus.
97 Confessio facta sine causa, quam probationem faciat: vbi quod semiplenam.
98 Testis vnicus quando faciat semiplenam probationē?
99 Testes sine iuramento, ℈ probationem faciant?
100 Testes duo deponentes de voluntate testatoris, ꝛ non de solennitate, ℈ probationem faciant?
101 Testamenti factio, an fuit inuenta de iure ciuili, vel iuregentium.
102 Probationes due diuersi generis, an cōiungantur ad faciendam vnam plenam? remissiue.
103 Iuramentum in supplementum probationis, quod nō deferatur in causa ardua pecuniaria.
104 Juramentū de quo hic, an deferat in causa criminali?
105 Juramētum de quo hic, an deferatur in causa famosa?
106 Iuramentum in supplementum, an deferatur in causa monachationis, vel matrimoniali?
107 Juramentum de quo hic, an deferatur in causa penali, scz quando pena petitur ex contractu?
108 Judex an cogi possit ad deferendum hoc iuramentum suppletiuum.
109 Verbum solere, est verbum voluntatis, nō necessitatis. ꝛ nume. 128.
110 Juramentum de quo hic vsq; ad qō tēpus deferri possit? ꝛ nu. seq. ꝛ seq. vsq; ad nu. 114.
111 Juramentum istud suppletorium, ꝙ possit deferri post publicatas attestationes.
112 Testes, ꝙ possunt produci publicatis attestationibus ad confirmationem primo deponentium. ꝛ nu. 127.
113 Juramentum de quo hic, quod deferatur post terminū datum ad probandum.
115 Judex ex officio, ꝙ possit supplere ad declarationē iam actitatorū, ꝛ de veritate. nu. 116. vbi, ꝙ etiā ad instantiam partis, etiam quo ad nouiter fundādam eius intētionē.
117 Forma petitionis huius iuramenti, que esse debeat?. remissiue.
118 Juramentum de quo hic, cui deferat, an actori, vel reo? ꝛ nu. 126. ꝛ nu. 138.
119 Mulieri agenti ad rem feudalem nō defertur iuramentum in supplementum probationis.
Mulier in causa feudali non testificatur.
Item nec in causa criminali de iure canonico.
120 Juramentum hoc deferri debet ei, qui scit factum, vel qui verisimiliter sit melius.
121 Jurare verius ille presumit, qui natus est ex bono ge-

nere, ꝙ ille qui natus est ex vili. Quod ⁊ credēdum est in eo, qui est in dignitate constitutus. 122. Et quid in diuitie qui diuitias acquisiuit non ex malis operibus. n. 123.

124 Dasculus presumitur verius iurare, ꝙ femina. Et fama non prestat veram notitiam.

125 Juramentum hoc non defertur scienti per famam: nisi essemus in his, in quibus fama plene probaret.

129 Appellari an possit in his, q̃ succedūt arbitrio iudicis.

130 Actore ⁊ reo pariter plene probante, stante omni qualitate ex parte vtriusq̃, pro quo iudicandum sit.

131 Actore plene probante, et reo semiplene, an actori deferatur iuramentum: vt obtineat ꝙ non.

132 Sententia pretextu iuramenti necessarij lata, an poterit per testes nouiter repertos retractari?

133 Instrumēta publicatis attestationibus, pduci possunt.

134 Probationes facte in iudicio summario, ꝙ nō profint, nec noceant in ordinario.

136 Lex si concedit beneficium absq; expressione iudicis additione, nunquam pro illo consequendo necessarium est adiri iudicem.

137 Dilatione secunda data, alij testes produci nō possunt: nisi hi, qui produci non potuerant in prima dilatione.

143 Reus si est in causa absolutionis: q; actor nō probauit: an iudice volente teneatur iurare: remissiue.

144 Consuetudo seu iudicis mandatum, per qō mādatur, ꝙ vltra plenam probationem actoris, addatur etiam iuramentum, ꝙ non valeat.

145 Statutum, ꝙ probatio per acta non sufficiat: nisi etiam producens acta fidē faciat proprio iuramēto: an valeat? Acta quando faciant probationem notoriam?

146 Ludo. Roma. perfecit hanc l. admonendi. repetitionē de mane, dum adhuc esset in lecto.

Admonendi. ¶ Sententia lata pretextu iuramēti necessarij retractatur per instrumēta de nouo reperta. Secus in iuramēto necessario voluntario ⁊ iudiciali. b. d. Fm cōem ⁊ verā lectu. omnium.

1 ¶ No. cōstitutionibus † principū permitti retractationem sententie vi iuramēti necessarij prolate p instrumēta de nouo reperta. ¶ Secūdo no. ꝙ sententia lata pretextu iuramēti retractabilis, omni tēpore per instrumēta de

2 nouo reperta retractari pōt. ¶ Tertio † no. dubias causas per iuramentū decidi solere. ¶ Quarto not. sententiam † proferendā in fauorē illius, q̃ iurauit. cōcor. j. eo. l. iusiuran. ⁊ ad pecunias. ff. si. Si tū cōtra ferā valida est, beneficio tamē appellationis rescindēda: vt. ff. eo. l. nam

4 ⁊ postea. ff. si damnet. ¶ Ulterius not. iuramentū † volūtariū aut iudiciale pretextu instrumentorū nouiter repertorū retractari nō posse. Ad idem. ff. eo. l. non erit. ff.

5 dato. qō inferius examino. ¶ Ultimo no. iuramētū † speciem trāfactionis esse. Ad idem. ff. eo. l. ff. quoniam ⁊ per ipsum ita a lite recedit, sicut ⁊ per trāsac. extra eod. c. et si Christus. j. quar. rer. act. non dak. l. j. in prin. ¶ In gl. j. in

6 prin. arguūt † ex hac gl. legētes post Bar. ꝙ legis dispositio se ad aliā, cuius tenor nō reperit, referētis, nō vitiat si tenor legis, ad quā fit relatio in referente describit. ⁊ cū hac concor. alia ma auf. de testib. ff. quoniā vero legē. ⁊ in l. vt liberis. C. de colla. ⁊ has allegant doc. Ego addo clariorē ommibus. qiz. dist. si Romanorū. ⁊ seq. ¶ Et hinc sumitur † ar. ꝙ valeāt nō autē vitienē statuta similiter se referentia ad alia, que non reperiunē. In quo vltra Bart. sic dicas, ꝙ aut in statuto referēte est positus tenor statuti, ad qō fit relatio: ⁊ tūc l3 nō apparet cōstitutē. nō vitiat, vt probat hic. ⁊ in alijs prealle. ⁊ etiā probet arguēdo de

7 dispositione testātis ad statutū, in l. si donatio. C. de don. ⁊ l. Lucius. ff. quisquis. el. ij. de leg. ij. Aut in statuto referēte nō apparet clare de mēte statuti, ⁊ tūc dispositio tāꝑ incerta nō valet: vt pbat in l. in testamēto. la grāde. j. de

8 cōdi. ⁊ demō. hec sunt de mēte. d. Bal. paucis additis in fert se ad statuta, q̃ nō reperiunt: an tunc libellus vitiet?

9 dic vt p eūdē. C. de nup. l. iij. ¶ Itē qd † in respōdēte positionibus, si similiter se referat ad ea, q̃ nō reperiunt: an annullet respōsio: dic vt p eūdē in. l. ij. C. de erro. aduoc. Hec ista vltra examino: q; non est nostra materia. ¶ In glos. ij. in princ. ibi, nouiter reperta. voluit singulariter

10 ista gl. ex mēte Bar. ꝙ p instrumēta † de partiū cōsensa, post sententiā celebrata, nō possit ab ipsa sententia recedi. Ad qō alleg. ipse gl. in. l. si diuersa. C. de trāsac. ⁊ l. C. cōmunia. prouo. cui in hoc repugnāt hic Bal. ⁊ Bar. de Sab. Sdu centes. p. l. elegāter. ff. si post. j. de cōdi. inde. ⁊ l. si conuenerit. j. de re iudi. que iura parū probāt hāc cōtradictionē, vt ex te videbis. ¶ Unde tu aduerte: q; ego sic dico, ꝙ aut p instrumēta post sniam a partibus cōfecta, illud idē cōfirmat, qō iudicatū fuerat: ⁊ hoc per modū nouationis: ⁊ tūc licite potuerūt partes hoc modo a sententia recedere. ⁊ hic est casus in. l. iiij. ff. si ex cōuentione. j. de re iudi. ⁊ l. minor. xxv. annis, cui fidei cōmissam. ff. de minō. ⁊ in l. si causam iudicati, nō nouasti. C. de execu. rei iud. Aliqñ per instrumēta nouiter cōfecta recedūt partes a sententia per modū trāfactionis: ⁊ tūc nō possunt, nec valet tali casu trāfactio, qñ deficit vnū. s. dubietas, qō est substantiuū trāfactionis: vt in. l. j. ff. de trāsa. ⁊ in. l. iij. C. e. t. Hoc autē mēbrū probat in. l. post rem. ff. de trāsac. ⁊ l. elegāter, in prin. j. de cōd. inde. Et idē dicēdū est, si vellēt a sniā recedere p modū ꝓmissi: vt est casus in. c. exposita. extra de arbi. Et no. Legiste in prealle. iurib⁹. Aliqñ p instrumenta nouiter cōfecta recedūt a snia, quo ad hoc nō vere ⁊ naturaliter, sed ficte satisfaciūt: ⁊ tunc similiter possunt. Casus est in. l. si causa cognita. C. de transact. Aliqñ vero recedūt a snia eidē renunciādo: ⁊ tūc nō video qđ Bar. possit benedicere: vt nō sit ratio repugnās. Quare nō possum renūciare iuri mihi p sententiā quesito? Et est gl. ordi. in. l. duobus. j. de excep. rei iudi. ¶ Non obst. glos. in d. l. si diuersa. Quoniā intelligo p̄m legē, qnā alleg. Aliqñ prouo. non est neces. vez, vt tūc nō valeat secunda sententia lata cōtra primā ex partium cōsensu, quando profert fine instantia, per. l. prolatā. C. de senten. Et quando per eum, qui primo iudicādo functus est officio suo: ingtal. iudex postq̃. j. de re iudi. ⁊ l. si vt proponis. C. qñ q̃s iud. ⁊ in. c. in literis. ⁊ in. c. venerabili. extra de offi. delega. Quod iste sit sensus in. d. l. si diuersa. allego Bar. ita dicentē in. l. nam ⁊ postea. ff. si damnek. ff. eo. ⁊ in. d. l. duobus. ⁊. d. l. j. ⁊ qō habetur in. c. intra monasteriū. extra de re iudi. Predictū autem verbū fine dubitatione esset eo casu, quo partes recederent a sententia, de cuius validitate dubitak. Quoniā ⁊ cū tūc possit ab ea per trāfactionem recedi: vt. d. l. elegāter. cū alijs alleg. Idem videk dici posse in qualibet cōuentione in instrumento inserta: cū nō sit dare rationē diuersitatis. Item ⁊ procederent ista fine dubio, qñ in ipsa cōuentione per quā a sententia a pena recedit: esset appositū iuramentū. Quoniā iam tunc validaret trāfactio, q̃ alias esset nulla, per quā a sententia recedit: vt firmat ipse Bar. in. l. si qs maior. C. de trāfactio. Ita videk etiā debere cōfirmare qūlibet aliā conuentionem posito, ꝙ esset inualida p̄m ipsum Bar. Hoc tñ vltimū nō decido: q; opin. sunt diuerse, ⁊ alias in congruenti loco tractabit. ¶ In ead. ibi. misi in causa publica. Supple ⁊ in alijs casibus, qui not. in. d. c. intra monasteriū. in gl. vlti. ⁊ in. d. l. imperatores. ⁊ in. d. l. sub spe. ⁊

11 l. diui fratres. j. de pen. ¶ In † autem licet ipsa sententia pretextu nouorum instrumentorū retractari non possit, nihilominus competat in integrū restitutio ex generali clausula. l. j. ff. ex quibus causis. ei, qui nouiter reperit instrumenta: nec ꝙ in prima causa produxit: ex quo ignorabat se habere, ⁊ sic quasi tunc non habebat: quia non poterat: hoc autem examinat Spec. in tit. de execu. senten. ff. si. ver. illud autem queritur. ⁊ Joan. Andr. in addi. in titu. de instru. edi. ff. postq̃. in addit. que incipit, Quid si solui decem. ⁊ cano. in. d. c. inter monasterium. extra de re iudi. ⁊ Lyn. ⁊ Bal. in. l. j. C. de condi. indeb. ⁊ de hac materia per Barto. j. rem ratam habe. l. fi fine. in princ. ¶ In

12 ea. ibi, modum periurantis. glo. f. vult ꝙ sententia † lata pretextu iuramenti necessarij, ideo retractetur per instrumenta de nouo reperta: q; vertitur odium periurātis. que ratio non concludit. Quoniam idem deberet esse in sententia lata pretextu iuris iudicialis, qō tamen est falsum: vt hic in vltimo ver. vnde docto. communiter reddunt aliam, sez q; lata est ex probatione minus plena suppleta per iuramentum, ⁊ sumpta ex conscientia ipsius aduersarij iurantis. contra. l. de minore. ff. commenta. j. de quest. vnde habet in se fundamentum magis debile, ꝙ illa que lata est ex probationibus magis plenis ⁊ indubitatis,

indubitatis,que tūc nō retractatur pretextu nouiter reperto⁹ instrumēto⁹. ¶Ego autē assigno triplicem rationem.Prima quia lata est sentētia ex probatione priuilegiata in plurib⁹. Primo quia vbi regulariter probationes ex domo aduersarij assumi nō possunt: vt.d.ff. tormenta. nūc valet illa probatio, que assumitur ex eius domo per iuramētum.Scōo:q; vbi alias nemo testis in causa propria,nunc ex iuramēto aduersario per indicem delato.Idē testis ⁊ idoneus in causa propria esse dicitur: vt in l.fi.C.de fideiuſ.Certum † autē est, q; sentētia lata ex priuilegiatis probationibus semper potest retractari:⁊ nunq; transit in rem iudicatā:vt singulariter no.Jnnocē.in.c.tua nos.in ver.sed qō est mirabile.extra de cohabi.cle.Pro cuius dicto,qō nouum ⁊ mirādum reputauit Ang.in.l.j.C.sen.rescin.non pos.Ego do vobis peregrinū ⁊ singularē casum in ista.l.ita per hāc rationē declaratā:⁊ caripenderem in hoc habere cōsocium. ¶Secunda ratio esse potest:quia fertur hic sentētia ex probatione iuramēti,que nō est plena ⁊ necessaria probatio,sed presumptiua ex eo:q; presumitur q; post q̄ quis ita iurat, verum sit:vt.l.qui iurasse.in prin.in glo.ſ.co.Nō autē sequitur,q; ibi necessario verū sit.Certū † autē est, qō sentētia ex presumptionibus prolata, nunq; transit in rem iudi.imo continuo potest retractari:vt soleo allegare casum notabilem,⁊ qui non est alibi,nisi iste consimilis sit in l.qui adulterij.C.de adulte.Et in hoc scōo loco reddo vobis hāc.l.fing. ¶Tertia ratio esse potuit: q; hic si seruaretur sentētia in fauorem periurātis,que lata verteretur in preiudicium ac periculum anime. Certū † autē est,qō illa sentētia,qua seruata periculum anime vertitur,nunquam transit.in rem indicatam:vt no.glo.fi.⁊ approbata in.d.c.inter monasterium. per.c.latores.⁊.c.tenores.⁊.c.cōsanguinei.in eo.tit.Et ad hoc tertio loco potest lex ista reddi notabilis: q; possumus dicere, qō sit casus hic pro illa gl.Et hoc tene meti:q; quotidiana,⁊ nō reperies ab alio tractari. ¶Jn ea.ibi.Sol.refert an illa sola sentētia detur ⁊c.hec est vera ⁊ cōmuniter tenetur: vt hic per Bart. cui nihil vlterius in hoc addo. ¶Jn eadē ibi,vel dic,qō nō erat in ratum ſm Pil.ac.est ergo lec.Pil.in hac.l.qō hic producerētur instrumēta de nouo reperta, adhuc iuramēto nō exacto: sed exigendo. que tamē lectura nullo modo potest ꝓcedere.Primo per tex.hic dum dicit post exactum:⁊ sic notat iuramētum in preteritū exactum,nō autem exigēdum. ¶Secūdo per tex.in verbo,absolut⁹. qō similiter denotat iuramētum prius exactum esse.Nec ad hoc verbum valet impropriatio Pile.vt.j.videbitis. ¶Tertio clarius probatur ex verbo,etiam post exactū, posito in litera. que dictio etiam cum implicatiua sit casuum:vt.l.etiam ſi.ff.co.cum ſi.denotat aperte,qō instrumenta de nouo reperta ꝓduci possunt:⁊ post,⁊ ante exactum iuramētum.tamen licet hec lectura vera non sit sumit Bart.† ex ea hic vnum, qō est singulare ſm eum,scz qō licet post conclusum in causa non possunt instrumēta produci:vt in.c.cū dilectus.extra de fide instru.tamē hoc est verū:nisi tpa instrumēta sint nouiter reperta. Quoniā ⁊ tūc post cōclusum in causa produci poterūt: vt hic in lectu. Pile.notanter probatur. Et q; sint nouiter reperta stabitur scōm eundē iuramēto ꝓducentis,per.c.pastoralis.extra de excep.cuius tex.ſm eum ad hoc est notādus. ¶Tu aduerte:q; plura in hoc sunt addēda. Primo ēſi inquātum dicit,q; post cōclusum in causa nō possunt instrumenta produci.Adde hoc esse verum,etiam ſi illa ad probādum non ꝓducātur:sed etiam ad declarādum alia instrumēta ante cōclusionem cause producta. Quoniam nedum,q; nō admittātur instrumēta probatiua: sed nec etiam admittūtur primorū instrumētorū declaratiua: vt est casus valde notabilis extra de in integ.rest.c.auditis. ¶Secundo adde,† q; hic sua doctrina per.d.c.cum dilectus.fallit primo in causa criminali,in qua etiā post conclusum instrumenta produci possunt:vt est casus notabilis scōm eundē ibi,in.l.diui fratres.ff.de pen. ¶Secūdo fallit,† vt in causa pupilli publica vel ecclesie:quia ſi fauore istorum produci possunt instrumēta de nouo reperta post sentētiam ad eius retractionem:vt in.d.l.imperatores.⁊ in.d.c.inter monasterū.in glo.fi.multo minus dicēdum est,q; produci possunt post cōclusum in causa,⁊ ante latam sententiā. ¶Tertio fallit † nisi iudex ex aliqua iustissima causa moueretur ad petēdum aperte, q; instrumēta produceret: vt no.Spec.in ti.de allegat.⁊ cōclu.ſ.j. ver.⁊ scias.ar.l.vbicūq;.ff.de interro.ac.⁊ refert ad Bal. in.l.j.in fi.C.sen.rescin.non pos. ¶Quarto fallit in pupillo,† republica,⁊ ecclesia,qui producere possunt, prius tamen in integrū restitutione implorata:vt est casus in.d.c. auditis.Nec est illa quarta fallentia superflua,propterea que superius digi in fallētia secūda.Quoniā ibi dicta loquuntur in instrumētis de nouo repertis:nos autem loquimur hic in ijs,que de nouo reperta nō sunt, quo casu vendicāt sibi locū,que ibi dico. ¶Ultimo fallit † hoc nisi producātur instrumēta de nouo celebrata, ꝑpter que nō expectata sentētia,intēdunt partes a lite recedere.Quoniam illa etiā post cōclusum in causa iudex tenet admittere: vt expresse probatur in.l.j.ſ.vnde queritur.ff.de no. oper.nun. ¶Jtem etiā postremo † fallit istud in causis summarijs,siue que agitātur sine figura iudicij. Quoniā in illis ad instātiam partis etiam post cōclusum in causa: potest iudex interrogare partem aduersam:an instrumēta habeat:⁊ cogere eam,q; instrumēta ꝓducat:vt est gl. singularis in cle.sepe.extra de verb.sign.lz in causis ordinarijs:⁊ que habēt in se ordinariā telam iudicij,nō posset iudex ad partis instantiā hoc facere.per no.in.c.cū Joānes eremita.extra de fide instru.⁊ in.c.per tuas. extra de testi. ¶Dubiū tamen est,an tūc possit ex proprio officio, ⁊ de hoc inferius dicetur. ¶Secūdo addendum:† q; inquātum dicit iuramēto partis stari debere, q; instrumenta sunt de nouo reperta.⁊ allegat.c.pastoralis. ¶Adde qō hoc idem probatur expresse in cap.nulli litem.⁊ in.c.vt circa.de elec.lib.vi. ¶Venit tamen hoc dupliciter limitandū. Primo nisi ipsa pars in productione duorum instrumentorū post cōclusum in causa productorū, bis suo iuramēto probauerit illa de nouo reperta. Quoniā tunc si tertium instrumētum producere velit,⁊ intēdat per iuramētum probare id nouiter repertū, nō admittitur ad inrandum.Quoniam iuramētalis probatio† plenā probationem inducēs in eodē facto ⁊ in eadē parte nō admittitur nisi bis.Et hoc singulariter allego.l.fi.in fi.ff.de bon. autho.iudi.pos.qui tex.in hoc non est alibi iudicio meo. ¶Secūdo fallit † nisi reperiatur tunc semel iurātē falso quid iurasse.Quoniam tunc semel periurus beneficium probādi per iuramentū amittit.qō ꝑbo per tex.in.c.paruuli.extra.q.v.⁊ ille canon ad hoc est notandus. ¶Tertio est addendū,q; hoc principale dictum Bar.sumptum ex lec.Pile.nō videtur procedere:⁊ hoc probo ex doctrina eiusdem Bar.in.l.ſi mater.ſ.hoc iure in finalibus verbis suis.ff.de excep.rei iudi.dicētis per glo.in.l.ſi res.ſ.fi.ff.de enic.† q; id qō apparet post conclusum in causa, perinde est ac ſi appareret post sentētiam.Sed ſi post sententiam instrumēta nouiter reperta apparerent,non possent illa produci ad retractationē ipsius: vt.d.l.sub specie.⁊.l.imperatores.ergo nec poterūt ꝓduci post cōclusum in causa. ¶Secūdo,ſi loquamur in ipsis instrumētis, que produci nō possent in causa appellationis,a sententia. Jstud idem clare probatur:quia sequeretur,q; ſi verum dictum Bar.esset,frustratoria esset decisio.l.per banc.C.de tempo.appel.⁊.c.fraternitatis.extra de testi.dicēs,q; nō productum in causa principali,potest produci in causa appellationis.Quoniā nō ex alio credēdum est decisionē illam emanasse,nisi vt ea que reperta sunt nouiter post conclusum in causa,in instātia principali:cum tunc produci non possint,producātur in causa appellationis.Nec vos † moueat,q; possetis dicere,q; doctrinam.d.l.per banc.que dicit,q; poterūt produci in causa appellationis, que nō fuerint nouiter reperta:sed ea etiam de quibus pars habebat notitiā ante cōclusum in causa producere potuisset ſi voluisset:quoniam hoc est falsum: vt eleganter declarat do.Anto.in.c.ad audientiam.el secundo.de restrip. dicens qō.d.l.decisio locum non habet in ijs,in quibus negligēs quis fuit in causa principali producere:sed solum in ijs,que producere nō potuit: aut respectu ignorantie, aut impedimenti. ¶Ultimo hic idem probatur ex tex. in.d.c.cum dilectus.qui nulla facta distinctione inter nouiter,⁊ nō nouiter reperta prohibet productionem post conclusum in causa. ¶Jn ea.ibi,sed subauditione, ſi inrauerit. Jsta lec.lz cōmuniter non teneatur:q; diuinat ad literam:vt hic per Barto.cui in hoc non est credendum,

28 ¶ Tamen dat nobis plura notan. ¶ Primum, † qō regula. l. i. §. bidnū. j. quādo ap. fit. ꝛ. ij. q. v. §. biduum. annullans sentētiā sub cōditione latā. ¶ Fallit nisi lata fit sub cōditione intrinseca, ꝛ, importāt ea que sunt de substantia ꝛ natura iudicij: vt est probatio. Quoniā tunc valet: vt hic notāter tradit gl. de hoc tamē quādo valeat lata sub cōditione ꝛ quādo non, dic vt plenius no. p Bar. ꝛ alios in. l. cū eorum. ꝛ. l. cū iudex. C. de sen. ꝛ. l. ꝛ si cōditionalis. j. de autho. tu. ꝛ. l. a diuo Pio. §. in ēditione. j. de re iudi. ¶ Se-
29 cundū est, † qō probet nobis' arg. q' valeat sententia lata sub cōdit. si actor probauerit: hoc tamē est dubium. ꝛ procedo remissiue: ꝛ dicite vt hic plene per. d. Bal. ꝛ eundem in. l. cum iudex. ꝛ. l. prolatam. C. de sen. ꝛ Bar. in. l. ait prētor. §. si iudex. j. de re iudi. plenius tamen ponunt Spec. ꝛ Jo. And. in addi. licet prędicti nō allegent in ti. de sen. §. species. ver. quid si iudex. ꝛ ibidē per Joā. And. in addi. que incipit, Habeo questionē soleniter disputatā. ꝛ in eo. tit. §. inserta. in versi. ecce iudex. ꝛ tetigit do. Anto. in. c. cū venerabilis. extra de excep. Ex cuius tamēdictis nō per-
30 cipietis nisi que per alios dicta sunt. ¶ Tertium, † q' beneficium probādi per iudicē post sententiam reo quesitū, extēditur ad actorē: ꝛ econuerso. vnde si ex sentētiā iudicis reus quesiuit beneficiū post sententiā probādi ad ipsius cōfirmationem: extenditur illud ad actorem, vt probare possit infirmationem eius. Et hoc procedit ex eo: quia in iudicijs par debet esse persona actoris ꝛ rei. de reg. iur. c. in iudicē. ꝛ. c. nō licet actori. lib. vj. extra de except. c. cū inter. ꝛ in. l. fi. C. de fruc. ꝛ lit. expē. Probatur tamen dictum istius glo. in specie per duo iura. Primo per. l. petēde. C. de tempo. in inte. restitu. ꝛ illam allegat Bar. Scōm ego addo. l. c. fi. extra de mu. peti. ꝛ dictum huius glos. declate, vt hic latius per Barto. cui nihil est adden. ¶ In ea.
31 ibi. j. de re iudi. l. post rem. solue aliter q' glos. l. vt † lex illa limitetur per banc. l. vt loquatur in iuramento voluntario ꝛ iudiciali: vt hic in fi. In necessario autem locum habeat principiū huius. Et per predicta patere pōt, q' principium huius legis ex mēte glossatoris tres habet lectu. de quibus dictū est successiue. ¶ Addita fuit quarta et
32 fuit lec. † O dofr. hic relata per doc. dicentis, q' lex ista in prin. sui ponit expressum casum. l. fi. C. eo. ti. l. q' velit dicere q' licet p iuramētū regulariter mihi queri debeat: nec possit illud retractari per instrumenta de nouo reperta. Attamē hoc fallit nisi iuratum fuerit super bis, que dependent ex testamento. Quoniam postmodum testamēto nouiter reperto, id qō falsum est, retractabit. ꝛ sic vult q' constitutio principis de qua mentionē facit principiū istud, sit illa que ponitur in. d. l. fi. sed hec lec. est falsa. Primo ratione de qua hic per Bar. Secundo alia, quā ego confydero, scz quia tex. loquitur specialiter de testamento nouiter reperto: sed vtitur verbo generali, scz instrumētis, quorum appellatio late sumpta omnis probationis species includit: vt. l. notionē. §. instrumētorū. j. de verbo. signi. ꝛ. l. ij. j. de fide instru. vnde patet q' latius loquit ista q' d. l. fi. que ponit solum specialem casum testamēti. ¶ Tertio: q' cū. l. illa fin. fuerit Justiniani principis, qui fuit per longissima tēpora post Caium legis huius latorem. nō est verisimile, q' hec de illa faciat mētionē. ¶ Ul-
33 tima fuit lec. Pet. de Bellaper. nepos' suus, dicentis, q' princ. huius loquitur in causa publica, in qua sicut de nouo reperta sententia retractatur: vt. d. l. imperatores. ꝛ. d. l. j. C. de sen. aduer. fi. la. lib. x. ita etiam j' retractet iuramentum. Cum argumentū procedat de vno ad reliquum: vt not. in. l. cum qui. §. in popularibus. j. eo. que lec. est falsa. Primo: q' diminutiua ꝛ restringit banc legē generaliter loquentē. Secūdo: q' ratio eius quare retractetur sententia pretextu iuramenti necessarij, scz q' lata est ex presumptionibus presumptuis priuilegiatis, ꝛ nō plenis: ita vē dicat sibi locū in causa cuiuslibet priuati, sicut in cā reipublice. Ergo cū eadē in vtroq' sit ratio, sit eadē iuris dispositio: vt. l. illud. ꝛ. l. altero. cū simi. vnde teneatis primā lec. tanq' verissimā. ¶ In ea. ibi, hic propter etatē. Duo igit
34 ex † bis sumunt casus, in qbus etiā sententia citra remedium appellationis rescindit: vnus si lata sit pretextu iuramenti necessarij: alius propter etatē: vt in. l. minor. hic allega. in gl. Verum multi addēdi sunt. ¶ Et pro primo si sit lata super etate ꝛ probatione per aspectū: quoniā tūc nunq' transit in rem iudicatā: ꝛ cōtinuo retractari potest, fm. d. Bal. in. l. si intra. alias in. l. si minorē. C. de in integr. resti. titu. generali. per tex. in. l. minor. xxv. annis aspectu.
35 j. de mino. ¶ Addet † tamen, q' si ex aliis probationibus super etate ferretur, in rem iudicatā trāsiret: nec postea cendium retractaretur: vt est casus in. c. cum dilecti. ad fi. extra de elec. Secūdo, nisi lata sit contra minorē ex falsis allegationibus: vt in. l. j. ꝛ. ij. C. si ex fal. alle. ꝛ not. Bar. in. l. si is ad quem. j. de acqui. poss. ¶ Tertio, nisi lata sit ex falsis allegationibus presentis contra absentē: vt in. l. si prētor. §. ult. Marcellus. j. de iudi. vbi est casus fm vnam lectu. ¶ Quarto, si lata est per corruptelā iudicis cū intercessione pecunie: vt. l. venales. C. quando prouoc. non est ne-
36 cef. ¶ Quinto, quādo † lata est in causis beneficialibus: quoniam tunc voluit Jnn. extra de re iudic. c. cū Bertoldus. quod talis sentētia super beneficialibus lata, nunq' transeat in rem iudica. Jmo continuo retractari posse: quemadmodū lata super causa matrimoniali: vt. d. c. consanguinei. In quo tamē non videtur bene dicere: q' contra eum est casus in. d. c. cū dilecti. ¶ Sexto, si lata est per probationes a iure improbatas: quoniā tunc lata nunq' transit in rem iudicatā: q' nulla est: vt est casus. extra de pur. mili. anno. ꝛ apud nos ponit. d. Bal. C. de testi. libe-
37 ro. ¶ Septimo, † si lata est per probationes deponentiū de credulitate fm peritiam artis sue: quoniam illa etiam potest continuo retractari: nec vnq' in rem transit iudicatam: vt singulariter not. Specu. ꝛ Jo. Andr. in addita tit. de homici. §. iiij. versi. sed pone Al. vulnerauit Bar. do. Anto. extra de proba. c. propositi. reputat hoc mirum.
38 ¶ Octauo, si postq' † lata est, ꝛ in rem iudicatā trāsiit: pars in cuius fauorem profert, confitetur eam se iniuste obtinuisse: quoniā tunc continuo retractat: ꝛ nunq' meretur execution: vt singulariter not. Jnno. in. c. q' pterung. extra de immu. eccl. Et refert do. Ant. extra de spon. ch. Quod ego singulariter declaro, scz q' verum dicat talis sententiam continuo retractari posse, ꝛ executionem non mereri, inquantū lata esset in fauorem eius ita confessi. Jnquātum autem lata esset in sui prēiudicium: tunc per suam cōfessionem, per quam detegitur iniustitia, nōn tractaretur: sed excusationē haberet. et pro hoc est casus
39 notabilis in. l. si seruus plurium. §. j. de leg. j. ¶ Sono, † fallit si is in cuius fauorē sentētia lata, ꝛ postq' in rem transiit iudicatā, admittit probationes de ipsius sentētie iniustitia: seu patitur per iudicē admitti. Quoniam tunc nō obstante trāsitu in rem iudicatā, sentētia eius iniustitia per probationes detecta, retractatur. Imputet ei sibi pars, que tales probationes admisit. Hoc elegāter firmat Jnno. extra de rescrip. c. cū dilecta. ꝛ in. c. fraternitatis. extra
40 de frig. ꝛ sequitur do. Anto. in. d. c. fi. ¶ Decimo, † si ex ipsius sentētie tenore eiusdē iniquitas detegitur: quoniā tūc in rem iudicatā nō trāsit: ꝛ pōt semper retractari: vt firmat Jnno. in. d. c. cū Bertoldus. ꝛ. c. cū inter ceteras. ꝛ
41 c. cū inter. e. ti. ¶ † Undecimo, duodecimo, tertiodecimo, si lata est ex probationibus priuilegiatis seu psumptiuis: seu si ea seruata, vertit periculū anime: vt isti tres casus
42 ex bis, que superius digi. ¶ Decimoquarto, † vbi causa propter quā lata est sentētia redit ad nō causam. Quoniā tūc citra appellationis remediū pōt cōtinuo retractari: vt est casus. j. de cōdi. fine causa. l. fi fullo. ¶ Decimoquin-
43 to † ꝛ vltimo, si propter impotētiā opponēdi exceptiones aliquas: q' forte phibēte statuto, cōtra me sentētia ferat. Quoniā tūc ipsa citra appellationis remediū cōtinuo retractari pōt: vt firmat Bar. in. l. j. j. q' vi aut clam. per tex. in. c. debitores. extra de iureiur. ꝛ p ea que no. gl. in. l. Jul. ꝛ. l. Heratius. j. de cōdi. inde. ꝛ sequit do. Bal. in. d. l. j. C. de cōdi. inde. Jsti sunt omnes casus, quos reperire potuerit in quib' sentētia aliquādo lz in rē iudicatā trāsierit: tamē retractaē citra appellationis remediū: ꝛ in quib' nunq' trāsit sentētia in rem iudicatam. Jmo cōtinuo retractari pōt: boc autē vltimo casu q̄ nunq' in rē iudicatā transeat dūmodo retractet. Et que sint ipsius retractationis remedia, aliorū dicta recolligēdo posuit do. Anto. extra de resti. spo. c. ex parte. cui' dicto nihil addo: q' nō est oppor-
44 tunum. ¶ In ea. ibi †. l. si qs libertatē. supple. l. an valeat dictū testis deponētis extra articulū, sup quo plene dixi post Bar. in. l. si duo patroni. §. Jul. s. co. c. ibi dictis adde, que Bar. sup boc no. plen', q' ibi in. l. j. §. diuus. el. iij. j. de qōni. Aduertēdū circa banc secundā gl.

ad vnum,

45 ad vnum,† qõ super ea posuit Guliel.de Cu.ꝛ successiue Bal.ꝛ Ange.dicẽtes hanc.l.in fui princi.locum nõ habere,quando iuramẽtum necessarium a iudice deferretur parte petente ꝛ consentiente:quoniam tunc sibi imputet: cum consentire non debuerit.¶Hoc enim videtur falsum: quoniam ꝛ licet aduersarius consentiat:nihilominus cõsentit necessario.quoniã iudicẽ ꝛ eo inuito hoc iuramentum in defectũ probationis deferre oportet:vt in.l.in bona fide.C.eo.Unde subueniendũ quantum ad remediũ retractationis etiam ipsi aduersario ex necessaria causa cõsentiẽti. Ad hoc.ff.q satisd.cog.l.si fideiussor.ff.si necessaria.de offi.delega.C.de arbi.lib.vj.Et pro hoc facit id,

46 † qõ dicemus,ꝙ licet voluntarie deferens iuramentũ a sentẽtia fm eum lata appellare non possit: vt.l.generaliter.ff.j.ver.nec ferẽdus.C.eo.Attamẽ hoc est verũ, quando defert voluntate spontanea: nõ autẽ volũtate coacta ꝛ necessaria,vt puta: q deferatur referẽdo fm formam.l. manifeste.j.eo. Quoniã tunc de remedio appellationis, lex voluntate necessaria deferenti subueniendũ cõsuluit: vt no.glo.in.d.l.generaliter.ff.sine autẽ. ¶Itẽ ad hoc fa

47 cit tex.† in.d.c.ab arbitris.et in.l.cũ specialis.ad fi.C.de iudi.vbi probat,qõ licet a sentẽtia arbitri nõ appelletur: vt.l.diem proferre.ff.stari.ff.de arbi.ꝛ in.l.j.C.eo.ti.Attamen compromittenti in arbitrium ex voluntate necessaria,vt puta:q compellatur statuto ad retractationẽ sententie,de appellationis remedio subuenitur. Ultimo ad hoc facit qõ babetur in.l.fi dictum.ff.si compromisero.j. de enictio. ¶Ex quibus patet cõclusio cõtra predictos doc.paria esse quo ad retractationẽ sentẽtie pretextu iuramenti late,delationi iuramẽti non cõsentire,vel cõsentire:ex quo voluntaria necessitate cõsentit. Unde predicta limitatio nõ videt mihi in casu ꝓposito vera. ¶Se-

48 cundo tamen modo † limitandũ venit,ꝛ hoc princi.scilicet vt eo casu nõ possit sentẽtia retractari, quando patet de necessitate iuramẽti necessarij:cũ tulit sententiam pro iurante, nõ ex solo iuramẽto necessario : sed ex alijs legitimis probationibus:vel quia reus erat, quo etiam nihil probante absoluendus est,si actor non probet:vt videbitis in.iij.glo. Tali etiam casu nõ est ob falsitatem iuramẽti sentẽtia retractanda. ¶Hoc probatur: primo per casum l.falsam.C.si ex fal.cau.vbi tunc demũ sententia retractatur per falsa instrumẽta prolata,quãdo iudex eãdem tulit solũ illorum instrumẽtorũ pretextu.Secus esset si per alias probationes legitimas.Secundo ad hoc accedat, qõ no.Jnn.in.c.in presentia.circa fi.extra de renun.ꝛ hec est vera ꝛ notabilis limitatio,quo ad hoc princ. ¶Circa

49 quod † plura veniũt examinanda que infra tangentur sequendo ordinẽ Bar. ¶In glo.iij.in prin.not.ex hac lect. Pet.ꝙ qui de proximo est absoluendus,pro absoluto habetur.sic econuerso de proximo comdemnandus, habetur pro cõdemnato.j.de manu.l.qui pene.ff.diuus.ꝛ hec est via brocardica,de qua plene dixi in.l.j.ff.idem querit, j.ad Silla.igitur.hic non repeto. ¶In gl.iiij.ibi, aut actor nil probauit de intẽtione sua ꝛc.Et ad idem extra de proba.c.ex literis.extra de cau.pos.c.cum ecclesia.vij.q.fi. c.actor.extra de app.c.per tuas.ꝛ est melior glo.que sit in iure in.c.vt nostrum.extra vt eccle.benefi.que ponit omnes casus exceptos a regula,in quibus etiam actore non probante,reus non debet absolui: nisi ꝛ ipse probauerit.

50 Et quãdo † actor dicatur nil probasse,posuit hic Bar.dicens ꝙ aut sibi est statutus terminus ad probandũ:ꝛ tũc si infra illum non probet, nil probasse dicitur:ꝛ sequit sententia absolutoria.j.de fer.li.fi.Aut nõ est statutus terminus:ꝛ tunc aut instantia habet terminum prefigum a lege:ꝛ tunc dicitur nil probasse ad hoc,vt sequatur diffinitiua sententia:sed nõ sequitur absolutoria ab obserua.iudicij:vt.l.pperãdũ.ff.ꝛ si quidẽ.C.de iud.Aut habet terminum prefigũ ab homine:vt q partes cõpromiserũt in arbitrũ,cũ hoc,ꝙ iudicare debeat intra mensem: petitore nihil probãte,posito q nõ sit datus ꝑcialis terminus ad probandum sequetur sententia diffinitiua,non ab obseruatione iudicij.Ad hoc alleg.gl.fm cum not.in.l.si de meis.ff.si.ff.de arb.super verbo, nõ liquere. ¶Tu aduerte:q idem ex vtraq; sententia effectus sequi videtur. Si enim lata est absolutoria ab obseruatione iudicij potest ipse petitor iterũ nouo iudicio experiri:vt in.d.ff.ꝛ si quidem.cũ fi.Aut est lata sentẽtia diffinitiua:ꝛ tũc q lata est ex hac causa:q probatum non est:ꝛ tũc sive illa sit expressa in sentẽtia,sive colligatur ex actis,ad que sentẽtia referenda est:vt.d.l.ait pretor.ff.si iudex.cum fi.Sive sumus in casu dubio:cũ tunc presumatur lata:q nõ probatũ : vt in.l.si quis ad exhibẽdũ. ¶In glo.j.de excep.rei iud.potest omni casu petitor iterum experiri:vt plene no.in.l.Julianus. ¶In gl.magna.j.de condi.inde.vnde non video magnũ effectũ resurgere ex hac doctrina Bar.licet pul-

51 chra. ¶In ea.ibi.l.si quando.ꝛ ibi est casus,† ꝙ cõtra dolosum in probanda estimatione rerũ,que probant ablate per iuramentũ facit plenã probationem in casu huius.l. ꝛ aliarũ sequentiũ in gl.alle.g.dixit do.Bar,retractari nõ posse sententiã pretextu iuramenti,licet falsi,prolatã:propter superuenientiam instrumentorũ,aut testium nouiter repertorũ.Et pro certo puto ꝙ tãtus doc.in hoc passu errauerit,ꝙ probo.Nam non potest negari,ꝙ hoc iuramentum in casu dictarum legum non vocetur iuramẽtum legale plenam inducẽs probationem:sed plures casus habeo in quibus probatio per iuramentum mediante.l.delatũ annullatur per probationem contrariam.igi-

52 tur ꝛc.Et primo tolle ꝛcasum in.c.continebatur.ꝛ in.c.attestationes.extra de sponsa.impu.¶In quibus dicitur, ꝙ statur iuramento viri,ꝙ ipse vxorem carnaliter cognouerit:ꝛ nihilominus tex.in.c.proposuisti.extra de proba.dicit hoc iuramentum per contrarias probationes reprobari posse. ¶Scõo babetis duos casus.in.l.videamus. ff.penul.ꝛ.l.fi.j.tit.prohi.vbi de periurio eius iurantis,cuius iuramentum in materia illa inducit plenã probationem,queri potest ex magna causa superuenientibus nouis probationibus. ¶Tertio habemus glo.sing.in.c.ij. in verbo,affectata.de tempo.ordi.lib.vj.dicens,ꝙ licet iuramentum inducat plenam probationem ignorantie : vt j.videbitis.Attamen illud reprobari potest per probationes contrarias. ¶Quarto,ad hoc qõ no.Jnnoc.in.c. quia propter.in penul.col.extra de elec.vbi licet in casu illius.c.voluerit ꝓPapa impedimentum probari per iuramentũ allegatis.nihilominus dicit ibidẽ illud per cõtrarias probationes retractari. ¶Ultimo,ꝙ idem no.in.c. super eo.ad fi.extra ꝙ mc.cau.dicẽs,qõ licet de expensis pendente ipsius iudicis taxatione, stetur iuramẽto partis in odiũ cõtumacie: vt in.d.l.properandũ.ff.finautem. de iudi.ff.oportet.ꝛ in auth.nouo iure.C.de iudi.Nihilominus iuramentũ illud fm taxationẽ iudicis prestitum poterit retractari per ꝓbationes cõtrarias. ¶Ex bis igitur manifeste vobis ostẽdi,ꝙ iuramentũ quodcũq; legale plenam probationẽ inducens retractabile est per probationes cõtrarias.Sed regula prima.l.nos docet,ꝙ sen-

53 tentia lata ꝓtextu iuramẽti retractabilis efficitur: igitur Bart.nõ bene dicit. ¶In ea.† ibi.l.ꝓperandũ.ff.finautẽ. Colligit ergo glo.casus duos,in quibus iuramentũ plenam probationẽ inducit. ¶Tu adde alios ꝛ remissiue.ff. qõ per iuramentũ animus plene probatur ꝛ ignorantia: vt habẽt Legiste glo.insti.de act.ff.alie.ꝛ in.l.si cui.ff.idẽ. j.de accu.casum no.Cano.habent in.c.si vero aliquis. extra de sen.excõ.ꝛ glos.est allegãs cõcor.omnes in.c.significasti.extra de homi. ¶Itẽ per iuramentũ plene probatur aliquid ad sui notitiã nouiter peruenisse:vt dixi in secunda glo.addendo ad Bar. ¶Item probatur quantitas fructuũ perceptorum.glo.babetis singu.in authẽ.de nup.ff.si vero nũc.de qua festũ fecit.d.Bal.ff.de rei vend. l.si nauis.ad fi. ¶Item probatur per iuramentũ impedimentũ:vt videtur casus in.c.q; propter.ff.alleg.Quia tamen hoc est dubiũ:ideo videte plene per Spec.in titu.de appel.ff.ij.ver.breuiter.in.ij.col.ꝛ in tit.de dila.ff.fi.versic. in summa.ꝛ in.c.tu vltra tertiã.extra de testi.tractant tamen Legiste magime Bar.ꝛ Bal.in.l.ij.C.de dila. Item idem Bal.in.l.iij.ff.sed quia diximus.ff.si quis caut.ꝛ in.l. scire oportet.ff.sufficit.de excusa.tuto.ꝛ Ange.in.l.fi.ff.de fer.plenius tamẽ quã alijs ponit Fede.de Senis in consilijs suis,consi.ccig.fm ordinem meorum. ¶Item probatur interesse,de quo tamẽ vide:quia dubium,in.l.semper.ff.hoc interdicto.j.qõ vi aut clam.ꝛ per se solet notari l.j.C.de sen.que pro eo.in.c.dilecti.extra de foro compet. ꝛ per Specu.in titu.de fruct.ꝛ interesse.ff.j.in fi.ad finem. ¶Secundo babetis alium casum, vbi plenam probationem inducit,in.l.fi.ff.licentia.C.de iure deliberan.in.l. fina.circa finem.titulo de iure do.impe.ꝛ in.l.si quis pro

54 redẽptione. C. de dona. ¶ Casum tamẽ † in. d. l. si quando. in gl. allegata dicente, q̃ de estimatione rerũ ablatarum seu de damno statur iuramẽto dãnum passi in odiũ delinquẽtis. ¶ Dupliciter limita: primo quãdo damnũ procedit ex delicto cõmisso in cõmittendo: secus si procedat ex delicto cõmisso in omittendo: q̃ tũc requirit aliã probationẽ, q̃ per iuramẽtum. Casus est no. in. l. argẽtarius. §. cum autem. ff. de eden. ¶ Scõo quando damnum datum veniret emendandũ per damnũ dantem: secus si per tertium: vt probatur in. l. j. ff. quãdo ex fac. tu. ꝛ ibi per Bar. in. l. ne qd. ff. de incen. rui. nau. ꝛ plene disputauit do. Bal. in. c. i. §. conuenticulas. de pace iura. fir. in vſi. feu. Et adde etiã casum alium in quo iuramẽtum plene probat: vt. l. prẽtor. §. sed si inscio. ff. de eden. ꝛ alium in cle. j. de fur.

55 ¶ In ea. ibi, puta per scripturã domesticã. Tenet † igit ista gl. cũ aliis hic alleg. per Bar. q̃ priuata scriptura semiplenam probationẽ inducit. qõ late declarat hic Bar. Cuius dictis addendũ. Primo inquãtũ ponit, an ꝛ quãdo est facta a tertia persona partibus, sibi hoc mãdantibus, illa inter mandãtes probationẽ faciat. Reperio enim in hoc tres principales opi. lz Bar. sicco pede trãsierit. Prima fuit glo. in. c. ij. extra de fide instru. dicentis scripturam priuatã a tertio factã inter extraneas personas, sine cũ sola testium, sine cũ sola subscriptione partiũ, inter quas illa scit plenam probationem inducere. Allegat casum. l. scripturas. C. qui po. in pign. ba. ꝛ opi. illã sequit Joã. An. lz de ea nõ faciat mentionẽ in additio. Spec. in tit. de instru. edic. §. nũc dicendũ. Ponit tamen exẽplũ in mercatore scribente. Eandẽ sequitur hic Bal. ꝛ latius in rub. de fide instru. referens ita tenere ſtico. de ꝛDat. per tex. in. d. l. scripturas. ¶ Scõa fuit opi. gl. in. §. si tamẽ qs quam. in auth. de instru. cau. ꝛ fide. ꝛ illã allegat hic Bar. ꝛ glo. in. l. inter chartulas. C. de cõuen. fi. debi. lib. x. ꝛ illã allegat hic Bar. de Sali. dicẽs illã scripturã semiplenã probationẽ inducere. cũ qua concor. ista vt vides. Et ad hoc allegant tex. ſm vnam lectu. gl. in. l. instrumẽta. C. de proba. ꝛ istã sequitur Bar. vbiq̃. ꝛ. d. Bar. hic. ꝛ idẽ Barto. ꝛ Ang. in. l. quedã. §. nũmularios. ff. de edẽ. ¶ Tertia fuit opi. einsdẽ Bal. in. l. in bone fidei. preal. ꝛ plenius in. d. l. in strumẽta. dicentis, q̃ quedã est scriptura priuata, que cõficitur a tertia persona domestica: tũ inter alias domesticas: ꝛ ista facit qualẽ qualem presumptionẽ ad inuestigationem veritatis. ar. l. etiã matris professio. cum ibi no. ff. de proba. Quedam est scriptura cõfecta a tertia persona non domestica: ꝛ ista facit aliqualẽ presumptionẽ maiorẽ prima. per tex. d. l. si instrumenta. Quedã est scriptura priuata cõfecta a mercatore inter extraneas personas: ꝛ ista facit aliqualem probationẽ. ꝛ hoc per no. in. d. l. quedã. §. nummularios. ¶ Aduertendũ: quia vt vides ꝓpter opinio. ista. q. redditur dubia. In qua ego aliter cõſyderans sic dico, q̃ aut scriptura priuata a tertio confecta est cum subscriptione testium partibus mandantibus: et tũc ista plenam fidem facit. Et casus est expressus in. d. l. scripturas. licet cõtrarium dixerint Bal. Sali. ꝛ glo. in. d. l. inter chartulas. ꝛ Bart. indistincte loquẽs in. d. l. nuda. de quibus est mirandũ. Aut hec priuata scriptura a tertio confecta subscripta est tantũ a testibus, non autẽ a partibus: ꝛ membrũ istud non reperio ad casum legis decisum: sed tantum authoritate gl. in. d. c. ij. extra de fide instru. Teneatis tali casu scripturã ꝛ plenam probationẽ inducere, qõ videtur contra tex. in. d. l. scripturas. requirentem de forma subscriptionẽ partium. Et ideo videtur, q̃ illa non seruata, nulla resultet probatio. ar. in. l. cum hi. §. si prẽtor. cum simil. ff. de transac. Putarẽ tamen, q̃ si testes deponerent ex partium voluntate ꝛ mandãte, scriptura hec a tertio cõfecta possit hoc sufficere: vt probatio inducatur. Cum paria debeãt censeri de partiũ voluntate constare per eorũ subscriptionẽ, vel per testium depositionẽ. C. de fide instru. in exercẽdis. Aut scriptura hec tantũ a partibus scripta est, non autẽ a testibus: ꝛ videtur illa plenam probationem inducere. per tex. d. l. scripturas. in verbo, adhibitis, vel non adhibitis, ſm verum intellectum. Aut ipsa scriptura nullam habuit, nec̃ partium, nec̃ testium subscriptionem: ꝛ tunc teneo quicquid dicãt alij, q̃ siue a mercatore, siue ab alio cõfecta sit, nullã probationẽ inducat. Et q̃ hoc sit verũ. Probo. primo ex eo, qõ dicit Joã. And. in. d. §. nunc videndũ. in additio. concludens q̃ etiã eo casu, quo olim scripture nũmulariorũ fidem faciebãt: arg. l. idem ait. §. eodem modo. ff. nau. canp. stab. ergo eodem modo dicendũ est, q̃ si mercator aliquid scribat, nõ faciat, q̃ sit extra eius exercitiũ: talis scriptura fidem faciat. cum suum exercitiũ negotiari sit: nõ autẽ scribere. ꝛDagtime autẽ procedit. ar. hic: quia mercatores bociorni: vt doc. dicunt nũmulariorũ loco succesſerũt. ¶ Scõo

56 idem probo † ex eo, qõ dicit Jnno. in. c. cum P. tabellio. extra de fi. instru. cõcludẽs partium cõuentione fieri non posse, q̃ priuate alterius scripture fides detur: lz ex consuetudine sic. ¶ Tertio, q̃ hoc sit verũ, probatur: q̃ non plus debet operari vox istius scribẽtis mortua, q̃ eiusdẽ viua. Sed certũ est, q̃ scribẽs in iudicio, si deponeret sine iuramẽto fidem nullam faceret. C. de testi. l. iurisiurandi. cum simil. ergo nec nunc sua scriptura similiter nõ iurata fidem debet facere. Et si dicas hoc argu. nõ concludit in mercatore, qui in punc. talis exercitij iurat ad instar nũmularij: vt no. in. d. §. nũmularios. Respondeo, q̃ hoc iuramentum generaliter non est sufficiẽs ad depositionem particularem. Ad hoc allego extra eo. c. penul. ¶ Item

57 banc † scripturã producunt, lz nõ iuratã: attamen videtur tacite per probationem scribentis voluisse remittere iuramentum, qõ possunt. extra de testi. c. tuis. ꝛ not. in. l. ſ. de fe. ꝛ. l. filiuſſa. ſ. de dona per Bar. ratio: q̃ aut vs qõ hec priuata scriptura valeat in vim scripture priuate: et hoc non potest fieri per id qõ predixi allegando Jnoc. in. d. c. cum P. Aut in vim testimonij, vt a teste rẽdẽdi: ꝛ similiter est falsum. Quoniã vt dictũ testis valeat oportet cum voce loqui: non autem id qõ deponere intẽdit scriptis iudici presentare: q̃ tũc testimonium nullum erit. no. Jo. And. extra de testi. in nouel. et Bal. in. d. l. in bone fidei, ꝛ. d. l. iurisiurandi. licet Bar. senserit contrariũ, ꝛ male in. l. Theopompus. ſ. de do. prele. Quia pro prima opi. allego vobis casum. ſ. de testi. l. iij. §. diuus. Ad hoc ꝓpositum notabile, bene tamen cõfiteor, q̃ si dicte partes ouerent dictum scribentem ad iudicem, vt voce ea que scripsit, proferret: tali casu hic faceret plenã fidẽ. Quoniam

58 vnius † testis depositio, que a iure dicitur semiplena: vt, videbitis. ex partium conuentione potest effici plena ſm Spec. in titu. de teste. §. restat. versi. hoc tamen in quibusdam in. xxiiij. casu. Et ꝓbatur in. l. fi. C. de fideiuſ. Et tenemenți hoc: q̃ est notabile dictum, sc̃z q̃ partes cõmuni cõuentione possint contra preceptum iuris gen. dispensare. quod ad plenam probationem saltem duos requirit. ſ. de testi. l. vbi numerus. ꝛ in. c. cum esset. ꝛ. c. relatum. extra de testamen. ¶ Et ex predictis patet veritas in hac quotidiana † q. in qua respicienda est cõmunis patrie consuetudo, que hunc modum probandi: licet inualidum potest reddere validum: vt est casus extra de fi. instru. c. cum di-

60 lectus. ¶ Secudo principaliter inquantum † ipse Bar. vult hic. ꝛ in. d. l. nuda ratio. in authen. et si contractus. C. de fide instrumen. q̃ si soli testes non cõiuncta literarum comparatione, deponant scripturam in iudicio productam scriptã fore manu cuius, qui negat, ipsis videntibus: qõ non faciunt nisi semiplenam probationem: et hoc per tex. in. d. authẽ. ꝛ si contractus. ꝛ in authen. vnde sumitur. Adde, q̃ licet istam opinionem sequatur glo. quam ipse non allegat in authẽ. de instru. cau. ꝛ fide. §. sed ꝛ is. in gl. fi. ꝛ do. Anto. in. d. c. ij. ꝛ tamen pro certo dicti doctores in hoc errauerunt. Et qõ hoc sit verum: probo. quia deponant hi testes, ad probandum scripturam, esse manu alterius scriptam per sensum visus. Qui quidem sensus specialiter est a legis doc. accõmodatus: vt est casus in. d. authẽ. de instru. cau. §. sed si quis. ergo cum probatio in nullo sit defectiua, non video rationem, quare plenam probationem non inducat. Secundo ad idem do casum legis fortiorem, scilicet quia si testes deponentes certam scripturam manu alterius confectam fore, habent contra scripsumptionẽ ex comparatione literarum resultantem, dicũ tamen illa arbitrio iudicis non sit multum violenta presumptio: dicũt testes plene probare. Hic est casus expressus in. d. auth. de instru. cau. §. si vero tale. Ergo quis dubitat, q̃ hoc negari non potest, sc̃z q̃ multo fortius per eos plene ꝓbari debeat: vbi nulla contra dispositionẽ eorum laborat presumptio. ¶ Ultimo ad idem allego authoritatem. d. Ly. hoc tenẽtis in discursu lec. fue. in. d. l. comparationes. qui videtur hoc habuisse pro indubitato. cum nihil

nihil ad eum fundandum alleget. Nec ob. d. aut. ꝛ si contractus. allegata per Bar. quoniam illa loquitur in literarum comparatione, decidens per eam regulariter nō facere probationē: sed oportere eandem dictis testiū confirmari. ꝛ idē dicit. d. ℊ. sed si quis. in authē. de instru. cau. non tamē negat tex. ille quin sibi testes ex se deponentes plenam nō faciant probationem. quare teneatis hoc nō
61 esse verum. ¶ † Tertio principali casu, inquātum ipse dicit solam comparationem literarū nō inducere plenā ꝓbationem, sed semiplenā. per tex. in. d. ℊ. sed et si quis. ꝛ in d. aut. ꝛ si cōtractus. Adde, ꝙ hoc videtur verū regulariter. In casu tamē quo testes se subscribētes essent mortui idē ꝛ subscribētes: comparatio sola plenā ꝓbationem induceret: ꝛ hoc probatur per tex. in. d. aut. de instru. cau. ℊ. si vero nihil. ꝛ ℊ. si vero omnes moriātur. Qui tamē tex. in fi. sui videtur dicere ꝙ in arbitrio iudicātis sit hoc. ſ. ad plenā probationē ipsa comparatio: tūc debeat inducere. ¶ Item ꝛ vbi talis esset cōparatio literarū, que ostēderet scripturā, de qua: et scripturā ad quam fit cōparatio, esse per omnia similes in literis ꝛ quibuscūq; tali casu dico etiā indubitanter talem cōparationē talem probationem inducere. Et hoc primo ꝓbo per tex. in. ℊ. si quis igitur. in aut. de instru. cau. vbi indicatū fuit comparationē fidem nō facere ex eo: ꝙ litere scripturarū non erant per omnia eiusdem forme ꝛ similitudinis: ergo a cōtrario sensu, si cōparatio omnimodam forme similitudinē habuisset: induxisset probationē. ¶ Secundo ꝓbo apertius per casum expressum in. d. ℊ. si vero talē. vbi tex. dicit, ꝙ si arbitratur iudex ex comparatione scripturarū omnimodam forme similitudinē resultare, ꝙ comparatio probationem inducet, etiam si testes habeat contrarios: ergo quanto magis dicēdū est idē induci debere: vbi testes nō repugnant, nemo est qui dubitat. ꝛ in his duob⁹ casibus poterit dici correptam esse. d. l. comparationes. C. de fide instru. Summa tamen cōclusio omniū hec est, ꝙ iudicantis sit arbitrio terminare quantam ꝛ qualē fidē ipsa comparatio facit: vt probatur in. d. ℊ. si vero tale. ꝛ apertius in. d. ℊ. si omnes moriātur. Reliqua quo ad comparationem dicetis: vt hic per Bar. de Sali. ꝛ Bal. in authē. nono iure. C. si cer. pe. ꝛ in. d. l. in bone fidei. Cum enim in ceteris bene dicant, nō intendo alterius doctrinam merus
62 esse relator. ¶ Quarto inquantum † idē dicit, ꝙ vbi scriptura ipsa priuata a parte scribente confessatur, plenam probationē inducit. ¶ Adde ꝙ non allegat bona iura. ꝛ ideo tu allega melius. d. ℊ. si quis igitur. in verbo, ex eo: quia professus nō est. ꝛ glo. in eo. ꝛ in. ℊ. si tamen quisq;. in verbo, negationē. ꝛ in verbo, sufficiēs. Hoc adde, ꝙ licet ipse Bar. videatur velle in discursu dictorum suorum: vt plenam probationē inducat scriptura ipsa priuata: licet a parte negetur: oportet eam habere subscriptionē partium ꝛ testium. ¶ Adde, qō hoc nō est verū, si pars vna ex eis principaliter scripsit: et hoc in scribendo asserxit: quoniā tūc ad hoc vt resultet probatio. nō est subscriptio partis necessaria. Et hoc cuidēter probo arguēdo de vltima voluntate ad contractum, quod est validum per casum expressum in. l. cū antiquitas. ℊ. vlti. C. de testa. vbi in testamento est expressum. et ibi istud sentit Ange. Item adde secundo. ad idem, ꝙ licet Bar. videatur requirere subscriptionē vtriusq; partis: nihilominus puto ꝙ sufficiat ipsius partis, que se obligat, aut que principaliter scripturam facere intēdit, subscriptio. ꝛ hoc per id qō no. in simili in. ℊ. nos autē. in authē. de tab. ꝛ per Bal. in rub. C. de fi. instru. vbi probatur, ꝙ sufficit ad vtilitatē instrumenti tabellionem rogatum esse solum ab ea parte, qua mediante instrumentum principaliter conficitur. Et hoc intelligendum vbi pars cōtrahens scribit priuatam scripturam. Vbi autem tertia persona scriberet inter duas: videtur requiri vtriusq; partis subscriptio. ꝛ hoc per tex. in. d. l. scripturas. que loquitur in verbo, partium. ꝛ sic in
63 plurali coniuncta. l. vbi numerus. ſ. de testi. ¶ Ultimo † esset videndū circa hoc, an ad validitatem ipsius priuate scripture, ꝛ consequēter: vt ex ea resultet probatio: requiratur in ea insertio cause: ꝛ de hoc dic: vt dixi in. d. l. nuda
64 ratio. ¶ † Itē, an requiratur appositio dici ꝛ consulis: ꝛ de hoc dic: vt plene dixi in. l. apud. ℊ. idem Labeo. ſ. de a
a qua pluuia. arcen⁹. ¶ Et ibi, dictis adde casus duos, scz qō non requiritur appositio dici, cōsulis, inditionis, vel similium: ꝛ in scripturis quasi priuatis, que sumuntur extra ab archiuio publico. Quoniā ille probant etiā sine talium appositione: vt not. scripsit Bart. in aut. ad hoc, quā legit cum authē. ꝛ si cōtractus. C. de fide instru. Secundo adde, ꝙ scriptura priuata testamenti a patre facta inter filios, nihil valet, neq; probat. inducit: nisi ꝛ dies ꝛ consul insertus sit. Iste est casus singularis in authē. ꝙ fine. ꝛ in authen. vnde sumitur. in verbo, tempus. C. de testamen.
65 ¶ † Inquātum tamen circa hanc materiam priuate scripture dixit hic. d. Bart. de Sali. ꝙ priuata scriptura creditoris plene probat in debitoris fauorem liberationem, etiam si illa apud debitorē reperiatur. ꝛ allegat glo. scōm eum ad hoc sing. in. l. inter chartulas. C. de conue. fi. debi. lib. x. ¶ Adde, ꝙ illa glo. hoc nō videtur dicere inquantum eam allegat, ꝙ ꝓbat etiā si reperiat apud debitorē. Et posito, ꝙ dicer et: nō est ita insipide prout loquitur intelligenda: sed ita demū dicendū, ꝙ liberationē probat, quādo apud debitorē reperitur, si ipe debitor probat sibi eam a creditore datā: nō autē alias. per ea que no. in. l. ij. ℊ. sed ne fraudādi. C. de lati. lib. tol. ꝛ l. si chirographū. ſ. de ꝓba. ꝛ in. l. Labeo. cū seq. C. de pac. Cetera de hac materia priuate scripture necessaria Bar. posuit plene in. d.
66 l. nuda ratio, que hic nō repeto. ¶ Ulterius † principaliter inquātum idē Bar. hic ponit, que ꝛ qualis ꝓbatio ex epistola resultet: vide que plene dixi post cū in. d. l. nuda. ¶ Ibi dictis. hoc solū addo, ꝙ inquantū Bart. ibi dicit, qō epistola priuati plenā probationē inducit, etiā si negetur, quando est sigillata sigillo publico, ꝛ aut. Allegat ea que ipsemet dixit in. l. si publicanus. ℊ. j. ſ. de publica. ꝛ gl. cum ibi no. in. l. si qua per calūniā. C. de epi. ꝛ cler. ¶ Adde ꝙ hoc est verū, si epistola illa sigillet per publicū sigillum ad hoc specialiter deputatū. Secus autē esset si per aliud. quoniā actus cōfirmādi ꝓbationē seu aliū actū sigillo specialiter attributū, in nihilū corroborat ex appositione alterius. extra de ap. c. significāte vbi casus. ¶ Itē adde scōo, ꝙ non solū ex appositione sigilli publici plena fides epistole attribuit: sed etiā ex appositione sigilli priuati ipsius mittētis: vt terminat Spec. in ti. de ꝓbat. ℊ. si. ver. g. per casum. l. distribuēte. C. de re. ecc. nō alie. ¶ Itē
67 inquantū idē † descēdit ad librū rationū ꝛ ꝓbat. resultantem ex eo. Adde, ꝙ in ijs nihil est sibi necesse addere, qm̄ necessaria perfecte adiunxi in. d. l. nuda. Reliqua autē circa materiā priuate scripture ꝛ libri rationum videte per Bar. in. d. l. ꝛ in aut. ꝛ si cōtractus. C. de fi. instru. ꝛ in. d. ℊ. nūmularios. ꝛ per Bal. in. l. instrumēta. ꝛ. l. rationes. C. de ꝓba. ꝛ in. d. l. in bone fidei. ꝛ plene in. l. i. C. de confes. ꝛ in rubri. ff. de fi. instru. ꝛ per Jo. And. in addi. in. d. ℊ. nūc sciēdū. ꝛ p. d. Anto. in. d. c. ij. simpliciter referentē dicta Bart. ꝛ Joā. And. nullo addito vel detracto, ꝛ per Bal. in aut. nouo iure. C. si cer. vbi posuit de materia cōparationis et probat. resultantis ex ea. ꝛ per eundē in rub. C. de consti.
68 pecu. Nec eorū dicta refero: ꝙ nihil adderē. ¶ Sūt † autem quidā libri in archiuio existētes, vt cēsuales, de quib⁹ dubitat quā probationē inducant: ꝛ hoc vide decisum in l. census. ſ. de ꝓba. ꝛ in. d. authē. ad hec. ꝛ in. c. ad audien
69 tiam. extra de presc. ¶ Item sunt † quedam scripture, que reperiuntur in antiquis lapidibus: ꝛ de bis dubitatur, quam probationē inducant. ꝛ hoc decisum per Bar. C. de reli. l. monumentorū. vbi refert Specu. ꝛ glo. in. l. testamento. la grande. ſ. de cōdi. ꝛ demon. ꝛ extra de ꝓba. a
70 ca. cum causam. ¶ Itē principaliter † inquantum idem Barto. hic tractauit, que probatio resultet ex fuga: ꝛ fuc cessiue post eum hic Bal. ꝛ plenius Salice. dic de hoc vt plene dixi addendo ad Bar. in. l. lex Cornelia. ſ. ad Silla. ¶ Ibi tamen dictis adde, ꝙ inquantum cōmuniter concludunt, ꝙ fuga licet semiplenam probationē non faciat: attamen causat presumptionem magnam. Adde, ꝙ hoc recipit duplicem limitationem: primo nisi quis timore familie aufugerit: ꝛ post modum ad iudicium prouocatus accesserit. Quoniā prior fuga nullam presumptionem inducit tanquam purgata persequentem spontaneum aduentum. hoc est, quod dixit ipse Barto. in. l. quid sit fugitiuus. ℊ. ij. ſ. de edili. edic. Et probatur hoc expresse in illo tex. cum sequētibus. ℊ. ¶ Secundo istud verū nisi ipsum fugientem aliqua probabilis causa excusset: vt puta timor partialitatis ꝛ inimicitie: quoniam tūc fuga nullam causat presumptionem: quoniam potius putamus eam ex

¶ De aqua pluu. arcē. Adde Ang. quē vide l. i. ℊ. editiōes. in prin. ij. col. s. de eden. Et bonum tex. et ibi Bar. in. l. cū tabernam. ℊ. idē quesijt. ſ. de pigno. vbi, an requiratur signatio. Item vide eundē Ang. in aut. qui. mo. natura. ciij. legi. ℊ. aliud quoq; colum. ij. circa ſ.

a ¶ Adderem. Adde tamē q̄ generale est, q̄ nisi cōtra id qđ intēditur probari per vnū testē, adest p̄sumptio: nō defert iuramētū i supplementū. Casus est not. & ibi Angel. in l. fi. §. qđ metus cau. & Bald. in l. j. aks ij. C. qui et aduersus quos.

b ¶ Sexta. Adde, q̄ hāc eādē fallentiā posuit idē Ro. in rub. §. ō arb. col. vij. et alleg. Bal. in c. j. §. cū autē. de cōtrouer. inue. in vsi. feud.

c ¶ Legitimā. Adde tu idē si reqreret apertissimā pbationē. Ita Ang. in l. fi. in prin. §. qđ me. cā. Etēt adde, q̄ vbicunq̄ agit ad penam: tūc nō defertur tale iurm. Ita Bal. in l. j. C. de bis que pe. no. 72 Itē vbicūq̄ bī recursus coram iudice eccliastico ꝓpter iustiā denegatā a seculari, nunq̄ a defert iurm, in defectū pbationis. Ita Bal. in tit. si de feu. fue. 2tro. inter dñm & agna. i. c. si qs per. ꝛꝛꝛ. ad fi.

d ¶ Plenā fidē. Adde qđ ēt nō deferatur vbi lex vteret istis verbis, facta fide: q̄ tunc fides dz fieri p testes vel instrā. gl. est no. i. c. cupientes. §. qđ si p. ꝛꝛ. in verbo, facta fide. & elect. lib. vj. Ita idem Ludo. in rub. de arbi. colū. iiij. Itē adō, q̄ si iudex cōdemnaret b mō, si pbaueris talē tibi decē debere, cūdē tibi decē dare iubeo. q̄ etiā isto casu nō admittit pbatio p iurm in b defectū semiplene probatiōis.

iusta causa factam, q̄ ex iniusta: vt probatur optime in. d. l. fi fugitiuus. §. j. ¶ Item tertio adde inquantum ibi dixi, q̄ fuga de carcere plenam inducit probationē contra carceratū, per. l. in eos. j. de custo. reo. Hoc est verum, si is aufugiat carcere extante fracto: secus si carcere existente aperto: vt singulariter dixit Hutiel. de Cu. in. l. succurritur. §. ex qui. can. ma. & ibidem hic sequitur Bal. qui etiā hoc dicit tex. in. d. l. in eos. locum nō habere si quis de carcere proprio aufugerit, sed de ipsius rectoris palatio: allegans pur ad hoc dictum Hutiel. in. d. l. succurritur. vbi 71 etiam hoc dicit, vt ego vidi. ¶ † Quarto addendum est ad Bart. membrum de fuga officialis, vbi dicendum est, qđ vnus est casus in quo specialiter contra eum facit plena probationem, scz in. l. consiliarios. C. de offic. assess. et illa ad hoc allegatur cōmuniter. ¶ Dico regula autē cōcludē sic, q̄ aut aufugit ante finitū officiū: & tunc illa fuga hoc inducit, q̄ punitur tanquam cōmittens crimen lese maiestatis. Ita est casus in aut. de administra. §. ij. Aut aufugit post finitū officiū, & intra. l. dies, per quos dz stare ad syndicatum ex forma iuris cōmunis: vt. s. l. ij. C. vt omnes iudices tam ciuil. q̄ criminales. & in authē. vt iudi. si. quo. suffra. §. j. Et tūc aut est reductus, lz inuitus ad locum quo aufugerat: & tunc fuga cōtra eum nullam facit probationem: sed vt cōdemnetur debet legitime probari. Casus est in. d. §. necessitatē. Aut nō est reductus ad locum a quo aufugit: & tunc fuga cōtra eum tantam facit probationem: q̄ iuramentū illi additū sufficit ad eū condemnandum. Casum habes sing. in authē. de colla. §. super hoc. Nec aliquid facit ad hāc materiā tex. quem quidam allegant in. l. ij. C. de ex. ac. tribu. lib. x. Quoniam illa non loquitur de fuga: an cōtra fugientem probationē inducat, sed de eo, q̄ eximit carceratū ex carcere: an ipsius carcerati creditoribus teneatur, dicens, q̄ sic etiam eo casu, quo de carcere exemptus ad carcerem est reductus: vt ibi est mirabilis & singularis casus ſm vnam lec. & hec est vltima cōclusio de fuga officialis. Posita sunt verba Salice. quem ideo retuli: quia communiter sua repetitio 72 non habetur. ¶ In eadem ibi, † per vnum testē. glo. hic igitur firmat, q̄ semiplene probanti per vnum testē defertur sacramētum in defectum semiplene probationis. Et hec est cōmunis doc. glo. & doct. hic & in. d. l. in bone fidei. & in. c. fi. extra eo. que tamen recipit quasdam limitatio. que colliguntur ex dictis Bar. hic. & Bal. in. d. l. in bo ne fidei. Nec eas refero: quia nihil eis adderē[a]. ¶ Subiungo † tamen vltra omnes alias limitationes, quas 73 hinc inde sparsas diuersis locis collegi. Prima quando vel quis probare ingratitudinem illam: & si per vnum testem probauerit, sibi iuramentum nō defertur. hic est casus sing. in. l. ij. C. de secund. nup. ¶ Ex qua hic colligit ibidem Bald. dum dicit tex. ad ingratitudinem probandam plenam & indubitatam probationem requiri. Certum autem est probationem per iuramentum nō esse plenam, sed presumptiuam: vt. s. dixi. igitur &c. ¶ Secunda 74 vbi, † quis vellet probare ad sententie retractationem seu rescissionē, quoniam tale iuramentū in defectū probationis est deferendum. Est casus valde notabilis in. l. fi. C. si mi. se ma. di. vbi etiam hoc colligit Bal. dum tex. dicit ad 75 hoc plenam probationem requiri. ¶ Tertia vbi † quis vellet probare se procuratorem in rem suam: quoniā tūc ei per vnum testem probanti iuramentum non est deferendum. Ita est singu. glo. ex qua deducit Bald. in. l. j. §. 76 non solum. in princi. §. de procura. ¶ Quarta † nisi quis vellet probare aliquid, qđ est contra presumptionem ex consuetudine resultantē. Quoniam tunc etiam tale iuramentum non defertur. Hoc est quod elegāter voluit do. Bal. in. §. preterea. in titu. quid sit inuesti. in finalibus ver 77 bis per tex. illū. ¶ Quinta nisi vellet † probare quis aliquid, qđ est extraneum a natura actus celebrati. Quoniā tunc etiam per vnum testem probanti iuramētum in defectum plene probationis non defertur. & iste est sing. casus in. d. §. preterea. Ad hoc pōderauit idem Bal. in. c. fi. ver. j. §. sacramentum. de consue. rec. feu. & Bal. in. d. §. preterea. ponit exemplum: vt ibi in tex. puta si dominus dicat, q̄ dedit feudum vasallo cum hoc, qđ diebus festiuis 78 associet vgorem suam ad ecclesiam. ¶ Sexta[b] vt † quis probaret per vnum testem non tamen reddētem causam dicti sui: vt idem posuit in. d. §. sacramentum. ¶ Septi-

79 ma, † vbi de solēnitate formali plures testes ad idē probandum requiruntur: quoniam ex hoc duo resultāt tunc effectus. Primus, q̄ actus ille nullus est, nisi illi qui substantialiter requiruntur fuerint rogati. Quoniā vbicūq̄ lex vel statutum plures testes ad aliquid requirit pro forma li solēnitate: semper necesse est illos fore rogatos. glo. est singu. in. l. nullum. j. de dinor. Secūdus effectus, quod in defectum probationis non defertur iuramentum: vt idem Bal. voluit in. l. ij. in fi. C. de bono. possess. secundum tab. & in. c. j. §. idem si vasallus. de cōtrouer. feu. & in. l. fi. de fide instru. in antiqua lec. facit glos. in. l. cum querebatur. j. de legatis. ij. allegata per Bal. in. d. c. idem si vasallus.

80 ¶ Octaua vbicunq̄ † lex requirit probationem legiti-
c mam[c], quoniam tunc tale iuramentū etiā non defertur: vt habent Legiste notabilē glos. j. de proba. l. cum de indebito. iuxta prin. quam tamē nō reputo veram: licet cōmuniter teneatur. Primo per glo. Jo. And. que cōtra tenet expresse in. c. statutū. in verbo, proprium. de referip. lib. vi. Secō per casum expressum in. c. ij. extra de proba. ¶ Po-

81 na, † vbicunq̄ lex aut cōstitutio requireret fieri plenam
d fidem[d]. Ita singulariter dixit glo. in. c. cupientes. in verbo, plenam fidē. de elec. lib. vj. si cum ea iūgatur gl. in. d. l. cum de indebito. & teneatur prout cōmuniter tenetur per Legistas, posito q̄ hic dicatur: non dicit verum: q̄ casus est contra eam in. d. c. statutū. vbi expressum est, q̄ etiā posito, q̄ mandet ex cōsuetudine fidei, sufficit tamen per in-

82 ramentum probari. ¶ Decima, vbi † testis ille deponēs nō redderet causam sui dicti: quia reddere debet etiā nō interrogatus de eo ad hoc: vt deferatur tale iuramētum

83 ſm eundē in. d. §. sacramentū. ¶ Undecima, vbi † alius testis depositio esset attennata in fide per ꝓsumptiones cōtrarias. Ita est gl. in. l. j. C. qui & aduer. quos. ¶ Duo-

84 decima, vbi † testis deponēs esset fenerator, aut spurius: quoniam cōmunis doctrina doc. hec est, q̄ ad hoc vt ratione vnius testis probantis possit iuramētum deferre oportet illum esse integre opinionis et omni exceptione maiorē. Sed supradicti nō sunt tales: vt in feneratore patet. no. in. l. improbū. C. de ffs, qui no. & no. Lyn. in. l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cler. & similiter in spurio, qui infamia facti infamat ſm Azo. in summa sua in tit. de in-

85 fa. igitur &c. ¶ Tertiadecima † est: et ista est notabilis regula, q̄ vbicunq̄ quis repellitur a testimonio ex casibus notatis j. de testibus. l. ij. §. lege Julia. eodem etiā modo repellentur a beneficio prestationis huius iuramēti: quia & ipse iurando in causa sua testis est: vt. l. fi. C. de fide instr. vnde ille. §. in eo locū habere debet: & hec fuit vniuersalis & vera regula. d. Bal. in. l. qui accusare. C. de eden. vbi etiā posuit decimamquintā fallentiā, scz in Judeo, siue in alio infideli, quibus etiam hoc iuramētum nō defertur: quoniam infames sunt infamia facti: vt. d. l. cūctos populos.

86 ¶ Decimasexta, † vbicūq̄ quis facillimus esset in iurā-
do secūdum eundē. in. d. l. que sub cōditione. j. de cōdi.

87 sti. per illum tex. ¶ Decimaseptima, † vbi non probaretur vno teste: sed ex presumptione, vt fuit doctrina glo. in l. ij. §. j. §. de mino. & in. l. non est verisimile. §. qđ me. causa. Jn hac tamē fallētia, lz doc. leniter pertrāseant: potes dicere, qđ aut loquimur in casu ciuili: & tunc aut pro agente laborat leuis presumptio seu suspicio: & dicēdū q̄ sit vera glo. in. d. §. j. & in. d. l. nō est verisimile. Aut laborat psumptio bona & vehemēs iudicis arbitrio cōsyderāda: & tūc iuramentum est agēti deferendū: vt expresse terminat. c. tam literis. extra de testi. Aut loquimur in causa criminalicet tunc, aut illa est ciuiliter intentata: & iuramētum propter presumptionē nō est deferendū: vt. d. c. tam literis. qđ tamen videtur falsum per predicta in causa ciuili: cū cadē in vtroq̄ sit ratio. Aut loquimur in causa ciuili criminaliter intētata: & tūc iuramentū nō defert: vt patebit ex ſis, que infra dicētur. Aut loquimur in cā famosa: & tūc bona presumptio etiam pro actore existēs, nisi alijs administralis adiuuetur, non est sufficiēs ad iuramentū deferēdum. Casus est extra eo. c. fi. veritas tamē istius pēdet ex dictis infra. ¶ Decimaoctaua, vbi qs † reperiret semel pri-

88 mo

89 c. paruuli. §. allegato. ¶ Decimanona, vbi † pbatio esset adiecta actui in modū cditionis: vt puta si dēno te, seu lego tibi si pbaueris &c. qm̄ tūc in defectū pbationis iuramentū nō defert: q̄ conditio ipsa est vera: & plene adim-

plenda:

plenda: vt l. qui heredi. §. ¶ Denius. ff. de condi. & demon. Ita dixit idē Bal. in. d. l. in bone fidei. hic autem vult expresse contrarium, ponens exemplū in testatore, qui mandauit male ablata restitui, si petens probauerit &c. Quoniam dicit tunc vnū testem cū iuramento sufficere: nil tamen allegat. Tu vero dicas, q̄ aut in tali casu intēditur fieri probatio per solū iuramentū: & hoc fieri non potest. Iste est casus in. l. Lucius. ff. de cōdi. & demon. vbi patet, q̄ si heredē instituo, si pbauerit se esse filiū: & iurisconsultus ibi dicit, q̄ non valet testamentum: quia impletio cōditionis nō est in potestate instituti: ergo ibi est casus, q̄ non potest per solū iuramentum probari. Quia si posset in sua potestate esset condit. quancūq; implere. q̄ est cōtra illum tex. Aut intenditur fieri probatio per iuramentum & alias bonas presumptiones, seu per vnum testem cum iuramento: & hoc fieri potest. Quia ipsa probatio in conditione apposita, intelligitur de legitima: sed hec est legitima: vt in. d. c. fi. extra de proba. ergo &c. Et istud ipse Bal. in terminis sequitur in. l. j. C. de sacrosan. eccle. allegans Jo. And. in nouella in. c. quacūq; de vsuris. lib. vi.

90 ¶ Vigesima, vbi † quis intēderet prescript. pbare: quoniā illa tanq̄ odiosa per vnū testē probata: nō admittitur probationem per delationē iuramēti, hoc scripsit hic singulariter. d. Bal. sola sua ad hoc authoritate contentus q̄ tamen videtur mihi falsum. Quoniā si in causa famosa, que est odiosa et penalis, admittitur delatio per delationē iuramēti, stātibus aliis adminiculis & presumptionibus: vt est casus in. d. c. fi. quāto magis dicendū est eandem admittēdam in causa prescriptionis, que ex fit inducta in odium negligentis, nō tamē est inducta in penam negligentie. Sm glo. singu. in aut. de tēpo. non solu. pe. §. j.

91 ¶ Vigesimaprima, est, † si quis solū habeat pro se famā: quoniā tali casu iuramētū etiā nō defertur. Quoniā ipsa fama de per se nō est probatio: sed pbationis facte cōfirmatio: vt in. l. iij. §. idē diuus. ff. de testib⁹. sicut scripsit hic Bald. & male iudicio meo. Dicite ergo sic, q̄ aut nos sumus in causa ciuili: & tunc si attendimus opin. glo. dicentium illam semiplenam probationem inducere: vt dixit in. c. veniens. extra de testi. & in. c. j. extra de ap. & tunc non erit dubium, q̄ defertur iuramentū ex ijs que no. gl. hic, & in. d. l. in bone fidei. Si autem teneamus aliā opinionem, quam illam, q̄ inducant violentam presumptionē: vt videtur tex. extra de testib. c. preterea. & tunc similiter iuramentū defertur. Quoniam stante vna bona presumptione in causa ciuili, defertur iuramentū: vt supra dixi. Si autem teneamus opi. Bar. in. l. de minore. §. tormenta. ff. de questionibus. dicentis arbitrio iudicis esse cōsyderādū, an ex ea semiplena probatio inducitur, vel nō: et tunc similiter dicemus in arbitrio iudicis: an iuramentū deferri debeat, vel nō. Unde p̄ examinatiōe huius esset videndum: q̄ & qualē presumptionē ipsa fama inducat: & in hoc sufficiat remissio. Dicite ergo vt in predictis locis no. & per Specu. in titu. de noto. crimi. §. fama. & iij. q. iij. Item sepe, & in aliis remissionibus, quas beri posui in. l. iij. §. eiusdem. ff. de testi. Aut loquimur in causa generali: & tunc an deferatur pendet ex infra dicēdis. ¶ Sunt autem & alie fallētie, que aptius infra cadēt circa examinationem glo.

92 ¶ Aduerte tamen: q̄ † inquantū supra dixi, q̄ vbi agitur de rescissione, aut retractatione sententie: nō deferendū iuramentū in defectū semiplene probationis, allegādo tex. Sm Bal. in. l. j. C. si mi. se maio. dixe. Adde, q̄ cōtra ipsum do casum rotundū in. c. ex infinuatione. de procur. extra qui licet per doc. hic allegetur, nunq̄ tamen ad hoc propositum per eos fuit allegatū. Nec ob. tex. in. d. l. fi. quem Bal. allegat: quoniam licet ibi litera dicat requiri plenam probationem: intelligo ego plenam esse iuramētū. Est casus in. d. c. ex infinuatione. Destruit

93 tamen fallētia illa. ¶ Ulterius adde † principaliter ad illa genera semiplene probationis vltra semiplenā ex vno teste inductā, que posuit hic Bar. q̄ inquātum ipse dixit, q̄ confessio facta absente parte semiplenā probationem inducit, per. l. capite quinto. & glo. ibi. j. de adulte. & l. quero. §. fi. j. de edil. edic. & c. fi. extra de succes. ab intest. quod contra eum tenuit do. Bal. in. d. l. in bone fidei. respondēs ad iura Bar. excepto. d. c. fi. non tamen cōcludenter, vt ex te poteris videre. Item etiam contra eundem tenuit hic Bar. de Salice. Primo: quia tex. in. d. l. certum. §. si quis absente. j. de confes. dicit confessionem absente parte factam non probare: ergo indistincte intellugendus est, q̄ neq; ipse plene, neq; semiplene. argu. l. de precio. Secundo. quia indefinita equipollet vniuersali: vt j. de leg. iij. l. pluribus. cum simil. Et leg indefinite dicit hanc cōfessionem nō probare: ergo perinde habetur, ac si dixisset nullam probationē inducere. Non ob. glo. in. d. l. capite quinto. quia ibi nō dicit, q̄ inducat semiplenam: sed bene, q̄

94 faciat † indicium, q̄ tamen est minus quam semiplena probatio: vt in. l. cum probatio. in fi. j. de proba. & similiter respōdet ad legē quero. in fi. Ad. c. vero, si tu dicas, quod Bar. in allega. eius vehemēter errauit: quoniam ibi dicitur, q̄ testes ibi deponebāt cōfessionem coram abbate, qui erat pars forte: & sic in eius presentia: vt. l. coram. j. de verbo. sign. & l. diem proferre. §. cōtā. ff. de arbi. Unde nūquam ibi dicitur, q̄ facta fuerit confessio absente parte. Et si tu dicas, quare ergo cōfessio in casu illius capituli, non inducit plenam probationem: ex quo probatum est eam esse factam in presentia partis? Respōdeo vt ibi dicit glo. q̄ ibi facta fuit enunciatiue & incidenter: non autē principaliter. Unde tex. ille nullo modo probat intentionem Bar. quare verior videtur opi. Bal. & Bal. ex. d. c. fi.

95 ¶ Ultra predicta † potes duo singulariter deducere. Primum, q̄ licet due probationes semiplene diuersi generis cōiungantur ad vnam plenam faciendam: vt hic dixit Bar. Attamen due probationes diuersi generis, & diuersorum actuum nō cōiunguntur ad plenam probationem faciēdam. Ita est casus hic singularis: & ita ex eodē deduxit. d. Bal. in. l. testium. in fi. C. de testi. & in. l. obseruare. C. quo. app. nō reci. Et hoc etiam hic inferri potest ex dictis Ly. licet tex. illam nō alleget in. l. ij. C. que sit longa cōsue. & do. Anto. extra de testi. c. veniēs. el primo. ¶ Se-

96 cundum singulare ex illo. c. † est, q̄ testis grossus & idiota deponens per sensum visus, nō in toto cōgruētem actui probādo, de quo queritur: probat ex ijs, in quibus recta redditio cause deducitur per sensum auditus. Et ita ex capitulo illo deduxit idē Bal. in. l. j. C. de confes. ¶ Item

97 aliud genus † semiplene probationis, est confessio deducta, sine causa tamen: quoniam licet tex. in. l. cum de indebito. §. fi. j. de pba. & in. c. si cautio. extra de fide instru. Dicat cōfessionem sine causa nō probare: attamen hoc est verum plene: sed semiplene sic: vt no. Specu. in titu. de confes. §. nunc videndum. ver. sicut. sed nunquid semiplenam. & ego do casum iuncta glo. in. l. instrumēta. C. de probatio.

98 ¶ In ea. glo. ibi, per vnum testem, † est ergo opinio glo. hic. & in. d. l. in bone fidei. q̄ vnus testis semiplenā probationem inducit. De quo hic per Bar. qui dat pro glo. casum. & postmodum subdit ad segulam fallentias. Cui primo adde, q̄ licet duo testes non interrogati de causa faciant plenam probationē: vt. l. solam. cum ibi no. post glo. C. de testi. attamē vnus deponēs sine causa scientie, ex eo: quia nō interrogatus, nō facit semiplenam Sm Bal. & recte in. d. §. sacramentū. & de huius ratione: vt ibi per eum. ¶ Item adde, q̄ dubitatur, an in criminalibus vnus testis semiplenam probationē faciat in quo dixit hic Bal. q̄ non: sed bene facit indicium ad torturam. Allegat. l. si quis. C. ad leg. Jul. maie. in glo. cui adde, q̄ male dixit. Primo quia illa expresse est cōtra eum dicēs, q̄ imo semiplenam facit in criminali. Secūdo: q̄ bonum est argu. de ciuilib⁹ ad criminalia: vt. l. absentem. j. de penis. Sed in ciuilibus facit semiplenam: vt hic: ergo & in criminalibus nisi reperiatur in iure cōtrarium expressum. ¶ Tertio: quia pro hoc est casus Sm Bar. hic. & in. l. j. §. idē Cor-

99 nelio. j. de qōni. ¶ Tertio adde inquantum † ipse Bart. dicit in aliquo casu testes, quos nō probatur fuisse iuratos, aliquam probationem inducāt: q̄ est dare casum in quo etiam sine iuramento inducunt probationē plenam. Primus quando deponūt super eo, quod est notorium: quoniam tunc iuramētum non requirit. Casum habetis multum notabilem iuncta quadam glo. ibi, extra de cohabi. cleri. c. tua nos. ¶ Sed si non deponant ad plenam iudicis instructionem, sed ad eiusdem informationem: q̄ valet eorum dictum, etiam sine iuramento: vt no. Innoc. extra de postula. prelato. c. j. & videtur probari in. d. c. tua. Nos autem habemus glo. singu. in. c. j. de pace tenēda. et eius viola. in vsi. feu. & credo q̄ illa sit in. §. si vero eiusdē. cap. Huius autem potest esse ratio: quia non requiritur,

Ita Ludo. vbi s. et allegat casum in. l. Luci⁹. ff. de cōdi. & demonst. allegatū p Bal. in. l. hec snia. C. de sen. q̄ si cer. q̄ti. & vide eundē Ludo. j. in ver. decima nona. Item adde, q̄ nō defertur tale iuramētum vbi dolus obijcit, ita Bal. in. l. j. C. vbi q̄ & aduersus. quos. in fin. ij. col. per glos. in. l. iij. §. j. & de mino.

qō testes ad informationem iudicis deponentes, deponant in forma iudicij: vt no. Inno. extra de sponsa. c. cum in tua. ¶ Tertius casus est, si ei a partibus iuramentum remittatur. extra de testa. c. tuis. ¶ Quartus si iudex cui datum est arbitrium ex forma rescripti: vt procedere possit, non obstante iuris solennitate, remittat ex se iuramētum testi: vt no. Bar. ff. de dona. l. filiusfa. quia tamen hoc
100 est valde dubiū. dic vt ibi plene dixi. ¶ Item† inquantum idem Bar. dicit, q̄ duo testes deponentes de voluntate testatoris & solennitate testamenti, probant semplene huius testatoris voluntatem, ex eo: quia solēnitas testium in testamento ex coniunctione duorum iurium est adinuenta, scilicet iuregen. quo sufficiebant duo: vt in. c. cum esses. & in. c. relatum. extra de testa. Item iuris ciuilis, quo additi sunt quinq;. C. de testa. l. hac cōsultissima. Et merito si deficit ius ciuile quo ad. v. ex quo remanet iusgentium, quo ad duos, debet saltim semplene probari. ¶ Adde, q̄ contrarium hic tenet Sali. & recte iudicio meo dicens, q̄ ad semiplenam probationem requirūtur saltim quatuor: eo, quia probatio testamenti que concludit iudici per septem testes, non dicitur cōcludere ex bis duobus iuribus comunctis: sed solū ex ipsorum testium numero: vt probatur. C. de testamen. l. si vnus. C. de fideiusso. l. fin. C. qui testa. face. possl. hac consultissima. in fine. Unde quemadmodum quando numerus testium sufficit duplicatus, ex quo duo faciūt plenam: vnius facit semiplenam, vt hic: ita & quando requirūtur septem testes ad hoc, vt faciant plenam, debent requiri quatuor: vt faciant semiplenam. ¶ Ego autem idem tali ratione: quia primo possumus dicere, q̄ de iuregētium nunquam dispositum faerit de solennitate numeri testium circa testa-
101 mentum. Quoniam illud de iuregentiū non fuit inuentum, sed ciuili: vt probatur. C. de penis. l. quedā. Ex quo ergo de iuregentium non erat cognita principalis causa. ff. testamenti. qui numerus testium adijci debebat: merito nō potest dici, q̄ eodem iure ipsi testamento tunc nō cognito, qualitas numeri fuisset adiecta. Quoniam esset reperire qualitatem sine subiecto, quod est impossibile: vt. l. eius qui. circa fi. cum ibi allega. ff. titu. j. ¶ Secundo si dicere volumus testamenti factionem iuregētium esse adinuentam, & consequenter qualitatem numeri duorū testium: dico fundamentum Barto. esse falsum: quia etiā tunc ipsa solennitas numeri tota attribueretur iuri ciuili: & in nulla parte sui poterit dici esse iurisgen. ex eo: quia cum ius ciuile addat, vel detrahat eidē iuri, desinat ius cōmune appellari: et vocabitur ius ciuile in totum. ff. de iusti. & iure. ¶ Ex his infertur predicta conclusio contra Bar. q̄ ad semiplene probandam testatoris voluntatem quatuor requirantur, non autē duo. Proderit autē hec semiplena probatio ad probandum relictū naturaliter debitum, iuxta materiam. l. cum quis. C. de iuris et facti ignoran. non autem ad deferendum iuramentū in defec-
102 tum plene probationis: vt dixi in vna ex fallentijs supra positis ad regulam glos. ¶ Item inquantū† idē Bart. ipse discutit: an due semiplene probationes diuersi generis debeant coniungi ad faciendam vnam plenam: et dic vt plene no. per do. Anto. in. d. c. veniēs. & c. preterea. extra eo. & per Bald. in. l. spadonem. ff. qui multa vera. j. de excusa. tuto. & q̄ plene no. in. l. proprietatis & instrumenta. C. de proba. & quod supra dixi allegādo. c. fi. de succes. ab intesta. Nec istorum dicta refero: quia nihil adderem.
103 ¶ In eadē† ibi, vel summa non est modica. vult igitur glos. q̄ in ardua causa etiā pecuniaria, vtputa: q̄ omniū vel maioris partis bonorum, que equiparatur cause criminali: vt. l. propter litem. j. de excusa. tutorū. et in. ff. item propter, institu. codē. non sit deferendum in defectū plene probationis, q̄ idem voluit glo. de regu. iur. cum sint partiū. lib. vj. huius autem veritas patebit ex dicendis. j.
104 ¶ In eadem ibi, † & in delictis. Determinat igitur gl. q̄ in causa criminali non deferatur iuramentum necessarium in defectum plene probationis, ex eo: quia in talibus requirātur probationes luce meridiana clariores: vt. l. sciant cuncti. C. de proba. & idem tenet Bar. & sequuntur omnes hic. & in. d. l. in bone fidei. & in. l. iij. ff. eo. & in. d. c. fi. extra eo. titu. & in. l. maritus. j. de questiom. & Specu. in titu. de iure delibe. ff. j. versi. vt autem plenius instruaris. Sed contra hoc videtur esse tex. in. d. c. fi. extra eo. vbi de-
ciditur in vltimo respon. q̄ in causa famosa, que propter periculum fame equiparatur criminali, ex personarum qualitatibus & cause circunstantijs. iudex agēti iuramentum deferre potest: vnde videtur destrui hec communis theorica. Unde dico, q̄ an deferatur in causa criminali vel non: hoc est in arbitrio iudicis. & est tex. in. d. c. fi. si cum
105 videt iudex vrgentes presumptiones, aut quid aliud extra semiplenam probationē & personam accusatoris bonestam: dico q̄ indubitanter iuramentum deferre poterit. Casus est in. d. c. fi. quicquid dicāt hic gl. & doc. ¶ Ultra † p̄dicta insurgit dubitatio: quid in causa famosa iuramentū deferri possit? & in hoc est duplex optnio. Una fuit Bar. hic, q̄ sic, per tex. in. l. nam & postea. ff. si damnetur. ff. eo. & in. l. furti. ff. de ijs qui, no. infra. Alia fuit Spec. in. d. versi. vt autem plenius. quam sequuntur omnes Gano. in. d. c. fi. dicentis, contrarium, ex eo: quia hec causa famosa ardua dicitur, cum hominis fama tractetur: ergo sequitur, q̄ iuramentum non est deferendum sm glos. in d. c. cum sint partium. Et hec opinio confirmari potest quia in causa bonorum maioris partis, vel totius patrimonij, non defertur iuramentum: vt hic in glo. ergo multo magis non est deferen. in causa fame, que magis preualet, quam omnia bona mundi: vt. l. Julianus. si quis omisit. causa testamen. & in. l. alias. ff. eo. vbi posui concordātias. Est enim hec causa famosa, causa status: vt in. l. cognitionum. ff. j. de varijs & extraordi. cogni. Et hec ideo maior debet iudicari, quam quelibet alia pecuniaria: vt l. seruorum. in fi. ff. de penis. Nō obstant iura allegata per Bar. quia loquuntur in iuramento iudiciali, non autem in necessario. Tu potes dicere, q̄ an deferatur vehem, est in iudicis arbitrio: vt est casus in. d. c. fi. Et multum miror, q̄ docto. faciūt questionem de hoc, cum ibi fit casus.
106 ¶ Item ex predictis † decidi potest, an in causa monachationis seu matrimoniali, possit deferri iuramentum necessarium: et in hoc sunt opiniones. Glos. ea. in. l. iij. ff. eo. videtur tenuisse, q̄ sic generaliter, probans: et illam etiam plures Cano. sequuntur in. d. c. fina. pro quibus est glos. ordi. extra de regu. c. vidua. Barto. vero in. d. l. iij. videtur discussisse, q̄ aut queritur, an possit deferri pro monachatione vel matrimonio, hoc est ad eius confirmationem: & tunc possit. et ita habeat locum dicta glos. Aut queritur an possit deferri cōtra monachationem seu matrimonium: & sic ad eius confirmationem: tunc non possit. argu. eorū que no. in. c. super eo. extra de eo, qui cognouit. ¶ Tu aduerte: quia ista distinctio Bar. videtur falsa. Si enim volumus confiteri, q̄ deferatur actori: et sic ad confirmationem matrimonij seu monachationis: certe etiam debemus dicere q̄ debet deferri reo: quia in iudicijs circa actum probationis par debet esse cōditio: vt in. c. in iudicijs. & c. licet. de regu. iur. lib. vj. cum alijs. ff. alleg. Preterea contra eum est expressa gl. in. d. c. vidua. vbi relata ad tex. manifeste tenet, q̄ ad infirmationē monachationis ipsi moniali conuente defertur iuramentū. Nec potes dicere, q̄ illa loquatur in iuramento iudiciali, imo loquitur in necessario: vt patet ex legibus quas allegat, scz ex lege, in bone fidei. que in necessario loquitur. Quod tamen nullo modo deferatur iuramentum, videtur manifeste probari ex eo: quia causa monachationis in consequentiam habet in se causam omnium bonorum: quoniā monachus nil proprium habere potest, & omnia queruntur monasterio: vt in authē. ingressi. & in. c. cum ad monasterium. extra de statu monachorum. Sed in causa ommium bonorum iuramentum non defertur: vt hic in glos. igitur &c. In hoc tamen concludere potes q̄ supra cōclusi in causa criminali & famosa arguēdo a maiori ad rationis. Et quia non reperitur prohibitum in tali causa iuramentum deferri: ergo intelligatur permissum: vt. l. necnon. ff. ex quibus cau. maio. cum similib. ¶ Preterea habeo regulam in. l. ait pretor. ff. j. ff. eo. quod in qualibet causa iuramētum deferri potest: ergo & intelligam regulam in hoc, cum non reperiam exceptuatum. ff. de testim. l. iij. ff. de procurato. l. mutus. cum simili. ¶ Ex predictis
107 † etiam vltimo deciditur, quid in causa penali, scilicet quando pena petitur ex contractu, an ex eo casu deferatur iuramentū in defectum probationis plene? et in hoc fuit opinio Bal. in. l. j. C. de ijs que pene no. quod no. per ea que supradicta sunt. Tu autem potes tenere contrarium: q̄

rium:q; si defertur in causa famosa, in qua versatur multo maior pena, ꝙ infamie pena:vt est text.in dicto cap.fina. ergo multo magis potest deferri in pena minori, scilicet in pena pecuniaria, aut quacunq; ex contractu debita:vnde male loquitur.Et per hec expedita est hec regula,cum bis,que circa ea cadere possunt.¶ Ex
108 tra † eam tamen inquantum circa materiam eiusdem Bart.quesiuit,an iudex possit cogi ad deferendum hoc iuramentum,scz causatiue,vt puta:q; si non deferat possit appellari,concludens ꝙ sic.¶Adde,ꝙ hoc videtur dubium:quoniam ista delatio vel non delatio committit
109 iudicis arbitrio:vt hic in verbo, † solere.quod est verbum voluntatis,non autem necessitatis:vt in l.j.C.quo q; quando iud.q; in l.non quicquid.ff.de iudi.qđ babetur ff.de offi.presi.l.sepe.Certum autem est,ꝙ non potest a
a iudice appellari[a] super eo,qđ ipse gerit in bis que committuntur suo arbitrio:vt not.Spec.in tit.de offi.iudi.§. deseruit.ver.quid si iudex.Ipsum dictum Bart.est verius per tex.in.d.l.in bone fidei.in verbo, oportet.qđ est verbum necessitatis:vt.l.scire oportet.j.de excusa.tuto.
110 ¶Item dubitatur vlterius † vsq; ad qđ tempus iuramentum deferri possit ab hoc iudice:q; in hoc vna fuit opi.Bar.hic,ꝙ vsq; ad conclusionem in causa dicentis, ꝙ ita seruatur consuetudo.Istam sequitur Bal.in l.ij. ff.eo.q; in.d.l.in bone fidei.q; in.c.j.§.item si vasallus.de cõtrouer.inuesti.in versi.quero vtrum postq;.q; alleg.Jnn. ita tenere in.c.pastoralis.de cau.poss.Idem etiam Ange.q; communiter omnes dicentes,ꝙ ad petitionem partis iudex deferre non põt:nisi vsq; ad conclusum in causa,ex eo:q; ille est terminus per quem clauditur os parti in vna quaq; probatione tam ratione instrumentorũ: vt in.c.dilectus.extra de fide instru.quam ratione testiũ: vt in auc.de testib.§.quia vero.q; Jnno.not.in.c.pastoralis.extra de cau.possessio.Sali.hic tenet contrarium dicens,quod peti potest deferri etiam post conclusum in causa: et hoc probat. Primo, quia hoc iuramentum necessarium post conclusum in causa a iudice deferendum, q; vsq; ad diffinitiuam sententiam prestandum: vt est casus in.l.generaliter.§.iij.C.eod.titu.Ergo tunc non est deferendum nec potest peti:imo si peteretur ante,diceretur quodammodo petitio incongrua,tãq; emanans ante tẽpus,quo quis appellet ad id qđ petitur facien.vt.l.pecuniam.q.l.certi condic.in princ.ff.tit.j. Preterea scdo.posito,ꝙ petaf ante cõclusum in causa:nihilominus effectus petitionis dirigitur post cõclusum in.d. l.generaliter.§.j.ergo non refert an ante petaf,vel post. arg.j.de hered.instit.l.in tempus.C.de dona.ante nupt.l. quod spõse.Item tertio certum est,ꝙ pars ꝑm eum potest scire,an expediat sibi iuramentum deferri, nisi post conclusum in causa,q; an videat testes per se productos, an plene probent vel semiplene:ergo tũc demum tu potes cognoscere,an petere debeat:q; petere potes.Nec dicitur esse in mora,si non petfit ante propter instam causam ignorantie.Et per hec ꝑm eum nõ obst.tex.in.d.c.cũ dilectus.qđ loquif in probationibus quas pars posuit:q; igitur debuit ante conclusum in causa facere.Nos autẽ loquimur in probatione iuramenti,quam pars nõ posset facere,nisi post conclusum per predicta. Ita dicit se per hoc obtinuisse in publica repetitione,quam de ista.l. composuit.¶Tu aduerte:qđ pro examinatione huius, sunt videnda tria. Primum an post publicatas attestationes possit hoc iuramentum necessarium deferri. Secundum an post terminum datum ad probandum.Ter
111 tium an post cõclusum in causa.¶Circa † primũ videt prima fronte dicendũ ꝙ non:q; post publicatas attestationes testes produci non possunt:vt in auc.qui semel.et in corpore vnde sumitur.C.de testib.Sed pars iurans videtur esse testis in proprio negotio:vt in.l.fin.C.de fideiuss.&c.Cõtrarium tamen est verum.Primo q; ratio: quare post publicatas attestationes noui testes produci non possunt,est subornationis timor:vt in auc.de testi. §.qđ vero.Sed ista ratio cessat in parte iurante:vt ex se
112 patet igif.Secundo qđ † post publicatas attestationes produci possunt noui testes ad confirmationem primo deponentium.Et in hoc fallit regula.d.auc.qui semel.vt not.Jnn.extra de testib.c.cũ clamor.Sed pars iurãs iurat ad confirmationem semiplene probationis pro se fa
113 cte:igif.Quo ad ꝑm † duc fuerunt opi.vna Bal.in rubr. C.de proba.dicentis,ꝙ cum probatio per iuramentum non sit proprie probatio:sed ipsius probationis suppletio.arg.ff.eo.l.cum qui.igitur non comprehenditur sub termino ad probañ.dato.Et ad hoc facit quod not.Jo. And.q; do.Ant.in rub.extra de prob.dicentes.ꝙ etiam post terminum ad probandum datum poterit probari per confessionem partis:quoniam illa non est sub termino inclusa:q; non propria probatio:sed probationis relatio.Alia fuit opi.Ang.hic tenentis contra per tex.in l.in contractibus.§.illo.C.de non nume.pec.Sed prima opi.videtur verior per rationes suas.Nec obst.tex.in.d. §.illo.quoniam ibi post terminum nõ admittitur probatio per iuramentum post lapsum terminum:q; per lapsum terminium exclusus erat aduersarius omni modo a iure suo:puta opponendi exceptionem non nume. a
pecu.Quoniam lapsum erat biẽnium merito ibi nõ admittitur probatio super eo iure,quod iam certũ est mihi non posse competere:nos autem loquimur in eo termino,per quem non excluditur quis a iure suo,scilicet a
114 iure probandi.¶† Quo ad tertium dicendũ est ꝙ hec lex duas habet partes:prima an iudex ex officio ꝓprio parte non petente possit post conclusum in causa iuramentũ deferre.Et in hoc Bal.videtur varius.hic enim videtur indistincte tenuisse,ꝙ sic per ea que not.Specu. in tit.de renun.q; conclu.§.j.ver.q; scias.q; idem in.l.vnica. C.vt que desunt aduo.q; in.l.j.C.senten.rescin.non posse. dicens,ꝙ vbi iudicem equitas monet potest post cõclusum in causa ex proprio officio supplere.arg.l.vbicunq;. ff.de interrog.act.Ipse idem in.d.l.ij.ff.eo.q; in.d.l.in bone fidei.videtur dicere,ꝙ ex officio supplere potest deferendo iuramentum solum ad declarationem articulorũ ante conclusum in causa,non autem ad aliquid nouiter
115 probandum.Et ad hoc,qđ † not.Jnn.in quadam addi. quam fecit post compila.operis.in.d.c.cum Joãnes.dicens,ꝙ regula.d.l.vbicunq;.videf initi ex generalitate verbi,ꝙ etiam post conclusum in causa potest iudex ex proprio officio supplere:debet intelligi ad declarationẽ iam actitatorũ, nõ autem ad aliquid nouiter inducẽdũ. Sed ipse idem in.d.c.ij.§.item si vasallus.de contro.inuesti.generaliter tenuit,ꝙ post conclusum in causa non possit hoc iuramentum deferri per ea que not.Jnno.in d.c.pastoralis.extra de cau.poss.q; sic ex quo generaliter loquitur,videtur etiam iudicem includere.Et pro hoc facit: quia intra illa tempora tantum q; non postea potest iudex ex proprio officio supplere,intra que potuisset pars,si voluisset ex se facere ꝑm gl.no. in.l.filiusfamilias. §.veterani.ff.de procu.Sed post conclusum in causa nõ potest pars a iudice petere sibi iuramentum deferri,ꝑm opi.Bar.q; cõmunem.Nec iudex ergo ex suo officio supplendo deferre potest.Videtur tamen,ꝙ verior sit opin. illa,ꝙ post conclusum deferri possit:q; hoc per generalitem tex.in.d.c.cum Joãnes.dicentis,qđ quãtuncunq; sit a partibus in causa conclusum,potest ipse iudex, vt cuncta cum veritate procedant,post conclusum in causa supplendo interrogare:q; sic a parte petere, an velit iurare.
116 Nec obst.dictum † Jnn.in.d.c.cum Joannes.de fide instru.dicentis,ꝙ illud debet intelligi, quo ad declarationem actitatorum:quoniam illud reprobat do An. ibidem.q; in.c.cum in causa.extra de iura.calum.q; in.c.olim. extra de iudi.dicens.ꝙ nedum ad declarationem actitatorum:sed etiam ad ius partis nouiter fundandum potest iudex ex proprio officio post conclusum in causa interrogare.Alleg.tex.in.l.generaliter.§.j.C.eo.Ex quo licet non multum videatur probari sua opi.vt.j.patebit. Attamen illa videtur verior ex generalitate regule.c.iudicantem.xxx.q.v.q; generali regula.d.l.vbicunq;.q; bis que not.Spe.in.d.ver.q; scias.Non obst.qđ not.Jnno.in d.c.pastoralis.qđ illud intelligo quo ad partes litigãtes, quibus post cõclusum in causa videtur clausum os quomodocunq; probandi.q; in.d.c.cum dilectus.q; in.§.qđ vero.non autẽ quo ad iudicem per.d.l.vbicunq;.Nõ obst. glos.in.d.§.veterani.qđ potest dici,ꝙ illa sit falsa per tex. expressum in.d.cũ Joãnes.q; per id qđ not.extra de testi. c.cũ clamor.q.c.per tuas.q; hoc de prima parte.¶Quo autẽ ad secundã,que est an parte petente possit post cõclusum in causa iuramẽtũ deferri: vidistis supra cõmu-

¶Appellari. Adde, ꝙ hoc videf cõtra gl. q; Jnn.in.c.sup bis.extra de ac causa.q; est tex. in c.j.extra de dila.vbi in bis q; eius arbitrio committitur, si inique arbitrat potest appellari.Barto.in.l.si qua pena.j. de ver.signi.in bis tamẽ presumit pro iudice, ꝑm Jnn.singu.in.c. innotuit. extra de eo qui furti. ordi. suscep. et ita ipse firmat j.ead.l. versicu. quid si iudex: circa banc.

nem opi. q̄ sic, excepto. d. Sali. qui tenet contrariū. Sed cōis opi. videt verior: qua ratione post cōclusum in causa prohibetur productio instrumentorū: vt est tex. in. d. c. cum dilectus. cadē videtur dici posse, q̄ hec petitio delationis iuramenti: cum nulla possit penitus diuersitatis ratio assignari. Item ꝛ si post conclusum in causa vident prohibite productiones aliorum testium: vt in. d. §. q̄ vero. cum simi. ergo ꝛ similiter petitio: q̄ sibi parti iuramētum deferatur: q̄ iurādo de parte, efficitur testis in propria causa: vt est casus in. d. l. fi. C. de fideiuſ. ¶ Non obſt. rationes. d. Bar. de Sali. q̄ inquantum dicit, quod hec petitio iuramenti non videt, nisi post conclusum in causa posse fieri: quia nescit pars, an expediat sibi iurare. Jn hoc male dicit: quia si publicatio testium fiat ante conclusum in causa, possit pars comprehendere, an expediat sibi iurare, videndo an sui testes plene seu semiplene probauerint: merito ꝛ ante cōclusum in causa hec petitio fieri potest. Preterea contra casum legis, quem allegat ad fundamentū opi. sue, scz. d. l. generaliter. §. j. vbi expresse dicitur omne iuramentum siue a partibus: siue a iudice delatum posse in prin. medio ꝛ fine cause prestari. Et sic post attestationes publicatas ante conclusum in causa. Non obſt. tex. in. d. l. generaliter. §. j. Quoniam ille, vt patet ex ordine litere p̄supponit, q̄ licet possit post cōclusum in causa iurari: nihilominus ante petitum fuerat deferri: vt patet dum dicit formaliter omne igitur iuramentum, siue a partibus, siue a iudice delatum fuerit: aut in ipso initio, aut in medio litis, aut vsq̄ ad finitionē dari debet. Et sic patet ex verbis illis, q̄ delatum fuerit, que habent tractum in preteritum, q̄ ipsum iuramentū petitum fuerat deferri ante conclusum: licet postmodū ex precedenti delatione iurari possit post conclusum in causa, tanq̄ ex interuallo post delationem iuramenti: vt l. non erit. §. vlti. ff. eo. Quoniam dici potest. q̄. §. ille locū habet in iuramento voluntario ꝛ iudiciali: secus autem in necessario ꝛ recte intelligendo videtur probari in. d. §. j. ¶ Non obſt. tertium fundamentum suum, dum dicit si post conclusum potest iurari: ergo ꝛ eodem modo potest peti iuramētum deferri: quoniam hoc est falsum: vt patet in exceptione dilatoria, que licet possit post litem contest. probari: tamen non potest post litē contesta. opponi: cum prius opponi debeat: vt. l. exceptionem. C. de probatio. ꝛ in. l. petita. C. de exceptio. ꝛ in. c. exceptionem. extra eo. tit. Uno tamen casu posset saluari opi. Sali. scz eo casu, quo processus est summarius: q̄ tunc etiam post conclusum in causa etiam ad petitionē partis index potest supplere: vt est gl. singu. in. d. c. sepe. in verbo, interrogabit. ꝛ per hoc patet expeditus articulus iste. ¶ Que
117 autem † debet esse forma petitionis huius iuramēti: posuit. d. Bal. in. d. l. j. §. eo. ꝛ Salic. hic qui melius loquitur. quem non refero: q̄ nihil est opportunum addere. ¶ Ul
118 timo loco ad examinandū restat, cui iuramentum † hoc sit deferendum: an ipsi actori, an vero reo. ꝛ hunc articulum posuit gl. hic tertio in ordine. ꝛ in. d. l. in bone fidei. et Legiste in predictis locis gl. in. d. c. cum sint partium. de reg. iur. lib. vj. ꝛ Lano. in. d. c. fi. extra eo. ꝛ Spec. in. d. ver. vt autē plenius, quia tamen omnes vario modo loquuntur, nos aliter procedemus. Primo p̄supponendo casus indubitatos. Scdo examinādo dubios. ¶ Aduertē dum igit, ꝛ capiēda est primo regula. d. l. in bone fidei. dicens, q̄ cum cause cognitione per iudicem iuramentum deferendum est: in qua quidem cognitione quatuor principaliter sunt consyderanda. Primo qualitas personarum, in qua qualitate, primo per iudicē consyderandum est, q̄ nulli hoc iuramentū in defectum probationis est deferendum, qui in testem non admitteret in causa: vt supra dixi allegando Bal. in. d. l. j. C. qui accu. ¶ Et ex hoc
119 infero † ad duo. Primo q̄ mulieri agenti in causa feudali non est deferendum in defectum probationis: cum ipsa in hac causa a testimonio repellatur: vt est casus singu. in. c. j. in fin. qui test. sint necess. in vsib. feud. Ergo ipsa petere non potest iuramentū sibi deferri per dictā regulam. Secūdo q̄ eidem criminaliter, accusanti deferri nō potest: q̄ si non potest esse testis in causa criminali de iure canonico: licet de iure ciuili sic: vt primū probat ex gl. in. c. fomis. extra de ver. signi. ꝛ in. c. quoniam. extra de testib. ꝛ. xvj. q. iij. c. ex eo secundum. j. de testib. l. ex eo. ergo nec sibi potest iuramentū deferri. ¶ Item consyderare debet qualitatem personarum in hoc: quia ei, qui scit fa-
120 ctum, † non autem qui ignorat, debet iuramētum deferri. arg. j. rer. amo. l. ¶ Marcellus. §. rerum. ꝛ dicit gl. in. d. l. ¶ Marcellus. ꝛ in. l. in bone fidei. vbi autem vtraq̄ pars factū sciret, debet ei deferri, qui verisimiliter scit, melius autem verisimiliter p̄sumitur scire ille cuius factū est proprium, q̄ ille qui agit pro facto alieno. arg. j. ad Velleia. l. quanq̄. innecta. l. fi. j. pro suo. vbi autem vtraq̄ pariter veritatē scit, debet ei deferri, qui verisimilius p̄sumitur verum velle iurare: ne alia persona in periurium incurrat. quod lex abhorret: vt. l. j. C. de indict. vidēi. ꝛ. l. videamus. j. de in litem iuran. ¶ Verum autem potius
121 iurare † p̄sumitur ille, qui natus est ex bono genere, q̄ ille qui natus est ex vili. sm Ly. in. d. l. in bone fidei. arg. l.
122 q̄ si nolit. §. fi mācipia. j. de edi. edic. ¶ † Itē verius iurare p̄sumitur in dignitate constitutus: cum censeatur eius persona, vt honesta approbata: q̄ non constitutus. arg. j. de testi. l. ob carmen. §. fi. ꝛ. l. j. in fi. ff. de offic. p̄sec.
123 prēto. ¶ Itē p̄sumitur † verius iurare dives, q̄ pauper. ar. j. de testi. l. iij. qō est verū sm Ly. in. d. l. in bone fidei. nisi diuitie sint prauis operibus constitute: q̄ perdit quis animam male acquirēdo. Ita etiam p̄sumeretur velle perdere pro iuramento. arg. j. de accu. l. si cui. §. hidem. ꝛ in regu. iuris. semel malus. ¶ Item p̄sumitur
124 † verius dicere masculus, q̄ mulier. arg. j. de fide instr. l. fi. ꝛ ideo sm Jaco. But. hic, ꝛ in. d. l. in bone fidei. potius deferendum erit iuramentum masculo, q̄ mulieri. Hec autem est falsum: q̄ contra gl. ordi. in. d. c. vidua. extra de reg. ¶ Item secundo principaliter debet consyderare naturam causarum: quoniam si causa est ardua criminalis vel famosa non debet iuramentum hoc in defectum probationis deferri. tamen dic vt plene supra dixi inter-
125 tio contrario. ¶ † Item tertio principaliter cōsyderari debet, an sciens veritatem sciat per proprium corporeū sensum: an vero per famam. Quoniam scienti per famam aliquid, nō est deferendum iuramentum in defectū plene probationis. ¶ Notitia enim per famam nō est vera notitia: vt not. gl. in. d. l. in bone fidei. quod tamen verum intellige, nisi in his negotijs plenam probationem indicat: vt not. Jnn. extra de ver. signi. c. veniēs. ꝛ refert Bal. in. l. cum semper. C. de rei vendic. ꝛ. l. conuenticulas. C. de epis. ꝛ cler. ꝛ in aut. quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. ꝛ ideo tali casu posset pars de veritate iurare quādo sciētiam habet per famam, in cuius contrariū memoria nō exīstit: vt idem not. in. c. cum in causa. extra de iura. calū. ¶ Item quarto principaliter consyderare debes qualitatem ipsius semiplene probātis: an sit vilis, an vero honesta persona: vt supra dixi ꝛ similiter qualitatem testis semiplene probantis: an sit omni exceptione maior. Jta qualitatem ꝛ p̄sumptionem, quibus stantibus petitur iuramētum deferri: vt in ambobus supradictū est. Hec autem omnia supradicta indubitate procedunt, ꝛ in pa-
126 cis veritatem inducit. Sed vbi † persona actoris ꝛ rei sunt super omnia equalis conditionis: an tūc debeat referri iuramentum actori semiplene probāti: an vero reo? Principaliter fuerunt tres opin. ꝛ prima Alex. cui videt adherere gl. in. d. l. in bone fidei. dicentis, deferendū esse reo. Et p̄ hoc allegat primo tex. in ista. l. in qua patet iuramentum reo delatum. Secundo allegat rationem: q̄ si deferretur ipsi actori iuramentum, sequeretur q̄ reus deret testimonium in propria causa. cōtra. l. omnibus. C. de testib. l. nullus idoneus. j. de testi. Tertio: ex in dubiis fauorabiliores esse debemus ipsi reo: vt in regula, iuris. ꝛ. l. Arrianus. de actio. ꝛ oblig. cum simi. Quarto: si post publicatas attestationes nō est permissum nouos testes examinari, vt in aut. qui semel. prealleg. ergo videt multo magis non esse deferendum iuramentum actori. Quinto: q̄ reus granatur in hoc, scz in delatione iuramēti cū actore non probante absolui debeat: vt. l. qui accusare. ꝛ l. negantes. C. de act. ꝛ obli. ¶ Verito relenetur in alio, scz q̄ sibi iuramentum hoc deferatur: vt. l. cum qui. §. eo. Ultimo pro hac opi. Joan. And. ꝛ. d. Anto. ꝛ alii Canonis. istam partem communiter tenētes. dicunt esse casum in. d. c. fi. extra eo. tit. Et hanc opi. sequitur glo. in. d. c. cū causa partium. ꝛ Jac. But. hic. ꝛ Richar. de Sali. ¶ Fuit autem secunda opi. principalis Dug. tenentis, hoc deferendum esse

dum esse actori semiplene probanti. & istam sequitur hic Bar. & idem Pet. de Bella per. tali ratione: q; verisimilius presumitur ipse actor veritatem iurare: q̄ reus. cum difficilius fit a se abdicare, q̄ acquirere: vt. l. qui autem. ff. de his que in fraud. credi. Sed iuramentū est deferendū illi, in quo verisimilior est presumptio dicende veritatis: vt supra dixi igitur &c. Eandem opi. sequitur hic Sali. tali ratione: q; iuramentū hoc defertur propter probationem supplendā: vt in. d. l. in bone fidei. ergo deferendum est actori, cui onus sue probationis supplende incumbit, nō autem reo, in quo nulla cadit suppletio: q; nulla prece debat probatio. ¶ Itē q; probatio ista per iuramētum sumitur de domo ipsius aduersarij, qō reprobatum est regulariter: vt in. d. ff. tormenta. & in. l. minus. C. de testib. & non assumitur ex alio, nisi propter fauorem ipsius actoris in probationem deficiētis: ergo inuito eo assumi non debet ab ipso reo. argu. l. qō fauore. & l. nulla. cum similib. ¶ Preterea iudex ex semiplena probatione per actorē facta, incipit pro eodē bonam opi. habere, & contra suspectum presumere, ex eo: q; negauit: & in negatione perseuerauit. & primū probatur in. l. iij. ff. eiusdem quoq; ff. de testi. Ergo sequitur, q; actori magis creditur: nō autem reo suspecto, hoc iuramentum est deferendum. ¶ Ultimo pro ista opi. allegatur casus expressus in. c. sacramentum. de consue. rec. feu. in vsib. feud. Dicit enim expresse, q; illi deferendū est iuramentū in defectū probationis, qui aliquid pro se producit, qō iudicem moueat ad presumendum pro eo: ergo actori deferendū est, per cuius semiplenā probationē iudex pro ipso opinari incepit: nisi velit dicere, q; illud est speciale in causa feudali, put multa in feudis specialia sunt: a quibus nō est ad alia arguēdum: vt not. Bar. in. l. iurisiurandi. ff. si liberi. ff. de oper. liber. ¶ Et si tenere vis hanc opi. potes respōdere ad allegata pro Azone. Inquantum enim dixit, q; hic erat causa pro opi. sua, potes dicere q; ideo hic reo delatum fuerat iuramentū: q; actor erat persona vilis, aut non plene informatus de veritate: seu q; causa erat ardua: vel quia testis per eum productus nō erat omni exceptione maior. quibus casibus: vt supra vidisti defertur iuramentū ipsi reo. Et q; ita sit verum, sez q; tex. iste ad reum se non restringat, manifeste probatur in ver. solent. vbi generaliter dicit. & andā esse sententiā sm veritatem, non magis exprimendo ipsum reum, q̄ actorē. ¶ Secundo inquantum dicunt, q; sequeret absurdū, sez q; testis esset in propria causa: dicendū est, q; istud idem sequeretur in reo, si sibi deferretur iuramētū: vnde per absurditas in vtroq; resultat. ¶ Preterea cum ipse actor iurat in defectū plene probationis, non producit per omnia vt in forma testis: qō patet hic & in. d. l. in bone fidei. ¶ Inquantū autem dicit tertio, q; fauorabiliores debemus esse reo: dico q; istud procedit in casu omnino dubio: vbi autem iustitia non esset omnino pro actore dubia respectu semiplene probationis per quam iudex incepit pro eo opinari, tunc secus: vt patet in. d. l. in bone fidei. & hic vbi tali casu cōmittitur cognitioni iudicis, cui iuramentum debeat deferri. Quoniam si semper reo deferri deberet, frustratoria esset dispositio. d. l. que in arbitrium. in hoc iudici cōmitteret: cum sibi detur arbitriū in his, que a iure non sunt certo modo determinata: vt. l. ff. ad fi. ff. de iure delib. Sed sm opi. Azo. lex certo modo determinasset. ¶ In-
127 quantum † autem quarto dicūt, de testium publicatione: dicendum est q; regula illa procedit, nisi producantur testes ad confirmationem depositionē prius factarum. Quoniam tunc etiam ad post publicatas attestationes admittuntur: vt not. Inn. in. d. c. cum clamor. sed ita est in casu isto, vt ex se patet: igitur. ¶ Quo ad quintum, quo arguūt ex. l. cum qui. dicēdū, q; est falsum: q; actore semiplene probante, reus absolui debeat, per regulam. l. qui accusare. C. de eden. q; illa procedit actore nihil probante, sed eo probante semiplene succedit regula huius. l. et d. l. in bone fidei. vnde nulla in hoc potest dici grauatio ipsius rei. & consequenter nō potest inferri ad relevationem. ¶ Inquantū autē vltimo allegant tex. in. d. c. fi. pro hac opin. dico: q; ille text. facit pro contraria. Dicit enim primo, q; vbi leuis presumptio pro actore est, nō est sibi iuramētum deferendū, sed reo. Et hoc est clarum: vt extra de testib. c. tam literis, vt supra dixi. Postmodum subdit q; iudex inspectis personarum & cause circunstantijs, poterit illud actori deferre: ergo sequit, q; non semper reo, prout volebat Azo. & sequentes. ¶ Tertia autem principalis opi. que fuit Spec. in tit. de iure delib. ff. i. versi. vt autem plenius. quam firmat Bar. hic Spec. non allega. & in. d. l. in bone fidei. fuit, quod hoc cui deferri debeat, sez actori, vel reo, sit arbitrarium. Quoniam ipse debet arbitrari qualitatē huius semiplene probationis, qualitatē agentis, & qualitatē cause. & ista opin. videtur de iure ve-
128 rior. Et probatur primo hic in ver. solent. Ubi † non adstringit ad iudicem ad deferendū magis vni, q̄ alteri in dubijs causis. Et cōsequenter cum neutrum determinet succedit iudicis arbitriū: vt. d. l. i. C. de iure delibe. Item probat scō in. d. l. in bone fidei. vbi remittit iudici cause cognitionē. Et tertio est casus in. d. c. fi. ¶ Unde de iure
129 hec vltima videt vera int̄ qua succedit dubitatio. Quid si iudex circa hanc delationem fuerit arbitratus iniuste: an possit appellari. & Bal. hic tenet, q; sic, allegando Inno. extra q; met. cau. c. fin. que opi. videtur falsa. Primo not. Spec. in tit. de offi. iudi. supra alleg. Secundo per id qō not. Inn. in. c. presenti. extra de rescrip. & in. c. fin. extra de fer. Et refert Bar. in. l. j. de lega. ij. dicens, q; vbi quid iudici, vt bono viro & consequenter eius arbitrio cōmittitur, ab eius sententia appellari non potest. Uis tamen non obstantibus teneo sententiā Bal. Primo ex sententia expressa gl. & Bar. in. l. si qua pena. j. de verb. signi. dicētis, q; vbi quid cōmittitur iudicis arbitrio ab eius iniusta sententia potest appellari. & est singulare. ¶ Secūdo hoc determinat glo. fing. de iure cano. in. c. super bis. in verbo, arbitrium. & in verbo, adstringendus. extra de accu. dicens expresse, q; iudicis sententia potest ad arbitrium boni viri reduci, si sit iniusta: aut appellationis remedio corrigi, etiam si iudex super eo, qō est eius cōmissum arbitrio. Et barum gl. sententiā firmo, licet Inno. & Bar. contra. Quod probo ad sensum: q; dilationes sunt arbitrarie: vt ex se patet. Et tamen verum est, q; ab iniqua delatione indicis arbitrio data, potest appellari: vt in. c. j. extra de dila. ¶ Preterea non reperitur iure cautum, qō a talibus sententijs pronunciatis suo arbitrio, prohibeatur appellatio, ergo in dubio censetur permissa. ff. q. vj. omnis oppressus. & in. l. qui restituere. in glo. s. de rei vendi. ff. non obst. not. Spec. quoniā ille loquitur in iudice negligente id facere, qō suo arbitrio est commissum: vt ex se patet: non autē vnq̄ faciente: prout nos loquimur. Et procedūt predicta, vbi actor semiplene probauit reo nihil probante. ¶ Quid autē si reus ipse sicut & actor semiplene probat: de hoc dicite. vt hic per Bart. & per Bal. in. d. l. in bone fidei. Et q; non adderem nō re-
130 fero. ¶ Itē † quid si vterq; probaret plene stante omni qualitate ex parte vtriusq;? Dic, q; aut loquimur in casus in quibus vnus actor, alter vero reus: & tūc q; ex probationibus reddit res dubia, pro reo iudicādum est. extra de proba. c. ex literis. extra de fide instru. c. inter dilectos. l. Arrianus. cum sim. Et hoc determinat gl. extra de testib. in. c. in nostra. qō tamen intellige, nisi cause per agentē mote sint fauorabiliores, vt libertatis, dotis, et testamēti, & matrimonij: quoniā tūc in re dubia p agente ferret sentētia: vt firmat gl. in. d. c. in literis. & doct. in. c. in nostra. & probat. j. de re iudi. l. inter pares. s. de inoffi. testa. l. fi pars. de reg. iur. l. in ambiguis. extra de re iudi. c.
131 duobus. ¶ Item quid † si actor plene probauerit reus vero semiplene: an autē erit opus delatione iuramēti: vt actor obtineat, tāq̄ fides probationis agētis diminuat propter semiplenam probationē rei: conclusio est q; nō: vt not. Cy. C. de procur. l. j. & in. d. l. in bone fidei. & plenius Spec. in. d. ff. j. ver. quid si actor. vbi vide: nec refero, q; nō
132 est addendū. ¶ Ulterius † inquātū Bar. hic dicit in fi. q; sentētia pretextu iuramenti necessarij lata, nō poterit per testes nouiter repertos retractari: vt ipsa prius lata fuit ex semiplena probatione vnius, cuius depositio fuit publicata, ex eo: q; publicatio testium in vna causa impedit productionē aliorū in alia super bisdē, vel directo cōtrarijs articulis: vt in cle. testi. de testi. in. c. fraternitatis. eo. tit. & in. d. auf. qui semel. Adde, q; licet hoc dictum cōmuniter sequant Legiste: nihilominus. d. Ant. in. d. c. fi. tenet contrarium duplici ratione. Prima si probationi ad retractationē sentētie fiende non obstat sententia: vt

hic: ergo nō debet obstare publicatio. Ad hoc not. extra de prob. c. iurauit. extra de testi. c. scires. Sed ad hoc respondete. q; bene verum est. q; non obstat sententia probationi fiende per instrumenta: ⁊ ita loquitur, sed bene obstabit respectu publicationis sentētia ipsa probationi fiende per testes: ⁊ hoc per regulā dicte cle. testi. ⁊. d. aut. qui semel. dicentis, q; timore subornationis publicatio in vna causa, impedit testes produci in alia. Qui quidē subornationis timor cessat si producant instrumēta. Et
133 hinc est, q; † illa post publicatas attestationes produci possunt: vt in. d. c. cum dilectus. ⁊ in. l. officiū. ff. de rei ven. Secūd a ratio est: q; sicut semiplene probatū in vna causa potest plene probari in alia. extra de testi. c. cū veniēs. el. ff. Ita ⁊ semiplene probatū potest non obstante publicatione, plene per testes in alia reprobari. Sed ad hoc respondet, q; tex. in. d. c. veniēs. loquit eo casu, quo primū iudicium, in quo facta fuit semiplena probatio erat sum
134 marium. Cum † enim regulariter probationes facte in summario nō prosint, nec; nocent in ordinario: vt in. l. si iudex. ff. de his q; sunt sui vel alie. iur. ⁊ in. l. a divo ℣pio. ff. si super rebus. ff. de re iudi. cum simi. merito ibi semiplena probatio in summario abstulit ius plene probandi in ordinario. Nos autem loquimur eo casu, quo semiplena probatio in ordinario fuit facta: vnde diuersitas casuū tollit obiectionē do. Anto. ⁊ ideo sequaris Barto.
135 ¶ Item adde † inquantū tex. hic dicit sententiā istā retractari p instrumēta de nouo reperta. Adde, q; est dubitatio an retractet ipso iure, an vero ope restitutionis in integrum. In quo reiecta opi. Guliel. dixit Barto. q; aut causa iuramenti est expressa in sententia ipsa: ⁊ tunc illa venit retractanda ipso iure: q; sententia ex falsa causa lata est ipso iure nulla: vt plene not. ff. de acquir. hered. l. si is ad quem. Aut causa iuramenti non est expressa in sententia: ⁊ tūc vt retractetur opus est restitutione in integrum. arg. l. divus. ff. de re iudi. ⁊. l. qui agnitis. ff. de excep. Sali. hic aliter dicit, q; aut iurās pro quo lata est sententia falsum iurauit, existens in dolo: q; sciebat se iurare, q; non erat verū: ⁊ tali casu retractatur sentētia absq; ope restitutionis. Si enim succūbens primo, postmodū agit ⁊ excipiat de sententia ℣m iuramentū lata, replicabitur absq; eo, q; restitutio prius petatur: q; dolose falsum iuratum est. hoc probatur. ff. de dolo. l. cum a te. ⁊ in l. si pretor. ff. Marcellus. de iudi. ⁊ similiter si ex falso, de doloso iuramento actoris condemnatus est reus, actore postmodū agēte, excipiet reus de falsitate iuramēti dolose prestiti absq; ope restitutionis. arg. not. in. d. l. divus. ⁊. d. l. qui agnitis. ⁊ in. d. ff. Marcellus. in. c. licet causam. in gl. extra de proba. ⁊ in. c. cum venerabilis. extra de excep. Aut iuramentū cuius pretextu fertur sententia est falsum, nō tamen dolosum: q; putabat quis se verū iurare: ⁊ tunc sentētia valida, ⁊ ad eius retractationē necessaria est restitutio. ¶ Tu autem aduerte, q; per predicta patet: q; doc. vident velle decidere istum casum arguendo de sententia lata pretextu falsorū instrumentorū, vel testiū, ad sententiā latā pretextu falsi iuramenti. hoc igit stante decisionē huius dubitationis colligere potestis ex distinctione Bar. in. d. l. divus. ⁊ in. d. l. qui agnitis. vnde ℣m q; ipse ibi distinguit de remedio retractationis sententie pretextu falsorum instrumentorū vel testiū. p late: ita punctaliter venet distinguendū in remedio retractationis sententie late pretextu iuramēti falsi: distinctionem: ergo tu collige ex dictis Bar. ibi ex quibus patere poterit, distinctionem Salic. in aliquibus falsam: ⁊ in multis defectiuam. Sed mihi videt, q; omni casu ipso iure absq; restitutione possit ratraciatio ipsius sententie fieri in casu huius. l. j. q; verba huius legis de retractatione loquentia dirigunt ad partē: vt patet ex tex. dum dicit ex integro Caium agere ⁊c. vnde videtur, q; ex immediato huius legis beneficio absq; pretoris beneficio ipsa sententia possit retractari. vnde frustra ipse a pretore imploratq; a iure ipsi concedit. ff. de condi. ⁊ demon. l. que sub conditione. ff. si. ⁊. C. de thesau. l. j. cum simi. Se-
136 cundo istud † probo ex doctrina gl. ordinarie in. l. de pupillo. ff. as cui. ff. de noui oper. nunc. dicentis, q; vbi lex cōcedit beneficiū absq; eo q; fiat expressio de iudicis adi-tione: nunq; pro illo consequendo necessarius est aditus pretoris. Sed in casu legis huius: vt ex se patet, concedit beneficiū retractationis absq; eo q; fiat specialis expressio de pretoris aditione: igit. Nec obst. l. ij. C. si ex falsa instru. vbi videt, q; si ipsa lex cōcedat beneficium retractationis sententie pretextu falsorū instrumentorū prolate: nihilominus necessariū est remediū restitutionis: et sic aditionis pretoris: licet de illo ibi non fiat mentio specialis. Quoniā respondet: q; hoc est ideo: q; lex illa supplet, per. l. divus. que de remedio restitutionis: loquit in tali casu. arg. ff. de leg. l. non est nouū. Item non obst. si dicas q; qua ratione sententia lata pretextu falsorū instrumentorū retractari debet remedio restitutionis: eadē ratione ⁊ eodem modo retractari debeat sententia lata pretextu falsi iuramēti. Quia respōdeo q; casus sunt diuersi ideo tantū vt in odium vincētis retractet sentētia ex falso iuramēto prolata, per legē inductū est: q; maiori odio legis dignū habuit eam, qui iurando delinquit in iudicē ⁊ maiestatē diuinā: vt patet: q; falsum iurat, ℣ cum g; falsos testes producēdo delinquit in solam maiestatem iudicis. ¶ Ex predicta ratione apparet diuersitas casuū: ⁊ ideo de vno ad aliū non est recta illatio in. l. fin. ff. de calum. cum si. Et ita teneo quicquid dicant alii. ¶ Ul-
137 timo † inquantū Bar. argu. huius litere. in verbo, solus, determinat post Jac. But. q; in dilatione secunda data ob impedimentū producendorū testiū in prima, nō possunt alii testes produci, ℣ illi in quibus primo fuit impeditus. ¶ Adde q; hoc videt dubiū. Ex quo enim aduersario permittit quoscunq; ℣ producere: q; dilatio alteri data, sibi pdest, vt. d. l. petēde. Ita etiā videt, q; possit quoscunq; producere ab eo, cui principaliter data est: ne tollatur equalitas actoris ⁊ rei: vt. d. c. fi. ⁊. d. c. in iudiciis. simi. Ad idē facit gl. singu. extra de testib. c. ex tenore. cens, q; propter seruandā equalitatē omni casu, quo ex partibus concessum est, testes produci post publicatas attestationes: ita ⁊ permissum censetur alteri. Pato tamen, q; dictū Bar. seruarēt in practica: q; nulla ba-
138 bet cōtradicentem. ¶ † Item adde inquantū superius dixi, q; cui debeat deferri iuramentū, scz actori vel reo in dicis arbitrio sit. Adde, q; de hoc est tex. melior, qui sit in
139 iure. de testib. c. Romana. lib. vj. Et ibi † est etiam casus expressus, q; agenti ad retractationē sentētie, seu rescissionem potest deferri iuramentū in defectum plene probationis. Et similiter est ibi tex. contra opi. Bal. quā supra retuli dum allegaui casum contra eum in. c. ex insinuatione. extra de procur. ¶ Et mirū est quomodo tantus canonista opinio. suam posuit contra duos casus ex-
140 pressos. ¶ Item † inquantum supra posui casus in quibus sentētia retractat citra remediū appellationis, q̄ non transit in rem iudicatā. ¶ Adde alium in. l. quesitum. ff. de rei ven. ⁊ in. l. si pretor. ff. Marcellus. in. fi. resolu-
141 spon. ff. de iudi. ¶ Item inquantū † supra posui casus in quibus iuramentum est plena probatio. Adde alios scz an suspicio per iuramentū probet: ⁊ dicite vt per gl. C. de iudi. l. apertissimi. de cuius veritate vltra alios dixi in repe. l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. x. ¶ Item
142 inquantū † supra dixi de libro rationū: an plene vel semiplene probet: ⁊ quomodo. Adde q̄ plene not. Bal. in
143 l. edita. ad fi. C. de eden. ¶ Ultimo † posset queri, an eo casu, quo actor nihil pbat: ⁊ sic reus est in casu absolutionis: teneatur nihilominus volēte iudice iurare: ⁊ de hoc plene tractauit. d. Bal. in. l. j. de eden. c. j. de conten. feud. inter domi. ⁊ vasal. als de cōtē. inter do. ⁊ vasal. de innoct.
144 ¶ Item † an valeat cōsuetudo seu mandatū iudicis, per que plene probationi actoris optimū esset addi probationem per iuramentū: ⁊ dicas q; non: q; casus est extra de proba. c. ij. ¶ Ex quo bis diebus inferebam ad q; in qua cōsului in ciuitate Vincentie: dicebat enim statutum, q; probatio per acta cause nō sufficiat, nisi etiā producens fidem faciat proprio iuramento. dicebam enim tale statutū non valere. Cum enim acta faciāt probationem notoriā: vt in. c. cum olim. extra de verb. signi. ⁊. c. fi. extra de cohab. cle. ⁊ not. Inn. extra de testib. c. per tuas. extra de app. c. ex insinuatione. dūtamen sint publicata: vt in. l. gesta. C. de re iudi. ¶ Item ⁊ si conclusum est in causa: quoniā est conclusum in causa: nō ante ex actis notarior: resultat: vt not. gl. sing. extra de testi. c. significauerunt. merito cōsequens erit: vt nō valeret tale statutū. p q̄ plene probationi ex actis resultāti adderet probatio

per

per iuramentū. Cetera de ista materia dicatis: vt hic p Bar. cuius aliqua dicta omisi tanq̄ suppletione nō indigentia: vt per Bal. in. d. l. in bone fidei. ⁊ in rub. de cōtro. inuest. in vsib. feud. ⁊ per Spec. in. §. j. in tit. de iura. dilat. ⁊ in tit. de iureiur. ⁊ in titu. de proba. §. fi. ⁊ in vlti. col. ⁊ per Lano. in. d. c. fi. extra eo. ⁊ do. Anto. in. d. c. ij. extra de fide instr. ⁊ qō habetur extra de presump. c. nullus. vbi tractatur de fuga quā probationē inducat, quē articulū tractant etiā Jo. And. in addi. Spec. in tit. de presump. §. ij. et q: dixi plene de hoc in. d. l. lege. ad Silla. igif. hic nihil re-
146 peti. Et hec habeantur loco † scholastice repetitionis perfecte per illum profundissimum legum monarchā. do. Ludo. Pontanum de vrbe die. xxi. Februarij de mane dum esset in lecto: q: non surrexerat.

Summarium.

1 Juramentum litis decisiuum potest etiam in ecclesia prestari.
Actus pietatem continens, etiam si sit cōtractus potest in ecclesia fieri.
2 Actus voluntarie iurisditionis possunt in ecclesia fieri, sicut est citatio.
3 Judex formar punctum, quando partes sunt discordes in eius formatione, pro mittendo consultori.
4 Executio testamēti, an deuoluatur ad episcopum stante discordia inter executores.
5 Judex q̄ prestat cōsensum contractui celebrādo per minorem: si in prestando talem consensum, qui ex forma statuti requiritur, consanguinei sunt discordes.

§. Si de qualitate. Si de mō deferēdi iurm inter partes est discrepatio, iudicis succedit arbitriū. h. dicit.

1 Jn gl. j. ex † hac gl. not. q̄ iuramentū qō prestat ad litis decisionē potest prestari in ecclesia. Jbi, vel in ecclesia. No. q̄ iuramentū litis decisiuū potest in ecclesia prestari. Ad idem. l. generaliter. §. pe. in ea allega. Et huius est ratio: q: hic actus iurādi pius est, ⁊ quedam religio: vt. ff. co. l. fi. Certū autē est, q̄ actus quicunq̄ pietatē cōtinens, etiā si sit cōtractus, pōt in ecclesia fieri. C. de his q̄ in eccle. ma. l. j. ⁊ ij. Jtē secūda ratio esse pōt: q: ipsius iuramēti delatio nullā aut paruā defyderat cause cognitionē, ⁊ † est actus iurisditionis voluntarie, qui etiam in
2 ecclesia fieri potest: vt patet in citatione. C. de his qui ad eccl. confug. l. presenti. in auc. de mand. princ. §. sed neq̄. in fi. Et not. Guliel. de in ius voc. l. plerisq̄. Notanda sunt hec ad declarationē. c. licet. de immu. eccle. libr. vj. ⁊ eorū que not. Legiste. C. de sacrosanc. ecc. l. ij. Et extra gl.
3 inquātū † Bar. hic arg. huius litere cū alijs per eū allegat. vult q̄ vbi inter partes est discordia deformatione puncti mittēdi ad consilitū sapiētis, q̄ succedit arbitriū iudicis. Addēdo, q̄ idē vult do. Bal. in. l. de die. §. q̄ satisd. cog. p legē illā hoc optime probantē. Jtē inquā-
4 tum Bald. † etiā hunc tex. inducit, q̄ vbi discordia inter executores testamēti, deuoluit executio ipsius ad episcopum libere. Adde, q̄ contrariū idē tenuit. C. de nup. l. vidue. Pro decisione tamē huius vide. c. fin. de testa. lib. vj.
5 vbi in tex. iuncta gl. hoc decidit. Jtē † inquantū hic dicit per istū tex. q̄ vbi inter cōsanguineos, quorū ꝫsensus ex forma statuti requirit in cōtractu minoris, est discordia: q: iudicis succedit arbitriū. vide qō plenī⁹ not. Bar. j. de app. recip. l. fi. ⁊ in. l. si cum dotem. §. eo autem tēpore. j. solu. matr. Bald. C. de nupt. l. j. ⁊. l. in conuentione. ⁊ dicta. l. vidue. ⁊ in. l. j. C. qui admit.

Summarium.

1 Electionem rei in legis alternatiua esse.
2 Pretor ex iusta causa denegare potest audientiam. ⁊ vide nu. 9. remissiue.
3 Juramentum referens q̄ non teneatur de calumnia iurare, licet deferens sic.
4 Actor coram iudice delegato reconuento, nō potest reconuenire secūdo reum, primo loco illum reconuenientē.
5 Jus variatur varietate rerum, vel personarum.
6 Juramēti relatio arbitrio iudicis modificatur: licet delatio non.
7 Statuto stāte q̄ positioni vel inquisitioni simpliciter respondeat, q̄ ex cā poterit admitti responsio qualificata. Verbum, simpliciter, qualiter accipiatur? remissiue.
8 Juramentum, an possit referri in actionibus famosis.

§. Ait pretor. Si is cui iusm defert, nō refert, neq̄ iurat, neq̄ solvit, neq̄ etiā ex iusta cā recusat iuramentū condēnādus
1 est. h. d. vsq̄ ad. §. cū res. Not. q̄ † in alternatiua legis electio est rei. de quo dic vt plene dicet. j. de eo qō cer. lo-
2 co. l. nō vtiq̄. Jbi, pretor † iudicium non dabit. No. ex iusta cā pretorē posse audientiā denegare. ⁊ dic vt dicet
3 in gl. Tertio † not. in ver. progi. sed nec iusiurandū. q̄ lz deferēs iuramentū teneat de calūnia iurare: vt. ff. ea. l. §. qui iusiurandū. nō tamen tenet iurare referens. Et
4 hūc † ver. sing. induxit Guliel. in. l. fi. ff. qō quisq̄ iur. q̄ si fuerit actor reconuentus coram iudice delegato, quē impetrauit: nō poterit ipse secūdo loco coram eodē reconuenire. qō est notab. ad limitationē aut. ⁊ cōsequenter. C. de sen. Licet enim ibi dicat, q̄ coram delegato sit locus reconuentioni: hoc est verū prime per reū fiēde: nō autē secūde
5 fiende per principaliter agentē. Jn ver. nō † semper. No. ius variari varietate rerū, vel personarū. Scōo
6 ex eodē not. q̄ † licet iura dicant simpliciter iuramentū deferendū eo modo, quo delatū est: nihilominus ex iusta causa iudicis arbitrio potest ipsa relatio modificari.
7 Unde est arg. fm Bal. hic, q̄ † licet statutū dicat positioni vel inquisitioni esse simpliciter respondendū, ⁊ non aliter: nihilominus iusta de causa pōt admitti qualificata respōsio, per istū tex. Cui adde, q̄ idē tenuit idē allegando in. l. j. C. de edi. actio. vbi plene posuit de dictione, simpliciter, de qua plene vide, qō idē not. in. l. Galius. j. de lib. ⁊ posth. precib⁹. C. de impube. ⁊ in. l. vt respōsum. C. de trāsac. ⁊ in. l. cū duobus. in prin. j. pro soc. ⁊ p Bar. in l. j. §. si quis simpliciter. j. de ver. obli. ⁊ in extrauag. ad reprimen. in verbo, summarie. ⁊ babet in clc. sepe. de verb. signi. Jn gl. super verbo, si malit. ibi, ⁊ speciale est in
8 illa actione, ⁊ in alijs turpibus ⁊c. Bar. † vna cū Pet. de Bellaperti. dicit, q̄ in actionibus famosis: tunc non pōt iusiurandū referri, q̄n ille cui defert, factū ignoraret. ⁊ ita loquit. d. l. Marcellus. Quādo autē ⁊ is cui refert factū sciret, sicut is cui principaliter est delatū: tūc ⁊ sibi referri pōt. ⁊ hoc per generalitatē huius. §. ⁊. l. lex Cornelia. §. pe. j. de iniur. Et hoc cōiter oēs sequunt: ⁊ in veritate est falsum. Primo: q: secundū hoc nulla esset diuersitas in relatione inter actiones famosas, aut turpes, aut nō turpes. Quoniā etiā in nō famosis, ⁊ in nō turpibus, est vera ista regula, q̄ iuramētū deferri nō potest ei qui factū ignorat: quemadmodū nec principaliter deferri: vt. j. ti. j. l. videamus. in. d. l. Marcellus. §. j. Secūdo q: cōtra hāc distinctionē est casus expressus in. d. c. fi. in. ij. respō. extra eo. vbi etiā speciale dicit papa esse in actionibus turpibus ⁊ famosis, sc̄z q̄ nō fit locus relationi iuramēti. Bar. ergo nec Pet. in hoc recte consyderauerunt. Jn glo.
9 super verbo, nec dabit. ibi. §. sed si nūc. ⁊ † adde notabilē ⁊ magistrā gl. ponentem casus omnes, in quibus per iudicem potest audientia denegari. ex iij. dist. c. in nole dñi.

Summarium.

1 Solutio facta pendente iudicio, reddit quecūq̄ iudicia absolutoria.
2 Cautela pro accusato vel inquisito ad euitandā infamiā.
3 Sententia ab obseruatione iudicij, qualiter ferenda sit remissiue.

§. Cum res. Js cui iuramētū defert, si iurat, aut si soluit, ꝺ absolui: is autē cui refert, si iurat facit referentē condēnari. Si vero nō iurat: facit eundē absolui. h. d. No. ex verbo, si solnat. q̄ solutio † facta pendente iudicio quecunq̄ iudicia
1 reddit absolutoria: vt insti. de perpe. ⁊ temp. act. in fi. j. de sol. l. si debitor offerre. §. de procu. l. si reus paratus. ⁊ in. l.

2 infamē.ſ. de pub. iud. ¶ Et ex hac † not. Bar. hic ⁊ in. d. l. ſi reus paratus. ⁊ in. l infamē. ſ. de publi. iud. quē ſequit̄ in. l. ea que. in fi. C. de cōdi. indeb. dedit cautelā conuento actione famoſa ad euitādum infamiā ex ſentētia inferēdam. ſcz vt ipſe ſoluat quantitatē pene, ad quā veniret condēnandus. Quoniā tunc ſolutione facta veniet abſoluēdus. ⁊ ſic infamiā euitabit per būc tex. cū aliis alleg.
3 ¶ In gl. ſup † verbo, abſoluat. ibi, ab obſeruatione iudicij. ⁊ qualiter hec abſolutoria ferēda ſit declarat Bar. cui non eſt addendū. ⁊ ad idem vide. ſ. de accu. l. Titia.

Summarium.

1 ☞ Probationum inopia operatur, vt concedatur, qō alias concedi non poſſet.
2 Juramentum. q̄ nō poſſit deferri ab eo, cui interdicta eſt adminiſtratio bonorum.
3 Juramentum licet habeat executionem paratam, ⁊ contra ipſum non poſſit opponi exceptio: tamen opponi poteſt exceptio inhabilitatis perſone.
4 Statuto ſtante q̄ contra inſtrumētum nulla poſſit exceptio etiam nullitatis opponi: poterit tamē opponi exceptio nullitatis, reſultans ex inhabilitate perſone.
5 Jurare nec reſpōdere tenetur, qui habet exceptionem declinatoriam iudicis.
6 Judicium, q̄ rem dubiam facit, ſententia certam. Juramentum in quo equiparatur iudicio.

Actor. ¶ Deficiētibus pbationibus tutor in cā pupilli iuramentum deferre pōt. Itē q nō eſt habilis ad actū prīcipalē, cenſet inhabilis ad actū loco principalis ſuccedentē. ⁊ q nō pōt cogi litigare, nō pōt cōpelli iu-
1 rare. b. ō. ¶ No. q̄ ꝓpter † inopiā pbationū concedit, qō alias nō concederet. ſimile. C. de trāſact. l. preſes. ſ. de pac. l. cōtra iuris. ſ. fi. ¶ No. in. ſ. pdigus. q̄ cui interdi-
2 cta † eſt bonorū adminiſtratio, vt puta: q̄ prodigo, aut furioſo: interdicta cenſet iuramēti delatio. ¶ Secundo
3 not. ex eodē, q̄ † quātūcunq; actus iuramēti habeat executionē paratā adeo, q̄ omnis exceptio, phibeat̄ opponi: vt. ſ. eo. l. nō erit. ſ. dato. nihilominus opponi pōt exceptio inhabilitatis perſone. Unde † ſoleo allegare iſtū
4 tex. pro ſing. q̄ hic fit caſus p diſputatione Nic. de Mata. quā refert Jo. And. in addi. in tit. de ſen. ſ. vt autē. circa prīn. dicētis, q̄ lz ex forma ſtatuti contra preceptū iudicis, aut inſtrumentū ſuarentigiatū nulla poſſit exceptio, etiā nullitatis opponi, nihilominus poterit opponi exceptio nullitatis reſultās ex inhabilitate pſone cōtrahentis, vel quaſi. Pro eo habes caſum hic. ⁊ miror, q̄
5 nō allegant. ¶ No. vltimo in. ſ. qui † nō cōpellitur. q̄ habēs exceptionē declinatoriā iudicij, nō pōt cōpelli iurare. ⁊ cōſequenter nec iudicis interrogationibus, aut partis poſitionibus reſpōdere: vt hic eſt caſus. ⁊ facit optime. ſ. de iud. l. ſed ſi reſtituant. ſ. ex quibus. ¶ In gl. ſuper verbo, quando q̄. ibi, id eſt propter meliorem expoſitionē ſequēs: q̄ illa dictio ſtat in natura propria. de qua in. l. rogo. ſ. qñ dies leg. ced. ¶ In gl. ſuper verbo, p iudi-
6 cio. ibi. ſicut † iudiciū rem certā facit. Inepte loquit̄: q̄ imo iudiciū facit rem dubiā. l. q̄ debeā. ſ. de pec. vnde debuit dicere in hoc equiparari ſnie: vt. ſ. eo. l. ſed ſi priori. ſ. pe. quē admodū oīs ſnia rem certā facit: vt. l. ingenuū. ſ. de ſtatu homi. ſ. de reg. iur. l. res iudicata. ⁊ iuſm etiā, ex ſe patet. ¶ In. e. ibi, vel ſicut iudiciū actionē in factū. Nō eſt iudiciū qō actionē in factū pariat: ſed ipſa ſnia: vt l. ſi prætor. in fi. ſ. de iudi. q̄ plene dixi. ſ. eo. l. nā ⁊ poſtea. ſ. fi. vnde equiparat iudicio in hoc q̄ ſicut illud ꝑpetuat actionē temporalē: vt. l. fi. C. de preſcrip. xxx. ann. ita ⁊ iuramentum: vt. l. nam ⁊ poſtea. ſ. fi is qui. ſ. eo. Et not. iſtā gl. tanq̄ magiſtrā in materia, quorum loco ſuccedat iuramentum. Qui adde plenjorem in. l. generaliter. C. eo.

Summarium.

1 ☞ Exceptio iuramēti orta ex eius preſtatione ſup vna cā, nō prodeſt conuento ex alia diuerſa cauſa in origine. Idem in exceptione rei iudicate.
2 Juramētum generaliter preſtitū, generalem exceptionem parit: licet non particulariter preſtitum.

Si actor. ¶ Deſtructio prime cauſe, infert deſtructionē ſcōe cauſe: nō aūt cōtra. b. d. ¶ No. q̄ † exceptio iura-
1 mēti orta, ex eius preſtatione ſup vna cā, non prodeſt cōuento ex alia diuerſa in origine. Et idē puto in exceptione rei iudicate. l. cū querit. cū. l. ſeq. ſ. eo. ⁊ l. duo-
2 bus. ſ. colonus. ¶ Scōo not. q̄ † iuramētū generaliter preſtitū, generalē exceptionē parit: ſed preſtitū particulariter nō parit exceptionē generalē: vt in prima parte.

Summarium.

1 ☞ Juramenti ficta remiſſio reſultās propter nolle iurare de calumnia, idem operatur, q̄ remiſſio vera.
2 Actor, qui non vult iurare de calumnia reo petēte, ficte intelligitur confiteri ſe non iuſte agere.

Si non fuerit. ¶ Deferens, qui non vult de calū-
1 mia iurare, ſimilis eſt remittēti. b. d. ¶ Not. q̄ ficta † remiſſio iuramēti reſultās ꝑpter nolle iurare de calūnia, operat idē, q̄ remiſſio vera. Unde no. q̄ ſicut vera remiſſio iuramēti parit reo cā exceptionē, quā parit iuramentū: vt. ſ. eod. l. remittere. ita ⁊ ficta: vt
2 hic. ¶ Scōo not. q̄ † actor nolens iurare de calūnia petente, ficte intelligit confiteri ſe non iuſte agere: vnde tenet hic. q̄ poſtmodū ſibi actio denegatur: vt in litera.

¶ De in litem iurando. Rubr.

Summarium.

1 ☞ Juramentum affectionis, vt deferatur: requirit dolum aduerſarij ⁊ naturam actionis. Et qui poteſt a principio quid in actu producere, poteſt iam illo producto illud modificare. nu. 2.
3 Conceſſo, quod eſt maius: qō videatur conceſſum id qō eſt minus.
Fallit in decreto iudicis.
4 Juramentum in litem, q̄ non deferatur ex leui culpa.
5 Eſtimatio rerum vera, probatur per iuramentū, ſi difficultas eſt aliter probandi. ⁊ nu. 23.
6 Actio ex teſtamento eſt ſtricti iuris: habet tamen inſtar bone fidei in duobus caſibus.
7 Rei vendicatio non eſt proprie actio.
8 Juramentum in litem, an deferatur in actione bone fidei contraria.
9 Juramētum in litem, an deferatur in actione exempti. ⁊ vide nume. 36.
10 Juramentum in litem, an deferatur ob latam culpam.
11 Lata culpa etiam in penis pecuniarijs nunq̄ equiparatur dolo. ſed vide nu. 13.
12 Lata culpa ⁊ dolus, quando equiparantur. ⁊ quid in ſtatutis. nu. 14. ⁊ vide nu. 18. vbi ponit alios caſus.
15 Cauſa quelibet iuſta excuſat a pena legis.
16 Condemnatus ex lata culpa: an efficiatur infamis. ⁊ tenet opi. communem. q̄ non.
17 Pena infamie equiparatur pena capitali.
18 Reſtitutio in integrū, q̄ detur aduerſus latam culpam.
19 Lata culpa non inducit malam fidem.
20 Lata culpa nō impedit fructuū acquiſitionē: lz dol⁹ ſit.
21 Juramentum in litem, an deferatur contra exigentem vocatum in ius.
22 Actio Fauiana, que datur patrono ad reuocandū aliena ta per libertū in eius fraudē: an dicat̄ in rem ſcripta.
23 Eſtimatio rei perempte, vt probet̄ ſolo iuramento, que requirantur? vbi, q̄ dolus ⁊ difficultas probationis.
24 Probatio rerum exiſtentium in fardelo depoſitato fugillato, an probetur per iuramentum contra deponentē reſtituentem fardelum diſſigillatum.
25 Amiſſio rerum non probatur per iuramentum, contra eum,

cum,qui tenetur ex facto alterius.
26 Interesse,an pbari possit per solū iramentū:remissiue.
27 Electio arbitraria,que dicatur ad hoc,vt iuramentum in litem deferatur.
28 Juramētum in litem,an deferatur in actione rem dari.
29 Juramentum in litem in actionibus arbitrarijs,an prestetur ante sententiam,vel post sententiam:
30 Juretur ne ex defuncti dolo in litem contra heredem:& tenet q̄ non contra Bar.sequendo Sali.
31 Appellari an possit a sententia lata pretextu iurantis in litem:& pretextu alterius iuramenti:& an a delatione:
32 Judex,quod tenetur sequi iuramētum prestitum super tagatione ab eo facta.
33 Appellari,q̄ possit a tagatione facta per iudicē ℨ Inno.
34 Appellari an possit,si iudex recusat deferre iurm in litē.
35 Citatio partis,an requiratur in tagatione fienda per iudicem:item & in iuramenti delatione:remissiue.
37 Judex,an tagationem per se factam,& per partem citatam,antecq̄ feratur sententia,possit revocare.

¶ In actionibus.

¶ In actionibus in rem & ad exhibendū,& in arbitrarijs,& bone fidei facta iudicis tagatione,iurat in litē ob dolum aduersarij tñ:in alijs autē stricti iuris actionib⁹ iurat de vera estimatiōe,stāte difficultate pbationis,& mora aduersarij.b.d.cū.l.seq. ¶ No.q̄ † iurm affectionis in delatione sui,duo requirit,scz actionis natūrā,& aduersarij dolū. Requirunt & alia, que dicent in pcessu materie. ¶ No.ex ver.sed † iudex q̄ q̄ pōt a principio qd in actu pducere,pōt illud iam pducta modificare. Ad idē ff.l.prox.in.f.itē videdū. ¶ Not.ex eodē,scdo regulā,q̄ † cui cōcedit,q̄ est magis videt cōcessum, q̄ est minus. Ad idē.ff.de adul.l.sed in ea. Fallit tū hoc in decreto iudicis,q̄ nō videt in dubio cōcedere,q̄ est minus:si cōcedat q̄ est plus.ff.de reb.corū.l.si pupillorū.circa fi. ¶ No. in ver.sed † & in his.q̄ ex leui culpa nō defert iuramentū in litē. Ad idē.ff.l.prox.in fi.ff.e.l.ij. ¶ No.ex ver.plane. verā † estimationē pbari p iuramentū,si est difficultas aliter pbādi. Ad idē.C.vnde vi.l.si qñ.extra q̄ met.cau. c.fi. ¶ No.ex.l.alias.q̄ † actio ex testamēto est actio stricti iuris. Ad idē.ff.de cōdic.ob cau.l.fi.ff.de eo q̄ cer.loc.l. si heres.& not.ff.si cer.pet.l.vnū.duo tñ sunt casus in quibus bz instar bone fidei quorū vnus habet.C.in quibus cau.in integr.resti.l.in minorū.alius in.l.huiusmodi.ff.si edes.de leg.j. ¶ In gl.ij.ibi,& dic † q̄ etiā improprie dicitur actio in rem. Rei ergo vēdicatio improprie dicit: vt est tex.in.l.illa,actio in personā.in glo.allegata. Et est ratio huius:q̄ actio est ius prosequēdi in iudicio, q̄ sibi debet:vt insti.de act.in prin.sed is qui tenet rei vendicatione,nō dicit proprie debitor:vt dicit in.d.prin.insti.& in l.creditores.la.j.ff.de verb.signi.& probat.ff.de libe.lega.l. Aurelius.ff.Mecia.& l.creditor.ff.Titia.f.& c. ¶ In gl. super verbo,bone fidei.ibi,& † hoc in directis, non contrarijs. Tenet ergo simpliciter ista gl.q̄ in ℨtia actione bone fidei,nō possit iurari in litē. Sed alia in.l.si pignoris.ff.si post distractū.ff.de pign.act.dicit hoc verū,si contraria actione agat respectu erroris calculi,& ita loquit. l.ei apud.ff.depo.in gl.alleg.secus si agatur propter perfidiam vel dolū aduersarij. Quoniā tunc iurat in litē ita in cōtraria, sicut in directa propter rationis identitatē. Et ad idem.ff.de infa.l.furti.ff.mandati.& hec est cōmunis sententia,cui tamē videt refragari alia glo.cū ratione sua in.d.l.furti.in.f.fi.dicens, q̄ cōdemnatus contraria actione bone fidei nō est infamis,etiā si condēnatus fuerit propter perfidiā,siue dolū: licet in cōdemnato directa,secus. Unde vult illa gl.q̄ in penalibus non fiat extensio ꝓpter identitatē rationis q̄ tamē supradictū est, verius est. Primo per.d.ff.mādati. Secundo:q̄ cū agit cōtraria propter perfidiā,cessat ratio legis volentis, q̄ in cōtraria nō possit iurari in litē.que fuit:q̄ illa non dat propter pfidiā,sed propter calculi errorē: vt.d.l.ei apud quē.igitur cessat eiusdem dispositio.l.generaliter.C.de epis.& cle.cum simi. ¶ In ea.ibi,sed speciale est in actione ex empto. Est † igitur in gl.duplex opi.aduersans,an in actione ex empto iurari possit in litē:eas tamen Bar. & post eum omnes concor.q̄ aut venditor habet facultatem rei tradende,& nō vult tradere :& tunc iurari possit in litem ex eo:q̄ concurrit natura actionis,que est bone fidei & contumacia conuenti:vt in hac.l.Aut non habet facultatem rei tradende:& tunc non iuretur in litem, sed liberet prestando cōmune interesse.ff.de act.emp.l.j.Non est enim tunc in dolo,si nō tradit, q̄ tradere non potest. Unde nō potest iurari in litem:q̄ ad eius prestationem dolus requirit:vt hic in versi.sed in his.Quidam elegantes moder.dicūt banc cōmunem sententiā non placere: & q̄ nec ꝫ in actione ex empto iurek in litem mouenk. Primo:q̄ ita demū in actione personali iurat in litem,si illa competat ad rem restitui:vt de dolo, & q̄ met.cau.ff.de rei ven.l.qui restituere.ad fi. Sed actio personalis ex empto cōpetit ad rem tradi:ergo &c. Sed ad illā potest responderi,q̄ licet tex.ibi dicat iurari posse in actione personali,que cōpetit ad rem restitui:nō tamen excludit in ista iurari posse,que cōpetit ad rem:ergo sequitur, q̄ et in hac iurat. Probo per regulam huius legis a qua nō reperio hunc casum exceptatū,volentē, q̄ in bone fidei actionibus iurek in litem. Secundo mouek,q̄ si hoc esset verum,sequerek absurdum, scz q̄ in actione prescriptis verbis,que cōpetit ad rem dari,si ex permutatione descendat,iuretur in litē:cum & permutatio bone fidei sit:vt in.l.ij.C.de rer.permu.licet autē falsum sit,& contra mentem Jurisconsul.ff.de prescript.ver.l.naturalis.f.j.& l.j.in fi.ff.de rer.permu. Sed ad hoc respondek, q̄ imo hoc nō erit absurdum,imo equū & verum:quoniā si permutatio est bone fidei:ergo sequit, q̄ in ea iuretur in litem: quēadmodum in alijs bone fidei contractibus:vt hic est tex. Et licet tex.in.l.naturalis.f.j.cum concor.dicat conuētū ex permutatione cōdemnari ad id,q̄ agētis interest:intelligam,interest,fm iurantis affectionem,per istam literam,a qua nō reperio casum exceptatū hunc. Et ita potest responderi ad tex.quem tertio loco allegat in cōtrarium in.l.ex empto.f.idem ait.ff.de act.emp. Quarto tamen cōtra banc rationē ego allego casum magis vigentem.C.de act.emp.l.si traditio.vbi tex.dicit interesse ad qō cōdemnetur venditor,propter contumaciā non tradendi emptor,debere estimari per arbitriū iudicis:ergo sequitur q̄ nō per arbitriū partis ex iuramento in litem. Sed ad illam respondeo,q̄ ibi licet dicat interesse iudicis arbitrio estimari:nō tamen sequitur, q̄ estimari prohibeat per iuramētū in litem partis. Satis enī optime stat,q̄ estimatū fuerit iuramēto partis:& q̄ nihilominus iterū estimek arbitrio iudicis, qui potestatē habet, aut iuramentū non sequi, aut suo arbitrio minoris condemnare,ꝫ iuratū sit:vt hic est casus.& ff.l.prox.f.item videndū. ¶ In gl.in verbo,ob culpam.ibi,sed tamen di
10 co † q̄ nō. Est ergo conclusio gl.ob latam culpam iramentum in litē nō deferri.& banc cōiter omnes sequuntur. Prefati tū improbāt vna ratione,scz qr in penis pecuniarijs dolus & lata culpa equiparant.hic est tex.ff.si qs testa.liber esse iussus fue.l.j.f.nō autem.ff.si men.fal. mod.dicē.l.j.f.hec actio.sed pena que infertur contumaci aut doloso ex iuramēto in litem est pecuniaria:vt ex se patet.& j.eo.l.si tntor.ergo sequit, q̄ sicut ob dolū iurat, ita ob latā.Nō obst.text.hic,imo ob culpam.q̄ intelligūt leuem aut leuissimā,vt in simili exponitur.ff.de regu.iur.
11 l.contractus.Ego teneo cōmunem † sententiā ex eo:q̄ nunꝫ etiā in penis pecuniarijs lata culpa equiparatur dolo:vbi.l.dolum exigit de eo faciendo expresse mētionem. Hec est doc.gl.ordi.ff.de ver.signi.l.magna negligentia. Sed lex in hac materia iuramenti,exigit dolum expresse,& excludit culpam indiffinite:vt hic,& in fin.l.superioris.ergo sequitur,q̄ vult omnem culpā excludi.ar.C. manda.l.a procuratore.cum simi.nō obst.d.f.non autē. cū concor.q̄ ibi in pecuniarijs lata culpa equiparat dolo ex expressione Jurisconsulti:secus autē vbi lex in imponendo pecuniariam penā,faciens mentionē de dolo ad latā culpā non extenderet:qm tunc dolus & lata culpa equiparant:vt in gl.d.l.magna. Cuius intentionē probo recte intuenti per tex.in.l.ij.f.hac actione.ff.vi bon.rapt. & in.l.j.f.si quis ideo.ff.ne vis fiat ei.iuncta.l.late culpe.ff. de ver.signi. ¶ In ea.ibi,nō quantū ad corporalem pe-
12 nam. Ista † materia in quibus lata culpa & dolus equiparantur,satis dubia,& late tradita est per Bar.allegantē

gl. oēs de materia loquētes in l. i. §. non autē. si quis testa. lib. ⁊ in l. quod Perua. §. depositi. Omissa tamen ea distinctione sua multū imperfecta, ⁊ in aliquibus falsa: vt videbis in processu: videl mihi pro eius totali declaratione sic posse distingui, q̄ aut loquimur in actionibus rei persecutoriis, aut penalib⁹, aut mistis. Primo casu aut actio persecutoria orit ex cōtractu vel quasi: ⁊ tūc dolus ⁊ lata culpa equiparant. hic est tex. in. d. l. q̄ Perua. C. eo. tit. l. i. §. man. l. si fideiussor. §. de pcar. l. quesitū. §. illud. Aut nō orit ex cōtractu neq; ex quasi cōtractu: sed ex iure meri dñij, vt in rei vēdicatione: ⁊ tunc similiter dolus ⁊ lata culpa equiparant: ita cōuenirī potest lata culpa desinēs possidere, sicut ⁊ dolo. §. de rei vend. l. q̄ si dolo. ⁊. l. is qui dolo. iuncta. l. si culpa. Aut orit nō ex prędictis, sed ex vltima volūtate: ⁊ tūc similiter lata culpa equiparat dolo. Ita probat. §. ad Treb. l. mulier. ⁊ qō habet de leg. §. l. cū res. Aut illa orit ex delicto vel quasi: ⁊ lata culpa nō equiparat dolo: vt hic est casus. §. ne vis fiat ei. l. i. §. si qs ideo. Est cū actio ex illo edicto descēdēs velut interesse persecutoria: vt in ea. l. §. hec verba. Fallit hoc membrū. in casu l. §. hec actio. §. si men. fal. mod. dixe. Et ratio est ibi propter susceptū officiū, ob cuius acceptatione videt qs asserere se peritū. Et ideo ex lata culpa tenet, sic ⁊ ex dolo ad hoc. §. q̄ cuiusq; iur. l. ij. cū tex. ⁊ gl. ⁊ hoc de primo mēbro. Scōo principaliter, qñ loquimur in penalibus: aut loquimur in pena corporali, ⁊ lata culpa nō equiparatur dolo: vt. §. de ficar. l. in lege. Neq; dixit Bart. in cōtrariū reperiri casum. Tu vero adde fallentias aliquas. Et primo. l. milites. §. de custo. reo. vbi tenet custos carceris de lata culpa, sicut ⁊ de dolo: ⁊ capitaliter punit. Et illius ratio esse pōt, susceptio officij, ob quā vt dixi videt asserere se peritū: vt. d. l. ij. Scōa fallētia est in cōburente domos: qm̄ ita punit quis capitaliter ex lata culpa, sicut ex dolo. Casus est. §. de incen. rui. nau. l. i. iuncta. l. q edes. eo. tit. Et ratio huius pōt esse deturpatio ciuitatis, que sequitur, iuncta cū criminis immanitate. Tertia fallentia est in. l. si qs aliquid. §. qui aborsionis. §. de pen. §. in dante poculū amatorium: qm̄ ita capitaliter punit ex lata, sicut ex dolo. Et illius ratio esse pōt: q⁹ in illis lata culpa p plurimū ⁊ frequēter est ordinata ad casum homicidij. vnde sicut alias in contractibus, quādo culpa est ordinata ad casum fortuitum, tenetur de casu, vbi alias nō teneret: vt. l. si vt certo. §. interdū. §. commod. cū si. ita ⁊ in criminalibus qñ culpa est ordinata ad homicidiū, punit quis, vt de homicidio capitaliter. Quarta fallētia est in. l. quoniā multa facinora. C. ad. l. Jul. de vi. Et illius ratio esse pōt ea, quā. §. in casu proximo assignaui. Quinta fallentia est in casu. l. omne. §. exploratores. in ver. sed ⁊ caligatus. ⁊ in. §. qui in actiōe. §. de re mili. Et ratio illius est susceptio officij militaris, ob quā, vt dixi, asserit se in ea arte peritū, p d. l. ij. Extra autē hos casus lata culpa in criminibus capitaliter non punitur: sed in iudicis arbitrio eius pena cōsistit. Ad hoc. §. vi bo. rap. l. ij. §. hac actiōe. ⁊ est tex. bo no. decidēs. §. de offi. pre. l. diuus. circa fi. ⁊ qō not. Bar. §. de adul. l. pe. ⁊ Bal. C. de epi. ⁊ cler. l. si quis nō dicā rapere. De leui autē ⁊ leuissima culpa: certū est, q⁹ illa nunq̄ capitaliter punit. C. ad. l. Aquil. l. ex morte. ⁊ qō habet. §. de ac. ⁊ obli. l. seruus nō in omnibus. Aut loquimur in pe

13 nis† pecuniarijs: ⁊ tūc fuit sentētia gl. ordi. in. d. l. magna negligētia. quā vbiq; sequit Bar. q⁹ aut lex in puniendo delictū facit expressam mentionē doli: ⁊ tūc lata culpa nō equiparat sibi. Ad hoc. d. §. hac actione. ⁊ insti. vi bo. rap. §. qui tū. §. de fur. l. inter oēs. §. recte. Fallit in casu. d. l. i. §. hec actio. si men. fal. mo. dixe. §m vnū intellectū. Aut lex loquit simpliciter nulla doli mētione facta: ⁊ tūc lata culpa ⁊ dolus equiparant. ⁊ hoc p text. in. d. §. nō autē. ⁊. d. §. hec actio. ¶ Scōa vero fuit opi. Sal. in. d. l. qō Perua. in hoc scōo tenētis Jniū. §. q⁹ ⁊ si lex simpliciter loquat: tū lata ⁊ dol⁹ nō equiparant. ⁊ hoc ex ea ratione: q⁹ si ista duo nō equiparant in mistis actionib⁹, scz partim tēdētibus ad prosecutionē rei, partim ad psecutionē pene pecuniarie: vt hic est casus. Ergo multo minus debent equiparari, vbi actio in totum tēdit ad penā. Nō obst. §m eū tex. in. d. §. nō autē. q⁹ ibi est speciale. §. vt magis stricte seruus sit obligatus, ratione beneficij libertatis suscepte. Non ob. tex. in. d. l. §. hec actio. licet ipse non respōdeat, q⁹ ibi ad prosecutionem veri interesse. text. est in eodem titu. l. iij. §. competit. dico tamen veriorem opinio. glo. ⁊ Bartol. Et pro primo eorum dicto allego. l. si quis id quod. §. dolli. §. de iurisditio. omnium iudicum. Pro secundo vero membro distinctionis allego rationem. primo: quia hec duo a iure vt plurimū equiparant: vt. d. l. quod Perua. ergo vbi nō reperiatur cōtrariū, stabo regule. l. mutuus. de procu. l. i. §. de test. Secūdo ad idē me monet text. in. d. l. magna negligētia. Tertio: q⁹ exceptio in vno firmatre gulam in alijs omnibus. l. in bis. cū cōcor. gl. ibi, sed attribuita. que vult in. d. l. magna negligentia. q⁹ dolus ⁊ lata culpa idem sint, reperitur exceptū solū membrū hoc. q̄ agit de puniēdo capitaliter: vt in. d. l. in lege. de ficar. Ergo in alio casu remanet firma regula. scz quādo agit de puniendo pecuniariter. Non obst. tex. iste, qm̄ hic ideo lata culpa nō equiparat dolo: quoniā lex de dolo expressam facit mentionē: vt. §. eo. l. ij. Quare lata culpa nō debet sibi equiparari tūc: vt in. d. l. si quis id quod. §. dolli. et hec omnia pcedunt qñ agit de lata culpa, que prouenit ex aliquo neglecto, vel cōmisso. ¶ Quid autē si tractet de illa, que prouenit ex iuris ignorātia de qua in. l. lata. in prin. §. de verb. sign. an illa equiparat dolo in criminalibus: dic vt plene habet. C. de his qui sibi asscrib. l. fenatus. ⁊ hec de scōo principali. ¶ Tertio casu principali, quādo loquimur in mistis: ⁊ tūc doctrina sumit ex hoc tex. q⁹ lata culpa dolo nō equiparat. ⁊ hoc idē probat in. d. l. ij. §. hec actio. §. vi bono. rap. ⁊ in. d. §. q⁹ tū. insti. eo tit. Et hec dicta sufficiant dū querit, an lata culpa equiparatur dolo in bis, que sunt de iure cōi. ¶ An autē com-

14 parat dolo † in bis q̄ procedūt ex lege municipali. Bar. perfecte posuit in. d. l. §. nō autē. cuius dicta precipio quif. Bal. C. de noxa. l. ij. Quibus in vno solo est addēdū, q⁹ inquantū ipse Bar. vult, q⁹ vbi statutū simpliciter venit delictū, q⁹ inferk in personā: vt puta si quis percussit Titiū ⁊c. q⁹ tali casu lata culpa none equiparat dolo, q⁹ tex. in. l. ij. §. de iniur. Adde, q⁹ Bal. in sua solenni repeti. c. ij. de consti. lib. vj. ⁊ hic firmat ⁊ trariū dicens, q⁹ ex quo simpliciter, debet ex eo tam dolus q̄ lata culpa puniri. arg. l. de precio. cū simi. Et ego idē sequor. Primo: quia regula iuris cōis interpretatiue trahit ad statutū. C. de noxa. l. ij. extra de consue. c. cū dilectus. cū simi. Sed regula

15 stat, q⁹ † quelibet nō solū iusta, imo ininsta causa excusat a pena legis: vt. l. i. in fi. de abig. l. plagij. C. de plag. l. ij. §. potest. de liber. cau. ⁊ in. l. si seruum quis. §. amouisse. ff. de acqui. here. ergo excusat a pena statuti. Bal. ergo potest dicere verum per predicta iura, ad que si quis velet respōdere, dicere posset: q⁹ predicta loquunt vbi imponitur pena capitalis: vbi autē imponeretur pena pecuniaria, opi. Bar. similiter, licet posset defensari, tamen rei veritate, non procedit. Quoniam regula est supra firmata, quod vbi leg in delicto, pro quo imponit penam pecuniariam, loquitur simpliciter: dolus ⁊ lata culpa equiparātur, per tex. in dicta. l. magna negligentia. ⁊. d. §. non autem. ergo ⁊ ita debet operari statuto simpliciter loquente. arg. d. c. cum dilectus. ⁊ quod habetur in. l. fi. §. in computatione. de iure deliban. in glo. sunt etiam

16 quedam. ¶ † In ea. ibi, non quantum ad infamiam irrogandam. Tulit igitur glo. q⁹ condemnatus ex lata culpa non efficiatur infamis. quod tamen gl. in. §. suspectus. hic allegato dicit verum esse in infamia, que venit inferenda per sententiam secus in ea que infertur ipso iure. per. Liberorum. §. notanter. §. de infamib. ⁊ hoc sequitur Bart. in dicta. l. quod Perua. adiciens rationem, de qua ibi per eum. Sunt quidam qui dicunt damnatum ex lata culpa etiam per sententiam infamē effici: ⁊ hoc per text. in. d. §. notanter. simpliciter loquentem. Nec obst. §. suspectus. hic allegatus: quoniam verbum, culpa, ibi positum exponitur pro leui: vt ⁊ alias exponitur in dicta. l. cōtractus. communis tamen opinio est verior. Quia pena in-

17 famie † equiparatur pene capitali: vt not. §. de iureiur. l. alias. Sed in capitalibus lata culpa non equiparatur dolo: vt. l. in lege. §. de ficar. ergo nec in infamia. Unde. §. ille, suspectus. debet intelligi in lata culpa. Item. §. notanter. loquitur in infamia, que infertur ipso iure ex aliquo commisso, non requisita sententia: vt patet ex nota. eod. titu. l. ij. iunctis his que not. glo. ⁊ doct. C. de iurisdi. omnium iudi. l. in criminali. ⁊ in. l. iubemus. §. fame. C. de

18 sacrosanct. eccle. ¶ Sunt † tamen casus alij vtra gloss. in quibus

in quibus lata culpa nō equiparatur. Et primus in restitutione in integrum, que licet implorari nō possit aduersus dolum, implloratur aduersus latam culpam: vt l. si ex causa. §. videndū. ff. de mino. C si aduer. delic. l. j. in glos. et
19 qō habetur in. l. vbi exigitur. ff. de edē. Scōs: q; † licet dolus inducat malam fidem, nō tamen lata culpa: vt. l. sed et si lege. §. scire. ff. de peti. heredi. Unde resultat casus tertius, † qō licet dolus ex eo: q; inducit malam fidem impediat fructuum acquisitionem. C. de rei vendi. l. certū. cum similib. tamen nō impediet lata culpa: vt notatur per gl. in. l. si fur. §. j. ff. de vsufcap. vbi etiā per Bart. & per Dy. in regula possessor. de regu. iur. lib. vj. Et hec diligenter no. circa materiam doli & late culpe: reliqua que suppletione nō egēt, vide per Bar. in. d. l. qō Neruа. & in. d. §. nō autē. & per Bal. in. d. c. vt animarum. de cōsti. ¶ In eadē ibi, sed cōtra heredē suum. De hoc an cōtra heredem iurari possit in litem ex dolo, vel lata culpa defuncti: dic vt. j. dicetur. ¶ In gl. in verbo, plane. ibi, sed tu dic: hec vera vt hic plene per Bar. ¶ In ea. ibi, cōtra eum, qui in ius vo
21 catum vi exemit. vult igitur † glos. qō cōtra eximētem in ius vocatum posset per agētem in litem iurari. & hoc per l. j. in. §. j. ff. ne quis eum qui. Tu aduerte quia tex. iste hoc non probat: quoniam simpliciter dicit contra eximentem competere actionem in factum in tantum, in quātum fuit estimata res in cōtrouersiam deducta per agentem: non autem dicit de estimatione fienda per iuramentum in litem. Preterea tex. ille in fi. sui dicit hanc actionem competere, etiam calumniose agenti: ergo non videtur loqui de iuramento. Quoniam si illud calumniose agenti deferretur: cum ipse presumatur periurare, induceret lex quē ad periurium, qō est absurdum. C. de indic. vidu. l. ij. ff. e. l. videamus. circa principium. Preterea sequere ex hoc, qō dispositio illius. §. non esset generalis: cuius cōtrarium ipse vult. Donatur enim, qō ab exēpto vi peteretur pecunia: certe tunc contra eximentem, qui tenetur ad id, qō exemptus tenebatur: in litem iurari nō posset. Casus est. ff. in. l. nūmis. vnde forte ille tex. voluit dicere, qō in tantū cōtra eximentē agi posset, in quantū lis fuit estimata per agentem nō iuramento in litem, sed simplici petitione: vt puta si contra exemptum direxerim petitionem mille, ad ea mihi eximens tenetur, que in petitione deducta sunt: vnde estimatio sit per petitionem: non autē per iuramentum in litē. Et hoc intelligo, vbi petita foret pecuniaria, vel res in qua nō cadit affectio: vbi autem peteretur res in qua cadit affectio: tunc forte procederet intellectus cōmunis, scz vt cōtra eximentem iurari possit in litem. & hoc ea. ratione, de qua hic in glo. ſ. propter contemptā pretoris authoritatem. ¶ In ea. ibi, est tamen in rem scripta.
22 Vult † glos. q; actio Fauiana, que competit patrono ad reuocandum alienata in eius fraudem per libertum, sit actio in rem scripta. qō videtur falsum: quoniā illa dicitur actio in rem, que cōpetit contra quēcunq; extraneū possessorem: vt. l. iij. §. preterea. iuncto. §. fi. ff. ad exhibendū. Sed hoc non competit contra alium possessorem, quam contra eum in quem dolo alienatum est. igitur ꝛc. Et qō ita sit, probatur. ſ. de his que in frau. credi. l. qui a debitore. Pro glo. allego casum. ſ. de his que in frau. pat. l. si patronus. §. hec actio. Nec obstat. l. qui a debitore. Quoniā illa loquitur in alia actione diuersa, scz Pauliana, que competit creditoribus ad reuocandū alienata in eorum fraudem per debitores. ¶ In ea. ibi, in promissione Sti
23 chi. qui ꝛc. Hec falsa & lec. Azo. † sequēs est vera scōm oēs: vt plene bioper Bar. scz vt siue pereat post morā homo: siue alia res debita, possit eius vera estimatio probari per iuramentū, quādo adest difficultas aliter probādi. & hoc
24 per istum versi. plane. ¶ In ea. † ibi propter inopiā probationum & maleficiū conuenti. no. ergo glo. duo copulatiue requiri ad hoc, vt estimatio rei peremptę solo possit iuramento probari. Primo dolus aduersarij: scdo difficultas probationis. & idem quod hic voluit glosſ. C. vnde vi. l. si quando. Alia tamē in. l. semper. §. hoc interdicto. ſ. qō vi aut clam. & in. l. nummis. ad fi. ff. eo. & instit. de verbo. obliga. §. nisi solum. dixit sufficere solum dolum. Ista tamen glo. cōmuniter tenetur & eam sequitur Ja. Bu. ff. eo. in rub. & bene: q; pro ea est casus intuenti in. d. l. si quādo. C. vnde vi. ¶ In eadem ibi. C. vnde vi. l. si quando. et per illam. l. vna cum proxime dictis. Inno. extra q; me. can. c. fi. & Bar. hic sequēdo refert, qō contra depositarium fardelli sigillati restituenti eundem dissigillatū possum probare per iuramentū res eas ablatas fuisse. quas ablatas allego. Idem tamen Barto. in. l. j. §. si cista. ſ. depositi. aliter in hoc dicit, scz qō aut apparet fardellum dissigillatū dolo ipsius depositarij: & tunc amissio rerum inde ablatarū potest probari per iuramētum. Ad hoc. d. l. si quando. et d. c. fi. Aut est dissigillatū sine culpa vel casu: & tunc debet amissio per testes plene pbari. Et ad hoc tex. iste in versi. sed in his. & versi. vltimus. l. proxime. Ipse idē tangens istum passum. in. l. j. ſ. fur. aduersus nau. caupo. dicit distinguendo, qō aut ipsa valisia seu fardellus, restituitur sigillata: & tunc restituens securus est & liberatur: q; nullus dolus, nec; fraus in eo presumitur. argu. C. de edic. diui. l. fi. Aut restituitur dissigillata: & tunc dicit amissionē rerum non posse probari per iuramentum. Nec; obstat. d. c. fi. et d. l. si quando. q; ibi loquitur quādo cōstat per probationem de dolo, vel violentia eius, cōtra quem debebat iurari. In casu autem nostro de hoc nō constat: q; dubitari potest, an ipse dissigillauerit, an vero alius. Et posito, qō alius dissigillasset, ex cuius facto teneretur: nihilominus
25 † contra eum, qui tenetur ex facto alterius, nō potest probari damnum, seu res amissa per iuramentū: vt no. idem Bar. in. d. l. si quādo. & in. l. ne quid. ſ. de incen. rui. nau. per l. j. quādo ex facto. tuto.). vltima vero in hoc fuit opi. Bal. in rub. C. depositi. dicentis, qō aut ipsa valisia potuisset facilliter dissigillari: vt puta quia sigillata cum cera: & depositarius ipse est bone cōditionis: & tali casu amissio rerum non posset solo iuramento probari. ar. in. l. si duobus. §. j. ſ. quēadmo. test. aper. & in. l. si ego plane. ſ. de iure do. Aut non potuisset ita faciliter dissigillari: & tunc ad probandū amissionem rerum sufficit iuramentū. per. d. l. si quando, & d. c. fi. & in. l. §. in depositi. ſ. depositi. Nisi ipse deponens assumpsisset in se custodiam: puta assumēdo claues camere, vbi valisia erat: vel ponēdo ibidem propriū custodem. Quoniam tunc non tenetur depositarius. ar. in. l. fi. §. j. in glos. ff. nau. cau. stab. & l. si vt certo. §. fi vero rogaueris. & in §. si a me petijsses. ſ. cōmo. ¶ Tu cōcor. bas opi. & fac tres casus, scz qō aut constat de dolo ipsius restituentis dissigillatam: aut de culpa, aut dubitatur. Primo casu clarū est per iuramentum probari amissionem rerū. per ea que allegantur in cle. subtracte. & hoc per tex. in. d. l. j. §. in depositi. & d. l. si quādo. & d. c. fi. Secundo casu iuramentū non inducit probationem, sed requiritur probatio testium. et ad hoc tex. in. §. ex culpa. ff. l proxi. & hic in versicu. Sed in his omnibus. Tertio casu dico, quicquid dixerit Barto. qō probatur amissio rerum contra depositarium per iuramentum: & hoc quia res deposita debet precise, prout est deposita, restitui: vt. l. j. §. si res. ſ. depositi. Ergo si aliter restituatur, vt puta dissigillata, arguitur dolus. Quoniā dolus est, si id nō fiat, ad qō quis tenetur. ſ. manda. l. dol⁹. Secundo: q; quādo restituitur dissigillata fit id, qō est de genere probibitorum: ergo cōtra ita restituēdo dolus agitur. C. de sicar. l. j. C. de iniur. l. si non cōiuncti. & in. c. j. extra de presump. cōtra hunc igitur, vt cōtra presumptiue dolosum, amissio pbabitur per iuramentū. & hec duo tollunt rationē Bar. in. d. l. j. fur. aduersus nau. Fallit hoc vltimum eo casu, qui. ff. narratur per Bal scz quādo cōcurrit possibilitas facilis dessigillationis & pbata cōditione depositarij argumento iuriū. ff. allegatorū. Et ita tene in hoc passu quotidiano. Ad qō vide Bal. in. l. j. C. loca. refe
26 rentē ibidē Nico. de Mat. ¶ Post hoc autē † successiue quesierunt hic doc. An sicut probatio rerū seu estimationis pōt fieri iuramento: vt hic, in fi. Ita & fieri possit pbatio interesse. Et q; nō est ppria materia sufficiat remissio: & videte per gl. & doc. in. l. j. C. de sen. que pro eo. & in. l. semper. §. hoc interdicto. ſ. q; vi aut clam. & in. d. §. non solū. insti. de verb. ob. & per Bar. in. l. stipulationes nō diuidunt. per Inno. de sen. excō. c. sacro. per glo. & alios extra de so. compe. c. dilecti. & in. dc. fi. extra q; me. can. ¶ Extra glos.
27 † Inquantū Bar. ad cognoscendū, que fit actio arbitraria in hac materia dicit, qō vbicūq; res ex quacūq; actione debita, pter iussum iudicis nō restituit: tali casu actio efficit arbitraria, adeo, qō iudex hz arbitriū in illa iuramentū in litē deferēdi: & sm illud suo arbitrio cōdēnandi per. l. qui restituere. ff. de rei vē. Adde, q; hz ipe sibi hoc detiam appropriet: tamē originaliter fuit Pic. de Mat. in

publica disputatione super hoc passu, quam punctaliter refert Joā. Lud. in addi. Specu. in titu. de iureur. §. 1. in additione, que incipit, ⁊ sciendū, qō Fico. de Mata. Ubi
28 passus iste plene discutitur. ¶ Sed iuxta † hoc potest dubitari, an regula ista locum habeat. vbi est obligatio rem dari: ⁊ illa non detur propter preceptum iudicis: ⁊ breuiter dico, quod aut hec obligatio rem dari defecdit ex contractu bone fidei: vt ex permutatione, que est bone fidei: vt. C. de rerū permu. l. ij. ⁊ tali casu locus sit regule ex eo: qz hoc patitur natura actionis, que bone fidei est: vt hic in prin. Patitur etiam ⁊ dolus a aduersarij, qui ad iussum iudicis nō restituit rem. Non enim potest dolocarere, qui iudici nō obtemperat. ff. de reg. iur. l. nō potest dolo. Aut hec actio rem dari, venit ex cōtractu stricti iuris: vt qz ex stipulatione: ⁊ tunc habeo casum hic in versi. plane. qō nō potest iurari in litem secundū affectionem: sed secundum veram estimationem duobus concurrentibus, ⁊ dolo et difficultate probationis. Nō ob. tex. in. d. l. qui restituere. ex quo Bart. mouetur, quoniam ille loquitur vbi iussus iudicis vertitur super obligatione rem restitui, que multo magis est priuilegiata quam obligatio rem dari: vt. ff. de vsur. l. videamus. §. si actionem. ⁊ ita declaro Barto. in
29 hac regula. ¶ Secundo inquantum † idem dicit, qō iuramentū in litem in actionibus arbitrarijs prestatur sem per post primam sententiam latam, ad cuius iussum res non restituitur: vt in. d. l. qui restituere. ⁊ in. d. §. preterea. adeo, qō nō potest ante prestari. Adde, qō male loquitur. Primo: quia prestari potest post litem contestatam, si eo tempore, vel ante res debita abest suo dolo: vt determinat glo. ord. in. d. l. arbitrio. §. j. Secūdo per regulā suam met dicentem, qꝫ vbi dolo aduersarij factum est, quominus pareri possit precepto iudicis: iurari potest in arbitraria actione contra eum in litem, per. d. l. qui restituere in secundo responso, non distincto, an dolus fuerit commissus post preceptum, vel ante. ¶ Tertio inquantum
30 † idem dicit, qō vbi dolus defuncti obligati actione bone fidei, ⁊ decedentis post litem cōtestatam, cōmissus est per eum ante litem: qō tali casu ex dolo defuncti cōtra heredem in litem iuratur, per. l. pe. C. eo. Secus si dolus commissus sit post per. l. eius qui delatorem. de iure fi. Adde qō Bar. de Sali. non placet hec distinctio tenēti, qꝫ nullo modo ex dolo defuncti iuretur in litem contra heredem ea sola ratione: quia hec distinctio Bar. non reperitur. l. scripta. Et ego idem teneo: primo quia text. in. d. l. j. nihil probat: quoniam loquitur quādo testator decedit. quod tali casu iurari debet ex dolo solo heredis, vel contumacia: non autem ex dolo testatoris. vnde potius facit cōtra eum. ¶ Scō contra eundem videtur casus eo. titu. l. fi. vbi legislator expresse vult, quod ex dolo testatoris in nō conficiendo inuentarium cōmisso non possit iurari in litē contra heredem eius. ⁊ tamen hoc est certū, quod ille dolus ante litem cōtestatam commissus fuit. Quod probo: quia statim qō decretus est tutor conficere tenetur inuentarium: vt in. l. tutores. C. de admini. tuto. vnde eo ipso qꝫ non conficit est in dolo: quia non facit qō debet. ff. manda. l. mandati. §. dolus. ibi est casus cōtra eum. Tertio cōtra eum allego tex. §. ne quis eum qui in ius voca. l. pen. §. fi. vbi tex. dicit quod contra heredem eximentis vocatum in ius, non defertur iuramentum in litem: quemadmodū contra defunctum. Et tamē hoc est clarum, quod ibi fuerat cōmissus dolus ante litem contestatam per eximentem. Hec obstat, si dicatur, quod ibi loquatur, quando eximens commisit dolum contra agentem actione stricti iuris eximendo conuentum: nos autem loquimur circa actionem bone fidei, siue quis eximatur conuentus bone fidei actione, siue stricti iuris: contra eximentē iuratur in litem, per tex. eiusdē. l. §. j. generaliter loquentem. In hoc
31 ergo Bar. errauit. ¶ Ultimo inquātum † idem ponit an ab ista specie iuramenti possit appellari: hoc est a sententia super colata? Item an iudex possit post iuramētum super tagatione prestitum tagationem iam iuratam corrigere vel mutare? Adde qō primꝰ passus, an a delatione iuramenti appellari possit? distinguitur in questiones duas. Prima an appellari possit a delatione iuramenti necessarij sm materiam. l. admonēdi, ⁊ in hoc breuiter dico, qō a tali interlocutoria appellari non potest: qz grauamen per eam illatum restaurari poterit per appellationem a diffinitiua scōm iuramentum lata, in qua ex probationibus nouiter repertis cognoscetur, an recte delatum fuerit: vt in. d. l. admonēdi. igitur ⁊c. C. de epi. audi. l. fi. C. quo. app. l. ante sentētie. ⁊ plene notatur in. l. ij. ff. de appellationibus reci. Secā est an possit appellari a delatione iuramenti in litem secūdum affectionē vel veram estimationem prestiti. ⁊ in hoc similiter dico qō non ex eo: quia dez ſtātibus requisitis recte defert: a sentētia ergo secundum legem lata, nō appellatur: vt in. l. fi. ff. de appel. reci. Secūda principalis est, an a sentētia lata scōm huiusmodi iuramentum possit appellari. Et in hoc dic, qō aut loquimur de sententia lata pretextu voluntarij, vel indicialis iuramēti: ⁊ ab illa nō potest appellari. Casus est. C. de rebus cre. l. generaliter. §. j. Aut de sententia lata in defectum probationū, ⁊ sic iuramēti necessarij, sm materiam. l. admonendi. ⁊ ab ista dico, qō appellatur: qz non reperitur appellatio prohibita: ergo in dubio censetur permissa iuxta doctrinam gl. ordi. in. d. l. qui restituere. ⁊. fi. qō omnis oppressus. Aut loquimur de sententia lata sm iuramentum affectionis: ⁊ tunc dico, qꝫ appellari potest eo casu, quo iudex repertis cōgruis probationibus, ex quibus constabat estimationem iurantis sm affectionem in magna quantitate excedere estimationem cōmunem: et eo non obstante sentētiam secundum iuramentum tulit: quoniā cum tali casu lex iudicis cōmittat arbitrio, an velit iuramentū sequi, vel nō: vt. ff. l. proxima. §. item videndum. ff. eo. l. fi ergo si minque fuerit arbitratꝰ potest appellari: vt no. glo. ordi. de verbo. signi. l. si qua pena. ⁊ in. c. per bis. extra de accusationibus. Ultio ante casu dicit appellari non posse: quoniam scōm legem sententia latet: igitur appellari nō potest: vt in. d. l. fi. ad fi. Aut loquimur de sententia lata scōm iuramentum vere estimationis de quo hic in versi. fi. vel scōm iuramentum prestitum super expensis taxatis. de quo in authen. nouo iure. C. de indic. in authē. de iudi. §. oportet. ⁊ tunc est opi. vna Innoc. in. c. fi. extra quod me. cau. tenētis, quod sic per. l. generaliter. §. cum autem. prealleg atum. Si licitum est, teneo contra-
32 rium: et primo facio hoc fundamentum, quod † iudex ex ipso, quod iuratum est super tagatione ab eo facta, necesse habet id iuramentum sequi adeo, quod neq; in plus neq; in minus condemnare potest. Casus est in. d. §. oportet. ⁊ in. d. authenti. nouo iure. ⁊ in. l. fi quando. C. vnde vi. Ergo si iuramentum hoc sequitur, ex legis necessitate facit: vnde a sententia secundum legem lata appellari non potest. per. d. l. fi. de appella. reci. Non ob. d. §. cum autem. quoniam ille loquitur quando sententia lata est cōtra recusantem iurare. quo casu appellari potest: vt videatur, ex iusta causa recusauerit: vt ibi, nos autem loquimur, quando sententia lata est secundum iurantem. ¶ Tertia † principalis est, an possit appellari a tagatione per
33 dicem facta? ⁊ in hoc vna est opinio Innocē. quod non. in dicto. c. fi. pro quo facit, quod idem notat extra de fer. conquestus. ⁊ in. c. presenti. extra de prescriptio. Ego contra: quia tagationem banc. l. committit iudici, vt bono viro: vt patet in. d. l. si quando. ⁊ in. d. authē. nouo iure. Certum est autem, quod a iudicis iniquo arbitrio potest appellari: vt not. glo. in. d. c. super bis. et in. d. l. si qua pena.
34 ¶ † Ultima potest esse questio, an ex quo ius dat iudici arbitrium, an deferre velit iuramentum in litem, vel nō: vt hic, ⁊ in secundo responso, possit ab eo reclamari, fideferre recuset? et videtur quod non per dictum Specu. in titu. de officio iudicis. §. deseruit. verſic. quid si iudex. Tu dic contra: quoniam illud falsum: vt plene dixi in. l. admonendi. §. titu. j. et per ibi dicta hic confirma. ¶ Et postre-
35 mo † vt non detur materia defectina, questio esse potest. An in tagatione fienda requiratur partis citatio? Item an in iuramēti prestatione? et hec ambo decidit Rotarect recte in decisionibus antiquis, decisione ducentesima nona: nec refero: quia non est opus additione. ¶ † Item in-
36 quantum superfluus tenuit communem opinionem, quod in actione ex empto aliquo casu iurari possit in litem. Adde quod illam probo efficaci ratione: quia contractus locationis et emptionis vt plurimum a iure equiparantur. ff. loca. l. j. institu. eo. §. adeo. Sed in actione locati iuratur in litem: vt. l. si cui. in fi. ff. loca. ergo ⁊ in actione empti. Cetera que additione nō egent videte hic per Barto. et alios, et hec habeantur loco repetitionis in. Lasa.

¶ Tamen

37 ¶ Tamen q; † fui immemor dicere vnum: ideo dic sic. Item supradictis adde, an iudex taxationē per se factam ⁊ per partem iuratam, anteq̄ sententia feratur reuocare possit, si iusta erroris causa allegetur? ⁊ Inno. in. d. c. fi. tenuit qō sic. arg. l. q̄ iussit. ff. de re iudi. ⁊ in. c. cū cessante. extra de appella. Pro quo facit, quod licet lex dicat iuramento stari: attamen cōtrarium eius per legitimas probationes probari potest: vt in. c. ff. per glos. de tempo. ordi. lib. vj. ⁊ in. c. quia propter. in verbo, iuramento. de elec. per Innocen. ergo licet lex dicat taxationi iudicis super qua prestitum est iuramentum stari oportere: vt in authē tica de iudi. §. oportet. ⁊. d. l. si quando. nihilominus illud intelligitur, nisi legitima causa per probationem declarata contrarium suadeat. Et pro eo ego allego speciales casus hoc probantes. Ś. l. progima. §. item videndum. ⁊. ff. eo. l. fin. in generalitate sua.

Summarium.

1 ¶ Dominus litis proprie dicitur is, ad cuius commodum actio intentatur.
2 Tutor dicitur, quasi dominus substantie pupillaris.
3 Juramentum hoc in litem, q̄ non deferatur: nisi qui suo nomine litem contestatur.
Juramentum hoc in litem, an prestetur per habentem speciale mandatum.

1 VUlgo. ¶ Dominus vel quasi dominus in litē iurat. ¶ No. ex principio † iuncto fine, illum dici dominum litis, ad cuius cōmodum actio intentatur: procurator ergo improprie dñs litis vocatur: sed proprie dicitur dñs in sententia. C. de procur. l. nulla. ⁊. l. procurator. ff. de appella. l. ab executore. §. fi. ¶ In gl. in verbo, dñi. ibi, vel
2 quasi. et bene dicit, quoniā ipse tutor † quasi dñs est substantie pupillaris. ff. pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor.
3 ff. de fur. l. interdū. §. tutelā. cum simi. ¶ Ultimo extra † gl. ⁊ primo istius litere, inquātū dicit, q̄ nullus alius admitti potest ad iurandū in litē, nisi qui suo nomine litē cōtestatur, colligo casum expressum cōtra opi. Barto. in. l. qui bona. §. si alieno. ad finē cōmenti sui. ff. de dam. infec. dicentis, q̄ quemadmodum per procuratorē babentē mandatum speciale potest de veritate iurari. de testib. c. presentiū. lib. vj. Ś. co. ti. ij. l. iusiurādū, qō ex cōuentione. §. fi. Itē de calumnia: vt extra de iur. calū. c. fi. lib. vj. ⁊ no. in. l. fi. C. eo. titu, ita etiā ⁊ potest in litem per procuratorē babentē speciale mandatū. Tu vt vides bic babes casum contrarium: quoniam denegat Pomp. hoc posse admitti ad iurandum, qui suo nomine litem nō cōtestatur. Et cōsequēter procurator, qui cōtestatur nomine dñi: mirum tamen est quomodo Bar. tam vehementer errauerit contra casum. l. no. sc̄z. l. videamus. Ś. eo. ti. quā ipse allegat: quoniā non solum loquitur in tutore. Non obst. argu. de veritate dicenda ad iuramentum in litem: quoniam scōm hoc sequeretur, qō quēadmodum iuramētum de veritate prestari potest per defensorem sine mandato in alterius cōmodum: vt. l. nam ⁊ postea. §. iusiurandum defensoris. Ś. titu. j. ita ⁊ iuramētum in litem, q̄ est falsum: vt bic. ¶ Unū tamen ego nego. q̄ si iurauerit in litem procuratoris, ad hoc speciale mandatū babēs, neq; fuerit sibi oppositū, q̄ iurare nō poterat, vc̄z talis iuramenti prestatio. Quoniā ea que nō possunt per procuratorē ⁊ babentē speciale mādatum fieri, facta valēt, si ei oppositū nō fuit. glo. est singularis de iure ciuili in authē. quomodo nat. effi. sui. §. fi qs. Ergo, si vera sunt: sic igitur lectura de qua Bart. facit festum. ff. de adop. l. post mortē. §. neq;. ad fi. ⁊ ego cōsociam de iure cano. de iudicijs. c. j. in verbo, terminalis. lib. vj.

Summarium.

1 ¶ Clausula, quanti ea res est: q̄ denotat veram ⁊ communem estimationem.
2 Estimatio rei cōmittitur arbitrio agentis, quando per eius estimationem ad illius iuramentum recurritur.
3 Juramētum affectionis ideo inductum, vt delictum cōtumacis puniatur.
4 Uenditio facta a parte inuita, q̄ valet, si precij estimatio arbitrio ementis conferatur.

1 SJ tutor. ¶ In actiōe tutele: quia est bone fidei, iuratur in litem. boc dicit. ¶ No. primo † q̄ ista verba, quanti ea res est, denotant veram ⁊ communem estimationem. Ad hoc. ff. de verbo. signi. bec verba. ⁊. l. Item
2 bic. ¶ Nota scōo †, q̄ quādo pro estimatione rei recurratur ad iuramentū agentis, dicitur precium, seu huius rei
3 estimatio eius arbitrio constitui. ¶ No. tertio † rationem totius titu. quare iuramentum affectionis inductum fuerit, sc̄z vt ipsius cōtumacis delictum puniatur. Ad idem ff. re. amo. l. si cum dos. §. fi. cū. l. se. ⁊ seq. ¶ No. vlterius, qō
4 † istud q̄ dicitur inualidam esse emptionē, vbi precij determinatio arbitrio alterius contrabentium cōmittitur: vt. l. q̄ spe. §. j. ff. de cōtrabenda emptio. C. eo. l. ementis. cū ibi notatis, procedere, nisi vēditio fit impropria, que procedat a parte inuita: quoniam tunc ⁊ emptio est valida. si eius precij terminatio eius arbitrio fiat: vt bic est casus.

Summarium.

1 ¶ Furti in actione q̄ pena veniat multiplicanda respectu estimationis rei subtracte: que venit iuramento agentis declaranda.
2 Estimatio rei subtracte consyderatur secūdum tempus subtractionis: nisi postea pluris creuerit.
3 Maior numerus affirmatiue conceptus continet in se minorem in iuramento: ⁊ ibi quid in cōtractu: quid in vltimis voluntatibus iudicijs ⁊ in alijs actionibus?
Quid si proferatur negatiue?
4 Dictio taxatiua tātum, q̄ non intelligitur in summa affirmatiue concepta.
5 Testium duorum si vnus deponit de valore cētum quinquaginta, alius de centum: an in dicto istius intelligatur taxatiua tantum? contra Bar.
6 Probatum ⁊ si sit respectu valoris rei, per testes, de precio maioris: nihilominus poterit formari articulus de minori, ⁊ super eo testes examinari.
7 Testes qui examinati super valore, dicunt cōmuniter et plus: quid probent? vbi, q̄ nihil operatur.
8 Clausula ⁊ paulo plus, in dicto testis, quid operetur?
9 Testes, quorum vnus deponit Titium possediſſe annos decem, alius annis viginti q̄ non probent: quia in maiori summa in testibus, non inest minor.

1 CUm furti. ¶ Qui iurat rem valere minus, quam valeat, non est periurus: licet non adijciat verbum, ⁊ plus. boc dicit. ¶ No. primo † q̄ in actiōe furti venit multiplicanda pena respectu estimationis rei subtracte que venit declaranda iuramento agentis. ¶ Nota
2 bec † estimatio in actione hac debet consyderari secundum tēpus subtractionis: nisi postea pluris creuerit. Casus est. ff. de furtis. l. inficiādo. §. infans. ⁊ dicitur bic in gl.
3 ¶ No. vltimo, q̄ † maior numerus affirmatiue cōceptus in se minorem cōtinet. Ad idē regula iuris plus. de regu. iur. lib. vj. Et hoc in iuramēto. ¶ Quid autē in cōtractu? dic. vt. ff. de verb. obli. l. j. §. fi stipulāti. ¶ Quid in vltimis voluntatibus? dic vt de leg. j. l. qui quartā. ¶ Quid in iudicio? dic vt de re iudi. l. inter pares. ad finē. ⁊ ibi in scētijs. ¶ Quid autē in alijs actionibus iudiciarijs? dic: vt in. l. cum mihi. ff. de edil. edic. ⁊. l. diē. §. fi plures. ff. de arbi. ⁊ in. c. j. eo. ti. lib. vj. Itē ad id, q̄ dixi de cōtractib⁹. Adde l. si decem. ff. loca. ¶ Quid in testibus? dicetur ibi. Et hec procedunt quando maior summa profertur affirmatiue. ¶ Quid autem si proferatur negatiue? dic. vt. ff. de pact. l. si vnus. §. si cum decem, alias si cum tibi decem. et in. d. l. si quis cum totum. ff. de reb. dub. l. si is qui ducenta. §. fina.
4 ¶ Ultimo no. † qō in summa affirmatiue concepta, non intelligitur dictio taxatiua tantum, quoniam si intelligeretur esset in casu huius legis iurans periurus. q̄ tamen negat Jurisconsultus. Et ex hoc est casus bic pro eo qō dubitatur in. l. rationes. in glos. C. de probatio. ¶ Item

5 no. † ex hoc, hic casum expressum pro opin. Bar. in l. fi. §. j. ff. de lega. ij. dicentis, qõ si duo sunt testes, quorum vnus deponit de valore cl. alius de valore centum, qõ depositioni facte de cẽtum subintelligitur dictio taxatiua, tantum: quod est falsum: vt hic est casus. ¶ Ulterius † extra glo. inquantum Bart. hic dicit, q̃ si fuerit per testes probatum de valore rei maioris, poterit postmodum formari articulus de valore eiusdem rei minoris, ⁊ super eo testes examinari: cum nullam contineant repugnantiam, per istam literam, dum dicit, q̃ pluris est ⁊c. ¶ Et allegat in c. de testi. Adde, q̃ errat in allegatione: quoniam debuit allegare. c. cum causam. que inter iconomum. co. titu. vbi
7 est casus. ¶ † Item inquãtum hic. in fi. dicit, q̃ illa adiectio, que fit per testes, communiter et plus: nihilominus operatur allegando Guil. in. l. ⁊ si post tres. ff. si quis cau. ⁊ glo. cum ibi no. in. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex qui. cau. maio. Adde. quod idem tenet Bal. in. l. quid in suo. C. de inoffi. testa. ⁊ Jo. Lal. ⁊ do. Anto. plene extra de dila. c. litere. reprobando Jo. And. qui contrarium tenuit in. c. licet causam. extra de proba. quam etiam Bart. reprobat in. l. Celsus. j. de vsur. Et quia bene dicũt nõ est
8 necesse addere. ¶ † Quid autem, si dicant testes, per verbum, paulo plus: an hec adiectio aliquid operetur? Et videtur quod sic, et quod significet decennium: vt est casus in authẽ. vt eccle. cẽtum annorum gaudeat spacio. §. j. iuncta. l. cum notissimi. C. de prescrip. xxx. an. In contrarium videtur, q̃ significet tantum menses duos: vt est casus. C. de secun. nup. l. si qua. ⁊ q̃ habetur. ff. de postulan. l. j. §. pueritiam. Dic tamen in effectu, q̃ hec adiectio nihil operatur: quia vt ex predictis patet, aliquod tempus incertum denotat: cum hec dictio, paulo plus a iure determinatum tempus non continuat. j. de verbo. signific. l. hec adiectio. Probatio autem debet esse certa. extra de proba. c. in presentia. C. eo. titulo. l. a matre. ¶ Ultimo facit † ista. l. ad questionem duorum testium, quorum vnus
9 dicit aliquem possedisse annis. xxx. alius vero annis. xx. qõ hi sunt concordes: quoniam primus qui deposuit de maiori numero, videtur ⁊ de minori deposuisse: vt hic. et depositioni facte de minori tempore non est adficienda dicto taxatiua tantum. Contrarium tamen est verum: quoniam huius. l. regula. ⁊. d. §. si stipulanti. non habet locum in testibus: vt no. Jo. And. in. d. c. j. de arbit. lib. vj. et Archi. in. q. ig. nihilominus. quem refert Bal. in. l. j. C. de testa. Et hec est veritas.

Summarium.

1 ☞ Jurare in litem quis non habet ex necessitate.
2 Statuto stante q̃ damnum probetur iuramento damnũ passi: tale iuramentum reprobari potest per illum cõtra quem iuratur, si excessum est in magna quantitate.
3 Estimatio rerum contra dolosum, q̃ probari possit per iuramentum etiam, quando criminaliter agitur.

In instrumentis. ¶ Cõtra non exhibentem instrumenta iuratur in litem. b. d. primo. Juramentum quod fine necessitate defertur, non solet faciliter retractari. b. d. ¶ In glo. j. ibi, nec
1 enim recusare. † Barto. dicit, q̃ imo potest si vult per testes aut instrumẽta probare. Et allegat casum. l. semper. §. in hoc interdicto. que nihil facit in mundo. Ideo tu allega tex. in. l. de rebus. j. rerum amo. Et bene facit. c. fi. de
2 proba. ¶ In gl. ij. in fi. † ibi, ex magna causa. Prestat ista glo. singulare argumẽtum ad ea, que plene posui in. l. qui bona. §. damni. j. de dam. infec. vbi cõclusi, q̃ statutum, qõ damnum passus estimat damnum suum per iuramentũ, potest per eum contra quem iuratur reprobari, hoc tantum procedit, si in magna quantitate excessum est: secus si in parua: vt hic. No. casum singularẽ in gl. ⁊ in §. item vi-
3 dendũ. in ea allegato. ¶ Ultimo Bar. dicit, † qõ. l. si quãdo. C. vnde vi. dicens contra dolosum estimationem probari per iuramenta: locum habet vbi agitur ciuiliter, nõ autem vbi criminaliter. Quoniam debent esse probationes luce clariores: vt. l. sciant. C. de proba. cũ similib. Adde, q̃ hoc reprehẽdit Ange. in. l. cum furti. §. eo. recte iudicio meo. Bene enim verũ, q̃ quo ad crimẽ probãdum requirit clarissima pbatio: vt in. d. l. sciãt. Nec̃ sufficit iuramentũ: vt plene vidistis tit. iij. Sed pbato crimine põt estimatio per iuramentũ pbari, etiã si criminaliter agat. Casus est in. d. l. cũ furti. Et bñ facit. c. fi. extra q̃ me. cau.

¶ De condictione causa data, ⁊ causa nõ secuta. Rub.

¶ In glo. rubrice potest hic ad precedentia fic cõtinuari. Primo dictũ fuit superioribus titulis de contractib⁹. ⁊ quasi cõtractib⁹. Ex quibus oriuntur personales actiones: verũ q̃ cõdictiones, de quibus in hoc tit. ⁊ inferioribus sunt actiones personales: igitur de his subsequẽter Jurisc̃onsultus. Tel secũdo. dictũ fuit de certi cõdictione generali: verum q̃ non est absurdũ vt generalibus premissis, aliqua specialia subsequãtur: vt. l. apud. §. hoc edictũ. j. de iniur. ff. ad leg. Aquil. l. si seru⁹. §. ait lex. Igit̃ de
cto de generali cõditione, sequit̃ de ꝯditione particulari.

Summarium.

1 ☞ Dare vel promittere pecuniam pro fienda emancipatione licet.
2 Aditio hereditatis vel acceptatio legati, non inducitur ex implemento cõditionis. ⁊ vide nu. 4. ⁊ ibi quid in filio.
3 Defectus cause impulsiue, parit soluti repetitionem.
5 Necessitas adeundi in filio duplex causari potest.
6 Implemẽtum modi, q̃ inducat aditionem hereditatis.
7 Hec lex si ob rem bodie nõ põt ꝓcedere, quo ad legem.

Si ob rem. ¶ Existentia cause impedit soluti repetitionem: defectus autem eiusdem expresse siue, tacite ab vtraq; parte intellecte repetitionem parit. b. d. cum. l. seq.
1 ¶ No. † qõ honeste dicitur dari pecunia: vt emãcipatio fiat. Et similiter honesta est promissio dande pecunie pro fienda emancipatione. j. de verb. obli. l. vtrum. ⁊ hoc est clarum quando pecunia datur patri a tertio. ¶ Quid autem si detur a filio, vel ecõuerso? dic vt plene dixi. C. de colla. l. vt liberis. ¶ No. in. §. fi parendi.
2 † qõ implemẽtũ cõditionis nõ inducat aditionẽ hereditatis, vel acceptionẽ legati. Patet, quia post potest repudiari: vbi si induceretur nõ posset. C. de rep. here. l. sicut. ⁊
3 dic de hoc, vt plenius dicẽt. ¶ In glo. † super verbo. parendi. l. si repetẽdi. ⁊ de dona. ante nup. l. si mater. cũ similibus. Et idẽ est si sit defectus cause impulsiue: quoniã et illa parit soluti repetitionẽ: vt. l. ij. §. fi. j. de dona. ⁊ videbis
4 tis. j. e. l. iij. §. quanq̃. ¶ In ea. ibi, † secus est in suo. Bar. ⁊ cõmuniter alij dicunt hanc procedere iure ciuili inspecto, quo filius velit nolit est necessarius heres patris: vt. l. necessarijs. de acquirẽ. here. ⁊ in. §. sui. instit. de here. qualita. cum simili. Inspecto vero iure pretorio, quo permissa est abstensio: vt in. §. sed his pretor permittit. institu. eo. ⁊. l. j. C. si vt se ab here. abstine. dicunt glo. istam nõ esse veram: quia actus qui nõ inducit aditionem in extraneo, non inducit immistionẽ in suo: vt. l. cũ hominis. j. de acquiren. here. Sed hoc implemẽtum cõditionis in extraneo non inducit aditionẽ vt hic: ergo nec in suo immistionẽ. Pro complemento vero huius articuli Bart. hic plane distinguit. ⁊ in. d. l. iam dubitari. Et cõmuniter omnes sequuntur in vno. Tamen mihi videtur hec doc. distinctio dubitabilis. Inquantum enim dicũt, qõ ad instar extranei filius etiam si impleat cõditionem potestatiuam, non videtur immiscere se hereditati. per istũ tex. ⁊. l. si quis ita hereditatẽ. j. de cõdi. insti. ⁊. l. Antistius. j. de acquiren. here. Adde q̃ contra hoc videtur mihi casus in. d. l. iam dubitari. in versi. sicut ceteris. vbi formaliter dicit, q̃ si ceteras conditiones potestatiuas adimplet filius institutus, abstinere potest post impletionẽ: nõ ergo censẽt se immiscuisse: quoniã potuisset abstinere: vt in. d. §. sed his pretor permittit. vnde ibi est casus rotundus nõ subintelligẽdo ad literam sc̃m cõmunem cõclusionem doc. Non obstat fundamẽtum eorum per. l. cum bonis. Quoniam dico, q̃ ex illa. l. datur regula affirmatiua, sc̃z qõ ille actus qui in extraneo inducit aditionem in suo inducit immistionem.

contraria

contraria autem negatiua,quam ipſi pro ſe allegant non probatur per illam.l.neq; eſt iure cautum. Non ob.q; dicunt,q; poſt impletionem cõditionis,poteſt abſtinere de
5 iure pretо.q; ſubtiliter ꝓfydero,† q; duplex in filio poteſt cauſari neceſſitas adeundi: vna a lege inducta per.l.neceſſarijs.§.alleg.ꝛ huic neceſſitati prouiſum eſt per pretorem in.d.§.ſed bis pretor permittit. Alia eſt neceſſitas immiſcendi,inducta ab homine:vtputa ab ipſomet filio, qui propter cõditionalem inſtitutionẽ a patre factã effectus erat de berede neceſſario volũtarⁱ⁹: vt.l.verba hec. de cõdi.inſti.ꝛ ipſe per implemẽtum cõditionis ſeipſum in neceſſitate adeundi cõſtituit: vt eſt caſus in.d.l.iam dubitari.Et huic neceſſitati nõ reperitur ꝓuiſum per pretorem:q; ſuam pronionem tanquam exorbitantem iure ciuili:q; contra,d.l.neceſſarijs, nõ debemus extẽdere ad alia:vt.l.ius ſingulare.ff.de leg.ꝛ.l.que iure.j.de reg.iur. Hoc pro certo poſſet diſputatiue teneri:q; caſus eſt in.d.l.iam dubitari.in fi.Et premiſſe reſpõſiones ad rationes doc.ſunt efficaciſſime:nihilominus poſſumus ſequi communem opinionem.Et primo probo:q; implementũ conditionis inſtitutioni adiecte, facit inſtitutionem cenſeri: ac ſi inſtitutio a principio fuiſſet pura : ꝛ inſtitutio conditionalis purificata habet effectũ inſtitutionis pure. Caſus eſt de condi.inſti.l ſi pupillus.ꝛ ſi inſtitutio filij a principio fuiſſet pura, permiſſum fuiſſet eidem abſtinere: vt in.d.§.ſed bis.ergo ꝛ idem implemento cõditionis adiecte inſtitutioni filij non eſt illud, qõ facit eum beredẽ,ſed ius ſuitatis. Caſus eſt in.l.cõditionibus pupillus.de conditio.ꝛ demonſtra.Sed non obſtante ſuitate permittitur filio beneficio ꝓtoris abſtinere:vt in.§.allegato.ſ.ſed bis. ergo.Tertio,q; actꝰ qui poteſt fieri citra ius,ꝛ nomẽ beredis:non cauſat aditionem hereditatis.l.pro berede.in prin.ꝛ.§.Pap.j.de acquiren.beredi.ſed actus implemẽti poteſt fieri a deliberante citra ius ꝛ nomen beredis: vt eſt caſus in.d.l.Antiſtius.ꝛ in.d.l.ſi quis ita bereditatem. igitur.Ultimo,actus ille qui poteſt fieri a deliberãte adire,non inducit hereditatis aditionem. Caſus eſt de iure delibe.l.Ariſto.Sed actus implementi cõditionis poteſt a deliberante fieri : vt.d.l.Antiſtius, igitur reſpondere volens hanc partem tenere poterit ad illam.l.iam dubitari,prout ibi glo.licet diminutiue tantum. Vel poterit ad tex.illũ ſupplere, dum dicit abſtinere, ſcilicet de jure ciuili,nõ autem pretorio:vt.d.l.neceſſarijs.cum ſi.Et bec
6 de implemento cõditionis. ¶ Quid † autẽ de implemento modi, an illud inducat aditionẽ:dico ſecure,q; ſic:quia impletio modi de natura ſui fit poſt emolumentũ hereditatis, vel legati aquiſitis : vt.l.quib⁹ diebus.§.Termilius.ꝛ.l.demonſtratio.in fi.de cõdi.ꝛ demon.Ergo ſi ante actum eſt,illud debet ſequi,videtur ex ordine intellectus factũ fuiſſe,q; debebat precedere.Et ſic hereditatis aditio.de aquiren.bere.l.illud.ſic ſentit hic Bal.licet hãc rationem non ponat. Cetera dic vt hic per Bart.q; in alijs recte loquitur. ¶ In glo.ſi.l.ſed ſi falſum. ibi argu.q; ſimiliter de hoc dic,vt plene dicetur. in.d.l.ſi.j.de cõdi.ſine
7 cauſa.Scias tamen, † q; lex iſta hodie non poteſt procedere:quia ꝛ licet teſtamentũ rumpatur,legata firma manent:vt in authen.ex cauſa.C.de liberis preteritis.

Summarium.

1 Tranſactio, q; inducatur, ſi datur pecuniam, ne ad iudicem catur,
2 Cautio Mutiana, q; non habeat locum in promiſſionibus affirmatiuis:ꝛ quid in negatiuis:ꝛ vide.j.nu.6.
3 Exceptione tutus reſultante ex contractu non poteſt ſecum contrahentem inuitum ad cautionem compellere.
4 Tranſactio, licet ſit contractus innominatus : tamen in ea non habet locum penitentia,ſicut in alijs cõtractibus innominatis.
5 Penitentia,q; non habeat locum in quocũq; pacto gratia dirimendarum litium facto.
6 Cautio Mutiana,an habeat locum in cõtractibus:vbi late diſputat.
7 Qualitates contrahentium debent eſſe pares.
8 Cautio Mutiana in cõtractibus, cur locum nõ habeat.

Edi. ¶ Pecunia data, ne ad iudicem
eatur, non poteſt repeti , poſito qõ
cautio de non adeundo,non preſtetur:ſecus ſi
1 ad iudicẽ eatur.b.d. ¶ No.q; † ex datione pecunie,ne eatur ad iudicem inducitur trãſactio. ¶ Secun
2 do no.† q; in promiſſionibus negatiuis nõ eſt locus cautioni,quid autem in affirmatiuis:dic vt dicetur.j. ¶ No.
3 tertio,q; tutus † exceptione ex contractu reſultante,non poteſt ſecum cõtrahentem inuitum ad cautionem cõpellere.Ad idem.j.vt in poſ.lega.l.j.§.ſi debitori.j.eo.l.ſi pecuniam.§.plene. ¶ In glo.ſuper verbo,decidi.ibi, et ita
4 non habet locum penitentia ꝛc.No.q; licet † tranſactio ſit cõtractus innominatus:vt no.in.l.ſiue apud.C.de tranſactio.nihilominus in ea non habet locum penitẽtia: que habet locum in alijs innominatis,ſcz reintegra.j.e.l.ſi pecuniam.Et hoc probatur in.d.l.Quis.allegata in gl. Itẽ
5 ſicut in ea † non eſt locus penitẽtie: ita etiam nõ eſt locus in quocunq; alio pacto gratia dirimendarum litium facto. Caſus eſt hic iuncta hac glo.Et huius poterit eſſe ratio ſm Ric.de Saly.hic.quia poſt pactum,aut trãſactionem,nõ dicitur res eſſe integra. Cum per illa ſit exceptio queſita ei in cuius fauorem factum eſt pactum. Circa id, qõ tamen ſubdit dicens,q; in alijs pactis liberatorijs ob cauſam factis,non tamen cauſa finiendarum litium:cum eo tempore non erat lis,neq; eſſe ſciebatur.Eſt locus penitentie per caſum.l.ſi quis accepto.j.eo. Adde q; nõ bene dicit:quia contrarium tenuit Bal.ꝛ recte.in.d.l.Quis. Et ratio ſua eſt:quia per tale pactũ ſaltim naturalis obligatio eſt ſublata ex duorum cõſenſu:vt.l.Stichum.§.naturalis.j.de ſolu.Ergo vnius tantum cõſenſu non poteſt reſultare.arg.ſm eum.j.de ſolu.l.diſpenſatorem.ff.de nego.geſt. Pompo.ſcribit ſi negocium. Ego.aliam addo: quia ſemel obligatus nõ poteſt inuitus in obligationem reponi.tex.eſt.ſ.de pac.l.ſi.Non ob.l.ſi quis accepto. et.l. ob cauſam.que ſunt fundamenta Bart.quoniam ibi non competit condictio ex vi pecunie : ſed propter defectum modi vel cauſe in pacto adiectorum: vt clare dicunt iura illa. ¶ In glo.ſuper verbo,ceſſat.ibi,ſed prima loquitur in dandis. Mirabilis eſt iſta ſolu.ſm Bar.q; petitio cautionis non habet locum,quando verſat factum in obligatione in diem:ſed iſta nõ eſt vera.Et eam reprobat Bar. hic cui nõ eſt opus addere. ¶ In ea.ibi,vel non interuenit cõditio expreſſa.Hec ſolutio ſimiliter falſa : quia ꝛ tacita ꝛ expreſſa.Eadem eſt ratio:vt.l.cum quid.ff.ſi cer.peta.Igitur eadem iuris diſpoſitio:vt.d.l.cum quid. Preterea ita ſuſpendit tacita,ſicut expreſſa.ff.de pact.l.Item quia.in glo.Quare ſolue cõmuniter,q; ideo hic nõ habet locum cautio: q; eam petenti prouiſum eſt ope exceptionis:vt.l.j.§.ſi debitori j.vt in poſſeſ.lega.Superfluã ergo cautionis petitionem reiſcit pretor: vt.l.hec ſtipulatio.§.
6 diuus.j.vt lega.no.caue. ¶ In ea.ibi,† ſecũda in relictis in vltima voluntate. Vult igitur glo.ſ. cautio Mutiana in contractibus locum non habeat. Idem qõ hic voluit.C.de pac.l.j.Et illam ibi ſequitur Bar.Bal.ꝛ cõmuniter omnes. Idem voluit in.l.Mutiane.de condi.ꝛ demon.Et illam ibi etiam ſequitur plene.ꝛ fundamentum tenẽtium iſtam partem eſt primo:q; Mutius cautionem Mutianam introducẽs, eſt tantum loquutus in vltimis voluntatibus:ergo caſus cõtractuum omiſſas debet determinari deciſione cõtraria.ff.de iudi.l.cum pretor.cum ſimilibus. ¶ Scõo:q; hec cautio Mutiana duo ſpecialia etiã iure cõmuni exorbitãtia cõtinet. Primum: quia vbi alias nõ poteſt quis cõſequi,q; ſibi ſub conditione relictũ eſt:niſi ea cõditione vere vel formaliter impleta: vt.l.qui beredi.ꝛ.l.Meuius.j.de cõdi.ꝛ demon. Nunc per preſtationem cautionis Mutiane,que parit fictum implemẽtum:vt.l.ſi quis ita.de cõdi.inſti. Hoc cõſequitur,qõ relictũ eſt. Tertio:q; vbi alias iure cõmuni non eſt orta actio ante cõditionis purificationẽ: vt.l.cedere diem.de verb. ſigni.ꝛ.ff.ſi cer.peta.l.certi.nũc propter preſtationem cautionis:ꝛ ante verum implementũ cõditionis oriret actio. Sequif ergo,q; hec cautio Mutiana tanꝯ ſpeciale aliquid continens,ꝛ a iure communi exorbitans, non debet extendi.ff.de leg.l.ius ſingulare.l.q; vero.ꝛ de reg.iur.ea que a iure.lib.vj. ¶ Contrariam vero partem tenuit gl. in.l.ſiue apud.C.de tranſact.ꝛ illam ſequitur hic Hoſti.de Lun.primo illius gloſſ.authoritate, ad quam tenendo

partem contrariam respondet: q illa non dicit, q cautio Mutiana habet locū in contractib⁹ debitore inuito: sed debitore volente, de quo nos nō querimus. Imputatur enim tunc debitori: quia cautionem hāc loco ficti implementi succedētem accipere voluit: sicut ꝛ imputatur creditori recipienti adeo, q perdit ius pignoris, si eo volente debitor ficte soluit: vt. l. si rem. §. omnis. ff. de pigno. act. Sicut ꝛ imputatur creditori recipienti sortem principalē, non facta mētione de pena: q illam tacite intelligitur renunciasse. ff. de eo, q cer. loco l. centum. ꝛ. l. fi. Secūdo allegat ad hoc Bul. l. si ita stipulatus. la grande. de verbo. obliga. Ad illam respondet: qō in nulla parte illius legis fit mentio de cautione, an debeat prestari, vel non. Preterea ibi adiicitur prestatio negatiua in persona debitoris: vputa, promitto si Capitoliū nō ascendero. Nos autem loquimur, quando adiicitur in persona creditoris: vputa promitto si Capitoliū nō ascenderis. Tertio allegat. l. insulam. §. fi. ff. loca. Ad illam pariter respondet: vt Bar. in. d. l. Mutiane. q illa lex in ꝯditione seu modo negatiuo, qui nunq̄ potest verificari: nisi per vltimum vite spiritū. Et ista fuit originaliter Richar. de Salic. in. d. l. j. C. de pac. vt ibi refert Bar. Secūdo respōdeo ego, q ideo locum habet cautionis ibi prestatio: quia impletio modi debebat sequi ex eo, q erat dandum: hic autem secus. Quia non sequitur modi seu condic. impletio ex eo, q datur: sed ex alio: puta ex non ascendendo in capitolium. Quarto allegat Bul. l. istam, que nil facit. ꝛ ad quam ego respondeo: q hic loquitur, an possit exigi cautio ab inuito: materia autē Mutiane cautionis loquitur an debenti dare inuito possit hec cautio per debentē recipere nolentem prestari, ad hoc vt ipse cōsequatur, q est promissum: puta hic loquitur quando petit cautionem ipse, qui dedit pro cōsequenda actione ad peteñ. qō promissum est. Et istā lecturā Bul. j. subtiliter retorquebo. Quinto allegat idem multa iura ad que Bart. plene respondet in. d. l. Mutiane. Ideo ego nihil in hoc. Sexto allegat rationem: quia ratio, quare fuit introducta cautio Mutiana in vltimis voluntatibus est: ne legatū continuo esset inutile, in vita legatarij: vt. d. l. Mutiane. Sed hec ratio locum habet in cōtractibus, sc̄z ne promissio sit inutilis in vita eius, cui facta est: ergo eadem est iuris dispositio. Septimo: q bonum est argumentum de vltimis voluntatibus ad cōtractus: vt. l. pactū inter. ff. de pac. ꝛ. l. fi. C. de leg. cum simil. Octauo: quia cōditiones negatiue sunt parificate in vltimis voluntatibus, et contractibus, vt probatur in. l. impossibilis. j. de verb. oblig. Igitur ꝛc. Et ad hec vltima tria inferius respondebitur. Item hāc opinionē secutus est Bald. in. d. l. fine apud. per rationes suas: vnde in hoc fuit sibi cōtrarius. ¶ Respondeo principalis opi. fuit Bar. in. d. l. fine apud. dicentis, q aut loquimur in cōtractib⁹ stricti iuris: ꝛ tūc cautio Mutiana locum nō habet. per. l. istam. ꝛ. d. Lita stipulatus, que nihil faciūt: vt. §. vidistis. Aut loquimur in cōtractibus bone fidei: ꝛ tunc locum habet. Casus est ꝑm eum in. d. l. insulā. §. fina. illa nihil facit. Primo per ea, que supradicta sunt. Secūdo: quia idem Bar. in. d. l. quibus diebus. §. Termilius. de cōdi. ꝛ demō. vult illam. l. locum habere in cōtractibus stricti iuris: vnde hec opinio sua falsa, que ꝛ potest reprobari ex supra. v. loco. ¶ Unde vltima que continet veritatē, fuit opinio Bal. hic, q aut, cautionem Mutianam vult creditori prestare ad cōsecutionem intentande actionis iam nate: ꝛ tūc potest, ꝛ cogitur debitor recipere. Et hoc per tex. in. d. l. insulam. §. fi. vbi cōuentio illa cōditionem aut modum in se habens, erat vestita: ꝛ actionē produxerat: q adiecta iuxta contractum bone fidei. C. de pac. l. in bone fidei. Et ad hoc nihil adeo. Aut vult creditor eam prestare per natiuitatē actionis consumēde, que adhuc nata non erat: ꝛ tunc dicit q non potest: neq̄ debitor cogit recipere sola sua autboritate cōtentus. ¶ Ego autem idem dico. Primo: q pro ista opinione do casum apertum ꝛ singularem, quē bucusq̄ ab alio notatum non comperi. insti. de verb. oblig. §. fi quis ita. vbi dicit, q promissio de decem, si Capitolium nō ascēderit: videtur facta in illo tēpore, si quando Sempronius morietur: ergo sequitur, q promissio ista ex tex. illo sumit vires post mortem creditoris in persona heredum: vt in. l. vnica. C. vt ab heredi. ꝛ cōtra here. Adde, q creditor ipse ante diem nō potest aliquo modo cogere debitorem ad soluendum: vt l. eum qui calendis. ad fi. j. de verb. obli. cum simili. Unde casus est expressus ibi isto modo inductus. Quare miror, qō antiqui ꝛ moderni in tanta sint circa hoc dubitatione. Secundo dico, q idem probatur in ista lege, quam vitra alios hic induco. † Pares debent esse cōtrahentiū qualitates: vt. l. si de meis. in prin. ff. de arbi. ꝛ. l. sed si interpelatus. in fi. ꝛ. l. si cum dies. circa fi. co. titu. Sed ipse debitor qui iam dedit, nō potest petere cautionem banc Mutianam a creditore: q iam recepit pro sortioni exceptione ac potentiori habenda: ergo multominus potest ipse creditor, qui adhuc non recepit cogere ipsum debitorē, quem adhuc nō dedit ad accipiendā oblatam cautionē pro natiuitate actionis cōsequende: cū ex se clarū est, qō facilius iam factum fortificatur, quā fiendū de nouo vastetur. Et ista est veritas sicut est Deus. Ratio † autē: q Mutiana cautio nō habet locum in cōtractibus, sicut in vltimis volūtatibus est: primo, q ille sunt fauorabiliores, ꝙ contractus: vt in regula iuris, in testamētis. Scōa ꝛ illa fuit Ray. q magis absurdū est, qō stent in pendēti vltime voluntates, ꝙ contractus. §. cōia predio. l. fi. Tertia est Richar. in. d. l. j. de pac. quam nō refero. Et aduerte inquantum. §. dixi, q Bul. pro se allegat. l. ita stipulatus. in ista l. error est: q ꝺꝛ poni ad partē contrariā: ꝛ ideo ibi pone.

Summarium.

1 Datum ob causam duplici remedio repetitur.
2 Penitentia in contractibus innominatis habet locum reintegra.
3 Libertas est causa pia.
Penitentia reintegra, q habeat locum in distributione pie cause.
4 Dos, q non sit pia causa.
5 Casus superueniens habet vim implementi.
6 Implementum cause, vt impediat repetitionem, oportet illud secutum de iure, nō autem de facto, vel errore.
7 Datum propter casum impossibilem, repetitur condictione ob causam.
Paria sunt quo ad natiuitatem huius implementi causam a principio fore impossibilem, vel fore impossibilem ex postfacto. Et accipiente rem ob causam impossibilem non distinguitur an sciēs vel ignorans acceperit: licet in dante distinguatur. nu. 8.
9 Dans qui putat se ex necessitate dare, necessitate nō existente dandi, potest datum repetere. Et si putans se bannitum vel excōmunicatum, vt absoluatur aliquid soluit: qō si non sit, potest solutum repetere.
10 Cautio Mutiana, an habeat locū in Jctib⁹ stricti iuris.
11 Repetitio dati, quando liceat, vt quid non addatur.
12 Lex ista de qua condictione intelligatur.
13 Remedium ordinarium generale, vbi datur: non recurritur ad speciale extraordinarium.
14 Contractus innominatus quinta species, scilicet promitto, vt facias.
15 Contractus innominati, an denominantur a modo implementi, an ab ordine cognitionis.

§. Idem erit.

¶ Et cū quid datur, vt seruo manumittat: illud repeti potest vi penitētie seu cause non sequute: nisi fuerit quis impeditus causam implere per superuenientē casum: respectu autē cautionis de manumittēdo nō prestite datū nō repetitur: nisi p̄stari p̄missa fuerit. Et ad hoc vt exigētia cause, vel adimpletio impediat solui repetitionē, oportet iure iam esse impletā: nō aūt facto impleri sufficit. h. d.

1 vsq̄ ad. §. sed si seruus. ¶ Glo. primo, q datū † ob causam duplici remedio repetit. Primo ex defectu cause. Scōo ex cōsecutione penitētie reintegra. ¶ Scōo no. q † in cōtractib⁹ innominatis ꝺꝛ locū penitētia reintegrā, qō plene. j. dicet. l. si pecuniā. ¶ Tertio no. hic casum † rotundū

2

3

presupponēdo, q libertas est cā pia: vt. l. Antoninus. ff. de fideicommi.

fideicom.liber.q̄ in distributione ob causam piam est locus penitētie reintegra.qō est contra cōmunem omnium opinionem.in.d.l.si pecuniam. Et Bal.in.l.sicut.col.fi.C. de actio.⁊ obliga. Qui pro cōmuni duas.ll.allegat.Primo.l.si quis pro redemptione.C.de dona.que nihil facit. quoniam ibi tractatur.cum datum ob distributionem in causam piam posset repeti respectu infinuationis nō facte:non autem an possit repeti respectu penitentie secute.Secūdo allegat casum fm cum in.l.si ego.ℊ.si res.ff.de
4 iure do.Sed illa nihil facit:quia falsum† est.q̄ dicitur do tem esse causam piam Et probo: quia si esset pia non detraberetur Falcidia: vt in authen.similiter. ad leg.Falc. Sed detrahitur:vt no.gl.in.l.tali.ff.de iure do.ergo nō est pia.Non ob.tex.in.l.cū is.ℊ.mulier.ff.de cōdi.indebi.Que allegatur ad probandum, q̄ sit pia causa: q̄ ibi loquitur de pietate respectu persone dotantis: non autem de pietate respectu dotis. Unde per istum tex.ego sum contra cōmunem opinionem:⁊ plenius dicetur in.d.l.si pecuniā.
5 ¶ No.ergo,† q̄ casus superueniēs habet vim implemēti cause. ¶ No.ex.ℊ.si liber.q̄ ad hoc † vt implementum
6 cause impediat repetitionē,oportet illud secutum de iure,nō autem de facto.vel erro:e. ¶ Ultimo† no.q̄ datū
7 propter casum impossibilē,repetitur condictione ob causam.Ad hoc.l.si militem.⁊.l.cum ancilla.C.eo.vnde infero.q̄ paria sunt ad natiuitatē huius implemēti causam a principio fore impossibilem,vel fore,possibilem:⁊ ex postfacto non impleri. ¶ Ultimo no.ex versi.sicut Ieratius,
8 qō† nō distinguitur in accipiēte rem ob causam impossibilem,an sciens vel ignorans acceperit: licet bene distinguatur in dante.An ignoranter dederit vel sciēter.C.eo.
9 l.si militem.cum ibi no.in glo. ¶ No.† ⁊ ex.ℊ.si quis.q̄ cū datur ex eo:quia putat quis necessariū fore dare: potest repeti nō existente necessitate dandi.Ad idem.ff.de cōdi. indebi.per totū. ¶ Et hoc prestat ar.q̄ si ex eo:q̄ me puto exbānitum vel excommunicatum:cum in veritate non sum: soluam aliquid vt absoluat: illud repetere possum. Idem optime probatur.ff.de iure fi.l.edicto.ℊ.fi.ff.de cen fi.l.forma.ℊ.fi. ¶ In gl.super verbo,inbibēdi.ibi,vel dic. Bar.dicit ⁊ rectius q̄ vbi cōuentio de manumittēdo est
10 in diem,† vel sub conditione: cantio peti potest per.l.in omnibus.ff.de iudi.Et sic sentit hic.⁊ in prin.l q̄ illa locū habent in cōtractibus stricti iuris: vbi plene dicetur.ff.e. l.si pecuniam.ℊ.plane. ¶ In glos.super verbo,sed si tibi. habetur ex hoc q̄ licitum est iam dictū repetere: vt quid non addatur:ne q̄ tunc repetitio causetur superflua.Ad idem.C.de secun.nup.l.si quis priorīs.cum similibus. Et hoc notandum propter.ℊ.quibus. ¶ In glos.super verbo,poterit.in prin.De hoc,an mora cōditionem inducat vel nō:dicite post Bar.ff.eo.l.si pecuniam.in princi. ¶ In ea.ibi,succedit cōstitutio. De hoc,an nō secuta iniūctione determinata per hominem,succedat legis dispositio, que fine facto hominis facit seruum liberum.plene ponit hic Bar.⁊ Cy.in.d.l.suus.in glo.allegata quibus non est
12 opus addere. ¶ In glo.super verbo,cōditione.† ibi, dic ergo de cōdictione generali loqui. Ista vero videtur bona: quia in dubio debemus intelligere legem fm materiam ti.vt.l.imperatores.ff.de in diem adiec.Sed titulus iste loquitur de cōdictione ob causam:⁊ sic de actione speciali: ergo primo dixit tex.eam cōdictionem dari, que ex hoc cōtractu nascitur. Sed alia cōdictio specialis potest nasci,scz prescrip.verb.actio:ergo. ¶ In ea.gl.ibi,vel dic de actione prescrip.verb.Ista nō videtur bona,ea ratione,qua prima. ¶ In ea.ibi,glos.in fi.in hoc casu ⁊c. Ista
13 † nō videtur bona: q̄ vbi adest remediū ordinarium et generale, nō recurritur ad extraordinariū speciale: vt.l. quedā.de eden.l.in causa.de mino.Sed adest in casu speciale remediū ordinarium,scz prescriptis verbis actio:vt probatur in.d.l.ob causam.de prescr.ver.ergo nō recurrit ad aliud remediū extraordinariū speciale. ¶ In ea.
14 ibi,† do vt facias,imo rectius ex hoc tex.colligitur fuisse celebratū cōtractum promitto,vt facias.Ex quo nota,qō ad.l.naturalis.ff.de prescri.verb.potest adīci quinta spe-
15 cies cōtractus innominati. ¶ In ea.ibi,†dices primo ⁊c. Et sic no.glo.q̄ cōtractus innominati denominantur ab ordine cōuentionis,nō a modo implemēti.q̄ dic vt plene declarat in.l.si cū debitore.ff.de iureiu.⁊ cōtrariū de.l.cū proponas.Solue,vt per Bart.⁊ recte cū pecunia datur.

Summarium.

1 ☞ Filius in bis que iuris sunt, potest corrigere patrē ⁊ vide numero.9.
2 Defectus cause in mente retente,per vnam ex partibus, non parit condictionem ob causam.⁊ nu.11.
3 Defectus speciei in contractu dationis expressato, licet pariat repetitionem:tamē defectus speciei per vnam ex partibus in mente retente, banc cōdictionem non parit.
4 Conditio,q̄ sicut habetur pro impleta, quando stat per eum cui debet impleri: ita etiam quādo stat per tertium, cui propter fiendum implementum, tenebatur.Et idem quando impedit, qui propter dictum impedimētum, tenetur ei, cui debebat impleri.nu.5.Et si ex facto seu prohibitione verbali, quis aliquod dānum patiatur, potest ille agere cōtra talem ad damnum seu interesse illatum. numero.6.
7 Tutor qui fecit per testatorē, qui relinquere volebat pupillo,sibi relinqui,qō teneatur pupillo.
8 Prelatus,qui fecit sibi relinqui id, qō testator relinquere volebat ecclesie,q̄ ecclesie teneatur. Religiosus,qui blanditijs induxit testatorē ad sibi relinquendum,qō alij relicturus erat,excōmunicatus est.
10 Condictio indebiti,an in casu huius.ℊ.locum habeat.

ℊ. Sed si seruus. ¶ Si pecunia datur, vt quid ex certa causa sequatur,⁊ postea sequitur non tamē ex illa: repetitio cōpetit.Item non secuta impletio certe cause in mente tantum vnius ex partibus retente, repetitionem non parit. Item impeditus soluere habetur pro soluente, actione competente ad interesse contra impedientem soluere. hoc dicit vsq̄ ad finem legis omisso.ℊ.subtilius. quam imme
1 diate post legam. ¶ No.ex.ℊ.† sed si seruus.q̄ in bis que sunt iuris, permissum est filio corrigere patrem. de quo
2 in glo. ¶ No.ex tex.quanquam.† quod defectus cause in mente retēte per vnam ex partibus, non parit cōdictionem ob causam Ad idem.C.e.l.si repetendi.cum similib.
3 ¶ No.ex eodem,† quod licet defectus speciei in contractu dationis expressate, pariat repetitionem :vt.l.si exiguum.C.eo.nihilominus defectus speciei per vnā ex partibus in mente retente,banc condictionem non parit.Et sic est decisio quam ponit Bar.in.l.cum quid.ff.si cer.pet.
4 vbi hunc.ℊ.allegant pro casu.⁊ ibi plene dixi. ¶ † Not.ex ℊ.quanquam.q̄ sicut habetur pro impleta conditio,quādo stat per eum,cui debet impleri:vt.l.iure ciuili.ff.de cōdit.⁊ demon.cum fi.ita habetur pro impleta quando stat per tertium,qui propter fiendum implementum teneba
5 tur.Ita est hic not.casus. ¶ No.†secūdo singulariter ex eodē,q̄ conditio habetur pro impleta quādo impeditur impleri per tertium,qui propter datū impedimentū, te
6 nef ei,cui debebat impleri. ¶ Tertio no.† generaliter.⁊ in hoc non est alibi ita specialiter iste casus fm Rayn.q̄ vbi ex facto seu prohibitione tua verbali,ego aliquod dānum patior:possum agere contra te ad dānum seu interesse illatū.Ad idē facit.ff.de dol.l.cū quis.ff.de condi.⁊ demon.l.quesitū.in glo.C.de ope.liber.l.fi.C.de ex.ac.trib.l. nemo.lib.x.de leg.ff.l.Lucius.ℊ.Sempronio.cū fi. ¶ Et
7 per hoc induci potest iste tex.† ad tria. Primo ad.q.tutoris,qui cū aliquid vellet testator pupillo relinquere, fecit sibi relinqui:qō ipse pupillo teneat.Et de hoc plene dicatis in.l.quicquid.C.arbi.tut.per glo.⁊ in.l.titius.ff.de admini.tu.⁊ in.d.ℊ.Sēpronius.in glo.que alleg.tex.hoc de
8 cidente in auc.vt nul.iud. ¶ Et secundo facit† ad similem qō.ff.de prelato,qui si aliquid vellet testator ecclesie relinquere,fecit relinqui sibi.q̄ ipse teneat ecclesie:vt dictū est in tutore.de quo dicite : vt per gl.⁊.ff.q.fi.c.quicū q̄.Ad vnū tamē aduerte,q̄ pena excōicationis hodie punit religiosus,qui suis blādis suasionib⁹:cū alij testator intēdit relinquere,sibi relinquere facit.Casus est fingu.de pri.ec cl.c.j. ¶ Tertio facit ad aliā similē.q.posita in.d.ℊ.Sēpro
9 nio.de qua vt ibi. ¶ In glo.in prin.de hoc,an† liceat filio corrigere patrē:dic vt hic p Bart.⁊ recte,cui nihil addo.
10 ¶ In ea.ibi,indebiti.† autē cōdictio.An cōdictio indebiti in casu hui⁹,ℊ.possit cōpetere;dic vt plene dicet post Bar.ff.de cōdi.indeb.l.is cui.⁊ in ceteris declara hāc glo.

11 vt ibi per eum. ¶ In glos. §. quanq; ibi †. ff. de pigno. act. l. si quasi. dic quod ibi fuit defectus cause tacite in mente vtriusq; partis retente. Et ideo parit condictionem ob causam. ff. eo. l. j. §. si parenti. cum. l. seq. ¶ Dic autem fuit defectus cause retente tantū in mente vnius partis. ¶ In glos. super verbo, dare. ibi. ff. de condi. ⁊ demō. l. si inuitus. Illa lex fortiter obstat secūdo responso huius. §. Et si dicatur hic, q; contra heredem prohibentem competit ei in cuius personam debeat conditio impleri, actio: vt ipse id, qō testator precepit obseruet. Quia qui habet actionē ad petēdum id, qō herede inuito ipse seruus soluit: multo fortius habet exceptionem, si contra eum, cui debebat solui, agat. de superfi. l. j. §. quod autem. ff. de regu. iur. l. inuitus. §. cui damus. Sed ipse heres habet actionem contra recipientem pecuniam per seruum solutam de mandato testatoris eo inuito: vt est casus in. d. l. si inuit⁹. Ergo multo fortius, si conueniatur ex eo: quia prohibuit soluere: habet exceptionem. Contrarium est difficile, ⁊ nō potest alia solutio dari: nisi dicamus, q; licet tex. in. d. l. si inuitus, det heredi actionem de rigore iuris: nihilominus propter equitatem exceptione veniat repellendus. Et si non placet ista, aliam cogitabitis. ¶ Vltimo formo ad istam literam in primo responso, oppositionē vnam. Dicitur hic, quod si prohibeatur seruus facto heredis cōditionē implere, habetur pro impleta: ⁊ cōsequetur libertatem. Contra. de leg. iij. §. si quis seruum. ver. sicut, quod si prohibeatur. ff. de statulib. vbi contra hūc est casus rotundus. Potes autem ita dicendo soluere: q; aliquando heres impedit conditionem implere ex eo principali capite: quia cōditionem testator impleri mandauerit: nihilominus presumitur tacite mādasse ex peculio impleri debere. Ita loquitur tex. ff. de statuli. l. si heres. §. statulibe. el primo. ⁊. l. quesitum. ff. de condi. ⁊ demon. Aliquando heres impedit statutum conditionis implere ex vno capite speciali: cum tamen illa impleri possit ex pluribus. Et tunc dicendum eum liberum non effici propter impedimentum in vno tantum ex capitibus sibi prestitum: vt est ratio: quia ly impediat implere ex vno: nihilominus poterat impleri ex alio, vnde non dicitur per eum seruum stare perfecte, quominus possit implere. Et ita intelligo tex. de quo obijciebam in. d. l. iij. §. sed si seruum. versic. qō si prohibeatur. ff. de statulib.

Summarium.

1 Error in dominio rei, de quo transferendo agitur, quando impediat dominij translationem?
2 Tradens scienter nummos suos vt alienos, num dominium transferat? remissiue.
3 Error in causa translationis dominij, qō non impediat eius translationem.

§. Subtilius ¶ Error interueniens in dominio rei, de cuius dominio transferendo tractatur, impedit dominij translationem. et nemo potest dominium eius, q; suum non est, in alium transferre, non accedente domini voluntate. hoc dicit.

1 ¶ No. primo, † quod error in dominio rei, de quo transferendo agitur, impedit domini translationem. Hoc autem venit dupliciter limitādum. Primo hoc esse verum, quando dominium venit transferendum de volūtate dominis: secus si mediāte dispositione legis. Quoniam tūc talis error non impedit dominij translationem. Iste est casus singularis. de lega. ij. l. si is cui. ⁊ ibi hoc notat Bar. Secundo hoc esse verum, si interuenit ex parte dantis: secus si interueniat ex parte accipientis. Quoniam talis non impedit translationem dominij, casus. ff. de iur. ⁊ facti ignoran. l. regula. §. qui ignorant. ¶ Tertio potest circa hoc primum notabile dubitari. † Quid si ego sciens

2 nummos esse meos trado tibi, vt tuos: ⁊ sic non interuenit error: an nihilominus dominij trāslatio impediatur? de hoc habemus glo. ff. de acquiren. possessio. l. si rem aliquam. in verbo, quasi nō meam. ⁊ ibi plene digi post eam.

3 Et ideo hic non repeto. ¶ Secundo no. † quod error in causa translat. dominij, non impedit eiusdem translationem. hoc enim plene declara vt per Bar. in. l. j. ff. de offic. procur. Cesa. vbi ponit plenissimam et perfectam doctrinam in hac materia adeo, quod nil necesse est addi: nisi ea tria que supra in primo notabili digi.

Summarium.

1 Acceptilatio licet fieri non possit sub conditione, vel in diem, fieri tamen potest sub modo.
2 Creditor, q; non possit agere, vt debitor se soluturum caueat existente obligatione pura.
3 Creditor, qui debitorem acceptilatione liberauit, quādo possit iterum contra illum agere?
4 Bal. habuit hanc legem in punctis in primato examine, ab excommunicatione, vel a banno.
5 Absolutus a iudice sub conditione, si vnquam in tali crimine inciderit: intelligatur in eisdem penas incidisse: an possit pretextu huius adiectionis penarum reintegratio fieri adeo, vt valida sit hec sententia?

Si quis accepto ¶ Liberatio per creditorem facta sub modo, cōdicitur ipso modo nō adimpleto. hoc dicit.

1 ¶ No. † quod licet acceptilatio non possit fieri sub conditione vel in dieme. l. iij. ⁊. j. de accept. nihilominus potest fieri sub modo. Et ad hoc eleganter ego pondero istam literam. ¶ In glo.

2 alioquin † si erat ꝛc. No. glo. ex qua infert hic Bar. quod obligatione existente pura, non potest creditor agere, vt debitor se soluturum caueat. l. non in omnibus. hoc nobis. cum similibus, loquens de cautione prestanda, locum habet in obligatione pendente, non autē in pura. Et ex hoc notabili casus in. l. hoc senatus. §. j. ff. de vsufruc. ea. re. que vsu consu. ¶ In ea. ibi, ⁊ per actionem preferibis ꝛc. Imo videtur debere agi actione de dolo: quia hic est contractus facio vt des. Igitur ꝛc. j. de preserip. verb. l. naturalis. §. quod si facio. Sed hec solue: vt ibi habetur. In glo. ꝛc. super hoc dic, vt hic per Bar. ¶ Aduerte tamen quia † pro intelligentia materie huius legis, cū creditor debitorem per acceptilationem liberat, dic q; quandoq; creditor conqueritur de inobseruantia promissorū. Quandoq; de dolo liberati inducentis eum ad liberandum. Quandoq; de ipsa liberatione per errorem facta: quandoq; dicit se liberationis penituisse. Quandoq; es quinto ⁊ allegat a liberatione recessum fore per pactum subsequens. Primo casu aut vult agere creditor, vt sibi promissa per debitorem seruētur. Et hoc potest: vt hic, in glo. in. l. ob eam. j. de preserip. verb. C. de trāsa. l. cum mota. Quādoq; vult agere propter defectum modi seu cause: vt debitor se in primam obligationem reponat: ⁊ extincta act. hoc potest: vt hic, tribus tamen concurrentibus. Primo quod ipsa obligatio sit in diem vel sub conditione: secus si pura: vt. l. si mulier. j. eo. Secundo, quod ipsa actio acceptilatione possit ex partium conuentione renasci seu resuscitari: alias secus: vt est casus. in. d. l. cum mota. cum loquitur de querela. Tertio, vt subdit hic Angel. q; ipse debitor dolo seu lata culpa interueniēte promissa non adimpleat: secus si per eum non stet, quare nō impleuerit. Quia qui pro implēdo facit, quod potuit: adimpleuit in parte, non autem potuit in totum. Quoniā tunc non potest agi pro repositione in obligatione prima consequenda: sed ad interesse. Casus est singularis secūdum. C. de transact. l. si pro fundo. ex mente Bar. ibidem, quod ego non credo verum: quia difficultas debentis in implendo consistens, non tollit creditori facultatem agēdi. j. de verbo. obliga. l. continuus. §. illud. Secundo: quia tunc difficultas in implēdo modum seu causam, tollit creditori facultatem agēdi, quando illa superuenit casu fortuito: secus si alio modo. Casus est in. l. iij. in versicu. sed si sciens. iuncto. §. si liber homo. cum duobus versi. sequen. ff. eo. C. eo. l. ij. j. eo. l. si pecunia. Non obst. mihi tex. in. d. l. si pro fundo. in primo responso: quia ibi non tollitur creditori facultas agendi condi. ob causam: quia penes eum adest implemētum modi seu cause pro parte: secus si nihil adest: ⁊ debitor pro parte adimplendo intenderet adimplere: quia tunc falsum est dictum Bart. ⁊ Ange. ⁊ remanet firma lex ista. Et ex his datur nonus ⁊ singularis intellectus

intellectus ad.l.illam. Item requiritur ꝛ quartum, scz ꝙ creditor pro consequendo huius.l.beneficio insolidum ꝛ perfecte adimpleuerit ex parte sua incumbentia: secus si, quia nō potuit, adimpleuit in partem, non in totū. Quoniam tunc agit actione de dolo tātum, nō autem ex ista.l. Casus est.C.de transact.l.actione.fm lectur. Placen. Et hoc de primo casu. ¶ Secundo casu, quādo creditor ipse conqueritur de dolo liberati debitoris agit fm diuersitatem casuū, aut actione de dolo pro eius rescissione: aut ad interesse. Casus est.C.de trāsac.l.si sub pretextu instrumenti falsi. ¶ Tertio casu, quando allegat liberationem erroze secutam: tunc dic ꝙ aut condicitur tanꝫ indebita condictione indebiti. Aut potius nullius est momēti. Casus est singularis.l.si cum te. ¶ Quarto casu, quando allegat se liberationis penituisse: dic vt dixi.ff.eodē.l.iij.in prin.cum reprehendi Bar. ¶ Ultimo casu quando allegatur per pactū a priori liberatione recessum: dic ꝙ aut actio, que fuit a liberatione extincta, potest partiū pacto renasci: ꝛ tunc agit illa primeua actione cōtra debitorem. Casus est.C.de transac.l.si diuersa. ꝛ si excipiatur de liberatione: replicabitur de eius rescissiōe: vt de pact.l.pacta nouissima. vltimo respōso. Aut talis actio liberatione extincta, non potest partiū conuentione renasci: vt est actio iniuriarum, ꝛ similes, que no.ff.de pac.ver. sicut, sed si pactum. ꝛ tūc loco primene actionis totaliter extincte, subrogatur ex legis dispositione actio vtilis creditori cōtra debitorem competēs. Casum babes singulare fm Bart. ibi.ſ.de soln.l.si pupilli.§.i. Et hec est distinctio cū magno labore collecta, per quā declarat huius.l.materia. ¶ Ultimo Bal.qui † habuit hanc.l.in punctis in priuato examine existente tunc Bart.preceptore suo, examinat.q.de qua ibidem fuit interrogatus.f.absoluit plerunꝫ iudex a sententia excōmunicationis seu banni cū adiectione, ꝙ si vnꝙ absolutus talia de nouo tentauerit, in easdem penas reincidat: an possit pretextu huius adiectiōis penarum reintegratio fieri, adeo, ꝙ sit valida hec sententia: ꝛ dicite vt hic per eum: ꝛ per eundem in.l.pactū.§.qui prouocauit.ff.de pact.in repe. ꝛ per Bar.in repe.d.§.pactus ne peteret. ꝛ.l.nō solū.§.iniuriam.ſ.de iniur. Ego vero, licet Legiste in hoc multū dubitent, do casum expressum, ꝙ non valet talis adiectio in sententia facta a iudice, in.c. Romana.§.caueant.de sen.excō.in.vj. Secus si fiat a statuto. Casus est co.ti.in.c.a nobis.in antiq. ꝛ in.c.ff.de ẽpti. lib. vj. Et miror ꝙ Bal.tantus Canonista non alleget.

Summarium.

1 ☞ Casus fortuitus superueniens debitori, non liberat ipsum debitorem.
2 Condictio ob causam in contractibus innominatis habet duo principia, scilicet defectū cause, ꝛ penitentie consecutionem.
3 Penitentia habet locum in contractibus innominatis, re integra existente, ex parte illius, cui est implendum: secus ex parte implentis. ꝛ vide nu.8.
4 Penitentia in contractibus realibus habet locum, si alteri contrabenti non fit damnosa, nec captiosa.
5 Contractus assumit nomen ex qualitate contrabendi, si de illius nomine dubitatur.
6 Nomen contractus dubij, indicatur ex qualitate personarum contrabentium.
7 Penitentia, an habeat locum in contractibus: ꝛ quādo: ꝛ vide nu.8. ꝛ ibi quid de iure canonico.
9 Preparatoria extrinseca non faciunt rem definere esse integram: ꝛ quando faciat: ibi. ꝛ vide.ſ.nu.29.
10 Principia actus faciēdi, faciunt rē definere esse integrā.
11 Contractui innominato ad pias causas, etiā re integra, non est locus penitentie. ꝛ ibi de veritate.
12 Tex.in.l.quod Seruius.ſ.eo.qualiter intelligatur. ꝛ vide ſ.numero.28.
13 Contractus innominati equiparant contractui mādati.
14 Contractibus innominatis, respectu recipientis, quādo locus sit penitentie.
15 Casus in quibus in contractibus nominatis locum habeat penitentia.
16 Contrabentium pares debent esse qualitates.
17 Princeps suo contractu ligatur: ꝛ ad eius obseruātiam tenetur: ꝛ in eo non habet locum penitentia.
18 Datum ob causam, ꝛ causa deficiente, an repetatur: ꝛ vide numero.30.
19 Conditio, impossibilis adiecta contractui, quando vitiet contractum?
20 Verbum causa, continet sub se conditionem.
21 Penitentia an habeat locum in contractibus innominatis, qui sunt admisti contractibus nominatis.
22 Donans fundum Titio, vt post mortē eius sit Sempronij: an possit penitere in preiudicium Sempronij?
23 Heres donantis quid dandum tertio: an possit illud reuocare, sicut posset donans reuocare. ꝛ.ſ.nu.27.
24 Contractus innominati, sicut re integra reuocantur penitentia: ita etiam morte secuta, re integra.
25 Impedimentum cause contingens post mortem dantis, non excludit condictionem ob causam: sicut nec impleméntum contingens.
26 Mandatum ad pias causas non finitur morte mandantis: vbi tenet contra Bar. ꝙ sic.
31 Defectus cause, qñ pariat repetitionē solūti, remissiue.
32 Obligatio ad interesse, an succedat in obligationibus factī, in quibus est interpositum iuramentum?
33 Contractibus innominatis vbi interpositū est iuramentum, etiā re integra, nō admittit pnia. ꝛ de veritate. remiſ.
34 Donatio an sit contractus nominatus an innominatus? remissiue. ꝛ ibi an locus sit penitentie.
35 Preparatoria empti, ꝙ remanēāt penes emptorē deducta estimatione, ꝙti nūc res valet: nō ꝙti empte fuerint.

Spēcuniam. ¶ In contractibus innominatis defectus modi seu cause casu fortuito contingens, nō parit condictionē ob causam: sed penitētia cōtrabentis sic: licet tūc indemnitati alterius partis consulat.h.d. ¶ † No. ꝙ casus fortuitus superueniēs, debitorem implere debentē, non liberat. ¶ No.scdo ꝙ in contractibus † innominatis actio cōdictionis ob causam duo habeat principia, ſ.defectū cause, ꝛ secutionem penitentie. ¶ † Tertio no. ꝙ in contractibus innominatis re integra existente ex parte cui est implendum: licet non ex parte implentis, locus est penitentie. ¶ † No. quarto in contractibus realibus penitentie locū esse: vt illa non sit alteri cōtrabenti damnosa, aut captiosa: sed idem obseruetur indemnis. ¶ In gl.ſ.in prin, duo sunt ex hac gl. notanda. Primum ꝙ nomen contractus de cuius nomine dubitatur ex cōtrabendi qualitate iudicamus. Ad idem gl.in.l.i.ff.de indi. ꝛ.d.l.naturalis.§.at cū do. Scdo. ꝙ nomen † contractus dubij iudicamus ex qualitate contrabentium personarū. Ad idem.C.de vsur.l.cū allegas. in prin. Et hec ambo plene discussi.ff.si cer.pe.in.l.ij.in prin. in distinctione magna. ¶ In glo.super ver.penitere. ibi, nec distinguit interponat pactū gratia vtriusꝙ ꝛc. † Ista gl.vt refert Bar.hic infideliter recitat istorū opinionem. Volunt enim illi cōſyderare ad hoc, vt sciamus an in cōtractibus sit locus penitentie: an illud, qō erat faciēdum post implementū partis ex vna parte contingēs, foret faciendum gratia dantis tantū: ꝛ tunc sit locus penitentie. Casus est hic ad idē.ſ.de ser.expor.l.i. aut gratia vtriusꝙ: ꝛ tunc nō liceat penitere. Casus est.ſ.eo.l.ꝙ Seruius. fm opi. illorū, quam sequit Ja.de Are. ꝛ Cy.C.de act. ꝛ obli. l.sicut. Bal. autem hic in hoc contradicit. ꝛ similiter Bar. hic, ꝛ bene rationibus de quibus hic per eos. ꝛ ibi. Quibus adde, ꝙ licet ipse velit, ꝙ sit locus penitētie casu, quo idem qō debebat sequi, foret vtriusꝙ gratia faciēdum, si gratia facientis tantū: tunc nunꝙ penitentie locus est, et re integra. Casum allego notabilem.ff.de pac.l.si cū fundum. ¶ In ea.ibi, cause tū. ꝙ re integra tantū ꝛc. † Tria sunt ex ista gl. principaliter notanda. Primo regulā iuris ciuilis, ꝙ in contractibus innominatis locus est penitentie re integra. Quod probat hic: ꝛ in.l.ex placito. C.de re.permu. de iure aūt canonico dixit. d. Bal. singulariter in. d. rub. de rer. permut. in cōtractibus innominatis locū non fore penitētie: nisi in defectū fidei non seruate. Allegat casum extra de elect. c.cū inter stellionem. Tu adde: quia qō dixit, dupliciter videt falsum. Primo enim in quantum dicit iure canonico locū esse penitentie in casu

non seruate fidei: hoc videtur falsum: cū tunc eo iure videatur agi debere tali actione, qua quis fidē seruare cogatur: nō autem, q̄ locus sit penitentie. Hoc ego probo. Primo per casum extra de cōd. appo. c. verū. vbi dicit, q̄ si dono ecclesie sub modo vel conditione aliquid faciēdi: & sic ineatur contractus innominatus do vt facias, q̄ tali casu adimplente, q̄ implere promittit alteri parti non est licitum penitere: sed in ecclesiā agere: vt cogat promissa seruare, nisi expresse actū fuerit. s. vt ecclesia fidem nō seruante penitere liceat. Scō probo apertius p casum. d. c. cum inter. q̄ Bal. allegat pro suo fundamento. Ibi enim abbas quidam renūciauerat abbatie, vt assequeret prioratum quendam: & sic videbat celebratus contractus, do vt facias: vel do vt des: & nihilominus ibi dicit, q̄ & si abbati promissa non adimpleantur: non tamen sibi licitū est ad id, q̄ renūciauit redire, & consequēter penitere. Ecce ergo, q̄ in hoc contra cū ibi est casus. Dis tamen nō obstantibus pur opin. sua in hoc procedit. Si enim licita est penitentia in cōtractu nominato etiam iuramēto firmato, de iure canonico, respectu fidei nō seruate: vt est casus de iureiur. c. iij. ergo multo magis in cōtractu innominato, qui est minus potēs. Non obst. d. c. cum inter. Quia ibi non datur regressus ad partem ad ius, cui per cū renunciatum est, ex generali regula. l. queritur. ff. si vēditor. j. de edil. edi. & l. cum quedam. C. de admi. tut. licet abbati promissa, vt renūciet abbatie, nō fuerint observata. Quoniā in beneficialibus istis, aut spiritualibus nullius iuris est contractus innominatus celebratus: vtputa renuncio beneficio meo, vt facias hoc, vel hic des. Casus extra de transac. c. si per cū. extra de pact. c. cū pridem. Non obstat c. verū, quia respondet vt. j. declarabitur. ¶ Scō principaliter falsum videt dictū suū. s. q̄ de iure canonico nullo casu mundi nisi predicto locus est penitētie in cōtractib⁹ innominatis ea sola ratione: quia nō reperio hoc iure canonico cautū. Nec. d. c. cum inter. aliquid probat: vt. ff. vidistis. Succedit ergo tunc cōis regula dicens, q̄ expresse determinata de iure ciuili, debent etiā obseruari de iure canonico: vbi in illo nō reperitur discrepatio a iure ciuili diuersa: vt probatur in. c. j. & ij. extra de oper. noui nūciat.

9 quod ergo dicit, non puto verū. ¶ † Secundo no. principaliter ex eadē particula, q̄ preparatoria extrinseca non faciunt definere rem esse integram: vt probatur in hoc ver. iuncto princ. tex. qō sequitur hic Bart. & communiter omnes. ¶ Et ego hoc verū intelligo: nisi illa de viua necessitate importāt actū in futurum fieri debere: quoniam tunc per eandem definit res esse integra. Hoc probo per casum. l. si defunctus. ff. de procura. iuncta. l. si quis alicui. ff. qui mandatū. j. manda. & per id qō probat instit. mand.

10 ff. item si adhuc. iuncta glo. ¶ † Scō not. iuncta. l. quod Seruius. quā allegat glo. q̄ principiatio actus faciendi facit rem definere esse integram. Ad idem. j. de pollic. l. j. ff. cepisse. & illā allegat Bar. hic: non tamen definit esse integra, quo ad hunc effectum, q̄ non sit locus penitētie in innominato contractu fm eundem, per tex. in hac. l. in. ff. si quis dederit. ¶ Ego ad idem allego casum. l. qō Ser-

11 uius. j. eo. ¶ Aduerte † tamen quia primum horū trium, que digi. s. quod re integra locus est penitentie in innominato contractu: limitat Bal. sing. in. d. l. ficut in initio. verum esse, nisi in contractu innominato ad pias causas: q̄ in illo etiam re integra locus non est penitentie fm eum. Ad hoc duas allegātem. ll. l. si quis pro redemptione. C. de dona. & l. si ego. ff. j. de iure dot. Tu aduerte: q̄ aut volumus dictū suum intelligere in cōtractu innominato ex nulla partiū impleto: & sic re integra ex vtraq; parte existente: & tunc dictum suum est falsum ex generali doctrina. d. l. ex placito. Aut volumus intelligere re ex omni parte nō existente integra: q̄ ex parte eius, qui dedit cōtractus erat adimpletus: & tunc similiter dictum suū est falsum. Primo: quia non obst. d. l. si quis pro redēptione. Ibi enim loquitur, an possit cōtractus ille donationis ad pias causas celebratus reuocari respectu insinuationis non facte: nō autē loquitur an possit reuocari respectu secute penitētie. Illa ergo nihil ad rhumbū. Non obst. tex. in. d. l. si ego. ff. j. Quoniam possumus dupliciter respōdere. Primo: q̄ ibi ex nulla partiū res erat integra. & ideo minime est locus penitētie. Non enim erat integra ex parte dantis: q̄ per dationem contractū impleuerat: non ex parte mulieris recipiētis: q̄ nuptias iam contraxerat. & dos iam data fuerat. Unde non mirū si tunc nō est locus penitētie. Et hāc solutionem probat tex. quē ad hoc specialiter pondero. l. in potestate. ff. j. de sponsal. Secundo principaliter respōdeo, q̄ ibi loquit̄ in berede cōtra beredem contrahētis, dicens speciale fōre in eo, vt dotis ac matrimonij fauore non reuocet. qō per testatorem extat actum. Si ergo speciale est ibi constitutū in berede: ergo in contrarium est ius commune, in testatore principaliter contrahente. ff. de legi. l. qō vero. & l. ius singulare. cū simi. vnde dico, q̄ ibi est casus contra cū per locum a speciali licet ipse alleget pro. Hanc autē solutionem cōfirmo per tex. in. l. iij. j. qui sine ma. ad libert. peruen. pos. & in. l. Cū man. ita fue. alie. & l. si quis hac. j. de ser. expor. vbi dicit, q̄ & si dñs seruum vendiderit, cū hoc, vt intra triennū manumittatur: q̄ licet testato⁹ principaliter cōtrahens possit hanc cōuentionem reuocare in preiudicium serui & libertatis: non tamen potest heres eius. Ecce ergo, q̄ penitentia in contractu innominato permissa principaliter permittitur eius heredi. Et bonū est argumentum de libertate ad dotem. Et de libertate probat. j. de fideic. lib. l. Pantonius. & l. proxime. in fi de his que in test. del. per Bar. De dote in. l. cum his. ff. mulier. j. de condic. indeb. Ultimo q̄ ipse falsum dicat, apertissime probo per. ff. seruum. & ff. item si quis. j. ea. l. & per. l. iij. ff. j. & c. vbi de hoc notaui: licet non ita perfecte, in quibus probatur: est casus apertus, q̄ in cōtractibus innominatis ad pias causas locus est penitentie re integra: q̄ de libertate tantus omnes predicti loquūtur. que causa pia est: vt. ff. supra

12 teneo. ¶ In ea. ibi, nam † ibi erant sponsalia. Hoc ff. ff. ad. l. qō Seruius, reprobat hic per Bart. & similiter eadam alia reprobatur, que traditur per Ja. de Are. & Co. in. d. l. ficut. Unde ipse tertio loco soluit, q̄ speciale est in. d. l. qō Seruius. fauore dotis & matrimonij: vt non sit locus penitentie, per tex. in. d. l. si ego. ff. j. Ista soln. est falsa. Primo: quia tex. in. d. ff. j. nihil obstat: vt. ff. perfecte respondi. Secundo: quia concludit contra, q̄ in casu. d. l. qō Seruius, nullo casu sit locus penitentie. quod est falsum. Quia locus est eo casu, quo penitet sponsalium cōtractum: vt ibi dicitur. Unde soluit Bald. & successiue Salic. quarto loco & recte iudicio meo, q̄ aut contrahentem penitet totaliter contractus iam celebrati: vtputa sponsaliū contractarū & date dotis: & tunc locus est penitentie. Casus est in. d. l. qō Seruius. Aut penitet particulariter celebrati cōtractus: vtputa de dote data, non autē de sponsalibus contractis: & tūc tali penitentie non est locus duplici ratione. Prima, quā Bald. hic affignat, ne maritus vxorem ipsam indotatam habeat, contra. l. si donatus.

13 j. eo. Secunda ratione, quam † ego allego: quia cōtractus isti innominati equiparantur contractui mādati. l. natu-ralis. ff. quod si faciam. ad fi. j. de preseri. ver. Sed in contractu mandati non est locus penitentie particulari. sed vniuersali tantū: igitur nec in contractu innominato sibi equiparato. Et q̄ ita sit in cōtractu mandati: allego tex. ff. de procu. l. in cause. quem ad hoc propositum pondero specialiter. ¶ In ea. ibi, ecōtra accipiēti, nunq̄ penitere.

14 Licet ergo sit in contractibus † innominatis locus penitentie respectu dantis: nunq̄ tamen locus est penitentie respectu accipientis. Et ita simpliciter sequit etiā Bart. Ego autē huic membro solū vnam addo limitationem. f. nisi recipiēs id, qō erat ex parte sua implendum: debeat impleri fauore tertij, non autē suo. Igitur si ipse a tertio aliquo modo sit offensus, potest licite penitere eius, qō ex parte sua veniebat faciendū. not. tex. ad hoc singulare in versic. plane si adhuc. ¶ In ea. ibi, Item dico. in do vt des: & in permutatione &c. Sensit tacite ista gl. fm Bar. & alios cōiter, q̄ in contractu innominato, facio vt des: vel facio vt facias: nō sit locus penitentie: sed solū in contractu do vt des: & do vt facias. Et ista fuit vna opi. Secūda vero fuit Guil. de Cu. dicētis, q̄ solū in isto cōtractu. do vt facias: locus est penitentie, non autē in alijs. Pas cōs reprobat hic Bar. & recte, cui in hoc nihil addo. ¶ In ea. ibi, & est forte ratio. Licet bona sit ista ratio, quare in contractibus innominatis sit locus penitentie: nihilominus ponitur alia, & melior hic per Bart. quā non refero: quia

15 nihil adderem. ¶ In ea. ibi, preter q̄ in tribus. † In tribus ergo contractibus nominatis locus est penitentie, & non

non in alijs.ſ.in ſocietate:& huius particularis ratio:quia nemo inuitus in cõmunione perſistere cogitur:vt l.ſi non ſortem.§.qui centũ.ff. de condi.indeb.& l.in cõmunione.C. cõia vtr.iud.cum ſi. ¶ Secundus caſus eſt in depoſito:& huius particularis eſt ratio:quia nullũ ius depoſitario acquirit:ex quo poſſit cogere deponentem ad perſiſtendum in depoſito:vt probat.ff.depoſi.l.licet.§.rei. ¶ Tertius caſus eſt in mandato,in quo ſimiliter re integra locus eſt penitentie.Et ratio clara:quia nemo debet inuito dño in alienis immiſceri. ¶ Additur & quartus caſus.ſ. in contractu precarij:vt.l.cũ precario.ff.de precar.& huius particularis ratio aſſignatur eo.titu.l.& habet. ¶ Addit quintus.ſ.in locato in particularibus caſibus notatis in l.edem.C.locati.Et horum omniũ eſt generalis ratio ſm Bal.hic,& bene.Quia omnes iſti contractus habent tractum ſucceſſiuum in futurum.ar.l.j.in fi.ff.de vſufr.accreſ. vnde licet reſpectu obligationis preterite nõ ſit locus penitentie:nihilominus eſt reſpectu future:quia illa nona & nouum deſyderat cõſenſum. ¶ Ultimus eſt,quem poſuit hic Bar.ſ.niſi obligatio ipſa venit cõtrabenda per rei interuentum:vt in mutuo,locato,& ſimilibus.Quoniã tunc ſm cũ licet penitere,& non rem accipere.Allegat.ff.ſi certum.l.qui pecuniam.& hoc Bald.& communiter omnes ſequuntur & male iudicio meo.Primo: q̃ idem ipſe Bart. in.l.ſi fideiuſſor.ff.de fideiuſ.contrariũ tenet dicens,q̃ vbi creditoris intereſt,q̃ debitor rem accipiat poteſt eundẽ cogere ad rem accipiendam,vel intereſſe preſtandũ.Allegat in ſimili notata in.l.qui Rome.in prin.de ver.obli.& ita limitat.ff.l.qui pecuniam.Ego autem idem apertius
16 probo tali ratione:q̃ † contrahentium pares debent eſſe qualitates.ff.de arb.l.ſi de meis.in prin.cum ſimilib.Sed ſi conſiteatur quis ſe id accepiſſe,quod nõ accepit:poteſt cogere illum cuius fauore emanauit cõfeſſio,q̃ tradat id quod confeſſus eſt ſe accepiſſe:vt eſt caſus ſing. in.l.ſi voluntate.C.de dot.promiſ.Ergo ſequitur econuerſo,quod poſſit ipſe a quo quis conſitetur accepiſſe cogere confitentem accipere.& ſic conſequenter locũ non eſſe penitentie.Bartol.ergo in hoc male dicit per dicta ſuamet & per preallegatam rationem eo caſu,quo creditoris intereſt, q̃ debitor rem accipiat.Extra aũt premiſſos caſus nunq̃ in contractibus nominatis locus eſt penitentie, etiam in
17 ipſo † principe,qui ſuo contractu ligat & ad obſeruantiam cogitur:vt not.Ly.& Bal.C.de legi.l.digna vox.allegantes caſum iuris canonici.de proba.c.j.Quibus addo caſum de iure ciuili in.c.j.de nat.feu.in vſib.feu.Et hec ſufficiant circa gl.dicta, quo ad hanc primam particulam,an in contractibus nominatis locus ſit penitentie. ¶ Quo
18 antem † ad diſtinctionem Bar.qui perfecte ponit articulum hunc,& omnes hic ſcribentes ſequuntur:licet per diuerſa verba,ſolũ addendũ eſt vnum. ¶ Inquantũ enim ipſe dicit,q̃ vbi cauſa propter quã datum eſt, nunq̃ fuit poſſibilis impleri de iure,neq̃ de facto: q̃ tali caſu licitũ eſt penitere,& rem repetere:vbi is qui ex parte ſua impleuit,non ſciuit cauſam,ob quã dedit adimpleri non poſſe: ſecus vbi ſciuit,per not.per gl.in.l.ſi militem.C.e. ¶ Adde,q̃ hoc videtur falſum ex eo:quia nullo horum caſuum tractandum eſt de penitentia.quoniam illa preſupponit contractum validum: ſed in caſu iſto contractus eſt nullus,vt probabit:ergo ꝛc.Quod autem ſit nullus, patet:
19 quia cõditio † impoſſibilis affirmatiua adiecta cõtractui, eundem nullum reddit:vt in.l.non ſolum.ff.de act.& obli. de ver.oblig.l.impoſſibilis. ¶ Aduertendum:quia huic argumento videt poſſe dupliciter reſponderi.ſ.q̃ aut id q̃ impoſſibile eſt impleri,adiicit contractui per modum modi:& tũc vendicet ſibi locum predicta diſtinctio, quam etiam ſequitur Pe.& Ly.in.o.l.ſi militem.& refert Bal.in l.dictam legem.in eo.ti.C. Pro quibus allego gl.fing.C. de tranſac.l.cum donationis,als,ſi donationis.dicentem modum impoſſibilem non vitiare contractũ:licet conditionem ſic.Aut id,q̃ eſt impoſſibile impleri adiicit contractui per modum conditionis:& tunc aut eſt talis contractus,qui habeat annexam liberalitatem:& cõditio impoſſibilis illum non vitiat.Pro hoc allego caſum ſingularem ſm Fico.de Mat.hoc optime probantẽ: niſi aliter ſubintelligat in.o.l.dictã legem.in ver. ſi non impoſſibilẽ
20 cauſam,a cõtrario ſenſu. Ibi † enim eſt verbum,cauſa,q̃ etiam ſe cõditionem cõprehendit:qm̃ condictio cauſa eſt: vt probatur.ff.ſi cer.pe.l.cum ad preſens.ff.de iureiur.l.ſi quis cũ debitore.de ver.obl.l.a Titio. ¶ Aut cõtractus in ſe nullam habet liberalitatem:& tunc vendicet ſibi locũ doctrina.o.l.non ſolũ.& o.l impoſſibilis. ¶ Aduertendũ tamen:quia forte dictum hoc ſtic.de Mat.ſumptum ex o.l.dictã legem.poteſt mouderi. Primo: q̃ tex.in.o.l.non ſolum.& o.l.impoſſibilis.loquit per dictionem generalẽ, omnis contractus:ergo cõprehenditur etiam ille liberalitatem continens:q̃ non excepturatus.C.manda.l.a procuratore.de leg.iij.l.Jul.Nec obſt.o.l.dictã legem.q̃ non eſt ſumendũ argumentũ a cõtrario.vbi reſultat iuris abſonus intellectus.C.de condi.inſert.l.ff.tene menti:q̃ authoritas ſtic.eſt magna,& maxime: q̃ Bal.eam ſequit in o.l.dictã legem. ¶ Scõo principaliter addendũ ad Bar.
21 an † ſit locus penitentie in cõtractibus innominatis,qui ſunt cum cõtractibus nominatis admiſti. Et in hoc breuiter Bar.ff.eo.l.ſi.dicit,q̃ aut illud q̃ eſt implẽdum per innominatũ contractum, eſt adimplendũ gratia dantis tantum:& tũc locus eſt penitẽtie. Caſus eſt: licet ipſe non alleget.ff.de ſer.export.l.j.Aut eſt fiendũ ſeu implendum gratia ſua & alterius:& tunc penitentie non eſt locus. Caſus eſt.ff.de ſer.expor.l.queſitum.ita etiã intelligit glo. ibi
22 poſitam. ¶ Unde ex hoc † infertur ad deciſionẽ.q. Pone q̃ dono tibi fundum cum hoc, vt poſt mortem tuã ille ſit Sempronij:an poſſim ego in preiudiciũ Sempronij penitere:Iſta queſtio eſt dubia & tractata per Bar.in.l.qui Rome.ff.Flauius.ff.de ver.oblig.Et breuiter triplex eſt opi. Prima fuit Bar.ibidẽ dicentis,q̃ penitere poſſum: quia ipſi Sempronio fuit ius reuocabiliter queſitũ.& hoc ipſe probat per caſum.l.iij.ff.de ſer.export.vbi licet ex eo: quia ſeruũ vendiderim cum pacto:vt intra quinquenniũ manumittatur,fuerit ipſi ſeruo queſita obligatio:vt ſentit glo.in.o.ff.Flauius.nihilominus dñs vendens poteſt penitendo ius illud queſitum reuocare per caſum in.o.l. iij.volens autem tenere contrarium ad hoc poterit dupliciter reſpondere:vno ex intentione Franc.de Are.de Albergotis in.o.l.iij.ſcz q̃ ibi ideo poſſit dñs reuocare: quia obligatio efficax non fuerat ipſi ſeruo ex conuentione dñi acquiſita.Et probatur primo: quia illa iuris ciuilis eſt:vt inſtit.de oblig.in prin.Cuius quidem iuris ſeruus capax non eſt:vt.l.q̃ attinet.ff.de regu.iur.licet ergo fuerit queſitum ex equitate quadam officium iudicis.argumen.l.ſi quis dicat.ff.de manu.nihilominus illud queſitum eſt durante voluntate dñi:& cum illa non ſit obligatoria:vt eſt caſus in.l.antepenul.C.eo.& in.l.cũ affirmes.& l.poſt certum.C.de lib.can. Merito ea ceſſante,ceſſat ius ſeruo queſitum:quia ceſſat cauſa propter quam. Secus autem in caſu noſtro, vbi Sempronio fuit ex conuentione donãtis ius efficax queſitum:vt eſt caſus in.l.quoties. C.de dona.que ſub modo. Merito videtur,q̃ illud euelli non poſſit ſine eius voluntate,cui queſitum eſt. vt in regula iuris,id quod noſtrum.ff.de reg.iur.Secundo principaliter ad.o.l.& ſimiles,ex intentione glo.poteſt reſponderi in.l.j.ſi manc.ita fue.alie.quam ſequit Bar. in.l.Ariſto.ff.de dona.dicens,q̃ iura dicentia dñm poſſe reuocare conuentionem in preiudicium ſerui:loquuntur q̃ ſolũ poſſit reuocare tollendo ſibi beneficium legis dicẽtis, q̃ eo ipſo,q̃ ſeruus determinata die non manumittitur, fit liber ipſo iure:non autem q̃ poſſit reuocare tollendo poteſtatem hominis,cui ſub predicta conuentione facta eſt emptio,vel donatio:quoniam ille inuito domino poterit manumittere. Caſus eſt in.l.queſitum.de ſer.expor. Jura ergo Bar.hoc modo intellecta nihil ad rhumbũ. ¶ Unde fuit ſecunda principalis opi.Bal.in.l.cũ a socero.C.de iure dot. dicentis,q̃ aut queritur an ſolus donans poſſit reuocare,& dicendum q̃ non per.o.l.queſitum. Aut queritur an vterq̃:& tunc aut ille cui poſt mortem primi donatarij eſt facta donatio,ſtipulatus eſt ipſemet ſibi:& dicendũ q̃ ipſemet ius hoc ex ſuo facto,q̃ queſiuit ſibi,auferri nõ poteſt,per.o.regu.id q̃ noſtrũ. Aut ipſemet ſibi hoc ſtipulatus non fuit,ſed ex donantis conuentione ius queſitum habet:& tũc poſſit reuocari. arg. eorum que dicuntur in.o.l.iij.de ſer.expor. Que opi.nõ eſt vera,vt.ff.vidébitur. ¶ Unde fuit tertia principalis opin. Franc.de Are.in.o.l.iij.tenentis ſimpliciter cõtra Bart.primo:per regu.o.l.id q̃ noſtrũ.Scõo per not.per gl.in.l.certi condictio.ff.ſi nummos.ff.ſi cer.pet.& in.l.ſi abſentis.C.eo.tit.

dicentem, ꝙ ⁊ si ex facto meo ius tertio fuit quesitū: illud
sola querentis auctoritate auferri nō potest. Tertio per
l. quotiens. ff. sol. mat. Quarto per regulam iuris, mutandi
consilium. de reg. iur. lib. vi. ¶ Ego vero pro clariori intelli
gentia predictorum facio tria membra. s. ꝙ aliquādo de
betur quid tertio ex sola virtute contractus innominati
per se stantis. Aliquando ex virtute contractus innomi
nati habentis misturā cum nominato. Aliquando ex mi
stura vnius contractus nominati: puta stipulationis ha
bentis misturā cum alio similiter nominato. Primo casu
dicendum, ꝙ aut dandū tertio, est dandū gratia recipien
tis tantum: ⁊ tūc non potest dās penitere. Casus est. ff. de
pac. l. si cū fundum. Aut est dandū gratia tantum dantis,
seu similiter quid faciendū: ⁊ tunc licita est penitentia. ar.
in. d. l. j. ff. de ser. export. Et probatur ex generali doctrina
huius. l. in principio sui dictis, ꝙ vbi id qđ debet imple
ri, est implendū gratia dantis: locus est penitētie in con
tractu innominato. Aliqñ id qđ est dandū, non venit dā
dum gratia dantis, neq; recipientis: sed gratia tertij, cui
debet dari. ⁊ tūc est locus penitentie. Casus est in. l. Aris
to. in scō vel tertio ver. j. de don. Et probatur optime in
hac. l. in. §. j. ⁊. §. eo. l. iij. §. j. Aliqñ venit quid dandū gratia
vtriusq; ⁊ tūc similiter locus est penitentie. ⁊ hoc probo p
casum in. d. l. si cum fundū. dicentem, ꝙ eo casu tantū, ⁊ nō
alio, quo quid ex cōtractu innominato dandū est quid ter
tio: nō est locus penitentie, qñ id qđ venit dandum, debet
dari gratia accipientis tantū: ergo vbi gratia vtriusq; lo
cus est penitētie. ⁊ hoc de primo mēbro. ¶ Quo ad scām
breuiter dicendum est, ꝙ aut id qđ dari vel fieri debet, est
fiendum gratia ipsius tantū dantis: ⁊ tūc locus est peni
tentie, per. d. l. j. de ser. expor. Alijs autem casibus non. et
ista fuit opi. gl. in. d. l. iij. Adhibi vero videt indistincte con
cludendum locū non esse penitentie, ad hoc vt impediat
ipse recipiēs dare. ⁊ hoc per tex. expressum, in. d. l. quesitū.
ff. de ser. expor. vbi punctaliter dicit, ꝙ cū ex contractu in
nominato habente misturam cum nominato venit tertio
quid dandū, seu ius tertio est quesitū: nunq; illud tale po
test reuocari nulla facta distinctione ibi per Iurisconsul.
cuius gratia dari debeat. Scōo hoc idem probo: quia ta
cite ⁊ expresse reuocationis aut penitentie eadem debet
esse iuris dispositio. arg. ff. si cer. pe. l. cum quid. Sed tacita
penitentia, aut reuocatio inducta per mortem dantis:
nihil operatur quo ad preiudicium tertij, cui ius est que
situm: vt est casus in. l. hoc iure. §. si dederit. ff. de don. ergo
nec expressa. Tertio casu principali dico penitentiam seu
reuocationem admitti non posse. ad hoc allego quatuor
iura. Primo. l. aliud. ff. de solu. Scōo. l. Sticbum. §. nō de
bet. ff. de nouat. Tertio, ⁊ quarto ea duo iura que allegat
do. Franc. ff. o. l. certi condictio. §. si nummos. ⁊. d. l. si absen
tis. Et ex his patet Bart. in. d. §. Flauius. male dixisse: et
perfecte declaratum articulum hunc, quem doct. nec hic
nec in. d. l. si. declarant. ff. an admittatur penitentia seu re
uocatio, cum quid est dandum tertio ex quocunq; con
23 tractu. ¶ Aduertendū tamen ⁊ q; inquantum ipse Bar.
in. d. §. Flauius. determinat heredem nō posse reuocare
in questione proposita, seu penitētia duci: licet principa
liter donās potuisset. Addo, ꝙ presupposita veritate hu
ius opi. ipse in herede non dicit verum: quia regulariter
penitentia testatori permissa, permittitur etiam heredi:
vt. l. sed interim. §. si vxor. el. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxorem.
Non obstāt duo iura, que ipse allegat, scz. l. iij. ff. de ser. ex
por. quoniam ibi est speciale fauore libertatis: vt ibidem,
⁊. l. iij. ff. de his qui sine man. Non obstat. d. l. si ego. §. j. quā
ipse etiam ad hoc allegat: quia ibi est speciale fauore do
tis: vt ibi expresse dicit litera. ¶ Unde notandum, quod
24 ex. d. §. j. tria eliciuntur multum notabilia. Primum, ⁊ ꝙ
sicut contractus innominati reuocātur penitentia, re in
tegra, vt hic: ita reuocātur morte re integra secuta: vt est
casus per locum a speciali in ipso. §. Et huius est ratio:
quia si ipsi contractus innominati reuocantur per nō du
rationem voluntatis: ergo per mortem, qua secuta volū
tas durare non dicitur. ff. loc. l. iiij. ⁊ de leg. j. l. si ita relictū.
alias, legatum. §. illi si volet. de rescrip. c. si gratiose. lib. vi.
25 ¶ Secundum, ꝙ ⁊ impedimentū cause contingens post
mortem dantis non excludit condictionem ob causam: si
cut nec implementum contingens post penitentiam: vt
26 j. in. §. j. ¶ Tertium, ꝙ mandatum ad pias causas re
integra, non finitur morte mandantis. ⁊ ita illam ad hoc
singu. allegat Bal. in. l. mandatum. C. manda. ¶ Aduer
tendum tamē: quia ille nihil de hoc probat, quod probo.
Tunc contractus mandati resultat, quando mandantis
gratia quid expediendum venit: non autem si expedien
dum veniat solum gratia eius, cui quid dandum est vt. j.
mād. l. ij. Sed in casu. d. §. si res. id qđ veniebat expediēdū
ex datione pecunie, erat solū fiendū gratia eius, cui fiue
date: igit non est ibi proprie mandatum: quare licet fo
sit verū fauore pie cause: tamen ille. §. nihil probat. Et pro
eodem dicto Bal. in auth. si qua mulier. C. de sacrosanc.
eccl. allegat ꝑm eū casum singularem in cle. exiuit. de ver.
signi. quem tex. multoties videns, nunq; ad hoc inducere
potui: vnde puto, ꝙ dictum sit falsum. Et cōtra hoc alle
go casum singularem recte consyderatum in. l. si pater ex
prouincia. ff. mand. vez equiparando libertatē pie cause.
27 ¶ Item aduertendum, ⁊ inquantum. ff. tenui, ꝙ in casu
l. si ego. §. j. licet nō possit heres per penitentiam reuoca
ri, datum tamen poterat principaliter dans, ꝙ forte hoc
est falsum. Et moueor: nunc triplici ratione. Prima: qua
iste contractus in terminis. d. §. j. f. do tibi dotem, que tua
efficiatur, quādo nupseris: est quedam donatio admixta
negotio nuptiarū: ergo sequitur, ꝙ non potest cōtractus
per penitentiam reuocari, quatenus continet donationē.
Casus est in. l. Aristo. j. de dona. in prin. Scōo moueor ex
vbi quid ex contractu venit explendū gratia solius acci
pientis: vt est in proposito casu, nūq; admittitur reuoca
tio per penitentiam. Casus est in. d. l. si cum fundum. de
pact. Sed hic illud, qđ venit explendum: vt puta cum
nuptiarū, ⁊ datio dotis, explicari debet gratia solius ac
cipientis: ergo ⁊c. Tertio hoc idē probo per tex. in. l. quo
situm. j. de ser. expor. que optime ad hoc propositum po
test allegari. Hec ergo tria reddunt me dubium in pre
missa conclusione, quam. ff. tenui. ⁊ est bene consyderan
dus articulus iste: quia est subtilis ⁊ multum notabilis.
28 ¶ Item inquantum. ff. tenui sol. ⁊ datā ad. l. qđ Seruius.
per Bal. ⁊ Sali. Adde, ꝙ illa alio modo intelligi potest.
ꝙ ibi fit not. casus ad hoc propositum, ꝙ ibi id quod erat
implēdum, fuit ceptū impleri: nunq; datum ob futurum
implementum possit repeti, pretextu cause nō secute: sed
solum pretextu penitētie. Et hoc sonat illa. l. maltū nota
29 biliter, si recte consyderet. ¶ Item inquātum. ff. dicit an
per preparatoria definat res esse integra: dic de hoc vt
plene not. cano. extra de elect. c. cum in causis. ⁊ Bal. in. d.
l. mandatum. ⁊ ego plene dixi in. l. ij. §. fi. j. de donat. Ideo
30 hic non repeto. ¶ Item inquantum hic ⁊ Bar. indistin
cte dicit, ꝙ vbi id qđ erat implēdum, definit posse impleri
propter superuenientem casum, locus est penitentie: ⁊
datum repeti potest: vt in hoc prin. Adde ꝙ hoc duplici
ter limitat. Primo nisi causa implemēti, seu volūtas ad
implendi dederit causam ipsi casui fortuito: quoniam tūc
quod datū est, non potest repeti: nec est locus penitentie.
Et ad hoc allego casum sing. in vltimo ver. huius. l. Sed
hoc idem debet limitari ꝑm gl. no. in. l. pe. C. eo. s. hoc est
verum, quando quid propter casum superuenientem de
fini posse impleri: tamen impleri potest cessante casu: vt
ponitur exemplū in prin. l. Secus vbi casus superuenis
ita abstulit facultatem implendi, ꝙ id qđ erat implendū:
amplius non potest impleri: quia tunc non est locus po
nitentie, nec datum repeti potest, ꝑm gl. illam contra quā
Sali. hic arguit de casu in. §. sed si acceperit. ⁊ postmodū
soluit: vt hic per eum, quem non refero: quia nihil addo
31 rem. ¶ In ea. glo. ibi. Item causa defectus, ⁊ an ⁊ quan
do defectus cause paret repetitionem soluti, plenam di
stinctionem posuit hic Bar. ⁊ veram cui nihil est adden
dum: inquantum tamen hic idem tangit de intellectu. l. si
pro fundo. C. de transact. dic vt de illo plene dicetur. j. eo.
l. fi. ¶ In glo. super verbo, repetetur. ibi, solue. ibi in con
tractu innominato. Ista est vera ⁊ cōis. ⁊ fol. Bug. l. posi
ta per doct. reprobatur hic, ⁊ maxime per Salic. ration⁹
bus de quibus hic per eos: qz nihil est addendum. ¶ In
glo. super verbo, necesse habetis. ibi: vt quia iurasti. Ista
32 glo. fing. est ad duo. ⁊ Primum quod in obligationibus
facti, vbi est interpositum iuramentum non succedit obli
gatio ad interesse: ⁊ ita solitus est allegare Bald. ¶ Se
33 cundum, ꝙ in contractibus ⁊ innominatis vbi interpo
situm est iuramentum etiam re integra, non admittitur
penitentia.

penitentia. Et ita ipse hic istam no. ꝛ quia ego veritatem vtriusq; dicti plenissime tractaui in l. hereditatē. ff. de dona. tenendo in ambobus contrarium de iure ciuili, non autem de iure canonico: ideo hic non repeto. ¶ In glos.
34 super verbo repetet. †ibi, contractus nominatus. dubiū est an sit nominatus vel innominatus donatio: ꝛ ponitur ff. eod. l. fi. ꝛ ego plene dixi post Bar. in l. in edibus. §. i. ff. de don. quomodocunq; sit, dic in proposito: q aut loquimur in donatione simplici. ꝛ in hac non est locus penitētie, nisi in casibus not. in l. fi. C. de revoc. dona. ꝛ instit. eo. tit. Aut in donatione ob causam: ꝛ tūc aut loquimur, an possit revocari pretextu penitentie: ꝛ dicendum q non. Casus est in l. Aristo. ff. de dona. an pretextu cause non secute. et dicendum est q sic: vt in l. j. C. de dona. que sub modo. ꝛ plene not. C. eo. l. ij. Fallit hoc in ecclesia, que licet non adimpleat causam ob quam donatio facta est: nihilominus nō potest revocari: nisi expresse sit dictum: sed debet cogi, vt promissa adimpleat. Casus est sing. de condit. apposi. c. j. quicquid dicat Bal. tenens cōtrarium in. d. l. ij. ꝛ l. dictam legem. C. eo. ti. ¶ In glo. super ver. fecisti ibi, sed nūquid
35 hoc casu. †Vel dic fm Bartol. q preparatoria empta remanebunt penes ementem deducta estimatione, quanti nunc valent res: non quanti quando empte fuerunt. Allegat. l. nam ꝛ si non sic. ff. de damno infe. Ista sunt formalia verba sua in lectura mea. Cui est addendum, q illa. l. sed ꝛ si non sic. si ita voluit allegare, erronee allegata est: quoniam debuit allegare. l. vna parentis. cū. l. seq. ꝛ. l. nam ꝛ si non fuit. de dam. infec. ꝛ. l. illa allegata quemadmodū scriptum reperitur, non est in illo titulo. Secundo adde, q Bar. in hoc obscure loquens voluit dicere, q preparatoria debent remanere apud accipientem deducta, id est reddita estimatione ipsi danti, quanti nunc est: nō autem quanti tunc cum empta fuit. Cetera de materia penitentie ꝛ cause non secute. dicite vt hic per Bartol. ꝛ Bald. in dicta. l. sicut. ꝛ dicta. l. ex placito. ꝛ. d. l. dictam legem. qui in ceteris recte loquuntur.

Summarium.

1 ☞ Penitentia occulta impedit factum legis, non factū hominis. Et ad impediendum id quod fit legis ministerio sine facto hominis non requiritur scientia: secus si fiat facto legis ꝛ hominis.. nu. 2. ꝛ. 14.
3 Implementum superueniens post penitentiam, non excludit condictionem ob causam.
4 Penitentia in contractibus innominatis, vt prosit penitenti, requiritur notificatio.
5 Penitentiam nō excludit, ceptū id quod erat implendū.
6 Reuocatio mandati vt effectum habeat, an debeat notificari procuratori: remissiue. ꝛ nu. 12.
7 Penitentie locus nō est impleto cōtractu ex parte eius, qui debebat implere.
8 Condictio ob causam non solum competit ad id, qō datū est: sed etiam ad id, quod succedit loco eius, qō est datū.
9 Penitentie locus est ex parte eius, cui quid est implēdū, qui implementū venit fiēdū in fauorē tertij offendētis eū.
10 Fuga inducit offensam.
11 Voluntas adimplendi prebens viam casui fortuito, ob cuius superuenientiam amplius implementum sequi nō potest, facit non esse locum penitentie.
13 Penitentia licet re integra habeat locū in contractibus innominatis per se stantibus: non tñ habet locū in cōtractibus innominatis habentibus misturā nominatorum.
15 Mandans occidi clericum, si reuocat mādatum: an incidit in c. si quis suadente. etiam si reuocatio mandati nō fit denunciata mandatario.
16 Tex. in l. stipulationes. §. Celsus. habet locū siue obligatio facti versetur in cōtractu nominato, siue innominato.
17 Custos carceris non tenetur ita diligenter custodire de proximo liberandū: sicut de proximo non liberādum: nec senem sicut iuuenem: nec traditū solutum, sicut ligatum.
18 Obligata specie, ꝛ ea perempta post morā, an distinguatur: an eodem modo peritura fuisset penes debitorem: remissiue.
19 Damnum datum socio itineranti causa societatis, societati imputatur.
20 Damnum illatum ambasiatoribus itinerantibus causa reipublice, ascribendum est communitati.
Idem in procuratore.
Quid in vasallo ꝛ armigero?

§. Si seruum.

¶ In contractibus innominatis re integra, aut cepto eo, qō debet impleri seu implemento non secuto, ob casum fortuitum, non contingente, locus est penitentie: dumtamen indēnis pars altera conseruet, si quod damnum ex hoc cōtractu incurrit. h. d. vsq; in fi. ¶ No. primo,
1 †q penitētia occulta impedit factū legis: licet non factū
2 hominis. ¶ †No. q ad impediēda ea, que fiūt legis ministerio sine facto hominis, non requiritur scientia: secus si fiat facto legis ꝛ hominis: vt probatur in l. de pupillo. §. si
3 quis forte. ver. fi. de ope. no. nunc. ¶ †Tertio no. q implementum superueniens post penitentiā non excludit con-
4 dictionem ob causam. ¶ †Quarto no. q ad hoc vt in cōtractibus innominatis prosit penitentia penitēti, requi-
5 ritur penitentie notificatio. ¶ †No. vlterius ex vers. item si quis dederit. q ceptum impleri id, qō erat implēdum:
6 non excludit penitētiam. ¶ †No. scō ex eo. vers. q reuocatio mandati, vt effectū habeat, debet mādatario notificari, quando ex implemēto mandati damnū consequeretur. Et de hoc an necesse sit renouationem mādati procuratori notificari, canoniste habent duas perfectas glo. in cle. j. de renuncia. ꝛ extra de procu. c. mandato. Legiste tractant. ff. mand. l. si mandassem. C. eo. ti. l. mandatū. §. de procur. l. fi procuratorem absentem. ꝛ Bal. C. de fur. l. fal-
7 sus. ꝛ plene traditur. C. de satisdan. l. vnica. ¶ †Vlterius no. ex eodem vers. locū non esse penitentie contractu im-
8 pleto ex parte eius, qui debebat implere. ¶ †Item not. ex eodem fm vnum intellectum, q condictio ob causam non solū competit ad id, qō datum est, sed ad id, qō loco
9 eius, qō datum est, succedit. ¶ †No. ex vers. sed si accepit. ꝛ ver. plane. q ex parte eius cui quid est implendū, locus est penitentie, quando implementū venit fiēdum in fauorem tertij offendentis cū. Et ad hoc singulariter casum
10 istum ego solus no. ¶ †No. ex eodem, q fuga inducit offensam, qō est vtile ad tradita in l. licitatio. §. q illicite. de
11 publi. ¶ †Ex vers. fi. no. q voluntas adimplendi prebēs viam casui fortuito, ob quem superuenientē amplius implementum sequi non potest, facit non esse locū penitētie. Et ita būc allegauī limitādo. ff. prin. l. ꝛ dicta Bar. ¶ In glo. super verbo, competit. ibi, ad interesse. Et ista vera fm Bart. ꝛ alios cōmuniter, vt agatur ad estimationem ipsius serui. vel etiā possumus dicere fm eum, q seruus sit in petitione: estimatio vero in executione. Ad hoc. ff. de condic. furt. l. si seruus. §. boue. ꝛ l. in re furtiua. ꝛ l. iij. cum alijs ibi allegatis. Quibus adde meliorem, scz. l. illud. ff. de
12 donat. cau. mort. ¶ In ea. ibi, non † exigitur certioratio. ꝛ hoc quando ex actū per procuratorē celebrato in nihilo sibi preiudicaret: vt dixi in notabilibus. ¶ Et inde emanauit sing. decisio. c. fi. de procur. lib. vj. si vt reuocatio procuratoris ad matrimonium cōtrahendum cōstituti sufficiat, etiam si notificatio non fuerit facta. ¶ In ea. ibi. solue. ibi, in contractu nominato. Imo ibi loquitur in contractu innominato habente misturam cum contractu nominato: vt ibi expresse probatur. Secundum ergo hunc
13 intellectum allego † in illa. l. quesitum. no. casum, q licet in contractibus innominatis solum per se stantibus, locus sit penitētie re integra: vt in prin. huius. l. nō tamen in innominatis habentibus misturā nominatorum, qō est no.
14 ¶ †In gl. super verbo, peniteat. ibi, etiam in certiorato, sing. est hec gl. vt dixi in notabilibus, q licet ad impediēdum factū hominis requiratur penitentie seu reuocationis certificatio: non tamen ad impediendū factum legis.
15 ¶ Unde inducit † bic per Ja. de Are. Bar. referente, q mandans occidi clericū mandatum reuocās, non incurrat penā. c. fi quis suadente. posito, q reuocatio mandati non sit denūciata mandatario. Quoniam illa pena infringitur ipso iure ꝛ facto legis, ad qō impediendū nō requirit certificatio. Idem tñ Bar. ꝛ cōiter alij cōtra. tenēt. f. q certificatio requirat: ꝛ aliter reuocās mandatū non euitet penam. d. canonis. Quia pena nō solum inducit facto legis, sed etiam hominis occidentis: vt hic plenius per eos. Ad quorum confirmationem allego dictum Innoc.

idem tenentis, extra de homicid. c. ad audientiam. ¶ In glo. super verbo, restituturū. ibi, dic ergo procuratorē durius astringi. Ista est vera: & declara vt hic per Bart. cui in hoc non addo. ¶ In ca. ibi, ad mendicatum suffragiū. Hec vera: & probatur. j. vt leg. no. ca. l. hec stipulatio. §. diuus. & j. vt in pos. leg. l. i. §. si debitori. ¶ In glo. super ver.
16 consequi, ibi, quia cogat eum manumittere. † Notandum ergo, q regula. l. stipulationes. §. Celsus. locū habet, siue obligatio factiversetur in contractu innominato, siue nominato: vt hic probatur. ¶ In glo. super ver. carere. ibi, respondeo non: q non erat verisimile. No. qō est sing. bec
17 gl. ad excusationem † custodū carcerum, vt penā euitent: aut cōdemnationē, si non ita diligēter custodiūt de proximo relaxandū, quemadmodum custodiūt non de proximo liberandū. Et ita etiā excusandus est, si non ita diligenter custodiuit senē, quemadmodū iuuenem: seu si non ita diligenter custodit eum, qui traditus est sibi solutus: quemadmodum eū, qui traditus est sibi ligatus: vt probat. j. commo. l. si vt certo. §. nunc videndū. ¶ Ultimo extra glo. ponderāda est: hec litera in fi. sui ad duo. & primo
18 in versi. sed vbi accepit vt manumitteret. † Fm. d. Bal. hic, q non sit distinguendū in obligationibus speciei, re perempta post moram, an eodem modo peritura fuisset penes debitorem, quē passum examinari. ℣. si cer. pe. l. qō te. & ibi inter alia allegaui būc tex. ex mente Sali. & vt vides
19 est ex intentione Bal. ¶ Scōo no. in ver. nisi † forte, q dānum derobationis, aut aliud eueniens socio itineranti causa societatis, sit imputandum societati: nō autem sibi particulariter. qō dic vt. j. pro soc. l. cū duobus. §. damna fatalia. & l. socium qui. §. j. eo. tit. ¶ No. arg. q depredatio
20 seu † damnum contingens ambaxiatoribus itinerātibus gratia reipublice: sit ascribendum cōitati: nō autem sibi, q vt plene per Bar. in. l. si seruus. j. de furt. & per Spec. in in tit. de iudic. §. specialia. ¶ Tertio arg. q damnum veniens procuratori itineranti pro negotiatione dñi, domino ascribat: q dic vt. j. mand. l. inter causas. §. nō omnia. ℣. de procur. l. qui proprio. §. procur. vt in ceteris. ¶ Ultimo, q damnum eueniens armigero aut vasallo occasione belli commissi ratione iuuandi dñm vel capitaneum: eisdem ascribatur, nō autem vasallo seu argumero. qō dic, vt per glo. ordi. & per Ly. ibidem. C. ad leg. Jul. de vi. l. quoniam multa facinora. & tractat Jnno. extra de iureiur. c. sicut.

Summarium.

1 ¶ Stipulatus in casum matrimonij soluti, nō videtur stipulatus in casu eiusdem non secuti.
2 Datio dotis facta per extrancum, habet in se conditionem tacitam, si sequatur matrimonium.
3 Filia in peculio profectitio potest etiam habere condictionem ob causam.
4 Differentia inter patrem dotantem & extraneū in acquirendo sibi actionem pro dote repetenda: & ibi rationem.
5 Casus omissus a contrabentibus, quando est cōtrarius expresso, non remanet in dispositione iuris communis: secus si non sit contrarius.
6 Aduocatus qui est pactus salarium in casu victorie: an debeat habere salarium, si in parte obtinuit. q non.
7 Extraneo, qui dotauit & pactus est sibi dotē restitui quomodocunq; soluatur matrimonium: an si veniat restituēda ob inopiam viri, sibi competat actio vel mulieri.
8 Prouisio hominis an faciat cessare prouisionem legis vel statuti: remissiue.
9 Prouisio hominis facta in casu expresso, an trabatur ad casum omissum: vel ille remaneat in dispositione iuris cōmunis: remissiue.

S extraneus. ¶ Prouisio hominis non tollit prouisionem legis. h. d. Vel sic, expressa prouisio non excludit tacitā. h. d. Vel sic, casus omissus a contrabētibus, remanet in dispositione iuris cōis. supplet Salic. dumtamen omissus non sit contrarius expresso. h. d. ¶ † Not. q stipulatus sibi in casum soluti matrimonij, nō videtur stipulatus in casu eiusdē non secuti.
2 ¶ In tex. ibi, nā quasi causa non secuta. No. q † vbi datio dotis est facta per extranenm, habet in se cōditionem tacitam, si sequatur matrimoniū. Et idem probat. j. de iure dot. l. si ego. in prin. & l. stipulationem. & l. tali. licet contrarium dixerit glo. & male. j. de condi. & demon. l. Titio cen-
3 tum. §. Titio genero. ¶ † No. ex versic. sed si pater. q filia in peculio profectitio potest aliud habere q̄ dotem: quia condictionem ob causam. & huius est ratio: quia ipsa ob causam condictio, que competit ad dotem repetendam respectu matrimonij non secuti, habet priuilegia cuiuscunq; actionis de dote: vt. j. de priuil. cre. l. ii. §. si sponsa. & hoc not. sing. notandum ad extensionem. l. Pomponius Philadelphus. ℣. fa. erc. No. est. d. Rapha. ratio vero est mea. ¶ In glo. super ver. pactus esset. ibi, esset nudo pa-
4 cto. hec ergo differentia † est inter patrem dotātem & extraneum: quia pater dotans nō potest sibi acquirere prohiam actionem pro dote repetenda ex nudo pacto: sed extraneus sic: vt probatur in. d. l. auia. C. de iure do. Extratio diuersitatis ibidem assignatur per gl. & doc. Una autē ratio & singularis & noua ponit hic per Ange. & in l. lecta. ℣. si cert. pet. s. q in patre, ideo pactum nudum non parit actionem: q ipse cogit de necessitate dotem tradere. j. de ritu nupt. l. qui liberos. cū si. & ideo sua traditio necessaria non vestit ad suam vtilitatem pactū nudum pro actionis productione: vt dixit no. gl. ℣. de pac. l. traditionibus. Ista ratio cessat in extraneo: quia ille sua voluntate tradit. Et ideo sua traditio volūtaria pactum vestit. Que ratio est penitus falsa: q fm hanc sequeret, q pactum factum per patrem filiam emancipatā dotantem, quam dotare compellit: sicut si esset in potestate: vt est casus. C. de dot. promis. l. si. non produceret efficacem actionem sibi ex tunc necessaria traditio pactū non debet vestire. qō est falsum: vt est casus in. l. vnica. §. accedit. iūcto. §. extraneum. C. de rei vxor. act. Scōo etiam sequeretur aliud qō similiter est falsum. s. q pactum factū per fratrem, qui de necessitate cogitur dotare sororem: vt. l. non omnis. C. de admi. tut. & l. cum in plures. §. fi. ff. de admi. tut. vbi gl. fing. cum ℣. non vestiretur traditione rei ad producendum sibi actionem, qō est falsum: vt est casus in. d. §. accedit. iuncto. §. extraneum. Et procedunt bec qñ queritur, an pactum patris vestiatur traditione rei: quando autē queritur, an vestiat coherentia contractus: recurre ad not. casum. & ibi dicta in. l. tale pactum. §. fi. ℣. de pactis. ¶ In glo. super verbo, etiam hanc quoq;. ibi, hic vero diligenter pepigit in omnem casum. Ista solutio non est vera: quia ista stipulatio seu conuentio comprehendēs sub se genus subalternum, scz casum omnem, qui sequeretur secuto matrimonio, nō debet sub se comprehendere speciem generis diuersi, scz casum, qui sequeret ex nuptijs non secutis: vt. l. quicquid astringende. j. de ver. obl. & ideo solue vt hic per Bar. qō
5 Legiste sequūtur oēs. Vel aliter, † q quidā est casus omnino omissus a contrahentibus, & contrarius expresso, & illi renūciatum. per argumentū sumptum a cōtrario seu fa: nec remanet tunc in dispositione iuris cōis. Et ita loquitur. d. l. fi cum dotem. in prin. & l. inter socerū. §. cum inter. j. de pact. dota. Quidam vero est casus non omnino a contrahentibus omissus: sed tacite inclusus ex natura cause seu conditionis adiecte: vt est hic in datione dotis, que habet in se conditionem tacitā, si sequatur matrimonium: vt predixi: & tunc loquit illa: q: oritur actio ex eo, qō agitur tacite, & extra id, qō agit expresse: vt in. l. si is qui. j.
6 si libero. j. cōmo. ¶ † Ultimo inducitur ista. l. ad duas. & vltra Bul. de Cu. & Bar. Primo, q si aduocatus pactus sit cum clientulo, vt si victoria obuenerit: sibi tantum debeatur salariū: quid si ea non obueniat in totum, sed pro parte fic: & pro parte non: an tunc debeatur salariū ex forma conuentionis: & certe non: quia casus iste a cōtrahentibus est omissus. & ideo remanet in iuris communis dispositione. s. l. vnice. C. de suffrag. & ita babeo. Ja. de Ra. in
7 apostilla libri mei. ¶ Secundo inducitur, quid † si stipulatus sit sibi extraneus dotē reddi quomodocūq; soluat matrimoniū: & illa non veniat ob solutū matrimoniū repetenda: sed q: maritus vertit ad inopiam ex dispositione. l. si constāte. j. solu. mat. & C. de iure do. l. vbi adhuc. cui tunc cōpetit actio: an mulieri, vel extraneo: & certe mulieri: q: casus iste est omissus. Et ideo remanet in dispositione iuris cōis, que vult isto casu mulieri videri donatū, ex quo super eo specialis conuentio non emanauit: vt in. d. l.

vltima.

vnica.§.accedit.ꝛ ita hic firmat Lyn.in addi. ¶Postremo.l.istaꝛ duas habet materias:prima est, an puisio hominis faciat cessare prouisionē legis:ꝛ in hoc dic vt in.l.fi. C.de pact.conuen.ꝛ in.l.si fundum sub conditione.§.Stichum.ꝛ de leg.j.ꝛ per gl.ꝛ Ly.C.de iure emph.l.ij.ꝛ similiter trahi potest,an prouisio hominis faciat cessare prouisionem statuti:ꝛ de hac dicyt per Ly.ꝛ Bal.C.de repu. bere.l.fi.ꝛ tangit idem Bal.in.d.l.vbi adhuc. ¶Secūda est,an prouisio hominis ꝛ facta in casu expresso,trabatur ad casum omissum: vel remaneat ille in iuris communis dispositione:ꝛ dic,ꝙ aut loquimur in rescriptis:ꝛ recurre ad.c.susceptum.de rescript.in.vj.Aut in beneficijs seu priuilegijs:ꝛ recurre ad.l.fi.C.de ijs, qui ve.eta.impe.ꝛ.l. si quando.C.de inof.test.Aut in contractibus:ꝛ recurre ad hanc ꝛ ad.d.l.si cū dotem.ꝛ.l.fi.C.de dona.que sub mo. Aut in vltimis voluntatibus:ꝛ recurritur ad.l.commodissime.de lib.ꝛ posth.ꝛ.l.fi.C.de posth.her.instit.ꝛ.l.iij.C. de instit.ꝛ substi.ꝛ ad Trebel.l.mulier.in prin.Aut in statutis:ꝛ materia longa est per cano.extra de cler.nō resi.c. ad audientiam.ꝛ.c.cū dilectus.tractant Legiste in.l.Hallus.§.quid si is.de lib.ꝛ posthu.ꝛ.l.si vero.§.de viro.j.solu. ma.ꝛ sufficiāt remissiones:quia materia est lōga ꝛ clara.

Summarium.

1 ¶Exceptione doli tutus solutum repetit.
2 Soluens scienter indebitum,ꝙ videatur donare.
3 Casus in quo debitor in pecunia liberatur cedendo actionem.
4 Lis,cuius expēsis tractari debeat, an cedētis, an cessionarij:remissiue.
5 Condictio ob causam,ꝙ detur ob dati accessiones,etiam respectu pensionum.nu.12.
6 Doli exceptiones sunt quinq;.
7 Exceptione doli tutus habentis ortum tempore celebrati contractus,si ignoranter soluit,an repetat.
8 Exceptio doli, ꝙ succedit in locum exceptionis non numerate pecunie.Et bienno transacto:quo est exclusa exceptio non numerate pecu. an opponi possit doli exceptio.
9 Intellectus positus per glo.in verſic.quoniam.est verus ꝛ communiter tenetur.
10 Solutum per putatiuum debitorem,cur repeti potest.
11 Conuentione partium num fieri possit, vt in promissione dotis, illa conditio, que tacite a iure subintelligitur,scz si nuptie sequantur,non subintelligatur?

QVi se debere. ¶Debitor putatiuus ignorāter iussu mulieris,promittens ꝛ soluēs nomine dotis marito futuro matrimonio non secuto solutum repetit:si vero soluerit sciēter, mulieri matrimonio non secuto cōdictio ob causam competit. Si vero soluerit verus debitor: matrimonio non secuto, cōdictionem ob causam habet,quam mulieri cedendo liberatur. ꝛ in hac cōdictione ob causam veniunt fructus ꝛ accessiones naturales.h.d. ¶Not.ꝙ tutus doli exceptione, ꝙ solutum est,potest repetere. Quod est specialiter notandum ad ea,que dicentur in glos. ¶Secundo not. ꝙ indebitum soluens scienter,donare videtur.Ad quod.j.de reg.iuris.l.cuius per errorem.j.de constit.pecu.l.quod si maritus.§.j.j.de condic.indeb.l.quod qui sciens.ꝛ.l.sed ꝛ si quis.ad fin.§.si quis cau.cum similib. ¶Tertio nota casum, in quo liberatur debitor pecunie per cessionem actionis.Ad quod.j.de pen.l.quod debetur.circa qō no. tractat ꝛ hic satis diffuse.d.Bal.cuius expensis,seu sumptibus debeat lis ipsa tractari,an cedentis, an vero cessionarij:quod dic vt plene dicam.j.commod.l.si vt certo. §.idem Labeo. ¶No.vltimo ꝛcondictionem ob causam, non solum ad datum competere,sed etiam ad dati accessiones. Ad hoc.j.eod.l.cum quis.j.tit.ij.l.indebiti. ¶In glo.j.ꝛ in principio. Ponderanda est singul.ista glo.quia magistra est in narrando quadruplicem speciem exceptionis doli,cui doct.addunt quintam, scilicet, exceptionem doli, que succedit in locum cuiuslibet exceptionis mūdi.ꝛ ista habetur in.l.ij.§.generaliter.j.de doli excepꝛ. ¶In ea,ibi,ꝛ hoc casu cessat repetitio, si soluit.Vult ergo not.glo.ꝛ in cuius sententia communiter omnes doct. sunt:quod tutus exceptione doli habētis ortum celebrati contractus tempore,ignoranter soluens,non possit repetere tanquam tutus exceptione odiosa. Ego vero puto cōtrarium,ꝙ imo competat repetitio:ꝛ hoc ex tribus. Primo per istum text. qui tuto doli exceptione,ꝛ ignoranter soluenti dat repetitionem loquendo de exceptione doli generaliter, neq; descendendo ad aliquam eius speciem.ꝛ si doct.dicant,iste tex.non loquitur de premissa exceptione,sed de alijs specialibus:diuinatio est:ꝛ nescio quis reuelauerit. Secundo idem fundo per generalem doctrinam.l.si non sortem.§.indebitum.j.de condi.indeb. ibi traditam,ꝙ tutus exceptione perpetua soluens ignoranter solutum repetit:sed hic exceptio est perpetua: vt l.pure.in fi.de doli exceptio.ergo ꝛc.Tertio:quia non potest negari ꝙ iste passus nō sit dubius propter opi. Certum autem est,ꝙ in re obscura ꝛ dubia magis fauendum est repetitioni,q̄ aduentitio lucro:vt.l.non debēt.§.in re obscura.j.de regul.iuris. Non obstat tex. qui est commune fundamentum,in.d.l.qui exceptionem.quia ibi loquitur in exceptione Macedoniani.que licet odiosa, tamen inducta cōtra rationem naturalem:que est vt nemo cum alieno damno lucretur:vt.l.nam hoc natura.j.de condic. indeb.cum similib.ꝛ in qua oppositā seu allegata allegās tractat de lucro captando: is vero qui soluit de damno vitando. Nos autem loquimur in exceptione doli,que est fauorabilis: quia non solum inducta in odium committentis dolum, sed etiam in fauorem decepti: ne alterius malitia sit sibi damnosa:vt.l.j.in princi.j.de doli exceptio. Item in ea exceptione que est iure naturali suffulta: vt.l. j.in fin.de doli excepꝛ.ꝛ in qua opposita excipiens tractat de damno vitando,agens vero de lucro captando: vnde nil mirum si in hoc subueniatur magis tractāti de damno vitando,q̄ de lucro captando certanti:vt.l.fin.§.licentia.C.de iure delib.ꝛ.l.fi.de codic.Casus ergo iste diuersissimus est ab illo.l.qui exceptionem.vnde puto, ꝙ in ea solutū erronee potest repetere:quando error iuris in dāno vitando non nocet:vt.l.indebiti.j.de cond.indeb.ꝛ ista est pulchra ꝛ noua opi.in materia que etiam fuit de mente Lyn.in.l.iij.C.quod met.cau.si recte intueatur. nullam barum rationum assigno. ¶In ea.ibi, ꝛ que succedit in locum non numerate pecunie,est ergo dare exceptionem doli succedentem in locū exceptionis nō numerate pecunie:vt.l.ij.§.circa.de doli excep.ꝛ ex hoc sequetur mirabilis effectus.ſ.ꝙ licet transactum sit biennium, ꝛ consequenter sit exclusa exceptio pecunie non numerate: attamen in locum eiusdem poterit opponi exceptio doli, que est perpetua:vt in.d.l.pure.in fi.ꝛ sic remanebit quasi sine effectu totus titulus de nō numerata pecunia. hoc tamē pro constanti non firmo: sed eius decisio pendet ex notabili tex.l.sub specie.C.de postul.quam ad hoc vide. ¶In ead.ibi, ꝛ sic reus ꝛ de facto excipit.vt hic dicit: vnde per hec vltima verba datur intellectus vnus ad versi.Verua. scz an exceptio doli competens promittenti soluere contra sponsum agentem ex promissione habente sub se conditionem tacitam,si nuptie sequantur:ꝛ sic agentem nulliter,ꝛ de facto:quia ante conditionis euētum pariat soluenti repetitionem soluti:Sed ſm hunc intellectum dicunt doc.cōiter hanc glo.non esse bene signatam: quia in tali casu non tractat de cōdictione ob causam: vnde melior intellectus est scōus positus in prin.gl.in ver.quoniā. scz an tutus exceptione contra mulierem agentem possit soluens futuro sponso repetere?ꝛ quidem decidatur,ꝙ si talis est exceptio,qua mediante pecunia soluta non competit repetitio:tunc non possit per ignoranter soluentem a sponso repeti,ea ratione,qua nec potest per soluentem sciēter:vt in ver.sed si cum sciret: si vero sit talis exceptio, qua mediante,quod solutum est repeti potest:tali casu,ꝙ per hunc soluentem ignoranter a sponso repetetur.ꝛ hec est omnium communis opi.quam bis paucis perstrinxi. ¶In glo.super ver.quoniam.Hec glos.dubitat an procedat ratio litere,quam ipsa non bene colligit:ꝛ omissis verbis Bar.multa super hoc dicentis,ad que non est necesse addere: dic, ꝙ ratio qua motus est Iurisconsultus in primo versic.ad dicendum, ꝙ solutum per putatiuum debitorem potest repeti:colligitur ex verbis illis,quoniā putasset se debere:nō autem ex illis,quibus colligit glos.

sbi, exceptione doli. Et ratio ita colligit: soluens ignoranter indebitum potest repetere: vt. j. tit. ij. per totū. sed hic solutum est ignoranter: ergo competit repetitio. ¶ In ea.
11 ibi, q actum fuit. Posito q ista gl. dicat verum: † non est ad hoc, q conuentione partium fieri potest, vt tacita hec condictio, si nuptie sequantur, intellecta a iure in promissione dotis non subintelligat. doc. tamen post Bar. communiter reprehendunt dicentes, q hoc non fuit hic actū: quoniam si actū esset, non peteret solutum per cōdictionem ob causam: vt vult illa litera: q nō fuit solutū ob causam de futuro: sed per condictionem indebiti, qua solutū propter causam de preterito, vt. j. ti. ij. l. damus. Quidam moderni ꝛ melius iudicio meo dicūt, q imo hic hoc actū fuit: ꝛ hoc probatur ex ista litera, vbi solutū fuit: ergo quo ad fiendā solutionem non oportebat expectari eiusdē celebrationem. Igitur ergo ſm eos etiam hoc casu condictione ob causam, per istum tex. nec obst. ar. doct. quia licet soluta sit dos, ꝛ conuentū fuerit, q nō subintelligatur conditio in promissione: tamen subintelligit in solutione dotis: vt per Bar. in l. si ego. in prin. ꝛ l. dotis fructus. §. fi. j. de iure dot. ca vero deficiente repetit solutū condictione ob causam. ¶ In glo. super ver. actione. ibi, sed quid si promisit. si intelligamus glo. hanc ſm intellectum Bart. sc3, q hic vir cui fuit facta promissio dotis soluende, non autem solutio: teneatur cedere actionem, quā habet mulieri: fortiter obstat argumentum tale. Actionem non habens, actionem cedere non potest. l. si procurator. ē absentem. §. si liber homo. j. manda. Sed vir ex promissione sibi factam nullā actionem acquisiuit: vt. j. probabo: igitur ꝛc. Q nullam acquisiuit, patet: q sibi fuit facta mera promissio, que habet in se conditionem tacitam, si sequatur matrimonium: vt. l. promittendo. ꝛ l. stipulationem. j. de iure dot. sed hec nunq̄ fuit verificata: quia matrimonium nō secutum: ergo nec actio quesita. Possunt due responsiones dari: quia illa conditio non subintelligitur in promissione facta per extraneum: vt not. glo. in l. Titio centum. §. Titio genero. j. de condi. ꝛ demon. Sed illa falsa, vt reprobaui in l. si extraneus. igitur hec non bona. Secundo respondet Bar. q illa tacita conditio subintelligitur hic respectu viri, nō autem respectu mulieris. Sed illa similiter non bona: quia concludit contra eum: quia si intelligitur respectu viri, ergo cōditione per virum non verificata, nulla competit actio: ergo nulla per eum est cessibilis: ꝛ sic patet, q l. fina. C. de iure dot. quam idem allegat pro fundamēto huius sue opinionis nihil facit. Unde sol. tertio ſm quosdā modernos, q hic non subintelligitur conditio ista, ex eo, quia is qui soluit scienter indebitum, fuit intentionis huius, q solutum totaliter mulieri donaret. Dixi in notabilibus, quo casu hec conditio nullo modo subintelligitur, niſi solum mulieris fauore: vt est casus. j. de iure dot. l. licet. §. quoties. ¶ In glo. super verbo, manente. ibi, responsio patet ꝛc. Ista solutio non est vera: q ſm hoc nō competeret condictio in hoc tertio casu. quod est falsum, vt hic vides. Quare solue, q ista fuit liberatio conditionalis, sc3 si nuptie sequerētur. ꝛ ideo annullatur. conditione non verificata, vt. j. de iure dot. l. licet. prealle-
12 gata. ¶ In glo. fi. ibi, no. naturalem. ꝛ ſm hoc † etiam ad accessiones respectu pensionum competet hec condictio: quia ꝛ ille loco fructuum habētur. j. de vsur. l. prediorum. vbi est casus. Cetera dic vt hic per Bar. qui in alijs recte loquitur. ¶ In glos. super verbo, quoniam. ibi, sed quia causa cessat propter quam dedi. Ista est falsa: quoniam ſm hoc sequeretur, q sciens se nō teneri mulieri, pro eadem dote, soluens: matrimonio non secuto posset repetere, ex eo, quia deficit causa. Sed hoc est falsum, vt verſicu. sed si cum sciret, ergo ꝛc.

Summarium.

1 ¶ Causa annullata, non potest effectus annullari.
2 Affinitas dicitur contrahi inter sponsos.
3 Sponsalia precedentia faciunt definere rem integram.
4 Etas iusta ad contrahendum matrimonium ex quibus consyderatur: tam de iure ciuili, q canonico.
5 Matrimonium etiā nulliter contractū bodie de iure canonico operat inductionem spōsaliū: secus de iure ciuili.
6 Statutum loquens in affinibus, an habeat locum inter illos, inter quos contracta sunt sponsalia.
7 Vir ꝛ vxor proprie non dicuntur affines. Item nec propinqui.
8 Statutum, q inter affines non fiat cōpromissum: q non habeat locum inter virum ꝛ vxorem.
9 Verbum, potest, an sit extensiuum in futurum:
10 Verbum, non potest: vel nō potest, an iudicetur ſm tractum de futuro, possibile.
11 Clausula, rebus sic stantibus, q in dubio intelligatur in contractibus, renunciationibus, iuramento, priuilegijs in societate ꝛ dotione tutoris.
12 Dos vt repetatur satis est sponsalia esse dissoluta.
13 Statutum iuratum, an ꝛ quando tolli possit absq̄ metu periurij: remissiue.

Quod Seruius. ¶ Solutū nomine dotis repeti non potest, quādiu subest spes futuri matrimonij. b. d. ¶ Nō. q † annullata causa,
1 non potest annullari effectus. ¶ Secundo nota, q † inter
2 sponsos dicit affinitas contrahi. de quo dic vt dicet in gl. ¶ Tertio nota ſm vnum intellectum. q † spōsalia pre-
3 cedentia faciunt definere rem esse integram. ¶ In glo. fi. per † verbo, habeat. in prin. de iure ciuili. Ergo ista etas
4 ad matrimonium contrahendū consyderatur ex annoꝝ numero: vt. l. minorem. j. de ri. nup. ꝛ insti. qui. mo. tu. §. fi-
ca prin. De iure autem canonico secus est: quoniam ista etas non consyderatur ex numero annorum: sed q habi-
tudine corporis ꝛ potentia coeundi: vt in. c. puberes. de
illis. ꝛ. c. fin. extra de despon. impub. Ex quibus patet ap-
probatam opin. Azo. contra Jo. posita in d. l. minorem. ꝛ
insti. de nup. in prin. Et predicto modo dicitur etas iusta, quo ad celebrationem matrimonij. Qualiter autem di-
catur iusta in alia materia: dic vt in. l. cum filio. de leg. ij. ¶ In glo. super ver. ꝛ diuortium. ibi, nec repudium, pro-
5 prie cadit. Et verū dicit de iure ciuili: quia † matrimonij de facto ꝛ nulliter contractum, non operatur inductionē sponsalium. j. de sponsal. l. quesitum. vbi vidisti casum: de iure canonico, secus est: quoniam illud matrimoniū nulliter contractum operat saltem celebrationem sponsaliū. Ita terminat glos. in. c. a nobis. ꝛ. c. duo pueri. extra de despō. impu. cuius opi. est bodie approbata. in eo. ti. c. i. lib.
6 vi. ¶ In glo. super ver. affinitas. in prin. Per † sponsalia ergo inducitur inter consanguineos sponsi ꝛ sponse principium affinitatis: non autē affinitas proprie, sed improprie sic. Et ex hoc arguit Bar. hic ad. q. statuti de qua hic per eum. Tu autem pro dicto huius glo. allega text. j. de ritu nupt. l. si qua. §. j. j. de gradib. l. Seruius. ꝛ l. Labeo. vbi casus, q improprie per sponsalia affinitas inducitur: vnde statuta loquentia de affinibus non vendicabunt sibi locum in talibus. ¶ In ead. ibi, sed tamen improprie.
7 Ergo inter virum † ꝛ vxorem dicitur affinitas: vt probat hic, ꝛ in. l. possessum. C. cōmu vtriusl. ind. Similiter improprie cadit propinquitas: quoniā proprie non dicūtur esse propinqui: vt probat. C. vnde vir ꝛ vxor. l. i. Similiter improprie, non autē proprie dicunt esse coniuncti: vt in. l. ma-
8 nifestissimi. §. sed cum in scā. C. de fart. Unde † infertur ad. q q statutum volens inter affines compromissum de emergentibus litibus fieri: non includit maritum ꝛ vxorem. Et ita tenuit Bald. C. vnde vir ꝛ vxo. l. i. Sed tamen contrarium tenet. C. commu. de succes. l. affinitatis. ꝛ quia plene dixi in. d. l. j. ideo hic non repeto. ¶ In glos. fina. in
9 prin. † Et in istud verbū, potest, sit extensiuum in futurum? dic q aut profertur absolute nō determinatiue ad aliquā causam vel personam: ꝛ tunc in futurum extendit: ꝛ tunc intelligi potest. i. quandiu possibile est. Ita probat in. d. l. fi ita quis. de leg. ij. ꝛ in. l. j. de iniusto testa. Aliquando refertur relatiue ad aliquam causam vel personam ex qua dependet potentia: ꝛ tunc loquit hic, q non habeat tractum in futurum, sed intelligitur rebus sic stantibus: ꝛ in eodem esse manentibus: vt in ista gl. ¶ Qualiter autem
10 intelligatur istud † verbum, si non poterit, vel non potest: an illud iudicetur ſm tractū de futuro possibile: an vero ſm tēpus presens: vtputa si statutū diceret, si non poterit pecuniam soluere, amputet manus: an intelligatur, si nō poterit etiam consyderato futuro tempore: an vero si non

poterit

poterit etiam consyderato tempore:vt ex nunc:Bar.dubitans non decidit in.l.suus quoq;.ff.sed si filio.ff.de ber. instit.Bal.autem decidit ꝛ varie tam hic, ꝙ in.l.quicunq;. C.de ser.fugit.ꝛ in.d.ff.sed si filio.Et quia non est materia
11 propria dicetur alibi. ¶ In ea.glo.ibi,rebus fictse babẽtibus.summe not.Bar.istam glo.quam quotidie allegamus,ꝙ verba contractus debent in dubio intelligi,sic se habentibus rebus ,ꝛ noua causa non superueniente.Similiter ꝛ verba renunciationis ſm eundem bic,ꝛ in.l.qui Rome.ff.duo fratres.ĵ.de verbo.obliga.ꝛ in.l.fin.ff.idem quesijt.ĵ.de condic.indeb.Et ad hoc solet ipse tantum allegare istam glo.Tu vero allega text.extra de renuncia. c.cum P. Gualfredi.Item adde ,ꝙ similiter debent intelligi verba testatoris:vt not.idem Bar.ĵ.de bere.instit. Quoties.ff.si duo.per tex.in.l.Paulo.ff.Pompo.de leg. iij.Adde tu meliorem.ſ.l.Meuia.ff.si.ĵ.de annu.lega.ꝛ.l. iij.in fi.ĵ.de adi.leg.Item similiter debent intelligi verba iuramenti:vt.xxij.q.iij.c.ne quis.ꝛ est plena glos.extra de iureiur.c.quemadmodum.Item similiter verba priuilegij:quoniã noua causa post illud concessum,superueniẽs illud aufert.extra de deci.c.suggestum. vbi est not. casus. ꝛ facit de acqui.heredi.l.si seruum quis.in.ff.ꝛ.ij.cum sequentibus.xi.q.iij.priuilegium. Item similiter intelligi debent verba societatis.ĵ pro socio.l.si conuenerit. cum.l. seq.Item similiter verba mãdati ꝛ dationis tutele testamentarie.Et primum probatur.ĵ.de solu.l.si cum Cornelius.ꝛ.l.cum quis.in princ.Secundum.ĵ.de confir.tuto.l. vtilitatem.ꝛ.l.in confirmando. Et ad id quod.ff.digi. ita debere intelligi in cõtractibus.Adde.l.quero.ff.inter locatorem.ĵ.loca.Item ad id,quod digi de iuramẽto: adde tex.extra de bereti.c.fi.ꝛ ad omnia predicta est text. optimus in.l.patronus.ats.l.si libertus non aluerit.ĵ.de bon. lib.¶ In ead.ibi,donec alter eorum contraxerit. Et pro bac opi.facit tex.in.d.l.si sponsalibus.ĵ.de sponsa. Barto,
12 autem † dicit ꝛ rectius sufficere , quo ad dotis repetitionem sponsalia esse dissoluta:nec requiri,ꝙ alter eorũ post dissolutionem alias contrahat nuptias.Cuius opin.probatur.ĵ.de iure dot.l.si ego.in prin.ꝛ.l.dotis fructus.ff.fin. ¶ In ea.ibi,quia non erat res integra.De boc cõtrario ꝛ eius materia dic,vt plene digi in.l.si pecuniam. in prin. ff.eo.¶ Ultimo inducitur iste tex.subtiliter hic per Lyn. in additionibus, ꝙ si vniuersitas cõstitutionem iuratam fecerit,non liceat eandẽ constitutionem reuocare:nisi petita per prius absolutione a iuramento als in periurium incidat:sicut ꝛ hic:licet possit dos dota pro futuro matrimonio si sponsalia precedentia fuerunt penitentia reuocari:non tamen ante licet, ꝙ sponsaliorum contractorum pemtere.Ista.q.an possit statutum iuratum tolli ipso iure absq; metu periurij,altam requirit indaginem:ꝛ quia non est propria materia sufficiat remissio. Ponit plene Jo.And.extra de preben.c.dilecto.ꝛ in.c.j.de bis, que fi. a ma.par.cap.ꝛ in addi.Spec.de iureiur.ff.i.d.Ant.extra de sponsalib.c.preterea.plene inter legistas solum ponit Bal.in.locẽs populi.de iusti.ꝛ iure.ꝛ in proemio feudorũ, allegans super boc dicta Pau.de Eliaza. de regul.cle.j.

Si donaturus. ¶ Intendens mulieri donare iussu eius futuro marito dotem solues , etiam non secuto matrimonio , non repetit: sed mulieri tantum competit actio:nisi aliud expresse actum fuerit.b.d. ¶ Et dicitur tunc habere intentionem donandi, si cueniat casus matrimonij non secuti:quando boc expressissime actum est,aut probatũ:vt.l.si extraneus. versi. nisi euidentissimis.ff.eo.ĵ.de iure do.l.licet.ff.quoties.In dubio enim donari nõ intelligitur:vt probatur.ĵ.de iure dot.l.si ego.ꝛ.l.promittendo. Matrimonio vero secuto, intelligitur semper donasse: nisi actum sit expresse cõtrarium.C.de rei vxor.actio.l.vnica.ff.accedit. ¶ In glo.ibi, l.ij.ff.si debitorem.ꝛ adde meliorem.ff.quoties.ꝛ.l.tutor. ff.j.ĵ.ad Velleia.

Summarium.

1 ☞ Exceptio obstans deleganti , non obstat ei cui facta est delegatio,ex titulo oneroso.
2 Exceptio obstans cedenti,an obstet cessionario:
3 Maritus non cogitur habere indotatam vxorem: nec etiam illam alere,quando dos sibi fuit promissa.
4 Exceptio,dolo facis,quod obstat ei, qui restituturus est alij: dumtamen in eodem veniat restituenda conuento. Et item obstat ei , qui restituturus est ex interuallo propter dilationem inductam a lege: secus si inducta sit ab homine.Et limita vt ibi.nu.ff.
6 Jure suo vtens nemini iniuriam vel dolum facit.
7 Lucrum dotis proueniens marito ex pacto soluto matrimonio,habet etiam locum in dote promissa. Et ibi quid in lucro statuti.
9 Mutatio qualitatis,quando arguat mutationem tituli.

ff. Si quis indebitam.

¶ Exceptio que obstat deleganti,non obstat ei,cui est facta delegatio ex causa onerosa:nisi quatenus ad delegantem sit peruẽturum.boc dicit. ¶ † Nota,ꝙ exceptio obstans deleganti,non obstat ei , cui est facta delegatio ex titulo oneroso. Ad idem.ĵ.de doli ex cept.l.Julianus.ĵ.de dona.l.si quis deleganerit.secus si facta sit ex titulo lucrativo: vt in.l.ff. ff.cum vero.ĵ.de dona.ꝛ plene not.in.l.apud Celsum.ff.si quis authoris.ĵ.de doli exceptio. ¶ Unde inducitur boc
2 ad aliam questionem.ſ.an † exceptio obstans cedenti obstet cessionario:ꝛ quia non est materia nostra sufficiat remissio:tractat plene Dy.in.c.ſi quis in ius.de regu. iuris. lib.vi.Bart.ĵ.de nouatio.l.doli.ꝛ in.l.apud Celsum.ff.sed cum legitima.preallegata.Bal.bic,ꝛ.C.de procura.l.qui stipendia.C.manda.l.per diuersas.ꝛ in.l.si cum emptor. ff.de pact.ꝛ.ff.de procura.l.si quis in rem.ꝛ in.l.si cum dotem.ĵ.sol.matrimo. Plenissime disputauit hunc passum in disputatione sua,que incipit,Statuto cauetur,ꝙ fenerator. Ponit Specu.in titu.de procur.ꝛ de cessio.actio.ꝛ habes notabilem ꝛ singularem casum , de iureiuran.c.i.
3 libro.vj. ¶ † Not.secundo maritum non posse cogi indotatam vxorem habere:ꝛ si non dat, non est a marito alenda,imo de domo expelli potest.Et solet Bald.in.l.de diuisione.ĵ.soluto matri.ꝛ in.d.l.si cum dotem.ff.finautem. eod.titu.allegare glo.singul.in autben.de non eligen.sec. nuben.ff.si in verbo,onera.que parum facit.Unde allego tibi casum singu.l.fin.vbi boc est expressum.ꝛ boc vbi dos promissa est:quoniã tunc est vxor alenda ſm dotis quantitatem : vt in.d.ff.finautem.ꝛ in.l.cum vnus.ff.alimentis. ĵ.de alimen.ꝛ cibar.lega.vbi autem dos non esset promissa:tunc imputet sibi vir: quoniam tenetur vxorem alere: nec eam potest expellere:vt not.gl.in dicto.ff.finautem.ꝛ Inno.extra de don.inter vir.ꝛ vxo.c.per vestras.ꝛ Spec.
4 in titu.qui filij sint legiti. ¶ Quarto no.ex ſi.versi.† quod exceptio , dolo facis petere.de qua in.l.dolo.ĵ.de doli exceptio.ꝛ in regula iuris,dolo facis. obstat ei , qui restituturus est alij : dumtamen in effectu eadem veniant restituenda conuento: alias secus : vt in.l.si socer.ff.Lucius.
5 vbi plene de boc per Bart.ĵ.solu.matri. ¶ † Ultimo not. singul.quod licet exceptio dolo facis. non obstat ei , qui restituturus est rem ex interuallo , propter dilationem inductam ab homine:vt in.l.fina.ff.j.vt lega.nomi. cauca. nibilominus obstat ei , qui restituturus est ex interuallo propter dilationem inductam a lege miserationis causa:vt est bic in dote, in qua restituenda marito conceditur dilatio a lege causa pietatis: vt in.l.vnica.ff.exactio. C.de rei vxor.actio.Quod vltimum,ego limito,nisi restituere debẽs ex interuallo propter dilationem legis agat ad id,quod restituturus est ex eo:quia spoliatus.Ad boc allego not.casum.ĵ.rer.amot.l.si mulier.ff.rerum.vbi probatur,ꝙ tunc bec exceptio non obstat. ¶ Item not.ꝛ ita
6 communiter allegatur,† nemini dolum facit aut iniuriã, qui vtitur iure suo.ꝛ concord.legistales sunt in glos. Ad idem extra de elect.c.cum ecclesia Ulterana. ¶ In glo. super verbo,non potest,in princ.de materia huius,scz an exceptio obstans deleganti,obstet ei,cui est facta delegatio:sufficiant remissiones.ff.allegate. ¶ In glo.ff.ibi, nec
7 ex lucratiua causa.Ad tria singul.not.banc glos.† primo quod portio dotis,quã maritus lucratur ex forma pacti,

aut statuti: dicitur peruenire ex titulo oneroso, non autē lucrativo, ꝛ hoc ex eo: ꝙ data est hec portio lucri ob causam, scz ob onera matrimonij per maritum supportāda. C. de iure dot. l. pro oneribus. ꝛ. ff. eo. titu. l. dotis fructus. Et facit pro hoc: quia titulus ipse dotis respectu mariti dicitur onerosus: licet respectu mulieris dicatur lucrativus: vt probatur hec distinctio in. l. ex promissione. de actio. ꝛ obliga. iuncta glo. l. ☞ Denia. ad fi. ff. solu. ma. ꝛ melior tex. iuris est in. l. fi. §. a socero. ff. de his, que in fraud. cre. Et licet contra hanc glo. decisionem videatur facere tex. in. l. ab hostibus. in fi. ff. solu. matri. in verbo, lucrifaciat. et in. §. ex actis. de rei vxo. actio. in verbo, lucrum. nihilominus solue, quod lucrum dicitur improprie per predicta: vel lucrum habitum ex oneroso tamen titulo. ¶ Secun-
8 do specialiter † nota, ꝙ lucrum dotis ex pacto proueniēs ipsi marito soluto matrimonio locum habet, nō solum in dote data, sed in dote promissa: vt hic probatur relata gl. ad tex. vnde est decisio questionis, ꝙ lucrum dotis a statuto proueniens ipsi marito, ex forma statuti: locum habeat etiam dote promissa: cum lucrum dotis ex forma pacti ꝛ statuti procedens equiparetur: vt in. c. fi. extra de dona. inter vir. ꝛ vxo. ꝛ hoc est tenendum, quando ipsa vxor fuit in mora in dando dotem ex tribus. Primo ne mora debitoris noceat creditori. ff. de iuris ꝛ facti ignoran. l. iniquissimum. Secundo ne deterioris cōditionis sit vxor nō morosa, ꝛ dotem dans, ꝙ morosa nō dans. Jura sunt vulgaria. Tertio quia hoc videtur expresse probari in auth. vt exact. instan. do. §. fi. ꝛ in auth. de non elig. secun. nub. §. fi. in glo. magna. Et ita consuluit Bart. etiam si statutum loquatur per verbum dotis date seu percepte in consilio suo, quod incipit, Dum querif, an statuto. ꝛ Bal. de dot. promis. l. fi. licet contrarium idem Bart. tenuerit per pre-
9 dicta in. l. iubemus. §. sane. C. de sacrosan. eccle. ¶ † Tertio no. ꝙ mutatio qualitatis, scz de oneribus matrimonij in non onera, que sunt extincta per solutionem matrimonij: nō arguit mutationem tituli de oneroso in lucrativū: cum a primordio tituli posterior formetur euentus: vt in dicta. l. vnica. C. de impo. luc. descrip. ꝛ bene facit glo. ff. de acquir. heredi. l. fi duo. Cetera dic vt hic per Bar. qui recte loquitur, ꝛ nihil addo.

Summarium.

1 ☞ Acceptilatione debiti per mulierem facta, matrimonio non secuto, debita pecunia condicitur.
2 Dare ꝛ remittere paria sunt.

SJ mulier. ¶ Liberatio facta excerta causa, que nō sequitur, non habet effectum: imo pecunia ex precedēti obligatione condicitur. Et datum executori siue nudo ministro respectu certe cause, condicitur illa non secuta: ꝛ similiter donatum causa mortis condicitur cum fructibus per reconualescentiam donatoris. Item similiter bonorum collatio respectu certe cause facta, illa non secuta, condicitur. hoc dicit vsq; ad. l. fi procuratori.
1 quam in fine legam. Nota primo, ꝙ † acceptilatione debiti per vxorem facta, matrimonio non secuto, debita pecunia condicitur. licet tex. in. l. licet. in prin. de iure dot. dicat pecuniā non condici: sed acceptilationem nullius esse momenti adeo, ꝙ cōdicitur liberatio: ꝛ in pristinam obligationem repositio. Huius. l. cōtra. Bar. hic diuinando sol. Ideo dic tu soluendo dupliciter: primo qō agi potest vtroq; modo, id est vt vel pecunia condicatur, per hunc tex. vel restitutio in pristinam obligationem. hanc autem solu. probo ex mente Jurisconsul. alternatiue hec duo remedia concedentis creditori: vt in. l. metum. §. ex hoc edicto. ff. quod met. cau. Sed quia ad illum tex. posset respōderi volendo tenere sol. Bar. ideo dic aliter ſm Bart. de Salice. ꝙ aut pecunia a qua debenda liberatur quis per acceptilationem, erat solutioni parata incontinenti: ꝛ tūc habet locum ista litera: vt pecunia condicatur: quia fingitur per debitorem creditori tradita: ꝛ in eundem debitorem postmodum translata. Aut pecunia debita non erat solutioni parata: ꝛ tunc loquitur tex. in. d. l. licet. scilicet vt cōdicatur prima obligatio. Et ad hanc allegat ipse not. ff. si cert. peta. l. singularia. Ego vero specialiter allego tex. qui non fuit factus pro alio. ff. de iure dot. l. si spon-
2 salibus. §. fi. ¶ Secundo no. ꝙ † paria sunt hic remittere ꝛ dare. de quo dic vt plene dixi ff. de donat. l. ☞ Dodestinus. Unde est argumentum ꝙ sicut in contractu do vt des: et do vt facias: est locus actioni prescriptis verbis: vt in tota. l. naturalis. ita in contractu remitto, vt des: quoniam qui remittit dare videtur: vt hic. quod dic vt. l. actione. C. de transactionib.

Summarium.

1 ☞ Officium nudi executoris non debet esse lucrativū, imo restituit quicquid apud eum, sine causa est.
2 Ambasiatores, an teneantur pecuniam, que eis superest finita legatione, restituere.
3 Titulus reuocabilis, nō causat fructuum acquisitionem.

SJ heres. ¶ Summata est cū prece. Nota, ꝙ nudi † executoris officium non debet esse lucrativum: imo restituere debet quicquid apud eum sine causa est. Quinimo ꝛ illud restituit, quod minus expendit, ꝙ datum esset. de legat. ij. l. Lucius. §. a te peto. vnde argument. doc. hic, ꝛ ibi, ꝛ in. l. creditor. §. cum inter. ff. mandati. ꝛ in. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. oblig. ꝛ in. l. eos. de fallis. ꝙ † pecunie date pro expensis ambasiatoribus, refun-
2 de sunt, si minus expendant, ꝙ datum fuerit. Ego filio contradicere: quia si non restituuntur mortuo ambiatore in legationis officio: ꝛ sic eo ad effectum non decente legationem: vt noto tex. fing. in. l. legatus. §. si quis in munere. ff. de legat. Ergo multo minus debet restitui deducente ad effectum legationis officium. vnde ibi not. casum contra communem opi. non obstant iura allegata: quia hic est speciale fauore legationis: vt ibi. ¶ Et. l. cum
3 quis. no. ꝛ † ita communiter allegatur, ꝙ titulus reuocabilis non causat fructuum acquisitionem.

Summarium.

1 ☞ Collatio bonorum, non inducit aditionem hereditatis, nec agnitionem bonorum possessionis.
2 Emancipatus de iure Digestorum, an teneatur conferre, anteq; veniat ad paternam successionem?

SJ filius. ¶ No. † ꝙ per collationem bonorū non inducitur hereditatis aditio, seu bonorū possessionis agnitio.
1 ¶ † Secundo not. ꝙ iure isto, anteq; emanci-
2 patus possit venire ad paternam successionem, per prius tenebat conferre. qō plene discussi in materia collationi. ¶ In glo. i. in prin. ibi, pure debebatur. Et ideo agi non poterat: vt hoc purum debitū repromitteretur: vt videtur in gl. d. l. fi quis accepto. quam ibi tenui. In contrariū tamen me multū mouet ad presens. l. etiam. ff. vt leg. no. ca. vbi est casus, ꝙ id qō pure debetur pro ordinario iure et legatum: potest peti, vt per cautionem repromittatur. ¶ In ea. ibi. l. licet. pro solu. huius, dic, vt dixi in not.

Summarium.

1 ☞ Condictio ob causam oritur ex pacto: ꝛ etiam ex defectu cause non secute.
2 Condictio ob causam competit dominio trāslato: ꝛ quid dominio non translato?
3 Libellus in condictione ob causam concludere debet ad dandum. Et in obligatione rem dari etiam re perempta concluditur ad rem: licet executio fiat in estimatione. nu. 4. Et quid in oligatione rem reddi? ꝛ in obligatione rem restitui? nu. 5. ꝛ 6.
7 Furtum, quod committit vtens re ad alium, ꝙ ad quem dominus dederit, vel prohiberet, si sciret.
8 Presumptio pro iudicis sententia, quando sit.
9 Sententia non presumitur lata de facto.

Prorogatio

10 Prorogatio, an habeat locū in criminalibus? remissiue.
11 Specialitatem allegare refugium est miserorum.
12 Implementum propie voluntatis, lucrum est.
Lucrum solum proueniens occasione implementi volūtatis, ⁊ non alio modo, producit actionem furti.
13 Mistum imperium competens iudici, vt iudici, indelegabile est: secus si vt priuato: quia est delegabile.
14 Pena mortis num sit pro furto de iure Digestorum?
15 Liber homo non potest alteri promittere, seu licitam facere sui torturam.

CUm seruus. ¶ Res data ob certā causam, causa non secuta, condicitur, etiam si extare desierit: sed si dñium translatū non sit, actione ad exhibendū agit. Item actione ⁊ cōdictione furtiua. b. d.

1 ¶ †No. ex pacto oīri cōdictionem ob causam. Item ⁊ ex defectu cause nō secute. ¶ In ver. sed Proculus. no. cō-
2 dictionem † ob causam cōpetere eo casu, quo dñium trāslatum est: licet quidam dicant competere etiam dñio non translato. ⁊ probāt hoc in ver. sed si tuus. in ver. etiā furti. Notant enim dictionem illam, etiam, que est implicatiua. Et idem etiā probant per. l. illud. ⁊. l. si filiosa. de mort. cau. don. Prima tñ opi. probatur per. ff. sic ita q̄. instit. de act. ⁊ per not. in l. j. C. de do. que sub mo. dicemus ad plenū in
3 l. si procuratori. ¶ Nota ibi, dare eum ⁊c. † q̄ libellus in actione cōdictionis ob causam debet concludere ad dāndum: de quo dic, vt dicē in. d. l. si procuratori. ¶ Nota † ex eodem versi. hic casum, q̄ in obligatione rem dari, etiam re perempta libellatur ad rem. Ad idem. l. si seruū. ff. effectus. j. de ver. obli. j. de cōsti. pec. l. promissor. la. ff. licet fiat
4 executio in estimatione: vt. j. de confes. l. iubemus. ⁊. l. fin. j.
5 que sen. sine appel. resc. in glo. ¶ † Idem, per eadem iura dicit Bar. hic ⁊ plenius in. l. stipulationes nō diuidunt. in obligatione rem reddi: cōtra q̄ videt mihi casus in. d. l. si filiosa. ⁊. d. l. illud. iuncto. ff. nec dubitauerunt. in quibus probatur actori electionem competere, ad quid agat, re perempta, stāte tali obligatione. s. an ad rem, an vero ad estimationē. ⁊ optime facit ad hoc. j. depo. l. j. ff. vbi probatur etiam liberari posse ad estimationem re perempta in obligatione surgente ex cōtractu depositi, que est rem reddi. de hoc tamen dicetur: quia nō est materia propria.
6 Quid † autē in obligatione rem restitui? posuit hic Bar. ⁊ plenius in. d. l. stipulationes. dixi post gl. s. si cer. pe. l. vi-
7 num. ¶ † No. ex ver. sed Proculi. q̄ vtēs re cuius dominium non est translatum ad vsum, quem dñs prohiberet, si sciret: aut ad vsum alienum, q̄ dñs vtendam dederit, furtum committit. Ad idem. j. de fur. l. si pignori. insti. de obli. que ex delic. in. ff. furtum autem. ¶ In glo. j. in princ. Adde. j. de pe. l. nullum. ¶ In ea. ibi, iniuste forte. No. est
8 hec glo. primo. q̄ † licet pro sententia iudicis presumatur: vt in. l. Herennius. ff. Laia. j. de euictio. ⁊ in. l. Beblius. ff. Marcellus. j. de pac. dot. extra de elect. c. bone. de renunciat. c. in presentia. de proba. c. quoniam contra falsam. attamen hoc est verum, si sit iudex competens: secus si incōpetens. Quoniam tunc nō presumitur quicquid iuste facere: vt hic, tanq̄ carēs fundamento iurisditionis. ¶ Itē
9 ⁊ secundo, si volumus intelligere, † q̄ sine cause cognitione ad sententiam prefectus processerit. No. est q̄ pro sententia de facto lata non presumitur. quoniam si presumeretur, nō posset seruus iste repeti: quia adimpleta fuisset causa, ob quam datus fuit seu adimpleta presumeretur.
10 quod tamen hic negatur. ¶ Tertio not. † ex eadem particula, q̄ in criminalibus cautis, non habet locū prorogatio: quoniam si locum haberet non diceretur prefectus vigilum iniuste processisse, tanq̄ in eum fuisset iurisditio prorogata per cōsensum: vt. l. consensisse. ff. de iudic. Hoc tamen dubitabile est. ⁊ ideo dic vt plene not. eo. titu. ⁊ in. l. j. C. vbi de cri. agi opor. ⁊ in. l. j. C. de sicar. ⁊ plene per Ly. ⁊ per Bal. in. l. si qui ex consensu. C. de epis. audi. vbi remittunt ad Spec. ⁊ cano. ¶ In ea. ibi, quia hoc non erat publicum, imo furtum ⁊ delictum priuatum: vt in. l. fina. j. de fur. ⁊ plene no. j. de delic. priua. l. ff. in glo. ⁊ banc Alex. opi. sequitur hic Guil. de Cu. alia ratione, quam vide hic per Bar. ¶ In glo. ff. ibi, speciale. Hec non bona: quia diuinat. ⁊ ratio specialitatis non assignatur: vnde refugium
11 † miserorum est: vt dicit glo. C. famil. ercisc. l. filium quem habentem. ¶ In ea. ibi, q̄ suam volūtatem adimpleuit.
12 Ad duo hanc allegamus no. † Primum q̄ implementū proprie voluntatis lucrum est, sicut ⁊ econtra: vt instit. de actio. ff. preterea. ⁊ in. l. ff. ff. de vsu ⁊ habit. ¶ Secundo, q̄ lucrum solum proueniens occasione implementi voluntatis. ⁊ non alio modo, producit actionem furti. quod est not. ¶ Possumus etiam aliter soluere, q̄ hic furtū ideo per Titium commissum est: quia vsus est seruo alio modo, q̄ dñs concesserit: vnde in furtum incidit: vt hic, in fi. Item ⁊. ff. digi in not. ¶ Ultimo extra glo. allegamus. l. istam, q̄ merum imperium ⁊ mistum. scz vite, necis, ⁊ tormentorum, qō dñs olim habebat in seruum: licet non bodie: vt in. l. ff. ff. de bis qui sunt sui vel alie. iuris. ⁊ instit. eo. tit. circa princ. C. de emen. seruo. l. j. ⁊ in. l. ff. C. de pat. pote.
13 poterat alij delegari. ¶ Unde not. singu. l. istam: † q̄ licet merum imperium competens iudici, vt iudici, sit indelegabile de iure ciuili: vt. l. imperium. cum simi. ff. de iurisd. omni. iudic. nihilominus competens vt priuate persone delegabile est. Casus est hic ex eo. quia questio tormētorum meri imperij est: vt. l. defensores. C. de defen. ciui. Et ad idem propositum soleo allegare casum. C. de adulte. l. Bacchus. Item ⁊ secūdo videt no. q̄ hic sit casus ⁊ sing.
14 no. † q̄ licet de iure ciuili, non possit quis pro furto, nisi sit famosus latro mori: vt in auth. sed nouo iure. C. de seruis fug. iuncta. l. capitalium. ff. famosos. j. de pen. Non obst. ff. si quis quinq̄ solidos. in. c. j. de pa. tenen. cui bodie derogatum est per consuetudinem: nihilominus de iure ciuili Digestorum, pena furti sit mors: vt hic videt casus. Nisi diceremus, q̄ aut hic de facto processit prefectus vigilū, qō tamen in textu non apparet: vel q̄ imponi possit pena
15 mortis respectu vilitatis persone: q̄ seruus erat. ¶ Postremo † inquātum Bar. hic dicit, q̄ non potest liber homo alteri permittere, seu licitam facere suimet torturam. Adde q̄ bene dicit. ⁊ idem tenuit. j. de furt. Interdum. ff. qui furem. licet contrarium ibi glo. tenuerit, ⁊ male: vt ibi notatur. Et ad hoc bene facit, quod tractatur per eūdem Bartol. ⁊ Bald. in. l. alia. ff. eleganter. j. solu. matri. ⁊. l. Titio centum. j. de condi. ⁊ demonstra.

Summarium.

1 ☞ Pecunia vbi ex parte vnius venit, ex alia datio speciei cōtractus emptionis nō contrabit, sed innominatus.
2 Dare idem est, q̄ rem accipientis facere.
3 Contractu innominato propter interitū speciei non semper contingit liberatio debitoris: licet in cōtractu nominato emptionis per consensum perfecto, sic.
4 Contractu nominato emptionis, licet re aliena tradita, non possit agi ad repetitionem pecunie, nisi secuta euictione: tamen in contractibus innominatis sic.
5 Contractui do vt des, substātiale est vt cautio prestetur, licet in alijs secus.
6 Contractibus innominatis, cautione non prestita competit dati repetitio: licet in contractu emptionis non.
7 Emptio vt consistat, precium debet dari in quantitate, et non in specie. Et quid si ex parte venditoris debetur genus: an resultet contractus emptionis vel innominatus. numero. 8.
9 Venditor, q̄ teneatur precise ad tradendum, si rem habet. Et an de natura emptionis ⁊ venditionis veniat dominij translatio? nu. seq.
11 Periculum rei vendite, an spectet ad venditorem, vel emptorem?
12 Pactum de accipiendo Sticbum, si interuenit: an resultet venditio, vel contractus innominatus?
13 Cautio vbi venit in contractu innominato prestanda: an veniat prestanda cum fideiussore: licet in cōtractu nominato: sufficat nuda cautio?
14 Permutatio, an veniat appellatione emptionis?
15 Condictio ob causam an habeat locum in contractibus nominatis? ⁊ vide nu. 23.
16 Condictio ob causam cur detur in donationis cōtractu?
17 Donatio an sit contractus nominatus vel innominatus?
18 Contractus nominati: an solum sint illi, qui consensu solo contrabuntur?
19 Condictio ob causam, an semper oriatur ex contractu fa-

cio, vt des: vel facio, vt facias? remissiue.

20 Obligatione rem dari, re data, que a creditore auocari potest, an inducatur debitoris liberatio, vel agi possit actione primeua?

21 Cautionis prestatio, que non venit de natura cõtractus, non tollit remedia, que ex ipso contractu proficiscuntur.

22 Clausula, dedit, vẽdidit, & tradidit: quem effectũ habeat?

24 Penitentia an habeat locũ in contractibus mistis, participatibus de contractibus nominatis, & innominatis?

Edi tibi. ¶ Cum quis speciem dare tenetur recepta pecunia, non resultat emptionis cõtractus, sed innominatus: & ideo cõdictione ob causam agitur. b. d. Vel sic fm But. verba in cõtrahendo contra naturam cõtractus apposita, illum in aliam speciem transmutant. b. d. ¶ † No. q vbi ex vna parte venit pecunia, ex alia datio speciei, non contrahitur cõtractus emptionis, sed innominatus. ¶ Scõo not. † q dare idem est, q rem accipientis facere. Ad idem insti. de actio. ff. sic itaq; ff. de ver. obl. l. vbi autem non apparet. in fi. Nisi eius verbi cõtingat impropriatio propter subiectam materiã. de quo dic vt plene not. glo. ff. de reg. iur. l. non iure data. ¶ Tertio not. † q in contractu innominato propter interitum speciei debite, nõ semper cõtingit liberatio debitoris: licet in cõtractu nominato emptionis per cõsensum perfecto, sic: cũ tunc non ad venditorem, sed ad emptorem spectet periculum. ff. de peric. & commo. rei vend. l. necessario. instit. de cõtrab. emp. ff. cum autem. ¶ † Quarto no. q in contractu nominato emptionis, tradita re aliena, nõ posset agi ad repetitionem pecunie: nisi prius sequatur euictio: vt ff. de euict. l. habere licere. C. eod. l. qui rem. tamen in contractibus innominatis secus est: vbi de natura eorum venit dominij translatio. Eo enim tunc non translatio competit, sed pecunie repetitio: vt hic. ¶ Ultimo no. q † in contractu innominato, do vt des: est de substantia prestatio cautionis, etiam si dictũ non fuerit: licet in alijs contractibus innominatis secus: vt. ff. eo. l. iij. in princip. ¶ No. q non solum vbi de dominio dãtis dubitatur: sed etiam, vbi certum est dantem esse dominũ, de natura cõtractus est cautio de euictione. ¶ Not. † q in contractibus innominatis cautione nõ prestita, competit dati repetitio: licet in contractu nominato emptionis non: sed agatur vt cautio prestetur: vt in. l. ij. ff. de euict. & l. inciuile. C. de rei vendic. cum ibi not. ¶ In glo. ij. ibi, fol. Hic fuit data in specie. Ad esse† ergo emptionis requiritur datio precij in quantitate, adeo, q si in specie, emptio non resultat fm glo. hic. & l. hec venditio. ff. huiusmodi. ff. de contraben. emp. Que probatur a simili eius, qõ de locatione dicimus: cum qua magnam similitudinem emptionis contractus habet: vt. l. ij. ff. loca. & insti. e. tit. ff. adeo. in ea enim locatione necesse est mercedem que dat in quantitate cõsistere: non autem sufficit in specie cõsistere: vt. ff. de prescr. ver. l. naturalis. ff. at cũ do. ff. depo. l. j. ff. si quis seruũ. versi. q si ope. ¶ In ea. ibi, quia appositũ fuit pactum de dando. Vbi ex parte debentis debet species dari, ex conuentione non resultat cõtractus emptionis fm gl. hic. Fallit autem hoc, † nisi ex parte venditoris deberet genus: qm̃ tunc & licet conuentũ sit dari, non resultat innominatus contractus: sed contractus emptionis. Quia in generis venditione necessaria est dñij translatio. dicente maxime Bar. ff. si cer. pe. l. ij. per. l. domus. ff. de euict. de lega. j. & ita tenet hic Fran. de Rampo. repetens hanc. l. qõ ego verũ nõ puto: qm̃ Bar. loquit vbi celebratus est per verba vẽditioni cõuenientia: vt puta vendo, emo &c. vbi autem celebratus esset per verba dubia inferentia ad venditionẽ, tunc̃ ad cõtractum innominatũ: vt puta do tibi. ff. vt des mihi dominem: tali casu puto etiã resultare contractum innominatũ. Quoniam nomen cõtractus dubiũ in dubio iudicamus innominatũ: vt. ff. de esti. ac. l. j. & probatur. ff. de prescr. ver. l. si gratuitam, in prin. iuncta glo. ¶ In ea. ibi, q vẽdito: facere non teneꝛ. Duplex est dubitatio, quarũ vnam determinat hic glo. † prima vtrum venditor possit cogi ad tradendum. Secunda vtrum de natura contractus emptionis sit dominij translatio. Et circa primã satis ruminatam in. l. j. de act. emp. & insti. de emp. & vendi. ff. precium. C. de act. emp. l. si traditio. Communis est conclusio quam probat Bar. in. l. stipulationes nõ diuidunt. ff. de ver. obli. & Bal. in. l. j. C. de sent. que pro eo, q cogatur venditor tradere, si rem habet: alis succedit obligatio ad interesse: vt probatur in. d. ff. precij. iuncta. d. l. j. & lex empto. ff. idem ait. eo. ti. & l. qui tibi. C. de hered. vel act. vend. quam ego approbo. Primo per casum in. c. cũ Joannes. extra de fide instr. Secũdo: quia cessio in incorporalibus habet vim traditionis: vt. l. fin. cum glo. C. quan. fiscus vel priua. Sed casum habeo, q venditor actionis, & sic iuris incorporalis, compellitur illam cedere: vt est casus. ff. de here. vel actio. vend. l. venditor actionis. ergo sequitur, q compellatur quasi tradere. Si ergo necessaria est traditio in incorporalibus, sequitur q idem sit in corporalib⁹: cum ratio diuersitatis dari nõ possit. Tertio ad idem est casus in eo. ti. l. qui filij. ff. j. ¶ † Circa scõm breuiter concludo, q translatio dominij non est de natura obligationis ex parte venditoris in contractu emptionis. Et hoc probatur. ff. de cõtrab. emp. l. rem alienam. & l. fi ita desinebatur. ff. j. Sed bene est de natura eiusdẽ, q res ipsa que traditur, tradatur animo dominium transferendi, sit tradens est dñs: finautem est dñs animo transferendi prosequendi conditionem. hic est casus. ff. de contraben. empt. l. clauibus. de act. emp. l. ex empto. circa prin. inver. que naturaliter &c. & in. l. cũ manu sata. ff. nemo. de contrab. emp. Fallit hec doctrina in duobus casibus: vno affirmative alio vero negatiue. s. nisi ex parte venditoris veniat vẽditio generis. Quoniam tũc de natura ipsius obligationis est dominij translatio: vt. ff. dixi. Fallit secũdo negative, nisi vendatur species: quoniam non est necesse tunc, q illius ad actum deducte dominium transferatur: imo locum cedit obligatio in estimatione. Et ad hoc not. sing. casum, quem nõ puto per aliquem notari. ff. de act. emp. l. hi actiones. in. ij. respõso. Potest etiam hoc tertio fallere in casu. l. quod sepe. in. ff. si res. ff. de contraben. empt. & ff. eom. autem. insti. de emp. & vendi. In quibus probatur, q licet res apud venditorem stante, si postmodum stare desinat, succedit obligatio ad interesse respectu ipsius rei perempte: nihilominus ea non extante, sed vilente penes alii, non succedit obligatio ad interesse: sed necessitate vinã in obligatione est actionis cessio. Et istis verbis vtor in hac materia: licet Bal. hic dicat dominij translationem non esse in obligatione: sed in eiusdem executione: quem admodũ in obligatione rem dari, eadem peremptа, non est in obligatione estimatio, sed in executione tantum: vt ff. l. proxima. & l. si seruum. in fi. de ver. oblig. ¶ In glo. super verbo, possunt. ibi, solutio hic intercessit. Iunge proxima cum secunda & erit bona solu. Ita hic communiter doct. ¶ † In glo. super verbo, dare. in princ. in hoc scz an in venditione spectet periculum: ad emptorem, vel venditorem: dic q aut est venditio pura: aut cõditionalis. Primo casu, aut est contractus consensu perfectus, non autẽ rei traditione: & tunc periculum pertinet ad emptorem vt. d. ff. cum autem. & in. d. l. necessario. Aut est contractus perfectus traditione vera, vel quasi: & tunc similiter ad eundem: vt in ijsdem probatur. Inducitur autẽ ista quasi traditio per signationem factam in re empta: vt. ff. de pericu. & commo. rei ven. l. quod si neq;. ff. fin. vbi est casus not. Fallit solum hoc in venditione rei, que requirit degustationem: quoniã tunc signatio in illa traditionem nõ inducit: vt. l. j. ff. si dolium. eo. ti. Aut non est adhuc cõsensu seu traditione perfectus: & tunc ad quẽ pertineat periculum? dic vt de contrab. emp. l. domum. hec autem procedunt in venditionibus rerum non requirentium mensuram, aut degustationem. In ijs autem dicẽdum est, q aut res ipse venduntur ad corpus: & tunc contractu consensu perfecto, periculum pertinet ad emptorem. Casus est. C. de peric. & cõmo. rei ven. l. ij. Fallit duobus casibus. Primus vbi actum est q ad venditorem pertineat: vt in. d. l. j. de pericu. & commo. Secundus quando venditor est in mora: vt in eod. titu. l. si quis vina. Fallit tertio, quando venditor de malitia vini emptorem non certiorauit. Item & quarto, vbi asseruit bonum, cum esset malum. Et ambo ista probantur eo. ti. l. si quis vina. in prin. & ff. Secundo casu quando ad mensuram seu degustationem vẽdidit: dicendum, quod ante mensuram seu degustationem factam periculum est venditoris: quando non censetur adhuc cõtractus perfectus in totum: vt probatur de

contraben.emp.l.q; sepe.ff.in bis.ff.l.j.de peric.ff commo. Fallit duobus casibus. Primus vbi emptor est in mora: vt.d.l.si per emptorem. Secundus vbi cõtrarium actum est: vt in.d.l.j.ff hoc de primo casu principali. ¶ In secundo, scz venditione conditionali existente: dic periculum interitus pendente cõditione eadem postmodum purificata spectare ad venditorem: periculum vero deteriorationis spectare ad emptorem: vt est casus in.d.l.necessario.ff.si pendente.ff.l.pe.C.eo.ti. Et pro ratione diuersitatis vide Bal.in rub.C.de peric.ff commo.rei vend. ¶ In glo.super verbo, procliuior. ibi, quia pactũ de dando Sti
12 cho. Quid † autem si interuenisset pactum de accipiendo Stichum: an tunc resultaret venditio, vel contractus innominatus: dic q; aut hoc verbũ, accipio, adiicitur speciei: ff tunc resultat venditio. Quoniam verbũ hoc de natura sui non importat dominij translationem: sed simplicem traditionem etiam tali casu. Casus est in.d.l.naturalis.ff.j.in ver.accipiam. Si autem adiiciat generi: vt puta frumẽto, vel vino, seu certe parti bonorum: ff q; importat dñij translatio: vt probatur in.l.commota.iuncta gl.C.de transact. merito causat contractus innominatus per hãc l: in hac eadem gl. ¶ In glo.ff.sed Jo.dicit, hoc, exigit.
13 Solitus † est allegare.d.Bal.banc particulam pro sing. licet hic in lec.sua non ponat, q; vbicunq; in contractu innominato venit prestanda cautio, intelligit prestari cum fideiussore: licet in nominato contractu nuda cautio sufficiat.j.de euic.l.illud. Hoc tũ non videt bene dictum. Primo: q; si sufficit prestari nudã cautionem in contractibus nominatis: q; sunt fortiores: multo magis in innominatis, qui sunt natura debiliores: vt patet.ff.e.l.si pecuniam. Preterea contra hoc allego no.gl. expresse hoc dicentẽ. In ea.l.si pecuniã.in vers.plane.el.j.in ver.restituturũ, licet ad hoc illam ibi non notauerim. Tertio q; ex quo lex eam in cõtractibus innominatis, q; nominatis dicit simpliciter caueri debere: ergo in vtroq; eorũ genere intelligitur de cautione nuda.C.de ver.fig.l.sancimus.cũ nulla reperiat.l.que ab illius regula banc exceptionem faciat.
14 ¶ † In ead.ibi, ff an sit permutatio. Nota ex hac q; nomen emptionis nõ continet permutationẽ. Ad idem.j.de cõtraben.emp.l.j.licet nomine cõparationis sic: q; illud magis generale est: vt probat.C.de rer.permuta.l.j.ff.d.l.j.in gl.de contrab.emp. vnde ex primo assumpto dicit Spec. allegando, de emp.ff ven.ff.nunc videndũ. vers. sed pone statutum. q; statuta de emptione ff venditione mẽtionem facientia, puta quo ad solutionem gabelle, ff similia: non continent permutationem. Quod probat.C.de pred.cur. l.fi.lib.x. Ad idem.j.de pig.l.in quorũ.ff de reb.eo.l.fi pupille.ff.si prętor. In contrariũ tamen multũ facit.l.statuliberi.ff. Quintus.de statulib.ff.l.licut.ff.vẽditas.j.qui, mo. pig. vel byp.sol.ff quod habetur.C.de vsufca.l.iij. In quibus omnibus probatur omnem aliũ contractum alienationis comprehẽdi nomine emptionis. de quo tamen: q; nihil addẽdum. dic vt per Bal.in.d.l.ij.ff hoc aliqualiter verius non tangit, q; alibi.C.de fideic.l.voluntas. vbi vide plenius. ¶ In ea.ibi, nam non habet locũ in cõtracti
15 bus nominatis. Et sic vult † gl. esse regulam, q; in contractibus nominatis non sit locus condictioni ob causam. Que probatur vltra.C.de rest. ven.l.ea conditione. ff.d.l. inciuile. Bar. autem hic dat duos casus fallentie vltra gl. de quibus dic, vt hic per cũ. Cui adde tertium. f. quando contractus ipse nominatus ex post facto resoluitur ex legis dispositione. Quoniam tunc qõ datũ est condictione ob causam repetit. Ita est casus not. in.l.bona; fides. hoc ipse ibi dicit, qõ non putoverũ. Primo: q; licet ibi Jurisconsultus dicat repeti posse, non tũ dicit condictione ob causam. Ergo intelligam actione ex empto.ar.j.de in diẽ addic.l. Imperatores. Scõo casum habeo expressum, q; resoluto ipso nominato contractu, datur actio ex ipso cõtractu descendens ad id repetendum, qõ datũ est. Casus est.j.de act.emp.l.ex empto.ff.si is qui. vbi cõtractus ipse nominatus a princ. nullus esset: tunc dareť ad repetendũ condictio indebiti, ff cõdictio sine causa. Et primũ probat j.de condi.indeb.l.seruum. Scõm.j.de condic.sine cau.l.j.
16 ¶ In ea.ibi, nisi in casu donationis. † Que autẽ sit ratio, quare in contractu donationis posito, q; contractus nominatus sit, deť condictio ob causam.l.j.C.de do. que submo.l.ea lege.ff.l.si vt proponis.C.eo. Posuit hic Bar. cui addo etiam aliam, scz quia quando contractus donationis non initur pure, sed modaliter: tunc illa non est proprie donatio, sed potius cõtractus innominatus: vt probatur in.l.j.j.de dona. Ideo tunc locus est in eo cõdictioni ob causam, tanq; in alijs innominatis contractibus.
17 ¶ In ea.ibi, † que donatio. Est ergo cõmunis glo.opi. q; hodie donatio sit cõtractus innominatus. ita tenet.ff.eo. l.ij.ff.l.ij.C.eo. Secũda vero fuit opi. But. q; olim ff hodie esset contractus innominatus: ff hanc sequitur Franc. de Rampo, in repetitione sua. Tertia fuit Bartol. q; olim ff hodie est cõtractus nominatus: ff hanc communiter sequitur Bal. licet aliter dicat. Item Bar. de Sali. ff q; hec omnia plene discussi post eundem Bar. in.l.in edibus. in ff.j.j.de dona. ideo hic nõ repeto. ¶ In ea.ibi, sed omnes
18 illi † sunt nominati, qui consensu fiunt. Vult ergo gl. q; illi solum dicantur contractus nominati, qui solo celebrantur consensu. j.de rer.permu.l.i. Et in hoc male dicit: quia fm hoc sequeretur, q; stipulatio que nõ nudo celebratur consensu: sed verborum solemnitatem requirit, non esset contractus nominatus. qõ est falsum. l.j.C.vt act. ab ber. Preterea contractus, mutui, depositi, ff similes, qui non solo consensu celebrantur: sed desyderant rei interuentũ: vt instit. quib. mod. re contrab. obli. cum fi. non essent nominati cõtractus. quod similiter nõ est verũ: vt.ff.de pac. l. iurisgentiũ. in prin. Quare dicas, q; cõtractus nominati sunt, qui elegans nomen a iure ciuili impositũ habent: vt d.l. iurisgentiũ. Item qui sui nominis pariunt actionem: vt.d.l.j.j.de rer.permu. Unde dixit Bar. ff cõmuniter alij ex tex. autb. eo decursum. C.de don. ante nup. q; si nouus contractus a consuetudine referť, cui ab ijsdem esset nomen impositum, ille talis contractus nõ diceretur nominatus, sed innominatus: quia text.j.de prescri. ver. l.iij. cũ l.preced. dicit, q; vbi talis reperitur cõtractus, cuius appellatio nulla a iure ciuili prodita est, descendit ex eodem actio prescrip. ver. Ergo sequiť, q; innominatus est: quoniam si nominatus foret, haberet sui nominis actionem:
19 quemadmodum ff alij habent: vt.d.l.j. ¶ † In ead. ibi, in contractu autem facio, vt des. Vult ergo gl. q; ex contractu facio vt des: vel facio, vt facias: non oriatur condictio ob causam. qõ tamen non semper verũ est. Et ideo dic vt hic per Bart. ff plenius in.d.l.si pecuniã. ¶ Ulterius ex
20 tra gl. inquantum Bar. circa vltimum † intellectũ huius l.ff.l.si cum aliquis. ff.hominem. ff.l.si quis aliã. ff.l.qui res. in princ.j.de sol. dicit, q; dũ queritur, an vbi in obligatione est rem dari: data re, que a creditore auocari potest, inducatur debitoris liberatio: vel agi possit actione prima. Dicendum est, q; aut illa potest auocari ratione dominij: ff tunc non inducatur debitoris liberatio: sed agi possit actione prima: vt.d.ff.qui hominem. ff.l.iij.ff.si.j. de re iu. Aut potest auocari iure hypothecarie actionis: ff tũc, aut est promissa euictio, seu de euictione cautio prestita: ff agi non potest actione prima: imo ab ea inducitur liberatio: vt dicit in hac.l. in vltimo responso, a contrario sensu. Aut non est prestita de euictione cautio: ff tunc non inducitur liberatio. imo agi potest prima actione: vt dicit esse casum hic in verfic. finge. Adde q; istud non videtur verum. Primo ratione Francis. de Rampo. hic scilicet quia refert quando in obligatione est rem dari: an res possit auocari iure dominij vel hypothecarie, ad hoc vt dicamus, non inductam liberationem. Casus est de lega. j.l.si a substituto. de solut. l.si rem meam. ff.d.ff.qui hominem in iure. prout vult Bart. prestatio cautionis de euictione tollere primam actionem creditori competentem, a quo ius auocari potest. Quoniam ista hominis prouisio, nõ tollit prouisionem legis, que est de iure communi: vt tali casu prima actione agat: vt hic. Ad hoc.j.de leg.j. l.si fundum sub conditione. ff. Stichum. C.de pac. conuẽ. l.fi. quod not. C.de iure emph. l.ij. per glo. Non obst. vers. iste fi. quia non debet assumi argu. a contrario sensu: quia resultat in iure absurdus intellectus: igitur ff c.l.ij.C.de condi. insert. Preterea possumus dicere fm eundem, qõ velit iste vers. q; si petita fuerit cautio, excludat illa actio, que competebat creditori ad agendum contra debitorem, antequam res esset euicta: non autem q; inducatur liberatio, quin si res sit euicta, non possit agi actione prima. Hec opinio videtur verior ex duobus. Primo quod aut volumus, q; ista cautio de euictione veniat ex natura

contractus innominati. prout venit ex natura nominati: vt. l. quod si nolit. §. qz assidua. ſ. de edil. edic. ꝛ l. sciendum. ſ. de euic. Et tũc hec cautio de natura contractus exiſtẽs tantum ineſſet eidem: merito eius expreſſio nõ debet aliquid operari. de lega. j. l. hec verba. cum ſi. Aut volumus dicere illam non eſſe de natura contractus: ꝛ tunc eſt certum, ꝙ non ex alia cauſa fuit cautio de euictione preſtita: niſi vt ius creditoris augmentaretur: ergo illa eadẽ non debet inducere contrarium effectũ diminutionis. de leg. j. l. legata. ꝛ l. legata. de adi. leg. ꝛ de condi. ꝛ demon. l. cum
21 tale. §. falſam. extra de ver. ſig. c. tranſmiſſe. ¶ † Secũdo pro iſta opi. allego caſum. ſ. eo. l. ſi pecuniam. ver. plane. el ij. Vbi habeo caſum, ꝙ preſtatio cautionis, que nõ venerit de natura contractus, non tollit remedia, que ex ipſo contractu proficiſcunt. Et ad hoc illũ tex. not. tene menti: licet ibi non notauerim. ¶ Tertio ad idem facit: quia ſi ſpeciale eſt in tranſactione fauore minuendarum litium: vt ſi res poſſit euocari a poſſidente actione hypothecaria: nihilominus ad primam actionem reddi non poſſit, poſito, ꝙ de euictione cautum fuerit per ſtipulationem: vt eſt caſus in. l. ſi pro fundo. C. de tranſac. ergo in alijs eſt ius cõmune in contrariũ. ¶ Ultimo ad idem facit optime. l. ſi mancipium. §. communi diuidundo. ſ. de euict. vbi dicit tex. non referre, quo genere iudicij res euincatur: ꝛ ſic an hypothecaria continente poſſeſſionem: an vero rei
22 vendicatione ius dominij cõcernente. ¶ † Secundo principaliter inquantum Bart. hic tractat de effectu illorum verborum, que communiter apponuntur in inſtrumẽtis, dedit, vẽdidit, ꝛ tradidit ꝛc. Adde effectum alium, ꝙ per illa videtur data licentia emptori rem venditam propria authoritate ingrediendi. Caſus eſt not. ſ. de acquir. poſ. l. predia. Ja. de Are. quem Bar. ibi refert ꝛ firmat Angel. ſ. de rei vend. l. quedam mulier. ꝛ do. Anto. extra de con-
23 ſuetu. c. ij. vbi refert in hoc Specu. ¶ † Ultimo inquantũ ſ. tetigi, an in contractibus nominatis ſit locus cõdictioni ob cauſam. Adde locum habere poteſt condictio illa ex permiſſione ſeu volũtate contrahentium: vt eſt caſus C. eod. l. ij. Vnde hec eſt quinta fallentia, quam predictis
24 adiunge. ¶ † Et inquantum Bartol. hic in fi. tangit, an in contractibus miſtis participantibus nominati ꝛ innominati contractus, ſit locus penitentie: dic vt plene dixi. ſ. eod. l. ſi pecuniam. in princ. ꝛ in alijs, dic vt hic per cum, qui recte loquitur.

Summarium.

1 ☞ Indebitum ſolutum falſo procuratori ad hoc, vt nõ poſſit repeti a domino, niſi ratum habeat: an ſit differentia, an procurator ſit falſus: quia nunq̃ habuit mandatũ: an vero: quia mandatum habuit ſpeciale: ſed poſtea reuocatum: ꝛ vide nu. 8. ꝛ. 16.
2 Debitum ſolutum falſo procuratori, qui nunq̃ habuit mandatum, non parit liberationem, quo ad dominum.
3 Debitor ſoluẽs falſo procuratori, quem ſcit falſum, id ad quod vere tenebatur domino ſolutũ: an repetat, ꝛ an videatur donare?
4 Verbum, perperam, iuris ignorantiam ſignificat.
5 Replicatio doli, ꝙ detur contra excipientem de dolo.
6 Solutum per debitorem bona fide procuratori reuocato, bona fide recipienti, inducit liberationem a domino. Dominium huius pecunie ſolute, an acquiratur per talem procuratorem reuocatum, ꝛ recipientem bona fide domino?
7 Dominium vtile, ꝛ non directum acquiritur: vbicunq̃ dominũ acquiſitio reſaltat contra iuris regulas.
9 Soluens procuratori reuocato, mala fide recipienti: an habeat contra reuocantem actionem aliquam: vbi quod actionem de dolo: que ceſſat ſi ſolutionem conſecutus fuiſſet a procuratore recipiente.
10 Debitor ſoluens ſpeciem procuratori nullum mandatũ habẽti, ꝛ probabili cauſa tutus, liberatur a creditore per ceſſionem actionis.
11 Debitor ſoluens genus procuratori nullum mandatum habenti, non liberatur a domino, per ceſſionem actionis, ſi ſibi aliqua culpa imputari poteſt: ſecus ſi culpa non poteſt imputari.
12 Debitum ſolutum ſcienter falſo procuratori, videtur donatum.
13 Diſpoſitio. l. cum quis. §. j. ſ. de ſoluẽ. an habeat locum in procuratore in rem ſuam: ꝛ quibus caſibus?
14 Indebitum ſolutum falſo procuratori in rem ſuam domino ratum habente: an repetitur ab eodem per condictionem indebiti, ex eo: quia ſoluens ſtatim ſe credidit liberatum.
15 Indebitum ſolutum falſo procuratori ſimplici a domino ratũ habente, an repetit per cõdictionem ob cauſam.
17 Ratificare, ꝙ quis non poſſit vnũ factum, ſeu plura connexe, pro parte, ꝛ pro parte repudiare.
18 Dominus ratum habẽs pecunie indebite receptionem ſuo nomine per falſum procuratorem factam, agit cõtra eũdem actione negotiorum geſtorum: vt illa ſibi reddat.
19 Dominus ſi habet ratam ſolutionem factam falſo procuratori, ꝛ conueniatur condictione indebiti per ſoluẽtem, poteſt petere vt ſibi cedat condictionem furtiuam, quam contra procuratorem habet.
20 Soluens indebitũ ſi hoc conſecutus fuerit a domino ratum habente, amittit condictionem furtiuam, quam habebat contra procuratorem.
21 Solutum falſo procuratori domino ratum non habente, ſiue debitum, ſiue indebitum repetit: ꝛ ibi an cõdictione indebiti vel condictione ob cauſam?
22 Indebitum ſolutum: domino ratum habẽte repetit per condictione indebiti, ꝛ etiam condictione ob cauſam.
23 Indebitum omne repetibile per condictionem indebiti: an ſit repetibile per condictionem ob cauſam.
24 Defectus cauſe tacite, ꝙ parit ſoluenti contra illum procuratorem condictionem ob cauſam.
Procurator recipiens ſolutionem: an videatur promittere, vel quod dominus ratum habeat, vel quod offendat mandatum.
25 Solutio facta vero procuratori, liberat ſoluentem, etiam ſi petente procuratore, dominus ratihabitionẽ denegat.
26 Debitum, vel indebitum ſolutũ falſo procuratori bona fide recipienti, tranſlato in eum dominio, domino ratum non habente, quibus actionibus repetatur?
27 Solutum falſo procuratori bona fide recipienti, domino non tranſlato, ſi extat: quia non conſumptum rei vendicatione repetitur.
28 Debitum ſolutum falſo procuratori bona fide recipienti dominio in eũ tranſlato, conſumptione bona fide ſecuta, repetitur condictione ob cauſam, ꝛ condictione indebiti.
29 Limitatio ad totam materiam huius. l. ſ. ꝙ ſi procurator promiſerit dñm rem ratã habiturũ, ipſo ratũ non habente, ſolutum nõ condicitur: ſed petit actione ex ſtipulatu.
30 Solutum falſo procuratori in rem ſuã, bona fide recipienti, debitũ vel indebitum: repetitur ab eodem cõdictione ob cauſam, vel indebiti. ꝛ de veritate vide ibi. ꝛ nu. 32.
31 Condictio indebiti, ꝙ non detur ſi dominium ſit tranſlatum, ꝛ recipiens in aliquo ſit factus locupletior.
33 Solutum nuncio per debitorem verum vel putatiuum: vt ad creditorem portaret, eodem hoc ſolutum contractante, repetitur condictione furtiua.
34 Solutum falſo procuratori nomine domini, ipſo autem mala fide recipiente, vt ſibi lucretur: repetitur ab eodem condictione furtiua.
35 Regula, ꝙ omnis condictio degenerat contra furem, ꝙ habeat locũ in condictionibus gñalibus, ꝛ nõ ſpecialib'.
36 Solute rei ſi in falſum procuratorem trãſlatum ſit dominium: an nihilominus ſit ſpeciale in eo, vt ipſe furtũ committat: ꝛ furti conueniri poſſit: ꝛ ibi plures recitat opin.
37 Furtum, quod committatur in re propria reſpectu vſus, ꝛ de ratione. nu. 38.
39 Recipiens ſcienter indebitum, quando committat furtum: ꝛ quando non: Et quando poſſit conueniri vel condictione indebiti, vel condictione furtiua. nu. 40.
41 Condictio indebiti ſpãlis, ꝙ cõcurrat cũ cõdict. furtiua.
42 Procurator in rem ſuam ſcienter recipiens indebitum, an committat furtum?
43 Procurator ſimpleg falſus, ſcienter recipiens indebitũ: an committat furtum?
44 Soluẽs ex ſolutione facta falſo procuratori ſimplici, vel in rem ſuam: an videatur in eos tranſferre dominium?
45 Condictio ob cauſam ad ſui natiuitatem, quid requirat.

Si procurator.

Si procuratori. ¶Hoc.d.fm lect.glo.inde-bitum solutum falso procuratori in rem suam, per condictionem indebiti repetitur a dño ratum habente:eo vero non ratificãte a procuratore. Item solutio debiti simplici falso procuratori facta, vt ipse faciat debitorem a dño liberari,ratihabitiõe aut liberatione non secutis,ab eodem per cõdictionem ob causam repetitur. Et pecunia per nunciũ cui data erat, vt ad dñm deferretur,si contracta sit, ꝛ dño non data, parit soluenti condictionẽ furtiuã ꝛ actionem furti.b.d.fm lect.glo. Vel sic fm lec.Bar.ꝛ cõem. Indebitum solutũ falso procuratori simplici a dño ratũ habente,condictione indebiti repetitur als a procuratore:solutio vero pecunie debite simplici falso procuratori facta, liberatione non secuta, per condictionem ob causam repetit:ꝛ si eadem fuerit cõtracta oritur furtiua cõdictio ꝛ furti actio.b.d. ¶Jn gl. ibi, nec enim refert qñ indebitum est solutũ. Est igitur.j.glo. conclusio ꝛ in hac materia,q̃ quo ad hoc,vt indebitũ solutum falso procuratori nõ possit repeti a dño,nisi ratũ habeat,nõ fit differẽtia:an procurator sit falsus: q̃ nunq̃ habuit mãdatum:an vero,q̃ mandatũ habuit: ꝛ specialiter ad pecuniã indebitam repetẽ.sed postmodũ fuerit reuocatum. Et hec est cõis conclusio,que mihi videt falsa,vna sola ratione:q̃ indebitũ ꝛ mutuum quo ad repetitionem equiparanť.j.ti.ij.l.qõ indebitum.j.de actio.ꝛ obli.l.j.ℊ.is quoq̃. Sed mutuũ nomine dñi solutũ falso procuratori: q̃ reuocato potest per mutuãtem ignorantem mandatũ reuocatum repeti a dño,etiam ratũ non habẽte:vt est casus.j.de insti.l.sed ꝛ si pupillus.ℊ.prescribere.cũ seq.ꝛ seq. igitur ꝛ indebitũ sibi equiparat. ¶Jn ea.ibi.l.qui hominem.ℊ.si nullo.†Est scõa conclusio glo.q̃ debitũ solutum procuratori,qui nunq̃ mandatũ habuit, nõ parit liberationem quo ad dñm:vt.d.l.qui hominẽ.ℊ.si nullo. ꝛ.ℊ.gener.de solu.ꝛ l.vero procuratori.ℊ.i.eo.ti. Quod Lyn.in.l. falsus.C.de fur.intelligit etiã si debitor probabili ratione motus ad credendũ illum mandatum habere,vtputa:q̃ ostendatur sibi procuratoriũ, licet falsum. iuxta.l.si quis inficiatus.j.depos.eidẽ soluat per.d.ℊ.si nullo.simpliciter loquentem.ꝛ per.l.vbana.ver.q̃ si vecturas. iuncta. gl.j. tit.ij.licet Bart.hic dicat tali casu debitorem liberari per cessionem actionum suo creditori factã,per text. in.l.cum fundus.ℊ.seruum tuũ imprudens.ã.si cer.pe. ¶Sed aduerte:q̃ tex.ille loquitur in debito speciei.quo casu Bar. verũ dicit,per tex.illũ.ꝛ per.l.qõ sepe.ℊ.si res.j.de ꝟtrab. emp. Sinautem loquamur in debitore generis vel quãtitatis:tunc debitor soluens falso procuratori,quem iusta ratione putabat verũ, non potest liberari per cessionem actionum. Casus est sing.vna cũ gl.j.de fur.l.si quis vxori.ℊ.apud Labeonem.ꝛ ita declaro Bar. ¶Jn ea.ibi,cũ scienter solui. Est igitur glo.†Jn tertia conclusione satis dubitata, q̃ debitor soluens falso procuratori, quem scit falsum,id ad quod vere tenebatur dño,solutum nõ repetit:quia videtur donare.arg.l.i.j.tit.ij.ꝛ regule,cuius per errorem.j.de reg.iur.ꝛ hanc opi.sequitur Dyn. allegans duos casus per quos idem tenet Bar.in.l.si nõ sortem.ℊ. qui filio.j.ti.ij.ꝛ l.qui fundum.ℊ.seruus meus.j.de vsusca. pro emp. ¶Scõa vero fuit opi.gl.contraria in.l.dispensatorem.j.de solu.tenentis tale solutum repeti.ꝛ illam sequitur Ja.de Ra.ꝛ Ly.referẽs in.l.falsus.C.de fur. duabus rationibus. Prima ne malignitas procuratoris sibimet commodum afferat,contra.l.fine hereditaria.ã.de nego.gest.cum simil. Ad hanc tenens cõtrarium respondebit,q̃ cõmoditas ista sibi non affertur ex sola malignitate:sed ex scientia soluentis,cui scienti soluẽti falso procuratori,dolus non infertur.de regul.iuris.l.scienti.C.de transac.l.cum donationis. Secunda ratio fuit: quia quotiescunq̃ alia coniectura cadere potest in soluente nunq̃ presumitur donatio:vt.l.si cum aurum.ꝛ.l.elegãter.ℊ.qui reprobos.j.de solu. Sed in soluente potest cadere coniectura:vt ad dñm portet solutam pecuniam,iuxta.l.si ego. ã.de neg.gest.igitur ꝛc.ad hanc potest responderi, quod ista cõiectura capi non potest:quia sicut soluẽs videt procuratorem vti falsitate:ex quo se mandatum habere asserebat:ita scire debuit q̃ hanc pecuniam nunq̃ ipse esset ad dñm portaturus:quia semel malus ꝛc.vt in regula iuris.ꝛ in.l.si cui.ℊ.ijsdem.j.de accusa. Preterea ex quo soluens sciuit procuratorem prohibitũ recipere.ita scire debuit prohibitum illi dare:vt in.d.l.vero procuratori.ꝛ.l q̃ si forte.ℊ.j.de solu. Non obst.d.l.si ego.quia ibi soluens expresse soluit vt negotiorũ gestori:quinimo ibidem ꝛ solutionem recipiẽs nõ asserebat se falsum habere mandatũ. ¶Unde tertia fuit opinio fin.in.l.cum pater.ℊ.Meuio. de leg.ij.dicentis,q̃ aut soluẽs sciebat factũ:vtputa mortem dñi,ex qua sequitur reuocatio mandati. Item ꝛ ius, dicens,q̃ morte dñi intelligit reuocatum mandatũ:ꝛ tũc soluta pecunia non repetitur,quasi a sciẽte donata videť, per predicta iura. Aut soluens sciebat factũ:vtputa dñm mortuum:ignorabat tñ ius, dicẽs morte dñi mandatum reuocari:ꝛ tunc soluta potest repeti,quasi videať soluntum ab eo,qui erronee credidit se posse soluere: cũ putet mãdatum durare. Item:q̃ ignorantia iuris in dãno vitãdo prodest:vt.j.de iur.ꝛ fa.igno.l.iuris ignorantia. Item ꝛ in soluto repetendo:vt.l.cũ bis.ℊ.fideiussor.j.ti.ij. ¶Quarta fuit opi.Bal.dicentis,q̃ aut potest capi aliqua probabilis coniectura, ex qua videatur soluẽs soluere causa future ratificationis a dño fiende:ꝛ tunc possit repeti: quia hac stante,donatio non est presumenda:vt.d.l.si cum aurum. Aut non potest hec coniectura capi:quoniam soluit quis scienter procuratori reuocato. quo casu presumendum est,q̃ dñs solutionem ratam nõ habeat fm eum: q̃ als presumeretur suam voluntatem corrigere,ꝛ de nouo procuratorem constituere,contra.l.nam ad ea.j.de condi. ꝛ demon.ꝛ tunc non possit repeti quasi videatur donata, per.d.l.cuius per errorem. ¶Quinta fuit opin. eiusdem in.l.falsus.C.de fur.dicentis,q̃ aut soluẽs scit procuratorem reuocatum:recipiẽs autem sui reuocationem ignorat:ꝛ tunc donatio non resultat:quia est dissensus in causa transferendi dominij:igitur ꝛc.ã.si cer.pe.l.si ego pec. Quod patet fm eum:quia ille qui scienter soluit,videtur soluere vt donet: ille autem qui ignorãs pecuniam recipit,videť recipere nõ vt ex donatione sibi acquirat:sed vt debitum solutum dño reddat. Aut vterq̃ scit mandatũ reuocatum:ꝛ tunc aut recipiens scit soluentẽ scienter soluere,hoc est scientiam reuocationis habere:ꝛ tunc pecunia donata videť: neq̃ repeti potest: quia vterq̃ in causa transferendi dñij concordat:igitur ꝛc.vt.d.l.cuius per errorem. Aut recipiens nescit soluentẽ scienter soluere, hoc est eundem notitiam reuocationis habere:ꝛ tũc pecunia repeti potest:neq̃ donata videť:quia in donatione non est consensus vtriusq̃,q̃ requiritur: vt.l.absenti.j.de don.ꝛ.Lambigi.eo.tit.C.quod patet:quia is qui soluit,intendit dñium transferre:is autem qui recipit non intendit pecuniam,vt donatam recipere: sed vt furtiuã capere. Et hanc eandem opin.attribuit sibi,vt suam,ꝛ nouam Ang.repetens.d.l.falsus.neq̃ excusandus est: quia si dicatur q̃ Bal.nõ vidit: quia in ꝛ eadẽ.l.ipsemet Bal.allegat. ¶Unde sexta fuit opi.Sali.repetentis istam.l.dicẽtis,q̃ aut cõstat de expressa intentione soluẽtis:ꝛ illa seruatur. Aut dubitatur:ꝛ tũc aut recipiens nunq̃ mandatum habuit:ꝛ hoc soluẽs scit:ꝛ pecunia donata intelligit, neq̃ repetitur.arg.d.ℊ.seruum meum.ꝛ.d.ℊ.qui filio. aut als mandatum habuit,sed reuocatum. Et tunc aut reuocatum fuit expresse.ꝛ idem per.d.iura. Aut tacite:ꝛ tunc aut propter delictũ ꝛ maleficium ipsius procuratoris: vt q̃ de bono malus:ꝛ tunc soluens non repetit per dicta iura:neq̃ hunc soluentẽ ignorantia iuris excusat: q̃ esset quodãmodam iuris naturalis ignoratia, cuius pretextu quis non excusatur.C.de in ius vo.l.venia. Aut est reuocatum tacite bona mẽte:vtputa morte dñi:vt.l.inter causas.j.mand.ꝛ.l.mandatum.C.eo.vel gratia,vtputa: quia manumissione secuta seruꝰ: vt.l.si quis seruo.j.de solutio. ꝛ tunc est saluãda distinctio gl.in.d.ℊ.Meuio. An autem debeat presumi iuris ignorantia,vel non: est attendenda etas,malitia,ꝛ segus:vt.l.regula.j.de iuris ꝛ fac.ignoran. ¶Septima fuit opi.subtilis dñi Raph.dicentis, q̃ aut quis soluit falso procuratori,tanq̃ vero:ꝛ sic ex causa de preterito,quã scit falsam:ꝛ tũc soluẽs donat,ꝛ nõ repetit: quia scienter soluẽs ex falsa causa de preterito, intelligit donare.j.ti.ij.l.damus. Aut soluit quis procuratori falso, tanq̃ falso causa future ratificationis dñi:ꝛ tunc solutum repetit ratihabitione nõ secuta:vt hic in penult.resp̃so. Aut dubitat:ꝛ tũc est presumendũ eũ soluisse ex causa de futuro.l.vt dñs ratũ habeat.ꝛ hoc ex triplici cõiectura.

Prima: quia nemo presumitur iactare: vt. l. cum de indebito. Secunda: quia potius presumendum est cum soluisse ex causa de futuro, que non sapit debitum als delictum, ꝙ ex causa de preterito, que sapit delictū falsitatis mandati. arg. l. merito. ff. pro soc. cum similib. Tertia: quia in re obscura magis fauendum est repetitioni, ꝙ aduentitio lucro: vt. l. non debet. §. in re obscura. ff. de regu. iuris. Item magis ei fauendum, qui tractat de damno vitando, ꝙ ei qui tractat de lucro captando. C. de codic. l. fi. ꝛ. l. fi. §. in computatione. C. de iure deliber. ꝛ hec procedunt, quando quis scienter soluit, vt falso procuratori simplici: secus si vt falso procuratori in rem suam. Quoniam tunc indistincte videtur donare ex eo: quia non cadit presumptio aliqua ratihabitionis future: quia si quis soluit procuratori in rem suam statim est liberatus neꝙ est necesse alia ratihabitio domini: vt in. l. procuratori in rem suam. ff. de procurato. ¶ Octaua fuit opinio elegantissimi viri
4 do. † Benedic. de Plumbi. repetentis. d. l. falsus. dicentis, ꝙ aut soluens scienter falso procuratori aliquo iuris errore: ꝛ tunc solutum repetit, neꝙ donatio videtur. Ad hoc allegat ipse tex, singul. l. Titius. in verbo, perperam. cum. l. preceden. ꝙ quidem verbum iuris ignorantiam significat: vt probatur. ff. de condict. indebi. l. qui exceptionem. iuncta. l. fi. ff. ad Macedo. Aut soluit nulla iuris ignorantia precedente: ꝛ tunc aut vt procuratori falso gerenti: tamen inutiliter negotia domini: ꝛ tunc non videtur donare: sed presumitur ideo soluere, vt negotiorum gestor domino portans eundem faciat liberari. arg. d. l. fi ego. ff. de nego. gestis. Aut soluit falso procuratori in nihilo gerenti negotia: ꝛ tunc donare videtur tanquam scienter soluens ei, cui non debebat, per. §. qui filio. ꝛ per. §. seruus meus. ¶ Ultima fuit opinio quorundam banc. l. repetentium, qui dicunt ꝙ eo casu quo procurator recipiens scit scienter soluentem soluere: tali casu hoc est clarum ꝙ donatio inducitur, per. d. l. j. ꝛ. d. l. cuius per errorem. Eo autem casu quo solutionem recipiens ignorat soluentem scienter soluere: facit tres casus, scilicet ꝙ aliquando soluens scienter reuocat donationem, antequam perueniat ad notitiam recipientis solutionem scienter soluere. Aliquando vero reuocat animum donandi post. Aliquando reuocatio donationis eodem tempore concurrit cum scientia recipientis: nec scitur quid precesserit. Primo casu donatio impeditur: quia cum non fuerit perfecta ex consensu recipientis, qui non recipiebat, vt donationem reciperet: sed vt furaretur. Aut vt domino acquireret: merito mutatione voluntatis facta', non perfecta donatione, eadem impeditur. Ad hoc. ff. de dona. l. ij. §. antepe. ff. si cer. peta. l. eius qui. §. quas vero. ff. de contraben. emp. l. j. ad fi. iuncta glo. ¶ Sed huic membro obsicio de duobus, scilicet ꝙ imo hec donatio non possit reuocari: quia quo ad ipsum dantem ex suo cōsensu perfecta est. Et primo. d. l. per fundum. ff. de serui. rustic. predio. Sed ad illā respondetur, scilicet ꝙ licet non sit perfecta donatio quo ad ius reale: tamen perfecta fuit quo ad ius personale: vt ibi patet ex eo: quia sciebat sibi donaturum ipse, sibi donari: quod non est in casu nostro. Secundo de. c. si tibi absenti. de preben. libro. vj. vbi collatio beneficij facta in absentem vel ignorantem non potest reuocari, posito, ꝙ ille ignoret sibi illud esse collatum. Sed responde, ꝙ ibi est casus diuersus: quoniam ibidem confertur, quod non est proprium conferendi: vnde ex simplici collatione ius etiā conferentis extinguitur. Nos autem loquimur quando donatur, quod est proprium donantis, quo casu donatione non perfecta, consensu donatarij res in dominio donantis remanet. ff. de acquir. possess. l. fi quis vi. §. differentia. ff. ex quib. cau. maio. l. nec ciuilem. Secundo casu donatio facta non potest reuocari: quia perfecta est: ex quo in notitiam donatarij recipientis peruenit: quemadmodum dicimus donatio facta absenti non potest reuocari, si perfecta est ipsius absentis consensu. ff. de dona. l. absenti. C. eod. l. nec ambigi. Tertio casu donatio impeditur: quia in dubio potius fauendum repetitioni, ꝙ aduentitio lucro: vt in. §. in re obscura. ꝛ. ff. dicit. ex pluralitate igitur opin. passus iste videtur dubitabilis. ¶ Et vt omniū equa distinctione saluentur opin. possunt fieri aliqui casus principales, scilicet ꝙ aliquando quis soluit simplici procuratori falso, qui tamen erat negotiorum gestor domini: ꝛ tunc soluens non videtur donasse: quia videtur dedisse, vt facienti officium gestionis: ꝛ cum eadem qualitate recipiēs videtur recepisse. Ad hoc tex. in. d. l. fi ego. ad fi. ff. de neg. gestis. Preterea idem comprobo sic. De procuratore ad gestorem procedit argumētum. ff. de nego. gestis. l. nam ꝛ Seruius. §. si viuo. Sed quando procurator aliquid facit super facto, quod pertinet ad dominum videtur fecisse nomine domini: vt. l. fi. ff. si quis cautꝰ l. post mortem. cum ibi not. ff. quando ex fac. tutor. Igitur idem dicendum cum gestore. Aliquando soluitur falso procuratori scienter sub conditione tamen ratihabitionis future a domino, vel liberationis consequende: iste casus est clarus, ꝙ donatio non inducitur: imo conditionibus non impletis solutum repetitur: vt hic in secundo responso. Aliquando vero soluitur scienter falso procuratori, non negotiorum gestori, neꝙ sub conditione aliqua: sed iuris errore, seu ignorantia: ꝛ tunc talis est iuris ignorantia, que crassa est ꝛ supina: vtputa: quia ignorat donans legem statui mandatū non posse reuocari, etnc nihilominus donatio inducitur: quia talis supina ignorantia in damno vitando, non prodest: vt in. l. nec supra. ꝛ in. l. regula. ff. de iuris ꝛ fac. ignor. Est enim in lata culpa soluens ignorans hoc, quod omnes sciunt. ff. de ver. sign. l. late culpe. vnde illa sibi prodesse nō debet: quemadmodum nec dolus. Est iuris ignorantia probabilis ꝛ tuta: vtputa quia ignoret soluens peregrinum casum legis recentis, dubitatione mortis mandatarij reuocari mandatum: ꝛ tunc donatio non inducitur: cum talis ignorantia iuris in damno euitando excuset: vt. d. l. iuris ignorantia. Et isto modo saluatur glo. in. d. §. Menio. Prima ꝛ casus in. d. l. Titius. ff. allegata. ¶ Aliquando non solu
uitur scienter falso procuratori, nullo tamen iuris errore interueniente: ꝛ tunc si recipiens scit scienter soluentem soluere: est casus clarus, ꝙ donatio inducitur. Primo vtriusꝙ consensus in donatione concurrit, que bodie solo consensu perficitur: vt. l. si quis argentum. Secundo quia casus est in. §. qui filio. ꝛ in. §. seruus meus. ff. allegato. ¶ Aliquando vero recipiens ignorat soluentē scienter soluere: ꝛ tūc vt. ff. vidisti, est communis opinio, quod donatio non inducatur: quia non concurrit vtriusꝙ consensus in donatione perficienda: vt. ff. si certum peta. l. fi ego. Ille enim qui soluit, ob id soluit, vt donet: ille vero qui recipit ob id recipit, tali casu, vt furetur: vel vt domino acquirat, si sui reuocationem ignorat. vnde dicunt cōmuniter doc. ꝛ maxime Ang. in. d. l. falsus. ꝙ soluens poterit repetere. Et si excipiatur, dolo facis petere: quia semel donasti. Replicabitur de dolo, scilicet dolo repetisti, ex quo receptionis tempore intercipiēti animum habuisti. Quod membrum satis est dubitabile. Et primo sic duos casus. Aliquando enim procurator recipiens a scienter soluente sui mandati reuocationem ignorat: et consequenter recipit, vt domino acquirat: ꝛ tali casu, ꝙ dicunt doct. donationem nō induci: falsum mihi videtur vna ratione: qua ratione inducitur donatio, si quis soluat procuratori, vt domino acquirat: licet procurator habeat animum sibi acquirendi: vt est casus in. l. qui mihi donatum. ꝛ. l. fi tibi dederim. ff. de donatio. Eadem ratione ex qua diuersitas reddi non potest, dicēdum videtur ꝙ donatio videatur inducta. ꝛ si quis soluat procuratori, vt sibi donet: licet procurator habeat animum acquirendi domino, non propterea soluens, soluit animo nō repetendi: ergo nō potest repetere. ff. si certum petatur. l. non omnis. ¶ Aliquando recipiens ignorans soluentē scienter soluere, recipit non animo donatorie recipiendi: sed non, vt pecuniam furetur: ꝛ tunc licet de iuris rigore donatio non inducatur: quia consensus non concurrit, cum donatio nolenti, fieri non potest: vt in. l. hoc iure. §. nō potest. ff. de donatio. Et in regula iuris, inuito. Attamen de equitate cōsumptis nummis donatio videtur facta: quia per consumptionem donatio videtur recōciliata. Et iste videtur casus apertus in. d. l. si ego pecuniam. in primo responso. nihilominus tamen in hoc secūdo membro teneo cum communi, quoniam illud princip. l. si ego, volens consumptione donationem recōciliari: licet in causa donationis sit dissensus, procedit vbi vtraꝙ causa, in qua dissensus inter contrahentes erat habilis ad translationem dominij: vtputa: quia tu dabas vt donum: ego recipiebam

piebam vt mutuum. Ita loquitur primum respōsum: vt ex se patet. Secus autem si ambe cause in quibus est dissensus, non sunt habiles ad dominij translationem: quia tunc donatio non inducitur. Casus est in.j.ꝛ fi. respon. d.l. si ego. vbi ponitur exemplum, quando tu das vt donum: ego recipio vt depositum. Sed in casu nostro iste ambe cause adinuicem versantes, non sunt habiles ad dominij translationem: quoniam tu das, vt dones: ego recipio, vt furer. igitur ꝛc. vnde in duobus vltimis responsis est huius questio casus. ¶ Tertio tamen inquantum circa hoc dicunt doc. ꝙ tali casu recipiens committit furtū: falsum est ex eo: quia non potest furtum committi: cum recipiēs re ipsa voluntate dantis vtatur: licet hanc voluntatē ad esse ignoret: vt probatur instit. de obli. que ex male. ff. placuit. ꝛ in. l. inter omnes. ff. recte. ꝛ. l. falsus. ff. qui alienam. ff. de fur. ¶ Aliquando soluit quis scienter, non vt procurator falso simplici: sed vt procuratori falso in rem suam. Et tunc illa in hac est vera opi. ꝙ aut procurator falsus in rem suam scit soluentem scienter soluere: ꝛ donatio inducitur. Et pro hoc videtur recte casus in. ff. qui filio. ꝛ. ff. seruus meus. vbi loquitur tex. in filio ꝛ seruo habētibus administrationem peculij, cuius quidem peculij licet dominium proprium sit apud patrem ꝛ dominū: vt. l. iij. ff. sed vtrum. ff. de mino. cū simili. nihilominus filius ipse quasi dominus reputatur ad hoc. qō no. glos. ff. titu. ff. l. frater a fratre. aut ignorat procurator soluentē scienter soluere: ꝛ tunc ea distinctio fit quam. ff. vidisti in procuratore simplici, sc3 ꝙ aut recipit, vt furetur: aut vt domino acquirat: vt in superioribus dixi. ¶ Item quarto inquātum superius dixit Ange. ꝙ si recipiens animo intercipiēdi, opponit cōtra repetentem, dolo facis petere: ꝙ iam donasti. ꝙ poterit replicari ex dono non acquisisti: quia doloso animo: ꝛ vt intercideres recepisti. Et sic † vult ꝙ cōtra exceptionē doli, replicari possit de dolo. Adde, ꝙ contra hoc videtur tex. ff. de doli except. l. apud Celsum. ff. ad Darcellus. pro cuius solu. ibi vide. ¶ Item per predicta patet, qō non est semper vera vltima opi. dicētium, ꝙ si dans velit reuocare animum donandi, anteꝙ perueniat ad notitiā recipiētis, ipsum scienter solu isse, qō potest. Non enim obstat lex per quam se fundat, sc3. l. fi. ff. antepe. cum similib. ff. de dona. Quoniam ibi loquitur quādo factum erat mandatum, de dando donatario: ꝛ re adhuc nō data, dominus reuocat mandatum. Quoniam re integra ipsum mandatum potest reuocare: vt. ff. item si quis. ff. si seruū. ꝛ. l. si pecuniam. ff. eo. quasi adhuc nullum quesitum esset ius donatario: cū nulla adhuc intercessisset donatio. Nos autem loquimur, in datione ipsa iam facta recipiēti, que cum facti sit, ꝛ non possi mera penitētia resolui. ff. de pact. l obuentione. merito penitentia ista non possit tantū hoc casu operari, quantum prima in casu precedēti. Quoniā in isto res nō erat integra: ꝙ datio interuenerat. ff. de publi. l. si quis prohibuerit. que ad hoc est argumentū optimum. Et ista videtur vera conclusio in isto dubitabili et subtili passu. ¶ In ea. glos. ibi, si bona fide exigeret. vult †igitur glo. ꝛ est quarta principalis conclusio, qō solutum per debitorem bona fide reuocato procuratori bona fide recipienti, inducat liberationem a domino: ꝛ hoc per tex. in. d.l. cum quis. ff. j. ꝛ. l. eius qui in prouinciam. in prin. ff. si cer. pet. ¶ Sed circa hoc insurgit dubitabilis. q. an dominium huius pecunie solute acquiratur per procuratorem domino: ꝛ gl. C. de fur. l. fartis. ꝛ in. d.l. cum quis. ff. j. ꝛ in. l. si quis seruo. eo. tit. dixit domino acquiri. ꝛ istas sequitur Bar. ꝛ communiter omnes dicentes hanc acquisitionem resultare ex tribus. Primo ex reliquijs precedētis mādati. ad hoc regula, semper. de vsufcap. pro emp. l. ij. ff. si a furioso. Secundo bonam fidem soluētis. Tertio bonam fidem recipiētis. Et hec opi. comprobatur ex eo: ꝙ hec duo sunt cōuertibilia debitorem liberari: ergo dominium crediti soluti creditori acquiri. ff. de solu. l. fugitiuus. Sed tex. in. d. ff. j. vult solutionem factam a bona fide soluente, procuratori reuocato bona fide recipienti liberationem inducere: ergo vult consequenter eiusdem pecunie dominium domino acquiri. ¶ Cōtraria tamen est glo. in. l. acceptam. C. de vsu. ꝛ pro ea facit primo iuris regula, dicentis per liberam personam dominium non acquiri, nisi mandato precedēte: vt insti. per quas perso. no. acqui. ff. ex his apparet. C. eod. titu. l. j. Secundo probat: quia hoc est clarum ꝙ actus iste receptionis pecunie, non potest causari in isto recipiente: vt in procuratore: ꝙ mandatum est reuocatum: ergo de vna necessitate oportet causari in eo: vt in nego. gest. Sed casus est legis, ꝙ ꝛ per negotiorum gestorem, qui nomine domini pecuniam recipit, non acquiritur directo dominium ipsi domino, nisi per ratibabitionem subsecutam: vt est casus fin verū intellectum gl. in. l. si ego. ff. de neg. gest. igit ꝛc. Posumus tamē ꝑ opi. omniū cōcor. sic dicere, ꝙ aut querit, an tali casu acquiratꝝ dominiū directū ipsi domino: ꝛ dico ꝙ nō ꝑ preallegata, Et ita sit vera gl. in. d.l. acceptā. Aut queritur an acquiratur vtile: ꝛ dico quod sic. Et ita procedat gl. in. d. ff. j. ꝛ boc † probo: ꝙ vbicunq; cōtra iuris regulas resultat dominij acquisitio: semper tunc vtile acquiritur non directum. Ad hoc per me not. gl. ff. in. l. si. in verbo, in rem. C. de sacrosanc. eccl. Sed in casu isto cōtra iuris regulas acquiritur: ꝙ per liberam personam non habentem mandatum: igitur ꝛc. ꝛ ita teneo in hoc passu: ꝛ hec sufficiant super ista prima gl. ¶ Ex quibus dictis capio bas cōclusiones. Prima † ꝙ indebitum falso procuratori reuocato bona fide solutum. Item ꝛ bona fide acceptum, repetitur per condictionem indebiti a domino, etiam ratum nō habente, ex eo: ꝙ videtur quodammodo mandatum non fuisse reuocatum in preiudicium soluentis, qui de reuocatione notificatus non est. arg. d. ff. si seruum. ꝛ. d. ff. item si quis. ¶ Sed pone, quod mala fide † reuocatus procurator recipit: an tunc soluenti cōtra reuocantem via aliqua consuletur: ꝛ videtur qō non ex eo: quia si procurator mala fide recipit, domino dominium non quesiuit: vnde non potest dari contra eum condictio indebiti, que competit demum translato dominio. l. si in aream. ff. tit. ff. Dico tamē, quod poterit reuocans conueniri actione de dolo, ꝙ probo: ꝙ dolo facit reuocans celare reuocationem mandati, quam notificare debebat. Ad boc. ff. de actio. emp. l. j. ff. j. ꝛ. l. iiij. in princ. ꝛ de contrab. empt. l. quod sepe. ff. si. cum ergo dolus iste purgari non possit per aliam actionem: merito actio de dolo superest. ff. de dolo. l. eleganter. ff. non solum. si tamē soluens ipse consecutus sit cōdictionem furtiuam, quod procuratori mala fide recipienti soluit: tali casu de dolo actio contra dominium cessabit: ne idem bis soluens cōsequatur. Ad hoc. ff. de pet. here. l. nec vllā. ff. pe. ꝛ. ff. de solu. l. Stichum. ff. de dolo. ¶ Et ex boc capio secundā conclusionem, ꝙ soluens indebitum procuratori reuocato mala fide recipienti, habet contra dominum reuocationem non notificantem, actionem de dolo, que tamen cessat si per furtiuam condictionem soluens, accipiente eo, solutum fuerit consecutus. ¶ Tertia conclusio ꝙ debitor † soluens speciem procuratori nullum mādatum habenti: ꝛ probabili causa tutus, liberatur a creditore per cessionem actionum. ꝛ boc per. d. ff. seruum tuum imprudens. ꝛ. d. ff. si res. ꝛ arg. optimum. ff. commo. l. argentum. insti. de contrab. emp. ff. quod si fugerit. ¶ Quarta conclusio, ꝙ † debitor soluens genus procuratori nullū mandatum habenti, non liberatur a domino per cessionem actionū, si sibi aliqua culpa imputari pōt: vt puta, qꝛ a petente nomine domini, non fecerit sibi ostendi mandatū. Ad boc. d. ff. apud Labeonem. iūcta. l. si quis inficiatus. ff. depos. Secus si soluenti nulla culpa imputari potest: puta, quia dixit creditor, soluas id, quod debes portanti annulum vel tale signum. Et quidam boc audiens, illud signum portans fecit sibi solui: quoniam tūc putarem talem debitorem liberari per cessionem actionū. Primo: quia opera creditoris factum est, quod isti tali fuerit facta solutio. igitur ꝛc. arg. ff. de doli excepti. l. si opera. Secundo: quia ex quo petens sibi solui portauit signū a creditore dictum: merito insta ꝛ probabilis causa credulitatis fuit in ipso debitore soluente, quoniam credere debuit illum esse, qui a domino mittebatur. ꝛ boc propter portationem signi. argumen. C. de fabri. l. stigmata. libro xj. ꝛ quod not. Bart. in. l. prohibitum. C. de iure fisci. libro. x. et probatur. ff. de iniurijs. l. apud Labeonem. ff. si quis virginem. ꝛ ita intelligo dicto. ff. apud Labeonem. cum glo. sua. ¶ Quinta † conclusio quod debitum scienter solutum falso procuratori videtur donatum adeo, vt neq; illud repetatur. Et boc si teneamus sententiam gl. hic: sinaut teneamus supradicta, tunc conclusiones infe-

vende sunt, prout ex eis percipitur, quas omitto tanq̃ ni
13 mis pligas. ¶ Ex ista autē gl. vltimo no. est fm Bar. q̃ distinctio. l. cū qs. §. i. locū habet etiā si solutū fuerit procuratori in rem suā, q̃ tu sane intellige. s. quo ad effectū liberationis: quo autē ad alia tria, que in illo. §. dicūtur, dico illū locū nō habere in procuratore in rem suam: quoniā si tali solutum fuerit in omnem casum trāsfertur dñium, ex quo debitor intendit transferre: quia sibi tanquam creditori soluit. Ad hoc. j. de fur. l. falsus. §. i. j. de cōdi. fur. l. quoniam. cum ibi no. in glo. sinautem soluat debitor procuratori simplici non est sic: quoniam fit distinctio, an soluerit eidem bona fide: an vero mala: vt no. in. d. §. i. ¶ Item nō habet. §. ille locū quo ad commissionem furti: quoniam licet si procurator reuocatus mala fide recepit, furtum cōmittat: vt ibi dicitur: tamen procurator in rem suam non committit: ex quo in eum non est translatum dominium: vt. d. l. falsus. §. i. z. j. plenius dicetur. ¶ Tertio non habet locum, q̃ dicitur de condictione indebiti, etiam si debitū soluatur. quoniam licet fiat distinctio, quando soluit procuratori falso z simplici, domino ratum nō babente inter debitum z indebitum: quoniam si sibi soluat debitum repetitur ab eo cōdictione ob causam: vt hic in secundo responso. Sinautē indebitum repetitur condictione indebiti: vt. l. cum indebitum. §. j. z in. l. si procurator. in princ. j. titu. ij. z. j. rem rat. hab. l. si indebitū. nihilominus a procuratore in rem suam falso, repetitur debitū per condictionem indebiti: q̃ licet sit debitum quo ad dñm, est indebitum quo ad eum. Casus est. C. de condi. inde. l. creditoris.
14 fm vnam lec. ¶ In glo. ij. † super verbo, tenetur. in prin. Ponit ista glos. cōclusiones duas. Prima indebitum solutum falso procuratori in rem suam, dño ratum habente, repetitur ab eodem per condictionem indebiti, ex eo: quia soluens statim credidit se liberatū. Ista cōclusio est falsa: q̃ si presupponitis, vt procuratori in rem suam solutum fuisse: necessarium est dicere dñm ratum nō habere posse: q̃ procurator in rem suā nomine suo recipit, nō aūt dñi z ad vtilitatē suam. Ā. de procu. l. pcurator in rem suā. C. eo. titu. l. qui stipendia. Ergo dñs, q̃ suo nomine nō est gestum, ratum habere nō potest: vt in regula iuris, ratū. in. vj. z in. l. si pupilli. §. si ego. Ā. de neg. gest. Sed q̃ procurator in rē suā, hoc q̃ indebite solutū est, dño reddere nō tenetur: q̃ suo nomine hoc nō est cōsecutus, sed ex errore soluentis. j. ad Treb. l. debitor. in fi. ergo nō potest contra eum competere cōdictio indebiti, que cōtra eum datur, ad quem principaliter res peruenit. j. titu. ij. l. bis sol.
15 Scōa cōclusio, † indebitum solutū falso procuratori simplici a domino ratum habente, repetitur per cōdictionē ob causam, ex eo: q̃ soluēs nō credidit se liberatū ex subsequēti datione pecunie fienda a procuratore dño: vel ex subsequēti ratihabitione. Ista cōclusio similiter est falsa ex eo: q̃ quando quis soluit procuratori simplici, quē putabat verum, statim credidit, aut credere debuit se esse liberarum: non autem liberandum. tex. est. j. de solu. l. vero procuratori. Item, q̃ z si soluit falso, quem putabat verū: nō cogitauit: aut nō cogitare debuit de ratihabitione futura a dño: q̃ soluēs pcuratori vero statim liberatur, etiā si dñs ratum nō habeat. tex. est in. d. l. si procurator. j. ti. ij.
16 ¶ Unde pro expeditione † huius prime partis, pono vobis istas conclusiones. Prima, indebitum solutum falso procuratori dño ratum habēte, repetitur ab eodem per cōdictionem indebiti. Casus est hic in primo mēbro. Secunda est, illud idem q̃is dñs ratum habeat, repeti potest a procuratore mala fide recipiēte, id est animo sibi lucrandi per cōdictionē furtiuā. Casus est. j. de fur. l. si vendidero. §. si Titius. Sed ad hāc secūdā dupliciter oppono. Et primo videtur, q̃ nō competat ipsi soluenti cōtra procuratorē cōdictio furtiua dño ratum habēte, ex eo: q̃ per ratihabitionē dñi secutam, ratum habēs effectus est dñs. Quod patet: q̃ cōdictio indebiti cōtra eum competit: vt. Ā. dixi nisi cōtra effectū dñm: vt. l. si in area. j. titu. ij. Soluens autē desinit dñs esse. Certum est autē q̃ ei, qui desinit esse dñs, furtiua cōdictio nō cōpetit: vt. j. de condi. fur. l. hinc manifestus. §. tandiu. igitur &c. Sol. ideo sibi cōpetit cōdictio furtiua: q̃ desinit esse dñs nō facto suo, sed alieno domino ratificante. Certum est autem q̃ ei, qui desinit dominus esse ex facto alieno, etiā cōdictio furtiua competit. Tex. est. j. de cōdi. fur. l. z ideo elegāter. in. j. ver. ¶ Secundo opp. z videtur, q̃ domino ratū habente receptionē pecunie per procuratorē mala fide factā, nō solum cōpetat contra eū cōdictio indebiti, sed cōdictio furtiua. Quod probo: quia vna est receptio pecunie, ex qua bē actiones insurgūt: ergo dominus ratum habens receptionē simpliciter, videtur quo ad omnes effectus ex ea resultantes. Item et actiones velle ratas habere. ar.
17 Ā. de iureiur. l. duobus. §. excepto. z. l. fi. Unum † enim tm ctū seu plura cōnexa, nō potest quis pro parte ratificare: z pro parte nō: sed aut in totū ratificare: aut in totum reprobare. j. de admi. tu. l. cum queritur. de bo. libert. l. nam absurdum. de oper. liber. l. si ita stipulatio. in fi. Quinimo z licet furtum per procuratorem cōmissum fuerit: nihilominus z in delictis locum habet ratihabitio. de sen. excā. cum quis. lib. vj. j. de iusti. z iur. arg. l. j. §. fed si cū quis. z §. quoties. cum similib. Sol. licet vna sit pecunie receptio: tamen illa duplici respectu est facta, sc̃z vno exteriori, inquātum procurator verbaliter nomine domini pecuniā recepit. Et q̃ hoc certi dominus ratum habet, tanq̃ nomine suo gestum: ideo condictione indebiti cōuenitur: vt hic alio respectu interiori, sc̃z inquātum procurator ex nomine domini pecuniam recipiendi: tamen animo gerebat sibi illam pecuniam velle lucrari. z hoc respectu, licet cōmittatur furtum: tamē, q̃ nō nomine suo, sed proprio hoc cōmittitur: ideo ratum dñs habere potest: vt cōueniatur furtiua cōdictione: vt. d. c. ratum. z. d. §. sed si ego. ¶ Ter
18 tia cōclusio, dominus † ratum habens pecunie indebite receptionem, suo nomine per falsum procuratorem facti, agit cōtra eundem actione negotiorū gestorū: vt sibi pecunia illa reddatur. tex. est. Ā. de neg. gest. l. si pupilli. §. fi.
19 queritur. ¶ Quarta, si † dominus ratū habens cōmunitatur cōdictione indebiti per soluentem ab eodē petente potest: vt sibi cedatur ea cōdictio furtiua, quam cōtra procu
20 ratorem habet. Casus est in. d. §. si Titius. ¶ Ultima, si soluens indebitum cōsecutus fuerit hoc a domino ratum habente, amittit furtiuam cōdictionem, quā cōtra procuratorē ad idem habet, z econuerso. Unde vna cōditio tollitur per intētationē alterius, subsecuta exactione. Tex. est. j. de cōdi. fur. l. quoniam. ad fi. Et hec equitas suadit, ne semel exactum, iterum exigi possit: vt in regula iuris, bona fides. z in. vj. ex quibus perfecte remanet declarata
21 prima pars huius legis. ¶ Capio † igitur scēam, que in se cōtinet cōclusiones duas. Prima q̃ dño ratum nō habente solutum falso procuratori, siue debitum, siue indebitum, repetitur. Secunda q̃ hoc, q̃ datum est, nō repetitur tanq̃ indebitum: z sic cōdictione indebiti: sed tanq̃ ob causam datum, causa nō secuta, z sic cōdictione ob causam. Habitatur tamen qualiter hic fm intelligatur: z respondet Bar. quem cōmuniter sequimur hic fm referēdo ad primum dictum, inquantū loquitur de debito: vt si illud falso procuratori soluatur, domino ratū nō babente, repetatur cōdictione ob causam. Quidā Moder. hanc repetentes dicunt hoc debere referri etiam ad primum dictū, inquātum loquitur de indebito: vt sit sensus, q̃ debitū vel indebitū solutū falso procuratori, dño ratū nō habēte, repetatur etiam per cōdictionem indebiti. Et fm hoc ad literam dicētem. fi nō enim quasi debitum supplent intantū, inquantū ad indebitū refertur: inquātum autē ad debitum solutū, nihil supplebitur. Et q̃ ista nouissima cōclusio, q̃ indebitum solutum falso procuratori, nō solum repetatur condictione ob causam, sed indebiti probāt. Et primo pulchra cōsyderatione. Tale enim mē debitum soluitur duplici de causa: vna, sc̃z causa de preterito, que est propter debitum, q̃ putatur subesse in preteritum cōtractum: z isto respectu datur cōdictio indebiti. Alia, sc̃z causa, de futuro, que est vt liberatio sequatur, que tamen sequi nō potest: cum debitū nō precedat: ergo isto respectu debet cōpetere condictio ob causam. Quantiescunq̃ enim quid tibi do, vt quid sequatur: si est impossibile sequi, ad solutum repeteñ. etiā cōdictio ob causam mihi competit. Casus est. Ā. e. l. iij. §. fi liber homo. C. e. titu. l. j. z. l. si militem. z. l. cum ancillā. Sed tibi dedi, vt liberationem cōsequerer, q̃ impossibile est sequi: cū in veritate nō obliger: ergo sequitur, q̃ cōdictionem ob causam habeo. Secūdo, plant: q̃ vna clausula in fi. posita respicios plura determinabilia, debet pariter z vniformiter determinare ea. C. de testa. mili. l. in testamēto. de vulga. z pup.

Liam

liam hoc iure. Sed clausula hic in fi. secunde partis posita respicit duo determinabilia precedentia, scilicet quãdo solutum est debitum, & indebitum: vt patet hic, in verbo, etiam. cum simil. ergo debet vniformiter ad ambo referri, scz vt tam debitum, q̃ indebitum solutum cõdictione ob causam repetatur. Tertio probatur: q; si verũ esset, q̃ dicũt doc. sequeretur q̃ ista lex inquantũ loquitur de indebito sub incõgruo titu. posita foret, cõtra. ff. quib⁹. in prima consti. C. Item q̃ fm materiam nõ intelligeretur, cõtra. l. imperatores. j. de in di. addic. Quarto & vltimo: q; si verum est q̃ doc. dicũt, sequitur q̃ etiã debitũ solutum falso procuratori, nõ posset repeti cõdictione ob causam. quoniam sibi solutum respectu false cause de preterito. s. ex eo: q; falso putatur in preteritũ cõstitutus procurator. q̃ tamen est falsum: vt in hac secunda parte. Quare cõcludit, q̃ debitũ siue indebitũ solutũ falso procuratori dño ratum nõ habenti, repetatur ab eodẽ per cõdictionẽ ob causam, & indebiti. ¶ Est & secũda eiusdem cõclusio, q̃ per basdẽ actiones indebitũ solutũ a dño ratum habẽte, petipossit. ¶ Tertia cõclusio generalis † est, & pulchra: quod omne indebitũ repetibile per cõdictionẽ indebiti, sit repetibile per cõdictionẽ ob causam. Unde cõcurrũt iste due cõditiones adinuicem, per preallegatas rationes. Tu vero aduerte: q; licet dicant primam & scõam partẽ esse incognitã ab aliis, & cõtra eos opi. hoc tamẽ falsum est: q; fuit hic cognita per. d. Ange. & successiue per. d. Rapha. Tertia cõclusio sua, q̃ omne indebitũ repetibile per condictionem indebiti, sit repetibile per cõdictionem ob causam, est falsa. Primo: q; ponatur q̃ soluam tibi maiorem quantitatẽ pecunie, q̃ debeã: & q̃ partem indebite solutã velim dicere: certe nõ potero per cõdictionẽ ob causam: q; causa ob quam dedi, scz liberationis est secuta: et tamẽ repetere potero per cõdictionẽ indebiti. Casus est. j. ti. ij. l. si nõ sortẽ. ff. idẽ dArcellus. & seq. igitur &c. Scõo ponatur, q̃ debitum sub cõditione cuius euentus est dubius pendẽte cõditione, soluerim: & sic indebite certe: illud solutum durante pendentia cõditionis nõ repetã per condictionem ob causam: q; quando dubium est, an cõditio possit impleri vel nõ, cõditio nõ ꝓpetit. ff. e. l. qõ Seruius. & tamen illud solutũ repetã per cõdictionem indebiti: vt j. titu. ij. l. sub cõditione. igitur &c. Tertio probatur: ponatur, qõ soluerim quid putans causam, ob quam debeã euemisse: cum tamen nõ euenerit adhuc. certe solutum id non potero per cõdictionẽ ob causam repetere quouisq; dubitatur de implemẽto cause: vt. d. l. q̃ Seruius. & tamẽ repetam cõdictione indebiti: vt. j. tit. ij. l. ex bis omnibus. & l. hec cõditio. Unde hec differẽtia ita generalis est falsissima: quare ego aliter dico, scz. Quod datio ob causam de futuro cõcurrente putatiua, seu falsa causa de preterito: producit ad idem repetendum tam cõdictionẽ ob causam, quam indebiti. Et q̃ condictione ob causam: probo. Quia ponatur, q̃ ego putans me esse statuliberum post mortem testatoris: cum in veritate sim liber: soluo heredi decem vt libertatẽ cõsequar, putãs mãdato testatoris ad hoc me teneri: certe si testator volnit mihi libertatẽ dari, imo dedit absq; solutione decẽ eadẽ repeto per cõdictionem ob causam: q; nõ est causa libertatis, ob quam dedi facto heredis, sed facto testatoris, qui sine alterius ministerio fecit me liberũ. hic est casus. ff. eo. l. iij. & si qs quasi. & sequenti. Itẽ & eadẽ decẽ repetã cõdictione indebiti. Primo ex regula dicente, q̃ illa cõpetit vbi quid solutũ est ex causa de preterito falsa: vt. j. ti. ij. l. damus. Scõo: q; casus est recte intuenti. j. tit. ij. l. eleganter. in primo respõ. Extra predictum autẽ modum nunq̃ possibile est, quod indebite solutum, repeti possit per condictionem ob causam: per ea tria, que superius adduxi. Et ita dicẽdum in hoc subtili passu. ¶ In gl. super verbo, intercedente. ibi, solue. ergo &c. vult igitur glo. intelligere hanc secundam partem, qõ defectus cause expresse in solutione facta falso procuratori, pariat cõtra eundem domino ratum non habente condictionem ob causam: puta: quia expressum erat: ideo tibi soluo, vt me facias liberari: vel domini ratificationem interuenire. Ista lect. est falsa, & communiter reprobata per rationes Bar. hic quas non refero: q; non addo. Unde idem Bar. in. l. falsus. C. de fur. dixit singula-
22 riter circa intellectũ huius partis, q̃ † imo defectus cause tacite parit hic soluenti cõtra procuratorem cõdictionem ob causam, dicens hunc tex. hoc velle, q̃ quotiescũq; quis vt procurator recipit solutionem, videtur duo promittere, scz vel qõ ipse dominus ratam habeat solutionem: vel q̃ ipse instrumentum mandati ostendat: quibus non obseruatis competit ex defectu cause tacite condictio ob causam. Ita dicit hoc esse casum singularem in versic. sed quasi ob rem datũ. Et si dicat, q̃ imo cõdictio ob causam cõpetere non potest: q; ex quo dominus ratã non habuit solutionem, non recedit dominium a soluente, qui intendebat illud effectualiter in dominum transferre: vt. ff. de nego. gest. l. si ego. & l. qui mihi donatum. j. de dona. Certum est autem, quod cõdictio ob causam non competit domino in eum, cui est facta solutio non translato dominio: vt. j. l. proxi. & in. l. si ego. in prin. j. de iure do. Item, qõ non cõdicitur tali casu dominium a procuratore, sed possessio solute pecunie. arg. j. titu. ij. l. indebiti. ff. sed si nũmi. Uel aliter q̃ ideo competit cõdictio ob causam: quia illa fuit reconciliata consumptione pecunie: vt. ff. e. l. iij. ff. subtilius. in glo. & in. d. ff. sed si nummi. Uel aliter, qõ ideo cõpetit condictio ob causam: quia illa fuit reconciliata consumptione pecunie: vt. ff. eo. l. iij. ff. subtilius. in glo. & in. d. ff. sed si nummi. Bald. in. d. l. falsus. acriter in hoc mordet Bar. dicens procuratorem, vt verum solutionẽ recipientem non videri promittere vllum horum duorum: q; procurator falsus recipiens non intendit cõtrahere, sed decipere. Certum est autem, qõ fallax non intendit se obligare, tanquam cõtrahat, vel aliquid promittat: sed ex capite tanquam fallat & decipiat: vt probatur. ff. de transact. l. qui cum tutoribus. ff. qui per fallaciam. de acquiren. here. l. qui in aliena. ff. fi. C. de collat. l. si soror. Sed ad hoc sustinendo Bar. potest responderi, q̃ ratio Bal. procedit vbi procurator falsus, vt falsus, recipit: quia tunc intẽdit decipere & furtum cõmittit: vt hic in vltimo responso. & d. l. falsus. secus si falsus recipiat, vt verus, credens bona fide se mandatum habere: quia tunc ea duo videtur promittere. de quibus Bart. dicit per istum tex. Secundo dicit Bal. qõ si dictum Barto. esset verum, sequeretur q̃ procurator bic acquireret sibi dominium: quia qui recipit, vt aliquid impleat, dominium sibi acquirit: vt. l. hoc iure. ff. si quis dederit. j. de donat. et nihilominus hoc est falsum in tali casu, scilicet in procuratore: vt. d. l. si ego. Ad hoc respondet, quod dictus. ff. si quis dederit. allegatus, loquitur in debẽte implere: & qui recipit nomine suo: vnde dominium transfertur in eum: vt. d. ff. secus in debente aliquid implere, & qui recipit nomine alieno: quia tunc in cũ dominiũ non transfertur: vt in. d. l. si ego. & in. l. cum quis. ff. si ego. de solut. ¶ Ex predictis ergo saluando mentem vtriusq; inferuntur due conclusiones. Prima, quod falsus procurator bona fide recipiens debitum, videtur hec duo promittere, scilicet vt vel dominus ratam habeat solutionem: vel instrumentum mãdati ostendat. ¶ Secunda, quod falsus procurator mala fide debitum recipiens nibil ex bis duobus promittere videtur: sed contra eundem agitur cõdictione furtiua: vt hic in vltimo casu. Itẽ cõdictione ob causam, & indebiti: non tamen tanq̃ ex defectu cause: sed tanquam, quia omnis cõditio degenerat contra furem: vt in. l. si. ff. vsuf. quemadmodũ ca. & in. ff. sic itaq; insti. de actio. & hoc procedit si volumus saluare opinio. Bart. Cui tamen resragatur fortiter, quod imo neutrum istorum duorum promissum videatur ista ratione: quia ad id tantum censetur quis obligatus, vel extenditur obligatio, ad qõ expressa vel tacita mens contrahentium adaptatur. ff. si cer. peta. l. non omnis. de actio. & obligatio. l. cõsensu. Sed ad hec duo promittenda mens nullius ex cõtrahentibus adaptatur: igitur nõ resultat promissio nec obligatio. Et qõ non adaptetur eorum mens, probo: quia ille qui promisit falso procuratori putãs eum verũ, non agit hoc in mẽte sua, qõ procurator tacite promittat sibi dominum ratam habiturum solutionẽ. Quoniam ille qui soluit vero procuratori scit, vel scire debet se statim liberatum fine ratibabitione domini subsequẽte. j. de solutio. l. vero procuratori. Ille vero qui vt procurator bona fide recipit, putans se esse procuratorem: similiter hoc in mente non agit, scilicet tacite promittere soluẽ-
25 ti, quod dominus ratum habebit. Quoniã hoc † ipse scit, vel scire debet: quod solutio facta procuratori vero, liberat soluẽtem etiã si petente procuratore ratibabitionem

dominus deneget concedere. hic est tex. ff. titu. ij. l. si procurator. in prin. ¶ nihilominus opi. Bart. verior: quia licet hoc expresse, neq; forte tacite agatur per partes: nihilominus in multis extra id, qđ agitur ex mẽte tacita, nascitur obligatio: vt in. l. si is qui. ff. ff. j. commo. & l. si pupilli. ff. sed si quis. ff. de nego. gest. Et pro eo facit id, qđ dicimus in simili, q̃ creditor, qui vendit pignus, vt creditor tacite ex mente. l. licet expresse non obligetur: videtur promittere duo, scilicet q̃ ipse probabit se creditorem, & omnib⁹ aliis melius ius habentem. hic est casus. C. credi. euic. pi. l. j. & ff. ¶ Ita ergo in simili ille, cui solutum est, vt procurato
26 ri, tacite ex mente legis videtur hec duo promittere, scz qđ aut se procuratorem probabit: aut ratificatio domini interueniet. Remanet ergo vera cõclusio Bar. ¶ Item & declarata secunda particula huius. l. pro qua melius babẽda, capias has cõclusiones ex predictis resultantes. Et prima † qđ debitũ vel indebitũ solutum falso procura
27 tori bona fide recipiẽti translato in eum dominio, dominо ratum nõ habẽte, repetitur per condictionem ob causam. Item cõdictione sine causa, que generalis est: vt in. l. j. ff. de cõdi. sine causa. Item cõdictione indebiti. Et quod condictione indebiti, probo: quia solutum ex falsa causa de preterito, que tamẽ reputatur efficax, apparẽte post-ea inefficacia, per cõdictionẽ indebiti repetitur. ¶ †Secunda conclusio, solutum falso procuratori bona fide recipiẽti, dominio nõ translato, si extat: quia nõ cõsumptũ: rei vendi. repetitur. Et probatur hoc in. l. cum quis. ff. j. ff.
28 de solu. ¶ Tertia cõclusio, debitum † solutum falso procuratori bona fide recipienti, dominio in eum translato, consumptione tamen bona fide secuta, repetitur per condictionem ob causam, & indebiti, ex eo: quia consumptio ipsas cõditiones recõciliat: vt in. ff. ff. subtilius. & ff. ff. sed si
29 nummi. ¶ Ultima † conclusio omnia predicta vera sunt: nisi procurator ipse expresse cauerit ratam rem dominũ habiturum: quia tunc domino ratum nõ habente nõ repetitur per cõdictionem ob causam, aut indebiti: sed ex actione descẽdente ex stipulatione rem ratam hab. Iste est casus fing. per quem ego limito totam istam materiã in. l. si fine. in princi. ff. rem ra. ba. & illum ad hoc specialissime pondero. ¶ In ea. ibi, vt quia credebat procuratorem in rem suam &c. Vult igitur glo. primam particulam huius. l. locum habere in procuratore in rem suam tantum. &
30 cõcludit, † q̃ solutum falso procuratori in rem suam bona fide recipienti debitũ vel indebitum, repetitur ab eodem cõdictione ob causam vel indebiti. Et hꝫ dictũ boc in se sit verum: nihilominus iste intellectus ad princ. l. est falsus. ea ratione: quia hic in prin. de ratibabitione domini tractatur, quequidẽ ratibabitio locum nõ habet, vbi cum procuratore in rem suã quid celebratur: vt plenius dixi in princi. secunde glo. Saluat tamen Bar. banc lect. vbi ipse soluens procuratori in rem suam, nõ soluisset nomine vtilis actionis competentis procuratori: sed nomine directe remanentis apud dominum. iuxta. l. qui stipẽdia. C. de procura. & l. j. ff. in propria. j. quãdo ap. fit. Tunc enim cum solutio facta nomine domini potest ratificari: & locum habebit prin. huius. l. qđ mihi nõ placet: quia fm hoc sequeretur, q̃ dominus ratam solutionem falso procuratori in rem suam factã nomine directe actionis posset cõuenire cõdictione indebiti: vt vult prin. Sed hoc est falsum: vt probabo: igitur &c. Quod sit falsum patet: quia
31 † cõdictio indebiti, nõ datur nisi duobus cõcurrentibus. Primo, q̃ dominium sit translatum: vt. j. tit. ij. l. si in area. Secũdo, q̃ in aliquo factus sit locupletior solutionem recipiens: vt in eo. titu. l. si nõ sortem. ff. libertus. Sed certũ est, q̃ licet dominus ratam habeat solutionem banc, nihilominus ad eum pecunia soluta nõ potest peruenire: & sic nõ potest reddi locupletior: vt. j. probatur: igitur &c. Quod ad eum nõ possit peruenire, patet: quia hꝫ procurator in rem suam per directam actionem domino cõpetentem, exigat debitorem: nihilominus, pecunia exacta est, vt sua: nõ autem domini. Casus est in. d. l. qui stipendia. et in. l. procurator in rem suam. ff. de procurat. Preterea is conuenitur condictione indebiti, ad quem pecunia soluta realiter peruenit, aut de proximo per intentionem actionis peruenire separatur. Casus est. j. titu. ij. l. bis solutis. iuncta. d. l. si vendidero. in. ff. si Titius. & d. l. si pupilli. ff. item queritur. Sed pecunia indebite soluta procuratori in rem suam ex ratihabitione ad dominum nõ peruenit, neq; per intentionem actionis potest peruenire: vt in. d. l.
32 qui stipendia. cũ aliis aliegatis: igitur &c. in hoc ergo pa-su Bar. errauit. ¶ Ex predictis † igitur vna cum glo. infero has cõclusiones. Prima q̃ solutum falso procuratore in rem suam bona fide recipiẽti nomine directe actionis vel vtilis, debitum vel indebitũ repeti potest per cõdictionem ob causam. Quod esset verum patet ex predictis super secunda particula tex. dum tractaui, an condictio ob causam cõcurrat cum cõdictione indebiti. Secunda, q̃ predicto modo solutum repetitur ab eodem condictione indebiti: vt hic in prima parte fm intellectũ glo. in l. creditoris. C. de cõdictio. inde. fm vnũ intellectũ. ¶ In
33 eadem ibi, si autem, vt ministro dedi. Cõcludit igitur glo. tertiam particulam litere intelligendam in nuncio. Et cõclusio est talis, † q̃ solutum nuncio per debitorem verum vel putatiuum: vt ad creditorem portaretur, eodem bo solutum cõtrahente, repetitur cõdictione furtiua: vt probatur hic. C. de fur. l. fi is cui. & facit qđ habetur. j. de solu. l. Cassius. ff. de donat. l. si tibi dederim. Hec autem lectura est falsa & cõmuniter reprobata: licet dictum in se verũ sit. Intelligunt ergo doct. post Bar. secũdo modo repro-
34 ba: prima rationibus, de quibus hic per eundem, q̃ solutum falso procuratori nomine dñi, ipso autem mala fide recipiẽte, vt sibi lucretur: repetitur ab eodem cõdictione furtiua. Et probatur intellectus iste. j. de furt. l. falsus. ff. in. ij. respõso. & est in se bonus. Tertius autem intellectus fuit do. Benedicti in. d. l. falsus. dicẽtis, q̃ lex ista tota ex cõstructu intelligitur. & sic q̃ solutum falso procuratori repetitur ab eodem cõdictione indebiti domino ratum nõ habente: & hoc quando apparet soluentem in ipsum procuratorem voluisse transferre dominium, vel etiam cõdictione ob causam. Et ita loquitur prima & secunda particula huius. Tertia vero particula habet hũc intellectũ, scilicet q̃ solutum falso procuratori mala fide recipienti, domino ratum nõ habente, potest ab eodem repeti cõdictione furtiua, si dominium nõ est translatum: vt apparet de expressa mente soluentis: sinautem dubitetur, an voluerit soluens in procuratore trãsferre dominiũ, vel non: tunc ab eodem potest repeti & condictione furtiua & condictione ob causam vel indebiti. vt hic est fingu. casus in ver. vel q̃ furtum. Quod ex eo patet: quia ponitur dictio illa alternatiua, vel, que est hic alternatiua remediorum, quasi velit dicere, q̃ vbi dubitatur de translatione dominiij in procuratorem facta, vel nõ habet soluens actiones plures, domino nõ ratificante, & alternatiuas: vt quia vel condictione indebiti, vel ob causam, vel cõdictione furtiua. Subdit tamẽ q̃ electione vnius ex dictis actionibus tollitur alia: quoniam sunt in se cõtrarie, & habẽtes diuersa principia: igitur &c. j. de tribu. l. qđ in heredem. ff. eligere. C. de fur. l. j. Unde si egit cõdictione ob causam, vel indebiti, nõ poterit agere condictione furtiua procuratore mala fide recipiente: quia apparet, q̃ voluit in eum trãsferre dominium intentãdo tales actiones, que nõ competunt, nisi dominio translato: vt. j. l. progi. & in. l. si in area. j. titu. ij. j. de iur. do. l. si ego. in prin. Smautẽ egit cõdictione furtiua, nõ poterit postmodum agere condictione indebiti, vel ob causam: quia apparet, qđ voluit dominium transferre: cum tunc cõdictione furtiua sibi nõ competeret, que datur soli domino. j. de condi. fur. li. Nec obst, qđ
35 omnis † conditio degenerat cõtra furem: vt. ff. ff. sit iuxta. d. l. ff. vsuf. quemadmo. ca. Unde videtur posse agi & cõdictione furtiua, et condictione indebiti, vel ob causam. Quoniam illa regula est vera, in conditionibus generalibus: vt puta certi cõdictione, & triticaria, que generales sunt. ff. si cer. peta. l. certi cõdictio. j. de tritica. l. j. Non autẽ debet intelligi in cõditionibus specialibus: vt puta indebiti, vel ob causam: quia hoc fm cum non est. l. cantũ. Qui intellectus, licet pulcher & nouus: tamen in se est dubius: & eius veritas plene apparebit ex dicendis super glossa. Cõmunis autem intellectus doct. est securior omnibus. ¶ In glo. ff. ibi, & no. hic q̃ Bar. &c. Est igitur opi. Bar.
36 ti. que concludit, † q̃ licet in falsum procuratorem sit trãslatum dominium rei solute, nihilominus speciale est in eo: vt ipse furtum committat, & furti cõuenti possit, quia admodum & falsus creditor. j. de cõdi. fur. l. quoniã. quam quidam opi. sic recitatam glo. & communiter doct. repro-

bant.

bant. Quia bis in quem trãsfertur rei dominiũ, ciusdem furtum cõmittere nõ potest: vt. ff. l. prõgi. ꝛ patet ex diffinitione furti. in. l. i. ff. de fur. Nec ob. tex. in. l. quoniã. qz ad illam respondetur: vt ibi per glo. Item nõ ob. tex. ille in fi. quoniam nõ debet intelligi fm̃ hunc intellectum ẽdart. sed debet intelligi fm̃ intellectum gl. Pet. ꝛ huius finalis, qui tamẽ a doc. cõmuniter reprobat: vt dixi. ¶ Unde tertia fuit opi. Ultramon. dicentium ẽdar. a glossatore. infideliter recitatum: quoniam vera eius intentio fuit, ꝙ licet in falsum procuratorem, qui mala fide accepit, ꝛ animo sibi lucrandi: cũ deberet accipere animo lucrandi domino: ꝛ idem dominium acquirendi, cõmittat furtum: vt. d. l. falsus. ff. in verſi. fi. Et cõsequenter nec in eum dominium transferatur: cum soluens nõ fuerit animo transferendi in eum dominium: sed in dominum: vt in. l. si ego. ff. de nego. gest. nihilominus idem cõueniri possit, non solũ cõdictione furti. sed ob causam: indebiti. Cum omnis cõditio degeneret cõtra furem: vt. d. l. fi. Q. an sit verum, ff. dicetur. ¶ Quarta vero fuit opi. Bart. dicentis volẽdo saluare ẽdar. ꝙ postꝙ dñium in procuratorem translatum fuit, furtum ipse non cõmittat: vt. ff. l. prõgi. cum si. tamen si mala fide recipit, potest furtum cõmittere in ipsa rei traditione, que precedit dominij acquisitionem: cum tunc anteꝙ dominiũ acquiratur, rem alienam cõtractet mala fide: igitur ꝛ furtum cõmittit: vt patet ex diffinitione furti posita, in. d. l. i. Pro qua optime videt facere hic: quia licet traditiõe dominiũ acquiratur: vt. l. traditionibus. C. de pac. ꝛ. ff. per traditionẽ. insti. de re. diui. nihilominus debet intelligi traditione absoluta, ꝛ cõsensu partium cõsummata: nõ autem anteꝙ mota soluta fit. Quẽadmodum dicimus in simili, ꝙ ex cõtractu celebrato nulli partium ius queritur: nisi tunc demum cum fuerit absolutus. C. de fi. instru. l. cõtractus. ꝛ similiter nec ex testamento: vt. l. fideicom. ff. quoties. iuncta glo. de lega. iij. ꝛ. ff. de testa. l. fi is qui. Nec tamen opi. reprobatur per Bald. hic. ꝛ recte: cum post ipsam traditionẽ immediate sequatur dominij acquisitio, adeo ꝙ inter traditionẽ et dominij acquisitionem, non fit dare mediũ: vt patet in. d. l. traditionibus. ergo eo ipso, qõ procuratori falso res est tradita, dominium censeatur acquisitum: merito nõ est possibile, ꝙ etiam in ipsa traditione furtum intelligatur cõmitti, prout volebat Bar. neqꝫ obstat ꝙ dicebam de traditione absoluta, vel non absoluta: quia eo ipso, ꝙ res est tradita, dicitur traditione absoluta: cum non cadat alia absolutio, aut perfectio: vt. d. l. traditionibus. Preterea, si verum esset qõ dicit Bar. vt inter ipsam traditionem ꝛ dominij acquisitionem cadat aliquod temporis momentum, nihilominus ꝛ dici non potest in ipsa traditione per procuratorem furtum cõmitti. Quia si in ipsa traditione falsus procurator rem mala fide cõtractat, nihilominus contractat domini voluntate, qui intendit ipsa traditione dominium in procuratorem trãsferre: quia eo ipso, qõ tradidit intelligitur cõsentire, ꝙ procurator cõtractet, vt dominium acquirat: qz si aliqua cadit absolutio, que requiratur ad perfectam traditionem, illa est contractatio: igitur sequitur, ꝙ furtum nõ potest cõmittere: ex quo domini volũtate intelligitur cõtractare. ff. de fur. l. inter oẽs. ad fi. insti. de ob. que ex delic. ff. placuit. ad fi. ¶ Unde vltima fuit opi. Ange. noua cõsyderatione intẽdentis saluare ẽdart. in. d. l. falsus. dicendo, ꝙ ꝫ procurator falsus in quem transfertur dominiũ rei, nõ possit respectu proprietatis furtum cõmittere: cũ illa sit effecta propria, nihilominus cõmittere potest furtum respectu vsus ipsius rei: quia licet in eum fuerit trãslatum dominium, nihilominus nõ intelligitur translatus vsus, quando is qui dedit, nõ videtur eo animo dedisse, vt ipse procurator vta-
37 tur: sed vt ad dñm portet vtendã. Certum † est autem, ꝙ in re propria respectu vsus, furtum potest cadere: vt in. l. creditoris. ff. ff. de fur. ꝛ. l. fi is qui rem. la picola. eo. titu. de quibus facit magnum festum, dicens se nouiter audisse ẽdar. qui nunꝫ ab aliquo saluatus fuit. ¶ Aduertẽdum tamen: qz licet hec opin. sit pulchra: nihilominus est falsa. ꝛ primo: qz cõtra casum expressum in. d. l. falsus. ff. in fi. verſi. in verbo, nullo modo. vbi tex. dicit, ꝙ falsus procurator in quem trãsfertur dominium nullo modo cõmittit furtum: ergo sequitur ꝙ nec respectu vsus, nec proprietatis: quia illa dictio vniuersalis negatiua, nullo modo, omnia includit, ꝛ nihil excludit. C. mand. l. a procuratore. de leg. iij. l. Jul. Preterea si cõfitetur Ange. ꝙ in procuratorem fuerit trãslatum dominium simpliciter absqꝫ aliqua reseruatione: ergo sequitur ꝙ procurator ipse vtẽdo re sibi data, nullo modo furtum cõmittat. Primo: qz videtur vti voluntate dantis, qui huius fuit propositi, qõ ideo pecuniam daret: vt procurator faceret eum liberari a domino, nõ autem, vt illam sibi daret, vt eandem ad dominũ portaret: neqꝫ ipse vteretur. Casus est in. d. ff. iuncto primo verſi. cum finali. Secundo: qz ex quo dñium in eum translatum est merito ipse vti potest ad suam vtilitatem, si dans aliter non excipit. C. man. l. in re mandata. cũ
38 simi. Non ob. tex. † in. d. l. creditore. cum aliis allegatis: qz ibi dominus vtitur re propria eandem contractando, vel vendendo in preiudicium tertij ius habentis, puta creditoris ius pignoris habẽtis, seu cõmodatarij habẽtis ius vtendi. Ideo tali casu in re propria furtum cõmittitur: qz est ille cuius contractari interest. ff. de fur. l. is cuius interest. In casu autẽ nostro secus est: quia nullo modo interest debitoris, qui in procuratorem dñium transtulit, ꝙ ille re data vtatur rem cõtractando: sed bene interest sua, qõ liberetur a domino. Quare sequitur ꝙ respectu vsus non possit cõtra debitorem furtũ agere, tanꝫ eius nõ interfit, ꝙ procurator vtatur. ꝛ is solus cuius interest furti agere potest: vt. d. l. is cuius. qz illa opi. ita pulchra ꝛ noua non est vera. vnde verior saluatio, que fiat ad opi. ẽdart. est Ultramont. ¶ Et pro complenda materia huius le-
39 gis, ꝛ perfectione vltime particule † est videndũ quando scienter accipiẽs indebitum cõmittat furtum, ꝛ cõsequenter in eum non transferat dñium: ꝛ quando nõ cõmittat, ꝛ cõsequenter dñium transferatur. Ex quibus dabitur intellectus huic vltime parti: quoniam videbitur, quando agi poterit cõdictione furtiua: ꝛ quãdo nõ. Et primo videndũ, quid in falso creditore scienter indebitũ recipiente. Secundo, quid in falso procuratore in rem suam. Tertio, quid in falso procuratore simplici? Circa primũ reiecta opi. glo. in. l. quoniam. ff. de cõdictione fur. ꝛ in. l. falsus. in prin. ff. de fur. quam ibidem discutiũt doc. fuit opi. Pe. de Bellaper. ꝛ Plico. de ẽdat. quam nemine allegato attribuit sibi Bar. in. d. l. quoniam. ꝙ aut simulans se creditorem prouocat verbis suis aliũ ad soluendũ id, ꝙ est indebitum: ꝛ tũc furtum pecunie solute cõmittit: ergo eius dñium in accipientem nõ transfertur: quare agitur tunc furti. Sed an cõdictiõe indebiti. ff. videbitur. hic est casus in. d. l. falsus. in verbo, qui se simulat. ꝛ in. d. l. quoniã. Aut simulãs se creditorem nõ prouocauit alium ad soluendũ: sed ipse prouocatus a soluẽte: ꝛ tunc recipiẽdo furtũ non cõmittit: ꝛ subsequẽter in eum transfertur dñium: qz ipse soluens sine aliqua titubatione solnit: neqꝫ tacite intelligitur adiecta conditio, ꝙ ita demũ pecunia fiat accipientis, si talis creditor erit, et ita loquitur totus titulus. ff. de cõdi. inde. dabitur ergo tali casu cõdictio indebiti: nõ autem ageꝫ furti. ꝛ ita loquitur totus prefatus titulus. Sed hec opi. reprobatur hic per Sali. vna sola ratione, scz qz eodem modo simulat se creditorẽ is, qui prouocatus est ad solutionem recipiendam: sicut ꝛ prouocans. arg. l. i. ff. dolo. iuncta. l. pe. ff. de dolo. ꝛ. l. i. C. de cri. stellio. sed tex. in. d. l. falsus. simpliciter dicit, ꝙ falsus creditor, qui se creditorem simulat, furtum cõmittit si scienter indebitum acciat: ergo. Et ego hanc reprobationem reprobo: ꝛ primo contra primum membrum Bart. videtur casus. ff. de dolo. l. si legatarius. vbi tex. dicit, ꝙ legatarius, qui per fallaciam suam induxit heredem ad soluendũ indebitum, de dolo actione tenetur: non autẽ dicit, ꝙ teneatur furti. Et clarum est, ꝙ actio de dolo datur, cũ nulla alia concurrit: vt. ff. de dolo. l. i. ff. item Pompo. cum aliis sequentibus. Preterea cõtra fm̃ mẽbrum videtur tex. in. d. l. quoniã. vbi nõ facta distinctione aliqua de prouocante ꝛ prouocato, dicitur ꝙ scienter indebitum recipiens cõmittit furtum. Quare alia fuit opin. ꝛ vera. d. Benedicti in. d. l. falsus. quam aliquibus adiunctis teneo, dicẽtis, ꝙ aliquando cõstat clare, ꝙ soluens indebitum intendit dominium transferre, etiam si debitũ nõ appareat: ꝛ tunc recipiens scienter furtum nõ cõmittit, ex eo: qz dans videtur donare: vt. l. ꝙ quis sciens. ff. ti. ff. ꝛ. l. cuius per errorẽ. ff. de reg. iur. cũ similibus. Aliquãdo cõstant soluentẽ nolle dñium transferre, nisi appareat debitũ: ꝛ tũc est clarũ, ꝙ nõ ozik

ad id repetendum condictio indebiti. Tex. in l. si in area. prealligata. An autem repetatur cõdictione furtiua, ex infra dicẽdis apparet. ¶ Quandoq; vero dubitatur de mente soluẽtis: & tunc aut recipiẽs scit soluentẽ ignorare solutum fore indebitum: & fiunt tria membra. Primũ, qõ quãdoq; simulatio respicit debitũ iam cõtractũ: & cõmittitur in substãtia persone creditoris: & tũc fit furtum, non attenta distinctione Barto. & hic per tex. in. d. l. falsus. & in d. l. quoniam, quinimo, & cõmittitur crimen falsi: vt probatur. j. de fal. l. falsi. Quãdoq; vero fit simulatio in substãtia crediti: & recipiens scit soluentẽ ignorare solutum fore indebitum: & similiter cõmittit furtũ nõ attẽta dicta distinctione. & hic per. l. hominẽ. j. pro suo. & ppter generalitatẽ d. l. quoniã. & d. l. falsus. Sinautẽ putet recipiens soluentẽ scire se soluere indebitũ, nõ cõmittit furtũ: q; putat se recipere volũtate soluẽtis: igitur &c. vt in. d. §. placuit. insti. de ob. que ex de. & d. l. inter omnes. ad fi. de fur. Et quelibet iusta causa seu error excusat quẽ, a dolo, qui requiritẽ in furto cõmittẽdo. de lib. can. l. igitur. §. potest. & l. j. ad fi. j. de abige. Quãdoq; fit dissimulatio nõ in substantia crediti, sed in persona debitoris, puta: q; recipiebã mihi debitum, sed ab alio, quam a debitore: & tũc distinctio Bar. procedit, scz q; aut creditor puocatus est a putatiuo debitore, & tali casu cõpetit cõdic. indebi. Casus est in. l. si pene. in. §. j. & l. in summa. §. fi. j. de cõdi. inde. Licitum eñ fuit creditori dissimulare sibi debitũ recipiendo, dum ab alio prouocatur. C. de peti. hered. l. hereditatis. sinautẽ creditor prouocat aliquem, quem faciat putare se debitorẽ: et tunc furtum cõmittitur, per. d. l. falsus. in verbo, qui se simulat. Quandoq; vero fit dissimulatio attrahendo ad se debitorem alienũ: & nõ dissimulatur in substãtia persone creditoris, puta: q; se dicit quis veri heredis, creditorem: cum tamẽ non sit: & tunc furtũ cõmittit. Casus est in. d. l. si vẽdidero. §. si Titius. versi. eque diceñ. Est & scõm mẽbrũ principale, quãdo dissimulatio ipsa respicit debitum cõtrabeñ, nõ autẽ iam cõtractum: & tũc similiter dissimulatio in persona creditoris inducit crimẽ furti. Casus est in l. si quis vxori. §. cum Titio. & l. si is qui. in. §. si tu Titium. j. de fur. ¶ Ex bis ergo apparet primũ membrũ principale discussum, q'est, an creditor falsus scienter indebitũ
40 recipiẽs, cõmittat furtũ. & si circa hoc dubitetur, an & quãdo furtũ cõmittitur, possit recipiẽs cõueniri condictione indebiti, sicut cõdictione furtiua: breuiter dicendũ q; sic. Primo q; videtur casus. j. l. prozi. in verbo, etiã furti. que est dictio implicatiua: vt. ff. digi, & cõsequẽter videtur innuere, q; actio furtiua occurrat cũ cõdictione ob causam: de qua. ff. locutus erat Iurisc̃sultus. ergo & cũ cõdictione indebiti a paritate rationis. Secũdo per casum. j. ti. ij. l. in summa. in. §. sinautẽ euidẽs. vbi est casus, q; cõtra inducentem per calumniã vel fallaciã aliquẽ ad soluendum indebitũ, cõpetit cõdictio. indebiti. ergo sequitur q; per cõdictionem indebiti: q; debet in dubio intelligi fm naturam tituli. l. imperatores. de in diem addict. cũ simi. Tertio videtur casus in ea. l. in. §. pe. & fi. Quarto facit generalis regula, que est vt omnis cõditio cõpetat et degeneret cõtra furẽ: vt. d. l. fi. vsuff. quẽadmo. ca. & d. §. sic itaq; insti. de act. Nec ob. predicte distinctiom tex. in. d. l. si legatarij. quoniã ibi id ad qõ soluendũ inductus erat quis per fallaciam: vtputa legatũ fine detractione Falcidie, nõ erat omni iure indebitũ: q; saltem naturaliter ita integrũ debebatur: vt no. glo. in. l. j. j. titu. ij. & in. l. cũ quis. C. de iur. et fac. igno, Nos autẽ loquimur quando omnino est indebi-
41 tum. Et ex bis remanet, † q; cõdictio indebiti specialis cõcurrit cũ cõdictione furtiua: ix cõtrarium. ff. firmauit. do. Benedictus. & male per predicta. ¶ Est & scõm principa-
42 le, † quãdo soluit procuratori falso in rem suam scienter indebitum recipiẽti: & an tunc cõmittatur furtũ, glos. hic scõa. & in. d. l. falsus. C. de fur. videtur innuere, q; nõ, ex eo: q; dicunt dñium in eum transferri: ergo sequitur furtum non cõmitti: vt in. d. l. falsus. §. j. in fi. Male tamen videtur dicere: q; procurator in rem suã, dicitur creditor vtiliter. hic est tex. ff. de procu. l. procur. in rem. Sed creditor directo falsus scienter indebitum recipiens, cõmittit furtum: vt. d. l. quoniam. igitur per identitatem rationis creditor vtiliter. Preterea ipse procurator in rem suam est successor vtiliter in iure directi creditoris: ergo sequitur quod queadmodum dicẽs se esse creditoris heredem ex successione post mortem et falso, furtum cõmittit recipiẽdo, qõ debetur: & multo magis si recipiat indebitũ: vt in. d. l. si vendidero. §. falsus. in versi. eque dicendũ. ita a paritate rationis cõmittat furtum, dicẽs se esse successorẽ particularem ex successione in vita. Ex quibus sequitur in eũ dominium nõ tranferri, qõ idem firmat hic Bar. de Sal.
43 nõ per istas rationes. ¶ Est & vltimũ † membrũ, quãdo soluitur procuratori simplici falso: an iste furtũ cõmittat: & breuiter aut est falsus ex eo: q; simulat se procuratorem, cum nõ sit: & tunc cõmittitur furtũ. Casus est in. d. l. si vendidero. in. §. falsus, quem intellige fm distinctionẽ. d. l. falsus. §. j. eo. ti. Aut est falsus procurator ex eo: q; bona fide credidit falso procuratori sibi producto, vel olim procurator fuit, sed reuocatus est: & hoc ignorat: & tũc nõ cõmittitur furtum: q; abest dolus, nisi quãdo debitor dat peccuniam nomine creditoris, in quem intendit dñium trãsferre, ipse recipiat animo sibi lucrandi. Quomã tũc furtum cõmittit. Casus est in. d. l. cum quis. §. j. de soln. vel nisi cõsumat in vsus proprios, & male fidei: q; tunc simiiter committitur furtum. argu. d. l. si tibi dederim. & l. si is cui. C. de fur. Tunc enim animus intrinsecus furãdi colligitur ex actu posteriori, scz cõsumptione mala fide facta. arg. in. l. Jul. §. sed proinde. j. ad Dace. Secus si bona fide cõsumetur: q; tunc iusta causa excusat a furto: vt in. d. l. i. de abig. & l. plagij. C. ad leg. Falcid. de plagi. & ex predictis. Alter omnes sic declaro istam materiã. ¶ Unum solũ dubium
44 circa hoc restat †. s. an ex solutione facta simplici procuratori falso, vel in rem suam, videatur soluẽs in eos trãsferre dñium? & omissis antiquorũ opi. breuiter dicendum, qõ nõ. Et qõ hoc fit in simplici procuratore mala fide recipiente: probatur in. l. cũ quis. §. j. j. de sol. & in. l. iij. §. ij. de dona. inter vi. & vxo. & in. l. si vendidero. §. falsus. j. de furt. In quib⁹ expressim est simplicẽ falsum procuratorẽ mala fide recipientẽ furtum cõmittere: ergo sequitur q; dominium nõ fuit translatum. Quoniã tunc furtũ nõ fuisset cõmissum: vt. d. l. falsus. §. j. in fi. Preterea in translatione dominij requiritur cõcurrentia volũtatis vtriusq; in eadem persona. hoc probatur in. d. l. si quis vxori. §. cũ Titio. in. d. §. si tu Titium. Sed hic circa eandẽ personam, in qua intenditur dñium transferri, nõ cõcurrit vtriusq; voluntas: ergo &c. Quod nõ cõcurrat patet: q; is qui dat intendit procuratori dare: vt per ipsum dño queratur, non autem sibi dominiũ: vt. d. l. si ego. de nego. gest. & in. d. l. qui mihi donatum. hic autem qui recipit nõ intẽdit domino acquirere, sed sibi. Tertio probatur: q; ad eiusdem translationem hoc requiritur, scz voluntas vtriusq; circa idẽtitatẽ cause: vt probatur. ff. si cer. peta. l. si ego pecuniã sed hic amborum voluntas in eodem non concurrit ergo &c. Quod autẽ non cõcurrat, patet: q; debitor intẽdit dare, vt a domino liberetur: de sol. l. vero procuratori. recipiẽs vero intẽdit recipere, vt sibi acquirat. ergo &c. Idẽ probatur. quoniã ille, qui intendit dñium transferre, nunq̃ intelligitur ab eo illud abdicare: nisi translatũ fuerit in illũ, in quem transferre intẽdit. Ad hoc. ff. ex quib. can. mano. l. neq; vtilem. j. de acquir. pos. l. si me in vacuam, sed in dominum nunq̃ per falsum procuratorẽ fuit translatũ dominium: q; nõ intendebat illi acquirere, sed sibi: vt in. d. l. qui mihi donatum. vbi in gl. Igitur sequitur, q; dans ad plenum. dominus remansit: recipiens autẽ dominus effectus nõ fuit. & hoc in falso procuratore simplici. Quid autem in falso procuratore in rem suam, non intelligatur dominium fuisse translatum, sequitur hic Bal. cuius opi. cõfirmo duabus rationibus. Prima q; talis recipiendo facit furtum, si sciens falsum esse mala fide recipiat: vt. ff. ple. ne probaui: igitur dominiũ non censetur trãslatum: vt in. d. §. j. in fi. Secunda: q; qui alteri dat intendens dominiũ transferre, intelligitur dare sub tacita conditione, si recipiens ille sit, qui ab eo creditur. argu. presumptionis resultantis a lege, cum de indebito. j. de proba. ergo si procurator in rem suam, qui verus creditur, manifesteatur falsus, non intelligitur translatum dominium. ex quo defecit conditio tacita. j. de iur. do. l. stipulationem. cum simil.
45 ¶ Ultimo inquantum Bald. † hic dicit, quod condictio ob causam ad natiuitatem sui requiritur, quod habeat dependentiam cause, que non possit de presenti verificari, id est statim, quod quid datur: sed cum aliquo tractu in futurum. argu. l. cum ad presens. ff. si cer. peta. Adde, q; hec

q̄ hec opi. est falsa. Primo: q̄ contra generalitatem l. damus. ad fi. ff. titu. ff. Secundo: quia contra casum. C. de condi. ob causam. l. si repetendi. cum sequen. vbi est casus recte intuenti. ⁊ hec sufficiant de materia huius legis.

¶ De condi. ob turpem, vel iniustam, causam. Rub.

Summarium.

1 ¶ Implementum cause honeste repetitionem excludit. ⁊ numero. 6.
2 Implementum cause turpis ex parte recipientis tãtum, non impedit dari repetitionem.
3 Iudici pecuniam dare non licet, vt etiam iuste iudicet. ⁊ vide numero. 7.
Idem in teste, vt testimonium secũdum veritatem ferat: imo punitur pena falsi. ¶ Et item qui dat pecuniam iudici, vt secũdum iustitiam sententiam ferat, perdit causam. ⁊ vide numero. 4. ⁊. 7.
5 Datum iudici ob causam turpem ex parte vtriusq̄ non potest repeti.
8 Prestans cautionem iudici pro se iudicanti, an dicatur eundem corrumpere, ita vt litem perdat?
9 Persuadens iudici verbis blandis, vt sententiam pro se ferat, non perdit causam: sed pena centũ aureorũ punit.
10 Pignora ob turpẽ causam data, an repeti possint actione pignoratitia.
11 Promissio continens causam turpem, an parit obligationem inefficacem, vel nullam?
12 Pignus quãdo possit accedere obligationi inefficaci ad agendum: licet fideiussor accedere possit?
13 Res indiuidua ob causam turpem partim, ⁊ partim honestam, data ob defectum cause honeste, an illa in totum repetitur? et tenet quod sic.
Duo vbi sunt quorum vnum nocet ⁊ alterum prodest, inspicit quod prodest. ⁊ nu. 17.
14 Incapax propter cõmunionem respectu capacis, capit.
Indiuidui ratione beneficium competit illi, cui alias nõ competeret.
Persona habilis in indiuiduis, trahit ad se inhabilem.
15 Opinio in dubio accipitur illa, que nocet fisco.
16 Prohibitum ratione difficilis separationis, trahit ad se permissum.
18 Promissum meretrici pretextu libidinis, peti nõ potest: licet solutum non repetatur.
19 Datum mulieri, vt non sit meretrix, an possit repeti.
20 Meretrix de eo, quod in meretricio acquisiuit, licite testatur, eleemosynam dat, ⁊ decimas persoluit.

QVOD. ¶ Cum quid datur ob causam honestã, ea secuta, cessat repetitio: datum vero ob causam turpem ex parte recipientis tantum, eadem etiam secuta repetitur: secus si causa tantũ turpis sit ex parte dantis, vel ex parte vtriusq̄. Et qõ est datum meretrici repeti nõ potest. h. d. vsq; ad. ff. si tibi ob in-

1 dicium. ¶ No. q̄ † implementũ cause honeste repetitio-
2 nem excludit. ¶ Scõo no. † q̄ implementũ cause turpis ex parte recipientis tantum, nõ impedit dari repetitionem. ¶ No. ex. l. vtputa. † versi. sed si dedi. nõ esse licitum iudici dare pecuniã: vt etiam scõm iustã causam ferat sententiam: imo nec iudici licitũ recipere, vt dicetur in glo. Et idem est in teste, qui nõ licite nec iuste facit, si pecuniã recipiat vt testimonium scõm veritatẽ ferat: imo punitur pena falsi, fm Bar. fin. in. l. j. ff. de fal. ad boc specialiter inducentem istũ tex. imo neq; licitũ est eidem pecuniam recipere, ne testimonium ferat: ⁊ si recipiat falsi punitur: vt
4 est casus in. d. l. j. ff. ¶ † No. quarto litẽ perdere eum, qui iudici pecuniam dat, vt scõm iustitiam sententiam ferat.
5 ¶ Ulterius no. † ex. l. vbi vero. q̄ datũ iudici ob causam turpem ex parte vtriusq̄, non potest repeti. ⁊ sic verificatur iuris regula, dicens, q̄ in pari causa turpitudinis, si potior est possidentis cõditio: vt in regula, in pari. cum multis similib. ¶ In glo. j. super verbo, nõ est. ibi, ideo si
6 est † secuta post moram. No. ergo q̄ sicut defectus implementi parit cõdictionem ob causam: vt hic. ⁊. ff. tit. prox. quasi per totum. ita ⁊ existentia implementi post moram contingens, q̄ dic: vt. ff. titu. j. l. si pecuniã. ¶ In glo. l. vtputa. in verbo, ⁊ scõm me. ibi, relatũ expone ⁊ bene. ⁊ hec
7 est lect. cõmuniter approbata hic per Bart. † Ex qua habes, q̄ aut iudici do, vt scõm me iudicet iniuste: ⁊ tũc perdo vtrunq; sc; ⁊ datum ⁊ litẽ. Et primũ patet in. l. vbi vero. fm Inno. l. j. C. de pena iudi. ⁊. ff. de calũ. l. j. §. sed est cõstitutio. Si vero eidẽ dem, vt scõm me iudicet iuste: et tũc de iure. ff. datum repeti potest: vt hic, sed lis nõ perditur. de iure vero. C. perditur vtrunq;. Et idem de iure canonico, q̄ refert se ad ius nouũ positũ in. d. l. j. non autem ad ius antiquũ. ff. vt hic patet in. c. nõ sane. bic allegato. Horum autem omnium ratio est: q̄ non licet iudicium quantumcũq; iustũ vendere, sed gratis illud expediendũ est: vt de restit. in. c. statutũ. §. insuper. in verbo, gratis. lib. vi. tit. q. iij. c. non licet. ⁊ in. c. cum ab omni. de vita ⁊ bone. cler.
8 ⁊. j. ad leg. Jul. rep. l. eadẽ. l. circa fi. ¶ Quid † autem si iudici nihil dem, sed eidem cautionẽ identitatis prestem: an dicar eundem corrumpere, adeo, q̄ litem perdam. Bar. j. de furt. l. si quis vxori. §. si fugitiuum. dicit ibi casum esse singularem, qõ non. Quod verum intelligo, si cautiones legales prestite sunt, vtputa de presentando eum, qui petitur a carceribus relagari: ⁊ si pro hoc etiam identitatis cautio prestetur. Licitũ enim est iudici respectu eor, que pro executione sui officij facit cautionem identitatis recipere. hic est casus singu. in. l. j. C. de magi. cõue. ⁊ ita dicit hic Bal. licet tex. illum nõ alleget. ⁊ idem in rub. C. de pe. iudi. secus si eidẽ fierent turpes promissiones, seu cautiones insolite prestarentur. Quoniam tunc litem perderet. Ad boc. ff. de calũ. l. et generaliter. §. ij. in verbo, turpiter
9 depectus est. ¶ Item quid si iudicis † cameram intrans nõ datione pecunie, sed blãdis verbis persuadeo, vt pro me sentẽtiam ferat: an tunc litem amittam? dic q̄ nõ, sed pena centũ aureorum tantum punior. j. de ambi. l. j. ad finem, vbi est casus fin. qui tantum in accusatore loquitur. ¶ In ea. ibi, non sane. Dic q̄ tex. ille se ad ius nouum refert positum in. d. l. j. qõ est correctorium huius. ¶ In gl.
10 super verbo, sed bic. † tibi, an possim pignora repetere. tenet ergo glo. bic, q̄ pignora ob turpem causam data repeti possint pignoratitia actione: licet in. l. fi. C. eo. dicat solum rei vẽdi. peti posse. q̄ Cy. post Ultra. falsum dicit. Bar. autem quem cõmuniter sequimur, saluat glo. vt bic per eum, cui in boc non addo. ¶ In ea. ibi, rei qui ineffi-
11 cax ꝛc. duo † ex hac particula sunt no. Primum, q̄ promissio continens causam turpem, parit obligationem inefficacem: quia ope exceptionis excluditur. Et hec videntur probari. j. eo. l. si ob turpem. ⁊ firmat Cy. C. de inutili stip. l. ex eo. Alie vero glos. j. de verbo. obli. l. generaliter. ff. de pac. l. iurisgen. §. si ob maleficium. tenuerunt nullam obligationem oriri. ⁊ ille videntur probari per. l. si plagij. eo. tit. ⁊ boc dic, vt plene dicetur in. l. si ob turpem. preallega-
12 ta. ¶ Secundo no. q̄ † licet obligationi que est inefficax ad agendum possit fideiussor accedere: vt. l. Marcellus. j. de fideius, non tamen potest accedere pignus. qõ intelligit bic Franc. de Are. vbi obligatio est inefficax: q̄ a iure improbata. Ad boc. C. de legib. l. non dubium. j. de fideius. l. vbi leg. C. de predi. mi. l. ⁊ si is. cum ibi plene no. in gl. Secus si sit inefficax ratione deficientis solẽnitatis: quia tunc videtur posse pignus accedere, quẽadmodum et fideiussor, per. d. l. Marcellus. Non enim est dare tunc ra-
13 tionem diuersitatis. ¶ In gl. super verbo, dicimus. † ibi, ⁊ ideo, qõ si dedi rem indiuiduam. Est ergo decisio glos. qõ vbi datur res indiuidua ob causam partim turpem, ⁊ partim honestam: illa tota repetenda venit ob defectum honeste cause, non secute. ⁊ banc opi. tenuit Pet. de Ler. bunc passum disputans prout refert Jo. And. in regula, iuris in pari. de reg. iur. in. vj. ⁊ in mercurialibus. ⁊ etiam sequitur bic Bal. ⁊ in. l. j. C. eo. ⁊ mirum est, q̄ nullus legista mentionem faciat de Joan. And. Et pro bac opi. primo facit: quia vbi sunt duo quorum vnum nocet, alterum vero prodest, inspicitur quod prodest, non autem qõ nocet. j. de iure fi. l. non intelligitur. §. si quis palam. et quod plene super boc brocardo no. Bar. j. de dona. l. si vir vxori. Secõ facit: q̄ si cõtrarium diceremus, scilicet vt nil de eo, qõ datum est possit repeti: sequeretur absurdum, scilicet vt is in ea parte puniretur, in qua nõ deliquit, contra

l.reſcriptum. de his qui.vt indi.& l.beneficium.ĵ.ad legē Falc.cū ſi. ¶Tertio facit, & hoc eſt ꝑt.q̄ dicimus, ſcz propter cōmunionem incapaz capit reſpectu capacis:vt ĵ.de lib.leg.l.ſi is qui duos.ergo idem debemus dicere, q̄ cōcurrentibus cauſis, quarum vna ſit incapaz ad re-
14 petitionem producendam, ea que ſit capaz, trahit ad ſe incapacem. Item ad hoc, † q̄ videmus in ſimili, ſcz q̄ reſpectu indiuiduitatis beneficium competit illi, cui alſ non competeret: & ſic perſona habilis conſyderatur trahens ad ſe inhabilem, & nō priuilegiatam: vt.ĵ.quemadmodum ſer.amit.l.ſi cōmunem.et.C.ſi in cōmuni eadēq̄ ca.reſti.po.l.ĵ.cum ibi no. Preterea ad idem, q̄ legimus in ſimili, quod perſona delinquens, non punitur reſpectu alterius ſibi adiuncte non delinquentis, q̄diu indiuiſibi litas inter eos durat.ĵ.de penis.l.pregnantem.ff.de ſta. homi.l.imperator. Item:quia in dubijs cauſis magis fa
15 nendum eſt repetitioni, quam aduentitio lucro.ĵ.de reg. iur.l.nō debet.ff.in re obſcura. ¶Ultimo hic cōfirmo:q̄ poſito, q̄ hoc indiuiduū, q̄ eſt datum, remaneret penes recipientem ob turpem cauſam:illud tamen ab eo extorquetur & fiſco applicatur: vt hic, in glo.& ĵ.de iur.fi.l. Lucius.ad finem.& ſic in effectu hec eſſet vtilitas fiſci, nō au-
16 tem partis. Certum autem † eſt, q̄ in dubijs eam opin. debemus aſſumere, que nocet fiſco: non autem que prodeſt:vt.ĵ.de iure fiſ.l.non puto. ¶Secunda opi.principa lis fuit hic Bar.de Sali.tenentis contrarium, ſcilicet q̄ nil repeti poſſit: et totum apud accipientem remaneat. Prima ratione:quia negari nō poteſt, q̄ hec cauſa turpis adiecta dationis rei indiuidue, totum ipſum indiuiduum non cōcernat:ergo ſequitur, q̄ nil poſſit repeti re-
17 ſpectu impoſſibilis ſeparationis. Cum † & videamus q̄ reſpectu ſeparationis difficilis, prohibitum trahat ad ſe permiſſum: vt.ĵ.de aqua quoti.& eſti.l.ĵ.ff.inde queritur. de aqua plu.arcen.l.ĵ.ff.item ſciendum. Sed ad hanc patet ex predictis reſpōſio. ¶Secunda ratio:quia vbi duo
18 † concurrunt, quorum vnum nocet, alterum prodeſt, inſpicitur nocens, non autem proficiens: vt.ĵ.ad Silla.l.iij. ff.ff. Sed ad hanc clara eſt reſponſio ex dictis Bar.in.d.l. ſi vir vxori. ¶Unde fuit opinio tertia Jaco.But.quam Bar.hic ſequitur, volentis quod ipſum indiuiduum poſſit peti totum, tuntamen preſtetur recipienti eſtimatio partis, que ſi foret diuidua, non poſſet repeti. et hoc per tex.de lega.ĵ.l.cum filius.in prin. Ad idem licet ipſe non alleget.ĵ.ad leg.Falci.l.ſi is qui quadraginta.ff.ff.& l.lege Falcidia.& q̄ no.glo.ſi.c.ĵ.de duobus fra.de no.beneſi. inue.& per Joā.And.in rubrica in addi.de feu. Jura tamen iſta in diuerſis caſibus loquuntur, in quibus nō concurrit cauſa partim turpis, partim vero honeſta. et ideo tene opi.primam. ¶In glo.l.idem eſt.ſuper verbo, noua ratione.ibi, ſed an potero petere. Decidit ergo gloſſ.
19 hic † quod promiſſum meretrici pretextu libidinis non poſſit peti:licet eidem ſolutum poſſit retineri.Cy.autem & Bar.contra.licet Bal.ſequatur glo.hic.& in.d.l.ĵ.C.eo. Tu autem de hoc dic, vt plene digi poſt Bar.ĵ.de donat. l.affectionis. ¶Et gloſſ.ſuper verbo, non poteſt.ibi, ſed
20 quid ſi dedi, vt † non ſi meretrix. Vult glo.q̄ datum mulieri, vt meretrix non ſit:repeti poſſit, ex eo: quia hic ipſa tenetur gratis facere. et ideo propter hoc datū eſt in caſu repetitionis:vt.ff.l.ĵ.cum ſeq.& ĵ.eo.l.ff. Huli.autem de Lug.tenet hic cōtrarium prima ratione: quia hoc ita datum cenſetur datum cauſa pietatis:ergo eſt irrepetibile: vt.ĵ.tit.ĵ.l.cum is.ff.mulier. Secundo: quia datum meretrici ob libidinem eſt irrepetibile, vt hic:ergo quanto magis irrepetibile eſſe debet, quod datur mulieri ne libidinem incurrat:& hoc ne loquatur abſurdum, ſcilicet vt magis meretur luxuria, quam caſtitas. contra tex.ex:preſſum.in authen.de reſti.& ea que pa.ff.ff. ¶Cum iſta.q.de facto cōtingeret in ciuitate Boñ. Quidam doctor ex celſi ingenij conſulens has opin.equa diſtinctione concordauit:& recte iudicio meo, ſcilicet q̄ aut datur ei, que nunquam fuit meretrix, vt meretrix non efficiatur:& tali caſu datum ſit repetibile: cū hac ipſa gratis facere teneatur: neq̄ propter paupertatem turpem vitam debet eligere. ĵ.de ri.nup.l.palam. Aut datur ei, que iam fuit meretrix ad hoc, vt a tali vitio abſtineat:& tali caſu hoc non ſit repetibile, ex eo: quia nulla turpis cauſa in datione concurrit, neq̄ ex parte dantis, neq̄ ex parte accipientis, imo cauſa ob quā datur, eſt totaliter honeſta: vt ex ſe patet: ergo ſecuta cauſa datum non repetitur: vt hic in.l.igitur.ff.ĵ. tu.ĵ.quaſi per totum.& hec eſt veritas.& hec fuit diſtinctio
20 do. Flo. ¶Ultimo extra † gl.tex.in.ff.ſed quod meretrici inducitur ad tria, inquantum dicit, q̄ id q̄ meretrici datur, licite retinetur. Primo quod de bis poſſit meretrix teſtari, tanquam de licite acquiſitis.& ita per hanc firmat Cy.C.eo.l.mercalem.& Bal.in.l.ĵ.eo.titu.Secundo, quod de bis per meretricem decima ſolui debeat: vnde de omnibus licite queſitis illa ſoluenda ſit. extra de decim. cap.ex tranſmiſſa. vbi hoc diſputauit glo.ff. Tertio, quod de bis licite poſſit fieri eleemoſyna. Item & eadē ad pias cauſas legari, q̄ fieri nō poſſet, ſi eſſet illicite queſita.ĵ.ĵ. non eſt putanda.& hoc vltimum eſt Cy.in additionibus.

Summarium.

1 Indicare delinquentem, quod quis non cogitur. et quando.numero.7.
2 Pecuniam licet recipere, vt delinquens manifeſtetur. Et an, vt res perdita manifeſtetur: non tamen, vt res inuenta reſtituatur.
3 Pecuniam non licet recipere, vt delinquens non manifeſtetur.
4 Socius criminis, an teneatur indicare ſocium:& ibi an licite accipiat premium pro illo indicando:nu.5.
6 Socius criminis alium ſocium manifeſtans, non conſequitur premium ex forma bannimenti ſtatutum reuelanti delinquentem.
Nec etiam conſequitur reuelans ſeipſum.
7 Datum ob turpē cauſam, cuius turpitudo ineſt ex parte vtriuſq̄, licet ſit irrepetibile per dantem: tamen repetitur per tertium.
8 Furtum, licet ſit crimen priuatum:tamen etiam inde ex officio ſuper eo procedere poteſt.
9 Judex in cauſa accuſationis etiam parte nō petente, poteſt teſtes producere.
10 Pecunia aliena alteri ſoluta & conſumpta: an repetatur per dominum. Et qua actione.nu.13.
11 Datum ob turpem cauſam conſiſtentem in non faciēdo repetitur condictione ob iniuſtam cauſam.
12 Condictio ob turpem cauſam, & indebiti, ita reconciliantur conſumptione, ſicut certi condictio ex mutuo.

§. Si tibi. ¶Quod datur ne delinquens manifeſtetur, turpiter dari cenſetur. et ideo repetitioni locus eſt. q̄ vero datur, vt manifeſtetur delinquens, nō dicitur turpiter recipi:& ideo irrepetibile eſt. Et q̄ apud aliquē reſpectu metus illati vel violentie ſeu ex alia iniuſta cauſa eſt, cēſetur repetibile.b.d.q̄ ad
1 l.ſi ob turpem. ¶No.ex.§.ſi tibi, † q̄ nō cogitur quis delinquentē indicare. q̄ patet: q̄ ſi cogebatur, turpiter pecuniam ob hoc reciperet. q̄ dic:vt dicitur in glo. ¶Secundo no. † q̄ licitū eſt pecuniā recipere, vt delinquēs indicetur: an autē licitū ſit pecuniā recipere, vt res perdita reperiatur, ſeu manifeſtetur? dic q̄ ſic.ĵ.ad leg. Rhod.de iact.l.nauis onuſte.§.ſed ſi nauis. vnde licitum eſt recipere ob inuentionem, ſeu manifeſtationē faciendam: poſ ea
3 autē reperta reſtituēda, ſecus. ¶Tertio no. licitum † nō eſſe pecuniā recipere, ne delinquens manifeſtet:& hoc, q̄ grauatur res publica, cuius intereſt delinquētes manifeſtari: ne delicta impunita remanēāt: vt in vulgaribus in-
4 ribus. ¶No.in verſi.ſi. † ſociū criminis teneri ad ſocium indicādū. q̄ patet: q̄ turpiter ob hoc pecuniā recipit. q̄ eſt verum: vbi delictū cōmiſſum eſt principaliter ad inferendum damnū in reb?: ſecus autē ſi ad inferendū dānā vel iniuriā in perſonā: q̄ tūc ſoci? cogi nō poteſt ad alios criminis cōſocios indicādos. Ita ꝓbatur.C.de accu.l.ſi. ĵ.de cuſto.re.l.diuus.ĵ.de queſtio.l.repeti.ff.ĵ.& ibi ꝑ Bar.
5 ¶No.ex eodē, † q̄, nō licite accipit premiū per ſocii criminis, vt ſuū ſocū manifeſtet. ex quo infert hic no. Bart. q̄ ſocius criminis alium ſocū manifeſtās, nō cōſequitur premiū ex forma bānimenti cōceſſam reuelāti delinquentem: neq̄ etiā cōſequitur id reuelās ſeipſum per hanc literam, q̄ idem approbat Bal.l.ĵ.C.eo.& dic vt digi.ĵ.ad
6 Sillania.l.ſi quis in graui. ¶Flo. vltimo ex.l.ſi a ſeruo. q̄ licet

q licet datū ob causam turpē, cuius turpitudo inest ex parte vtriusq; sit irrepetibile per dantē: vt. ff. eo. l. vbi vero. ff. eo. l. si ob turpē. in fi. nihilominus est repetibile p tertiū: vt hic probat. ¶ In gl. ij. ibi, ex hoc probat, q quis.
7 vult † gl. in breui dicere, q ad petitionē partis extrahendi cium nō cōpellit indicare delinquentē. & hoc probat in. l. q vas. §. qui furē. ff. de furt. ¶ Huic contrariū refragat. c. q cū furē. extra de fur. q Bart. hic intelligit. f. vt habēs notitiā delinquētis, cogat indicare ad petitionē iudicis. Qui tū intellectus nō procedit: qm vt ibi expresse apparet text. loquit, an teneat indicare ad petitionē partis. & ideo gl. & idē Bar. C. de fur. l. inciuile. vbi plene hunc articulū possuit, soluit q ibi loquit vt indicare cogat res furto subtractas: nō aūt subtrahētē. Qui intellect⁹ falsus est. Primo q diuinat ad literā. Scōo: q sequerer, q id qō recipitur pro tali rerū subtractarū ostensione tanq̄ turpiter receptū, veniret restituendū: vt. ff. eo. l. fi. qō falsum. & contra. d. l. nauis onuste. §. sed si nauis. Unde tertio modo soluit, q aliud de iure canonico: aliud de iure ciuili. Et non video aliā dari posse: vnde an de iure canonico indicare teneat, & quādo: vide gl. ibi, & melior. extrā. q. ff. ne qs arbitrer. extra de simo. nemo. & ibi per Innoc. & in. c. dilectus. extra de excef. prela. ¶ An autē teneat indicare ad petitionē iudicis? dico ex mēte glo. q aut iudex motus est ex petitione partis. & tunc nō tenet indicare, nisi petatur, vt testis. & hoc presuppositā illa opi. pro vera, q qs in crimināli cā testimoniū inuitus reddat. De quo multū dubitamus. & habet plena gl. extra de testib. cogē. c. dilectoꝝ. Aut iudex mouet ex suo officio ab alio principaliter nō implorato. & tūc cogit qs indicare: vt hic. & hoc sequitur simpliciter Bar. hic & plenius in. d. l. inciuile. & Lyn. C. de his qui ad ecc. cōfug. l. ij. Bal. autē hic aliter dicit limitādo gl. & q; bene loquit, nec est opportunū addere: igitur omitto. ¶ In ea. ibi, iudex tamē ex officio suo. Duo not.
8 ex hac gl. Primo ea relata ad tex. q licet † furtū sit crimen priuatum: vt dixi. ff. tit. j. l. penul. nihilominus iudex ex officio potest sup eo inquirere. q dic, vt patet ex plene not. ff. de adult. l. ij. §. si publico. p Bar. C. de proba. l. iubemus. per Bal. & in. d. l. cōgruit. de iure tamē canonico hoc nō haberet dubiū: q; ex eodē iure omne crimē est publicū. vj. q. j. c. infames. vbi est fing. gl. q; nō aliter nō examinio. ¶ Scōo no. q † iudex ex pprio officio pōt in causa accusationis etiā parte nō petente testes producere, &
9 hoc fm aliū intellectū, qui dat gl. in hac particula, q indubitate verū est: si producant per iudicē ex proprio officio ad defensionē rei: vt probat in. l. j. §. fi. & in. l. vnius. §. cognitoꝝ. ff. de quest. & q in eis per Bart. & per eundē. ff. de pen. l. si nō defendere. & in. l. iiij. §. hoc autē. ff. de damn. infec. Sinautē producant ad eiusdē offensam, & sub adiunandā accusationē, videt q idē sit. & probat. C. de abo. l. ij. ad fi. & in. d. l. vnius. §. j. fm vnū intellectū. & ibi hoc firmat Bar. ¶ In gl. l. si a seruo. & l. perpetuo. super verbo, cō-
10 dici. in fi. No. est hec † gl. q pecunia aliena alteri soluta ex causa honesta & cōsumpta, non repetit per dñm. Huius veritas pendet ex not. ff. si cer. pet. l. si cū seruū. ¶ In gl. super verbo, fore. ibi, nō propter cōditionem banc. Imo & per hāc cōditionē repetit dñs datū per seruū suū tertio: ne is eundē delinquentē indicaret. Quoniam: vt dicitur in. l. idem est. in fin. tali modo pecuniā recipiens est fur. omnis siquidē cōdictio cōtra furē degenerat: vt inst. de act. §. fic itaq;. & l. fi. ff. vsufruc. quēadmo. cauea. ¶ In
11 ea. ibi, vel si est consumpta per conditionē &c. No. gl. † q vbi est datū ob causam turpē, cuius turpitudo cōsistit in nō faciendo: tunc agit cōdictionem ob iniustam causam. & in hoc verificat scōa pars huius rub. ¶ No. ex eodē. q
12 † sicut certi condictio ex mutuo reconciliat propter secutā cōsumptionē, vt pluries vidisti. ff. si cer. pet. ita & cōdic. ob tur. cau. ita etiā & cōdic. indeb. vt. j. tit. j. l. indebiti. §. sed
13 si nūmi. ¶ Ponat tū circa hāc dubitationē † gl. q ignorans dns, an pecunia cōsumpta sit, vel non: qua actione tunc aget? & certe propter incertitudinē vtranq; poterit proponere: vt est tex. not. in. l. j. §. q autem. j. quoꝝ lega.

Summarium.

1 Solutio spontanea seu voluntaria subsequens, q purgat precedentem metum in promissione adhibitum: nisi subsit eadem causa timoris.
2 Promissione vel stipulatione ob turpem causam facta, oritur actio, sed inefficax. & nu. 4.
3 Possidentis conditio in pari turpitudinis causa, potior est.
5 Contractus non equiparatur sententie, sed potius vltime voluntati.
6 Solutum ob turpem causam de preterito: an repeti possit condictione ista.
7 Fiscus turpia lucra extorquet.
8 Dispositio. l. a se fundum. C. ad leg. Jul. de vi. sec, quod spoliatus ante omnia sit restituendus, an locum habeat in vi compulsiua.
9 Exceptio metus, si ex forma statuti opponi non possit: & ideo si promittēs metu, coactus fuit soluere, an repetat solutum?
10 Vxor si ex interuallo post metum illatum consensit contractui celebrato per metum: an talis contractus possit per eam rescindi actione, qō metus causa: q; sic.
11 Reuerentia maritalis propter quam consensus est prestitus contractui, ita operatur actus rescissionem, quantum metus illatus: propter quam cōsensus est prestitus: quia parificantur.
12 Reuerentia sola paternalis est sufficiens causa ad rescissionem matrimonij spiritualis: licet carnalis non.
13 Adimplens contractum ex interuallo cum tyranno per metū celebratum: q agere potest actione, quod metus causa: licet in implemento illius, nullus nouiter metus interuenit.
14 Importune preces tyranni, quo ad rescissionē actus metui equiparantur.
Idem & blanditie tyranni operantur.
15 Contractus cum tyrāno celebratus, an sit nullus ipso iure: vel rescindendus actione, qō metus causa: remissiue.

Si ob turpem. ¶ In concēdēda repetitione datorū ob turpē causam, tēpus solutionis, nō autē tempus promissionis inspicitur: & in pari causa turpitudinis potior est conditio possidētis. b. d.

1 ¶ No. q † solutio spontanea seu voluntaria subsequens purgat precedentem metum in promissione adhibitum. Ad idem. C. de met. cau. l. ij. quod verum intelligit hic Bart. nisi subsit eadē causa timoris in solutione que suberat in promissione. Ad qō not. per Inn. extra de renun. c. super hoc. Ex quo infert ad duo de quibus. j. ¶ Se-
2 cundo not. q ex † promissione seu stipulatione ob turpem causam facta, videtur oriri actio, licet inefficax: vt patet: q; contra illam competit exceptio, que est actionis exclusio. ff. de excep. l. ij. & dic vt. j. dicetur. ¶ Tertio not.
3 illud † vulgare, q in pari causa turpitudinis melior est conditio possidentis. & concor. sunt in gl. ¶ Ulterius ex-
4 tra gloss. que † vacant ad expositionem litere, inducitur ista lex ad. q. an ex promissione in se turpem causam continente, aliqua oriatur actio: licet inefficax exceptionis ope rescienda: an vero nulla? circa quam glos. varie loquute sunt. Primo enim gl. j. de verb. oblig. l. generaliter. dixit nullam oriri, per illum text. Alia vero. ff. ead. l. cum sequentibus. dixit oriri aliquam, inefficacem tamen. Et pro ea inducitur lex ista, que reo ob turpem causam conuento de exceptione prouidet: ex quo datur intelligi actionem oriri. cum illa sit eiusdem exclusio. ff. de exceptio. l. ij. ¶ Tertia fuit opinio glos. ff. de pac. l. iurisgentium. §. si ob maleficium. distinguentis aut causa in promissione adiecta continet turpitudinem ex parte recipientis tantum: vt promitto ne homicidium facias: & illa producit obligationem inefficacē. Tamen istud membrū est falsum: q; cōtra casum expressum in. d. §. si ob maleficium. vbi expresse litera hanc promissionis formā ipso iure nullā esse dicit: igitur infertur ex illa nullā oriri obligationē: cum ad veritatē vniuersalis negatiue, requirat quamlibet partē esse veram. ff. de reb. dub. l. is qui ducenta. §. vtrum. Aut promissio continet causam turpē ex parte vtriusq; & illa ipso iure nulla, adeo, vt nulla actio producatur. Quod vltimum membrum dupliciter potest verificari. Primo per text. ff. de verbo. obliga. l. si plagij.

Scõo q; promissio hec ad delinquendũ inducit: ꝛ conse-
quenter contra bonos mores. ſ. de pact. dot. l. conuenire.
cũ ſimi. Certũ autẽ eſt promiſſiones cõtra bonos mores,
nullius eſſe momẽti. C. de pac. l. pacta que cõtra. C. de in-
uti. ſtipu. l. ex eo. ſ. de ver. obli. l. ſtipulatio huiuſmodi. Ul-
timo poteſt etiam pars iſta fortificari per tex. in. l. ea par
te. §. mulier. ſ. de ver. obli. per locum a cõtrario. ¶ Scõa
vero fuit opi. principalis Cy. referentis Ultramon. in. d.
l. ex eo tenentes. id qõ ſupra tenuit gl. in loco ſupra alleg.
per iſtã. l. ¶ Tertia vero fuit opi. Bar. hic, ꝛ in. d. l. gene-
raliter. equa diſtinctione ſm eum bas opi. concor. quem
ſecutus fuit Ang. in. d. l. ſ. eo. ſ. q; aut in promiſſione eſt
adiecta expreſſe cauſa turpis: ꝛ tũc illa ſit ipſo iure nulla,
per. d. l. generaliter. ꝛ. d. §. ſi ob maleficiũ. Aut tacite: ꝛ tũc
ſit aliqua: ꝛ oriat actio, licet inefficax per iſtã. l. Que opin.
in ſcõo membro ſue diſtinctionis eſt falſa. Primo: q; vt
patet ad ſenſum lex iſta, nihil facit, duabus rationibus.
Primo: q; diuinat lect. ſua ad banc legẽ cũ hic nõ appa-
reat, an expreſſa fuerit in promiſſione cauſa turpis, an ve
ro tacita. Scõa q; mens Juriſcõſul. in iſta deciſione pre-
ſentis legis non fundat, dum denegat ſoluti repetitionẽ
q; orta fuiſſet actio aliqua, licet inefficax: ſed q; turpitu-
do cauſe adiecte in promiſſione purgat per ſubſequentẽ
promiſſionẽ: vt in fine primi reſponſi apparet. Tertio: q;
in contractibus nõ habet differentia inter tacitum ꝛ ex-
preſſum. ſ. ſi cer. pet. l. cum quid. Ultimo loco, nihil facit
pro fortificatione huius opi. illud fundamentũ Bart. qõ
eſt in alio ſimili. ſ. q; videmus erroꝛẽ iuris tacitum nõ vi-
tiare ſententiam: licet expreſſum ſic: vt patet in. l. j. C. quã-
5 do pu. nõ eſt neceſ. cũ ſimi. Quoniã † nõ equiparamus
contractũ ipſum ſentẽtie: ſed potius vltime volũtati. C.
de dona. que ſub mod. l. ſi. §. de pac. l. pactũ inter heredẽ.
de leg. j. l. ſeruũ filij. §. eum qui chirographũ. Illud autẽ
certũ eſt, q; annullat relictũ ipſo in teſtamento ſiue tacite
relinquat perſone turpi, ſiue expreſſe. de leg. j. l. Lucius.
§. teſtamẽto. cum ibi not. ꝛ qõ habetur. C. de natu. lib. l. j.
Unde cũ non reperiamus in vltimis voluntatibus circa
actũ annullationis differentiam fieri inter tacitum ꝛ ex-
preſſum: igit neq; in cõtractib⁹ illi equiparatis. ¶ Quar
ta fuit opi. Bal. C. eo. l. j. dicentis, q; aut in promiſſione eſt
adiecta turpis cauſa de preterito: ꝛ tunc ex illa oriꝛ obli-
gatio, licet inefficax. Aut turpis cauſa de futuro: ꝛ tunc
ipſo iure nulla cõtrahit obligatio. Et eſt ratio: q; cõtra-
ctus tendit ad crimẽ cõmittendum. ꝛ ideo nõ valet: vt. C.
eo. l. mercalem. Iſta diſtinctio in primo ſuo mẽbro falſa
eſt: q; contra caſum expreſſam in. d. l. ſi plagij. in verbo, fa
ciendi vel facta, ex qbus verbis patet, q; quo ad nullitatẽ
ipſius promiſſionis equiparat turpẽ cauſam, ſiue de pre-
terito, ſiue de futuro adiectam. ¶ Unde vltimo loco fuit
opin. Sali. hic dicentis, q; aut in promiſſione eſt adiecta
cauſa turpis tacite: ꝛ tunc tenet id qõ dicit Bar. ꝛ nõ be-
ne: vt ſupradictũ eſt. Aut eſt adiecta expreſſe: ꝛ tũc aut in
vim ꝛditionis: ꝛ promiſſio eſt ipſo iure nulla: neq; aliqua
reſultat actio, per. d. l. generaliter. cum ſimi. Aut eſt adie
cta in vim modi: ꝛ tũc facit tria mẽbra. ſ. q; aut eſt adiecta
negatiue: ꝛ ipſa promiſſio nulla adeo, vt nulla oriaꝛ obli
gatio, per. d. §. ſi ob maleficiũ. Aut eſt adiecta affirmati-
ue: ꝛ tunc obligatio eſt aliqua in odiũ tũ ipſius promittẽ
tis adeo: vt nõ poſſit ex ea promittẽs exigi a promittẽte.
Quoniã tunc in pari cauſa turpitudinis, potior eſt cõdi-
tio poſſidentis: vt hic in fi. Sed ad boc eſt aliqua: vt pro-
mittẽs exigi poſſit a fiſco. Alleg. caſum in auth. nouo iu-
re. C. de pe. iudi. in verbo, dãtes. vel promittetes. In boc
vltimo aduertẽ. q; iſta diſtinctio inter cauſam turpẽ p;
miſſioni adiectã affirmatiue, per viã modi vel ꝛditionis
nõ videt iure pbari, qm̃ leges dicũt ſimpliciter, q; cã tur
pis pmiſſioni adiecta, cãdẽ reddit nullã, quo ad obliga-
tionis oriũ: vt in. d. l. ſi plagij. ꝛ in. d. l. gñaliter. ꝛ. d. l. ex eo.
ergo nõ videt referre qũcunq; adijciat. ar. §. de publi. l.
de ꝑcio. cũ ſi. Preterea nõ videt referre, qũo adijciatur:
dũmõ adiecta ſit. Ad boc. ſ. de ver. obl. l. cũ ſeruus. Pre-
terea inquãtũ ſe fundat p tex. in auth. nouo iure. Adde, q;
illa aut. nõ videt ſuũ intentũ probare: lz eã in prin. queſti
ponat tex. de dãte ꝛ pmittente: tũ in reſpõſione, quam
ſubdit, nõ fit mẽtio niſi de ſolo dãte in vltima parte illius
auth. vnde cũ imperator reſpõderit ad vnũ de q̃ſtis tãtũ:
ergo in alio interrogato videt ſtatuiſſe ꝛriũ. extra de p;
ſump. c. nõne. ꝛ in. l. cõſilio. ſ. de cura. fur. cũ ibi not. ꝛ plene
dixi. §. ſi cer. pet. l. eius q; in prouinciã. niſi reſpõdeas, q; ꝛ
in alio queſito videt idẽ reſpondiſſe, per rationẽ idẽtita
tis, ſalte tacite, licet nõ expreſſe: vt not. glo. C. ad exhib. l.
pe. ꝛ qõ not. §. de mino. l. ꝛ ſi fine. §. ſed q; Papi. ¶ Ter-
tium vero ſuũ membrũ eſt, quando adhicit cauſa turpis
ex parte accipiẽtis tantũ, quo caſu dicit obligationẽ ori-
ri inefficacẽ: tamẽ, q; exceptionis ope elidendã. ꝛ per hoc
licet alleget tex. ſ. l. prozi. illa tamen nihil facit. Sed p eo
eſt caſus hic nõcto intellectu gl. ad quẽ mirũ eſt, q; nõ ad-
uerterit. Ex quibus omnibus hec cõcluſio videt veriſſi-
ma, q; aut adijcit cauſa turpis ex parte tãtũ recipiẽtis: ꝛ
tunc obligatio ex promiſſione erat inefficax. Tamẽ ſ. hic
eſt caſus ſm intellectũ gl. nec obſt. d. §. ſi ob maleficiũ. q;
debet ille ſm hanc legẽ intelligi. arg. §. de legib. l. non eſt
nouũ. ꝛ. l. nam ꝛ poſteriores. Aut adijcit cauſa turpis ex
parte vtriuſq;, vel dantis tantũ: ꝛ tũc obligatio nulla ſit
reſpectu pmiſſionẽ recipientis ſm diuerſitatẽ caſuũ po-
ſitorum in. d. auth. nouo iure. ꝛ iſta ſit vera cõcluſio, in iſto
6 paſſu. ¶ Secũdo loco inducit, an † ſolutũ ob turpẽ cauſam de preterito poſſit repeti condictionẽ ob turpẽ cauſam: ꝛ breuis concluſio eſt, q; non, duabus rationib⁹, vna
Franc. de Are. hic, que talis eſt: q; diuiſio. l. j. in prin. §. e.
que ponit diuiſionẽ cauſe de preterito ꝛ cauſe de futuro,
ponit titulũ de hac actione tractantẽ, ſub cauſa de futu-
ro: vt patet ibi. iuncta. l. damus. j. tit. prozi. ergo ſequit. q;
hec actio non dak ad datũ propter cauſam de preterito.
Secunda eſt, quã ego ſubnecto per caſum huius legis pri
centis, q; vbi cauſa turpis ſolutionis tempore eſt finita,
ſolutũ non repetit per hanc actionẽ. Sed certum eſt cauſam de preterito ſolutionis tẽpore eſſe finitã: igit ꝛ. Ter
tio fundak cõcluſio iſta ex generalitate. l. qõ quis. j. de con
dic. indeb. ꝛ. l. cuius per erroꝛẽ. j. de reg. iur. Et hoc eſt ve
ritas quicquid dicat gl. ꝛ doc. in rub. §. eo. ꝛ in rub. j. tit.
prozi. ꝛ in rub. C. eo. non tamen credas id, q; datũ eſt per
nes accipiẽtẽ remanere: ſed fiſco applicañ. eſſe: qui tur-
7 pia lucra † extorquet. j. de iure fiſc. l. Lucius. §. de calum.
l. heredẽ. cum ſimi. ¶ Tertio loco inducit ad limitatio
nem glo. ſ. in. l. Neratius. j. de condi. indebi. ꝛ. c. debitores.
extra de iureiurã. quam videbimus in dicta. l. Neratius.
8 ¶ Poſtremo inquantũ † Barto. boc dicit limitari per iſtam regulã. l. ſi quis a ſe fundũ. C. ad leg. Jul. de vi. cum
ſimi. dicẽtibus ſpoliatũ ante omnia reſtituẽdum omni exce
ptione remota: dicẽs, q; illa procedit in ſpoliato per vim
expulſiuã aut ablatiuã, que nullũ habet ſpoliati conſen-
ſum: ſecus ſi per vim compulſiuam, que cõſenſum habet
ſpoliati, licet coactum. Cum ꝛ coacta volũtas, voluntas
ſit: vt. §. quod met. cau. l. ſi mulier. §. ſi metu. ꝛ boc per iſtã
l. ꝛ. l. ij. C. qõ met. cau. Adde, q; licet boc probari videat
per alia iura, que allegat: attamen. l. iſta. ꝛ. d. l. ij. aliquid
de boc non probant quoniã: vt ex ſe patet ſolu. in caſu ba
rum legum non fuit facta a ſoluente, vt a compulſo: ſed a
ſoluente, vt a voluntario. Unde nulla cadit ſpoliatio:
quinimo ꝛ ſi in caſu preſentis legis facta foret ſolutio, vt
a ſpoliato per vim compulſiuam: tali caſu ceſſaret deci-
ſio huius legis. Quia ſolutum poteſt repeti actione, qõ
metus cau. vt bic in gl. ꝛ probatur. §. eo. l. ex ea. ꝛ. l. perpe
tuo. quinimo ꝛ boc dictum Bar. probari poteſt per text.
§. quod met. cau. l. ſed ꝛ partus. §. fi. ꝛ. l. non eſt veriſimile.
§. fin. vbi text. expreſſe dicit, q; ſi oppoſita fuerit exceptio
damni contra ſpoliatum per vim compulſiuam agẽtem
actione, quod metus cauſa. Illius conſyderatio habebi-
tur. ꝛ ſic patet, quod non omnis exceptio ſubmouebit. et
boc vltimũ eſt quoꝛundã ẽModerno. bic ꝛ bene. ¶ Ter-
9 tio inquantum dicit, quod † ſi promittentem metu opor-
tuit ſoluere ex eo: quia ex forma ſtatuti contra inſtrumẽ
tum non poteſt opponi exceptio metus illati, vel ſimilis:
quod tali caſu ſolutum repeti poterit bac conditione.
Adde, q; idem tenuit. j. quod vi aut clam. l. j. j. de condu.
indeb. l. Julianus. ꝛ in dicta. l. ij. C. quod met. cau. et idem
Bald. C. de condictio. indebi. l. j. ꝛ in. l. fin. C. de conſti. pe-
10 cu. ¶ Ultimo † inquantum dicit, quod ſi ex intervallo
poſt metum illatum vxoꝛi, vxoꝛ ipſa conſenſit contra-
ctui per maritum celebrato: poteſt ille per eam refcin-
di actione, quod metus cauſa. Et allegat not. Innocen.
extra de officio delegati. c. cauſam matrimonij. Adde,
quod idem tenuit Bald. C. de tranſactionibus. l. inter-

poſitas.

positas.& hoc ego eleganter duplici ratione corroboro. Prima:q illud idem operatur ad rescissionē actus probabilis suspicio metus inferendi, q metus iam illatus: vt allego not.tex.ĵ.q falso tuto.l.nouissime.in verbo,aut metu &c.Sed certū est.q quouscp durat coniugium, durat suspicio probabilis,inferēdi metus sibi a marito igi-
11 tur &c. ¶ Secūdo:q † pariformiter ad rescissionē actus operant metus illatus propter quē consensus est prestitus & reuerentia maritalis.ob quā similiter est cōsensum vt not.fing.gl.fm Bar.ibi.ĵ.qua.rer.act.nō def.l.j.ff.que onerāde. Sed certū est,q mulier ipsa durante coniugio presumit consentire viro propter reuerentiam maritalē. arg.ĵ.de fur.l.pe.ĵ.sol.mat.l.si cum dotem.ff.eo autē igit. Hoc tamen,q dico.q parē effectū operant, quo ad rescissionem consentire,vel non cōtradicere propter reuerētiam,quam ipse metus,licet apud oēs sit Euangeliū, nihilominus videt falsum,q tex.expressum fm sensum glo. ĵ.de ritu nup.l.si patre cogente.vbi est casus,q nō rescin ditur contractus mariti celebratus per patrem,pro filia: licet ipsa filia paterna reuerentia coacta fuerit consentire.Secundo ad idem allego not.gl.cano.hoc dicentē,extra qui cle.vel voc.c.insinuante.que ad hoc allegat optima iura. Pro concor.tamen soleo sic dicere.q aut cōsentitur actui,vel nō dissentitur ob reuerentiam, ex eo solo prestitam:vt mulier ipsa seu filius nō incurrant indignationem paternā aut maritalem:& tunc ipsa sola reuerētia non sit causa rescissionis actus.& ita intelligo tex.in.d.l.si patre cogente.vbi hoc idem sentit gl.& qō not.gl.in.d.c. insinuante.Aut cum ipsa reuerētia aliqualis metus cōcurrit illatio:& tunc hec duo coniuncta causant actus rescissionem.Et ita intelligo glo.& literam in.d.ff.que onerande.quorum opi.simpliciter intellecta,nō posset salnari ab obiectione litere.d.l.si patre.Circa † quam illud tibi trado nunc:q licet reuerentia sola paternalis non sit causa rescissionis matrimonij tēporalis: vt ibi est casus: nihilominus est sufficiēs causa ad rescissionē matrimonij spiritualis.Ista est gl.quā sing.not.gg.q.iij.c.pēns clericus.Et illius est ratio:q mūitem volūtariū aut spōsum, non autē aliqua coactione coactum eligit sibi Christus.
13 extra q met.cau.c.j. ¶ Potes etiam vltimo, † ad dicta Bart.inquantum dicit,q adimplens contractum ex intervallo cum tyranno per metum celebratum agere potest actione,q metus causa,licet in implemēto illius nullus nouiter metus interuenerit.Adde, q hoc comprobari potest per ea duo q̄ supra progime dicta sunt. circa
14 vtorem. ¶ Et idem dicere potes extendendo † dictum Bar.si contractus cum tyranno celebratus fuerit p importunas eius preces: quoniā importune preces metui equiparantur,quo ad actus rescissionem:vt not.singula. Inn.extra de iureiur.peti.de quo maximum festum fecit.Bar.in trac.de tyran.vij.q.prin. ¶ Idem est et si per tyranni blāditias, cum eodem contractus celebretur,cū superioris blanditio,& metus illatio,quod ad actus rescisionem equiparentur:vt not.glo.fingu.C.si rec.prouin. l.vnica.Et ad idem glo.ĵ.quod iuf.l.j.& in clemē.j.in ver-
15 bo,hortamur. de testib. ¶ An † autem contractus ipse cum tyranno celebratus nullus sit ipso iure,vel rescindēdus actione,quod metus causa? Barto.in dicta.vij.qō. tenuit cum nullum.argumen.a simili.C.de contra.iudic. l.j.Bal.vero sibi contradicens tenuit aliquem,sed rescindendum in.l.decernimus.C.de sacrosanc.eccle.per.l.si p impressionem.C.q met.cau.& rectius: vt alibi dicet.nec hic discutio:q non est nostra materia.Cetera dicite, vt hic per Bar.qui in alijs recte loquitur.

Summarium.

1 Datum ob id,quod quis tenetur gratis facere, est in casu repetitionis.
2 Creditor si debitori prauo remisit partem debiti, vt aliā partem haberet,remissum repeti potest.
3 Datum ex communi concordia ob cōtumaciam in restituendo versatam repeti potest.
4 Condictio ob turpem causam, in contractu nominato bonefidei concurrit cum actione ex eodem cōtractu descendente:licet condictio ob causam non.
5 Actio descendens ex contractu bone fidei extenditur ad ea,de quibus in ipso contractu non fuit cogitatum.
6 Actio ex testamento descendens est stricti iuris.

Si vestimenta. ¶ Quando qs pecuniam recipit ob id,quod gratis facere tenetur: dicitur turpiter recipere:& ideo soluta repeti potest.

1 b.d. ¶ No.q † datum ob id,q quis gratis facere tenet,
2 est in casu repetitionis. ¶ Ex quo † infert hic eleganter Jaco.de Rauen.vt refert Franc.de Are.q si babēs debitorem prauum,qui sibi pecuniam reddere nolebat,remittit eidem partem debiti,vt aliam consequatur: id qō remissum est,consequi potest per banc conditionem: q remittendo videtur dedisse.ff.tit.j.l.si mulier. Certū autem est eum dedisse propter id,q gratis recipiens facere tenebatur:vnde & hoc ficte datum repetitur per banc conditionem,q est valde singul.& menti tenendum.maxime pro bis salitis,qui denegant soluere, nisi pars eidē
3 remittatur. ¶ Secundo no.q † licet transactio facta nō possit rescindi prætextu enormis damni: vt in.l.Lucius. ff.ad Trebel.in glo.nihilominus,q quis cum cōmuni concordia propter suam contumaciam in reddendo vertatam,recipit:hac conditione repeti potest.cō est nota. multum. ¶ Tertio not.ex versi.ij q condictio ob turpē
4 causam † in contractu nominato bone fidei concurrit cū actione ex eodem contractu descendente: licet secus sit in condictione ob causam,que in contractibus nominatis locum non habet:vt dictum est.ff.tit.j.l.fin ¶ Not. ex
5 eodem,q † actio descendens ex contractu bone fidei,extenditur ad ea,de quibus in ipso contractu non fuit co-
6 gitatum. ¶ Vltimo not.quod † actio ex testamento descendens, est actio stricti iuris.quod patet: quia non extenditur sicut actio bone fidei.quod dic vt.ff.de in litē iur.l.alias.C.in quibus causis in integr.resti.non est necessa.l.in minorum. ¶ In glos.super verbo, conditionē. ibi,not.q in contractu nominato. Nec condictio ob turpem causam,que datur ad id de quo in litera.nō descendit ex contractu nominato precedenti: sed descendit ex innominato turpiter celebrato:vt puta.ex hoc:do tibi pecuniam,vt id mihi des,ad quid ex contractu bone fidei teneris.Unde si glos.in princ.sui dicit banc condictionē dari ex contractu nominato,prout quidam habent,male loquitur per predicta.

¶ De condictione indebiti. Rub.

Summarium.

1 Detractum per Falcidiā de legato:an dicatur debitum naturaliter:sed ciuiliter indebitum? & vide nu.9. Ubi dicitur opi.Pet.veriorem.
2 Heres in detractione Falcidie de legato, q tractet de damno vitando,non de lucro captando.
3 Lex ciuilis naturalia iura tollere non potest.
4 Verbum videtur denotat fictionem.
5 Naturalis obligatio geminata, q producat naturalem obligationem.
6 Quarta debita altero coniugi inopi,non potest per alterum in testamento prohiberi.
7 Quarta,que debetur episcopo de relictis ecclesie,nō potest prohiberi per testatorem.
8 Satisdatio, quam tenetur prestare vsufructuarius bene di de vtendo fruendo arbitrio boni viri, non potest per testatorem prohiberi.
10 Testamentum,quod fit de iure ciuili.
11 Lex Falcidia,an resistat actui legandi?
12 Legatum factum in testamento,non solenni, an debeat legatario naturaliter:licet non ciuiliter.& nu.18.& 19.vbi distinguit.
13 Prestans consensum actui,quem scit esse nullum,an videatur se velle obligare.
14 Naturalis obligatio,quando oriatur extra consensum.
15 Dives ratione pietatis cogitur iudicis arbitrio pauperem alere.
16 Judicium idem esse in connexis.

17 Testamentum non solenne in quo institutus est heres aliquis, singulari vinculo ⁊ naturali amicitie ⁊ dilectionis: an valeat, sicut quando sunt instituti filij.

NUnc videndum.

¶ Indebitū ignoranter solutum repetitur: secus si scienter. b. d. Nec cadunt alia notabilia. ¶ In glo. j. ibi, ⁊ qō per Falcidiā. Est igitur conclusio glo. tam hic, q̄ in. l. cum quis. C. de iur. ⁊ facti igno. q̄ id qō p Falcidiā detrahit de legato est debitū naturaliter: ⁊ inde
1 bitū ciuiliter. Firmat se p. l. error. C. ad. l. Falci. vbi illud debitū ciuiliter. Firmat se p. l. error. C. ad. l. Falci. vbi illud solues iuris errore, nō repetit: ergo illud naturaliter detinetur: q̄ licita est retētio: vt probat in. l. naturaliter. ⁊. l. ex quibus. Sed ad istā legē pro contraria opin. sustinenda dupliciter respōderi potest. Primo, q̄ ibi nō ideo pbi beatur repetitio: q̄ extet naturalis obligatio: sed q̄ beres repetēs certat de lucro captādo. Certū autē est iuris ignorantiā in lucris captādis nō prodesse. j. de iur. et facti ign. la. j. ⁊. ff. Et hec respōsio placet hic quibusdam
2 moder. que tū est falsa: q̄ imo † heres repetens certat de dāno vitādo. Quod probo: q̄ id qō debet de legato detrahi per Falcidiā, ipso iure intelligit detractū. Et consequenter heredis dominio applicatū. j. quoniā. leg. l. j. §. sed si mortis. j. ad. l. Falci. l. Plautius. ⁊. l. linea margaritarū. ⁊. l. in ratione. Ergo sequit, q̄ repetens id qō in suo dñio erat, anteq̄ solueret: certat de dāno vitādo: nō aūt de lucro captādo. Uñ iuris error sibi pdesse deberet: vt d. l. iuris ignorantia. la. ij. quare placet. Scōa solutio. l. q̄ ibi prohibeat repetitio fauore pietatis: vt in simili in. l. cū is. §. mulier. j. e. Pie enim heres fecisse dicit, integrū legatum soluēdo absq̄ Falcidie detractione. Ex quo integraliter defuncti voluntatē executus est: vt est tex. in. l. patrē. ⁊. l. debitor. j. de bis q̄ in frau. cre. Hanc tū gl. opi. secuti fuerunt. Jac. de Rauen. Guliel. de Lu. ⁊ But. ista
3 ratione: q̄ † lex ciuilis naturalia iura nō potest tollere: vt insti. de iure natu. §. sed hec. de legi. agna. tut. §. ff. de capi. dimi. l. causas. ⁊. l. legatū. ff. de vsufruct. earū rer. l. ij. Ergo lex Falcidia inducta iure ciuili, non potuit tollere naturalē obligationē, qua afficit heres legatario ad soluendum legatū integrū absq̄ detractione aliqua proueniente ex defuncti volūtate: cum Falcidia cōtra voluntatem ciusdē detrahat: vt. j. ad. l. Falci. l. Titia. ad fin. extra de testa. Ray. ad fi. Sed ad hoc respondet, q̄ istud est verum de iure Digest. quo per testatorē nō poterat Falcidia prohiberi: vt. l. qō de bonis. §. fi. ad. l. Falc. ⁊. l. j. §. inde Ueratius. cum glo. ad Treb. Hodie iure autē nouissimo secus est: q̄ cū ipse testator posset ipsam prohibere. C. ad l. Falci. aut. sed cū testator merito si nō prohibuit videt tacite voluisse heredē velle detrahere. arg. ff. de iudi. l. cū pretor. ⁊. l. j. cum gl. sua in gl. sua. C. de testa. mili. Unde sequitur, q̄ nedū de iure ciuili sit debita Falcidia heredi: sed etiam de iure naturali ex presumpto testatoris consensu. Ipsi autē legatario dicat nullo modo debita. Hāc eādē opi. ⁊ gi. secutus est Bar. hic, ⁊ in. d. l. cū quis. Primo: q̄ dicit esse casum in. l. j. ad fin. C. ad. l. Falci. vbi dicit tex. q̄ soluēs poterat per Falcidiā detrahere: non videt plus debito solusse: ergo aliquo modo debitū soluit: nō autem soluit plus debito, stāte obligatione ciuili: q̄ per illā Falcidiā est indebita legatario: debita vero heredi, ergo solvit debitū ex obligatione naturali. Ad illū sabij cio tres respōsiones. Prima q̄ ponderanda litera, q̄ lo
4 quitur per verbū † videtur: qō est denotatiuū fictionis: vt. l. in omnibus. ⁊. l. retro. de cap. cum simi. vnde sequit q̄ ille tex. faciat contra. q. d. q̄ licet ficte nō soluerit plus debito, ex quo illud solutū nō potest retineri: vt. d. l. error. tū ipse vere plus debito soluit: imo id qō omni iure erat indebitum. ¶ Scōo potest respōderi, q̄ ibi non dicat solusse plus debito ex eo: q̄ heres plenior fidem testatoris secutus est eam agnoscendo, propter quā agnitionē. nō solum videt soluisse debitū naturaliter, sed etiā debitum ciuiliter. Quia agnitio illa cum omni iure obligat: vt. C. de testa. l. non dubium. §. j. C. de fideiuss. l. si veritas. ¶ Tertio q̄ ille tex. posito, q̄ velit id qō dicit Barto. nihilominus intelligat sm iura antiqua. Ex quibus, qō poterat per Falcidiā detrahi debitū erat naturaliter legatario: q̄ illa detractio nō ex voluntate testatoris procedebat, sed cōtra: vt in. d. l. Titia. secus autē iure bodierno, quo potest prohiberi: vt in dicta aut. Quia tunc tacite intelligitur consensisse detractioni, si non prohibuerit: vt. d. l. cū pretor. vnde sequitur q̄ iure isto si solvit: soluit plus debito, ⁊ cōtra tacitā testatoris volūtatē. ¶ Secundo monetur, q̄ si hoc qō potest per Falcidiam detrahi, nullo iure esset debitū ab herede legatario, q̄ solutū tunc per heredem cederet in donatione. per. l. donari. de dona. ⁊ de re. iu. Sed lex dicit, q̄ illud defalcabile solutū non est donatio: vt. l. si sponsus. §. fi. j. de dona. inter vir. ⁊ go sequitur, q̄ aliquo modo debitum, erat legatario nō ciuili: ergo naturali. Ad boc. j. de dona. l. boc iure. §. preterea ad hoc potes respondere, vt secundo ⁊ tertio modo respondi ad. d. l. j. Hanc eandē opi. sequit hic Ang. ⁊ Bal. plenius in. d. l. cum quis. C. de iur. ⁊ facti igno. per rationes quas nō refero: q̄ responsiones ad eas sunt facile
5 me, ⁊ cuilibet studioso patebit. Istud idem firmat Sali. hic motus solū aliorū rationibus predictis. Et pro cafortificanda pono duas rationes: ⁊ arguo sic. Sola naturalis, que oritur ex pacto non est efficax ad agendū: vt in. l. iurisgentiū. §. quinimo. nisi illa † sit naturalis geminata: q̄ tunc duplex naturalis produxit naturalem actionem, quemadmodum ciuilis ⁊ naturalis iuncte. hic est casus not. l. j. §. debitum. ver. sicut debitū. iuncto. §. de constituta. insti. de act. Secundum casum habeo, q̄ heres pactum nudum se obligatum legatario ad soluendū id, qō poterat per Falcidiam detrahere, cōuenit actione ex eo descendente: vt est casus in. l. fi. C. ad. l. Falci. ergo necesse est pōsupponere, q̄ alia naturali obligatione obligatus esset heres legatario ad soluendū hoc defalcabile: eo niam si secus esset illa naturalis ex pacto procedens non fuisset sufficiēs ad producendū actionē p predicta. Sed ad hoc potest respōderi, q̄ illud nudum pactum nō produxit actionē per geminationem naturalis: sed q̄ vestitum legis auxilio. de pacto legis legitimā. Scōo probatur: q̄ si omni iure, qō per Falcidiā detrahit esset heredi debitū ⁊ efficaciter: sequeret q̄ nō posset prohiberi. Sed boc est falsum: vt in aut. sed cū testator igit ec. ⁊ quod si
6 esset omni iure debitū non posset prohiberi, probo: q̄ in simili video, q̄ quarta † que debetur coniugi pauperi superuenienti: ideo nō potest prohiberi per cōingem locupletem decedentem: q̄ illa omni iure ⁊ efficaciter est sibi debita. gl. est sing. in aut. de bered. ⁊ Falcid. §. fi vero expressim. in verbo, heredē. ¶ Itē q̄ video, q̄ quarta que
7 debetur † episcopo ex bonis relictis ecclesie: ideo nō potest per testatorē prohiberi: q̄ est illa omni iure debita. Ita est tex. extra de testa. c. officij. ⁊. c. requisisti. Et etiā rideo † qō satisfactio est de vtēdo fruēdo arbitrio boni vi
8 ri: ideo nō pōt p testatorē prohiberi ab herede peti alegatario vsusfructus: quia illa omni iure heredi debita est: vt dicit tex. in. l. scire debetis. iuncta gl. C. vt in possessi. lega. Si ergo verum est, q̄ omni iure non est debita heredi per predicta: necesse est presupponere quod aliquo iure sit debita legatario: sed nō ciuili: quia per illud Falcidia est inducta in fauorem heredis. j. ad leg. Falci. potest heres. ergo iure naturali. Sed ad hoc respōdetur, quod non est ea ratio quam supra posui quare Falcidia posset prohiberi sm illam: quia hodie cessat ratio propter quam prohiberi olim poterat: vt in. d. l. quod de bonis. §. fi. Et quod cesset declarabitur per Bar. cui in hoc non addo in dicta aut. sed cum testator. ¶ Possunt etiā predicta tertio fortificari: quia casum legis habeo, q̄ si heres cōfiteatur se legatum debere, potest nihilominus beneficium legis Falcidie opponere: nec contra confessionem venit, si opponat. vnde confessio vera. tex. est. j. de confes. l. fideicommissum. in. ij. par. Et ista fuit ratio Bal. in. d. l. cum quis. ad quam potest finaliter responderi, q̄ ideo ibi potest beneficium legis Falcidie opponi: q̄ ea confessio per quā quasi contrahendo se obligauit heres legatario: vt dicit tex. not. ff. de interrog. act. l. de etate. §. qui interrogas. fuit facta de legato simpliciter: vnde habetur perinde ac si diceret, promitto tibi legatū solvere: quoniā debet suppleri deducta tamen Falcidia. arg. l. si pretor. cū ibi not. j. sol. mat. Secus si dixisset, confiteor me tibi debere legatum optimum: vel promitto tibi legatū optimum: quoniā nō posset tūc beneficiū legis Falcidie opponi

opponi propter verbū integrū:vt est casus in.d.l.fi.C.ad l.Falci.cui concor.tex.in.l.si patronus.§.j.de dona.ꝛ in.l. qui id qō.ff.ad leg.Falci.Ad quas tamē respondeo prout
9 supra respondi circa.d.l.fi.vnde verior videt opi.Petr. tenētis id,quod per Falcidiā detrahit neq; naturaliter, neq; ciuiliter debitū esse legatario.Et eam cōfirmo pluribus rationibus.Prima:qr si aliqua obligatio naturalis ipsi legatario oriꝛ in hoc defalcabili,necesse est q oria
10 tur ex testamento:sed testamentum † est de iure ciuili:vt probabo:igitur ex eo solo non potest oriri naturalis obligatio.Consequentia tenet,per.l.cum amplius.§.j.de regu.iur.Quod sit de iure ciuili probat:qr si esset iur gentium vel naturalis deportatus,cius factionē non amitteret:vt est tex.in.l.quidam.ff.de pe.Sed certū est,q amittit:vt in.l.eius qui.§.insulam,ff.de testa.igitur.Et hoc vltra alios plene examinaui.in.l.testādi.C.de testa.¶ Secūdo arguo sic:naturalis obligatio est illa que oritur, ex cōsensu:vt.l.Stichū.§.naturalis.ꝛ.l.in bis.§.imperator. ff.de solu.sed nō adest cōsensus,neq; testatoris,neq; heredis,qō defalcabile debeaꝛ legatario:vt infra pbabo:igitꝛ naturaliter sibi nō oritur.Quod non adsit cōsensus testatoris,patet:qr ex quo poterat prohibere Falcidie detractionem per.d.auc.ꝛ nō prohibuit,videtur in fauoꝛe heredis cōsensisse detractioni:nō autem in fauoꝛe legatarij,per gl.d.l.j.C.de testa.mili.Quod non adsit cōsensus ex parte heredis,clarū est:qr ipse in suum damnū nunq; presumit consentire,per regulā.l.cū de indebito.¶ Tertio probo,sc3 q si id qō detrahit per Falcidiā debetur legatario naturaliter:ergo sequeret,q persona ecclesiastica heres instituta teneret hoc detractum legatarijs restituere:ne incideret in pactū propter retentionem debiti naturalis:vt no.Inn.C.de immu.ecc.c.qr plerisq;.Sed talis persona potest defalcare:ꝛ detracta licite retinere: vt allego casum not.in auc.de hered.ꝛ Falcid.circa fi.dū dicit,q omnia in superiori auc.dicta locū habent in persona ecclesiastica,ꝛ superius dictū fuerat de permissa retentione ꝛ detractatione Falcidie:igitꝛ ꝛc.¶ Quarto pbo sic:q per Falcidiam retineaꝛ nō potest in compensationem deduci:vt.j.probabitur.Si ergo illud non censetur legatario naturaliter debitū,cōsequentia tenet,per l.etiā,q vera.ff.de compen.Et antecedens probatur in.l. Plautius.in prin.ꝛ.l.filio ꝛ filie.ff.ad.l.Falcid.vbi tex.dicit retinenti,qō detrahit per Falcidiā,ita demum posse doli exceptionem opponi,si ex eodē testamēto,quid importat.Certum est autē,q si hoc defalcabile esset naturaliter debitū,nō solū si eodē testamento detinens ageret,sed etiā ex quacūq; causa posset sibi doli exceptio opponi propter cōpensationem.arg.l.ii.§.generaliter,ff.de doli except.¶ Quinto probo adiuuādo rationes Petr. Certum est,q lex ita resistere potest naturali obligationi sicut ꝛ dominio.Casus est.ff.eo.l.fi nō sortem.in prin.C. de legi.l.non dubiū.cum simi.ergo sequitur qō clausula l.Falcid.posita in.l.linea margaritarū.ꝛ in.l.Plautius. prealleg.que dicit per Falcidiā ipso iure legata resecari,dz intelligi,q nō solū ipso iure resecet quo ad dnium tertie partis,que de legato detrahit:sed etiam quo ad obligationem naturalē eiusdem partis,qua ipse heres legatario per prius erat astrictus.Quoniā sequens clausula duo determinabilia,dz pariter determinare.l.iam hoc iure.de vnlg.ꝛ pup.cū simi.¶ Sexto arguo sic.certum est,q omissam Falcidiā seu nō detractā:qr res legata penes legatarū cōsistebat:potest heres p actionē petere.Casus est in.l.legis Falcidie beneficiū.ꝛ.d.l.Plautius.ꝛ.d.l.linea.ergo sequitur,q heres habet in ea Falcidiam ꝛ ciuiliter ꝛ naturaliter obligatā.quoniam si tātū ciuiliter,sequeret q actionē heres nō haberet:qr illa sola de per se nō est sufficiēs ad actionē producendā:vt pbatur ex materia.l.fi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pac. ¶ Septimo probat:qr si legatario deberet Falcidia naturaliter ergo sequeret,q illā apud se existentē posset licite retinere:vt patet in.l.naturaliter.ꝛ.l.ex quibus.ff.eo. sed hoc est falsum:qr imo cogiꝛ id defalcabile reddere:vt in.d.l.legis Falcidie beneficiū.cū aliis alleg.in.d.l.Plesennius.§.fi.ad.l.Falcigitꝛ ꝛc.¶ Ultimo probo adiuuādo rationē Petr.Certū est q qñ lex resistit actui,nunq; ex eo oriꝛ,neq; naturalis,neq; ciuilis obligatio.Casus est in d.l.si nō sortem.ꝛ.l,nō dubiū.ꝛ.l.cū lex.ff.de fideiuſ.cum si. Si lex ciuilis resistit leganti vltra id,q legari patiꝛ Falcidia:vt in.l.j.in prin.ad.l.Falci.igitꝛ non oriꝛ,neq; ciuilis,
11 neq; naturalis.Et licet dicat Bar.respōdēdo,q imo lex Falcidia non resistit actui legandi:sed simpliciter nō assistit.Tamē salva reuerentia sua,hoc est falsum.Primo p casum in.l.lex Falcidia si interueniat.in verbo,contra.l. Falcidiā.Secundo ꝛ casus est expressus insti.eo.tit.circa prin.Tertio,pbo ratione:qr si vero nō esset ꝛtra.l.fz preter,sequeret q pena adiecta prohibitioni legis Falcid. per testatoꝛē,posset ab herede detrahēte peti.Casus est in.l.stipulatio ista.§.alteri.de ver.obli.Sed istud est falsum:qr ꝛ casum expressum.l.qō de bonis.§.j.ff.ad.l.Falci. igiꝛ ꝛ illud est,qō sequitur.Et p hoc dicta opi.Pet.redditur verior ad quā fortificandā alia indugit.d.Bal.ꝛ satis potētia in.d.l.cū quis.que non refero:qr nō adderem.
12 ¶ In ea.gl.ibi,itē ꝛ † in legato minus solenni ꝛc.Decidit igitur gl.hic,ꝛ in.d.l.cū quis,q legatum factū in testamento minus solēni debeaꝛ legatario naturaliter:licet nō ciuiliter:hoc firmans in quibusdā libris per.l.fideicom. ff.eo.Ad quā respondeo,q imo ibi innuiꝛ contrariū.Dicitur enim q ita demū fideicōmissum per heredē pmissum aut solutū ex insolenni testamento,nō potest repeti per heredē,si sciens indebitū soluerit:qr tunc videt donare:ergo a contrario sensu innuit,q si ignorans soluisset posset repetere:vel si ignorans promisisset posset exceptionem obijcere:qr nō esset verū,si foret naturaliter debitū:qñ tunc soluti repetitio etiā errore,fieri non posset: vt.ff.e.l.fi id qō.ꝛ.ff.eo.l.naturaliter.Idē tamen,q hoc firmauit gl.in.l.si post diuisionē.C.de iur.ꝛ facti ign.tali ratione:qr sicut se habet Ictus inutilis ad obligationē:ita pariter,sc3 ꝛ vltima voluntas similiter inutilis:cū de vno ad reliquū procedat.arg.de leg.j.l.feruum filij.§.cū qui chirographū.cū simi.Sed cōtractus inutilis parit obligationē:vt est casus in.l.an inutilis.ff.de accep.Scōm patet ad literā:igiꝛ ꝛ inutilis vltima volūtas.ꝛ hac ratione idē sequutus fuit Jac.de Rauen.ad quā respōdeo,q.d. l.an inutilis,loquiꝛ quādo cōtractus acceptilationis est inutilis respectu materie:vt puta:qr interposita fuit acceptilatio super cōtractu,qui re cōtrahiꝛ,nō aūt verbis: quo casu illa respectu materie inutilis parit obligationē naturalē:vt in eo.tit.quo casu respectu forme non seruate nō oriꝛet,neq; ciuilis,neq; naturalis obligatio,per.l. eū qui.ff.de consti.pec.ꝛ not.gl.in.d.l.an inutilis.Sed cū in casu nostro testamentū sit nullū respectu forme deficiētis in solēnitate:igiꝛ ex eo tūc nō dz oriri naturalis:quēadmodū nō oriꝛet ex Ictu per supradicta.Hanc eādem secutus fuit But.ea ratione,q naturalis obligatio oriꝛ ex cōsensu:vt.l.in bis.§.imperator.ꝛ.l.Stichū.§.naturalis.ff.de sol.Sed in dicto testamēto adest cōsensus testatoris,licet insolenniter prestitus.Itē fingiꝛ adesse cōsensus heredis:qr fingiꝛ esse vna ꝛ eadē persona cū defuncto:vt in aut.de iureiur.a mortē.presti.circa prin.igiꝛ ꝛc.¶ Ad hoc respōdeo,q falsum est q cōsensus testatoris adsit in
13 debēdo legata:qr qñ quis prestat † cōsensum actui,quem scit esse nullū:nō videt se velle obligare,sed potius Ihere.Tex.est in.d.l.an inutilis.ꝛ in.l.nō solū.ad fi.de actio.ꝛ obli,vnde nō adest cōsensus ex parte testatoris:similiter nō adest ex parte heredis:qr si quis cōsensus ab eo prestatur in soluēdo legata,ille oriꝛ ex aditione hereditatis,p quā intelligiꝛ se obligare legatarijs:vt.l.apud Julianum.ff.ex quib.cau.in pos.eaꝛ.ꝛ in.l.ex maleficijs.§.heres.ff.de act.ꝛ obli.cū fi.Sed ex testō,qō est nullū ratione deficiētis solēnitatis,nō pōt qs heres effici p aditē.C.de testa.l.si vnus.cū simi.igiꝛ ꝛc.Hanc eādē opi.secutus fuit Bar.prima ratione:qr naturalis obligatio est illa,q oriꝛ de iure gen.ꝛ in.d.l.cū amplius.§.j.de reg.iur.sed de iure gen.nō requiriꝛ tāta solēnitas numeri testium cum eo iure sufficiāt duo:vt patet pm eū in milite,qui inspecto iure gen.testari possit:vt.l.j.de testa.mili.valet testamentū suū si coram duob⁹ fiat:vt.l.milites.cū simi.C.eo.tit.Et ego clarius,pbo per casum.c.cū oēs.ꝛ.c.relatū.extra de testa. igiꝛ sequiꝛ inspecto iure gen.oriꝛ ex eo naturalis obligatio.Ad hoc resp.q hoc nō pōt cadere,q ex testō de iure gen.oriaꝛ obligatio aliqua:qñ posito,sed nō concesso,q testū cū de iure gen.inductū fuerit,tū ex quo per ius ciuile illi additū est,respectu solēnitaꝛ.numeri testiū ꝛ aliorū,de qb⁹ in.l.hac consultissima.C.de test.qua particula de

testamento loquente, ius gentium efficitur in totum ius ciuile: vt. ſ. l. ius autem ciuile. ff. de iuſtitia ⁊ iure. Sed de iure ciuili nulla ex tali testamento obligatio oritur de iu regentium, id est naturalis oriretur: tamen illa nō oriret ex testamento immediate: sed ex cōsensu prestito per he redem in aditione hereditatis testamento mediante: vt d. l. apud Julianum. sed talis consensus nō potest cade re: q; hereditas nō pōt adiri, vt iam dixi. igit hec ratio falsa. ¶ Secūda ratio est: q; ⁊ aliquādo preter cōsensum oritur naturalis obligatio, vbi equitas iuregen. vel natu ralis suadet, ꝙ oriatur: vt patet exemplum in. l. ſi pupilli. in prin. ff. de neg. gest. ⁊ in. l. nō solū. ff. de iniur. Sed equi tas naturalis hoc suadet, ꝙ disposita per testatorem, li cet insolenniter, executioni mandanť: tum q; interest de functorum vltimas eorum voluntates valere: vt. l. ⁊ quia. ff. de interro. act. tum etiam q; interest reipub. vt in. l. vel negare. quēadmo. testa. aper. igitur ⁊c. Sed ad istud res pondeo, ꝙ ex quo vt supra dixi, testator faciendo actum presumit se nolle obligare ex eo facto. per. d. l. nō solū. in fi. cum aliis alleg. ¶ Dcrito non est equum, ꝙ ex eo natu ralis oriatur obligatio. arg. ſ. de dona. l. ex hoc iure. cum simi. ſ. de reg. iur. Regu. inuito non dat beneficiū. ¶ Pre
14 terea ꝙ † dicit extra cōsensum oriri naturalē obligatio nem, vbi equitas dictat: procedit vbi remanet firmum fa ctum, ex quo illa oriatur: vt. d. l. ſi pupilli. vbi aderat firmi tas gestionis negotiorum: vt. d. l. non solum. ¶. ⁊ vbi adе rat firmitas cōmissi delicti. Sed in casu nostro non adest aliquid firmum, ex quo hec obligatio oriatur: vt probā bo igitur ⁊c. Quod non adsit probo: q; decedens cū te stamento non solenniter facto, dicitur decedere intesta tus: ⁊ consequenter sine eo: vt insti. de bered. que ab inte sta. in prin. ꝙ nō esset ſi remaneret firmum testamentum. Quia quandiu ex eo succedi potest, cessat causa intesta ti: vt. l. quādiu. de acquir. bered. cum simi. ¶ Tertio pro hac opin. allegantur tres casus legum ſm eum. primo. l. in testamento. de fideicom. libe. Sed ad illam respondе, ꝙ ibi tex. dicit pie heredes facere, ſi voluntatem testato ris, licet insolenne execuți fuerunt. ¶ Non tamen per hoc se quitur: ergo naturaliter obligatur. Quia non valet con sequētia, hoc est pium: ergo naturalis obligatio. Quod primo probo per. l. cum is. ¶. mulier. ſ. eo. per. l. scripto. ad ſi. vnde lib. ⁊ per. l. nam ⁊ ſi parentibus. ff. de inoffi. testa.
15 Secundo: q; scio: posse cogi diuitē iure pietatis ad alen dum pauperem iudicis arbitrio: vt no. gl. fing. glyſi. dist. sicut bi. ⁊ tamen non sequitur: ergo in hoc permanet na turalis obligatio. Quod patet: q; officiū iudicis per qō diues cogitur, nullam presupponit obligationē. ſ. de act. emp. l. que p collusionē. ¶. sortis. ⁊ de ann. leg. l. Quintus. cū simi. Et ſi dicaț quomodo ergo est ꝙ in casu. d. l. ex te stamento. filij heredes in testamēto, licet insolēni qui ma numiserūt seruū, cogunť seruo legata in eodē relicta pre stare, que debita essent, ſi illa nō oriret obligatio cum nō possit esse actio sine obligatione, que est eius mater: vt. l. licet. ¶. ea obligatio. ff. de procu. Resp. ꝙ ibi nō tenenť be redes de legato respectu testamēti insolēnis defuncti ex voluntate ꝫ insolenne: q; quidē agnitio nō solū eos obli gat naturaliter, sed etiā ciuiliter: vt in. d. l. non dubiū. ¶. ſ. C. de test. Et si dicatur licet agnouerint quo ad liberta tem datā, nō tū agnouerūt quo ad legata. Respon. ꝙ de
16 legatis † babētibus cōnexitatē seu coniunctionē vna cū legato libertatis, idē est iudiciū respectu cōnexitatis. ar. ff. de rei vend. l. q religiosis. extra de paro. c. super eo. de
17 iudi. c. ceterū. cū simil. ¶ Et ex hoc † apparet. ꝙ pessime quidā mod. alleg. casum sing. in. d. l. in testamēto. propter primā solu. in quadā gl. ibi posita, dicētes ibi esse text. aureū, ꝙ quēadmodum vꝫ testamentū per patrē factū instit. filiꝫ etiā insolēne: vt in. l. ſi. C. famil. ercis. ⁊. l. hac cō sultissima. ¶. ex imperfecto. cū simi. ita etiā valet insolenne ſi institutat testator vnū sibi singulari ⁊ naturali vinculo amicitie ⁊ dilectionis cōiunctū, qō si esset verū foret mi rabile. ⁊ ibi not. est casus ſm primā fol. gl. que tū est falsa per predicta. ¶ Scdo alleg. tex. C. de fideiuſ. l. ⁊ ſi inutili ter ad quē tū respondeat prout supra vltimo respōdi ad d. l. nec; testamēto. ſ. ꝙ ibi oriat obligatio, qua astringat heres, nō ex testamento, sed ex agnitione: vt ibi cantat li tera. ¶ Tertio alleg. l. ſi. ¶. de bon. corū. ad qō respondeo ꝙ licet text. ibi dicet voluntatē defuncti ꝓbari per testa mentū, licet irritū: nō tamē sequit ergo ex illa ꝓbata, oriť naturalis: q; licet probet nihilominus deficit in solemni tate formali, cuius defectus impedit naturalem obliga tionem oriri. ¶. de verb. obliga. l. i. ¶. ſi quis ita. Vel dicas, ꝙ ibi loquitur de voluntate alicuius actus permissiui: vt puta de alienatione rerū pupilli. Nos autē loquimur de volūtate obligationis inducta, quo casu nō loquit. d. l. vnde diuersitas casuū obstaculū tollit. ¶ Ultimo. l. fin. C. de fide instr. ad quā respōdent mod. q̄dā, ꝙ ibi est spe ciale propter penā inferendā in beredē mendacē. Hec so lutio est manifeste falsa: qm̄ ⁊ casum habeo per oia simile ad. d. l. ſi. insti. de fideicom. bere. ¶. ſi. in fi. dicētē, ꝙ ſi beres cōfiteať, ⁊ cōsequenter mendaciū nō cōmittat se accōmo dasse expressam fidē testatori de restituēdo hereditatem vel dādo legatū tali: ⁊ velit opponere accōmodationē el se nullā ꝓpter deficientē solennitatē testiū: nihilominus beres ciuiliter ⁊ naturaliter de relicto, ꝙ quo dando ex pressam fidē testatori dedit, obligať. vnde ibi non specia le propter mendacē: q; ⁊ ſi beres nō confiteať: idē est, vt p predicta patet. Sed dic ꝙ est speciale propter expressam accōmodationē fidei factā per beredē testator: vt ibi est
18 casus, ⁊ hec fuit secta principalis cōtraria opi. † Petr. de Bellaper. quā refert hic Bart. ⁊ in. d. l. cum quis. vbi etiā Bal. tenētis etiā legata ex minus solēni testamēto ēt na turaliter nō deberi, duab⁹ rationib⁹ ibidē relatis, quas nō refero: q; nō adderē. Hoc idē multis similib⁹ rationi bus fortificat Bal. in. d. l. cū qs. ⁊ ego idē corroboro. Pri mo per tex. in. l. hac cōsultissima. ¶. ex imperfecto. in ver bo, pro nullo haberi. C. de testa. ⁊ in. l. ſi. in verbo, pro nullo. C. famil. ercis. vbi dicit legislator testamentū insolens ob defectū numeri testiū, licet quo ad filios testatoris valе dum sit: tū quo ad extraneā psonā ꝓ nullo habeť. ¶ Po. igit dictionē illā vniuersalē negatiuā, nullo, omni casu in cluſiuā in. l. a ꝓcuratore. cū simi. C. mand. innuentē pnul lo testamētū haberi, tam quo ad ius ciuile, ꝙ ad ius na turale. ¶ Scdo pro eodē allego tex. insti. quib. mod. test. infir. circa fi. in ver. sic nec; vbi tex. formaliter dicit, nec; ex vlla scriptura testamēti, cui aut. iur. defit, puta ratione defectus numeri, ius aliquod adepturū, cui relictū est, vult igit expresse litera nullū ius adipisci legatarium ex testamento insolenni defectu aliquo, puta numeri: ergo nec; naturalis obligatiōis vinculū, nec; ciuilis. ¶ Ter tio idē videť ꝓbare tex. in. l. ſſ. in. ſj. resp. C. si qs omi. cau. testa. vbi tex. dicit, legata relicta in testō irrito, nullo va re peti posse: ergo nec; iuris ciuilis, nec; naturalis obli gationis. ¶ Quarto probo p rationē: q; ſi naturalis obli gatio ex testamēto insolēni oriret, vt voluit cōiter: ergo multo magis eadē ex eodē in solēni tolleret. arg. de act. ⁊ obl. l. Arrianus. Sed hoc est falsum ⁊ ℨ casum. l. ſi credi toris. C. de fideicō. igit ⁊c. ¶ Licet ad hāc rationē posset res pōdeo peipi ex his q̄ not. gl. in. l. nullo. in verbo, nam. ſ. eo. ¶ Preterea ad idē si naturalis ex tali testamēto oriret obligatio: iō absq; eo, ꝙ beres expresse agnoscēs volun tē defuncti, qd ex ea ꝓmitteret soluēdo, impediret solu ti repetitio, ⁊ licita foret retētio: vt in. l. naturales. ¶. de act. ⁊ obl. ⁊ in. l. fideiussor. ¶ℨ hoc est falsum: vt in. l. ſi veritas. C. de fideiuſ. ⁊ in. l. ſi iure. C. de manu. test. igit ⁊c. ¶ Ulti mo. ꝓbo: q; quodlibet testamentū ꝫ ex tacita mēte testa toris, ⁊ iuris, ℨ tacitā ℨditionē, ſi ex eo hereditas adeať. de leg. ſ. l. hec verba. ergo sequit ꝙ tacita cōditione defe cta. ſ. ꝙ hereditas ex insolēni testamēto adiri non pōt: vt in. d. l. ſi vnus. deficit testatoris tacitus cōsensus: igit na turalis obligatio ex eo, ꝙ cedēs nō pōt oriri. ¶ Preter ea idē ꝓbat. dicit tex. in. l. ſi nemo. ſ. de reg. iur. ⁊ in. l. eam quā. C. de fideicō. ⁊ in. l. ſi nemo, ⁊ eā. de testa. tute. ꝙ here ditate ex testameto nō adita, omne ius ex eo dependēs, obſt: ergo sequit ꝙ omne ius tā respectu naturalis, ꝙ ci uilis obligationis annullat: q; q omne dicit ⁊c. ¶ Ter
19 tia vero † principalis opi. in pdictis fuit Bal. in. d. l. cum qs. quā nemine allegato appropriat sibi hic Bar. de Sa li. dicēs, ꝙ aut state nullitate testamēti ob ipsum defectū vnū aliū, ꝙ q successisset ex testō succedit ab intestato: ⁊ tū in casu ipa legata naturaliter nō debenť: q; testator ab illo nō relinquit, nec; succedēs pfamit prestare consensum in obligādo rem, ad id qō de iure nō tenet. arg. l. cum de indebito. ¶ Probat autē hoc membrū in. l. is qui. ſ. de iure codi. ⁊ in. l. cum pater. ¶. cum estimaret. de lega. iij. l. ſ. ſi.

Et hoc

Et hoc membrum intelligo, nisi ipse alius ab intestato succedens fuisset a testatore rogatus de prestando in testamento relicta, sed etiam ciuiliter. C. de codicil. l. fi. ꝛ. j. eo. tit. l. si quis cum nullum. ꝛ. l. conficiuntur. Aut ab intestato succedit ille idem, qui successarius fuisset ex testamento, si foret validum: ꝛ tunc aut iste talis rogatus est legata prestare, vt ex testamento: ꝛ tunc naturalis obligatio non oritur. Et tunc alleg. Bal. C. de testa. l. non codicillũ. Ego melius allego. d. l. ij. in verbo, nullo iure. C. si quis omiſ. caa. test. ¶ Sed habet hoc membrũ dubitationẽ, an licet quando rogatus est heres solum: vt ex testamento non autem vt ab intestato, licet non obligeꝫ heres iure naturali, obligetur tamen iure pietatis, ob quod denegetur soluti repetitio. Et breuiter dicendum quod aut persona cui relinquit testator erat eidẽ singuli affectione dilecta: ꝛ tunc non: licet vinculo naturalis obligationis obligetur, tamen videtur pietatis, quod causat soluti licitam retentionem. Iste est casus fing. in. d. l. in testamento, in verbo, ꝛ si ab intestato nihil petiſſet. et in verbo, personam. quam dilexiſſet. j. de fideicom. liber. Aut is cui testator relinquit, est extraneus non aliqua sibi coniunctus dilectione: ꝛ tunc neq; naturali, neq; iure pietatis heres astringitur. Hoc probatur. j. cod. l. dominus testamento. ꝛ clarius in. l. si iure. C. de manu. testa. vbi expressum est dici iniuste fore solutum relictũ in minus solenni testamento, quod non foret. Si autem naturalis obligatio verteretur, per. d. l. naturales. aut saltim ius aliquod pietatis, per. d. l. cum quis. ¶. fi mulier. j. eo. Aut ille idẽ, qui ab intestato succedit, granatus est per testatorẽ, vt ab intestato: ꝛ tũc aut soleniter: q; tũc numero quinq; testiũ: ꝛ tali casu naturaliter ꝛ ciuiliter intelligit obligari. Ex. est in. d. l. si quis cũ nullũ. ꝛ. l. conficiuntur. ꝛ in. l. ex testamento. C. de fideicom. ꝛ. d. l. si iure. a cõtrario sensu. Aut in solenni puta cũ numero testiũ duorum: ꝛ tunc dicit Bal. q; aut queritur, an obligetur iure naturali procedente ex equitate scripta: ꝛ dicendũ est q; nõ per supradicta. Aut in iure naturali procedente ex naturali ratione ꝛ equitate nõ scripta: ꝛ tunc dicendũ est q; sic, per. d. l. neq; testamento. quod tamen est falsum: quia tali casu dico heredem nõ aliqua obligatione astrictum per ea, que vltimo loco digi. sed pietatis iure, que quidem pietas lege scripta reperit: vt est casus in. d. l. in testamento. in verbo, pios heredes ꝛc. ꝛ ita tenẽdum est in hoc notabili ꝛ subtili passu. ¶ Hec autem procedunt vbi testamentum est insolenne respectu numeri testium, quo ad institutiones: vt in casu. d. ¶. ex imperfecto. ꝛ in casu. l. in testamento. vel si fit insolenne, quo ad institutionẽ, non autẽ quo ad legata: vt in casu aut. ex causa. C. de lib. preteri. vel fit nullum ex alio respecta, dicite vt hic per Bar. ꝛ Bal. in. d. l. cũ quis. quibus in hoc nil addo. ¶ Itẽ procedunt hoc, dum queritur, an oriatur naturalis inter heredem ꝛ legatarios: vel an oritur inter coheredes: vel an inter heredes ꝛ substitutos: posuit Bald. hic, ꝛ plenius in. d. l. cum quis. ꝛ posuit gl. vbi alij in. d. l. si post diuisionem. C. de iuris ꝛ facti igno.

¶ Lectura famosissimi Iurisconsulti do. Lud. Roma. super secunda. ff. veter. cum summarijs ꝛ additionibus nouissime diligenterq; cum pluribus exemplaribus reuisa ꝛ correcta seduloq; edita, finem capit.

Lugduni,

EXCVDEBANT STEPHANVS RVFINVS, ET IOANNES AVSVLTVS.

Regestum,

A B C D E F G H I, omnes sunt quaterniones.

K. 9640

tui me iustificet. ⁊ cognoscet enim quicquid euenerit. fortitudo necessaria est. ad omne periculū ut tribulationē. neq; animę extui. Similiter ⁊ contra delictuas. ⁊ duritias. ⁊ honores terrenos. animi fortitudo tenenda est. ut neq; extollaris ō homo. neq; insuperbiā eri garis. ñ despicias inimicō. neq; humiles spernas. neq; obliuiscaris dñm. neq; dere

ractatum. firmā habeā potestatē. Quare ḡ dubitastis pusillę fidei. Qui pusillū credit arguetur. ⁊ qui nichil credit contēpnet. ⁊ fragiles in fide corripientur. aliem a fide omnino punientur. Tales fuerunt iudei ⁊ pagani. idō q; in malis suis euanuerūt. tales etiā hereticī. idōq; indieibus iudicii dampnabuntur. Tunc surgens. imperauit

[illegible]ato. arm. ineterna gl[illegible]nant. ubi copiosiꝰ as ui[illegible]ol. exultat. portans coro[illegible] immaculate [illegible]. Dulcissimi fi[illegible]. [illegible]. mis. congregatio. hyla[illegible]congregatio. fulgen communio. ista est ascō be ne p̄dicta. ⁊ admuntiata. ista est exultatio. ista est ab initio narrata requies. Jnsta festinarunt ire omnes dñm diligentes. ā ista colligunt